

Opera / [Anselm].

Contributors

Anselm, Saint, Archbishop of Canterbury, 1033-1109.

Publication/Creation

Nuremberg : Caspar Hochfeder, 27 Mar. 1491.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hvaejj56>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1821 Anselmus Archiep. Cantuar. Opera et Tractatus, lit. goth.
capitals painted in red (leaf of "Tabula" defective), oaken boards
Case 1s. 19 Nuremb. Caspar Hochfeder, 1491

B.M.L. 413. GK.W. 2032

Hain #1134
Proctor 2285
Pellucet 797

Th. Co. 25.C 5D10

ffo Liber contra multo Gallo et p^{ta}
dat 9 p. andd. collegio de yardstoy

l. c. 19

Anselm

Opera et tractatus beati Ansel-
mi archiepiscopi cantuarien. or-
dinis sancti Benedicti. **W. H.**

Ex lib. 31

Sotherby sale
27 Feb - 4 March 1899
Lot 1821

recta
4/3/99

27/2/99

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be organized into several lines.

Tabula

in que communiter legitur

et deus homo contra gentiles.

De Incarnatione verbi contra hebreos.

De conceptu virginali et peccato originali.

Declaratio cuiusdam de eodem.

Prologion.

Abonologion

Liber vnus de processione spiritus sancti contra grecos

Dialogus de casu dyaboli.

Pro insipiente.

Contra insipientem

De diuersitate sacramentorum

De fermento et azimo.

Expositiones membrorum et actuum dei et vestimentorum.

De voluntate.

De concordia prescientie et predestinationis et gratie dei cum libero arbitrio.

De libero arbitrio

De veritate.

De similitudinibus

De mensuratione crucis

Meditationes magne Anselmi.

Meditatio cuiusdam de redemptione generis humani.

De passione domini.

Speculum euangelici sermonis.

Omelia Intrauit iesus in quoddam castellum.

Epistole sancti Anselmi.

De imagine mundi.

studia

Clarissimo viro Johanni löffelholz Nurenburgensi iuris imperi:
diorum humanitatis excellentissimo. Petrus danhuser. artium m:

Beatus Anselmus ordinis sancti benedicti professus ornatissime vir theologus per
quod fuit ameni ingenij doctrina quod ista utiliore ac delectabili. Ceterumque sacrarum dog
matum memoria multum fuit: is scripta omnia antiquiora: tam curiose spectat: religi
onem christianam cernentia aut dogmata ponderat: aut precepta rimatur. ut videre
mihi videor eum diuo Hieronimo qui tam multarum rerum peritia et eloquentia sum
ma calluit: mirabili quadam ingenij acrimonia: piene parem atque comparandus. Sed
cum Hieronimi quidem monumenta rerum ac disciplinarum: que per litteras condidit
in propatulo: frequentius vsu feruntur. Anselmi autem opera viri sanctimoniam ac ca
stitatem precipui non perinde in vulgus exeunt et doctrina subtilitasque eorum tanquam parum
utilis est derelicta: velut ignis abstrusus in venis silicis. Quae tamen multum salis et yber
tatis christiane religioni accommodant. Ego etsi non summo ingenio institutus ta
men obliuionis iniuriam docti viri simul et sancti egerime ferens: cordi iam habeo il
la qua potis sum cumque auctoritate eneo officio meis impensis imprimere: nomini
quoque grauissimo dedicare ut a magnitudine tua sperem me si non magnam laudem bo
nam tamen iudicii mei veniam consecuturum. sperans rem deo gratam: religioni chris
tiane accomadam: tibi iocundam fore. Nam testor deum: non temere factum. Ea ope
ra a tenebrarum sordibus in splendidam lectionum lucem reuocatum iri: que aut inge
nia prompta expeditaque ad salutis eterne cupidinem: utiliumque artium contemplato
nem celeris facilique compendio ducerent: aut homines deuotos religiososque a turpi cer
te agrestique rerum imperitia vindicaret. Non enim fecit beatus anselmus altos nimis et ob
scuros questionum sinus. Sed primitias quasdam et quasi libamenta ingenuarumque artium
theologie sacre dedit: ea opera precesse vir tibi dedico: quem cum amicissimum mihi:
tum eximio litterarum amore flagrantem: dignissimum hoc mutuo inter nos caritatis
pignore iudicavi ut quemadmodum tue nuncupationi omnes celeberrimi academia
rum sectatores linguis animisque benigne fauerent: sic tuis auspicijs primitie meorum studio
rum immortalitatem assequerent. magna est in re militari virtus tua: maior in admistran
do concilio iusticia: maxima in omni disciplinarum genere prudentia tua: ad te igitur
magnanime venientem suscipe libellum: et inter reliquos codices tuos quos et pluri
mos et doctissimos in celeberrimam bibliothecam tuam vndique collegisti. Hunc quo
que anselmum fidei christiane amplificatorem tanquam illoque concomitem collocato. Non
enim indignum erit inter tot sapientissimos viros quorum monumenta splendidissimo
pluteo tuo seruantur illum etiam doctorem accedere. Quamobrem deum optimum ma
ximum omnium bonorum operum autorem suppliciter precor: ut his meis ceptis ita
aspiret: dexterque ac volens adsit: ut cum eius ope et numine opera sancti anselmi iu
diciu commune meruerint reliqua alacriori animo persequi possim. id autem conti
gisse intelligam cum ceteros animaduertero huiusmodi operibus delectari. Vale ex
vibe Nurenbergen. 22.

Johannes Ioffelholz legum licentiatuſ bonarum artium et ſtudioꝝ humanita-
tis ornatiffimo magiſtro Petro Danbuſer: Rurenburgeſi. S. p. d.

Beati Anſelmi: cuius te ingenio ac eloquentia adductum opera queq; ſcripſerit te
in vnum colligere ais humaniffime petre. Ipſoq; adeo delectaris: vt vel beati Ihero-
nimi ſanctiffimi: ac elegantiſſimi doctoris eloquio parē exiſtimare auſis. Et quid de il-
lo ſentiam exquiris. Ego etſi ſancti illius viri ſimulq; deuotiſſimi Anſelmi ſcriptura-
rum ſuarum pter nomē: noticiam nullā habuerim: q̄obrem delirare videar: ſi qd de illo
iudicij vel ſententiā de re nō viſa et incognita plane incaſſum attulerim. Et etiā diffi-
cile ſit de alijs ſimiliſq; illis omnis doctrine genere excellentiſſimis viris: me qui omni-
um ſum ignarus. Iudicare nemo eſt qui ignoret. Certe quia viri quotquot ſuere cla-
riſſimi ſine reſpreſſione virū nō potuere volitare p ora. Ineam tibi qualiſcūq; vel in-
eptiſſima fuerit aperiam ſententiā. Incidi hiſ dieb: Vincentij illius ordinis p̄dica-
torum qui de ſingulis q̄ ſibi memoratu digna viſa ſunt referre laborat: ſpeculum: q̄ de
illo meminit. Cumq; ſumma in p̄miſ deuotione captus: Beceſſi. monaſterio quod in
Northmania ſitum eſt: dedicatum. In eoq; vſq; adeo ſancte vixiſſe tradit. vt abbacie
p̄poſitus fuerit. Refertq; nonnulla opera ad fidei ſacra ſpectantia egregie ab eo edita
Inde eum Cantuarienſi. eccleſie Ep̄ſcopum fuiſſe reperio. quem quis dubitauerit ad
hos dignitatum apices p̄uectum: totq; clariſſe miraculis niſi doctrina virtute: ac ſa-
ctimonia ceteris mortalibus preſtitiffet: diuinoq; ſpiritu affatus fuiſſet. Que vt ſunt
humano ingenio altiora: in medium relinquimus: et de ipſo quod de alijs ſanctis ſpe-
randum duco: optimos quidem eſſe apud deum pro abolendis malis noſtris interceſ-
ſores. Ipſum tamen in laude beatiffime virginis marie multum elaboraſſe accepi. qd
etſi facile videatur cum ſit hic locus ampliſſimus: campusq; patentiffimus. Ipſa enī
omnium laudum fomes et ſons inexhauſtus: ſtimulos habet in vtramuiſ partem: ac
commodatiſſimos aculeoſq; acerrimos: vt quocūq; intenderit humanos illuc ſenſus
affectiones vel torrentis rapiat: vel turbinis modo proſternat. vel rois vice refrige-
ret: bladiq; malagmatis ad oēm multitudinem reſtinguat exemplo. At ſunt viri dari et
ſancti qui hec cum laude venuſteq; dixere: non equidem inſicias eo. Ceterum ea nō ſūt
talia vt cum virtute ipſius vſq; conferantur. Quis enim tam eleganti ſe fretum ſputa-
rit ingenio: quis ea doctrine copia: quis tanta eloquentia vel arte politus: vel natura
p̄ditus vel imitatione formatus: vel ſtudio p̄paratus: vt genitricis dei regineq; am-
plitudinis celeſtis imperij: non ieiune: non minus ſanctitatis ſue meritis p̄conē ſe au-
deat p̄ſteri. Adulti tamē illud attrectare auſi ſūt vel amore eius vel admiratōne ad-
ducti. q̄ vel tenui opa ſua parū vident eſſeciſſe. Neq; enī ſat fingi neq; dici poteſt de il-
la p̄ magnitate quippe que in terris oceano: ſamam aſtris terminat: celosq; tranſcē-
dit. Que omnium rerum creatorem vtero geſtauit: et in mundum protulit verbuz in-
carnatum teſtante Johanne digniſſimo tam admirande huius rei vate. virgo añ: vir-
go poſt partum. Cui itaq; aſcenſus in celum patet q̄uis maxima: debito tamen mino-
ra ſunt que in terris tribuuntur. Nilominus Anſelmus ille noſter hoc in genere plu-
rimam inter theologos aſſecutus eſt laudem: doctrina ceteriſq; virtutib: ſummis cla-
riſſimiſq; reliquis theologie ſcriptoꝝibus comparatur p̄ceptis que ad bene beateq;
viuendum requiruntur: vbiq; p̄cipue reſertis tum in conſilijs et diſceputationib: ſa-
pientiſſimus. Tum vero in ep̄ſtolis: conſtitutionibus: ſanctionibusq; apoſtolicis
equalis. In hiſ q̄ ante oīa verborum parcus: ſententiāz tā diues vt aliq̄to auguſti?

differens sermone humano ad oraculorum pene responsa videatur accedere. Ceterum in scriptis suis seuerus et tetricus et quod religiosorum est deuotus. Nec spereligendorum et collocandorum verborum rationem (Id quod in scribendo primum esse debet. Et diuus Hieronimus quod optime calluit) habuisse videtur. Et ut breuiter dicam: Anselmus nihil scire potuit quod Hieronimus ignorasset. Ecce insuper litterature simulque hebrece Hieronimus doctissimus: et diuinarum scripturarum clarissimus interpres inter theologos habetur: nec illi quicquid prestat latine dicendi elegancia. Ideo de vite horriditate ceteri iudicant: ac in scribendo nedum Anselmum Hieronimo impari. Sed neutriusque (ut mea fert opinio) comparandum existimo: quippe qui nec grecas nec hebreas litteras nouisse traditur: et a latini eloquii ornatu nescio quid videatur distonare. Non tamen idcirco ipsius legendum abnujerim. Sed te in primis laudo: tuamque industriam ac studium in conquirendis operibus suis magnopere proba. Cum se Cicero romane eloquentie parum ab illis quoque vetustissimis auctoribus ingeniosis quidem sed arte carentibus plurimum fateatur adiutum. Vale. Et si quid nouisti rectius istis imperti. Si non his vtere mecum.

Tu nihil inuidiam veritus nihil inde labores.

Nihil hos que nasum rhinocerotis habent.

Grande opus aggredieris: deles mendosa. recludis

Abdita. te propter queque reposita patent.

Petre diu felix merito tibi parva perhennis.

Gloria. et eternum nomen ad astra. vale.

¶ Vita beati Anselmi.

Provinciam vite beati anselmi: gesta quoque simul memoratu digna hoc in loco capescere phas esset: nisi humanissimus vir Johannes losselholz suis in litteris superioribus quibusbere de illis satisfecisset. Dedit enim quibus moribus: qua religione vir dei sanctus in huiusmodi ergasculo vitam instituit. obseruauit tamen legem epistole: cui breuitas placeat: et quedam que minus ydonea recensenda sibi visa sunt singulari studio reliquit. Ne autem negligentie iniuria lectorem in minimo deterreat: ea que per eum dimissa sunt illis annectere statuimus. Constat beatum Anselmum ac vehementissima fama in hunc usque diem conualuit. Natum educatumque esse in confinibus longobardie ac Burgundie parentibus que mediocris fortune. Matre humili genere. Patre vero opifice hic per litteras traditus et in breui plurimum doctrina creuit. Egregia indole incunabula hausit. et spiritus sancto opitulante post quindecimum sue etatis annum. vitam diuinam sibi instituere statuit. Solu natale egrediens: vitam monasticam induit: et in districtum cluniacensem peruenit. In quo monasterium sancti Benedicti situm erat: nomine beccense: cui lanfrancus vir deuotus presuit. Qui prefatum Anselmum in monachum induit ac suscepit. Et haut longe post defuncto Lanfranco in abbatem huiusce monasterii eligitur. In quo et plures libros quod doctissime edidit. Vacante autem sede cantuariorum in Archiepiscopum postulatur: cuius erat diligentissimus presul et antistes: porro vitam deo caram studuit. Tandem astra conscendit. Scripsit autem beatus Anselmus hec parua opuscula: sicut Vincentius refert. Prologion id est alloquium de deo: scripsit et monologion id est soliloquium de sancta Trinitate. De veritate. De concordia liberi arbitrii. et prescientie atque predestinationis: nec non et gratie. De casu diaboli. De peccato originali. De Incarnatione verbi. De sacramento altaris: de azimo. Expositioes actuum et vestimentorum dei. Cur deus homo. Meditationes. Extant quoque epistole et ad diuersas personas scripte.

Inuocatio matris virginis simul et filij in oratione
ad sanctam **M**ariam.

Sancta et inter sanctos post deum singulariter sancta **M**aria mihi admirabilis virginis
virgo amabilis fecunditatis: que filium altissimi genuisti: que perditio humano gene-
ri saluatorem peperisti. **O** mihi salutis. **O** templum pietatis et misericordie tibi se co-
nat perstare miserabilis anima mea: morbis vitiorum languida: vulneribus facioz scissa. vlcerebus
flagitioz putrida: tibi nititur quantum moribus da valet supplicare: ut poteris tuis meritis et
pijs tuis digneris precibus eam sanare. Sic etenim pia domina alienata est a se immanitate stuporis
ut vix sensum habeat enormis languoris sic sordibus et fetore fedat: ut timeat ne ab ipsa mi-
sericors vultus tuus auertatur: sic tabescit desperando respectus tui conversionem: ut etiam
omnes obmutescant ad orationem. **I**heu pudor: sordetis iniquitatis in presentia nitetis sanctitatis.
Iheu perfusio inuide persequitur in conspectu fulgentis mundicie. **O** tu benedicta super mulieres que an-
gelos vicis puritate: sanctos superas pietate. **A**nhelat moribus spiritus meus ad tantam benigni-
tatis respectum: et erubescit ad tanti nitoris conspectum. **H**orreo domina parere tibi in inuidiosis
horroribus meis: ne tu horreas me per eis: et non possim velle mihi videri sine eis. **E**adem enim pec-
cata mea o domina cognosce a te cupiunt propter curationem: parere tibi fugiunt propter execrationem
non sanant sine confessione: nec produuntur sine perfusione. **S**i celantur: sunt insanabilia: si videtur
sunt detestabilia: vident me dolore: terrent me timore. **O** tu illa pie potes et potenter pia ma-
ria: de qua fons est ortus misericordie: ne contineas precor tantam veram misericordiam: ubi tantam veram agnoscis
misericordiam. **S**ana ergo clementissima infirmitatem: et delebis que te offedit feditatem. **A**ufer benigni-
ssima languorem: et non senties quem horres fetorem. **S**ana animam serui tui peccatoris: per virtu-
tem benedicti fructus ventris tui: qui sedet in dextera omnipotentis patris sui. **N**umquid tu domina mea
mater spei mee. **N**umquid tu obliuisceris odio mei: quod mundo tantam misericorditer est intima-
tum: tantam feliciter diuulgatum: tantam amater amplexatum. **I**lle bonus filius hominis. venit perditum sponte
saluare: et mihi dei posuit perditum clamantem non curare. **B**onus ille filius hominis venit vocare ad
penitentiam peccatorem: et mihi dei non contemnet precantem in penitentia: sed etiam pater ambo offensus est.
None et ambo clementes estis. **F**ugiat ergo reus iusti dei: ad piam matrem misericors dei:
refugiat reus offense matrisque: ad pium filium benigne matris. **I**ngerat se reus utriusque inter
utrumque iniciat se inter pium filium et piam matrem. **P**ie domine propter seruum matris tue: pia domina propter
seruum filij tui: qui me initio inter duas tantam immensas pietates: non incidam inter duas tantam po-
tentes seueritates. **B**one fili: bona mater: non sit mihi frustra: quod confiteor de vobis
hanc veritatem non erubescam: quod spero in vobis hanc pietatem. **D**ic mundi iudex cui parcis.
Dic mundi reconciliatrix quem reconciliabis. **S**i tu domine dandas: et tu domina auerteris hominuncu-
lum bona vestra cum amore: mala sua cum merore confitentem.

Ex gestis Anselmi colliguntur forma
et mores beate **M**arie.

Maria dei genitrix didicit hebreas litteras adhuc patre eius **J**oachim viuentem.
Erat docilis: amans doctrinam: et circa sacram scripturam perseuerabat. **O**pus vero
manuum eius erat lane: lini et serici. **E**rat itaque locus distinctus in domo domini. scilicet
in templo prope leuam altaris. **U**bi stabant virginis sole: et diuino officio peracto. ibant
omnes ad propria. **M**aria vero perseuerabat et custodiebat altare et templum: sacerdos
tibus ministrans. **A**bos suus erat modice loquere: expedite obedientie mundi proxi-
mationis: sine audacia sine risu: sine turbatione. sine ira: benigne salutans: eloquentiam
cuius homines mirabantur: fuscus habebat oculos: rectos aspectus: nigra supercilia: mediocrem
nasum: vultus eius longus: longe manus: longi digiti: mediocris stature: perseuerans in orationibus.

ferens pannum pprii coloris: lectionis: ieiunij: et labori manuum. et omni bone virtute operationi se dederat. Que cum assumpta erat in celum fuit. lxxij. annorum. Et sic computati sunt: septem annis educata cum parentibus. Et septem annos cum dimidio: ministrabat in templo domini in domo ioseph sex menses. In quatuordecimo anno annunciatum ei gaudium totius seculi. Et in quintodecimo anno peperit christum. et cum eo. xxxij. annis in presenti vita. post ascensionem domini fuit ipsa in domo iohannis euangeliste. xliij. annos: qui simul computati sunt. lxxij. anni. Sed filius eius unigenitus erat homo magne virtutis nominatus Iesus christus: qui a gentibus dicebatur propheta veritatis: quem eius discipuli vocauerunt filium dei: suscitauit mortuos et sanauit omnes languores: homo quidem puerus: mediocri et spectabilis: vultum habuit venerabilem: quem intuentes possunt et diligere et formidare: capillos habuit coloris nucis auellane premature: et planos fere usque ad aures: ab auribus vero circinos: et crispulos aliquotulum ceruliores et fulgentiores: ab humeris ventilantes: discrimen habuit in medio iuxta morem nazareorum: frontem planam et serenissimam: cuius facie sine ruga: et macula aliqua: quam rubor moderatus venustat. nasi et oris nulla prorsus reprehensio barbam habuit copiosam et impuberem. Sed in medio bifurcatam. Aspectum habuit simplicem et maturum: oculis glaucis: varijs et clavis existentibus. In increpatione terribilis: in admonitione blandis et amabilis: hilaris seruata grauitate. Qui nunquam visus est ridere: flere autem sepe. In statura corporis propagatus: rectas manus habuit: et brachia visu delectabilia: in colloquio grauis: rectus et modestus: speciosus inter filios hominum.

Prologus in librum. Cur deus homo

Anselmi Cantuariensis archiepiscopi
viri tunc eloquentissimi: multarum rerum
peritia doctissimi: archana de evangeli-
ca preparatione contra grecos instituta
prefatio in librum (Cur deus homo) fe-
lici augurio piissime sacrata inchoat.

Deus subditum quod

propter quosdam qui antequam perfectum et ex-
celsum esset primas partes eius me nesciente si-
bi transcribebant festinatius quam mihi
opportunum esset. Ac ideo brevius quam vellem
sum coactus ut potui resumere. Nam plu-
ra quam tacui inseruissem et addidissem si in
quiete et congruo spacio illud mihi ede-
re licuisset. In magna enim cordis tribula-
tione quam vix et cur passus sum novit deus.
Illud in anglia rogatus incepti et in ca-
puana pulcia peregrinatus perfeci. Quod
fuit materiam: de qua editum est (cur deus
homo) nominavi et in duos libellos distinx-
i. Quorum prior quidem infidelium christianam fi-
dem: quod putat illam rationi repugnare respu-
entium continet objectiones: et fidelium respo-
siones: ac tandem remoto christo quasi num-
quam aliquid fuerit de illo probat rationibus
necessariis esse impossibile ullum hominem
saluari sine illo. In secundo autem libro simili-
ter quasi nihil sciat de christo monstrat. Et non mi-

nus apta ratione et veritate naturam humanam
ad hoc institutam esse: ut aliqui immortalitate
beatam: totus homo. id est in corpore et in anima fruere-
tur ac necesse esse ut hoc fiat de homine pro-
pter quod factus est: sed non nisi per hominem
deum atque ex necessitate: et omnia que de
christo credimus fieri oportere. Hanc per-
ficiunculam cum capitulis totius operis: om-
nes qui librum hunc transcribere volunt:
ante eius principium ut presigant postu-
lo: quatenus in cuiuscunque manus vene-
rit quasi in eius fronte aspiciat: siquid in
toto corpore sit quod non despiciat.

Explicit prologus.

Incipiunt capitula libri primi.

Questio de qua totum opus pendet. Cap. I.

Quomodo accipienda sint que dicen-
da sunt. Cap. II.

Obiectiones infidelium et responso-
nes fidelium. Cap. III.

Quod hec responsiones videntur infide-
libus sine necessitate et quasi quedam
picture. Cap. IIII.

Quod redemptio hominis non potuit
fieri per aliam quam per dei personam. Cap. V.

Qualiter reprehendantur infideles quod
dicimus deum morte sua nos redemisse et
sic dilectionem suam erga nos ostendisse
et per nos expugnare dyabolum ve-
nisse. Cap. VI.

Quod nullam dyabolus habebat iusti-
ciam adversus hominem et quare videatur
habuisse et cur deus hominem hoc mo-
do liberaret. Cap. VII.

Quomodo licet humilia que dicimus
de christo non pertineant ad divinitatem: tamen
inconveniens videatur infidelibus ea de il-
lo dici secundum hominem et unde illis videa-
tur idem homo non sponte mortuus esse. Cap. VIII.

Quod sponte mortuus sit: et quod sit
factus obediens usque ad mortem: et pro-
pter quod et deus illum exaltavit: et non ventis
voluntatem meam facere: et propter filio
suo non peccat deus: et non sicut ego volo
sed sicut tu vis. Cap. IX.

Libri Primus

¶ De eisde quomodo alter recte intelligi possit. **Capitulum. X.**

¶ Quid sit peccare et pro peccato satisfacere. **Capitulum. XI.**

¶ An sola misericordia sine omni debiti solutione doceat deum peccata dimittere. **XII.**

¶ Quod nihil minus sit tolerandum in rebus ordine quam ut creatura creatori debiti honorem auferat et non soluat quod auferit. **Capitulum. XIII.**

¶ Quismodi honor dei sit pena peccatis. **Capitulum. XIII.**

¶ Si deus vel ad modicum paciatur honorem suum violari. **Capitulum. XV.**

¶ Ratio quod angelorum numerusque ceciderunt restaurandus sit ab hominibus. **XVI.**

¶ Quod alij angeli per illis non possint restituui. **Capitulum. XVII.**

¶ An plures futuri sint sancti homines quam sint mali angeli. **Capitulum. XVIII.**

¶ Quod homo non possit saluari sine peccati satisfactione. **Capitulum. XIX.**

¶ Quod secundum mensuram peccati oporteat esse satisfactionem nec hanc homo per se facere possit. **Capitulum. XX.**

¶ Quanti ponderis sit peccatum. **Capitulum. XXI.**

¶ Quam contumeliam homo fecit deo cum se permisit vinci a dyabolo per quam satisfacere non potest. **Capitulum. XXII.**

¶ Quod abstulit deo cum peccauit quod reddere nequit. **Capitulum. XXIII.**

¶ Quod quod diu non reddet homo quod debet non possit esse beatus nec excusetur impotentia. **Capitulum. XXIII.**

¶ Quod ex necessitate per christum saluetur homo. **Capitulum. XXV.**

¶ Sinit.

¶ Incipit liber anselmi episcopi. I. deus homo. **¶** Questio de qua totum dependet. **Capitulum. I.**

¶ Epe et studiose amul-
tis rogatus sum et ver-
bis et litteris: quatenus
cuiusdam de fide nostra
questionis rationes quas
soleo respondere querentibus
memorie scribendo commendare
dicunt enim

sibi placere eas et arbitrantur sibi satisfacere. Quod appetunt: non ut per rationem ad fidem accedant: sed ut eo quod credunt intellectu: et delectentur contemplatione: et ut sint quantum possunt parati semper ad satisfactionem omni poscenti se ratione de ea que in nobis est spe. Quam questionem solent infideles nobis simplicitate christianam quasi fatuam deridentes obicere. et fideles multi in corde stare: qua scilicet ratione vel necessitate deus homo factus sit et morte sua sicut nos credimus et confitemur mundo vitam reddiderit. cum hec aut per aliam personam siue per angelicam siue per humanam aut sola voluntate facere potuerit. De qua questione non solum literati sed etiam illiterati multi querunt et rationem eius desiderant. Quod ergo de hac multa tractare postulet: et licet inquirendo valde videatur difficilis: in soluendo tamen omnibus est intelligibilis: et propter utilitatem rationisque pulchritudinem amabilis: quamvis a sanctis patribus inde quod sufficere debeat dictum sit: tamen de illa curabo quod mihi deus dignabitur aperire petentibus ostendere. Et quod ea que per interrogationem et responsionem inuestigantur multis et maxime tardioribus ingenijs magis patet: ideo plus placet unum ex illis qui hoc flagitant qui inter alios instancius ad hoc me sollicitant accipiam mecum disputantem ut bos querat et anselmus respondeat hoc modo.

Tur deus homo

Quomodo accipiēda sint ea que di-
panda sunt.

Boetio .II.

Per rectus ordo exigit vt pro-
funda christiane fidei credam^{us}
prius quā ea presumamus rati-
one discutere: ita ne in negligentia mi-
hi videtur si postquā cōfirmati sumus
in fide non studemus quod credim^{us} in-
telligere. Quapropter quoniam gratia
dei preueniente fidem nostre redempti-
onis sic puto me tenere vt etiam si nul-
la ratione quod credo possum compre-
hendere: nihil tamen sit q^{ui} me ab ei^{us} fir-
mitate valeat euellere: a te peto mihi a-
periri. quod vt scis plures mecu^m petūt
qua necessitate scilicet et ratione deus
cum sit omnipotens humilitatē et infir-
mitatem humane nature pro ei^{us} restau-
ratōe assumpserit. **A** Quis queris a
me sup^{er} me est. et idcirco altiora me tra-
ctare timeo ne forte cū putauerit aut eti-
am viderit aliq^{ui}s me nō sibi satisfacere:
plus existimet rei veritatē mihi defice-
re quā intellectū meū ad eaz^{um} capiendam
nō sufficere. **B** Non hoc tantū tū
mere debes quantum et reministi: quia
sepe contingit in colloquēdo de aliqua
questione vt deus aperiat quod prius
latebat: et sperare de gratia dei: quia si
ea que gratis accepisti libenter imparti-
ris: altiora que nondū attigisti merebe-
ris accipere. **A** Est et aliud prop^{ter}
quod video aut vix aut nullatenus pos-
se ad plenum inter nos de hac retracta-
ri quoniam ad hoc est necessaria notitia
potestatis necessitatis voluntatis et ali-
arum quarundam rerum que sic se ha-
bēt vt earū nulla possit plene sine alijs
cōsiderari et ideo tractatus eorum su-
um opus postulat non multū vt puto
facile: nec omnino inutile. Nam earum
ignorantia quedam facit difficilia que
per earum noticiam fiunt facilia. **B**

Sic breuiter de hys suis locis dice-
re poteris vt et quod sufficiat ad presēs

opus habeamus: et quod pl^{urimum} dicendū
est in aliud tempus differamus. **A**
Hoc quoq^{ue} multum retrahit a petitiōe
tua. quia materia non solum preciosa et
sicut est de speciosa forma pre filijs ho-
minum sic etiam est de speciosa ratione
super intellectus hominū. vnde timēo
ne quemadmodum ego solco indigna-
ri prauis pictoribus cum ipsum domi-
num nostrum in forma pingi vi-
deo ita mihi contingat si tam decoram
materiā incōtēpto et contemptibili dic-
tamine exarare presumo. **B** Nec
hoc te debet retrahere quia sicut tu per-
mittis vt qui potest meli^{us} dicat: sic nul-
li prestituis vt cui dictamen tuum non
placet pulchrius non scribat. verū vt
omnes excusationes tuas excludaz^{um} q^{ui}
postulo non facies docuis. sed mihi et
ipsum mecu^m petētib^{us}. **A** Quoniam
video oportunitatē tuā et illoz^{um} q^{ui} h^{abent} tecū
ex charitate et religioso studio petūt: tē
prabo p^{ro} mea possibilitate deo adiuuā-
te et vris orōib^{us} q^{ui}s h^{abent} postulātes sepe mi-
hi petenti ad hoc ipsuz^{um} promissus: q^{ui}s
queris non tam ostendere quā tecū
querere. sed eo pacto quo omnia que di-
co accipi volo. videlicet vt si quid dixe-
ro quod maior non confirmet auctore:
tas quamuis illud ratione probare vi-
dear non alia certitudine accipiat in-
terim nisi quia mihi ita videtur donec
mihi deus aliquo modo meli^{us} reuelat.
Quod si aliquatenus questioni tue sa-
tisfacere potero certum esse debebit. q^{ui}
et sapientior me plenius hoc facere po-
terit: imo: sciendum est quicquid homo
inde dicere vel scire possit altiores tan-
te rei adhuc latere rationes. **Boetio.**
Patere igitur vt verbis vtar infidelium
equum em^{endatum} est vt cū nostre fidei ratōem
studemus inquirere ponam^{us} obiectōes
eor^{um} qui nullaten^{us} ad fidē eandē sine ra-
tione volunt accedere. Quāuis em^{endatum} illi
ideo ratōez^{um} querāt: quia nō credūt: nos

vero quia credim⁹: vnū idēq; tamē est
qd querim⁹ et si quid respōderis cui au-
ctoritas sacra videat contraire licet mi-
hi illā ostendere quatenus quō nō obli-
stat aperias. **A** Dic qd tibi videt.

**Obiectiones infidelium et responsio-
nes fidelium. III. Boso.**

A Vicū nobis deridētes simpli-
citātē nostrā infideles q; deo fa-
cimur iniuriā et cōtūmeliā cum
eū asserimus in vterū mulieris descen-
disse: natū esse de femina lacte et alimen-
tis humanis nutritū creuisse et vt multa
alia taceā que deo nostro nō vident cō-
uenire: lassitudinē: famē: sitim: verbera
et inter latrones crucē mortēq; subisse.
Ansel. Nos nō facim⁹ deo iniuriā
vllā aut cōtūmeliā: sed toto corde gra-
tias agētes laudam⁹ et predicam⁹ ineffa-
bilē altitudinē misericordie illi⁹: vt quā-
to nos mirabilius et preter opiniōē de-
tāis et tā debitis malis in quib⁹ eram⁹
ad tāta et tā in debita bona que pēde-
ramus restituit: tanto maiore dilectōez
erga nos et pietatē mōstrauit. Si em̄ di-
ligēter cōsideraret quā cōueniēter hoc
modo pcurata sit humana restauratiō
nō deridēter nostrā simplicitatē sed dei
nobiscū laudaret sapientē benignitatē
oportebat namq; vt sicut per hominis
in obedientiā mors in humanū gen⁹ in-
trauerit ita p hominis obedientiā vita
restitueret. Et quēadmodū peccatum
qd fuit causa nostre dānationis iniciū
habuit a femina: sic vere iusticie et salu-
tis nostre auctor nasceretur de femina et
vt dyabolus qui p gustū ligni (quē sua
sit) hominē vicerat: per passionē ligni
quā intulit ab homine vinceret: Sunt
quoq; alia multa que studiose cōsidera-
ta ineffabilē quandā nostre redēptiōis
hoc mō pcurare pulchritudinē oñdūt.

**Quod hec responsiones videant in
fidelib⁹ qsi quedā picture. III. Boso.**

Omnia hec pulchra: et quasi q-
dā picture suscipiēda sunt. **S**i
non sit aliquid solidū sup qd
sedeāt nō vident infidelibus sufficere:
cur desit ea que dicim⁹ pati voluisse cre-
dere debeamus. Nam qui picturā vult
facere aliquid eligit solidū sup qd pin-
gat vt maneat quod pingit: Nemo em̄
pingit in aqua vl in aere: quia ibi nulla
manēt picture vestigia. Quia ppter cur
has cōueniēcias quas dicis infidelib⁹
quasi quasdā picturas rei geste obtēdi-
mus: quoniā nō rem gestā sed figmētū
arbitrant⁹ esse quod credim⁹: quasi sup
nubē pingere nos existimāt. **Mōstran-**
da est ergo pūis veritatis rationalis
soliditas idest necessitas que pbat deū
ad ea que predicam⁹ debuisse aut potu-
isse humiliari: deinde vt ipsuz quasi cor-
pūs veritatis plus niteat iste cōuenien-
tie quasi picture corporis sunt exponēde.
Ansel. Nonne satis necessaria ratio vi-
det: cur deus ea que dicim⁹ facere debu-
erit q; genus humanū tam pcciosum
opus ei⁹ omnino perierat nec decebat
vt quod deus de homie pposuerat pe-
nitus annihilaret nec idē ei⁹ ppositum
ad effectū duci poterat: nisi gen⁹ huma-
nū ab ipso creatore suo liberaretur.

**Ad redemptio hominis non potuit
fieri per aliaz qm p dei psonā. V. Boso**
Hec ipsa liberatio si p aliā quā p
dei personā: siue p angelū siue
p hominē esse factā quolibet mo-
do diceret: mens hec hūana hoc multo
tolerabili⁹ acciperet: Potuit em̄ deus
hominē aliquē facere sine peccato non:
de massa peccatrice nec de alio homine
sicut fecit adam: p quē h ipsum op⁹ sic
ri potuisse videt. **A** An nō intelli-
gis quā quecūq; alia psona hominē a
morte redimeret eterna ei⁹ seruus idē
hō recte iudicaret. **Ad si esset: nullate-**
nus restauratus esset in illā dignitatez
quā biturus erat si nō peccasset: cū ipse

Cur deus homo

si non nisi dei seruus et equalis angelis bonis per omnia futurus erat. seruus ei⁹ esset qui deus non esset et cui⁹ angeli serui non essent. Boso.

Qualiter reprehendat infideles quod dicimus deum morte sua nos redemisse et sic dilectionem suam erga nos ostendisse et per nobis expugnare dyabolum venisse.

Hec est quod valde mirantur. VI. quia liberationem hanc redemptionem vocamus. In qua namque aut nobis captione. aut in quo carcere aut in cuius potestate tenebamini vnde vos de⁹ non potuit liberare nisi vos tot laboribus et ad vltimum suo sanguine redimeret. Quibus cum dicimus. redemit nos a peccatis et ab ira sua et de inferno et de potestate dyaboli. que quoniam nos non poteramus ipse per nobis venit expugnare. et recum nobis regnum celorum. Et quia hec omnia fecit. hoc modo ostendit quantum nos diligeret. Respondet Si dicitis quod deus hec omnia facere non potuit solo iussu que contra iubendo creasse dicitis. repugnatis vobismetipsis. quoniam impotentes illum facitis. Aut si fateamini quod potuit. sed noluit nisi hoc modo. quomodo sapienter illum dicitis vel ostendere poteritis que sine ulla ratione tam indecetera velle pati asseritis. Omnia enim hec que obtenditis in eius voluntate consistunt. Ira namque dei non est aliud quam voluntas puniendi. Si ergo non vult punire peccata hominum. liber est homo a peccatis et ab ira dei et ab inferno et a potestate dyaboli. que omnia propter peccata patitur et recipit ea quibus propter eadem peccata priuatur. Nam in cuius potestate est infernus aut dyabolus aut cui⁹ est regnum celorum nisi ei⁹ qui fecit omnia. Necque itaque timetis aut desideratis eius voluntati subiacere cui nihil resistere potest. Quapropter si humanum genus saluare noluit nisi eo quo dicitis modo cum sola voluntate potuerit ut mitius dicam. videte quomodo eius sapien-

tie repugnatis. Nam si homo quod facile posset cum graui labore sine ratione faceret. non vique sapiens ab illo iudicaretur. Quippe quod dicitis deum taliter ostendisse quantum vos diligeret nulla ratione defendit. si nullatenus hominem aliter potuisse saluare non monstrat. nam si aliter non potuisset tunc forsitan necesse esset ut homo suam dilectionem ostenderet. nunc vero cum aliter possit saluare hominem queratio est ut propter ostendendam dilectionem suam ea que dicitis faciat et sustineat. An enim non ostendit angelis bonis quantum eos diligat per quibus talia non sustinet. Quod vero cum dicitis venisse expugnare pro vobis dyabolum quo sensu audetis perferre. Ratione dei omnipotentia regnat ubique. Quomodo ergo indigebat deus ut ad vincendum dyabolum de celo descenderet. hec nobis infideles obicere posse videntur.

Quod nullam dyabolus habebat iusticiam aduersus hominem. et quare dicat habuisse. vel videat et cur de⁹ homo hominem liberaret.

Ed et illo quod dicere soles. VII. in⁹ deum scilicet debuisse per⁹ iusticiam contra dyabolum agere. ut liberaret hominem quem per fortitudinem ut cum dyabolus eius in quo nulla mortis erat causa et qui de⁹ erat occideret iuste potestate quam super peccatores habebat amitteret alioquin iniustam violentiam fecisset illi: quod iuste possidebat hominem quem non ipse violenter attraxerat. sed idem homo se sponte ad illum contulerat: non video quam vim habeat. Nam si ipse dyabolus aut homo suus esset aut alterius quam dei: aut in alia quam in dei potestate maneret forsitan recte diceret. cum autem dyabolus aut homo non sit nisi dei: et extra potestatem dei neuter consistat: quare causam debuit deus agere cum suo de suo in suo nisi ut seruum suum puniret qui suo conseruo communem dominum deferere et ad se persuasisset transire: ac traditor fugitiuum fur furem cum furto domini sui suscepisset. Alter

Liber

q̄ nā q̄ fur erat cū alter altero psuaden-
te seipm dño suo furabatur. Quid em̄
iustius fieri posset si hoc de⁹ faceret aut
si iudex oim de⁹ hominē sic possessū de
potestate tam iniuste possidentis vt ad
puniendū istū aliter q̄ per dyabolum :
vel ad parcendū illi eriperet q̄ hec iniu-
sticia esset. Quis em̄ homo iuste a dya-
bolo torqueret ille tñ cū iniuste torque-
bat: homo nā q̄ meruerat vt puniretur
nec ab illo puenienti⁹ q̄ ab illo cui pfe-
serat vt peccaret: dyaboli x̄o meritum
nullū erat vt puniret. imo hoc tāto faci-
ebat iniusti⁹: q̄nto nō ad hec amore ius-
ticie trahebat: sed instinctu malicie im-
pellebat. Nā hoc nō faciebat deo iubē-
te sed incōprehensibili sapia sua q̄ ma-
la enī bñ ordiat pmittere. Et puto il-
los qui dyabolū aliquā opinantē habere
i possidēdo hoiez iusticiā ad hoc ide
adduci q̄a vident hoiem dyaboli vexa-
tionē sciacere iuste et deū hoc iuste per-
mittere: et idcirco putāt dyabolū illam
iuste inferre. Contingit em̄ idē aliquid
diuersis p̄sideratōibus esse iustū et iniu-
stū: et ob hoc aut nō diligēter intuen-
tib⁹ totū istū aut iniustū iudicari. Eue-
nit em̄ vt aliq̄s innocentē percuciat in-
iuste: vnde ip̄e iuste pcuti mereat: si tñ
pcutus (qui nō debet se vindicare) per-
cuciat pcutiēte se iniuste hoc facit. Hec
igif pcutio ex pte p̄percutiētis iniusta ē
q̄a nō debuit se vindicare: ex pte x̄o p-
cuti iusta: q̄a iniuste percuciēs iuste p-
cuti meruit. Diuerso igif intuitu: iusta
et iniusta est eadē actio quā contingere
potest ab alio iudicari iustā tñ: ab alio
iniustā. Hoc q̄a modo dyabolus nō in-
iuste dicit vexare hoiem: q̄a de⁹ hec ius-
te p̄mittit: et hō hec iuste patitur. Sed
et hoc q̄d hō iuste dicit pati: nō sua ius-
ticia iuste dicit pati: sed q̄a punit iusto
iudicio dei. At si obtēdis: cyrographū
illud decreti q̄d aduersū nos dicit apls
fuisse: et p mortē x̄pi deletū esse: et putat

Primum

aliq̄s p illud significari: q̄a dyabol⁹ q̄
sub cuiusdā pacti cyrographo ab hoī
iuste ante passionē x̄pi p̄ctū velut vsu-
ram primi peccati q̄d psuasit homī et pe-
nam peccati exigeret. vt per hoc iustici-
am suam super homines videatur pro-
bare nequā q̄ ita intelligendum puto.
Quippe cyrographū illud nō est dya-
boli: quia cyrographū dicitur decretū.
decretum em̄ illud nō erat dyaboli sed
dei. Iusto nāq̄ iudicio dei decretū erat
et quasi cyrographū confirmatū. vt ho-
mo qui sponte peccauerat. nec peccatū
nec penā peccati per se vitare posset. ē
em̄ spūs vadens et non rediens, et qui
facit peccatū seruus est peccati. nec qui
peccat impunitus debet dimitti nisi mi-
sericordia peccatori parcat et eū liberet
ac reducat. Quobrem per hoc cyrogra-
phum nullā inueniri posse dyaboli iusti-
ciam in homis vexatōe credere debe-
mus. Deniq̄ sicut in bono angelo nul-
la omnino est iniusticia ita in malo nul-
la est penitus iusticia. Nihil igif erat in
dyabolo cur deus cōtra illū ad liberan-
dum hoiez sua vti fortitudie nō deberet

Quomō licet humilia que dicimus
de x̄po non pertineant ad diuinitatē tñ
inconueniens videtur infidelibus ea d
illo dici fm hominē. et vnde illis vide-
atur idem hō nō sponte mortuus esse.

Efficere Caplm. VIII. A
nobis debet ad rationem volū-
tas dei q̄ aliquid facit: licet nō
videamus cur ita velit. voluntas nāq̄
dei nunq̄ est irrationabil: **B** Ele-
rum est. si coulet deū id velle vnde agi-
tur. Nequa q̄ em̄ acquiescunt multi de-
um aliquid velle si ratio repugnare vi-
deatur. **A** Quid tibi videt repu-
gnare rationi cū deum ea voluisse fate-
mur que de eius incarnatiōe credim⁹?
B Et breuiter dicā. Altissimū ad tā
humilia inclinari omnipotentē aliqd fa-
cere q̄ tāto labore. **A** Qui hoc vi-

Cur deus homo

cunt nō intelligūt qđ credim⁹. Diuinā ei naturā absq; dubio asserim⁹ impassibilē: nec vllatenus posse a sua celsitudine humiliari: nec i eo qđ vult facē laborare. Sz dñm ihm xpm dicim⁹ deū vēr z vērū hoīez: vnā psonā i duab⁹ naturis: et duas naturas i vna psona. Quā ppter cū dicim⁹ deū aliqd hūile aut infirmū pati: n̄ h̄ intelligim⁹ fm̄ s̄limitatē ipassibilis nature s̄ fm̄ infirmitatē hūane s̄stācie quā gerebat z sic n̄ fidei nulla ratō obuiare pgnoscat. Sic ei nullā diuine s̄stācie significam⁹ hūilitatē sz vnā dei et hoīs mostram⁹ eē psonā. Nō ḡ icarnatiōe dei hūilitas ei⁹ vlla intelligit̄ factā: s̄ natura hoīs credit̄ exaltata. B Ita sit. Nihil iputē diuine nature q̄ fm̄ infirmitatē hoīs de xpo dī vērū quō iustū aut rationabile pbari poterit qđ de hoīez illū quē p̄ filiū suū dilectū in q̄ si bi bñ placuit vocauit. z quē fili⁹ seipsū fecit sic tractauit aut tractari permisit. Quē aut iusticiā ē hoīez oīm iustissimū mortū tradere p̄pctōre. Quis hō si ino cētē dānaret vt nocētē libaret: dānād⁹ nō iudicaret? Ad idē ḡ res deduci vide tur incōueniens qđ supra dictū est. Nā si aliter peccatores nō potuit saluare q̄ iustū dānādō: vbi est omnipotentia? Si nō potuit s̄ noluit: quō defendem⁹ sapientiā eius atq; iusticiā? A De us pater nō quēadmodū videris intel ligere hoīez illū tractauit aut innocētez p̄nocētē mortū tradidit. Nō ei cū iuitū ad mortē ille coegit aut occidi pmisit: s̄ idē ipe spōte suā mortē sustinuit: vt ho mīes saluaret. B Eūa si n̄ iuitū qm̄ volūtati p̄ris p̄fērit qđam mō tñ illū co egisse videt̄ p̄cipiendo. Dicat ei qđ xpo hūiliauit semetipsū fact⁹ obediēs patri vsq; ad mrtē: mortē aut crucis. Pro pter qđ et deus illū exaltauit: et qđ didi cit obedientiā ex his q̄ passus est: et qđ proprio filio suo nō pepercit pater: s̄ p nobis oībus tradidit illū. Et idē fili⁹

dicat. Nō veni volūtātē meā facere: sed volūtātē eius q̄ misit me. Et iturus ad passiōē dicit sicut mādātū dedit mihi pater sic facio. Item calicem quē dedit mihi pater nō bibā illū. Et alibi: pater si possibile est trāseat a me calix iste: vērū nō sicut ego volo sed sicut tu. Et alibi: p̄ si nō p̄ h̄ calix trāsire nisi bibā illū: fiat volūtas tua. In oīb⁹ istis plus videt̄ xps obediētia cogēte q̄spōtanea volūtate disponētē mortē sustinuisse.

Qđ sponte mortuus sit. et qđ sit: factus ē obediēs vsq; ad mortē. et ppter qđ de illū exaltauit. et nō venit facere volūtātē meā. et proprio filio suo non pepercit. et nō sic ego volo s̄ sic tu. .IX.

Ut mihi videt̄ nō bene dī. A scernis inter hoc qđ fecit exigē te obedientia. z quot (sibi factū qđ seruauit obediētiā) sustinuit nō ex gente obedientia. B Necessē habeo vt h̄ aptius exponas. A Cur psecuti sūt eū iudei vsq; ad mortē B Nō ob aliud nisi qđ veritatē et iusticiā viuēdo z loquēdo ideclinabiliter tenebat. A Hoc puto qđ de⁹ ab oī rati onali creatura exigit: z h̄ illa p obediētiā deo dz: B Sic nos fateri oportet. A h̄ac igīt obediām debebat hō ille deo p̄ri z hūanitas diuinitati et h̄ac ab illo exigebat p̄ri. B Hoc nulli dubiū. A Ecce habes q̄ fecit exigē te obediētia. B Verū ē et iā vī deo qđ sibi illatū qđ obediēdo pseuerat uir sustinuit. Nā illata ē illi mors qđ p̄stī tit inobediā z h̄ac sustinuit s̄ quō h̄ obediētia n̄ exigit n̄ intelligo. A Si hō nūq; peccasset. deberet pati mortē: aut deberz de⁹ h̄ ab illo exigere. B Quē admodū credim⁹ nec hō morerē nec h̄ exigere ab illo. Sz hui⁹ rei a te audire volo rationē. A Rationalē creaturam iustā factam esse. et ad hoc vt deo fruendo beata esset non negas. B Non. Anselm⁹ Deo nequa q̄ est:

Liber

Primus

mabis puenire: vt quā fecit iustā ad beatitudinē: cogat sine culpa esse miserā: hoīem em̄ inuitū mori miser est.

Patet quia si non peccasset homo non deberet de^o ab eo mortē exigere.

Non ergo coegit deus xpm mori in quo nullum fuit peccatum sed ipa spon te sustinuit mortem: non per obedientiam deserēdi vitā: sed propter obedientia seruādi iusticiā. i. q̄ tā fortiter pseuerauit vt inde mortē incurreret. Et etiā dici q̄ pcepit illi mori p̄: cum b̄ pcepit p̄ vñ incurreret mortē. Ita ergo sic mā datū dedit illi p̄ sic fecit: et calicē quem dedit ei bibit et fact^o ē obediēs p̄i vsq; ad mortē: et sic didicit ex hīs q̄ pass^o ē obediēciā id est q̄s debet seruari iusticia. Verbi autē qd̄ ppositū ē: didicit. duob^o modis itelligi p̄. Aut ei didicit: dictū ē p eo q̄ ē alios discere fecit. Aut q̄ p sciam nō ignorabat expimēto didicit. Qd̄ autē apls cū dixiss̄ hūiliauit semet p̄sū fact^o obediēs vsq; ad mortē: mortē autē crucis. Nō didicit: ppter qd̄ et de illū exaltauit: et dedit illi nomē qd̄ ē sup omē nomē. Cui simile ē qd̄ dauid dicit. De torrēte i via biber: ppter ea exaltauit caput: nō ita dictū est q̄si nullaten^o potuisset puenire ad hāc exaltatōm nisi p hāc mortis obediēciā et h exaltatio nō nisi i retributōem hui^o obediētie collata sit. Pat^o euz q̄ paterq̄ dixit oīa sibi esse tradita a p̄e: et itez oīa p̄is eē sua: s̄ quō ip̄e cū p̄e factōq; sp̄i disposuerat se nō aliter q̄ p mortē cellitudiez oipotētie sue oīsūmū mundo: q̄ppe qd̄ nisi p illā mortē fieri dispositū ē: cū p illā sit: nō incōgrue d̄ ppter illā fieri. Si em̄ intēdim^o aliqd̄ facere: s̄ pponimus nos p̄us aliō facturā p qd̄ illō fiat. cū iā factū est qd̄ volum^o pcedere: si sit qd̄ intēdim^o: recte d̄ ppter ea fieri qm̄ factū ē ppter qd̄ differebat q̄: nō nisi p illō fieri dispositū erat. Nā si flumīnū quē equo vel naui transire possū: et propono: me

non nisi naui transiurū: et ideo differe me trāsmearē q̄a naui abest cum iam p̄sto est naui si trāseo recte de me dicif naui parata fuit: ideo trāsiuit. et nō solū ita loq̄mur qm̄ per illud qd̄ pcedere volum^o s̄ etiā qm̄ nō p illud s̄ t̄mō post illud facere aliud aliqd̄ statum^o. Si qd̄ em̄ differt cibū sumere ppter ea q̄a non duz ea die misse celebratōi affuit: pacto qd̄ p̄i facere volebat: non incōgrue d̄ illi iam sume cibū ppter ea q̄a iā fecisti propter qd̄ sumere differebas. Abulto igit minus inuitata ē locutō cū xps d̄ exaltat^o ppter ea q̄a mortē sustinuit per quā et postq̄ illā exaltatōez decreuit facere. Potest hoc et eo mō intelligi quo idem dñs legif p̄fecisse sapia et gratia apud deū: nō q̄a ita erat: s̄ q̄a ille sic se habebat ac si ita ess̄. Nā sic p mortem exaltat^o est q̄si ppter illā fieret hec. Qd̄ autē ip̄e ait nō veni volūtate meā facere s̄ ei^o q̄ misit me: tale est quale ē et illud. Ab ea doctrina nō est mea: nā qd̄ qd̄ nō habet de se s̄ a deo: hoc nō tā suū q̄ dei dicere debet. Nullus em̄ homo a se habet veritatē quā docet: aut iustam volūtate sed a deo. Non ergo venit xps volūtate suā facere sed p̄is: quia iusta volūtas quā habebat nō erat ex humanitate sed ex diuinitate. Proprio em̄ filio nō pepit deus s̄ p nob oibus tradidit illū: nō est aliqd̄ q̄ nō liberauit illū. Nā multa in sacra scriptura huiusmōi inueniūtur. Ubi autē dicit: pater si fieri potest trāseat a me calix iste: verūm nō sicut ego volo sed sicut tu. Et si nō potest hic calix trāfire nisi bibā illū fiat volūtas tua: naturalem salutis p volūtate suā significat appetitū quo hūana caro dolorē mortis fugiebat. Volūtate vero patris dicit: non quoniā maluerit pater mortem filij: q̄ vitā: sed quia hūmanū genus restaurari nolebat pater: nisi faceret homo tam magnū aliqd̄ sicut erat mors illa quia non poscebat ra

Tur deus homo

nō q̄ alius facere nō poterat. Idcirco dicit filius illū velle suā mortē quā ipse maluit pati q̄ vt genus humanū nō saluaretur: ac si diceret. Quō non vis aliter reconciliatioz mūdi fieri: dico te hoc modo velle mortē meam: fiat ergo voluntas tua: id est fiat mors mea vt mū- dus tibi reconcilietur. Itaz sepe aliquem velle dicim⁹ aliquid. quia nō vult aliū qd si veller nō fieret illud qd dicit velle vt cū dicimus illū lucernam velle extingui quē qui nō vult fenestrā claudere per quā vētus intrat qui lucernā extinguit. Sic ergo voluit deus p̄ mortē filij: q̄a nō aliter voluit mundū saluare nisi ho- mo tam magnū aliqd faceret vt iā dixi. Qd filio volenti salutē hoīm tantundē valuit quomō hic alius facere nō vale- bat: quātū si illi mori p̄ciperet: vnde ille sicut mādātū illi dedit p̄ sic fecit: et ca- licem quē dedit ei pater bibit obediēs vsq̄ ad mortem.

Item de eisdem quomō aliter recte intelligi possunt.

X.

Potest etiā recte intelligi: quia p̄ illā piā voluntatē quā voluit filius p̄ salute mundi mori: de- dit illi pater nō tñ cogendo mandatū: et calicem passiōis: et nō peperit illi: s̄ pro nobis tradidit illū: et mortē illi voluit: et quia ipse filius obediēs fuit vsq̄ ad mortē: et didicit ex hijs que passus ē obediētiā. Quēadmodū em̄ scdm hu- manitatē non habebat a se voluntatē ius- ste viuendi: s̄ a patre: ita q̄ illā volūta- tem quā vt tñ bonū faceret mori volu- it: nō potuit habere nisi a p̄e luminū a quo est omne datū optimū: et om̄e do- num p̄fectū: et sicut pater tradere dā- do voluntatem dicit: ita nō incongrue fit si impellere asseritur. Sicut em̄ dicit filius de p̄e nemo venit ad me nisi pa- ter traxerit euz: ita dicere potuit nisi im- pulerit eū. Similiter q̄ proferre potuit nemo currit ad mortem propter nomē

meū nisi pater ipulerit aut traxerit euz. Qm̄ nāq̄ voluntate quisq̄ ad id qd in- declinabiliter vult trahitur vel impelle- tur: nō incōueniēter trahere aut impel- lere dicit deus: cū talem voluntatē dat voluntatē affirmat in quo tractu vel im- pulsu nulla intelligit violentie necessi- tas s̄ acceptē bonē voluntatis sponta- nea et amata tenacitas. Si ḡ hoc mo- do nequit negari patrē (voluntatē illā dādo filium eius ad mortē) traxisse vel impulsisse qd nō videat eadē ratiōe mā datū illi vt mortē sustineret sponte et ca- licem quē non inuitus biberet dedisse. Et si filius sibi nō peperisse s̄ p nobis spontanea voluntate seipsū tradidisse re- cte dicit: qd neget recte dici quia pater a quo talē habuit voluntatē illi nō pep- cit: s̄ p nobis tradidit illū: et mortē ei voluit. Hoc etiā modo indeclinabiliter et sponte seruādo acceptā voluntatem a p̄e: filius fact⁹ est illi obediēs vsq̄ ad mortē: et didicit ex hijs que passus est obediētiā id est q̄ magnas facien- da sit p obediētiā. Itā tunc est vera et simplex obediētiā: cū rationalis natu- ra nō necessitate sed sponte seruat volū- tatē a deo acceptā. Alijs q̄ modis recte possumus p̄em noluisse filij mortē in- telligere: q̄uis isti possint sufficere. Itā sicut velle dicim⁹ euz qui facit vt alius velit ita etiā dicimus eū velle q̄ non fa- cit vt alius velit: s̄ approbat quia vult: vt cū videmus aliquē fortiter pati vel- le molestias: vt p̄ficiat qd bñ vult q̄uis fateamur nos velle vt illam penā susti- neat: nō tñ volumus aut amam⁹ penā eius sed voluntatē. Illū q̄ qui prohibet p̄ et nō phibet solem⁹ dicere q̄ vult qd nō phibet. Quō ḡ p̄i volūtas filij placuit: nec phibuit eū velle aut implere qd volebat recte voluisse: vt fili⁹ mortē tam pie et tam vtiliter sustineret: q̄uis penā ei⁹ nō amaret affirmat: nō aut po- tuisse calicem transire nisi biberet illum.

dixit: non quia nō posset mortē vitare
si vellet: sed qm̄ sicut dictū est. mūdum
erat impossibile aliter saluari. et ipse in-
declinabiliter volebat potius mortē pa-
ti q̄ vt mūdus non saluaretur. Idcirco
autē dixit verba illa vt doceret huma-
nū genus aliter non potuisse saluari. q̄
p mortē eius. nō vt nstenderet se mortē
nequaq̄ valuisse vitare. Itā quecumq̄
de illo dicuntur ex his que dicta sūt simi-
lia sic sunt exponenda vt nulla necessi-
tate. sed libera volūtate mortuus creda-
tur. Erat nāq̄ om̄ps et de illo legi qm̄
oblatus ē quia ipse voluit. Et ipse dicit.
Ego pono animā meā. et itē sumo eā
nemo tollet eā a me. sed ego pono eā. et
itē sumo eā. potestātē habeo ponere
aiam meā et iterū sumere eā. Qd̄ ḡ idē
ipse sua potestate et sua volūtate facit:
nullaten⁹ ad hoc cogi recte potest. B
Hoc solū q̄ pmittit de illū sic tractari.
q̄uis volentē nō videt tali p̄i de tali fi-
lio cōuenire. A Imo maxime decet
talē patrē tali filio cōsentire: si qd̄ vult
laudabiliter ad honorē dei et utiliter ad
salutē hoim̄: qd̄ aliter fieri non potuit.
B In hoc adhuc versamur qualiter
mors illa rationabili et necessaria mon-
strari possit. aliter nāq̄ nec ipse filius eā
velle nec pater cogere aut pmittere de-
buisse videt. Queritur em̄ cur deus ali-
ter hoim̄ saluare non potuit. aut si po-
tuit. cur hoc modo voluit. Itā et incon-
ueniens videt esse deo. hoim̄ hoc mō
saluasse sic nec apparet quid mors illa
valeat ad saluandū hoim̄. Adiri em̄
est si deus sic delectat aut eger sanguis
innocentis vt nō nisi interfecto eo par-
cere velit aut possit nocēti. Qm̄ acci-
pis in hac questione psonā eorū qui cre-
derent volūt nisi p̄mōstrata rōne volo-
tati pacisti. vt nullū vel minimū incon-
ueniens in deo a nobis accipiat. et nulla
et minima ratio si maior si repugnat re-
ijciat. Sic ei in deo quēlibet parū i cō-

ueniēs sequitur impossibilitas. ita quelibet
puū rōnez si maior nō vincit cōmit-
tat necitas. B Nihil i hac re liben-
tius accipio q̄ vt b̄ pactū iter nos p̄mu-
niter seruet. A De incarnatione dei
tm̄ et de his q̄ de illo assumpto hoie credi-
m⁹ questio ē. B Ita ē. A Po-
nam⁹ q̄ dei incarnatōem et q̄ de illo dici-
mus hoie nūq̄ fuisse. et cōstet inter nos
hoim̄ esse factū ad b̄tudinē q̄ i hac vita
haberi nō potest nec ad illā posse pueni-
re quēq̄ nisi dimissis pctis. nec vllū ho-
minem hāc vitā trāsire sine pctō. et alia
q̄rū fides ad salutē eternā necessaria ē.
B Ita fiat. q̄a nihil i his icōueniens
aut impossibile deo videt. B Nec-
cessaria est igiḥ hoī peccatorū remissio.
vt ad beatitudinē pueniat. B Sic
omēs tenemus.

Quid sit peccare et p pctō satisfacc.
Querendū ē igiḥ q̄ .XI. A
Ratōe de dimittat pctā hoib⁹ et
vt b̄ faciā apti⁹ p̄us videam⁹
qd̄ sit peccare. et p pctō satisfacc. B
Tū ē oñdēt meū itēdē A Si ange-
lus et hō sp̄ redderet deo qd̄ debet. A
Nūq̄ peccaret. B Nequeo p̄dicē
A Itō ē itaq̄ aliis peccare q̄ deo non
reddere debitū. B Quid ē debitū
qd̄ deo debem⁹? A Dis voluntas
rationalis creature s̄biecta debet eē vo-
lūtati dei. B Nihil verius A
hoc est debitū qd̄ debz angelus et hō dō
qd̄ soluēdo nullus peccat. et q̄ oīs qui
nō soluit peccat: b̄ ē iusticia siue rectitudo
voluntatis q̄ iustos facit siue rectos
corde id ē volūtate hic ē solus honor et
tor⁹ quē debem⁹ dō. et quē a nob̄ exigit
de⁹. Sola nāq̄ tal̄ voluntas opa facit
placita deo cū potest opari: et cū nō po-
test ipa sola p se placz q̄a nullū op⁹ siue
illa placz hūc honorē debitū q̄ deo non
reddat debitū. aufert dō qd̄ suū ē. et deū
exhonorat. et b̄ ē peccare. Quidū aut̄ si
soluit qd̄ rapuit manet i culpa. nec suffi-

¶ Tur deus homo

ut solūmō reddere qđ ablatū ē. s. pco-
tumelia illata plus habet reddē qđ ab-
stulit. Sic ei qđ ledit salutē alteri nō suf-
ficat si salutē restituit nisi p illata dolo-
ris iniuria recōpens aliqd ita qđ honorē
alicui violat nō sufficit honorē reddē.
si nō sup ex honoratōis factā molestiaz
aliqd qđ placeat illi quez ex honorauit
restaurēt. Hoc qđ attēdēdū qđ cū aliqđ
qđ iuste abstulit soluit hōz dare qđ ab
ab illo nō posset exigi si alienū nō rapu-
isset. Sic qđ debet oīs qđ peccat honores
quē rapit deo soluere et hō est satisfactio
quā oīs pctōr debet deo facere. **B**
In his oīb qm ratōez seq pposuimus
quis aliquātulū me terreas nil habeo
qđ possum dicere cōtra.

Utrū sola mīa sine oī debiti solutōe
deceat deū pctā dimitte. XII. **A**
Pedēā et videā vtz sola mīa
sī oī solutōe ablati sibi honois
deceat deū pctā dimitte **B**
Non video cur nō deceat **A** Sic dimit-
tere pctm nō ē aliqd qđ nō punire: et qm
recte ordinare pctm sine satisfactōe nō
ē nisi punire si nō puni inordinatū di-
mittit. **B** Rationabile ē qđ dicis.
A Deū vero nō decet aliqd in suo re-
gno iordinatū dimitte. **B** Si ali-
qd aliqd volo dicē timeo peccare. **A**
Igit nō decet deū pctm sic ipunitū di-
mittere. **B** Ita seqtur. **A** Est
et aliqd qđ seqtur. Si pctm sic dimittit
ipunitū: qđ sū erit apud deū peccatū et
nō peccatū: qđ dō nō puenit **B** Non
possum negare. **A** Elide et h. Justi-
ciā hoīm nemo nescit esse sū lege: vt fm
ei qm tātē mēsurā retributōis a deo re-
cōpenset. **B** Ita credimus. **A**
Si al pctm nec soluit nec puni nulli le-
gi biāz **B** Hō possum alit itelligē **A**
Liberior igit ē oīs iusticia si sola mīa
dimittit: qđ iusticia qđ valde icōueniēs
videt. Ad h etiā extēdit h icōueniētia
vt iusticiā dō sūle ēē faciat qđ h de nūl-
li legi biāz itaz iusticia **B** Neqō re-

sistē rōi tue s cū de nōb pāpiat oīo dē
mittē peccatib in nos: videt spugnare
vt h nōb pāpiat qđ ipm facē nō decet.
A Nulla i b ē spugnācia qđ de h pā-
pit nōb vt nō pūam qđ soli dei ē. Ad
nullū ei ptinet vidictā facē nisi ad illū qđ
dñs ē oīm. Mā cū trene ptātes h rē fa-
ciūt: ipe facit de a qđ ad h ipm sē ordiate
B Remouisti spugnātiā quā putabā
in esse: s ē aliqd ad qđ tuū volo hfer rōi.
Mā cū de sic sit lib: vt nulli legi biace
at iuditōz sit ita beign vt nihil beigni
cogitari qat: nūl sit rōi aut decēs nisi
qđ ipe vult: murū videt si dicim qđ nul-
laten vult aut si ei licet iuriā suā dimit-
tē a q etiā d his qđ alhs facim solem
idulgētā petē **A** Ulex ē qđ dic d libta-
te et volūrate et beignitate illi: s sic eas
debem rōnabilit itelligē vt dignitati i
si videamur spugnare: libtas ei si ē nisi
ad h qđ expedit aut decz nec beignitas
dicēda ē qđ aliqd deo idecēs opet. Qđ
at dī qđ vult iustū ē et qđ si vult iustū
si ē: ita itelligēdū ē vt si de velit qđli-
bet icōueniēs iustū sit qđ ipe vult. Hō ei
seqt si de vult mētiri iustū ēē mētiri: s
poti deū illū non ēē. Mā neqđ p velle
mētiri volūtas nisi i q corrupta ē vitas
imo q dserēdo vitatē corrupta ē. Cū qđ
dī si de vult mētiri si ē aliqd qđ si de ē ta-
lis nature q velit mētiri et idcirco si seqt
iustū ēē mēdaciū: nisi ita itelligat sic cū
de duob ipossibilib dicim si h ē illō ē:
qđ nec h nec illō ē: vt si qđ dicat: si aq ē
sicca et ignis ē humid: neutz ei veyē.
Itaq de ill tū ē vey dicē si de h vult
iustū ē: q deū velle si ē icōueniēs: Si ei
vult de vt pluat iustū est vt pluat et si
vult vt aliqđ hō occidat iustū ē vt occi-
dat: quā ppē si nō decet deū aliqd iuste
aut iordinate facē si ptinet ad ei libta-
tē ac benignitatē ac volūratē peccatē qđ
si soluit deo qđ abstulit ipunitū dimitte
B Oīa mihi auferis qđ putabā tibi pos-
se obici **A** Elide adhuc cur deū si dece-
at h facē **B** Libet ausculto qđq dīc

Nihil min⁹ sit tolerādū i rerū or-
dine: q̄ vt creatura creatori debitū ho-
norei auferat: et q̄ nō soluat qđ auferit.

Nihil min⁹ to. A. XIII.
Ierandū est in rerū ordine q̄ vt
creatura creatori debitū hono-
rē auferat: et non soluat qđ auferit. B.
Nihil clarius iudico. A. Nihil aut
iniustus tolerat: q̄ quo nihil min⁹ est
tolerādū. B. Nec hoc est obscurū.
A. Puto ergo qđ nō dices deū debe-
re tolerare quōd nihil iniustus tolerat
vt q̄ creatura nō reddat deo qđ auferit.
B. Imo penit⁹ negādū esse iudico.
A. Itē si deo nihil mai⁹ aut meli⁹ est
nihil iustus q̄ vt honorē illi⁹ seruet in
re: dispositōe sūma iusticia q̄ nō est ali-
ud q̄ ipse de⁹. B. Hoc q̄ nil apti⁹.
A. Nihil ergo seruat de⁹ iustus: q̄
sue dignitatis honorē. B. Qđ vt
q̄ necessario pcedi oportet. A. Vi-
des tibi q̄ cū integre seruet. si sic aufer-
ri sibi pmittit: vt nec soluat nec ipse au-
ferentē puniat. B. Non audeo di-
cere. A. Necesse ē ergo vt aut abla-
tus honor soluat: aut pena seq̄tur. alio-
quin aut sibi ipsi de⁹ iustus non erit: aut
ad vtrūq̄ impotēs erit. qđ nephas est
etiā cogitare. B. Nihil rationabi-
lius dici potest vt puto.

Cuiusmodi honor dei sit pena peccātis.
Ed volo a te. Caplm. XIII.
audire si peccantis pena sit illi
honor: aut cuiusmodi honor sit.
Si enī pena peccātis nō ei⁹ honor ē: cū
pctōr nō soluit qđ abstulit. sed punitur
sic pdit de⁹ honorē suū vt nō recupere-
t q̄ hīs q̄ dicta sūt repugnare videtur.
A. Deū ipossibile est honorē suū pde-
re. Aut enī pctōr spōte soluit qđ debet:
aut de⁹ ab iniūto accipit. Itā aut hō de-
bitū sibi deo siue nō peccādo: siue
qđ peccat soluēdo volūtatē spontanea
exhibet. aut deus iniūto sibi torquēdo
sibi: et sic se dūm ei⁹ eē oñdit: qđ ipse hō

volūtatē fateri recusat. In q̄ p̄sideran-
dū qđ sicut hō peccādo rapit qđ dei ē:
ita deus puniēdo auferit qđ hominis est.
Quippe nō solū id suū alicui⁹ esse dici-
tur qđ iā possidet: s̄ q̄ i ei⁹ ptatē ē vt ha-
beat. Quō ergo hō facit ē: ita vt bitu-
dinē h̄re possit si nō peccaret: cū q̄ ppter
pctm bitudinē et oñi bono p̄uat: de suo
q̄uis inuit⁹ soluit qđ rapuit: qđ licet de-
us h̄ ad vsū suū comodi nō trāsserat qđ
auferit: si hō pecuniā quā alij auferit in
suā p̄uertit vtilitatē: h̄ tñ qđ auferit vti-
ad suū hōrē p h̄ qđ auferit. Auferēdo ei
pctōrē et q̄ illi⁹ sūt s̄iecta sibi esse p̄bet.
Si de⁹ vel ad modicū paciā honorē
suū violari. Caplm. XV. B.

Lacet qđ dicit. Sed ē et aliō ad
p. qđ tuā r̄sionē postulo: Itā si de-
us ita sic p̄bas suū d̄ honorē
p̄uare: cur vel ad modicū paritillū vio-
lari. Qđ enī aliquomō ledi finit nō itē
gre aut p̄fecte custodit. A. Dei ho-
nor nō ē aliqd q̄tū ad illū ptinet ad-
di vel minui. Idem nāq̄ ipse sibi honor
ē icorruptibil⁹ et nullo mō inutabil⁹. Ele-
rūtū cū vnaqueq̄ creatura suū et q̄ si-
bi p̄ceptū ordinē: siue naturalit siue ra-
tionabilit seruat. deo obedire et deū d̄
hōrare. et h̄ ē maxie rational natura cui
datū est itelligē qđ debebat. Que cum
vult qđ debet: deū hōrat: nō qđ illi ali-
qd p̄fert: s̄ qđ spōte se ei⁹ volūtatē et d̄
spōsitōi s̄dit: et i re: vniuersitate ordi-
nē suū et eiusdē vniuersitat pulcritudi-
nē q̄ntū i ipsa ē p̄seruat. Cū hō nō vult
qđ debet: deū q̄ntū ad ipsā ē ptinet iho-
norat: q̄m nō s̄dit se spōte illi⁹ disposi-
tioni. et vniuersitat ordinē et pulcritudi-
nē q̄ntū i se ē pturbat licet ptatē et digni-
tatē dei nullaten⁹ ledat aut decoloret.
Si ei ea q̄ celi ābitū cōtinētur vellēt nō
esse s̄ celo: aut elōgari a celo: nullaten⁹
possent nisi s̄ celo esse: nec fugere celū.
nisi appropinquādo celo. Itā et vnde et
q̄ et q̄ et q̄ irēt sub celo essent. et quanto

Cur deus homo

magis a qualibet parte celi elōgarent
tanto magis opposite parti a ppinqua
rēt Ita quāuis homo vel malus ange
lus diuine volūtati ⁊ ordinatōi subiace
re nolit. nō tamē eā fugere valet. quia si
vult fugere de subuolūtate iubente: cur
rit subuolūtate punientē. Et si queris
qua trāsīt nō nisi sub volūtate pmittēti
⁊ hoc ipsuz q̄ puerse vult: aut agit i vni
uersitatis p̄fate ordinē: ⁊ pulchritudi
nē summa sapiētia cōuertit Ipsa nāq;
pueritatis spontanea satisfactio: vel a
nō satisfaciēte pene ex actio: excepto h̄
quod deus de malis multimodis bona
facit in eadē vniuersitate locū tenēt suū
et ordinis pulchritudinē. Quas si diui
na sapiētia vbi pueritas rectū ordinē
pturbare nititur: non adderet: fieret in
ipsa vniuersitate q̄ de⁹ debet ordinare:
quedā ex violata ordinis pulchritudi
ne deformitas: ⁊ deus in sua dispositio
ne videre deficeret. Que duo quoniā
sicut sunt inconuenientia ita sunt im
possibilia necesse est vt omne peccatū sa
tisfactio aut pena sequat. **B** Satis
fecisti obiectioni mee. **A** Palam est
ergo quia deū quantū in ipso ē nullus
potest honorare vel ex honorare: i quā
tū est hoc aliquis facere videt cū volū
tatē suā volūtati eius subicit aut strā
bit. **B** Nescio quid p̄tra queā dice
re. **A** Ad huc addam aliquid. **B**

Tādū dic donec me tedeat audire.

Ratio q̄ angeloz numerus qui ceciderūt restituendus sit de hoibus. XVI.

D Eū constat pposuisse vt de hu
mana natura quā fecit sine pec
cato numex angelozū qui ceci
derāt restitueret. **B** Hoc credim⁹
sed vellē aliquā hui⁹ rei rationē audire.

A Fallis me: nō em̄ pposuim⁹ tra
ctare nisi de sola incarnatōe dei: ⁊ tu mi
hi alias interseris questiones. **B**
Nec irascaris: hilarē datorē diligit de⁹:
nā nemo pbat magis se hilariter dare

q̄s promittit q̄s qui plus dat q̄s pmittit
dic ergo libenter q̄s quero. **A** Ra
tionalē creaturā que dei cōtemplatiōe
beata vel est: vel futura est in quodā ra
tionabili ⁊ perfecto numero p̄scitaz a
deo: ita vt nec maiorē nec minorē illum
esse deceat nō est dubitandū: Aut enim
nescit deus in quo numero meli⁹ eā de
ceat p̄stitui: quod falsum est: aut si scit i
eo illā cōstituet: quē ad hoc decentiorez
intelliget: Qua ppter aut angeli illi q̄
cecidērūt facti erāt ad hoc vt essent in
tra illū numex: aut q̄ intra illū numex
pmanere nō potuerūt: ex necessitate et
cecidērūt: quod absurdū est opinari.

B Veritas est apta quod dicis. **A**
Quō ergo de illo numero esse debuerūt
aut restituēdus est ex necessitate nume
rus eoz: aut imp̄fecto numero remane
bit rationalis natura que in numero p̄
fecto p̄scita est q̄s esse nō potest. **B**
Restaurandi p̄culdubio sunt. **A**
Necesse est ergo eos de humana natu
ra: quoniā nō est alia de qua restaurari
possint. **A** Quod alij angeli pro
illis non possint restitui. **B**oso

Cur nō aut ipsi aut alij āgeli p̄ illis
possint restitui. Capitulū XVII.

C Um videbis nostre restauratio
nis difficultatē: intelliges eozū
recōciliationis impossibilitatē:
Alij aut angeli p̄ illis restitui nō possūt
ideo (vt taceā qm̄ hoc repugnare vide
at p̄ime creationis p̄fectioni) q̄ nō de
bent nisi tales esse possint: quales illi fu
issent si nō peccassent: ⁊ cū illi nulla visa
vidicta peccati p̄seuerassent quod post
illoz casuz alijs qui p̄ illis restituerent
esset impossibile. Nō em̄ pariter lauda
biles sunt si stant in veritate: ⁊ qui nul
lā nouit peccati penā: ⁊ qui eam semper
aspiciat eternā. Nāz nequaqm̄ putandū
est bonos angelos esse p̄firmatos casu
maloz: sed suo merito: Sic nāq; si boni
cū malis peccassent: simul dānati essent

ita iniusti: si cū iustis steterissent paritē cōfirmati fuissent. Quippe si aliqui eorum nō nisi casu aliorū cōfirmādi erāt: aut nullus vnq̃ cōfirmaret: aut necesse erat ali quē casurū qui ad alios cōfirmādos pu niret: que vtraq̃ absurda sunt. Illo ita q̃ modo cōfirmati sunt illi qui steterunt quo pariter cōfirmati essent omnes si p̃ stitissent: quēadmodū ostendi sicut po tui vbi tractavi cur deus dyabolo pse uerātiā nō dedit. **B** Probasti ma los angelos de humana natura restau rādos: et patet ex hac rōne q̃ nō in mi nori numero erūt electi homines quā sūt angeli reprobi. Sed vtrum plures futuri sint si potes ostende. Ansel.

Utrum plures futuri sint sancti homi nes quā sint mali angeli. XVIII.

E angeli anteq̃m quidā illorū caderēt erāt i illo p̃fecto de quo dixim⁹ numero: nō sunt homi nes facti nisi p̃ restauratōe angelorū p̃ ditorū et palā est q̃ nō erūt plures illis: Si autē ille numer⁹ nō erat in illis omni bus angelis: cōplendū est de hominibus et q̃d perijt et q̃d prius deerat: et erūt ele cti homines plures reprobis angelis. et sic dicim⁹ q̃ nō fuerūt homines facti tñ ad restaurādū numerū iminutū: s̃ etiā ad p̃ficiendū nōdū p̃fectū. **B** Quid po ti⁹ tenēdū ē: an q̃ angeli pri⁹ facti sint i numero p̃fecto an nō? **A** Qd̃ mihi vidē dicā. **B** Nō p̃tate exigo. **A** Si hō fact⁹ est post casum malorū angelorū sicut quidā intelligūt in genesi. non vi deo posse me p̃ hoc pbare alterū horū de terminare. Potest em̃ (vt puto esse) q̃ an geli fuerūt prius in numero p̃fecto: et po stea fact⁹ sit hō p̃pter restaurādū immi nutū eorū numerū: et p̃t esse q̃ n̄ fuit in numero p̃fecto. q̃ differebat de⁹ sic ad huc differt illū iplere numerū facturū hūanā naturā suo tpe. Un̄ aut solūmō numer⁹ nō dū integrū p̃ficeret. aut etiā si minueret restitueret. Si aut tota cre-

atura sū facta est et dies illi in q̃b⁹ moy ses istū mundū nō simul factū esse vide tur dicere: aliter sunt intelligendi q̃ si cut videmus istos dies in quibus vni mus: intelligere nequeo quō facti sunt angeli in illo p̃fecto numero. Quippe si ita eēt videt̃ mihi q̃ ex necessitate aut aliqui homines vel angeli casuri erant: aut plures esset in illa celesti ciuitate q̃ illa p̃fecti numeri conueniētia exigeret. Si ergo omnia simul facta sunt: sic vi dent̃ angeliz duo primi homines in nu mero p̃fecto fuisse vt de hominibus si nul lus caderet angelus: quod deerat solū p̃ficeret: et si aliquis periret hoc quoq̃ quod caderet restitueret: et hominis na tura que infirmior erat quasi deū excusa ret atq̃ dyabolū p̃funderet si ille suū ca suz infirmitati sue imputaret cū ipsa in firmior staret. Ac si et eadē ipsa caderet multo magis deū defenderet contra dy abolum et cōtra seipsā: cū ipsa facta val de infirmior et mortalior in electis de tā ta infirmitate tanto altius ascēderet: q̃ vnde dyabol⁹ cecidisset quāto boni an geli quorū eq̃litas ei debet̃ p̃fecerūt p̃ ruina malorū q̃ pseuerauerūt. Ex his rationib⁹ potius mihi videt̃ quia in an gelis nō fuit ille p̃fectus numer⁹ quo ci uitas illa celestis p̃ficeret quia si homo sū cū angelis factus nō est sicut possibi le ē esse: et si simul facti sunt q̃ magis pu tant multi quoniā legit̃ qui vixit in eter nū creauit omnia siml: videt̃ necesse esse S; et si p̃fectio mūdane creature nō tñ est intelligenda in numero indiuiduorū quātū numero naturarū: necesse est hu manā naturā aut ad cōplēmentū eiusdey p̃fectionis esse factā: aut illi sup̃ habundare: q̃ de minimi vermiculū natura di cere non audemus. Quare p̃ se ipsa ibi facta est et nō solū restaurādis indiui duis alteri⁹ nature. Unde palā ē quia si etiā angelus nullus perisset: homines tamē in celesti ciuitate suū locū habuiss-

Cur deus homo

sent. Sequitur itaque: quod in angelis antequam quidam illorum caderet non erat ille perfectus numerus: alioquin necesse erat ut aut homines aut angeli aliqui caderet quoniam extra numerum perfectum ibi nullus manere poterat. **B** Non nihil effectasti. **A** Est et alia ratio ut mihi videtur quod non parum suffragatur illi sententie: que angelos non esse factos in perfecto numero existiat.

B Dic illa. **A** Si angeli in illo perfecto numero facti sunt: et nullatenus facti sunt homines: nisi per restaurationem peccatorum angelorum: palam est quod nisi illi angeli ab illa beatitudine cecidissent homines ad illam non ascenderent. **B** Hoc constat. **A** Si quis ergo dixerit quod tamen letabunt electi homines de angelorum perditione quantum gaudebunt de sua assumptione quoniam absque dubio hec non esset nisi illa fuisset quomodo potuerunt ab hac perversa gratulatione defendi. Aut quod modo dicemus angelos qui ceciderunt in hominibus restauratos: si illi sine hoc vicio permansuri erant. si non cecidissent: id est sine gratulatione de casu aliorum: isti vero sine illo esse non potuerunt: imo quodammodo hoc vicio beati esse debebant. Deinde quod audacia dicemus deum non velle aut non potuisse hanc restaurationem sine hoc vicio facere. **B** Nonne similiter est in gentibus que ad fidem vocate sunt: quod illam iudei repulerunt? **A** Non: nam si omnes iudei credidissent: gentes tamen vocaretur: quod in omni gente qui timet deum et operatur iustitiam: acceptus est illi. Sed quoniam iudei apostolos contempserunt: ea tunc fuit occasio ut ad gentes illi converteretur.

B Nullo modo video quid contra hoc dicere possim. **A** Unde tibi videtur accedere singulis illa leticia de alieno casu. **B** Unde nisi quod certus erit unusquisque quoniam ubi erit nullatenus esset si alius inde non cecidisset. **A** Si ergo hac certitudine nullum haberet non esset yndevillus de alieno damno gau-

deret. **B** Ita videtur. **A** Putasne aliquem illorum habitum hanc certitudinem si multo plures erunt quam ceciderunt. **B** Nequaquam possum opinari quod eam habeat aut habere debeat. Quomodo namque quis poterit scire: utrum per restaurationem quod imminutum erat aut pro complendo quod nondum perfectum erat: de illo numero constitutur civitatis sit factus: sed omnes certi erunt se factos esse ad perficiendam illam civitatem. **A** Ergo si plures erunt quam reprobi angeli nullum poterit aut debet scire se non esse ibi assumptum nisi per alieno casu. **B** Verum est. **A** Non igitur habebit aliquis cur gaudere debeat de alterius perditione. **B** Ita sequitur. **A** Cur itaque videamus quia si plures erunt homines electi quam sint reprobi angeli: illa non sequitur inconuenientia quam sequi necesse est si plures non erunt: et cum impossibile sit velle in illa civitate futurum inconueniens videtur necesse esse ut angeli non sint facti in illo perfecto numero et plures futuri sint beati homines quam sint miseri angeli. **B** Non video qua ratione hoc negari queat. **A** Aliam adhuc eiusdem sententie posse dici puto rationem. **B** Hanc quoque preferre debes. **A** Credimus hanc mundi mole corpoream in melius renouandam nec hoc futurum esse donec impleatur numerus electorum hominum. et illa beata perficiatur civitas nec per eius perfectionem hoc differendum. Unde colligi potest deum ab initio proposuisse ut utrumque simul perficeret: quatenus et minor que deum non sentiret natura ante maiorem que deo frui deberet nequaquam perficeret: et in maioris perfectione mutata in melius suo quodammodo quasi congratularetur: ymo omnis creatura de tam gloriosa et tam ammirabili sui consumatione ipsi creatori et sibi inuicem queque suo modo eterne congratulando iocundaretur: quatenus quod voluntas in rationabili natura sponte facit hoc et iam insensibilis

bilis creatura p dei dispositiōem natura
liter exhiberet. Solem^o namq; in maio
rū nostrorū exaltandē pgaudere: vt cuz
in natalicijs sanctorū exultandē festina
iocundamur de glōia eorū exultantes?
Quā sententiā illud adiuuare videtur
quia si adam non peccasset: differret tñ
deus illā ciuitatē pficere donec comple
to ex hominib^o q̄ expectabat numero:
ipsi quoq; homines incorpū vt dicam
ita transmutarentur imortalem. Habe
bāt em̄ in paradiso quandā imortali
tatē id est potestātē nō moriēdi sed nō
erat imortalis hec potestas. quia po
terant mori: vt scz ipsi nō possēt nō mo
ri. Qd si ita est vt videlicet rationalem
illam z beatā ciuitatē z hāc mūdā in
sensibilem q; naturā de^o ab initio ppo
suerit simul pficere: videt^r: qz aut illa ci
uitas nō erat cōpleta in numero ange
lorū ante malorū ruinā. sed expectabat
deus vteā de hominib^o cōpleret: quādo
corporeā mūdi naturā in meli^o in: oua
ret: aut si pfecta erat in numero nō erat
pfecta in pfirmatōe: z differēda erat cō
firmatio: etiā si nullus in ea peccasset
vsq; ad eandē mūdi quā expectam^o re
nouationē: aut si nō diuicius illa confir
matio differēda erat: acceleranda erat
mūdāna renouatio: vt cū eadē cōfirma
tōe fieret: Sed quod mūdū nouiter fa
ctū statim deus renouare z eas res que
post renouatōez illā nō erūt: in ipso ini
cio ante q̄ appareret cur facte essent de
struere insinuerit om̄i caret ratōe. Se
quit^r ergo: qz angeli nō ita fuerūt in nu
mero pfecti: vt eorū cōfirmatio nō diu
differret ppter ea qz mūdi noui renoua
tionē mox oporteret fieri quod nō cōue
nit. Quod autē eandē cōfirmationem
vsq; ad mūdi futurā renouationem dif
ferre deus voluerit: inconueniēs videt^r
presertim cū illā in aliquib^o tā cito pfe
cerit: Et cū intelligi possit: qz in primis
hominib^o quādo peccauerūt illā fecisse:

si nō peccassent: sicut fecit in pseuerā
bus angelis. Quāuis em̄ nōdū pube
rent ad illā equalitatē angelorū ad quā
puēturi erāt homines: cum pfectus esset
num^o de illis assumendus: In illa ta
mē iusticia in qua erant videt^r qz si vici
sent: vt nō peccarēt temptati ita confir
marent^r cū omni ppagine sua qd vltra
peccare nō possēt: quēadmodū qz vici
peccauerūt sic infirmati sunt vt quantū
in ipsis est sine peccato esse nō possint.
Quis em̄ audeat dicere plus valere in
iusticia ad alligandū in seruitutē homi
nē in prima psuasiōe sibi cōscentez
quā valeret iusticia ad cōfirmandū euz
in libertate sibi in eadē prima tēptatiōe
adherentē. Nam quēadmodū: qm̄ hu
mana natura tota que erat i parentib^o
primis: tota in illis victa est vt peccaret
(excepto illo solo hoīe quē de^o sicut si
ne viri semine de virgine facere sic scuit
a peccato ad se cernere voluit) ita i eis
dē tota viciisset si nō peccasset. Restat q̄
vt nō cōpleta in illo primo numero āge
lorū supna ciuitas: sed de hominib^o cō
plēda fuisse dicat^r. Que si rata sunt plu
res erūt electi homines q̄ sint reprobī
angeli. B. Rationabilia mihi valdē
vident^r que dicis. sed quid dicem^o qz le
git^r de deo: cōstituit terminos populorū
iuxta numerū filiorū israhel quod quidā
quia p filiorū israhel: inueniūt angelorū
dei sic exponūt vt scdm numerū bonorū
angelorū assumēdus intelligat^r numerū
electorū hominū. A. Hoc nō repug
nat predictę sententię si certū nō est qd
totūdez angeli cecidissent quorū remāse
rūt. Itā si plures sunt angeli electi quā
reprobi et necesse est vt reprobos electi
homines restaurēt: z potest fieri vt bea
torū numero coequent^r: z sic plēs erunt
hoīes iusti q̄ angeli iniusti. Sed mēti
to quo pacto inepi tue rridere questiōi
tue videlicet si qd dixero maior: nō con
firmer auctoritas: quāuis illud rōne p

Cur deus homo

bare videar non alia certitudine accipiamur nisi quia interius michi ita videtur donec michi deus melius aliquomodo reueler. Certus enim sum si quid dico quod sacre scripture absque dubio contradicat quia falsa est. nec illud tenere volo si cognouero. Sed si in illis rebus de quibus diuersa sentiri possunt sine periculo sicut est illud unde nunc agimus. Si enim nescimus utrum plures homines eligendi sint quam angeli predicti an non. et alterum horum estimamus magis quam alterum. nullum puto alicui periculum si inquam in his rebus sic exponimus divina dicta ut diuina sententia fauere videatur nec alicubi inueniatur ubi quod indubitanter tenendum sit determinetur non arbitror reprehendi debere. Illud autem quod dixisti. constituit terminos populo seu gentium iuxta numerum angelorum dei quod in alia translatione legitur iuxta numerum filiorum israel. quoniam ambe translationes autem idem significant aut diuersa sine spugnantia. ita intelligendum est ut per angelos dei et per filios israel. angeli boni significantur tantummodo. aut soli homines electi. Aut filii angelorum et electi homines tota scilicet illa ciuitas superna. aut per angelos dei sancti angeli tantum. et per filios israel. soli homines iusti. aut soli angeli per filios israel. et iusti homines per angelos dei. Si boni angeli tantum designantur per utrumque idem est. quod si solum per angelos dei. Si vero tota celestis ciuitas: hic est sensus: quia tamdiu assumuntur populi id est multitudines electorum hominum aut tamdiu erunt populi in hoc seculo. donec de hominibus predestinatus numerus illius ciuitatis non dum perfectus compleatur. Sed non video nunc quomodo soli angeli aut filii angelorum homines sancti per filios israel intelligantur. sanctos autem homines filios israel sicut filios abrahe vocari non est alienum. Qui angeli quoque dei per hoc recte possunt vocari quia vitam angelicam imitantur atque similitudo et equalitas illis angelorum promittitur in celo et quia omnes iuste viuentes angeli dei sunt. Unde et ipsi confessores atque

martires dicuntur. Qui enim confitetur et testatur veritatem dei nuncius id est angelus est. et si malus homo dicitur dyabolus sicut de iuda dicit dominus propter similitudinem malicie. cur non et bonus homo dicitur angelus propter imitationem iusticie. Quare possumus ut estimo dicere deum constituisse terminos populo iuxta numerum electorum hominum quia tamdiu erunt populi et erit in hoc mundo hominum precreatio donec numerus eorumdem electorum hominum compleatur et eo completo cessabit esse hominum generatio: que fit in hac vita. Ac si per angelos dei intelligimus sanctos angelos tantum et per filios israel. tantummodo iustos homines: duobus modis intelligi potest: quia constituit deus terminos populo iuxta numerum angelorum dei. aut quia tantus populus id est tot homines assumuntur quot sunt angeli dei aut quia tamdiu erunt populi donec numerus angelorum dei compleatur ex hominibus. Et hoc nomen exponi posse vi deo constat. ter. per. iuxta numerum filiorum israel. idem quia sicut supra dictum est tamdiu erunt populi in hoc seculo donec numerus sanctorum hominum assumatur: et colligitur ex utraque translatione: quia tot homines assumuntur quot remanserunt angeli. Unde de tantis non sequitur quis perditum angelum ex hominibus restaurandi sunt tot angelos cecidisse quot perseuerauerunt. Quod tamen si diceretur inueniendus erit quomodo non sint supra posite rationes que vident ostendere non fuisse in angelis peritum quoniam quidam illorum caderent illi perfecti numerum quem supra dixi et plures homines electos futuros quam sint mali angeli. **R**espondeo. Non me penitet quia coegi te ut de angelis diceres. Nam non frustra factum est: nunc redi ad id unde digressi sumus. **A** Cōstat deum proposuisse ut de hominibus angelos qui ceciderant restauraret. **R** Certum est. **A** Tales ergo oportet esse homines in illa ciuitate superna qui per angelos in illa assumuntur quales illi futuri ibi erant

pro quib⁹ ibidem erūt id ē quales nunc
sūt boni angeli: alioquin nō erūt restau
rati qui ceciderūt: seqtur quia de⁹ aut
nō poterit perficere bonū q̄ incepit aut
penitebit eū tm̄ bonū incepisse que duo
absurda sūt. **B** Clere oportet vt e
quales sint homines bonis anglis. **A**
Bonu angeli vnq̄ ne peccauerunt. **B**
Non. **A** Potes ne cogitare q̄ homo
qui aliqñ peccauit nec vnq̄ deo p pecc
cato satisfecit, s̄ tm̄ impunit⁹ dimittitur
equalis sit anglo qui nūq̄ peccauit. **B**
Verba ista cogitare ⁊ dicere possū, sed
sensū eorū ita cogitare nequeo sicut falsi
tatem nō possū intelligere veritatē esse
A Nō decet ergo deū hominem pec
catorē sine satisfactione ad restauratio
nē angelorū sumere p̄dutorū qm̄ nō pa
titur veritas eū leuari ad equalitatē an
gelorū. **B** Sic ostēdit ratio. **A** Lō
sidera etiam in solo homine sine eo qd̄
debet angelis equari, vtz eū taliter de
us ad beatitudinē vllā vel talem, q̄lem
habebat añq̄ peccaret debeat p̄uehere
B Dic que cogitas ⁊ ego cōsiderabo
prout potero. **A** Ponam⁹ p̄uitem a
liquē in manu tenere margaritam preci
osam q̄ nunq̄ pollutio vlla tetigit quā
q̄ null⁹ alius possit a mouere de manu
eius nisi ip̄o p̄mittente ⁊ eam disponat
recōdere in thesaurū suū vbi sūt carissi
ma ⁊ preciosissima que possidet. **B**
Cogito hoc velut ante nos sit. **Ans.**
Quid si ip̄e p̄mittat eādem margaritā
ab aliquo inuido exenti de manu sua in
scenū, tum phibere posset ac postea eā
desceno sumens pollutā ⁊ non lotam in
aliquē locū suū mūdū ⁊ carū deinceps
illam sic seruatur⁹ recōdat. Putabis ne
illū sapientē. **B** Quomō hoc possū?
Nam nō ne esset hoc satis meli⁹ vt mar
garitā suam mūdā teneret ⁊ seruaret
quā pollutā. **A** Nōne similiter face
ret de⁹ qui hominē angelis sociandū si
ne peccato quasi i manu sua tenebat in

paradiso. et permisit vt accēsus inuidia
dyabol⁹ eū in lutū peccati quāuis cōsen
tientē deiceret. Si ei phibere vellet dy
abolū nō posset temptare hominem: nō
ne in quā similitē faceret si hoiez peccati
sorde maculatū sine omni lauatōe id est
absq̄ omni satisfacto ne talē semp mās
surū saltē in paradisu de quo eiect⁹ fuerat
reduceret. **B** Similitudinē si de⁹
faceret negare nō audeo et idcirco eum
hoc facere posse nō abnuo. **Clidre** ei
aut quod p̄posuerat pagare non potu
isse. aut homi p̄positi euz penitusse q̄ in
deum cadere nequeunt

Quod homo non possit saluari sine
peccati satisfactione. XIX. **A**

Tene igit certissime quia sine sa
tisfactione id ē sine debiti solutione
spōanea nec deus pōt p̄ctm̄ im
punitū dimittere. nec peccator ad beati
tudinē vel talē qualē habebat añq̄ pec
caret puenire: nō em̄ hoc mō reparare
hō vel talis qualis fuerat añ p̄ctm̄. **B**
Rationibus tuis omnimodo cōtradice
re non possum. Sed quid est qd̄ dicim⁹
deo: dimitte no. de. no. et oīs gens orat
deū qm̄ credit vt dimittat sibi peccata.
Si em̄ soluimus qd̄ debemus cur ora
mus vt dimittat? **Rūqd̄** deus iniustus
est vt iterū exigat qd̄ solutū est. Si aut
nō soluimus: cur frustra oramus vt fa
ciat qd̄ q̄ nō cōuenit facere nō pōt. **A**
Qui nō soluit frustra dicit dimitte qui
aut soluit supplicat q̄ hoc ip̄m pertinet
ad solutionē vt supplicet. **Nā** deus nul
li quicq̄ debet sed oīs creatura illi debz
et iō nō expedit hoī vt agat cū deo quē
admodū par cū pari. Sed s̄ hoc nō est
opus nūc tibi respondere. **Lū** enim co
gnosces cur xps mortuus est forsitā per
te videbis qd̄ queris. **B** Sufficit mi
hi nunc qd̄ de hac questione respondes
Qd̄ aut nullus homo ad beatitudinē
pueire queat cū peccato aut solui a pec
cato nisi soluat qd̄ rapuit peccando: sic

Cur deus homo

apte monstrasti vt etiā si veli non possim dubitare. **A** Hoc quoq; nō dubitabis vt puto quia scdm mēsurā peccati oportet satisfactionē esse. **B** Aliter aliquaten⁹ inordinatū maneret pccū qd eē non potest. si deus nihil relinquit inordinatū in regno suo. Sed hoc est pstatum quia q̄libz pūi incōueniēs in deo impossibile ē. **A** Dic ergo quid solues p peccato tuo. **B** Penitētiā cor cōtritū et humiliatū. abstinētiā et multumodos labores corporis et misericordiā dandiz dimittēdi et obedientiā. **A** Quid in hīs omib⁹ das deo. **B** An nō honoro deū quādo ppter timorem eius et amorē in cordis cōtritiōe letitiā tēporalem abito in abstinētijs et laborib⁹ delectatiōes et quietē hui⁹ vite calco. in dando et dimittēdo q̄ mea sūt largiēdo in obedientiā meipsū illi subitio. **A** Lū reddis aliqd qd debes deo. etiā si non peccasti. nō debes cōputare pro debito quod debes p peccato. Omnia autē ista debes deo qd dicis. Tā tus nanq; debet esse in hac mortali vita amor et ad quod pūnet omne desideriū perueniēdi ad id. ad qd factus es. et dolo: quia nondū ibi es. et timor: ne nō perueias vt nullā letitiā sentire debeas nisi de hīs que tibi aut auxiliū aut spē dāt perueniēdi. Nō em̄ mereris habere. qd non scdm quod es amas et desideras et de quo qd nondū habes. et adhuc vtrū habiturus sis. an nō ī tanto es periclo. non doles. Ad quod etiā pūnet q̄tem et delectatiōes mūdanas que animum ab illa vera quiete et delectatione reuocant fugere. nisi quātum ad intentiōem illuc pueniēdi cognoscis sufficere. Dationem vero ita debes p̄siderare te facere ex debito. sicut intelligis qd qd das a te nō habes sed ab illo cui⁹ seruus es tū illi cui das. et natura te docet vt cōseruo tuo id est homo homini facias qd tibi ab illo vis fieri. et qd qd non vult das

re quod habet. nō debet accipere qd nō habet. De dimissione breuiter dico. quia nullaten⁹ p̄tineat ad te vīdicta. sicut supra dixim⁹ quia nec tu tu⁹ es. nec ille tuus aut suus qui tibi fecit iniuriā sed vni⁹ domini serui facti ab illo de nihilo estis si et de cōseruo tuo te vindicas. iudicāz quod p̄pū dñi et iudicis omnīū est sup̄ illuz supbe p̄sumis. In obedientiā vero quid das deo. qd non debes cui iubenti totum quod es et quod habes et quod potes debes. **B** Nihil iā aut deo in hīs omib⁹ dicere me dare deo quod nō debeo. **A** Quid ergo solues deo p pccō tuo. **B** Si meipsū et quicquid possū etiā qm̄ non pecco illi debeo ne peccem nihil habeo qd pro peccato illi reddā. **A** Quid ergo erit de te: quomō poteris saluus eē. **B** Si ratiōes tuas p̄sidero nō video quomodo. Si autē ad fidem meam recurro in fide cristiana qd p dilectiōem operatur spero me posse saluari et qd legimus si iniustus puer⁹ fuerit ab ī iusticia sua et fecerit iusticiā omnes iniusticias suas tradi obliuioni. **A** Hoc non dicit nisi de illis qui autē expectabant cristū anteq̄ veniret aut credūt ī eum postq̄ venit. Sed cristū et cristianā fidem quasi nunq̄ fuissent posuim⁹ quādo sola ratione vtrū aduentus eius ad saluatiōem hominū esset necessari⁹ querere proposuim⁹. **B** Ita fecimus. **A** Sola igitur ratione procedam⁹. **B** Quāuis in angustias quasdam me deducas. desidero tamē multū vt sicut incipisti progrediari.

Quod scdm mēsurā peccati oportet at esse satisfactionem nec hanc homo p se satisfacere possit et quāti ponderis sit peccatum. .XX. **A**

Ponam⁹ oīa illa q̄ mō p̄posuisti te p̄pccō posse soluere te non debere et videā⁹ vtrū possit sufficere ad satisfactiōez vni⁹ tā pui pccū sicuti ē vn⁹

aspectus cōtra volūtātē dei. **B** Mi
si quia audio te hoc ponere i quēstionē
putarē me hoc pctm vna sola compun-
ctōe delere. **A** Nōdū considerasti
quāti pōderis i pctm. **B** Nunc
ostēde mihi. **A** Si videres te incō-
spectu dei z aliquis tibi diceret aspice il-
luc. z deus ecōtra nllaten° volo vt aspi-
cias quere tu ipe in corde tuo quid sit in
omibus que sūt p quo deberes ptra vo-
lūtātē dei illū aspectū facere. **B** Mi-
hil inuenio p quo hic debeam nisi forte
sum in ea necessitate possit° vt sit necesse
me aut hoc aut maius pctm facere. **A**
Remoue hāc necessitatē et de solo hoc
pctō considera si possis illud facere p te
ipso redimēdo. **B** Aperte video
qā nō possū. **A** Ne te diutius ptrahā
qd si necesse esset aut totū mūdum z qd-
quid deus nō ē periret in nihilū redi-
gi: aut te facere tam puam rem cōtra vo-
lūtātē dei. **B** Cum cōsidero acti-
onem ipam leuissimū quiddā in deo ēē
sed tum intueor quid sit cōtra volūtātē
dei grauissimū quiddā z nulli dampno
compabile intelligo: sed solem° aliquā fa-
cere cōtra volūtātē alicui° nō reprehēsi-
biliter vt res eius seruētur quod postea
illi placet ptra cui° volūtātē facim°. **A**
hoc fit homini qui aliquādo nō intelli-
git qd sibi sit vtile aut nō posset restau-
rare qd pdit: sed de° nllō idiget et oia si
perirēt posset sic ea fecit restaurare. **B**
Fateri me necesse ē quia pro cōseruāda
tota creatura nihil debere facere contra
volūtātē dei. **A** Quid si plures ef-
sent mūdi pleni creature sicut iste est.
B Si infinito numero multiplicarētur
et similiter mihi obrēderētur idipsū re-
spōderem. **A** Nihil rectius potes.
Sed cōsidera etiā si cōtingeret vt cōtra
volūtātē dei illū aspectū faceres qd pos-
ses pro hīc pctō soluere. **B** Nō ha-
beo aliquid maius q̄ supra dixi. **A**
Sic grauitē peccam° quotienscūq̄ sci-

enter aliquid quātūlibet parū contra
volūtātē dei facim° quomō semp sum°
in cōspectu eius z semper ipse precipit
nobis ne peccem°. **B** Ut audio ni-
mis piculose viuim°. **A** Patet qā
scdm qntitatē pcti exiget deus satisfac-
tionē. **B** Nō possū negare. **A**
Nō ergo satisfacis si non reddis aliqd
maius quā sit id p quo pctm facere nō
debueras. **B** Et rōnem video sic
exigere z oīno esse impossibile. **A**
Nec deus vllū obligatū aliqten° debi-
to pcti assumere pōt ad beatitudinem
quā nō debet. **B** Nihilis ē grauis
hec sentētia. **A** Audi adhuc aliud
cur non minus sit difficile homiez recō-
ciliari deo. **B** Nisi fides me conso-
laretur hoc solū cogeret me desperare.
Ansel. Audi tamen. **B**oso **D**ic
Quā cōtumeliā fecit deo homo cū
se pmisit a dyabolo vinci pro qua satis
facere non potest. **XXI.** **Ansel.**

Homo in paradiso sine peccato
factus quasi positus ē p deo in
ter deū z dyabolū vt viceret dy-
abolū non cōsentiendo suadenti pecca-
tum ad excusatiōem z honorē dei. z cō-
fusionem dyaboli cum ille infirmior in
terra non peccaret eodem dyabolo sua-
dēte qui fortior peccauit in celo nllō sua-
dēte: et cum hoc homo facile posset effi-
cere nulla vi coact° sola suasionē spon-
te se vinci pmisit ad volūtātē dyaboli
z ptra volūtātē z honorē dei. **B** Ad
qd vis rēdere. **A** Iudica tuipe si nō
ētra honorē dei vt hō recōciliē illi cū
calūnia hui° cōtumeliē deo irrogate. ni-
si pus hōrauerit deū vicēdo dyabolū si
cut inhōrauit illū vict° a dyabolo. **U**ti-
ctoria vero talis esse debz vt sic foris ac
potestate immortalis cōfēs sit facile dya-
bolo. vt peccaret vno iuste incurrit penā
mortalitatis ita ifirm° z mortalis q̄lē se
fecit ipe p mortis difficultatē vīcat dya-
bolū vt nllomō peccet qd facere nō pōt

¶ Cur deus homo

quādiu ex vulnere primi pcti cōcipitur et nascitur in pctō. **B** Iterū dico qā et ratio pbat qd dicitur et impossibile est. **A** Adhuc accipe vnū siue q iuste non recōciliat hō nec min⁹ impossibile est. **B** Totiā pposuisti nobis que facere debem⁹ vt quicquid supaddas non me magis terrere possit. Anselm⁹. Audi tamen. Boīo. Audio.

Quod abstulit deo cū peccauit quod reddere nequit. .XXII. **A**

Quid abstulit homo deo cū vinci se permisit a dyabolo. **B**

Dic tu vt incepisti qā ego nescio: quid sup hec mala que ostēdisti potuit addere. **A** Nōne abstulit deo quicqd de humana natura facere pposuerat. **B** Nō pōt negari. **A** Antēde indistricam iusticiā et iudica scdm illā vtrū ad equalitatē pcti homo satisfaciāt deo: nisi idipsum quod pmittēdo se vinci a dyabolo deo abstulit: dyabolū vincēdo restituat: vt quēadmodū p hoc victus est rapuit dyabolus quod dei erat: et deus pdidit. ita p h qd vīcat pdat dyabol⁹ et de⁹ recuperet. **B** Nec distric⁹ nec iustius aliquid pōt cogitari. **A** Putas ne sūmā iusticiā hāc iusticiā posse violare. **B** Nō audeo cogitare. **A** Nullaten⁹ ergo debet aut pōt accipere homo a deo qd deus illi dare pposuit si nō reddit deo totū quod illi abstulit: vt sicut p illū deus perdidit ita per illū recuperet. Quod nō aliter fieri valet nisi vt quēadmodū p victū tota hūana natura corruptat qsi fermētata ē pctō cū quo nullū deus assumit ad perficiendam illā ciuitatē. celestē ita per vincētem iustificetur a pctō tot hoīes qd illū numerū completuri erāt ad quē cōplendū factus ē hō. Sed hoc facere nulla tenus pōt homo pctō: quia pctō: peccatore iustificare nequit. **B** Et nil iustius et nil impossibili⁹. Sed ex his omnibus videtur miscēia dei et spes hominis

perire q̄tum ad beatitudinē spectat ad quā factus ē homo. **A** Expecta adhuc parū. **B** Quid habes adhuc apli⁹

Quia q̄diu homo non reddit quod debet non possit esse beatus nec excusetur impotentia. .XXIII. **A**

Si homo dicitur iniust⁹ qui hōi non reddit qd debet multo magis iniustus ē qui deo quod debet non reddit. **B** Si pōt et non reddit vere iniustus ē. Si vero nō pōt quomō iniustus ē. **A** Forsitan si nulla in illo est impotētie causa aliq̄ten⁹ excusari potest. Sed si in ipa impotēcia ē culpa sicut non leuigat pctm ita nō excusat nō reddentē debitū. Nam si quis inuigat aliq̄s opus seruo suo et precipiat illi ne deiciat se in foueā q̄ illi demōstrat vnde nullaten⁹ exire possit: et seruus ille cōtempnēs mādātū et monitionē dñi sui sponte se in p̄mōstratā mittat foueā vt nullaten⁹ possit in iūctum opus officere putas ne illi aliquaten⁹ impotētiā istaz ad excusationē valere cū opus inuictū non faciat. **B** Nullomō sed ad augmentū potius culpe quoniā ipse impotentia illā sibi fecit. Dupliciter nāq; peccauit qā et quod iussus ē facere nō fecit et quod pceptū ē ne facere fecit. **A** Ita homo qui se spōte obligauit illi debito quod soluere non pōt. et sua culpa deiecit se in hāc impotentia vt nec illud possit soluere quod debebat ante pctm id ē ne peccaret nec qd debet: quia peccauit inter excusabilis ē. Ip̄a nanq; impotentia culpa ē quia nō debet eam habere ymo debet eā nō habere. Nam sicut culpa ē non habere quod debet habere ita culpa ē habere qd debet nō habere. Sicut ergo culpa ē homini non habere potestātē illā q̄ accepit: vt posset cauere pctm sic culpa ē illi habere impotentia p q̄ nec iusticiā teneret pctm cauere nec qd p pctō debet reddere pōt. Spōte nāq; fecit vnde pdidit illā potestātē et

deuenit in hac impotentiā. Idē enī ē nō habere potestātē q̄ debet habere impotentiā q̄ debet non habere. Quia ppter impotentiā reddēdi deo q̄ debet q̄ facit vt nō reddat non excusat hoīem si non reddit quō effect⁹ p̄cti nō excusat p̄ctm q̄ facit. **B** Et graue nimis ē z ita eē necesse ē. **A** Iniuſt⁹ ergo hō ē qui nō reddit deo quod debet. **B** Nimis ē verū nā iniuſt⁹ ē quia nō reddit z iniuſtus ē quia reddere nequit. **A** Null⁹ aut iniuſt⁹ admittitur ad beatitudinem quonīā quēadmodū beatitudo ē sufficiētia in qua nulla ē idigētia: sic nulli cōuenit nisi i quo ita pura ē iustitia vt nulla in eo sit iniustitia. **B** Nō audeo aliter credere. **A** Qui ergo non soluit deo q̄ debet non potest eē beatus. **B** Nec hoc cōseq̄ negare possū. **A** Qd si vis dicere q̄a misericors de⁹ dimittit supplicāti q̄ debet idcirco q̄a reddere nequit: non pōt dici dimittere: nisi aut **B** quod hō spōte reddere debet: nec pōt: id ē: quod recōpensari possit p̄ctō: q̄ si eri nō deberet p cōseruatiōe omīs rei q̄ deus nō ē aut hoc quod puniendo erat ablatu⁹ inuito: sicut supra dixi id ē beatitudinē. Sz si dimittit q̄ spōte reddē debet hō ideo q̄a reddere nō pōt: qd est aliud q̄ dimittit de⁹ q̄ habere non pōt. Sed derisio ē vt talis misericordia deo attribuatur. At si dimittit q̄ inuito erat ablatu⁹ ppter impotentiā reddēdi q̄ spōte reddere debet: relaxat de⁹ penā z facit beatū hoīem ppter p̄ctm: quia habet q̄ debet non habere. Nā ipam impotentiam debet non habere z idcirco q̄ diu illā habet sine satisfactione p̄ctm est illi. Verū huiusmodi miscōdia dei nimis ē p̄traria iustitie illi⁹: que nō nisi penam p̄mittit reddi ppter p̄ctm. Quia ppter quēadmodū deū sibi eē contrariū ita hoc mō illū eē misericordē ē impossibile. **B** Aliā dei misericordiā video esse querēdā q̄ istā. **A** Verū esto di-

mittat de⁹ ei q̄ si soluit d̄bitū idcirco q̄ nō pōt. **B** Ita vellē. **A** At q̄ diu nō reddet. aut volet reddere aut nō volet. Qd si volet q̄ nō poterit indigēs erit. Si nō si volet iuſt⁹ erit. **B** Hoc nū clari⁹. **A** Siue aut idigēs siue iuſt⁹ sit beat⁹ nō erit. **B** Et h̄ aptū. **A** Quā diu aut nō reddet beatus eē nō poterit. **B** Si rōnem seq̄tur deus iustitie nō ē qua euadat miser hominatio et miscōdia dei perire videf. **A** Rōnem postulasti rōnem accipe: miscōdem deū eē nō nego qui hoīes z iumēta saluat quēadmodū multiplicauit misericordiā suā. Hos aut loq̄mur de illa vltia miscōdia q̄ post hāc vitā beatū facit hoīem: hāc beatitudinē nulli dare debere: nisi illi cui penitus dimissa sūt p̄ctā: nec hāc dimissionē fieri nisi debito reddito q̄ debetur pro p̄ctō scdm magnitudinē p̄cti sup̄apostitis rōnibus puto me sufficiēt ostēdisse. Quib⁹ si qd tibi videtur posse rōnibus obici dicere deberes. **B** Ego vtiq̄ nullam tuarū rōnum alq̄ten⁹ infirmari posse video. **A** Nec ego si bene cōsideretur estimo: verū si vel vna de omnib⁹ quas posui in expūgnabili veritate roborat⁹ sufficere debet. Siue nanq̄ vno siue pluribus argumētis veritas inexpūgnabiliter mōstret⁹ equaliter ab omni dubitatiōe d̄fēditur. **B** Ecce ita ē. Quomō ḡ salu⁹ erit hō si ipē nō soluit q̄ debz nec saluari valet si nō soluit q̄ debet aut q̄ frōte asserim⁹ deū in misericordia diuītē sup̄ humanū itellectū hāc misericordiā facere nō posse. **A** Hoc debes nūc ab illis exigere: q̄ xpm nō eē credūt necessariū ad salutē hoīs: quoz vice loq̄ris: vt dicāt q̄lic hō saluari sine xpo possit. Qd si nō possūt vllomō desināt nos irridere z accedāt vt iūgāt se nobis q̄ nō dubitam⁹ hoīem saluari posse p xpm aut desperēt **B** vllomō posse fieri. Qd si horēt credāt nobiscū i xpm vt possint saluari. **B** A te q̄ro sicut in

Eur deus homo

cepi ut ostendas mihi qua ratione sal-
uetur homo per cristum.

Quod ex necessitate per cristum salue-
tur homo. .XXIIII.

An sufficiat: probatur per cristum
homoem posse saluari cum etiam infi-
deles non negent hominem ullum
posse fieri beatum: et satis ostensum sit quod
si possumus christum non esse: nullum potest in-
ueniri salus hominis. Aut enim per christum aut
alio aliquo modo aut nullo modo poterit salu-
esse. Quia propter si falsum est quod nullo aut
aliquo alio modo potest hoc esse: necesse est fieri
per christum. **B** Si quis videns rationem quod
alio modo non potest esse et non intelligens qua
ratione per christum esse valeat asserere velit
quod nec per christum nec ullum modo queat hoc esse
quid huic respondendum? **A** Quid re-
spondendum est illi quod idcirco astruit esse im-
possibile quod necesse est esse quod nescit quo
modo sit. **B** Quia insipiens est. **A**
Ergo ostendendum est ergo quod dicit. **B** Ele-
rum est sed hoc ipsum illi ostendendum est qua
ratione sit quod putat impossibile. **A**
An non intelligis ex his quod supra diximus
quia necesse est aliquos homines ad beatitu-
dinem peruenire. Nam si deo est inconueniens
homoem cum aliqua macula producere ad hoc
ad quod illi sine omni macula fecit: ne
aut boni incepti penitere: aut propositum
implere non posse videatur: multo magis
propter eandem inconuenientiam impossibile
est nullum hominem ad hoc peruenire ad quod
factus est. Quapropter aut extra fidem chri-
stianam inuenienda est peccati satisfactio: qua-
lem supra esse debere ostendimus: quod nul-
la ratio potest ostendere aut indubitanter in
illa esse credenda est. Quod enim in necessa-
ria ratione veraciter esse colligitur: id in nul-
lam debet duci dubietatem etiam si ratio
quomodo sit non precipitur. **B** Tunc est quod
dicitis. **A** Quid ergo quis amplius? **B**
Nihil ad hoc veni ut auferas mihi dubi-
tationem: sed ut ostendas mihi certitudinem
meam rationem. Quapropter sicut me ratio

biliter deduxisti ad hoc ut videam hominem
peccatorem hoc debere deo pro peccato quod
et reddere nequit: et nisi reddiderit sal-
uari non valet: ita volo me producas illuc
ut rationabili necessitate intelligam esse oportere
omnia illa que nobis fides catholica
de christo credere precipit: si volumus saluari: et
quomodo valeat ad salutem hominis et quali-
ter deus misericordia saluet hominem cum non
dimittat illi peccatum nisi reddiderit quod pro
pter illud debet: et ut certiores sint argu-
mentationes tue sic a longe incipe ut eas in
praefirmum fundamentum constituas. **A**
Adiuuet mentem deus quia tu nullatenus
mihi parcis nec consideras inbecillitatem
scientie mee cui tam magnus opus iniun-
gis. Temptabo tamen quicquidem incepti
non in me sed in deo confidens et faciam quod
ipso adiuuante potero. Sed ne fastidium
hec volenti legere nimis longa primum
one generem a dictis dicenda alio expo-
sitione distinguamus.

ExPLICIT liber primus.

Incipiunt capitula libri secundi.

Omnine est factum iustis. Ca. I.

Quod non moreretur si non pec-
casset. Capitulum II.

Quod cum corpore in quo viuit in hac
vita resurgat. Capitulum III.

Quod de humana natura perficiat
deus quod incepit. Capitulum IIII.

Quod quibus hoc necesse sit fieri tamen non
hoc faciet cogente necessitate quod sit neces-
sitas que auferit gratiam aut minuit et sit
necessitas que auget. Capitulum V.

Quod satisfactioem per quam saluat homo non
possit facere nisi deus homo. Capitulum VI.

Quod necesse sit eundem ipsum esse perfectum
deum et perfectum hominem. Capitulum VII.

Quod ex genere ade et de virgine seminat
deum oporteat assumere hominem. Ca. VIII.

Quod necesse sit vechum solum et hominem
in una conuenire personam. Capitulum IX.

Quod idem homo non ex debito moriatur
et quomodo non possit vel possit peccare et

Liber

Secundus

cur ille vel angelus d sua iusticia laudā
dus sit cū peccare nō possint. .X.

Qd moriat ex sua prāte z q mortali
tas si pūneat ad purā hoīs naturā. XI.

Qd quis incōmodorum nostrorum
particeps sit miser tñ non sit. La. XII.

Qd cum alijs infirmitatibus nostris
ignorātiā non habeat. La. XIII.

Quomodo mors eius preualeat nu
mero z magnitudi pctorū oīm. XIII.

Quō deleat mors eadē etiā peccata
eius perimentium. Capitulum. XV.

Qualiter deus d massa peccatrice as
sumpsit hominem sine peccato z de sal
uatione ade et eua. Capitulum. XVI.

Qd in deo non sit necessitas vel im
possibilitas et q sit necessitas cogens et
necessitas non cogens. La. XVII.

Quomodo vita xpi soluat deo p
peccatis hominū: et quomodo debuit
xps vel non debuit pati. La. XVIII.

Quanta ratione d morte eius seque
tur humana saluatio. Lapi. XIX.

Quā magna z q iusta sit mīa dei.

Qd impossibile sit dyabolū re
conciliari. Capitulum. XXI.

Qd in his que dicta sunt veritas ve
teris z noui testamenti pbata sit. XXII

Incipit liber scōs hominē factū esse
iustum vt beatū esset. Capitulum. I.

Rationalē na
turā a deo factā esse iustā
vt illo fruendo beata esset
dubitari non debet. Ideo
nā q rōnalis est vt discernat int iustū et
iniustū inter bonū z malū inter mai⁹ bo
nū z min⁹ bonū. Alioqn frustra facta es
set rōnalis. Sed de⁹ nō fecit eā rōnale
frustra. Quare ad hoc eā factā rōnale
eē pstat. Simili rōne pbaf qz ad hoc ac
cepit prātem discernēdi vt odisset z vi
taret malū: amaretqz et diligeret bonū

atqz maius bonū magis diligeret z eli
geret. Aliter nāq frustra illi de⁹ dedis
set prātem illā discernēdi quā vanū di
scerneret si scdm discretionē nō amaret
z vitaret. Sed nō puenit vt dō tātā po
testatē frustra dederit: ad h itaqz factā
eē rationalē naturā certum ē vt sūmum
bonū sup omnia amaret et diligeret nō
propter aliū sed ppter ipm: si. n. ppter
aliud: nō ipm sed aliud amat. At h nisi
iusta facere nequit. Ut igit frustra non
sit rationalis: simul rationalis z iusta fa
cta ē. Quod si ad sūmū bonū eligendū
et amādū iusta facta ē aut talis ad h fa
cta ē vt aliquādo assequerē qd amaret et
eligeret aut nō. Sed si nō ad hoc iusta
est facta vt qd sic amat z eligit assequa
tur: frustra facta ē talis vt sic illud amet
et eligat nec vlla ratio erit cur illō asseq
debeat aliqn. Quādiu ergo amando z
eligendo sūmū bonū iusta faciet: ad qd
facta ē misera erit: qz indigēs erit cōtra
volūtātē non hūdo qd desiderat qd ni
mis absurdū ē. Quā ppter rōnalis na
tura iusta ē factā vt sūmo bono fruendo
btā esset. homo q qui rōnalis natura ē:
factus ē iust⁹ ad h vt dō fruēdo btīs eēt

Qd hō si morerē si nō peccasset. II
Quod at talis factus sit vt necita
te non morerē hoc facile pbaf
qz vt iā dixim⁹ sapientie et iusti
cie dei repugnat vt cogeret mortē pati
sine culpa: quē iustū fecerat ad eternam
btitudinē. Sequit⁹ q quia si nunq pec
casset nūq moreretur.

Qd cū corpore i quo viuit in hac vita
resurgat. Capitulum. III.

Vade apte qnq futura mortuo
rū resurrectio pbaf. Quippe
si hō pfecte restaurādus ē talis
debet testitū qlis futur⁹ erat si non pec
casset. B Alii eē nō potest. A Quē
admodū igit si nō peccasset hō cū eodē
quod gerebat corpore incorruptibilita
tem transmūtandus erat ita oportet vt

Tur deus homo

cum restaurabitur cum suo in quo uiuit
habetur corpore restauret. **B** Quid
respondebimus si quis dicat quia hoc
fieri oportet de illis in quibus humana gen-
restaurabitur de reprobis uero non est neces-
se. **A** Nil iusti aut puenienti intelligi
qua ut sicut homo si pseuerasset iniusticia to-
tus id est anima et corpore eterne beatus esset:
ita si pseuerat in iniusticia totus similis eter-
ne miser sit. **B** Breuiter mihi de his
satisfecisti.

De humana natura perficiat deus quod
incepit. Capitulum III.

Et hijs est facile cognoscere quoniam
ad hoc de humana perficiat deus natura
quod incepit: aut inuani fecit: tam sub-
limem naturam ad tantum bonum. At si nihil per-
ficeret agnosceret deus fecisse quam rationalem na-
turam ad gaudendum de se: valde alienum est
ab eo ut illam rationalem naturam penitus peri-
resinat. **B** Non potest aliter putare cor-
rationale. **A** Necesse est ergo ut de huma-
na natura perficiat quod incepit hoc autem fie-
ri sicut diximus nequit nisi per integram partem
satisfactionem quam nullus petitor facere po-
test. **B** Intellego iam necesse esse ut deus
perficiat quod incepit: ne aliter quam deceat a
suo incepto videatur deficere.

Quoniam hoc necesse sit fieri tamen hoc
non facit cogente necessitate et quod sit neces-
tas que aufert gratiam aut minuit et sit neces-
tas que augeat. **B**oso. Cap. V.

Et si ita est videtur quasi cogi deus
necessitate uitandi indecens ut salu-
tem periret humanam. Non ergo nega-
ri poterit plus hoc propter se facere quam propter
nos. At si ita est quam gratiam illi debemus pro
eo quod facit propter se. Quod etiam infamem imputa-
bimus salutem eius gratie: si nos saluat neces-
sitate. **A** Est necessitas que beneficienti gratiam au-
fert aut minuit et est necessitas qua maior ex
beneficio: gratia debetur. Cum enim aliquis ea
necessitate cui subiaceret inuitur beneficiat: aut
nulla aut minor illi gratia debetur. Cum uero
ipse se sponte necessitate beneficiat subdit

nec inuitur ea sufficit tunc utique beneficii gra-
tia meretur maior est. Non enim hec est dicenda
necessitas sed gratia quia nullo cogente illam
suscepit aut seruat sed gratis. Nam si quod
hodie sponte promittis te cras daturum ea-
dem cras voluntate das: quoniam necesse sit te
cras reddere promissum: si non poteris aut
non vis metiri. non tamen minus ubi debet
ille promissum beneficii cui das quia si non
promisisses: quoniam te debitor ante tempus
dationis illi facere non es cunctatus nec co-
actus. Tale est cum quod sancte conuersationis ho-
uiet propositum. Quoniam namque seruare illud
ex necessitate post notum debeat ne apostata
te dampnationem incurrat et licet cogi pos-
set seruare si noluit: si tamen non inuitur ser-
uat quod uouit non minus sed magis gratius
est deo quam si non uouisset: quoniam non solum co-
munem uitam sed etiam eius licentiam sibi pro-
pter deum abnegauit. Nec sancte uiuere di-
cedere est necessitate: sed eadem qua uouit liber-
tate. Quare multo magis si deus facit bo-
num homini quod incepit: licet non deceat eum a
bono incepto deficere: totum gratie debe-
mus imputare quia hoc propter nos non pro-
pter se (nullus egens) incepit. Non enim illud la-
tuit quod homo facturus erat cum illud fecit: et tamen
bonitate sua illud creando sponte se ut perfice-
ret inceptum bonum quasi obligauit. Denique
deus nihil facit necessitate: quia nullo modo co-
git aut prohibet aliquid facere. Et cum dici-
mus deum aliquid facere quasi necessitate uitandi
inhonestatem quam utique non timet potius in-
telligendum est quod facit necessitate seruande ho-
nestatis is qui scilicet necessitas non est aliud quam
immutabilitas honestatis eius: quam a se-
ipso et non ab alio habet: et idcirco impro-
prie dicitur necessitas. Dicimus tamen quia necesse est
ut bonitas dei propter immutabilitatem suam per-
ficiat de homine quod incepit quoniam totum sit
gratia quod fecit bonum. **B** Loco de
satisfactione per quam saluat homo non
possit facere nisi deus homo. VI.

Et autem fieri nequit nisi sit qui
soluat deo pro peccato hominis

aliqd maius q̄ omne qd de^o nō est. **B** Ita cōstat. **A** Illū q̄ q̄ de suo poterit deo dare aliqd qd super omē qd s̄b deo est maiori eē necesse ē q̄ omē quod nō ē deus. **B** Nequeo negare. **A** Nihil aut ē qd sup oē sit qd de^o nō ē: nisi de^o. **B** Uerū ē. **A** Hō ḡ potest hāc satisfactiōē facere nisi de^o. **A** Sic seq̄tur. **A** Sed nec facere illā debz nisi hō alio qui nō satisfaciō hō. **B** Hō videt ali quid iustius. **A** Si ḡ sicut constat necesse ē vt de hoibus pficiatur illa supna ciuitas: nec hoc eē valet: nisi fiat p̄dicta satisfactiō q̄ nec pōt facere nisi de^o nec debet nisi hō: necesse ē vt eā faciat deus homo. **B** B̄ndictus de^o iam magnū quiddā inuenim^o de hoc q̄ q̄rimus p̄sequere igitur vt incepisti. Scio em̄ quia deus nos adiuuabit. **A** Inuestigādū est quomō possit fieri deus homo.

A necesse sit eundē ip̄m eē p̄fectum deū z perfectum hominem. .VII.

D Quia natura z humana n̄ possunt inuicē mutari: vt diuina fiat humana: vl̄ humana diuina nec ita misceri vt quedā terciā sit ex duabus que nec diuina sit omnino nec humana. Deniqz si fieri posset vt altera in alteram cōuerteret̄ aut esset tm̄ de^o z nō hō aut solū hō z nō deus. Aut si miscerētur ita vt ex duabus corruptis fieret quedā terciā. quēadmodū de duobus indiuiduis aīalibus diuersarū specierū masculo et femina nascit̄ terciū qd nec patris integrā nec matris seruat naturā sed ex vtraqz terciā nec hō esset nec deus. Hō igit̄ pōt fieri hō de^o quē querimus ex diuina z humana natura: aut cōuersiōe alterius in alteram aut corruptiua cōmixtiōe vtriusqz in terciā: qz hec fieri nequunt: aut si fieri valerent nil ad hoc qd q̄rimus valeret. Si aut̄ quolibet mō coniungi: ita dicuntur hec due nature integre: vt cū alius sit hō alius deus: z non idē sit deus q̄ z hō impossibile est vt am-

bo faciant q̄ fieri necesse est. Itā de^o nō faciet: qz nō debet: z hō nō faciet quia nō poterit: vt ergo hoc faciat deus hō: necesse ē eundē ip̄m esse p̄fectū deū: z p̄fectum hōiem qui hāc satisfactiōē facturus est: qm̄ eā facere nō pōt nisi sit ver^o deus nec debet nisi sit verus hō. Quoniā ḡ seruata integritate vtriusqz nature necesse est inueniri deū hōiem nō minus necesse est has duas naturas integras cōueniri in vnā p̄sonam quemadmodū corpus et anima rōnalis cōueniunt in vnū hōiem: qm̄ aliter fieri nequit vt idē ip̄s sit p̄fectus deus et perfectus homo. **B** Totū mihi placet qd dicis.

A ex genere ade z de virgine femina deū opteat assumere hōiem. .VIII.

Estat nūc querere vnde et **A** quō assumet deus humanā naturā. Aut em̄ assumet eā d̄ adā aut faciet nouū hōiem quēadmodū fecit adā de nullo alio hōie. Sed si nouū hominē faciet nō ex ade genere: nō pertinebit ad genus humanū quod natū est de adam: qre nō debet satisfacere p̄ eo qz nō erit de illo. Sicut em̄ rectū est vt pro culpa hominis nō satisfaciāt ita necesse ē vt satisfaciens idē sit qui peccator: aut eiusdē generis. Aliter nāqz nec adā nec genus ei^o satisfaciēt p̄ se. Ergo sicut de adā et eua p̄ctū in oēs hoies p̄pagatū est: ita nullū nisi vel ip̄i vel q̄ de illi nascitur p̄p̄tō hōim satisfacere dz. Quō ergo illi nequeunt: necesse est vt de illis sit q̄ hoc faciet. Ampli^o sicut adā z totū gen^o ei^o p̄ se stetit sine sustentatiōe alteri^o creature si nō peccassz: ita optet vt si idem genus resurget post casum p̄ se resurgat z releuet̄. Itā p̄ quēcumqz in statum suū restituatur per illū vtiqz statūbit p̄ quē statū suū recuperabit. Deus etiam quando humanā naturā p̄mit^o fecit in solo adam: nec feminā vt d̄ vtroqz sexu multiplicarētur homines facere voluit nisi de ip̄o vn̄ ip̄e apte mōstrauit

Tur deus homo

seno nisi de adam voluisse facere qd de humana natura factur⁹ erat. Quapropter si gen⁹ ade p aliquē releuat hoīem q nō sit de eodē genere nō in illā dignitatē quā habiturum erat si nō peccasset adam: et ideo nō itēgre restaurabit⁹ et dei ppositū deficere videbit⁹ que duo incōueniētia sūt. Ergo necesse ēvt de adam assunat⁹ hō p quē restauret⁹ genus ade. **B** Si rōnem seqmur sicut ppositū⁹ hoc incuitabilē oportet eē. **A** Inuestigem⁹ nūc vtrū assumēda sit a deo natura hoīs de patre et matre sicut alij homines aut de viro sine femina aut de femina sine viro. Itā quocūq; mō ex his tribus modis sit de adā et de eua erit de qbus ē omis hō vtriusq; sexus: nec aliq; modus ex tribus his facili⁹ ē doq; alij vt eomō potius debeat assumi. **B** Bene pcedis. **A** Verum nō ē opus multo labore vt ostēdat⁹ quia mūdius et honesti⁹ pcreabitur hō ille de solo viro vel femina q de pmiōe vtriusq; sicut omnes alij filij hoīm. **B** Sufficit. **A** Aut ergo de solo viro aut de sola femina assumēdus ē. **B** Aliūde nō pōt. **A** Quatuor modis pōt de⁹ facere hoīem videlicet aut de viro et de femina: sicut asiduus vsus mōstrat: aut nec d viro nec de femina sicut creauit adam: aut de viro sine femina sic fecit eua: aut de femina sine viro q nondū fecit. vt igif hunc q; modū probet sue subiacere potestati et ad hoc ipm opus dilati⁹ eē nil cōuenientius q; vt de femina sine viro assumat illū hoīez quē querim⁹. Vtrū aut d virgine aut de nō virgīe digni⁹ b fiat: nō ē op⁹ disputare: s; sine oī disputatiōe asserēdū ē: q; d virgīe deū hoīez nasci oportet. **B** Scōm placitum cordis mei loqueris. **A** Est ne solidū hoc qd diximus aut vanū aliquid sicut nubes: qd dixisti nobis ifideles obicere. **B** Nil solidius. **A** Pingē igitur non sup fictam vanitatē sed sup solidā veritatem

et dic: q; valde cōuenit vt quēadmodū boninis peccatū et causa nostre dāpnatiōis initium sumpsit a femina: ita medicina peccati et causa nostre salutis nascatur de femina: ac ne mulieres desperent se pūnere ad sortem beatorū quoniam de femina tantū malū pcessit oportet: vt ad reformādā spem eaz de muliere tantū bonum procedat. **P**inge et hic. Si virgo erat que causa fuit humano generi toti⁹ malū. multo magis decet vt virgo sit que causa erit totius boni. hoc quoq; pinge. Si mulier quā fecit deus de viro sine femina facta est de virgine conuenit valde vt vir quoq; q; fiet de femina sine viro fiat de virgine. Sed de picturis que possint pingi sup hoc: quia deus homo de virgine muliere nasci debet: ista nunc sufficiant. **B** Talē pulcre et rōnabiles sūt picture iste. **Q**uod necesse sit verbū solū et hoīez in vnā cōuenire psonā. **IX.** **A**

Inc quoq; querendū ē in qua persona deus qui ē tres psonae hominē assumat. Plures enim persone nequeūt vnū eūdemq; hominē assumere in vnitāte persone. Quare in vna persona tātū hic fieri necesse ē. Sz de hac vnitāte persone dei et hominis et in qua persona dei hoc magis fieri oportet in epistola de incarnatione verbi ad dominū papam vrbānū directā q̄stum ad presentē inuestigatiōem sufficere puto locutus sū. **B** Breuiter tamē hoc tange cur potius persona filij debeat incarnari quā patris et spiritus sancti. **A** Si quelibet alia persona incarnaretur erunt duo filij in trinitate filij⁹ scilicet dei qui et ante incarnationem filius est et ille qui per incarnationem filius erit virginis et erit in personis que semp equales esse debent inequalitas secūdum dignitatem natiuitatum. Digniorē namq; natiuitatem habebit natus ex deo quam nat⁹ ex virgine. Itē si pater fuerit icar

Libet

natus erūt duo nepotes in trinitate q̄a pater erit nepos parētū virginis p̄ ho-
minē assumptū z verbū cum nil habeat
de hoīs nepos tamē erit virginis q̄a fi-
lij ei⁹ erit filius. Que oīa incōueniētia
sūt nec in carnatiōe verbi cōtingūt. Est
et aliud cur magis pueniat incarnari fi-
lio q̄ alijs psonis: quia cōueniētius so-
nat filius supplicare patri q̄ aliā psonā
altj. Itē hō p̄ quo erat oraturus z dya-
bolus quē erat expugnatur⁹ ambo fal-
sā similitudinē dei p̄ ppriā volūtātē pre-
sūperāt. Unde q̄si speciali⁹ aduers⁹ p̄
sonā filij peccauerāt qui vera p̄ris simi-
litudo creditur. Illi itaq̄ cui specialius
fit iniuria pueniētius attribuit culpe vi-
dicta aut indulgētia. Qua ppter cū ra-
tio nos inuitabilis pduxerit ad hoc vt
necesse sit diuinā et humanā naturā in
vnā conuenire psonā nec h̄ fieri possit
in pluribus psonis dei z hoc cōueniēti⁹
fieri pateat in psona verbi q̄ in alijs: ne-
cesse ē verbū dei z hoīem in vnā cōue-
nire psonā. **B** Sic ē via qua me du-
cis vndiq̄ multā ratiōe vt neq̄ ad dex-
tram neq̄ ad sinistā videā me ab illa
posse declinare. **A** Nō ego te duco
sed ille de q̄ loq̄mur: sine q̄ nil possum⁹
nos ducit vbiq̄q̄ viā veritatis tenem⁹.

Quod homo idē non ex debito mo-
riatur z quomō possit vel nō possit pec-
care z cur ille vel angel⁹ de sua iusticia
laudāus sit cū peccare nō possit. **X.**

Utrū autē homo ille sit moritur⁹
ex debito sicut alij hoīes ex de-
bito moriūtur nunc inuestigare
debem⁹. Sed si adam moritur⁹ nō erat
si nō peccasset multo magis iste mortē
pati nō debebit in quo pct̄m eē nō pote-
rit quia de⁹ erit. **B** In hoc volo te
aliq̄ntulū morari. Siue em̄ dicatur pos-
se siue non posse peccare in vtroq̄ mihi
non parua nascitur questio. Nam si nō
posse peccare dicitur. Ut em̄ aliquantu-
lū loquar nō quasi de illo qui nūq̄ fuit.

Secundus

set sicut hacten⁹ fecimus: sed velud de
eo quē z cuius facta nouim⁹ quis neget
illū multa potuisse facere que pctā dici-
mus. Quippe vt alia taceā quomō di-
cem⁹ eum nō potuisse mentiri quod sēp
peccatū ē. Cum em̄ dicat iudeis de pa-
tre: si dixerō quia nō scio eū ero similis
vobis mendax z inter hec verba dicat
non scio eū: quis eum dicat easdē tres
nequiuisse pferre dictiōes siue alijs ver-
bis vt sic diceret nō scio eum? Quod si
faceret vt ipse ait: esset mēdax q̄ est esse
peccatorē. Quare quoniam hic potuit:
peccare potuit. **A** Et hoc dicere po-
tuit z hoc peccare non potuit. **B**
hoc ostende. **A** Omnis potestas
sequit̄ voluntatem. Cū enim dico quia
possum loqui vel ambulare: subaudi si
volo. Si enim non subintelligit volun-
tas non ē potestas sed necessitas. Nam
cū dico quia nolens possum trahi z vinci
non est nec mea potestas sed necessitas
z potestas alteri⁹. Quippe non ē aliud
possum trahi vel vinci: q̄ alijs me trahere
vel vincere pōt. Possum itaq̄ dice-
re de cristo quia potuit mentiri si subau-
diatur si vellet: z quomō mētiri non po-
tuit nolēs: nec potuit velle mentiri: nec
minus dici pōt nequiuisse mentiri. Sic
itaq̄ potuit z non potuit mentiri. **B**
Nūc redeam⁹ ad inuestigandū de illo
q̄si nōdū sit sicut incepim⁹. Dico igit̄:
si peccare nō poterit q̄a sicut dicis non
poterit velle ex necessitate seruabit iusti-
ciā: q̄re nō ex libertate arbitrij iust⁹ erit.
Que igitur gratia illi p̄ iusticia sua de-
bebit. Solem⁹ nāq̄ dicere deū idcirco
fecisse angelū et hoīem tales q̄ peccare
posset: q̄ten⁹ cū posset deserere iusticiā
et ex libertate arbitrij seruaret: gratiā z
laudem mererentur que illis si ex neces-
sitate iusti essent non deberent. Ans-
elmus. Nonne angeli qui modo pec-
care nequeunt laudandi sunt. Boso.
Sūt vtiq̄ q̄a hoc q̄ modo nō possunt

meruerūt p hoc qđ potuerūt z noluerūt.
A. Quid dicis de deo qđ peccare non
 pōt nec hoc meruit p potestātē peccādi
 qua nō peccauit nōne laudāndus ē p iu
 sticiā suā. **B.** Ihic volo vt respōde
 as p me. nā si dico euz nō eē laudandū
 scio me mēiri. Si autē dico laudādū
 timeo: infirmare rōnem qđ dixi de ange
 lis. **A.** Angeli nō sūt laudandi d iusti
 tia suā qđ peccare potuerūt quia nolue
 rūt sed qđ p hoc quodam mō a se habēt
 quod peccare nequunt in quo aliq̄tenus
 siles sūt deo: qui a se habz quicquid ha
 bet. Dicitur em̄ aliqd quod non aufert
 quādo pōt: z facere eē aliquid qui cum
 possit idipm facere non eē. nō facit. Sic
 itaq; cum anglus potuit auferre sibi iu
 sticiā z nō abstulit z facere se nō eē iustū
 z nō fecit recte asserit ipē sibi dedisse iu
 sticiā z seipsū iustū fecisse. Ihoc igitur
 mō habet a se iusticiā quia creatura eaz
 aliter a se habere nequit. z idcirco lau
 dādus ē de sua iusticiā z nō necessitate.
 sed libertate iust^{us} ē. qđ improprie dicit^{ur}
 necessitas vbi nec coactio vlla ē nec pro
 hibitio. Quia ppter quoniā de^{us} pfecte
 habet a se quicquid habet ille maxime
 laudādus ē de bonis que habz z seruat
 nō vlla necessitate sed sicut supra dixi
 ppria z eterna imutabilitate. Sic ergo
 hō ille qui idē ipse deus erit quoniā om
 ne bonū qđ ipē habebit a se habebit. nō
 necessitate sed voluntate z libertate z a
 seipso iust^{us} ē idcirco laudād^{us} erit. Quā
 uis em̄ humana natura a diuina habe
 at qđ habebit. idem tamen ipse a seipso
 (qm̄ due nature vna persona erūt) ha
 bebit. **B.** Satisfecisti mihi ex hoc z a
 pte video qđ z peccare non poterit: z tā
 mē laudād^{us} erit d iusticiā suā. Sed nūc
 querēdū estimo: cū de^{us} talē posset face
 re homiem cur nō tales fecit angelos et
 duos p̄mos homies vt similiter z pec
 care nō possent z de iusticiā suā laudan
 di esset. **A.** Intelligis qđ dicās. **B.**

Uideo: mihi itelligere z idcirco quero
 cur eos tales nō fecit. **A.** Quoniam
 nō potuit nec debuit fieri vt vn^{us} quisq;
 eoz eēt idē ipse qui deus sicut d hoie
 isto dicim^{us}: z si queris cur nō vel tot qđ
 sūt persone dei. vlt saltē de vno hoc fecit
 rñdeo quia ratio tunc fieri nilaten^{us} hoc
 exigebat. sed omnio (quia deus nil sine
 ratioe facit) phibebat. **B.** Erubesco
 quia hoc quesui dic quod dicitur^{us} eras.
A. Dicam^{us} ergo quia mori non debe
 bit quoniam non erit peccator. **B.**
 Concedere me oportet.

A. moriat^{ur} ex sua potestate qđ mortali
 tas nō p̄ficiat ad purā hois naturā. **XI**
A. Tunc autē restat indagare vtrū
 possit mori scdm humanā natu
 ram. nā scdm diuinā incorrupti
 bilis semper erit. **B.** De hoc cur dubi
 tare debem^{us} cū ipē verus hō futur^{us} sit z
 ois hō naturalit^{er} mortal^{is} sit. **A.** Nō pu
 to mortalitatē ad purā sed ad corruptā
 hois naturā p̄tinē. Quippe si nūq; pec
 casset hō z imortalitas ipsi^{us} immutabi
 liter firma esset: nō tñ minus homo eēt
 verus. z quādo mortales in incorrupti
 bilitatē resurgēt non minus erunt veri
 homines: Itā si p̄tineret ad veritatē hu
 manę nature mortalitas: nequa qđ pos
 set esse homo qđ esset imortalis: nō qđ p̄ti
 net ad sinceritatē humane nature corru
 ptibilitas: siue incorruptibilitas: quoni
 am neutra facit aut destruit hominez: s
 altera valet ad eius miseriam: altera ad
 beatitudinem. Sed quoniā nullus ho
 mo qui non moriatur. Idcirco mortā
 le ponitur in hominis diffinitioe a phi
 losophis: qui non crediderunt totū ho
 minē: aliqñ potuisse aut posse esse imor
 talē. Quare nō sufficit ad demonstnan
 dum illum hoīem debere mortalem esse
 hoc quia verus erit. **B.** Quere ergo
 tu aliam rationē: quia ego illam nescio
 si tu nescis qua ille probet et posse mori.
A. Anselmus. Dubium non est quia

Libertatis secundus

cut deus erit ita omnipotēs erit. **B**
Un est. **A** Si ergo volet poterit ani-
mam suam ponere et iter sumere. **B**
Si hō pōt nō videt qd sit omnipotens
A Poterit igit nūq̄ mori. Si volet. et
poterit mori et surgere. Siue aut aiā
suā ponat nlo alio faciēte. siue aliq̄ fa-
ciat. vt eā ponat ipō pmittere. quātū ad
potestātē nū differt. **B** Nō ē dubi-
um. **A** Si igitur voluerit pmittere
poterit occidi. sed si noluerit nō poterit
B Ad hoc nos indeclinabilis pducit
ratio. **A** Ratio quoq̄ nos docuit.
q̄a oportet eū mai⁹ aliquid habere. quā
quicquid sub deo est. q̄s spōte det et nō
ex debito deo. **B** Ita ē. **A** Hoc
aut sub illo nec extra illū iueniri pōt. **B**
Clerū ē. **A** In ipō igitur inuenien-
dū ē. **B** Sic sequitur. **A** Aut igitur
seipm aut aliqd de se dabit. **B**
Nō possū aliter intelligere. **A** Que-
rendū nūc ē cuiusmodi hec datio debe-
bit eē. Dare nāq̄ se nō poterit deo. aut
aliquid de se quasi nō habēt vt suus sit
quoniā omnis creatura dei ē. **B** Sic
est. **A** Sic ergo intelligēda ē hec das-
tio. q̄ aliqd nō ponet se ad honorez dei:
aut aliqd de se quomō debitor non erit.
B Ita sequitur ex supradictis. **A**
Si dicim⁹ quia dabit seipm ad obediē-
dū deo. vt pseruant seruādo iusticiā
subdat se ei⁹ volūtati. non erit hoc dare
q̄s de⁹ ab illo nō exigit ex debito. **B** m-
nis em̄ rōnalis creatura debet hāc obe-
diētiā deo. **B** Hoc negari nequit.
A Alio itaq̄ mō oportet vt det seipm
deo aut aliqd de se. **B** Ad hoc nos
impellit ratio. **A** Elideam⁹ si forte
hoc sit vitā suā dare: siue ponere aiām
suā. siue tradere seipm morti ad honore
dei. hoc em̄ ex debito de⁹ nō exiget ab
illo. qm̄ nāq̄ nō erit pctm̄ in illo nō de-
bebit mori vt dixim⁹. **B** Aliter ne-
queo intelligere. **A** Cōsideremus
adhuc ytrū sic rōnabilis pueniat. **B**

Dictur ego libenter audī. **A** Si
homo p̄suauitatē peccauit an nō cōse-
nit vt p̄ asperitatē satisfaciatur? Et si tam
facile vict⁹ ē a dyabulo vt deū peccādo
exhonoraret. vt facili⁹ nō posset. nōnē
iustū ē vt homo satisfaciēs deo p̄ pctō.
tātā difficultate vincat dyabolus ad ho-
nore dei vt maior nō possit. An nō ē di-
gnū quaten⁹ qui se sic abstulit deo pec-
cādo vt se plus auferenō posset: sic se
det deo satisfaciēdo vt magis se nō pos-
sit dare? **B** Non ē aliquid rōnabilis
A Nil aut asperius aut difficilius po-
test homo ad honore dei spōte et non ex
debito pati q̄s mortē. et nullaten⁹ seipm
pōt homo magis dare deo quātū se
mori tradit ad honore illi⁹. **B** Ele-
ra sūt oīa hec. **A** Talē ergo oportet
eū esse qui p̄ pctō homis satisfacere
volet vt mori possit si velit. **B** U-
deo hominem illū plane quē querim⁹ ta-
lē esse oportere q̄ nec ex necessitate mo-
riatur qm̄ erit omnipotēs. nec ex debito
q̄a nunq̄ peccator erit et mori possit ex li-
bera volūtate quia necessariū erit. **A**
Sūt et alia mltā cur eū valde cōueniat
hominum similitudinē et conuersatiōez
absq̄ peccatō habere que facili⁹ et clari⁹
per se patent. in eius vita et operibus
quam velut ante experimentuz sola ra-
tione monstrari possint. Quis enim ex-
plicet quam necessarie. quam sapienter
factum sit. vt ille qui homies erat redē-
pturus et de via mortis et perditionis
ad viam vite et beatitudinis eterne do-
cendo reducturus: cum hominibus cō-
uersaretur et in ipsa conuersatione cum
eos doceret verbo q̄līt viuere deberent
seipm̄ exēplū pberet Exēplū autem se-
ipsum quomodo daret infirmis et mor-
talibus vt propter iniurias aut contu-
melias aut dolores aut mortem a iusti-
tia non recederent si ipsum hec omnia
sentire non agnoscerent.

Quāuis in comodum nostrum

Cur deus homo

particeps sit miser tñ nō sit B. XII.

Omnia hec pariter ostēdūt cum mortālē z incōmodorū nostrorū participē esse oportere. Sed hec omnia miserie nfe sūt. Nunquid g̃ miser erit. A Nequaquē. Nam sicut ad beatitudinem non pertinet comodū quod habet quis cōtra volūtātē. ita nō est miseria apprehēdere sapienter nlla necessitate aliq̃ incomodū scdm volūtatem B Concedendum est.

Quod cum alijs infirmitatib⁹ nostris ignorantia non habeat. XIII.

Utrum in hac similitudine quā habere debet cūz hominibus. dicatrum ignorantiaq̃ sicut alias infirmitates nostras habitur⁹ sit A Quid dubitas de deo vtrū sit oīa sciēs B Quia quāuis sit immortalis futur⁹ ex diuina natura. mortalis tūcriter hūana. Cur ergo nō sūt poterit ille hō esse vere ignorās sicut vere mortāl erit.

A Illa hoīs assumptio in vnitatē p̃sone nō nisi sapienter a summa sapia fi et: z ideo nō assumet in homie qd nullo mō vtile sed valde noxiū est ad op⁹ qd idē hō factur⁹ est. Ignorātia nāq̃ ad nihilum illi vtilis esset: sed ad multa noxia Quō em̃ tot z tāta opa que factur⁹ est faciet sine summa sapia Aut quō illi hoīs credēt si eū sciūt nesciūt. Si autēz nesciet ad qd erit illi vul⁹ ignorātia illa. Deinde si nūc amat nisi qd cognoscitur sicut nihil erit boni qd nō amet: ita nullū bonū erit qd ignoret. Bonum autē nemo p̃fecte nouit nisi qd a malo scit discernere: hāc quoq̃ discretionē null⁹ scit facere nisi qui malū nō ignorat. Sicut igitur ille de quo loquimur oē p̃fecte sci et bonū: ita nullū ignorabit malū. Omne igitur habebit sciam q̃uis eā publice in hoīm cōuersatiōe nō osidat. B Hoc in maiori etate ita videtur sicut dicis: sed in infantia sicut nō erit tēpus cōgruū vt in illo appareat sapia: ita non

erit opus: z ideo nec cōgruū vt illā habeat. A Nonne dixi qd sapienter fiet illa incarnatio. Sapienter nāq̃ assumet deus mortalitatē qua sapienter (qz valde vtiliter) vīet. Ignorāter xō nō poterit assumere sapienter: qz nūq̃ est vtilis: sed semp noxia nisi forte p̃ eā mala volūtas (que nunq̃ in illo erit) ab effectu restringitur. Nā z si aliquādo ad aliud nō nocet h solo tñ nocet: qz scie bonū aufert: z m vt breuiter absolua qd queris ex quo hō ille erit plenus deo: sp̃ in seipso erit: vñ nunq̃ erit sine eius potentia z fortitudine et sapia B Quis h in xpo fuisse semp nō dubitarē: ideo tñ quesui vt de hoc quoq̃ rōnem audirem Sepe nāq̃ aliquid esse certi sumus: et tamen hoc ratione pbare nescimus.

Quomodo mors eius preualeat numero z magnitudini pctōz oīm. XIII

Nunc rogo vt doceas me quomodo mors eius preualeat numero z magnitudini pctōz omnium cū vñ (qd putamus leuissimū) peccatū tā infinitū monstres vt si numerus obtendat infinitus mīdorū q̃ sic pleni sunt creaturis sicut iste ē nec possint seruari nisi redigant in nihilū: nisi faciat aliquis aspectū vñ cōtra voluntatē dei non tñ fieri debeat. A Si p̃is esset hō ille et quis eēt scires z diceret tibi nī si occidas hoīem illū p̃bit mundus iste totus: z quicqd deus nō est faceres hoc p̃seruanda oī alia creatura. B Nō facerem etiam si mihi infinitus vumer⁹ mundorum obtēderetur A Quid iterum tibi diceretur aut eūz occides: aut omnia peccata mundi venient sup te. Bolo. Responderem me potius illa omnia peccata velle suscipere: non solum huius mundi que fuerunt z que futura sunt: sed z quecumq̃ sup hic cogitari possunt q̃ istud solum: quod non solū de occisione eius: sed z de qualibet parua lesione que illum tangeret:

Liberal

respondere me existimo debere. **A** Recte existimas: sed dic mihi cur ita cor tuum iudicat: ut plus horreat unum peccatum in lesione huius hominis quam alia omnia que cogitari possunt: cum omnia quecumque sunt peccata contra illum sint. **B** Quia peccatum quod in persona eius fit incomparabiliter superat omnia illa que extra personam illius cogitari possunt. **A** Quid dicis ad hoc: quod sepe libenter aliquis patitur quasdam in sua persona molestias ne maiores patiat in rebus suis. **B** Quia deus non eget hac pacia cuius preteriti omnia subiacerent sicut tu supra cuidam mee interrogatori respondisti. **A** Bene respondes: videmus ergo quod violatori vite corporalis huius hominis nulla immensitas vel multitudo peccatorum extra personam dei comparari valet. **B** Sapientissimum est. **A** Quantum bonum tibi videtur cuius interemptio tanta mala est. **B** Si omne bonum tanta bonum est: quod mala est eius destructio: plus est bonum incomparabiliter quam sicut sint ea peccata mala que sine existimatione superat eius interemptio. **A** Tu dicis Logita quod etiam peccata tantum sunt odibilia quantum sunt mala: et vita ista tantum amabilis quantum est bona. Unde sequitur quod vita hec plus est amabilis quam sint peccata odibilia. **B** Non possum hoc non intelligere. **A** Putas ne tantum bonum tanta amabile ne posse sufficere ad solvendum: quod debet per peccata totius mundi. **B** Imo potest plus quam in infinitum. **A** Vides igitur quod vita hec vincat omnia peccata si per illis detur. **B** Aperte. **A** Si ergo dare vitam est mortem accipere: sicut datio huius vite prevalet omnibus hominum peccatis: ita et acceptio. **Quod debeat mors ea. (mortis)** **B** Xv. **I**ta esse de omnibus peccatis que personam dei non tangunt constat. Sed nunc video aliud querendum. Nam si tanta malum est eum occidere: quam bona est vita eius quod potest mors eius superare et de-

Secundus

lere peccata eorum quod eum occiderunt. Aut si aliquis eorum peccatum delectat quod per aliorum quam hominum aliquod delectat. **A** Redimus enim quod et multi ex illis salvati sunt et innumerabiles alii saluantur. **A** Hanc questionem solvit apostolus quod dixit quod si cognovissent non quod dominum glorie crucifixissent. Tamen namque differunt scientiam factum peccatum et quod per ignorantiam sit ut malum quod nunquam facere possit per nimietatem suam si cognosceret veniale sit quia ignoranter factum est. Deum enim occidere nullus homo non quod scienter scilicet velle possit et ideo quod illum occiderunt ignoranter non in illud infinitum peccatum cui nulla alia comparari possunt peccata praevalent. Nam si consideravimus eius magnitudinem ad videndum quia bona esset vita illa secundum hoc quod ignoranter factum est: sed quod scienter fieri quod nec unquam fecit aliquis nec facere potest. **B** Rationabiliter interemptores christi adveniant peccati sui perungere potuisse monstrasti. **A** Quid iam queris amplius. Ecce iam vides quod rationabilis necessitas ostendit ex hominibus perficiendum esse supernam civitatem: nec hoc posse fieri nisi per remissionem peccatorum: quod homo nullus habere potest: nisi per hominem quod idem ipse sit deus atque sua morte homines peccatores deo conciliet. Aperte igitur invenimus christum quem deum et hominem confitemur et mortuum propter nos: hoc autem absque omnium dubietate cognito: cuncta que ipse dicit certa esse quod deus merito nequit: et sapienter esse facta que se debent bitandum non esse: quod quis non eorum rationem intelligatur a nobis. **B** Clarum est quod dicis. **A** Nec aliquatenus quod dixit esse verum aut quod fecit rationabiliter esse factum dubito. Sed hoc postulo ut quod quasi non debere aut si posset fieri videretur infidelibus in fide christiana hoc mihi qua ratione fieri debeat aut possit apertum: non ut me in fide confirmes: sed ut confirmatus veritatis ipsius intellectu letor. **Qualiter deus de massa (tífices)** peccatrice assumpsit hominem sine peccato et de saluatione ade et eue. **XVI.**

¶ Cur deus homo

QUia propter sicut cor que supra dicta sunt ratione aperuisti sicut peto ut cor que sunt adhuc quesitur ratione ostendas. Primum scilicet qualiter de massa peccatrice et humano genere quod totum infectum erat peccato hominem sine peccato quasi assumptum de fermentato deus assumptus. Nam licet ipsa hominis eiusdem conceptio sit munda et absque carnalis delectationis peccato virgo tamen ipsa unde assumptus est in essentia iniquitatibus concepta est et in peccatis concepit eam mater eius: et cum originali peccato nata est quod et ipsa in adam peccauit in quo omnes peccauerunt. **A** Postquam constat hominem illum esse deum et peccatorum reconciliatorem dubium non est cum omnino sine peccato esse: hoc autem esse non valet nisi absque peccato de massa peccatrice sit assumptus. Quia ratio vero sapientia dei hoc fecit si non possumus intelligere non debemus mirari sed cum ueneratione tollerare aliquid esse in secretis tante rei quod ignorem. Quippe mirabilis deus restaurauit humanam naturam quam instaurauit. Equiliter enim utrumque deo facile est sed homo antequam esset non peccauit ut fieri non deberet. Postquam vero factus est peccato meruit ut quod et ad quod factus erat perderet: quamuis non perdidit omnino quod factus erat ut esset quod puniret aut cui deus miseretur. Neutrum enim horum fieri posset si in nihilum redactus esset. Tanto igitur mirabili deus illum restituit quam instituit quod homo de peccatore nec preter meritum fecit. Quantum etiam est deum et hominem sic in unum conuenire ut suata integritate utriusque nature idem sit homo qui deus. Quis igitur presumat vel cogitare quod humanus intellectus valeat penetrare quam sapienter quam mirabiliter tam in scrutabile opere factum sit. **B** Aliterior quod nullus homo potest in hac uita tantum secretum penitus aperire nec peto ut facias: quod nullus homo facere potest: sed tantum quantum potes. Plus enim persuadebis aliores in hac ratione latere si aliquis te monstraueris videre quam si te nullam in ea rationem

intelligere nihil dicendo probaueris. **A** Elideo me ab ipso oportunitate tua non posset liberari. Sed si aliquatenus potero quod postulas ostendere gratias agamus deo. Si uero non potero sufficiat ea que supra probata sunt. Cum enim constat deum hominem fieri oportere dubium non est sapientiam et potentiam illi non de esse ut homo sine peccato fiat. **B** Sic libenter accipio. **A** Oportuit utique ut illa redemptione quam Christus fecit prodesset non solum illis qui eo tempore fuerunt sed et alijs. Sit enim rex aliquis cui totus populus sue cuiusdam ciuitatis sic peccauit excepto uno solo qui tamen est de illorum genere ut nullus eorum facere possit unde mortis dampnatum euadat. Ille autem qui solus est innocens tantam apud regem habeat gratiam ut possit et tantam dilectionem erga reos ut velit omnes qui credent suo consilio reconciliare: quodam seruitio ipsi regi valde placituro quod facturum est die secundum uoluntatem regis statuto: et quoniam non omnes possunt qui reconciliandi sunt ad diem illam conuenire concedit rex propter magnitudinem seruicij illius ut quicumque vel ante vel post diem illam confessi fuerint se uelle per illud opus quod ea die fiet veniam impetrare: et ad pactum constitutum ibi accedere ab omni culpa sint absoluti preterita: et si contigerit ut per hanc veniam iterum peccet si digne satisfacere et corrigi deinceps uoluerint per eiusdem pacti efficaciam iterum veniam recipiant: sic tamen ut nullus palatium eius ingrediatur donec factum sit: unde culpe relaxantur. Secundum hac similitudinem quoniam non potuerunt omnes homines qui saluandi erant presentes esse: quando redemptionem illam Christus fecit: tanta fuit uis in eius morte ut etiam in absentes vel loco uel tempore eius presentibus prodesset. Quod autem non solum presentibus prodesset debeat hinc facile cognoscitur: quia non tot presentes eius esse mortui potuerunt quot ad superne ciuitatis con-

Liber

Secundus

structionē necessarij sūt: etiā si oēs q̄ ei⁹
dem mortis tpe vbiq̄q̄ erāt ad illā re-
deptōem admitterētur. Plures etiā sunt
demonēs quā de quibus restaurād⁹ est
numerus eorū: ea die viuerēt homīes.
Nec credēdū est ex quo fact⁹ est homo
vllū tps fuisse quo mūdus iste cū crea-
turis suis (que facte sūt ad vsus hoīm)
sic vacuus fuisset: vt null⁹ esset in illo ex
hūano genere ad hoc ptinēs ppter qd
factus est hō. Vides etiā incōueniēs qd
deus vel vno momēto pmiserit hūanū
gen⁹ et ea que fecit ppter vsū eorū (de q̄
bus superna ciuitas pficiēda est quasi)
frustra extitisse. Nam aliquatenus inua-
nū eē viderētur quādiu nō ad hoc ppter
quod maxie fctē esset viderētur subsiste-
re. **B** Lōguētī ratione et cui nihil re-
pugnare videt mōstras nullū vnq̄ tē-
p⁹ fuisse: ex quo fct⁹ est hō: absq̄ aliq̄
q̄ ad eā ptineret (sine qua fact⁹ eēt vane
oīs hō) recōciliationē qd nō solū cōue-
nire sed etiā necē esse possum⁹ pcludere.
Si etiā cōueniēt⁹ et rationabili⁹ est hoc
qm aliquādo nullū fuisse de quo (inten-
tio dei q̄ hoīem fecit) pficeret nec ē ali-
qd qd huic obuiet rationi: necē ē semp
aliquē ad pdictā recōciliationē ptinētē
fuisse. Unde adā et euā ad illā ptinuisse
redēptōem dubitādū nō ē q̄uis hoc au-
ctoritas diuina apte nō pnunciet. **A**
Incredibile quoq̄ videt quādo de⁹ il-
los fecit et pposuit immutabilē facere d
illis oēs hoīes. quos ad celestē ciuitatē
assūptur⁹ erat qd illos duos ab h̄ exclu-
serit pposito. **B** Imo illos maxie ad
h̄ fecisse credi debet: vt eēt de illis ppter
q̄s facti sūt. **A** Bene cōsideras. Mul-
la tñ aīa ante mortē xpī paradīsū celestē
ingredi potuit sicut supra dixi de regis
palacio. **B** Sic tenem⁹. **A** Virgo
aut illa de qua ille hō assūpt⁹ est de quo
loq̄mur: fuit de illis q̄ ante necitatē ei⁹
p eū mūdari sūt a pctis et in ei⁹ ipa mū-
dicia de illa assūptus est. **B** Placeret

mibi multū qd dicis nisi cū ipse debeat a
seipso habere mūdiciā a pctō: videt eaz
habere a mfe et p se mūd⁹ nō eē sed p il-
lā. **A** Nō ita ē. Sed quomō mris mū-
dicia p quā mūd⁹ est nō fuit nisi ab illo:
ipse quoq̄ p se ipm et a se mōs fuit. **B**
Bene est de illo: verū adhuc mihi aliud
videt querēdum. Dixim⁹ etiā supra qd
non necitate moriturus erat et nūc vide-
mus quia mater eius p eius mortē futu-
rā mūda fuit: q̄ nisi illa fuisset ipse de illa
eē nō potuiss⁹. Quō nō necitate mortu⁹
est qui non nisi quia moriturus erat po-
tuit esse. Nam si moriturus nō esset virgo
de qua assumptus est mūda nō fuisset
qm hoc nequaq̄ valuit esse nisi verā ei⁹
mortem credendo nec ille de illa potuit
aliter assumi. Quare si non mortuus ē
ex necitate postq̄ assūptus ē de virgīe:
potuit nō esse assūptus de virgīe postq̄
est assūptus: quod nō est possibile. **A**
Si bene que supradicta sūt psiderasses
hāc questionē in illis vt puto solutā in-
tellexisses. **B** Non video quomodo.
A Nōne quādo quesuimus vtrū ille
mentiri potuerit: ostendimus in mēti-
endo duas eē ptates: vnā videlicet vo-
lendi mētiri: alterā mētiēdi et qm cū mē-
tiēdi ptatem haberet hoc a seipso habu-
it vt nō posset velle mētiri idcirco d sua
iusticia qua veritatem seruauit: esse euz
laudādum. **B** Ita ē. **A** Similiter
est in seruando vitā: ptas volendi serua-
re: et ptas seruandi. Lū aut querit vtrū
idem de⁹ hō potuerit seruare vitā suam
vt nunq̄ moreret dubitādum non est:
quia semp habuit ptatem seruādi: quā-
uis nequiuert velle seruare vt nūq̄ mo-
reretur: et quomō hoc a seipso habuit vt
scilicet velle non posset non necessitate
sed libera potestate animā suam posuit.
B Non omnino similes fuerūt in illo
iste potestates mētiēdi scilicet et seruā-
di vitam. Ibi enim sequit quia si vellet
posset mētiri hic aut videtur quia si nō

Cur deus homo

mori vellet: nō magis hoc posset q̄ posset nō esse quod erat. Nam ad hoc erat hō vt moreretur et ppter hui⁹ future mortis fidē de virgīe potuit assumi sicut supra dixisti. **A** Quēadmodū putas illum nō potuisse nō mori aut necessitate mortui esse q̄ nō potuit nō eē qd erat: ita potes asserere illū non potuisse velle nō mori: aut nccitate mori voluisse: qm̄ quod erat nō esse non potuit. Nō enim magis ipse fact⁹ ē hō ad hoc vt moreretur q̄ vt vellet mori. Quapropter sicut non debes dicere quia non potuit velle non mori aut nccitate voluit mori sic nō est dicendum q̄ nō potuit nō mori aut nccitate mortuus ē. **B** Imo qm̄ eidē subiacet rationi scilicet et mori et velle mori vtrūq; videt in illo nccitate fuisse. **A** Quis se sponte voluit hōiem facere vt eadē immutabili volūtate moreretur et p huius fidē certitudis virgo munda fieret de qua hō ille assumeretur. **B** Deus filius dei. **A** Nōne mōstratū est supra q̄ dei volūtas nulla cogit nccitate sed ipse se sponte sua seruat immutabilitate: quādo dicit aliqd nccitate facere. **B** Vere mōstratū ē. Sed videm⁹ ecōtra q̄ qd dōs imutabilis vult: non potest nō esse s̄ nccē ē eē. Quia ppter si deus voluit vt ille hō moreretur nō potuit non mori. **A** Ex eo q̄ fili⁹ dei assūpsit hominē ea volūtate vt moreretur p̄bas eundē hōiēz nō potuisse nō mori. **B** Ita intelligo. **A** An nō similiter apperuit ex hīs que dicta sūt filiū dei et assūptū hominē vnā esse psonā vt idem sit deus et hō et filius dei et virgīis filius. **B** Sic est. **A** Idem igitur homo sua volūtate non potuit non mori et mortu⁹ est. **B** Regare nequeo. **A** Quomō ergo voluntas dei nulla nccitate facit aliqd sed sua p̄tate: et volūtas illius fuit volūtas dei: nulla nccitate mortuus est: sed sola sua p̄tate. **B** Argumētationibus tuis obuiare nequeo: nā nec ppositōes q̄s

p̄mittis nec cōsequētias quas inferis vlatenus infirmare valeo. Sed tamen h̄ mihi semp̄ occurrit quod dixisti quia si vellet nō mori non magis hoc posset q̄ nō eē qd erat: vere nāq; moriturus erat quia si vero nō fuisset mortuus nō fuisset vera fides future mortis ei⁹: per q̄ et illa virgo de qua nar⁹ est et alij multi mūdati sūt a pctō. Nā si vera nō fuisset nil pdesse potuisset. Quapropter si potuisset nō mori potuit facere nō esse verū q̄ verū erat. **A** Quare verū erat ante q̄ moreretur quia moriturus erat. **B** Quomō h̄ ipse sponte voluit et immutabili volūtate. **A** Si ergo sicut dicis idcirco nō potuit nō mori quia vere moriturus erat et ideo vere erat moritur⁹ q̄ h̄ ipse sponte et immutabiliter voluit sequitur illū: nō ab aliud nō potuisse non mori nisi quia immutabili volūtate voluit mori. **B** Ita est. Sed quēcūq; fuerit causa verū ē tamē q̄ nō potuit nō mori et necesse fuit illū mori. **A** Nimis heres in nihilo: et vt dici solet queris nō dū in scirpo. **B** An es oblitus qd obiecerim excusationib⁹ tuis: in huius disputationis n̄e principio: quia videlicet qd postulabā nō faceres doctis: sed mihi et hoc ipsum mecū petētib⁹. Sustine igitur vt pro tarditate et habitudine nostri ingenij querā quatenus mihi et illis etiā in puerilib⁹ questionib⁹ sicut incepisti satisfacias. **A** Jam diximus q̄ deus in pprie dicitur aliquid nō posse: aut necessitate facere.

A In deo nō sit nccitas vel impossibilitas et q̄ sit necessitas cogēs et necessitas non cogēs. **Capitulū. XVII.**

Omnis quippe nccitas et impossibilitas eius subiacet volūtati. Illius aut volūtas nulli subditur necessitati aut impossibilitati. Nil enī est necessariū aut impossibile nisi quia ipse ita vult ipm̄ vero aut velle aut nolle aliquid propter necessitatē aut impos-

Liber

stabilitatem alienū est a veritate. Quare quoniam omnia que vult: et non nisi quod vult facit: sicut nulla necessitas siue impossibilitas precedit eius velle aut nolle: ita nec eius facere aut non facere quousque mutata velit immutabiliter et faciat. Et sicut cum deus facit aliquid postquam factum est iam non potest non esse factum: sed semper verum est factum esse: nec tamen recte dicitur impossibile deo esse ut faciat quod preteritum est non esse preteritum. Nil enim ibi operatur necessitas non faciendi aut impossibilitas faciendi sed dei sola voluntas que veritatem semper (quia ipse veritas est) immutabilem sicut est: esse vult: ita si proponit se aliquid immutabiliter facturum quousque quis quod proponit antequam fiat non possit non esse futurum non tamen ulla est in eo faciendi necessitas: aut non faciendi impossibilitas: quia sola operatur in eo voluntas. Quoties namque dicitur deus non posse nulla negatur in eo potestas sed in superabilis signat potentia et fortitudo. Non enim aliud intelligitur nisi quia nulla res potest efficere ut agat ille quod negat posse. Namque visitata est huiusmodi multum locutio ut dicatur res aliqua posse non quod in illa sed quoniam in alia re est potestas et non posse: non quoniam in illa sed quia in alia re est impotentia. Dicimus namque iste homo potest vinci: pro aliquis potest enim non vincere et ille non potest vinci pro: nullus enim vincere potest. Non enim potestas est posse vinci sed impotentia nec vinci non posse impotentia est sed potestas. Nec dicimus deum necessitate facere aliquid: eo quod in illo sit ulla necessitas sed quoniam est in alio sicut dixi de impotentia quando dicit non posse. Omnis quippe necessitas est aut coactio aut prohibitio: que due necessitates convertuntur inuicem contrarie sicut necesse et impossibile. Quicquid namque cogitur esse prohibetur non esse: et quod cogitur non esse prohibetur esse: quemadmodum quod necesse est esse: impossibile est non esse

Secundus

impossibile est esse: et conuersum. Cum autem dicimus aliquid necesse esse aut non esse in deo: non intelligitur quod sit in illo necessitas aut cogens aut prohibens sed significatur quod in omnibus alijs rebus est necessitas prohibens eas facere et cogens non facere contra hoc quod de deo dicitur. Nam cum dicimus quod necesse est deum semper verum dicere: et necesse eum nunquam mentiri non dicitur aliud nisi quia tanta est in illo constantia seruandi veritatem ut necesse sit nullam rem facere posse: ut verum non dicat aut ut mentiat.

Quomodo vita christi solvatur deo pro peccatis hominum et quomodo debuit christus vel non debuit pati. Capitulum. XVIII.

Quia propter cum dicimus quia homo ille qui secundum veritatem per se sone sicut supra dictum est idem ipse est qui filius dei deus non potuit non mori aut velle non mori postquam de virgine natus est non significatur in illo ulla impotentia seruandi aut volendi seruare vitam suam immortalem sed immutabilitas voluntatis eius qualesse sponte fecit ad hoc hominem: ut in eadem voluntate perseverans moreretur et quia nulla res potuit illam voluntatem mutare. Plus enim esset in potentia quam potentia si posset vel le mentiri aut fallere aut mutare voluntatem quam prius immutabile esse voluit. Et si quemadmodum supra dixi cum aliquo sponte se proponit aliquid facturum hominum et eadem voluntate postea perficit quod proposuit quousque cogi possit si nolit promissum soluere non tamen dicens est necessitate facere quod facit: sed ea qua proposuit libera voluntate. Non enim necessitate aut impotentia fieri vel non fieri dici debet aliquid ubi neque necessitas nec impotentia quicquam operantur sed voluntas: si in quibus ita est in homine multo magis necessitas aut impotentia neque quibus nominande sunt in deo: qui nil nisi quod vult facit et cuius voluntatem null a vis

¶ Cur deus homo

cogere aut prohibere valet. Ad hoc enim valuit in xpo diuersitas naturarum et unitas persone: ut quod opus erat fieri ad hominum restaurandorum si humana non posset natura: fateretur diuina: et si diuine minime conueniret exhiberet humana: et non alius, sed idem ipse esset qui vtrumque perfecte existens per humanam solueret quod illa debebat et per diuinam posset quod expediebat. Denique virgo que per fidem munda facta est ut de illa posset assumi nequaquam crediderit illi morturum nisi quod vellet quemadmodum per prophetam qui de illo dixit oblatum est: quia ipse voluit didicerat. Quapropter quoniam vera fuit fides eius necesse erat ita futurum esse sicut credidit. **¶** Si te iterum perturbat quod dico necesse erat: memere quia veritas fidei virginis non fuit causa ut ille spiritus temereretur: sed quia hoc futurum erat vera fuit fides. **¶** Probem si dicis necesse erat ut voluntate sola moreretur quia vera fuit fides siue prophetia que de hoc precefferat non est aliud quam si dicas necesse fuisse ita futurum esse quoniam sic futurum erat huiusmodi autem necessitas non cogit rem esse: sed esse rei facit necessitatem esse. Est namque necessitas precedens que causa est: ut sit res: et est necessitas sequens quam res facit. Precedens et efficiens necessitas est cum dicitur celum volui quia necesse est ut voluatur: sequens vero et que nil efficit sed sic est cum dico te ex necessitate loqui quia loqueris. Cum enim hoc dico significo nihil facere posse ut dum loqueris non loquaris non quod aliquid te cogat ad loquendum. **¶** Nam violentia naturalis conditionis cogit celum volui: te vero nulla necessitas facit loqui. Sed ubicumque est precedens necessitas: est et sequens non autem ubi sequens ibi statim et precedens. Possumus namque dicere necesse est celum volui quia voluit sed non similiter est verum idcirco te loqui quia necesse est ut loquaris. Ista sequens neces-

sitas currit per omnia tempora hoc modo. Quicquid fuit necesse est fuisse. Quicquid est necesse est esse et necesse est futurum fuisse. Quicquid futurum est necesse est futurum fuisse. **¶** Hec est illa necessitas que ut tractat aristotiles de propositionibus singularibus et futuris videtur vtrilibet destruere et omnia esse ex necessitate astruere: hac sequenti et nihil efficiendi necessitate quam vera fuit fides vel prophetia de christo: quia ex voluntate non necessitate morturum erat: necesse fuit ut sic esset: hac homo factus est: hac fecit et passus est. Quicquid fecit et passus est hac voluit quicquid voluit. Ideo enim necessitate fuerunt quia futura erant et futura erant quia fuerunt: et fuerunt quia fuerunt et si vis omnia que fecit et ea que passus est veram scire necessitatem scito omnia ex necessitate fuisse quia ipse voluit. Voluntatem ergo eius nulla precessit necessitas. Quare si non fuerunt nisi quod ipse voluit si non voluisset non fuisset. Sic vtrumque nemo tulit aiam ei ab illo sed ipse posuit eam et iterum superstit eam quia potest habere ponendi aiam suam et iterum sumendi eam sicut ipse dicit. **B** Satisfecisti mihi illud non posse probari vlla necessitate mortem subissenec me penitet ut hoc faceres importunum tibi extitisse. **A** **¶** Ostendimus ut puto certam rationem quomodo deus assumpsit hominem sine peccato de massa peccatrice: sed nequaquam negandum estimo aliam esse propter istam quam diximus: excepto hoc quod diximus deus facere potest quod hominis ratio comprehendere non potest. **¶** Ceterum quam et ista mihi videtur posse sufficere: et si aliam nunc inquirere vellem necesse esset inuestigare quid sit originale peccatum et quod a primis parentibus in vniuersum genus humanum propter illud de quo agimus hominem diffundatur: et incidere in quasdam alias questiones que suum postulatum tractatum: ea qua diximus ratione contenti que de incepto restant opere persequimur. **B** **¶** Ut vis sed eo eo pacto

Liber

Secundus

ut tu aliquādo auxiliante deo illam aliam rationem quā nūc inquirere vitas quāsi debitum exoluas. **A** Quoniam volūtatē hanc scio me gerere quod petis nō denego sed quia de futuris incertus sū promittere non audeo sed dei dispositiōni cōmitto. Sed dic nūc quid tibi de quāstione quā in principio proposuisti propter quā alie multe se ingesserūt p̄soluendū videatur. **B** Sūma quæstionis fuit cur deus hō factus sit ut per mortē suā saluaret hominē cum h̄ alio mō potuisset facere videretur. Ad quod tumultis et necessarijs rationibus respondens ostendisti restauratōi hūane nature nō debuisse remanere nec potuisse fieri nisi solueret homo quod pro peccato deo debebat: quod debitū tñ erat ut illud cū non deberet soluere nisi homo: non posset nisi deus: ita ut idem esset homo qui deus. Unde necesse erat ut de⁹ assumeret hominem in vnitatē persone: quatenus in natura soluere debebat: et non poterat in persona esset qui posset. Deinde quia de virgine et a p̄sona filij dei esset assumendus homo ille qui de⁹ esset: et quomō sine peccato de massa peccatrice assumi potuerit monstrasti. Et ita autē hui⁹ hominis tam sublimem tam preciosā apertissime probasti ut sufficere possit ad soluendū quod pro peccatis toti⁹ mūdi debetur et plus in infinitū. Restat ergo nūc ostendere quomō illa soluatur deo pro peccatis hominum.

Quanta ratione de morte eius sequatur humana saluatio. **Lapi. XIX.**

Propter iusticiam se permittit occidi nonne ad honorem dei vitam suā dedit. **B** Si possū intelligere quod non dubito quāvis non videā quō rationabiliter hoc fecerit cū et iusticiam indeclinabiliter et vitam suā eternaliter seruare potuerit: fatebor illū tale quid sponte dedisse deo ad honorem illius: cui quicquid deus non est cōpa-

ri non potest: et quod pro oībus hominibus oīum debitis recōpensari potest. **A** An non intelligis quia cū iniurias et contumelias et mortē crucis cū latronibus sibi sicut supra dixim⁹ propter iusticiā (quā obediēter seruabat) illatas benigna paciētia sustinuit exemplū dedit hominibus quātis propter nulla incommoda que sentire possunt a iusticia quā deo debent de clementia quod minie dedisset si scdm potentiam suā mortem pro tali causa illa tam declinasset. **B** Videtur quod nulla h̄ exemplum necessitate dederit quoniam meli⁹ ante aduentum eius et iohannes baptista post aduentum ante mortem eius fortiter mortem pro veritate sustinētes illud sufficienter dedisse noscitur. **A** Nullus vnq̄ moriendo homo propter illum deo dedit quod aliquando necessitate perditurus non erat: aut soluit quod nō debebat. Ille vero sponte patri obtulit quod nulla necessitate vnq̄ amissurus erat et soluit pro peccatoribus quod pro se non debebat. Quapropter ille magis dedit exemplū ut vnusquisque quod aliquādo incūctatē amissurus est pro se ipso reddere deo cū ratio postulat: non dubitet: quia cū nullatenus aut pro se indigeret aut cogere pro alijs quibus nil nisi penam debebat tam preciosā vitam ymo seipm tantam scilicet personā: tanta volūtate dedit. **B** Adultus propter quod desiderio meo sed sustine ut quadā quā rā quod quāvis fatuū forsitan putes querere: non tamē promptū mihi est quid respondeā si a me querat. Dicis quia quādo mortu⁹ est dedit quod non debebat. Sed nemo negabit illū meli⁹ fecisse quādo illud ad exemplū taliter dedit et magis h̄ placere deo quā si nō h̄ fecisset: aut dicet eū nō debuisset facere quod meli⁹ esse et quod magis placere deo cognouit. Quomō ergo asseremus eū nō debuisset se deo quod fecit: id est quod meli⁹ esse et magis placere deo cognouit: presertim

Cur deus homo

cū creatura debeat deo totū quod est z quod scit z quod potest. **A** Quis creatura nil habeat a se quādo tamē illi deus concedit aliquid licite facere z nō facere dat illi ita suū esse vtrumq; vt licet alterum sit melius neutrum tamen exigitur determinate sed siue faciat quod meli⁹ est siue alterū: debere facere dicat quod facit: z si facit qđ melius ē: pmiu⁹ habeat: quia sponte dat quod suū est. **I**am cū virginitas melior sit coniugio neutrum tamē ab hoīe determinate exigit sed z qui cōiugio vti z qui virginitate seruare mauult: quod facit: debere facere dicat. **N**emo em̄ virginitatē siue coniugiu⁹ dicit eligi nō debere: sed dicimus quia mauult homo anteq; aliquid horum statuat: hoc debet facere z si virginitatem seruat p spontaneo munere qđ offert deo premiū expectat. **E**rgo creaturam dicit deo debere qđ melius scit et potest si intelligis ex debito et nō sub audis si deus iubet: non est semper ver. **S**iquidem vt dixi non debet hō virginitatē ex debito sed si mauult debet vti cōiugio. **Q**uod si te mouet verbū quod est debere: nec potes illud intelligere sine aliquo debito: scito quia sicut cōtingit posse z necessitate aliquādo dici nō qđ sunt in rebus vbi dicuntur sed qm̄ sūt in alio. **I**ta z debere. **Q**uippe cū dicam⁹ debere pauperes a diuitibus elemosinā accipere: nō est aliud qđ diuites debere pauperibus elemosinā impēdere: hoc nāq; debitū non est exigēdu⁹ a paupere: sed a diuite. **D**eus quoq; dicit oībus debere preesse: nō qđ ille in hoc aliquomō sit debito: sed quoniam oīa debent illi sbe⁹: z debere facere qđ vult: quō qđ vult debet esse. **I**ta quādo vult aliqua creatura facere quod suū est: facere: z nō facere dicitur debere facere: quia qđ ipsa vult debet esse. **D**omin⁹ itaq; ihes⁹ cui⁹ mortem sicut diximus sustinere voluit qm̄ suū erat z pati z non pati: debuit

facere quod fecit: quia quod voluit fieri debuit: z non debuit facere qđ nō ex debito. **I**tempe qm̄ ipse idē est deus z homo secūdu⁹ humanā ex qua fuit homo: sic accepit a diuina natura que alia ē ab hūana eē suū quicqđ habebat: vt nil deberet dare nisi quod volebat secūdu⁹ personam vero sic a seipso habebat qđ habebat: z sic pfecte sibi sufficiens erat: vt nec alij quicq; retribuere deberet: nec vt sibi retribuere dare indigeret. **B** Aperte vt video qđ nulla ratione seipm̄ mortuū ex debito sicut ratio mea videbat⁹ mortuū strare dedit ad honorem dei z tamē facere debuit qđ fecit. **A** **H**onor vtiq; ille tot⁹ est trinitatis: quare qm̄ idē ipse ē deus filius dei: ad honore suū seipm̄ sibi sicut patri z spiritui sancto obtulit id est hūanitatē suā diuinitati sue que vna eadē trium psonarū est. **E**t tamē in eadem ipa veritate manētes apertius loquimur: quod volumus: dicam⁹ sicut vs⁹ habet quia filius spōte seipm̄ patri obtulit: hoc nūq; modo aptissime dicat⁹: qđ in persona totus de⁹ cui secūdu⁹ hoīem se obtulit intelligit⁹: et p nomē patris et filij immēsa quedā in cordib⁹ audiētiū (cū patrē filius hoc mō postulare p nobis dicit⁹) pietas sentit⁹. **B** **H**oc libentissime accipio. **A** **I**ntueamur nūc p ut possum⁹ qđta mihi ratione sequat⁹ humana saluatio. **B** **A**d h⁹ tēdit cor meum. **I**ā qm̄ hoc mihi videat⁹ intelligere ipaz tū ratiois cōtexione a te volo audivere. **A** **Q**uātū aut sit qđ fili⁹ sponte dedit nō est op⁹ exponere: **B** Sufficenter patet. **A** **E**ū aut qui tantū donū spōte dat deo: sine retributōe debere eē nō iudicabis. **B** **I**mo necesse esse videri deo vt pater filio retribuatur alioquin aut iniust⁹ eē videret⁹ si noller: aut impotēs si nō posset qđ aliena sū a deo. **A** **Q**ui retribuit alicui: aut dat qđ ille nō habet aut dimittit qđ ab illo potest exigi. **P**rius aut qđ tantā rem fili⁹ faceret oīa que

Liber

Secundus

patris erat sua erat: nec vnq̃ debuit qđ illi dimitti possit. Quid ergo retribuēt nullius rei egēt aut cui nō ē quod dari aut dimitti possit. **B** Ex vna pte vi/ deo retribuēdi necessitatē et ex altera im/ possibilitatē qz et necesse est deū reddere quod debet: et nō est qđ reddat. **A** Si tanta et tā debita merces nec illi nec ali/ redditur. Inuaniū filius tāta rem fecit/ se videbit. **B** Hoc nephas ē estima/ re. **A** Necesse ē ergo vt alicui ali/ red/ dat quia illi nō potest. **B** Inuitabi/ liter sequitur. **A** Si voluerit fili/ quod sibi debet alteri dare poterit: nec pater iure illū phibere aut illi cui dabit nega/ re. **B** Imo et iustū et necessariū intel/ ligo vt cui voluerit dare fili/ a pte red/ datur qz et filio quod suū ē dare licet et pater quod debet nō nisi ali/ reddere p̃t. **A** Quib/ cōueniētius fructū et retribu/ tōem sue mortis attribuet q̃ illis p̃p̃ q̃s saluādos (sic ratio veritatis nos do/ cuit) et hoīez se fecit: et qđ vt dixim/ mo/ riēdo exēplū moriēdi p̃pter iustitiā de/ dit: frustra quidē imitatores ei/ erūt: si meriti ei/ participes nō erūt. Aut q̃s iu/ sti/ faciet heredes debiti q̃ ip̃e non eget ex habūdātia sue plenitudis q̃ parētes suos et fr̃es quos aspiciat tot et tātis: debi/ tis obligatos: egestate tabescere in p̃sū do miseriaz: vt eis dimittat qđ p pec/ catis debēt et de/ quo p̃pter pctā carēt. **B** Nil rationabilius nil dulci/ nil de/ derabilius mōs audire p̃t. Ego em̃ tāta fiducia ex hoc cōcipio vt iaz dicere non possim q̃to gaudio exultet cor meū. Uti detur em̃ mihi q̃ nullū hoīem reiciat de/ us a se sub hoc noīe accedētē. **A** Ita ē si accedit sicut oportet. Quēadmoduz aut sit ad tāte gratie participatōem ac/ cedēdū et quō sub illa viuēdū nos vbi/ q̃ sacra scriptura docet q̃ sup solidā ve/ ritatē: q̃ adiuuāte dō aliq̃tenus p̃speri/ m/ velut sup firmū fundamētū fūdata est. **B** Elere qđqd sup fūdamētū hoc

edificat sup firmā petrā fūdat. **A** Pu/ to me aliquātulū iā tue satisfecisse q̃stio/ ni q̃uis hoc melior me facere pleni/ pos/ sit et maiores atq̃ plures q̃ meū monta/ le igeniū cōphēdere valeat hui/ rei sint rōes. Palā etiā ē q̃ de/ vt hoc faceret qđ dixim/ nullaten/ indigebat: sed ita veritas imutabil/ exigebat: licet em̃ hoc qđ hō ille fecit de/ dicatur fecisse p̃pter vnitatē p̃sone: de/ tñ nō egebat vt d ce/ lo descēderet ad vincēdū dyabolū: ne/ q̃ vt p iustitiā ageret cōtra illū ad libe/ rādū hoīez: sed ab hoīe dō exigebat vt dyabolū vicēt: et q̃ p pctm dō offēderat iusticiā satisfaceret. Si qđē dyabolo nec de/ aliqd debebat: nisi penā nec hō nisi vicē vt ab illo vicē/ illū reuiceret: sed qđ qđ ab illo exigebat hō dō debebat si dy/ **A** mag/ et q̃ iusta sit mīa dei (abolo. **M** Misericordiā dō dei q̃ tibi (XX. **M** p̃re videbat cū iusticia dei et pec/ catū hoīs p̃siderabā/ ita magnā tāq̃ cōcordē iuenim/ iustitie: vt nec ma/ ior nec iustior cogitari possit. Mēpe qđ misericordi/ intelligi valet: q̃tū pctōi/ to: mētis eternis deputato: et vnde sere/ dimat nō habēt de/ p̃f dicit accipe vni/ genitū meū: et da pte p̃p̃ fili/ : tolle me et redie te. **A** si em̃ hoc dicūt q̃ndo nos ad xpianā fidē vocant et trahūt. Quid etiā iusti/ q̃ vt ille cui dat p̃ciū mai/ oi debito: si debito dat affectu dimittat oē **A** impossibile sit dyabolū (debitū reconciliari. **Capitulū: XXI.**

D yaboli vero recōciliatōem dō q̃ q̃siuisti impossibile intelliges si diligēter hūanā cōsideres. Sic em̃ hō nō potuit recōciliari nisi p hoīez deū: q̃ mori posset p cui/ iustitiā dō resti/ tueret: qđ p pctm hoīs p̃siderat: ita an/ geli dāpnati nō possūt saluari nisi p an/ gelū dñi: q̃ mori posset: et q̃ p iustitiā suā deo reparet qđ aliorū pctā abstulerūt: et sicut hō p aliū hoīem q̃ nō eiusdē gene/ ris q̃uis eiusdē eet nature nō debuit re

De incarnatione verbi

leuari: ita nullus angelus per alium saluari de-
buit: et quis oēs sunt eiusdem nature quoniam
non sunt eiusdem generis sicut homines. Non
enim sic sunt oēs angeli de uno angelo quem
admodum oēs homines de uno homine. Hoc
quod quod remouet eorum restauratorem: quod sicut
cecidērunt nullo alio suadente ut caderent
ita nullo alio adiuvante resurgere debent
quod est illi impossibile: aliter enim indignitate
quod habituri erant non possunt restituī quoniam si-
ne alieno auxilio per peccatū suū quod accepe-
rāt stetit in veritate: si non peccasset.
Quapropter si quod opinatur saluatoris nostri
redemptorem versus quod ad illos aliquando debe-
re extendi: rationabiliter convincitur quod irratio-
nabiliter decipitur. Quod non dico quod per peccatum
mortis eius oibus hominibus et angelis peccatis sua
magnitudine si preualeat: sed quoniam per ditionem
angelorum releuato in mirabili ratione repugnat.
Verum rationabilia et quod nihil pertradici possit
quod dico oia mihi videntur et per unum quod questionis
quod propositum solutores quod quod in nouo ve-
terisque testamento continetur perbatum itelligo.

Et in hijs quod dicta sunt veritas veteris
et noui testamenti perbata sit. XXII.

Quoniam enim sic perbes deus fieri ho-
miem ex necessitate ut etiam si re-
mouerentur pauca quod de nostris libris
posuisti ut quod de tribus personis dei: et de
adā terigisti: non solum iudeis sed etiam pa-
gais sola ratione satisfacias: et idē ipse deus
homo: nouum condatur testamentum et veteri appro-
bet sic ipsum veracem esse necesse est perferri: ita
nil quod in illi continetur verum esse potest aliquis dis-
fiteri. A Si quod diximus quod corrigendum sit
si renuo correctores si rationabiliter sit. Si aut
testimonio veritatis roboratur quod nos ratio-
nabiliter iuuisse existimamus: deo si nobis at-
tribue debemus: quod est benedictus in secula Amen.

Explicit sanctus liber. Anselmi episcopi cur
prefatus Sancti Anselmi capitulum de his ho-

ariens. Episcopus ordinis sancti benedicti in libro de fide
quod alias de incarnatione ubi per se repimus

Quoniam per apostolos sancti pernotatum
presens et doctores nisi in illa tot et

tanta de fidei nostre ratione dicitur ad confortanda in-
fidelitatis et fragenda duritia infidelium: et ad
pascendum eos qui in corde fide inuidato ei-
usdem fidei ratione (quod post eius certitudinem de
beimur elurire) delectantur ut nec nostris nec
futuris temporibus viliū illi parere iueritatis con-
replatōe sperem: nullū tamen reprehendendum ar-
bitror: si fide stabilis in rationis eius id agere se
voluerit exercere: nam et illi qui breues di-
es hominis sunt: non oia quod possent si diuini vi-
xisset dicere potuerunt: et veritatis ratione tam am-
pla tamque profunda est ut a mortalibus nequeat
exauriri: et dominus in ecclesia sua cum quod se esse vi-
sus ad consumationem seculi promittit gratie sue
donā non desunt impiri. Et ut alia tamen quod
sacra pagina nos adiuuēstiganda rationes imi-
tat ubi dicit nulli credideris non itelligentis
apte mouet intentionem ad itelektū extendere
cum docet quod ad illū debeamus perficere.
Denique quoniam iter fidei et spiritus itellektū quod
in hac vita capimus esse mediū itelligo: quanto
aliis ad illū perficitur: tanto enim propinquius spe-
ciei (ad quod oēs angelorum) existio: hac igitur
ego per considerationem sum homo peruenimus scien-
tie confortatur ad eorum quod credimus rationem im-
endā quod in signa gratia mihi dare dignatur
aliqui canores assurgere: et cum aliis quod per
si videbatur repeno id alijs libenter aperio
quoniam quod secure tenere debeamus alio discā
iudicio. Quapropter mihi per et dominus christianis
oibus cum reuerentia amāde: et cum amore re-
uerēde papa verba: quod dei prouidentia in
sua ecclesia summū instituit pontificem: quoniam nulli
recte possū: vere iustitiam per seito conspectui
subditū opusculi: ut eius auctoritate que
ibi suscipienda sunt approbentur: et que cor-
rigenda sunt emendantur.

Incipit titulus libri Anselmi de incar-
natione verbi

Humilis subiectio et cur hūc libellus fa-
cere attemptauerit. Capitulum. I.

De sacre fidei uestigiis quas dispu-
tamur aut rimamur: non quilibet diale-
ctici sed in scripturis sacris experti susci-
pere humiliter debent. Capitulum. II.

Quod nō sūt tres dī quāq̃ tres res
p̃sonalis: vna tamē res eēntialis .III.

Tres personas esse incarnatas filio ī
carnato ipossibile ē: filio tñ ampli⁹ pue-
nit incarnari q̃ p̃fī z spūisācto. .III.

Quō in xp̃o non dicūtur due p̃sone
esse sicut due nature assūpte. La. V.

Q̃ p̃fī filius spūisāctus non sūt tres
res sepate naturali p̃bat̃ exēplo. VI.

Ouginem p̃sonaz in diuinis alio na-
turali exēplo p̃bat. Lapi. VII.

Eternitati cui pūctū cōparat.
humilis subiectō auctoris z cur hūc
librum facere attēptauerit.

Incipit liber Anselmi de Incarna-
tione verbi. Capitulu. I.

Dominor pa-
tri vniuerse ecclesie in ter-
ra perigantis: sumo pō-
tūfici vrbano frater ansel-
mus vita peccator: habitu monach⁹ si-
ne iubēte siue p̃mittēte deo cātuarie me-
tropolis vocat⁹ ep̃us debitā subiectio-
nem cū hūili seruitio et deuotis oratōi-
b⁹: Qm̃ diuina p̃uidētia ṽf̃az elegit s̃a-
ctitatē cui vitā z fidē xp̃ianā custodien-
dā z ecclesiā suā regēdā cōmitteret: ad
nullū aliū recti⁹ refert̃ si quid cōtra ca-
tholicā fidē oritur in ecclesia: vt eius au-
ctōritate corrigat̃: ne vlli alij tutius si
qd cōtra errorem respōlet̃ ostēdī: vt ei⁹
p̃uidētia exanimet̃. Quapropt̃ sicut n̄
li digni⁹ possuz ita nulli libētius p̃sentē
epistolā q̃ vestre detino sapiētie: qua-
tenus si quid in ea corrigēdū est: ṽf̃a cē-
sura castiget̃: z qd regulā veritatis te-
net vestra auctōritat̃ roboretur. Lū ad
huc in becci monastrio eēm abbas pre-
sūpra ē a quodā clerico in frātia talis af-
fertio. Si in deo inuid tres p̃sone sūt
vna tñ res: et nō sūt tres res vnaq̃q̃ p
se seperatim: sic tres ngeli aut tres ale

ita tñ vt potentia et volūtate oīno sint
idē: q̃ p̃fī z spūisāct⁹ cū filio ē incarnat⁹
Qd cū ad me platū eēt incepti p̃tra hūc
errorem quādā eplam. Quā pte quadaz
edita p̃ficere cōtēp̃si credēs nō ea opus
eē qm̃ z ille cōtra quē fiebat incōcilio a
venerabili remēsi archiepiscopo reinal-
do collecto errorem suū abiurauerat z n̄
l⁹ videbat̃ q̃ eū errare ignoraret. Par-
tē tñ illā q̃ fecerā: qdā f̃res me nesciēte
trāscripserint atq̃ alijs legēdā tradide-
rūt. Qd idcirco dico vt si ī alicui⁹ ma-
n⁹ pars illa venerit quāq̃ ibi nihil fal-
sū sit tñ tāq̃ imp̃fecta z nō exq̃sita reli-
quā: z hic qd ibi incepti diligēt⁹ inceptū
z p̃fectū requiratur. Postq̃ em̃ in an-
glia ad episcopatū nescio q̃ dei dispositi-
ōe capr⁹ z retēr⁹ sū: audiui p̃fate noui-
tat⁹ auctore in sua p̃feneratē snia dicere
se si ob aliū abiurasse qd dicebat nisi qz
a pplo īterfici timebat: hac igif cā qdā
f̃res p̃cib⁹ suis me coegeit vt soluerē q̃
f̃tūem q̃ ip̃e sic irretit⁹ erat et nullo mō
se expediri ab ea crederet nisi aut incar-
natōe dei p̃fīs z spūisācti aut deoz mul-
titudine se īpediret. Qd rogo ne q̃s pu-
tet p̃sūp̃sisse me: q̃ si fortitudinē fidei cri-
stiac mee existimē idigere defēsōis au-
xilio. Quippe si q̃ cōtēptibil hominū
tor scis z sapiētib⁹ vbiq̃ existētib⁹ ad
cōfirmādū fidei xp̃iane firmamentū q̃si
mea idigeat defēsōe: aliqd scribere tēp-
tarē: p̃sūptoz vtiq̃ iudicari z d̃ ridēdus
posse videri. Si em̃ me viderent hoīes
aliq̃ hominū paxill⁹ z finib⁹ z alijs reb⁹
qb⁹: nutātia ligari z solidari solent ela-
borare circa mōtē olympū ad cōfirmā-
dū eū ne alicui⁹ īpulsu mitaret̃ aut sub-
uerteret̃: mirū si se a risu z d̃ risu cōtine-
rēt: q̃stomagus cū lapis q̃ abscis⁹ est de
mōte sine maib⁹ z pcussit z comminuit
statuā q̃ vidit ī somno nabuchodono-
sor. Jam sc̃tus est mons magnus et im-
pleuerit vniuersam terrā si eū meis rati-
onibus fulciret̃ quāsi nutantē stabilire

De incarnatione verbi

nitar tot sancti et sapientes qui pro eius eterna firmitate se stabilitas esse gaudet indignari mihi possunt et hoc imputare: non studiose grauitati sed iactantiae leuitati. Siquid ergo de firmitate fidei non stre in hac epistola disputauero non est ad confirmandum illam sed ad fratrum hoc ex gentium precibus satisfaciendum. Sed si ille qui prefatam protulit sententiam deo corrigente ad veritatem rediit nullatenus putet me in hac epistola contra se loqui quia iam non est quod fuit. Si enim fuit aliquando tenebre nunc aut lux in domino non sunt arguende tenebre que iam non sunt: sed lux approbata que lucet. Cleruntamen siue adhuc ad lucem redierit siue non quomodo sentio laborare plures in eadem questione: etiam si fides in illis superet rationem que illis fidei videtur repugnare: non mihi videtur superfluum repugnantiam istam quas dissoluere.

De sacre fidei questionibus: disputamus aut rimamur non quilibet dialectici sed in scripturis sacris experti suscipere humiliter debent.

Capitulum II.

Ad priusque de questione disseram aliquid premitam ad comprehensendam eorum presumptionem qui nefanda temeritate audent disputare contra aliquid eorum. que fides christiana confitetur quoniam id intellectu capere nequeunt et potius insipienti superbia iudicant nullatenus posse esse quod nequeunt intelligere: quomodo humana sapientia fatetur esse que ipsi non valeant comprehendere. Nullus quippe christianus debet disputare quod quod catholica ecclesia corde credit et ore confitetur non sit sed semper eandem fidei indubitater tenendo amando et secundum illam viuendo humiliter quantum potest querere rationem quomodo sit Si potest intelligere deo gratias agat: si non potest non immutat cornua aduentum sed submittat caput ad venerandum. Licet enim in se potest confidens humana sapientia impin-

gendo cornua sibi euellere quod impinendo petra hanc euellere. Solent enim quidam cum ceperint quasi cornua presument sibi scientie producere: nescientes quod si quis estimat se scire aliquid non dum cognouit quemadmodum opteat eum scire: aut quod habeat per soliditatem fidei alas spirituales in altissimas de fide questionibus presumptuose assurgere. Unde fit ut dum ad illa que prius fidei scala erigunt (sicut scriptum est nisi credideritis non intelligetis) prepostere prius per intellectum: conantur ascendere in multimodos errores: per intellectus defectum cogant descendere. Palam namque est quia illi non habent fidei firmitatem: qui quomodo quod credunt intelligere non possunt: disputant contra eiusdem fidei a sanctis patribus confirmatam veritatem: velut si vespertilionem et noctue non nisi in nocte celum videntes de meridianis solis radiis disceptent contra aquilas solem ipsum irreuerberato visu intuentes. Prius ergo fidei mudandum est cor: sicut dicitur de deo. fide mudans corda eorum et prius preceptorum domini custodiam illuminandi sunt oculi: quia preceptum domini lucidum illuminans oculos: et prius per humilem obedientiam testimoniorum dei debemus fieri paruuli ut discamus sapientiam quod datur testimonium domini si. fa. pre. par. Unde dominus. Confiteor tibi domine pater celi et terre quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Prius inquit ea que carnis sunt postponentes secundum spiritum viuamus quod profunda fidei diiudicando discuciamus: nam qui secundum carnem viuunt carnalis siue animalis est: de quo dicitur. Animalis homo non percipit ea que sunt spiritus dei. Qui vero spiritu facta carnis mortificat spiritus alis efficiatur: de quo legitur quia spiritu alis omnia iudicat et ipse a nemine iudicatur. Verum enim est quia quanto epulentiore nutrimur in sacra scriptura ex hijs que

per obediētiā pascunt tāto subtili^o p
uehimur ad ea que per intellectū faciāt
frustra quippe conatur dīcī: sup oēs do
centes me intellexi qui proferre non au
det quia testimonia tua meditatio mea
est. Et mēda citer pronūciat. Super se
nes intellexi: tui nō est familiare qđ seq
tur: quia mādāta tua quesui. Admiruz
hoc ipsū quod dico qui non crediderit
non intelliget. Nā qui nō crediderit nō
experiet: et qui expertus nō fuerit nō i
telliget. Nam qđto rei auditum superat
experientia. tātum vincit audientes cog
nitōem experientis sciētia: et non solum
ad intelligēdum altiora prohibet mēs
ostendere sine vite et mādatorū dei obe
dientia: sed etiā aliquādo dat^o intelle
ct^o subtrahitur: et fides ipa subuertitur
neglecta bona: consciētia. Ait enim de q
busdam apostol^o. Cum cognouissēt de
um nō sicut deū gloriāuerūt: aut gra
tias egerunt sed eua: nico. s. et obli. ē ni
si cor eorum. Et cum precipere thimo
theo militare militiam bonā: ait habēs
fidem et consciētiā bonam qđ quidā re
pellentes circa fidem naufragauerūt.
Nemo ergo se temere mergat incōden
sa difficillimarū questionū nisi prius in
soliditate fidei: cōquesita morum et sapi
entie grauitate: ne p multiplicia sophis
matum diuercula in tanta leuitate di
scurrens: aliqua tenaci illaqueet falsi
tate. Cumq; omnes vt cautiſſime ad sa
cre pagine questiones accedāt: sunt cō
mouendi illi vtiq; nostri temporis dya
letici (ymo dyaletice heretici qui quidez
non nisi statum vocis putāt esse vniuer
sales substantias et qui colorē non aliō
queunt intelligere nisi corpus nec sapiē
tiam hominis aliud qđ animam) prois
a spiritualiū questionum disputatione
sunt ex sufflendi. In eorum quippe ani
mabus ratio que princeps et iudex oīm
debet esse que sunt in homine sic ē yma
ginationibus corporalib^o obuoluta vt

ex eis se non possit euoluere nec ab ipis
ea que sola et pura ipsa ptemplari debet
valeat discernere. Qui enim non dum
intelligit quomō plures homies in spe
cie sint vnus homo qualiter in illa secre
tissima et altissima natura cōprehen det
quomō plures persone quaruz singula
queq; est pfectus deus sint vnus deus.
Et cuius meus obscurata est ad discer
nēdum inter equū suum: et colorē ei^o
qualiter discernet inter vnum deū et plu
res relationes eius. Deniq; qui nō po
test intelligere aliquid esse hominē nisi
indiuuiduum: nullatenus intelliget ho
minē nisi hūanā personam. Omnis enī
indiuuiduus homo: persona ē. Quomō
ergo iste intelliget hominē assūptum eē
a verbo non psonā: idest aliam naturā
non aliam psonā esse assūptam. Hec di
xi: nequis anteq; sit ydoneus altissim^o
de fide questiones presumat discuteret
aut si presūperit nulla difficultas aut
ipossibilitas intelligendi valeat illum a
veritate cui per fidem adhesit excutere
Jam veniēdū ē ad id ppē qđ incepim^o
Nō sūt tres dī quāq; tres res p/
sonales vna tñ res eēncialis. III.

Dicit sicut audio ille qui tres p
sonas dicitur asserere esse ve
lud tres angelos aut tres aīas.
Pāgani defēdunt legem suā. Iudei de
fēdunt legem suā ergo et nos xpiani des
bemus defēdem fidem nostrā. Audia
mus quomō iste xpianus defēdat fidez
suam. Si inquit tres persone sunt vna
tātum res et non sūt tres res: vnaqueq;
per se separatim sicut tres āgeli aut tres
anime: ita tamē vt volūtate et potentia
omnino sint idē: ergo pater et spūs sct^o
cū filio incarnatus ē Videte quid dicat
iste hō quomō defēdat iste xpian^o fidez
suā. Lerte aut vult psteri tres deos aut
nō intelligit quod dicit. Sed si tres de
os cōfite^r nō ē xpian^o. Si aut affirmat
qđ nō intelligit nō illi credēdū est: huic

De incarnatione verbi

homini nō est respōdēdū auctoritate sa-
cre scripture quia aut ei non credit aut
eaz puerſo ſensu interptatur. Quid em̃
apertius dicit scriptura sacra q̃ qd de⁹
vn⁹ ⁊ sol⁹ ē. Rōe igit̃ q̃ se defendere nitit̃
ei⁹ error demōstrād⁹ ē. Ut aut̃ facili⁹ ⁊
breuius h̃ faciā loquar t̃m de patre et fi-
lio qm̃ hec due p̃sone ſuis proprijs vo-
cibus alie ab inuicē aperte designantur.
Itā nomē spūſſacti non est alienū a p̃fe
et filio quia vterq̃ est et spūſ et ſactas.
Q̃ aut̃ in patre ⁊ filio de vnitate substan-
tie vel pluralitate p̃sonarū inueniemus
hoc in trib⁹ absq̃ dubio cognoscimus.
Dicat ergo Si due p̃sone pater ⁊ filius
non ſūt due res. Queram⁹ p̃mū quid
velit hic dicere duas res. Itā vnā quā-
q̃ p̃sonā credimus eē hoc qd cōmune ē
ambob⁹ et eſſe hoc quod p̃p̃riū eſt ſibi.
P̃sona em̃ patris et deus eſt quod cō-
mune ē illi cū filio: et pater eſt qd ei⁹ p̃-
p̃riū eſt. Similiter p̃sona filij et de⁹ eſt
quod cōmune eſt illi cū patre: et filius ē
quod nō niſi de hac ſola p̃sona dicitur.
In h̃ijs igit̃ duabus p̃sonis vnū ē cō-
mune id eſt deus: et duo p̃p̃ria que ſūt
pater et filius. Quēcūq̃ em̃ illis ſūt cō-
munia vt op̃s eternus: in hoc ſolo cōm-
muni intelligūt̃. Et que ſunt ſingulis
prop̃ia vt eſt pater genitor vel gignēs
et filio verbū vel genitus: h̃ijs duobus
noībus patris ſcilicet ⁊ filij ſignificāt̃.
Cū igit̃ dicit has duas p̃sonas eē du-
as res quero. qd dicat ibi duas res an
id quod cōmune eſt illis an ea que pro-
p̃ria ſunt ſingula ſingulis. Sed ſi duas
res eſſe dicit duo p̃p̃ria id eſt patrē ⁊ fi-
liū vt t̃m id quod cōmune eſt nō ſit plu-
res res ſed vna et ſola res: ſup̃flue hoc
dicit quia nemo criſtian⁹ confiteſ p̃rem
et filiū ſcōm hec duo p̃p̃ria vnā rē eſſe:
ſed duas. Solem⁹ em̃ vſu dicere rē q̃c/
quid aliquo mō dicimus eē aliqd. Qui
aut̃ dicit de deo patrē aut filiū: aliqd
de eo dicit. Et oēs ſciūt in deo patrē: nō

ad
eē filiū ⁊ filiū nō eſſe patre: q̃uis ſur
homine pater ſit filius et filius ſit p̃ter id
ſi idem hō eſt pater ⁊ filius. Q̃ ideo ut
quia in deo dicūt̃ expōſitē in vno ṽe-
ro hoīe non adinuicē: ſed ad aliū filium
pater: ⁊ ad aliū patrē filius dicit̃: hoc g̃
modo nihil phibet dicere duas p̃sonas
patrē et filiū eſſe duas res: ſi tamen in-
telligatur cuiſmodi ſunt res. Itā em̃ ſi/
cut ſunt pater et filius due res vt in h̃ijs
duabus rebus intelligat̃ eorū substan-
tia: ſed eorū relatōes q̃uis ille p̃ ea que
ſubiungit aperte oſtēdat ſe non intelli-
gere hoc mō duas p̃sonas eſſe duas res.
Itā cū dicit ſi tres perſone ſunt vna tā-
tum res: ⁊ non tres res ſubiungit per ſe
ſeparatim. Quippe talem videt̃ p̃nū/
ciare ſeperatōem que phibeat eſſe ſiml̃
in eodē homīe patrē et filiū. Per hanc
namq̃ ſolā putat ſe poſſe liberare patrē
a cōmuniōe incarnationis cū filio. Itā
per illam ſeparationem qua aliud ē eſ-
ſe patrem et aliud eſſe filium: nā alie
ſunt ab inuicem paternitas et filiation ſi
credit vnum ⁊ ſolū eſſe deum qui eſt pa-
ter et filius nō videt̃ patrem ⁊ filiū poſ-
ſe ſeperari quin ſint in eodem homīe ſi-
mul. Aut ergo aliam ſeparatōem perſo-
narum patris ⁊ filij loquitur q̃ illā qua
ſecundū prop̃ia alij ſunt ab inuicē: pa-
ter ⁊ filius quia per hāc nō intelligit in-
carnatōem alienā eſſe a patre ymo ſi ſi-
mul ſunt pater et filius opinatur conſe-
qui patrē eſſe participē incarnatōis cū
filio. Aut ſi illam dicit fruſtra laborat: ſi
cut iam dixi quia criſtiana fides hoc mo-
do intelligit patre et filiū eſſe duas res.
Sed cum ait ſicut ſunt tres angeli aut
tres anime aperte mōſtrat ſe nō de plu-
ralitate vel ſeperatione illa loqui quem
illis eſt perſonis ſecūdn̄m prop̃ia. Itē-
pe ſ nulla vna eademq̃ numero re duo
āgeli dicunt̃ aut due aīe nec vnū aliqd
numero ſ duob⁹ angel⁹ dicit̃ aut ſ dua-
b⁹ aīab⁹ ſicut patrem et filium dicimus

per q̄o vno numero et vno numero deſi-
uehant et filio. Credimus em̄ et dicim⁹
fr̄ſt deus eſt pater et deus ē filius et cō-
centim pater ē deus: et filius ē deus et tñ
nec credim⁹ nec dicim⁹ plures eē deos:
ſed ita vno ē deſi numero ſic natura q̄-
nis pater et filius nō ſunt vnus ſed duo.
Angelū em̄ et aīam ſcōm ſubſtātiā di-
cim⁹ nō ſcōm relationē. Nā licet angeli
nomen ab offitio dictū ſit quia angelus
nūciū dicit tamē ſicut aīa pro ſpē ſub-
ſtātie accipit ita et angelus. Quod ipſe
intelligere ſe mōſtrat cū pariter dicit ſic
ſunt tres angeli aut tres aīe. Talē nāq̄
ſignat pluralitatē et ſepatōem qualē ha-
bēt plures angeli aut aīe: id eſt qualem
habēt plures ſubſtātie. Quod adhuc
apte mōſtrare videt cū ſubdit ita tamē
vt volūtate et p̄tate omnino ſunt idem.
Sic em̄ intelligit volūtate et p̄tate in il-
lis plurib⁹ rebus quēadmodū in pluri-
bus angelis aut animab⁹. Quod intel-
ligi nō poteſt ſi ille plures res putātur
ſecūdū p̄prietates p̄ſonarū eē nō ſcōm
hic q̄ cōmunitate dicunt. Nullaten⁹ nāq̄
q̄ p̄ſis et filij ſcōm ipſas p̄prietates id
eſt ſcōm paternitatē et filiatōem vlla vo-
lūtate aut potētia eſt ſed ſcōm diuinita-
tis ſubſtātiā que cōmunis ē illis. Qua-
re ſi dicit tres p̄ſonas eſſe tres res ſcōm
ip̄a p̄p̄ia: palā eſt quā ſuperflue hoc di-
cat q̄ etiā inconueniēter addit ſicut ſūt
tres angeli aut tres aīe. Ac ſi dicit eaſ-
dem p̄ſonas duas eſſe res ſcōm hoc qd
cōmune ē illis id eſt ſcōm q̄ ſingula q̄q̄
et plures ſimul vnus p̄fectus deus eſt.
Prīmū quero an ſit xp̄ianus. Reſpōde-
bit vt eſtumo hic ſe eſſe: ergo credit vno
eſſe deum et ipſū eſſet tres perſonas id
eſt patrem et filiū et ſp̄m ſc̄ctū et filij p̄ſo-
nam ſolā incarnatā alijs tamē duabus
coopantibus. Qui autē ita credit affir-
mat eum nō eſſe xp̄ianū qui aliqd vult
aſſerere cōtra aliquid horum. Si ergo
iſte ita credit negat eū eſſe criſtianū qui

contra hic diſputat. Vtrū autē hanc ſi-
dem ſubuertere ip̄e nitatur videamus.
Cum igitur dicit vt de duabus p̄ſonis
dicam ſicut incepti q̄ de tribus intelli-
gatur: cū in q̄ dicit. Si due p̄ſone ſūt vna
res et non due ſicut ſunt duo angeli aut
duo anime conſequi patrē quoq̄ eē in-
carnatū ſi filius eſt incarnatus puto qd
ſic rationatur ſecum. Si vna et eadem
numero res d̄s ē et ip̄a eadē ē p̄f ē et fili⁹
cū fili⁹ ſit incarnat⁹ quō nō et p̄f ē incar-
natus. De vna quippe et eadem re non
eſt vera ſimul affirmatio et eius negatio
ſed de alia re affirmare aliquid et d̄ alia
idem ipſum negare nihil prohibet. Nō
enim idem petrus apoſtol⁹ eſt et non eſt
apoſtol⁹. Sed ſi alio noīe idem ip̄e af-
firmetur apoſtol⁹ et alio negetur vt pe-
trus eſt apoſtol⁹ et ſymon nō eſt apoſto-
lus nō ē vtraq̄ vera euūciatio ſed vna
harū falſa. Petrū autē eſſe apoſtolū et
Stephanū non eſſe apoſtolū quoniam
alius eſt petrus et alius ē ſtephan⁹ poſ-
ſibile eſt verū eſſe. Si ergo eadē nume-
ro et non alia res eſt pater q̄ filius non
eſt verū: affirmari debere aliquid: de fi-
lio et negari d̄ p̄f aut affirmari debere
d̄ p̄f et filio negari. Quicqd igitur eſt p̄f
ē et fili⁹ et qd dicitur d̄ filio nō debet ne-
gari de p̄f. Eſt autē incarnat⁹ fili⁹. Eſt
q̄ incarnat⁹ quoq̄ pater. Sed h̄ ratio-
natio ſi vera ē et rata vera eſt heretiſ ſa-
bellij. Si em̄ quicqd dicitur de vna p̄-
ſona dicitur et de altera idcirco quoniā
vna res due ſūt p̄ſone ergo ſicut de fi-
lio dicitur filius et verbū et genitus ita
hec dicētur de patre. Et quēadmodum
pater eſt et pater et genitor et ingenus
ſic hoc de filio dicēda ſunt. At ſi ita eſt:
non eſt alius pater q̄ filius nec fili⁹ ali⁹
a patre. Quare nō ſūt due perſone ſed
vna perſona. Ideo namq̄ dicuntur p̄-
ſone due quia alij credūtur abinuicem
pater et filius: ſi tamen deus erit pater
et filius. Nam ſemp pater eſt aliquid

De incarnatione verbi

pater et filius alicuius filius : nec vnq̃
p̃f suimet ip̃suis ē p̃f: aut filius suimet
ip̃f? fili? ē. S3 alius ē p̃f alius cui? ē p̃f
z s̃fiter ali? ē fili? et alius cuius ē filius
Quare si in deo nō ē alius pater : z ali?
cuius ē pater: nec similiter fili? ali? est z
alius cuius ē fili? false dic̃t de? p̃f aut
filius. Si em̃ in deo nō est alius a patre
cuius p̃f sit: nō potest eē pater. Et simi-
liter si nō est in eo ali? a filio cui? sit fili?
non valet eē filius. Quap̃opt non erit
vnde ille due p̃sone dic̃t̃ur in deo que
ideo dic̃t̃ur quia de? est p̃f z de? ē fili?
et semp alius ē pater alius ē fili?. Elide-
tis ergo quō destruat̃ fides nostra secū
dū sensū ei? qui putat cōsequi p̃fem esse
cū filio incarnatum si vna z nō plures:
sūt res in deo p̃sone plures. Si em̃ ve-
ra est hec ei? cōsequētia nō solū hoc qd
de patre z filio dixi: sed in oib? tribus p̃-
sonis tāta sequef cōfusio vt quicqd de
singulis pp̃rie dic̃t̃: de oib? dicēdum
cōmuniter sit. Quāobrem nō erit vnde
pater z fili? et spūssāctus p̃cedēs a p̃fe
et filio sint alij abinuicē sicut ostendi in
patre z filio. Quare nec vlla erit ibi re-
latio que nullaten? ibi ē nisi scdm̃ h̃ qd
alij sūt abinuicē. Ergo nec plures erūt
p̃sone. Posito nāq; vnā rem eē tres per-
sonas aut illud non seq̃tur qd dic̃t̃: aut
oīa illa simul que dixi cōsequētur. Si-
milis nāq; ē oib? vis cōsequētie. Cur
ergo p̃git ad incarnatōm quasi ip̃a sola
faciat questionēz nō potius dic̃t si tres
p̃sone sūt vna res nō sunt tres persone
Nā nō minus ante incarnatōez q̃ post
facere hāc questionē potest. Si aut hoc
omnino vult asserere: tres scilicet perso-
nas secūdum q̃ vnāqueq; deus ē non
esse vnā rem sed tres res: vnāquāq; per
se sicut sūt tres angeli: apertissimū ē qz
tres deos cōstituit. Sed forsitan ip̃e nō
dic̃t sic sūt tres aīe aut tres angeli: sed
ille qui mihi eius mādauit questionem
hāc ex suo posuit similitudinē sed soluz

tres p̃sonas affirmat eē tres res sine ad-
ditamento alicuius similitudinis. Cur
ergo fallit aut fallit sub noīe rei cum id
ip̃m significet sub noīe dei. Nempe aut
deū esse rem illā negabit in qua tres p̃-
sonas ymo. quā tres fateamur esse perso-
nas. Aut si hoc nō negat consequēs est
vt sicut ip̃e assent p̃sonas tres non vnā
sed tres esse res. Ita quoq; affirmet eas-
dem p̃sonas non vnū sed tres esse deos
Que q̃ ip̃ia sic iudicēt cristiani. Sed
dicet nō cogit quod dico tres res fateri
tres deos: quomō tres: ille res simul sūt
vnus deus: z nos dicim?. Ergo singu-
la queq; de tribus illis: id ē singula q̃q;
p̃sona nō est deus sed ex trib? rebus cō-
ficitur de?. Pater igit nō est deus: fili?
non ē deus spūssāctus nō ē de? qm̃ nec
de singulis nec de duobus sed solū de
tribus simul noiatis dicēdus ē de?: qd
similiter est impiū. Nā si ita est nō ē de?
simplex natura sed partibus cōposita.
Sed si simpliciter habet intellectum: z
non multiplicitate fantarmatū ob̃tū
intelligit simplicia p̃stare cōpositis quā-
tū ad simplicitatem z cōpositionem ar-
tinet. Qm̃ omne cōpositū necē est aut ī
tellectu posse disiungi aut re ipsa quod
de simplicibus intelligi nequit. Cuius
em̃ partes cogitari non possūt id in par-
tes nullus int̃ ellectus dissoluere potest
Si ergo deus tribus ex rebus composi-
tus est: aut nulla natura simplex ē: aut
aliqua natura est alia: que in aliquo est
p̃statioz natura dei que vtrāq; quam
falsa sint non est obscuruz. Quod si iste
de illis dyaleticis modernis est: qui ni-
hil esse credunt nisi quod ymaginatio z
nibus cōprehendere possunt: nec putat
aliquid esse in quo partes nulle sunt vt
non negabit intelligere se quia si eēt ali-
quid quod nec actu nec itellectu dissol-
ui posset mai? eēt q̃ qd vcl itellectu est
dissolubile. Itaq; si oē cōpositū saltē co-
gitatōe dissolui p̃t cū dic̃ deū eē p̃positū

dicat deo aliquid maius se posse intelligere: trāsit itaq; eius intellectus ultra deū quod nullus facere potest intellectus. Sed videamus quod addat quasi ad incōuenientiam repellendam que videtur nasci si tres ille persone sūt tres res. Sic tamē inquit ut vna triū earū rerū sit voluntas et potestas: hic querendum ē an ille tres res sed hoc quod separatim abiuicē intelliguntur an secundū cōmunē volūtātē et potētē an neque secundū illud solū quod separatim habēt: neque sed hoc quod cōmune est illis: sed secundū utriūque simul sint diuine nature. Quippe si secundū illud quod sūt separatim habēt diuinitatē erūt tres dii: et idē intelligi poterūt sine volūtate et potēte. Semp̄ enim propria discrete intelliguntur a comunibus: et cōmunia a discretis. Sed diuina natura sine volūtate et potēte nullatenus intelligi valet. Quod si secundū vnā et cōmunē volūtātē et potētē sūt et singule et bine et tres simul deus: quod ibi faciūt ille tres discordes res: que nec nisi per aliud in vnitatē cōcordare possunt deitatis: nec ad pfectionē nec ad auxilium aliquod ut deus sit valeāt. Nam si vna sufficit volūtās et potēs ad pfectionē dei: que sūt ille tres res quibus indiget deus aut ad quid illis eget. Credimus enim deū nullo indigere: frustra igitur cogitantur ille tres res in deo. Ac si nec sole tres res: nec sola voluntas et potestas: sed hec oīa simul cōficiūt deū. Itē dico quia cōpositus est et ea que nō sunt per se deus aut dii faciūt deū. Aut si dicit quia ille tres res ita nomē dei habēt per potētē et volūtātē sicut hō dicit rex per regiā potētem: nō est deus nomē substantiē sed accideraliter dicuntur ille nescio que tres res tres dii: sicut tres hoīes eādē habentes regiā potētē tres reges dicuntur. Tres enim hoīes vnus rex esse nequeunt. Quod cū nescidum sit: nō est opus dicere. Loquor magnus implendus ē si voluero scribere absurditates et impietates quę sequuntur

si verū est: vna dei personā incarnata reliquis duas psequi esse incarnatas quia tres ille persone sūt vna res secundū id quod cōmuniter de tribus dicitur: aut si sūt tres res sepeparate quēadmodū ille putat cōtra quē ista dixi quod solus filius est incarnatus. Palā ergo ē quē nō debeat esse promptus ad disputandum de rebus profundis et maxime de illis in quibus nō errat sine periculo.

Tres personas esse incarnatas filio in caruato impossibile ē filio tamen amplius cōuenit incarnari quā patri et spūi sancto. **III**

Sed forsitan dicit iste mihi. Sic putas ista pariter cōsequi ex necessitate que dicis sic et sequitur quod dico ita necessaria mea videtur consequentia. Ergo ostēde non cōsequi que dico: et fatebor ego tecū nullū incōueniens sequi: si solus filius est incarnatus aut si tres persone sūt vna res. Quod si ad hac ostēsiōne deficiis nō soluis sed magis ligas questiōem cū tu ipse mecum perbas in numerabilia nasci incōuenientia. Que si neganda sūt ambo debemus pariter cōcludere tres personas nō esse vnā rem sed solus filius ē incarnatus: aut si sūt vna res oēs pariter esse incarnatas. Ostēdendum ergo est in quo iste fallit et quod incarnatōm solus filius nō sequitur tres personas esse tres res se paratas: aut si sunt vna res: tres persone oēs eas esse incarnatas. Quod utique deus vna et sola et indiuidua et simplex sit natura et tres persone factorū patrū et maxime beati augustini post apostolos et euangelistas inexpugnabilibus rationibus disputatum ē. Sed et si quis legere dignabitur duo parua opuscula mea monologion scilicet perologion que ad hec maxime facta sūt ut quod fide tenemus de diuina natura et eius personis preter incarnatōm necessariis rationibus sine scripture auctoritate probari possit: si inquam ea aliquis legere voluerit puto quod et ibi inueniet de hoc quod nec improbare poterit nec preternere volet. In quibus

De incarnatione verbi

(si aliquid quod alibi aut nō legi: aut q̄ nō memini me legisse nō q̄si docēdo qđ doctores nostri nescierūt aut corrigēdo qđ non bene dixerūt: sed dicēdo forsitan qđ illi tacuerunt qđ tamē ab eorū dictis non discorder sed illi cohereat) posui ad respondēdum p̄ fide nostra contra eos qui volētes credere quod nō intelligūt deridēt credētes siue ad adiuvādū religiosū studiū eorū qui hūiliter querūt intelligere qđ firmissime credūt nequa: qđ ob hoc me redarguēdū existimo. Ne tamē hāc legētibz eplām laborē inuigam querēdi alia scripta vt nō solūmō fide verū etiā euidentē cognoscāt ratiōe tres p̄sonas non esse tres deos sed vnū solū: nec tamē deo secundū vnā p̄sonāz incarnato: ex necessitate secūdū alias p̄sonas: eūdem deū incarnari (aliquid hic q̄tū ad repellēdū opiniōem huius defensoris) sicut ipse putat nostre fidei sufficere credo subiūgā. Apte dicit aut patrē et spiritū sanctū cū filio esse incarnatū aut tres illas p̄sonas esse tres res separatas. Q̄ nimirū separatiōem talē existimat vt nec pater nec spūs sanctus sint in filio. Nā si due alie p̄sone sūt in filio et fili⁹ in hoīe: ille quoq; sūt in hoīe. Unde putat cōsequi cū tres p̄sone simul sint in eodē hoīe si sūt vna res nullaten⁹ p̄sonā filij posse i hoīe ipso incarnari: sine alijs duobus p̄sonis. Personas tamē tres eē nō negat: nec filiū eē incarnatū. Qm̄ igit (vt supra mōstratū ē) si tres p̄sone sunt tres res sepeate: aut tres deos eē cōsequi aut alias (de quibus iā dictū est) absurditates nūc breuiter ostēdā adiuvāte vno solo deo. Prīmū quia etiā si sint tres dī nihil illi pderit ad defendēdū patrē et spūs sanctū ab incarnatōi quod fieri non posse putat siue deorū multitudine. Deniq; qđ nō sunt plures dī sed vn⁹ solus. Postea patefaciā: quāuis sit vnus deus tres p̄sone: nō tamē qualibet vna incarnata: alias quoq; incarnari neces-

se esse: sed potius eēt impossibile. Diuine vtiq; nature est sicut semp et vbiq; eē vt nihil vnq; aut alicubi sit siue eius p̄sentia. Alioquin nequa:q; vbiq; et semp est potēs et quod vbiq; potēs nō ē et semper: nullatenus ē deus. Si em̄ dicit non ipsā demā substantiā sed ptātem ei⁹ esse semp et vbiq;: nō tamē negebat ptātem illi esse aut accidētālē aut substantiālē: accidētālis quid ē nō est deo ptās: quia cū oē subiectū siue accidētū aut esse aut intelligi possit: deus sine ptāte nec eē nec intelligi potest. Si vero deo ptās substantiālis est: aut pars ei⁹ essentie: aut est id ipm̄ quod est tota ei⁹ eēntia. Pars aut non est: quia sicut supra dictū ē: qđ partes habeat: aut actu aut intellectu ē dissolubile: qđ oīno extraneū est a deo. Idēz igit est esse dei et ptās eius. Sicut itaq; ptās dei est semp et vbiq;: ita quicquid ē deus vbiq; et semp est. Erga cū p̄dictus nostre fidei: defensor secundum se: dicit esse tres deos: mōstrare nequid quomō sint sepatim ea sepeatione qua putat se patrē et spūs sanctū ab incarnatōe liberare. Nō ergo illū potest adiuvare multitudo deorū ad defendēdū patrē et spūs sanctū ab incarnatōe qm̄ inueniri nō potest in deorū multiplicatiōe illa distinctio sine qua defēsiōe istā fieri posse nequa:q; existimat. Quod aut vnus sol⁹ deus sit et non plures: hinc facile pbat qđ aut deus non est summum bonum aut sunt plura summa bona: aut non sūt plures dī sed vnus solus. Deū vero sūmū bonū esse nullus negat: quia qđqd aliquo minus ē nullaten⁹ deus est et quicquid summū bonū nō ē: min⁹ est aliquo: quia min⁹ est sūmo bono. Summū certe bonū pluralitatē sui non admittit vt plura sint sūma bona: Si em̄ plura sūt summa bona paria sūt. Sūmū ergo bonū ē quod sic prestat alijs bōis vt nec par habeat nec prestat⁹. Summū ergo bonū vnū et solū ē: non igitur sūt plures dī s

vnus et solus est deus sicut summū bonū est vnum et solum: et sic summa substantia vel essentia siue natura que eadē ratione qua summus nullatenus pluraliter posse dici probatur. Qui vnus solus deus cum sit tres persone pater et filius et spiritus sanctus: non tamē filio incarnato necesse est alias quoque personas (sicut ille disputator putat) incarnari sed impossibile. Personas enim non negat plures esse idcirco quoniam alie sunt abinuicem. Si enim abinuicem non essent: alie plures non esset. Sed ut breuius explicet quod volo et facilius: loquar tamen sic supra feci de patre et filio: quod per hos clarescit quid intelligendum sit de spiritu sancto. Pater ergo et filius secundum substantias non sunt plures nec alij abinuicem quia non sunt due substantie nec alia substantia patris alia filij sed vna et eadē substantia sunt pater et filius. Secundum personam vero sunt plures et alij abinuicem: quod pater et filius non sunt vna et eadem persona sed due et alie abinuicem. Dicit ergo si filius incarnatus est: et filius non est alia sed vna et eadem numero res: que pater: ergo necesse est patrem quoque esse incarnatū. Vna enim et eandē numero res impossibile est simul esse et non esse in eodem homine incarnatam. Et ego dico. Si filius incarnatus est et filius non est vna et eadem numero persona quod pater sed alia: non idcirco esse patrem incarnatū necesse est. Aliam enim personam esse in vno homine incarnatā: et aliam simul non esse in eodem homine incarnatā possibile est. Et ille. Si deus filius incarnatus est: et deus qui est filius non est alius sed vnus et idem numero deus qui pater est. Plus tamen (quis diuerse persone sint pater et filius) videtur necesse esse patrem quoque incarnatū cum filio propter identitatem deitatis: quod possibile esse propter diuersitatem personarum non esse simul incarnatū. Videte quid hic dicit: quomodo claudicat vtroque pede in incarnatione filij dei. Nam qui recte suscipit eius incarnationem

credidit eum non assumpsisse hominem in unitate nature sed in unitatem persone. Iste autem somniat hominem a filio dei magis esse assumptū in nature unitate quam in persone unitate. Si enim hoc non opinaretur: non diceret magis necessarium esse patrem cum filio incarnatum (quod vnus est deus pater et filius) quam esse possibile illum simul non esse incarnatū quia plures sunt persone. Vtroque igitur pede id est in vtraque parte claudicat: in incarnatione filij dei qui vna natura est cum patre et alia persona a patre quicquid existimat hanc incarnationem sic esse secundum nature unitatem: ut filius non possit incarnari sine patre: nec intelligit eam sic secundum unitatem esse persone ut pater non possit incarnari cum filio. Quippe deus non sic assumpsit hominem ut natura dei et hominis sit vna et eadē sed ut persona dei et hominis vna eadē quod sit: quod non nisi in vna persona dei esse potest. Diuersas enim personas vnā et eandemque personam esse cum vno eodemque homine nequit intelligi. Nam si vnus homo cum singulis pluribus personis vna persona est necesse est plures personas que alie sunt a se inuicem esse: vnā eandemque personam: quod non est possibile. Quapropter impossibile est deo incarnato secundum vnā quālibet personam: illum secundum aliam quoque incarnari personam. Cur autem deus magis assumpsit hominem in unitatem persone filij: quam in unitatem alicuius aliarum personarum: quis in hac epistola nostrā hoc propositum non fuit: tamē quoniam huius rei mentio se obtulit alique reddendam rationem existimo. Nam si spiritus sanctus incarnatus esset sicut filius est incarnatus esset spiritus sanctus filius hominis. Essent igitur duo filij in trinitate dei scilicet filius dei et filius hominis. Unde quedā nasceretur dubietatis confusio cum de deo filio loqueremur vtrique enim esset deus: et filius quis alter dei alter hominis: fieret quoque quasi quedā inequalitas diuersarum personarum secundum hoc

De incarnatione verbi

quod filij essent: que oīno equales eē debent: cum alter filius (maioris parētis) dignitate excelleret: alter (minoris parētis) humilitate subesset. Quid eīm maior est natura dei q̄ hoīs: tanto dignius est esse filium dei q̄ filiū hominis. Si ergo spūssāctus natus esset ex virgine: cū filius dei haberet excellēciōē natiuitatem solā que ex deo est: et spūssāctus minorē tantū que esset ex homine: alia persona esset maior et alia minor secundum dignitatem natiuitatis q̄ nō cōuenit. Quod si autē pater in vnitatē sue persone hominem assumpsisset: easdem faceret in deo pluralitas filiorū incōuenientias: et ad huc aliam. Nam si esset filius virginis: due p̄sone in trinitate nomē nepotis assumerēt: quia et pater nepos esset parētum virginis et filius eius virginis esset nepos: cum ipse tamen nihil haberet ex virgine. Quid ergo q̄libet paruū inconueniēs in deo est impossibile: non debuit alia persona incarnari q̄ filius. Illo eīm incarnato nullum sequitur incōueniens. Quod eīm patre minor dicitur filius et spūsancto secundum humanitatē: non tamen ille due persone ideo excellūt filio: quia eādē maiestatem (qua maior sunt hūanitate filij) habet et fili⁹: quia et ipse p̄cessit cū illis sue hūanitati. Est et aliud cur magis cōueniat filio incarnationis q̄ alijs. Qui eīm erat incarnādus oraturus erat p̄ humano genere. Et satis conueniētius suscipit mens hūana filiū patri q̄ alijs alijs supplicare: q̄uis hec supplicatio non fiat a diuinitate: sed ab hūanitate ad diuinitatē. Idcirco fili⁹ dei facit quia homo per vnitatē persone filius dei est. Amplius. Qui hoīem erat assumpturus ventur⁹ erat ad pugnādum contra dyabolum: et ad intercedēdum (sicut dixi) p̄ hominib⁹. Qui ambo dyabolus scilicet et homo per rapinam se voluerunt facere similes deo: cum propria sint vsi volūtate. Et quia

per rapinam voluerūt: non nisi falsitatem qm̄ non nisi iniuste voluerūt. Propria enim volūtas hominis sine angeli est que contra volūtatem dei est. Cum eīm vult aliquis q̄ deus velle prohibet: nullū habet auctorem sue volūtatis nisi seipm̄: et ideo sua propria est. Nam q̄uis homo volūtatem suā aliquādo subdat voluntati alterius hominis: propria tamen est si contra deū est: qm̄ non eam subdit nisi vt aliquid qd̄ vult attingat: et idcirco seipm̄ habet auctorem cur eā alij subdat. Quapropter propria voluntas est que nulli alij est subdita. Solius autē dei est propriam habere volūtatem idest que nulli subdita sit. Quicūq̄ igitur propria volūtate vnitur ad similitudinē dei: per rapinā ninitur: et deū pp̄ia dignitate et singulari excellētia priuare q̄tum in ipso est cōuincitur. Si eīm est alia aliqua volūtas que nulli subdita sit: nō erit volūtas dei omnibus p̄lata: nec erit ipsa sola cui nulla alia p̄sistat. Nulla igitur triū personarū dei cōgruētius semet ipsam exinanīuit for. ser. acti. ad debellandū dyabolū et intercedēdum pro homine qui p̄ rapinā falsam similitudinē dei p̄sūpserat: q̄ filius: qui splēdor lucis eterne et vera patris imago: nō rapinā arbitratus est esse se equalē deo: vep̄ per veram equalitatē et similitudinē dixit ego et pater vnū sum⁹. Et qui videt me videt et patrē. Nullus nāq̄ iusti⁹ expugnat reū: vel punit aut illi misericordius parcat vel pro eo intercedit: q̄ cui speciali⁹ iniuria fieri probat⁹: nec aliqd̄ conuenientius opponit falsitati ad expugnādum: aut apponitur ad saluādū q̄ veritas. In illū eīm (falsā dei p̄sumētes similitudinē) speciali⁹ peccasse vident⁹ qui vera dei patris similitudo creditur. Suscepit autē in vnitatē persone hoīem vt dictum est vt sint due nature: diuina scilicet et humana: vna persona De qua persona quā firmissime cre-

dimus esse: non ex duabus personis in xpo: tamē quia potest dici vnde parum caute intuentibus videri possit xps ex duabus et in duabus personis existere: nō inuile mihi videtur aliquid dicere.

Quō in xpo nō dicuntur due persone eē sicut due nature assūpte. La. V.

Dicitur em̄ quidā. Quō dicim⁹ in xpo nō eē duas personas sicut duas naturas. Itā deus et ante hoīs assūptōem persona erat nec postq̄ hoīem assūpsit persona destitit esse: et homo assūptus persona est: q̄ oīs homo indiuiduus esse persona cognoscit. Quare alia est persona dei que fuit ante incarnationem alia hoīs assūpti: sicut igitur xps deus et hō: ita due in illo videntur esse persone. Que ratiōinatio p hoc videtur probare duas esse personas in xpo quia deus est persona et hō assūptus ē persona. Sed non ita est. Sicut em̄ in deo vna natura est: plures persone: et plures persone sunt vna natura ita in xpo vna persona est: plures nature: et plures nature sūt vna persona. Quēadmodū em̄ pater est deus et filius est de⁹: et spūssāctus est deus: et tamē nō tres dī sed vn⁹ est de⁹ ita in xpo de⁹ est persona: et hō est persona: nec tamē due sūt: sed vna persona. Non em̄ est ali⁹ de⁹: aliud hō in xpo: quāvis aliud sit deus: aliud hō: sed idē ipse est de⁹ qui et hō. Verbum em̄ caro factū: assūpsit naturā aliā non aliā personā. Itā cū pferatur hō: natura tm̄ que comunis est oīb⁹ hoīb⁹ significat. Cū vero demonstratiue dicimus istū vel illū hoīem: vlt⁹ p̄prio noīe ihesū: personā designam⁹: que cū natura collectiōem h̄z p̄prietatū q̄b⁹ hō cōmunis: sit singlis et ab alijs singulis distinguat. Itā cū ita designat non q̄libet hō intelligit s̄ q̄ ab anglo nūciat⁹ ē q̄ de⁹ et hō fili⁹ dei et fili⁹ x̄gis ē et q̄cqd de illo dicit⁹ aut secūdū deū: aut secūdū hominē verū est dicere. Itēq̄ em̄ p̄sonalit̄ fili⁹ dei designari potest vel nominari si

ne filio hoīs: nec fili⁹ hoīs sine filio dei: quia idem ipse est fili⁹ dei qui fili⁹ hoīs: et eadem ē verbi et assūpti hoīs p̄prietatum collectiō. Diuersarū vero p̄sonarū impossibile ē eandem esse p̄prietatū collectionē: aut de inuicē eas p̄dicari. Itā et petri et pauli nō est eadē p̄prietatum collectiō: et petri nō dicit⁹ paul⁹ nec paulus petrus. Cū ergo verbum caro factū ē: naturā assūpsit: que sola noīe hominis significatur: et semp̄ est alia a diuina natura. nō aliā assūpsit personā qm̄ eadē habet cū assūpto hoīe p̄prietatū collectionem. Itā em̄ idē est hō: et assūptus a verbo: hō idest ihesus: qm̄ in noīe hoīs sicut dictū ē sola intelligit natura in assūpto vero hoīe vel in noīe ihesu intelligit cū natura (idest cū hoīe) collectiō p̄prietatū: que ē eadē eidē assūpto homini et verbo. Quapropter non dicimus verbum et simpliciter hoīem eandē esse personā: ne nō magis dicam⁹ illum hoīem eandē esse personā cū verbo: q̄ quēlibet hoīem s̄ verbum et illū assūptū hoīem idē est ihesū: sicut nō credimus eundē hoīem eandē simpliciter eē personā cū deo: s̄ cū illa persona: q̄ verbum et fili⁹ est: ne confiteri videamur ipsū hoīem personā eandē esse: que pater ē aut spūssāctus. Sed quō et verbum ē de⁹: et ille assūptus hō est hō verū ē dicere quia de⁹ et hō eadē est persona est: sed in noīe dei subaudiendum verbum et in nomine hominis subaudiendus est filius virginis.

Et p̄ fili⁹ et spūssāct⁹ nō sint tres res sepepate naturali p̄bat exēplo. VI.

Dicitur scriptis illi⁹ cui respondeo in hac eplā nihil potui videre preter illud q̄ supra dixi s̄ p̄to sic rei veritatē patere ex hīs q̄ dixi vt nulli lateat intelligēti nihil qd̄ ab illo dicit⁹ vim veritatis tenere. Sed si reuocatus a multitudine deorū: pluralitatē abnegat in deo p̄sonarū: hoc ideo facit: quia nescit vnde loquit⁹. Itā nec deū nec p̄

De incarnatione verbi

sonas eius cogitat: sed tale aliquid quales sunt plures humane persone. Et quod videt unum hominem plures personas esse non posse: negat hoc ipsum de deo. Non enim idcirco dicitur tres persone quia sint tres res separate sicut tres homines sed quia similitudinem habet quandam cum tribus separatis personis. Consideremus hoc in patre et filio et idipsum intelligatur de spiritu sancto. Ponamus igitur hominem qui tamen sit pater et non filius et filium eius qui tamen sit filius et non pater ut adam et abel. Dicimus itaque de adam patre et abel filio: quia pater non est filius et filius non est pater: quod duo homines et separate persone sunt adam et abel nec est cuius filius sit adam aut cuius pater abel. Sic itaque fatemur in deo quia pater non est filius: aut filius pater: quousque duo dei non sint quoniam pater non habet patrem: aut filius filium. Similiter spiritus sanctus non est pater aut filius: quia non est cuius sit pater aut cuius sit filius. Quoniam ergo pater et filius et spiritus sanctus tres sunt et alii ab invicem: et nec de invicem dici queunt: sicut de patre et filio in diversis personis hominum ostendimus: ideo dicuntur tres persone non quod sint tres res separate. Ac si negat tria dici de uno posset: et unum de tribus ut tria non dicantur de invicem sicut in hijs tribus personis et uno deo facimus quoniam hoc in alijs rebus non videt: nec in deo intelligere valeat sufferat paulisper aliquid: quod intellectus eius penetrare non possit esse in deo nec compareret naturam que super omnia est libera: ab omne lege loci: et temporis et compositiois partium: rebus quo loco: aut tempore clauduntur: aut partibus componuntur sed credat aliquid illa esse quod in istis esse nequit: et acquiescat auctoritati christi nec disputet contra illam.

Originem personarum in divinis alio naturali exemplo probat. Cap. VII.

Ideam tamen an in rebus creatis et loci et temporis et compositio-

onis partium legi subiacet inveniri possit aliquatenus hoc quod negat in deo. Ponamus fontem de qua nascatur et fluat rivus qui postea colligatur in lacum sitque nomen eius nilus. Sic itaque discrete dicimus fontem rivum lacum ut fontem non dicamus rivum: aut lacum: nec rivum fontem aut lacum: nec lacum fontem aut rivum: fons tamen et nilus vocatur et rivus nilus et lacus nilus et duo simul fons et rivus nilus: fons et lacus nilus rivus et lacus nilus: cum tamen non sit alius et alius nilus sed unus idemque siue cum singulis quilibet siue cum binis siue cum tres dicuntur nilus. Tres igitur sunt fons: rivus: lacus: et unus nilus: unus fluvius: una natura: una aqua: et dici non potest quod tres. Nam neque tres: aut nili: aut fluvij: aut nature: aut aque sunt: neque tres aut fontes: aut rivus: aut lacus. Unum igitur dicitur hoc de tribus et tria de uno: nec tamen tria de invicem. Quod si obicit non esse singulum quousque: aut fontem: aut rivum: aut lacum: aut binos perfectum nilum: sed partes nili: cogitet totum hunc nilum ex quo incipit: usque dum desinet esse in tota quasi etate sua: quia nec ipse totus est simul: aut loco aut tempore sed per partes nec perfectus erit: donec desinat esse: habet enim nilus quandam cum oratione similitudinem: qua quod diu quasi ex oris fonte procedit: perfecta non est: et cum perfecta est: iam non est. Si quis enim sic consideret et diligenter intelligat: cognoscet totum nilum esse fontem totum esse rivum: totum esse lacum: nec fontem esse rivum aut lacum: nec rivum esse fontem aut lacum: nec lacum esse fontem aut rivum. Non enim est idem ipse fons: qui rivus aut lacus: quousque idipsum sit rivus et lacus quod fons idem nilus: idem fluvius: eadem aqua: eadem natura. Trium igitur hec dicuntur de uno perfecto: et unum perfectum totum de tribus: nec tamen ipsa tria de invicem dicuntur: quousque hoc aliter valde: et perfectius sit in

illa natura simplicissima: et ab omni lo-
ci vel temporis liberrima. Verū tamen
si hoc aliquatenus videtur in rebus que par-
tibus compositis localis: et temporalis est
non est incredibile in illa summe libera na-
tura perfecte esse. Est hoc quoque hic consi-
derandum: quod fons non est de riuo nec de lacu:
riuus vero de solo fonte: non de lacu: la-
cus vero de fonte: et de riuo: et ita ut totus
riuus de toto fonte: et totus lacus de toto
fonte: et de toto riuo: sic dicimus in patre
et filio et spiritu sancto. Et quia alio modo
riuus est de fonte: et alio modo lacus de fo-
nte: et riuo: ut lacus non dicatur riuus: sic
suo quodammodo alio: verbum est de patre
et spiritu sancto alio modo de patre et ver-
bo: ut idem spiritus sanctus non sit verbum aut
filius: sed procedens. Adhuc volo quidam
dicere quod quia magna habeat diffi-
cultudinem nonnullam tamen habet ad
incarnationem verbi similitudinem quod foris-
tan aliquis legens contempnet: dicam tamen
quia ego alio dicente omnino non contem-
nerem. Si enim riuus per fistulam currat a fo-
nte usque ad lacum: nonne solus riuus quis
non alius nisi quia fons et lacus: ut ita di-
cam infistulat? Et sic solus filius incarnatus
est: licet non alius deus quam pater et spiritus sanctus.

Eternitatem cui punctum comparat. VIII.

Ed quoniam ista terrena valde longe
sunt a summa natura leuemus ad
illam (ipsa opulente) mentem et in ea pre-
plemur aliquatenus et breuiter quod dicimus.
Deus non est aliud quam ipsa simplicitas eter-
nitas. Eternitates autem plures intelli-
gi nequeunt. Nam si plures sunt: aut sunt ex-
tra se inuicem aut sunt intra se inuicem.
Sed nihil est extra eternitatem: ergo nec
eternitas est extra eternitatem. Item si ex-
tra se inuicem sunt in diuersis locis sunt:
aut temporibus: quod alienum est ab eter-
nitate. Non itaque sunt plures eternitates
extra se inuicem. Si vero inuicem, in se
plures esse dicuntur. Sciendum quia quoti-
enscumque repetatur eternitas in eternitate

non est nisi una et eadem eternitas. Di-
gnior est autem natura que in se repetita sem-
per sibi conuenit imperfectam unitatem, quam
sui admittit pluralitatem. Ubi enim plu-
ralitas ibi diuersitas. At ubi diuersitas
ibi non est perfecta concordia. Perfecta nam-
que est que in idem unitatem: et eandem unitatem
conuenit. Si ergo melior est perfecta concor-
dia quam imperfecta: et impossibile est in sum-
mo bono quod est ipsa eternitas esse imper-
fectum aliquid: non est possibile naturam eter-
nitatis pluralitatem admittere. Quapropter
quocienscumque repetatur eternitas in
eternitate, semper una et eadem eternitas est.
Quod de multis alijs similiter dicitur:
ut omnipotentia in omnipotentia non est
nisi omnipotentia una. Et ut vnum de his
que diuina non habent naturam: in quo si-
militer est: ponam. Punctum in puncto non est
nisi punctum: habet enim punctum (velud me-
dium punctum mundi velud punctum temporis
id est presens tempus) eternitatis: non nullam
similitudinem non parum ad eiusdem eternita-
tis contemplationem utile. Unde lacus alius
disputandum est: hic tamen hoc sufficiat: quod
punctum simpliciter id est sine partibus est: et
indivisibile est velud eternitas: et ideo
punctum cum puncto sine intervallo non est nisi
si vnum punctum: sicut eternitas cum eternita-
te non est nisi una eternitas. Ergo quoniam de-
us eternitas est non sunt plures dii: quod nec
deus extra deum nec deus in deo addit nu-
merum deo. Semper igitur vnus et idem est
solus deus. Si itaque deus de deo nascitur
(quia quod nascitur non est extra id de quo
nascitur) est plures in patre et pater in ple-
vnus scilicet deus pater et filius: et cum deus
precedit de deo patre et filio nec exit extra
deum manet deus id est spiritus sanctus in deo
de quo procedit. Et est vnus deus pater et
filius et spiritus sanctus. Et quod ista natiuitas
et ista processio sine principio sunt: alioquin
eternitas nata et eternitas procedens quod
falsum est: habet principium nequaquam deum
incepisse esse patrem aut filium aut spiritum sanctum

cogitare debem⁹ aut possum⁹. Sic aut⁹ ibi
stātia diuina eternā z singularē fuit vni-
tatē sic horū velatinorū p̄ris scz z filiū: p̄-
cedēt⁹ z de quo p̄cedit natura inseparabilē
tenet cū vnitatē p̄lalatē. Itā quēadmo-
dū necē ē deū sp̄ vnū z eūdū eē z nō aliū:
et aliū ita pater nūq̄ ē idē filio suo aut p̄-
cedēs illi a quo p̄cedit scdm̄ has relatōes
S; pater ali⁹ ē: z fili⁹ ali⁹ ē: p̄cedēs ali⁹ a
quo p̄cedit: nec vnq̄ dici possūt de inuicē
Quō ḡ cū de⁹ nascit de deo: v̄l cū de⁹ p̄-
cedit de deo: nec substācia p̄t amittere sin-
glaritatē: nec relatō p̄lalatē idcirco vnū
ē ibi tria: z tria vnū. nec tñ tria de inuicē di-
cūtur: nec incredibile debet esse in natura q̄
sup̄ oīa z oīb⁹ alijs dissimiles ē eē aliqd⁹:
cui⁹ exemplū i alijs reb⁹ nō valeat p̄fecte
inueniri: hec aut⁹ tria latini dicunt p̄sonas
greci substācias. Sic enī dicim⁹ nos i deo
substācia vnam: tres p̄sonas: ita illi dicūt
vnā eēnciā tres substācias: idipm̄ p̄ sub-
stācia q̄ nos p̄sonā significātes nec a nob̄
aliquaten⁹ i fide discrepātes. Quō vero
fili⁹ nascit de patre z sp̄s sc̄i⁹ p̄cedat a
patre z filio nec tñ sit fili⁹: qm̄ sicuti ē: vi-
deri i hac vita nō p̄t b̄tūs augustin⁹ velud
p̄ specm̄ i enigmate i libro de hac ip̄a tri-
nitate diligēter cōtēplat⁹ ē. Et ego in mo-
nologio meo p̄ mea possibilitate disputa-
ui Si q̄s at̄ velit scire cur i sūma eēnciā n̄
l⁹ sit sex⁹ cur parēs ibi pot⁹ dicat p̄f quā
m̄f aut ples fili⁹ q̄ filia aut cur p̄f tñ i ge-
nit⁹ fili⁹ tñ genit⁹: sp̄s sc̄i⁹ nec genit⁹ nec
ingēnit⁹ in eodē libello inueniet.
Explicīt d̄ fide xp̄iana siue icarnatōe x̄bi

Inci p̄sūt capla in librū b̄ti Anselmi or-
dinis sancti b̄ndicti de pctō origiali z con-
ceptu virginali. Capitū. I.

Que sit original⁹ z p̄sonalis iusticia
Qualit̄ hūana nā corrupta ē. II.

Q̄ sit pctm̄ nisi i volūtate rōali. III.

Q̄ nihil p̄ se sit iustū aut iustū nisi ip̄a
iusticia v̄l iniusticia z q̄ nihil puniat nisi
volūtas vel iniusticia. Capitū. IIII.

Q̄ malū q̄ est pctm̄ siue iniusticia: nihil sit

Q̄ cū punit d̄s p̄ pctō non La. V.
puniat pro nihilo. Capitū. VI.

Q̄ semē hoīs dicat i mōm z cōcipi in
pctis q̄uis i eo nō sit pctm̄. Capi. VII.

Q̄ i semine sūpto de virgie nō sit pec-
catū nec necessitas futuri peccati. VIII.

Cur pctm̄ q̄ dāpnat hūanū genus ma-
gis imputat̄ ade q̄ eue cū ille post et per
illam peccauerit. Capitū. IX.

Cur grauētur pctō ade q̄ ei⁹ cōscij non

Q̄ ppagatio de virgie nō (fuerūt. X.
subiaceat legi z meritis naturalis ppaga-
tionis z q̄ tres sunt cursus rerū. XI.

Q̄ mala ade nulla rctitudie ad illā ho

Q̄ z si nō eēt (minē trāseant. XII.

d̄s sed pur⁹ hō: nec eē tñ illū talē qual⁹ pri-
mus hō fact⁹ ē p̄posite ratōi nō refraget⁹
q̄ scriptū ē hoīem de i mōo semē z iniq̄ta-
tatib⁹ cōceptū etiā si d̄ aliqb⁹ pprie dictū

Quō massa peccatrix si sit (sit. XIII.

Cur iohāz (toto peccatrix. XIII.

nes z aliq̄ similiter p̄cepti sūt p̄ miraculū

Cur d̄s icarna (nō sint p̄ se liberi. XV.

z sit cū de adā posset facē hoīs nō deos

sine pctō tot q̄ sufficerēt. La. XVI.

Q̄ de virgie iusta d̄s cōcept⁹ sit nō ex

necessitate: q̄si de peccatrice nō posset: sed

Quō ista ratō (q̄ sic docebat. XVII.

et altera alibi data concordent z different

Q̄ nat⁹ de virgie p̄ origiali (XVIII.

pctō habuit origialē iusticiā. La. XIX.

De quātitate originalis pcti. XX.

Cur z quō descēdat in infātes. XXI.

Q̄ pctā parētū post adā nō cōpute⁹ i

originali pctō filiorū. Capitū. XXII.

Quō noceāt aiabus eorū. XXIII.

Quō tñ null⁹ portet pctm̄ p̄ris: s̄ suuz

Quid sit origiali pctm̄ etq̄. XXIII.

in oībus sit equale. Capitū. XXV.

Q̄tra illos q̄ putāt infātes non debe-
re dampnari. Capitū. XXVI.

Quō in potētia habēdi iusticiā excu-
set eos post baptisimū. Capi. XXVII.

De conceptu virginali z pctō origiali.

De conceptu virginali

Quoniam in omni

b^o religioſe me volūtatē veli
ſi poſſi obſeq^z z fr^z z fili cariffi
me. Volo tūc vtiq^z maxie de
bitore me iudico cū eā a me i te excitari in
telligo. Cert^o at ſū cum i libro. Cur d^s hō
quē vt ederēt maxie iter alios me ipul-
ſi i q^z te mecū diſputatē aſſūpſi: legis aliā
p^rter illā q^z ibi poſui poſſe videri rōez quō
de^o accepit hoiez d^s maſſa peccatrice hūa-
ni generi ſine pctō q^z ſtudioſa mēs tua ad
q^rendū q^z nā ſit illa n^o par^z puocat. Qua
prop^t iuſtus videre tibi timeo ſi qd inde
mihi videret: dilectōi tue abſcōdo. Dicā igit^r
tur ſic breuiter de h^o q^z ſetio vt n^o ſi de eadē
re ſidele iprobē ſetētiā: nec meā (ſi verita-
tē repugnare rōnabiliter poterit oñdi) p^rni-
tialiter deſedā. Illā tñ ei^uſdē rei rōem q^z in
eodē opusculo poſui omīno ratā z ſufficie-
te (ſi bene cōſideret) exiſtio: nihil em̄ phi-
bēt ei^uſdē rei rōes p^rſes eē q^rū vnaq^z ſo-
la p^r ſufficere. Ad vidēdū igit^r q^z ſit d^s ho-
miem aſſūpſit de generi hūani maſſa pec-
catrice ſine pctō: p^rmiū de origiali pctō ne-
ceſſe ē iueſtigare: q^z deb^o ſolo naſci^r hec q^z
ſit. Nā ſi videret quō x^ps huc ſubiace nō
potuit: q^zliter aſſūptio ſiue conceptio illi^o
hois ab o^p pctō libera fuit: palā erit. Ori-
giale ab origie denoiari dubiū nō eſt. Si
q^z origiale pctm nō ē niſi i hoie: videt^r dici
ab origie hūane nature qd ē ab ei^o initio
origiale: eo q^z ab ipā hūane nature origie
trahat^r: aut ab origie h^o ab initio vni^uſcu-
iuſq^z pſone qm̄ i ipā ei^o trahat^r origie. Sz
qd ab initio hūane nature deſcēdat nō vi-
det^r quando origo illius iuſta fuit quādo
p^rmi parētes iuſti facti ſūt ſine pctō. Eli-
detur itaq^z dici origiale ab ipā origine
vni^uſcui^uſq^z pſone humane q^z ſi ſi q^z
dicat^r peccatuz vocari origiale eo q^z ab ill^o
deſcēdat i ſinglos a q^z h^o origie natu-
re nō cōtradica ſi tñ ſi neget origiale pctm
cū ipā vni^uſcui^uſq^z pſoe trahi origie. Li-
cet em̄ i vno q^z hoie ſil fuit natura (q^z eſt
hō ſi oēs alij) z pſūa q^z diſcernit^r ab alijs
cū dicit^r ille v^l iſte ſuo p^rprio noie: vt adā
z abel^z et vni^uſcui^uſq^z pctm ſit i natura z
ſona: fuit em̄ pctm ade i hoie qd ē i natu-

ra: z i illo q^z vocat^r ē adā qd ē i pſōa. Eſt
tñ pctm qd q^zq^z trahit cū natura z in ipſa
ſui origie: z ē pctm qd nō trahit ab ipā na-
tura: ſed ipē fac^r illō poſtq^z i pſōa diſcreta
ab alijs: pſonis. Illud qd ē qd trahit i ipā
origie vocat^r origiale q^z p^r etia^z dici natu-
rale: non q^z ſit ex eētie nature ſi qm̄ p^rp^r
ei^o corruptōem cū illa aſſumit. P^r pctm aut^z
qd q^zq^z fac^r poſtq^z pſōa ē pſonale p^r noia-
ri q^z vicio pſoe ſit. Si ſi rōe p^r dici origial^r
z pſonal iuſticia. Si qd ē adā z eua origia-
lit^r h^o ē i ipō ſui initio mox vt hoies exite-
rūt ſine iteruallo iuſti ſil fuerūt. Perſonal^r
at dici p^r iuſticia cū iuſt^r accipit iuſticia q^z
i origie nō habuit. Ergo adā z eua ſi iuſti-
ciā ſeruaff^r ē origiale: q^z de illis naſceretur
origialiter: ſi ē illi iuſti eēnt. Qm̄ at pſōa
liter peccauerūt. cū origialiter ſortes z in-
corrupti haberēt ptatē ſp ſeruādi ſine diſ-
ſicultate iuſticia: totū q^z erat infirmatū et
corruptū ē. Corp^o qd ē q^z tale p^r pctm fu-
it q^z ſi ſi brutoz aialiū corruptōi z carna-
lib^o appetitib^o ſbiacētia: aia^o q^z ex cor-
ruptōe corpis z ei^uſdē appetitib^o atq^z ex i-
digētia bonoz q^z p^rdidit carnalib^o affecti-
b^o ē ſecta: nō potuit h^re pſonale iuſticia.

Qualiter hūana natura corrupta eſt.
Et q^z tota natura hūana i ill^o erat
et extra illos de illa nihil erat: to-
ta iſirmata et corrupta ē. Reman-
ſit igit^r i ea debitū iuſticie integre ſine omī
iuſticia q^z accepit: et debitū ſatiſficiēdi q^z
eā deſeruit cū ipā corruptōe q^z prop^t pec-
catū icurrit. Sic itaq^z ſi nō peccaſſet q^z ſi
ſcā ē a deo tal^r ppagareſ ita poſt pctm q^z
l^o ſe ſcā peccādo tal^r ppagaſ. Qm̄ igit^r p^r
ſe nec ſatiſſacere p^r pctō nec iuſticia dere-
lictā recupare valz et corp^o qd corruptitur
agguat aiam et tūc maxie qm̄ iſirmū ē vt
i iſtā: z i vtero m^ris vt nec itelligere iu-
ſticia poſſit: videt^r eē necē eā iſtā nāſci
cū debito ſatiſficiēdi p^r p^rmo pctō qd ſp
cauere potuit et cū debito habēdi origia-
lē iuſticia q^z ſp ſeruare valuit. Nec ipōtē-
tia excuſat eā i ipis iſtātib^o q^z i ill^o nō ſoluit
qd debet: qm̄ ipā ſibi ſcā deſerēdo iuſti-
ciā i p^rmis hoib^o i q^z tota erat: et ſp de-
bitū ē h^re ptatē quā ad ſeruādā ſp iuſti-
ciā accepit: h^o eē videri p^r iuſtātib^o origia-

et peccato originali

le pctm Addam^o etiā pctā proximorū parēti q̄ reddūtur i terciā et quartā genera-
tōem Quis enī queri possit vtrū oīa hec
intelligēda sint i originali pctō an nō: tñ ne
propter hoc q̄ q̄ro videar leuigare illd po-
nā istd eē tale: vt a nullo graui^o ofēdi possit
q̄ n̄ sit pctm nisi i volūtate rōnali.

V siue h̄ totū sit origiale pctm si-
ue aliō min^o puto n̄ latenu^o illd
posse asseri eē in iustā an q̄ habeat
aiāz rōalē sicut nec i adā fuisse iusticiā pū-
us q̄ fieri hō rōnal. Itā si adā z eua gene-
rasset sine pcedēti pctō n̄ tñ eēt i seie iusti-
cia nec eē possz pū^o q̄ formaret inuuetes
hoiem. Si ḡ semē hoīs n̄ ē susceptibile iu-
sticie pū^o q̄ fiat hō nō p̄t suscipe origiale
pctm an q̄ hō fiat. Itē origiale pctm eē
iusticiā dubitari n̄ d̄z. Itā si oē pctm ē iu-
sticia z origiale pctm ē pctm: vtiq̄ ē z i
iusticia Sz si dic aliq̄s n̄ eē oē pctm i iusti-
cia. dicat posse s̄i i aliq̄: z eē pctm: z nullā
eē iusticiā: q̄ videt̄ incredibile. Si dō d̄r
origiale pctm n̄ eē absolute dicēdū pctm
s̄ cū additāto origiale pctm sic p̄ct^o hō
n̄ d̄e hō ē s̄ d̄e hō p̄ct^o p̄ctō seq̄ q̄ iustā
q̄ nullū h̄z pctm nisi origiale mōs ē a pctō.
nec fuit sol^o inter hoies fili^o virgis i vtero
m̄ris et nascēs d̄ m̄re sine pctō. et aut n̄ dā-
nat̄ iustā q̄ mouit sine baptismo nullū h̄s
pctm p̄ter origiale: aut sine pctō dāpnat̄.
Sz nihil horū accipim^o Quare oē pctm ē
iusticia et origiale pctm ē absolute pctm
vñ seq̄ q̄ ē iusticia Itē si d̄s n̄ dāpnat̄ n̄
si p̄p̄ iusticiā dāpnat̄ at aliq̄e p̄p̄ ori-
giale pctm ḡ n̄ ē aliō origiale pctm q̄ iu-
sticia Qd si ita ē origiale pctm n̄ ē aliō q̄
iusticia id ē absētia debite iusticie n̄ videt̄
eē iusticia nisi i natura: q̄ cū d̄z h̄re iustici-
az n̄ h̄z: vtiq̄ origiale pctm claud̄ sub ea
dē diffinitōe iusticie. At si iusticia ē rectitu-
do volūtati p̄p̄ se suata nec ista rectitudo
p̄t eē nisi i rōnali natura ḡ n̄ ē vlla natura
susceptibil^o iusticie p̄ter rōnalē Quā q̄m
iusticia n̄ p̄t eē nisi vbi iusticia d̄z eē: origi-
nale pctm: q̄ ē iusticia n̄ ē nisi i natura rō-
nali. Rōnal at natura n̄ ē nisi d̄s z āglus
et aīa hoīs p̄ q̄ hō d̄r rōnalz sine q̄ n̄ ē hō
Qm ḡ n̄ ē origiale pctm nec i dō nec i an-
glo n̄ ē nisi hoīs aīa rōnali. Sciēdū q̄ ē

q̄ iusticia n̄ p̄t eē nisi i volūtate si iusticia ē
rectitudo volūtati p̄pter se suata q̄re nec
iusticia. Itō enī vocat̄ absētia iusticie iu-
sticia nisi vbi d̄z eē iusticia. Nihil itaq̄ p̄t
ip̄am iusticiā v̄l iusticiā d̄r iustū v̄l iustū
nisi volūtas aut p̄pter volūtate iustā v̄l i-
ustā per h̄c dicim^o iustū v̄l iustū hoiez
v̄l āglū iustā v̄l iustā aīam siue actōem.

Nihil p̄ se sit iustū aut iustū nisi ip̄a
iusticia v̄l iniusticia et q̄ nihil puniat̄ nisi
Itē ei siue (volūtas v̄l iusticia
sua siue actō siue aliq̄ aliō p̄ se cō-
sideratū ē iustū nisi iusticia: aut i-
ustū vel pctm nisi iniusticia nec ip̄a volun-
tas i q̄ ē iusticia siue iniusticia Aliō ei ē vis
illa aīe p̄ q̄ ip̄a aīa vult aliō: q̄ vis iustū
volēdi p̄t dici (s̄c v̄l iustū iustū vidēdi)
q̄ volūtate noīam^o: et aliō ē iusticia quā
h̄ndō iustā volūtas: z q̄ carēdo iustā vo-
cat̄ Dic̄ ei volūtas eiūsdē iustū ad
fctōes z v̄l q̄ h̄ lōgū ē inserē. Recipi ap-
petit^o q̄s aplos carnē vocat̄ (q̄ p̄cupiscat
aduers^o sp̄m: z legē pcti q̄ ē i mēbr̄ repug-
natē legi m̄r) iustū v̄l iustū si p̄ se p̄siderāz
d̄. Itō ei iustū faciūt v̄l iustū faciūt: ē s̄ i-
ustū tān volūtate (cū n̄ d̄z) p̄fctōe Dic̄
ei apls nihil dāpnatōis eē h̄is q̄ sūt i x̄po
Itū q̄ n̄ scōz carnē ābulāt id est: n̄ carnē vo-
lūtate p̄fctōe Itā si sctiētē sine p̄fctōe iu-
stū facerēt seq̄ref dāpnatio. Quare nō
eos sctire s̄ eis cōfctire pctm ē Si enī iustū
p̄ se eēt q̄tēs illd p̄fctōe iustū faciūt Sz
q̄n̄ bruta aīalia illd p̄fctōe n̄ d̄r iustā Itē
si pctā eēt aufert̄ i baptismo cū oē pctm
abstergit̄ q̄ neq̄ fieri palā ē Quare n̄ ē
i eoz cēntia vlla iusticia s̄ i volūtate rōa-
li illos iordiatē seq̄nte Cū ei illd resistit vo-
lūtas cōdelectādo legi d̄i s̄m iustiorē hoī:
nē tē ē iustā volūtati iusticia ei q̄ lex iustā
z legē dei dic̄ q̄ a dō ē z legē m̄r q̄ p̄ mē-
tē intelligit̄ sic lex vet^o lex dei dic̄ q̄ a dō
ē z lex moīsi q̄ p̄ moīse m̄strata ē. Qd q̄
dē d̄r iustā actōem p̄ se iustā d̄r p̄pter
iustā volūtate i illd planū ē q̄ n̄ iuste pos-
sūt fieri aliq̄n̄ vt ē hoiez occidē: sic fec̄ si-
neez: z vtriusq̄ sex^o cōmixtio vt i iugio
z sic i bruti aīab^o In ill^o vero q̄ n̄q̄ nisi i
iuste p̄t eē vt ē p̄ iurium z qdā aliā q̄ nec
sunt nomināda nō ita facile intelligit̄ Sz
si aliqua actio: q̄ fit aliud: q̄ nō ē nisi dū fit

De cōceptu virginali

aliud et p̄ acto eo trāsit vt iā n̄ sit aut op⁹ q̄ sit et remanet. Verbi gr̄a. Ascribendo qđ scribi nō debz trāsit scriptio q̄ fuit scriptu: re q̄ remanēt) eēt pctm̄ trāseunte actōe vt iā nō sic trāsiret similiter pctm̄: nec iam esset aut qđ diu remanēt qđ sit nūq̄ deleret pctm̄. Sz videm⁹ pctā sepe si delē actōe deleta: et deleri: opē non deletō. Quare actio que trāsit: nec opus q̄ remanet ē ali: quādo pctm̄. Deniq; si de actōib⁹ volūtaris q̄ iuste fuit arguuntur mēbra z sens⁹ q̄ b⁹ fuit: rñdere possūt. De⁹ nos: z ptātē q̄ i nobis ē subiecit volūtatē: vt ad imperiū ei⁹ nō possum⁹ nō mouere nos z facere q̄ vult. Imo illa mouet nos velut instrumenta sua z facit opa q̄ videmur facere nec nos possum⁹ illi p̄ nos resistere nec opa q̄ facit possūt nō fieri dñationi quā de⁹ nobis dicit nec possum⁹ nec debem⁹ nō obedire. An illi obedim⁹ dō q̄ hāc legē nobis dedit obedim⁹. Ergo qđ peccāt mēbra vel sens⁹ vlt opa q̄ de⁹ sic subiecit volūtatē si seruāt qđ de⁹ illi ordinauit. Quicqd̄ igit facit totū iputādū ē volūtatē. Qđ cū ita sit mirat⁹ forsitā: qđ cur p̄ culpa volūtaris mēbra puniātur vlt sens⁹. Vlex nō ita est: nō em̄ punit nisi volūtas. Itā n̄h̄ ē ali: cui pena nisi qđ ē cōtra volūtatē et nulla res penaz sentit nisi q̄ hz volūtatē mēbra at z sēl⁹ p̄ se nihil volūt. Si igit volūtas i mēbris z sensib⁹ opat ita i ill ipa torq̄tur aut delectat⁹. Qđ si qđ nō accipit: sciat in sensib⁹ z mēbris nō nisi aīam i qua ē volūtas sentire z opari: z idō i ill torq̄ri aut delectari: hz tñ vsus vt actōes qđ fecit iusta volūtas vocem⁹ pctā: qz i volūtatē q̄ fuit et pctm̄. Danē etiā qbusdā noīa qđ signīficat eas iuste fieri vt fornicatō mēdatiū Sz aliud itelligit: cū qđ actio vlt platō aliud cū vtz iuste fiat considerat⁹.

Q̄ malū q̄ ē pctm̄ siue iusticia nihil sit. Eniq; oīs eēntia ē a deo: a q̄ nihil ē iustū. Quare nlla eēntia ē iniusta p̄ se. Iniusta aut oīno nihil est sē cecitas. Itō em̄ aliud ē cecitas q̄ absentia vis⁹ vbi d̄z eē: q̄ nō magis ē aliud i oculo vbi d̄z eē visus: q̄ i ligno vbi nō debz eē.

Itō em̄ ē iusticia tal⁹ res q̄ ificiat⁹ z corrūpat aīa velud corp⁹ venēo z q̄ faciat aliis sic videt⁹ quādo maliciosus hō mala facit opa. Itā quēadmodum cui i domita fera ruptis vinculis discurrēdo seuit z cū nauis si gubernator dimisso gubernaculo dimittat eam vētis et motibus maria vagatur et inuehit in quelibet pericla dicimus qz hoc facit absentie cathene: vel gubernaculi: nō qđ absentia eoz aliud sit aut qđ faciat: sed qm̄ si adesset faceret ne seuiret fera aut petz nauis. Ita cū mal⁹ hō seuit et i q̄libet aīe sue pericla q̄ sūt mala opa i pellit: clamam⁹ qz b̄ opat iusticia: non q̄ ipa vlla eēntia sit: aut faciat aliud: sed qm̄ volūtas (cui subditi sūt oēs volūtarij mot⁹ toti⁹ hoīs) absente iusticia diuersis appetitib⁹ imp̄sa: se z oīa sibi subdita i multimoda mala leuis: z effrenata: z sine rectorē precipitat: qđ totū iusticia si adeēt: p̄hiberet ne fieret. Ex hīs q̄ facile cognoscit qz iusticia nullā hz eēntiā: q̄uis iniuste volūtaris effect⁹ z act⁹: q̄ p̄ se considerat aliis sibi vsus iusticiā nos. Itāc ipa rōe itelligim⁹ malū nihil eē. Sic em̄ iusticia n̄ ē aliud quā absentia debite iusticie: ita malū nō ē aliq̄ absentia debiti boni. Nulla at eēntia (q̄uis mala dicat⁹) ē nihil: nec malū eē ē illi eē aliqd. Alii em̄ eēntie ē aliud malū eēntia eē: quā deesse illi bonū qđ debet h̄re. De esse vero bonū qđ debet adeē nō ē aliud eē. Quare malū eē: n̄ ē illi eēntie aliqd eē: hec breuiter de malo qđ sp̄ ē nihil idubitatē qđ ē iusticia: dixi. In comoditas em̄ nō ē malū: vnde icōmoda mala dicuntur: q̄ aliqñ nihil ē vt surditas z cecitas aliqñ videtur eē aliud: vt dolor z tristitia. Qđ at iusticia sit rectitudo volūtaris propter se seruata z iusticia nō sit aliud quā absentia debite iusticie: z nllā habeat eēntiā q̄ etiā oīs eēntia sit a deo z nihil sit a deo nisi bonū: sufficiēter me puto ostēdisse i tractatu quē feci d̄ casu dyaboli. Sz de iusticia plen⁹ in eo quē edidī de veritate.

Q̄ cū punit d̄s p̄ pctō n̄ punit p̄ nihilo: Quidā cū audiuit pctm̄ nihil eē solē dīcē. Si pctm̄ nihil ē: cur punit de⁹

et peccato originali

hominē pro peccato: cū pro nihilo puniri nō debeat. Quibus quāvis humilis sit questio tamen quia quod querunt ignorant, aliquid breuiter respōdendum est. Licet pariter nihil sit absentia iusticie: et vbi debet esse iusticia et vbi nō debet esse: punit tamē deus recte peccatores nō pro nihilo sed propter aliud, (quod in p̄fato libro dixi) quia et debitum sibi honorem quem sponte reddere noluerunt ab iniuriis exigit: et ne quid in ordinatus sit in regno eius: eas seperatim a iustis ordine competenti disponit. Creaturas autem in quibus iusticia non debet esse non punit: pro absentia iusticie: hoc est pro nihilo: quia non est aliud quod ab illis exigit: nec ordo congruus viuēsitatis rerum hoc expostulat. Sic itaq; cum punit deus pro peccato quod ē absentia debite iusticie: que nihil est: non omnino punit pro nihilo et verum est: quia nisi sit aliud propter quod punire debeat: omnino nō punit pro nihilo. Itā peccatū et iniusticiam nihil esse et hec nō esse nisi in rationali volūtate nec vllam essentia p̄prie dici iniustā nisi volūtate: ex hijs que dicta sūt apertū eē existimo. Clidē itaq; sequi q̄ aut infās statim ab ipsa cōceptione animā habet rationalem: sine qua volūtatem rationalem nequit habere: aut in eo non est originale peccatum mox cum cōceptus est. Quia autē mox ab ipsa cōceptione rationalem animā habeat: nullus humanus suscipit sensus. Sequitur enim vt quotiens susceptum semen humanū: etiam ab ipso momēto susceptionis parit: anteq̄ perueniat ad humanā figurā tocies damnetur in illo anima humana: qm̄ non reconciliatur per xpm̄ qd̄ est nimis absurdum. Hec igitur pars huius diuisionis penitus relinquēda est. Sed si non statim infās ab ipsa cōceptione habet peccatū: quid dicit. Job deo. Quis potest facere mūdum de immūdo conceptum

semine: nisi tu qui solus es? Et quomodo vex est, quod dicit David in iniquitatibus p̄ceptus sum et in peccatis cōcepit me mater mea? Querā igitur si possum: quōd (quāvis nō statim ab ipsa cōceptione) sit in infātib; peccatū de immūdo tamen semine in iniquitatibus et peccatis concipi dicatur. Sepe vtiq; diuina scriptura asserit aliud esse quādo nō est: idcirco quia certū est futurū esse. Sic quippe deus ade de ligno vetito dicit. In quacūq; die comederis ex eo morte morieris: non quod ea die mortuus sit corpore: sed qm̄ die illa necessitatem accepit aliquādo moriēdi. Et paul⁹ sumiliter ob necessitatem moriēdi aliquādo ait. Si autem xps in vobis est: corpus quidem mortuū est propter peccatum: spūs vero viuīt propter iustificationē. Non em̄ corpora eorū quibus loquebatur mortua erāt sed mortura propter peccatū: quia per vnu hominem peccatū in hūc mūdū intrauit: et p̄ peccatum mors. Sicut in adā oēs peccauim⁹ quādo ille peccauit nō q̄ tūc peccauim⁹ ipi qui nō dū eramus. Sed q̄ de illo futuri eram⁹ et tūc facta est illi necessitas: vt cum essem⁹ peccaremus qm̄ per vnus inobedientia peccatores cōstituti sūt multi. Simili mō de immūdo semine in iniquitatib⁹ et in peccatis cōcipi potest hō intelligi nō q̄ in semine sit immūdia pcti aut pctm̄ siue iniquitas sed q̄ ab ipso semine et ipsa cōceptōe ex qua incipit hō esse accipit necessitatem vt cū habebit animā rationalem habeat peccati immūdia que nō est aliud quā peccatum et iniquitas. Nam etsi ex viciosa concupiscentia generet infās nō tamē magis ē in semine culpa quā est in sputo vel in sāguine si quis mala volūtate expuit aut de sāguine suo aliud emittit: non em̄ sputum aut sanguis sed mala volūtas arguitur. Patet igitur quomodo et infantibus nō statim ab ipsa conceptōe sit peccatum et

De cōceptu virginali

vera sūt q̄ de diuina scriptura opposui
Quippe non est in illis peccatū q̄ non
habēt (siue qua nō inest peccatū) volū-
tatem z tamen dicitur inesse qm̄ in semi-
ne trahūt peccādi (cū homines iā erūt)
necessitatē. Si ḡ hec vtp̄to vera sunt:
que assumit de parēte ad prolē q̄ nullā
habet volūtātē nullū est in eo peccatū.

In semē hoīs dicatur immūdum et
cōcipi in peccatis q̄uis i eo nō sit p̄ctm̄
Ta q̄ perspicuū est quod in eo
quod filius dei in personā suā
assūpsit de virgine: nulla potu-
it esse peccati macula. Sed z dictum est
quia semen a parētibus trahitur cūz ne-
cessitate peccati futuri cū fuerit anima-
tum anima rationali: hoc vtiq̄ non est
propter aliud nisi quia humana natura
nascitur in infātibus (vt dixi) cum debi-
tus satisfaciēdi p̄ peccato ade (z secūdū
quod posui proximorū parentū) qd̄ ne-
qua q̄ facere potest: z q̄diu nō facit pec-
cat. z quia sola per se non valet iusticiā
habere quā deseruit: z anima q̄ grauaf
corpore q̄ corrūpitur nequit eam saltez
intelligere que nec seruari potest nec ha-
beri nō intellecta. Quapropt̄ si ab hīs
necessitatibus semē assūptū de virgine li-
berum ostēdi poterit: palā erit: quia nul-
lam peccati necessitatē traxit. Ad sola
quidē necessitas qua hūana natura so-
la p̄ se iusticiā recuperare nequit: z illa
qua corpus quod corrūpitur aggrauat
animā vt eandem iusticiā: nec acceptā
in etate perfecta: sine auxilio gratie ser-
uare: nec in infātibus saltem intelligere
queat ab illo semē sint aliene. facile mō-
strari valet per vnitatē p̄sonalē assūmē-
tis z assumpte nature si prius necessitas
illa repellit qua ad satisfactionē p̄ pec-
catis primorum z proximorū parentum
astringi videtur. Sed q̄ illud nullū se-
quatur a proximis parentibus debitū
dubium non erit si a debito primorū pa-
rentum intelligi poterit. Hoc igitur ad-

iuuante deo conabor primū quomodo
cognosci possit z inuestigari: quatenus
hoc demonstrato in alijs non sit necesse
multum laborare.

Et in semine sūpto de virgine nō sit
peccatū nec necessitas futuri peccati.

Ad quod mihi videtur querēdū
in primis cur sepius z speciali-
peccatū (quo dāpnatū est hūa-
num genus) magis imputeē ade q̄ eue
cum ip̄a prius peccauerit et adā post et
per illam. Dicit em̄ ap̄lus. Sed regna-
uit mors ab adā vsq̄ ad moysen etiam
in eos qui non peccauerunt in similitu-
dine z preuaricatōis ade. Abulta quoq̄
alia legūtur que magis adam q̄ eue
criminari uidētur. Quod ideo fieri exi-
stimo quia illa duorum copula tota in-
telligitur in nomine principalis partis:
sicut sepe p̄ partem totum solet signifi-
cari: aut qm̄ adam cū costa sua q̄uis in
mulierem edificata dici poterat adā: si-
cut legitur quia deus masculū z feminā
fecit eos z benedixit eis. Et vocauit no-
men eorū adam in die quo creati sunt.
Aut idcirco quia si nō adā sed sola eua
peccasset non necesse erat totum huma-
num genus perire: sed solam eūā. Pote-
rat namq̄ deus de adam in quo semen
omniū hominum creauerat aliā facere
mulierem p̄ quā de adam propositū dei
perficeretur. Eisdem rationibus signifi-
cabo p̄ nomen ade eos ambos nisi cum
necesse erit eos discernere.

Cur peccatū quo dāpnatur hūanum
genus magis imputatur ade q̄ eue cūz
ille post z per illā peccauerit.

Et quidē vnusquisq̄ filius ade
homo per creationē z adāz per
propagationem z persona p̄ in-
diuiduatē qua discernit ab alijs. Nō
em̄ habet hō esse ab adā: sed p̄ adā. Nā
sicut adam nō se fecit hōiem ita nō fecit
in se naturā p̄pagādi sed de q̄ eū crea-
uit hōiem fecit in eo hanc naturā vt de

De peccato originali

propagaretur hoies. Dubium autem non est unde unusquisque alligetur debito de quo agitur: non enim inde quia homo est: nec quia persona est. Nam si idcirco unusquisque huius debiti reus est: quia est homo aut persona: necesse erat adam priusquam peccasset ad hoc debitum astrictum esse quia erat homo et persona: quod est absurdissimum. Restat igitur ut per hoc tantum sit debitor: quod est ad adam sed non simpliciter: quod est ad adam si quod est peccator ad adam: quippe sequeretur: quod si nulloquam peccasset ad adam tamen qui de illo propagaretur cum hoc debito nasceretur quod impium est. Non incongruum est hoc repetere quod iam supra dictum est: cur scilicet unusquisque peccato vel debito adeo grauiatur idcirco: quia de illo propagatur cum eiusdem peccati conscius non fuerit. Cum enim fecit deus adam fecit in eo naturam propagandi quam subiecit eius potestati ut ea uteretur pro sua voluntate: quod diu ipse vellet subditus esse deo: non ut illa uteretur bestiali vel irrationali voluptate sed humana et rationali voluntate. Sicut enim est bestiarum nihil velle cum ratione: ita hominum est nihil velle sine ratione: quod semper deberet: quia potestates hanc accepit adam et ea semper seruare potuit. Dedit etiam illi deus gratiam ut sicut quando illum condidit (nulla propagandi operante natura aut voluntate creature simul) fecit eum et rationalem et iustum: ita simul cum rationalem haberent animam: iusti essent quos generaret operante natura: et voluntate: si non peccaret. Eadem quippe ratione qua monstratur rationalem naturam iustam esse creatam (quod in prefato feci opusculo) probatur etiam: quod qui ex humana natura propagaretur non precedente peccato ex necessitate iustitiam pariter haberet: cum rationalitate. Siquidem quicquid aut primum hominem sine parentum generatione: creat etiam omnes qui per creatam sunt ab illo propagandi naturam. Omnis igitur

tur homo si peccatum non precessisset si mulier esset sicut adam et iustus et rationalis. Quoniam vero adam subditus noluit esse dei voluntati: ipsa natura propagandi quam remaneret: non fuit subdita eius voluntati: sicut esset si non peccasset et gratiam quam de se propagandi seruare poterat perdidit: atque omnes qui operante natura quam acceperat propagantur eius astricti debito nascuntur. Probem quoniam humana natura (que sic erat in adam tota ut nihil de illa extra illum esset) peccando sine omni necessitate dei exhiberetur. Unde et per se satisfacere non potuit) gratiam quam acceptam propagandis de se semper potuit seruare perdidit: et peccatum secum comitante pena peccati (quodcumque per datam propagandi naturam propagetur) trahit. Nunc igitur considerandum est utrum hec quasi hereditas peccati et peccati pena ad hominem per virginem de adam propagatam iuste pertineat. Certum quidem est quod adam non accepit naturam propagandi nisi per virum simul et mulierem. Siquidem humana natura non habet et impossibile cognoscit ut solus vir aut sola mulier hominem generare queat: natura tamen voluntate propria operante. Sicut namque limus terre non acceperat naturam aut voluntatem qua operante vir primus de illo fieret: quoniam esset de quo a deo fieri posset: sic non est facta mulier de costa viri aut vir de sola muliere operante natura aut voluntate hominis. Sed deus propria voluntate et potestate fecit virum de limo unum: et alterum de sola femina: et feminam de solo viro: licet enim nihil fiat: nisi voluntate dei faciente aut permittente: quedam tamen sola potestas et voluntas eius facit: quedam creata natura: quedam voluntas nature. Sed sicut creata natura nihil per se facere potest nisi quod a voluntate dei suscipit: ita voluntas nature nequit per se quicquam operari non quod natura adiuvat aut concedit.

De cōceptu virginali

Sola dei volūtas fecit in principio rez naturas: dans quibusdā cōpetētes singulis volūtares: vt nature et volūtares secūdū ordinē sibi traditū suū opus: in rerū cursu p̄soluerēt: et adhuc multa facit cum de eisdem naturis et volūtatib⁹ operatur: quod ille secūdum suū vsū et propositū nequaquā facerēt. Soli⁹ quippe volūtatē dei est opus tū mare siccū iter intra se populo p̄bet: tū mortui resurgūt: tū aqua subito in vinū couertitum spūfacto corda hoīm ea que nec p se nec per aliam creaturā sciūt docētur: tum noxie volūtares a suo impetu sola gratia regente ad hoc quod prodest cōuertitur: cū alio multa fiūt que nec creatura nec eius volūtas per vsitatū cursū suū operatur. Natura leuia cursū gratia deorsum trahit: terrā aliquādo pri⁹ volūtares colente et semināte: aliquādo nullo volūtatē opere p̄cedēte herbas et arbores innumeras producere et eas fructificare facit: et alia multa que facilius vsu q̄ doctrina cognoscim⁹. Volūtatē imputatur illa que sunt hoīs iter facere: edificare scribere: loqui: et similia q̄ non nisi volūtas facit. Cum igit omnia que fiunt si diligēter considerētur fiant aut sola volūtares dei: aut natura secūdū vim a deo illi inditam: aut volūtares creature: et ea q̄ nec creatura nec creata nec volūtas creature: sed solus deus facit: semp mirāda sint apparet: quia tres sūt cursus rerum scilicet mirabilis: naturalis volūtatius: et mirabilis quidē alijs aut eorū legi nullaten⁹ subditus est: sed libere dominat⁹ neq; illis facit iniuriā quando eis obuiare videtur: quia nihil habēt nisi q̄ ab illo acceperūt nec ille dedit eis aliud nisi sub se. Qm̄ ergo ppagatio viri de sola virgine ita nō est naturalis aut volūtatia sed mirabilis: sicut illa que mulierē ptulit de solo viro: et sicut creatio viri de limo: palā ē quia nequaquā subiacet legib⁹ et meritis illi⁹ pro

pagatōis qm̄ et volūtas et natura quibus discrete opentur (aliud em̄ ibi facit volūtas aliud natura) pariter tñ verus est hō et adā de nō hoīe et ihesus d sola muliere: et eua de sola viro: sicut est ver⁹ hō quilibet vir aut mulier de viro et muliere. Qis aut hō aut adam est: aut de adā ē sed eua de solo adā ē: et oēs alij de adā et eua. Qm̄ nāq; maria de qua sola est ihesus de adā et eua est nō potest ipse de eisdem nō eē. Sic nāq; expediebat vt q̄ redēpturus erat genus hūanū: eēt et nasceretur de patre et matre omnium.

Cur grauentur peccato ade qui eius conscij non fuerunt.

Quomō aut fili⁹ virgīs non subiacet pctō aut debito ade scilicet sic quoq; difficile nō ē intelligere. Si quidē adā fact⁹ est et iust⁹: et liber a pctō: et debito sepe fato et a pena pcti: et beat⁹ et potens seruare semp acceptā iusticiā: et p iusticiā eā q̄ dixi libertatē et beatitudinē. Qm̄ ergo cū hec bōa sine omni difficultate posset seruare sibi: non seruauit ea sibi ipse abstulit et horū se cōtrarijs subiecit: fact⁹ ē itaq; seruus pcti sine iusticie debiti: qd reddere nequit et miserie: de qua ē in potētia: bona p̄dita recuperandi. Sicut igit aliter nequiuit sibi auferre bōa que habebat: et attrahere mala que nō habebat: q̄ nō seruādo sibi bōa cū potuit: ita nulli alij valuit eadem bōa auferre atq; mala inferre: nisi nō seruādo bōa cui seruare quiuit. Seruare aut nulli potuit ea bōa nisi illis q̄ generatōis ptatez volūtatē subditā accepit. Nulli ergo persone quibus de eo ppagate trāsmittere mala p̄dicta potuit in cuius generatōe nec natura illi data est ppagādi: nec volūtas ei⁹ q̄cūq; operata est aut operari valuit.

Qppagatio de virgine nō subiaceat legi et meritis naturalis propagationis et q̄ tres sint cursus rez. Claret ade mala p̄dicta nulla

Et peccato originali

Item si diligenter puro rationis intuitu sapiētem dei speculamur iusticiā. Hiis absurdum intelligitur vt per illud semen: quod nō creata natura: nō voluntas creature: nō illi data p̄as producit aut semināt: sed solius dei voluntas propria ad procreandum hominē nouo virtute mundum a peccato de virgine segregat alieni peccati seu debiti siue peccat: vlla etiam si non assumatur in persona dei sed vt purus homo fiat. Nam eadem (ipsa qua non debuit) ratio de adam facere nisi iustum nec aliquo debito sine in cōmodo grauātū apte mēs rationalis cognoscit eum quez similiter propria voluntate et virtute procreauit alicui malo subditū fieri nō debere: qm̄ nimis incōueniēs ē omnipotēti et sapiēti dei bonitati talem facere rationālē naturam sola propria voluntate de materia in qua est nullum peccatum. Quod qui non intelligit: non cognoscit qd dō non cōueniat. Quapropter etiā si purum hominem sic faceret deus: vt dictum est necesse ēēt eum non minori p̄ditiū iusticia et beatitudine quam fuit adam cū primum factus fuit.

¶ Mala ade nulla rectitudine ad illum hominem transeāt.

Item si alicuius mens non capit quod de semine hominis dixi scz non esse in illo peccatū ante animam rationalem sed in mūdum peccato dici et iniquitate propter futuram immundiciā cū iam erit homo: atq; putat illū immundū esse in ipsa cōceptiōe propeā qz sicut ipse mihi opposui: legit. Quis potest facere mūdum de imūdo cōcept. se. et. In iniquitatibus conceptus sū et in peccatis cōcepit me mater mea: nō hoc laboro quia non indigeo vt qd nō potest capere capiat. Sed peto vt qd breuiter dicam attendat. Illi vtiq; qui h̄ dixerunt aut noluerūt ea intelligi de omni

hominis semine aut tātum de illo quod cū consensu semināt voluptatis quod non esset nisi brutorum animalium si hō nō peccasset. At si de omni hoc senserunt: g semen de sola virgine sūptum in mundum tāti viri asseruerūt: quod impiū ē credere. Nō itaq; hoc de illo scripserūt. Sed si de aliquo hoīs semine hoc iuxta hunc sensum p̄tulerunt: non nisi de illo quod cum predicta voluptate concipit intelligi voluerūt. Hoc aut nullatenus refragatur nostre rationi que semen de virgine sumptum asserit esse mundum q̄uis de massa peccatrice. Nā quemadmodū cecitas nō est nisi in aliqua parte hoīs q̄uis homo dicat cecus nisi in oculo vbi debet esse visus: nō enim est in manu vel in pede: nec surditas nisi i aure cū hō dicat surdus: ita licet massa generis hūani peccatrix nomine nō tñ in vlla parte est eius peccatū: nisi vt dixi in voluptate q̄ in nulla hoīs cōceptiōe semē habere cognoscit. Quāobrem nulla rōe vera aut vera simili cōtradictēte si cōsiderētur que supra dicta sūt iam libere possum cōcludere quia nulla rō nulla veritas null⁹ intellect⁹ permittit ad hoīem de virgine cōceptū de peccato masse peccatricis q̄uis de illa sit assumptus aliis potuisse aut debuisse accedere: re etiā si nō esset deus.

¶ Et si nō esset de⁹ sed pur⁹ hō nec ēēt esse illū talē esse qualis pri⁹ hō fact⁹ ē p̄posite rōi nō refraget q scriptū ē hominem de in mōdo semine et iniquitatibus conceptum etiam si de aliqbus proprie dictum sit

Quod si obiciūtur mihi iohannes baptista et alij qui de sterilibus et in quib⁹ p̄senectute natura generādi iā erit emortua p̄pagati sūt et quasi per similem rationem putatur debuisse nasci sine peccato et pena peccati: quia per miraculū concepti sunt valde vniue intelligenda est ab istis

De cōceptu virginali

aliena ratio illa que virginalē pceptio/
nā liberā ab oī peccati mōstrat necessi/
tate. Aliud est em̄ mādātum ⁊ in opina/
bile atq; nature incognitū facere: ⁊ aliū
naturā aut etate aut aliquo vitio debili/
tatam saluare: ⁊ ad suū opus reuocare.
Nam si adā non peccasset sicut ipse nul/
la senectute nulla causa infirmat⁹ defi/
ceret sic natura ppagandi creata in illo
et ad vīdēdum vt iam dictum eius ptati
subdita nullo casu a suo cursu impedi/
ret. Nō ergo in iohanne ⁊ similibus est
aliū nouū nature ade sicut ē in filio vir/
ginis datū sed quod suis causis iirma/
tum erat cognoscit esse reparatū. Qua
re qm̄ illi p ppagatōem naturalē dataz
ade sunt generati nequaq; possunt aut
debent ei de quo agimus in conceptōis
assumulari miraculo: aut ab original vi/
culo peccati absoluti possūt ostēdi.

Quomō massa peccatrix nō sit tota
Hisitan dicet ali/ (peccatrix
quis si pur⁹ homo qui de⁹ non
eēt potuit fieri de adā sine omī
peccati contagione sicut dicis cur neces/
se fuit deū incarnari cū aut per vnū talē
qui esset sine omni peccato posset pecca/
tores deus redimere: aut tot qd̄ necessa/
rij erāt ad perficiēdam supnam ciuitatē
hoies simili miraculo facere. Ad h̄ bre/
uiter respōdebo. Ideo deus fact⁹ ē ho/
mo quia nō sufficeret ad redimēdos ali/
os sicut in prefato opusculo mōstratum
est homo nō deus. Idcirco etiā nō fecit
tot hoies tales quod necessarij erant ne
si nullus de ppagatōe naturali saluare
tur frustra naturam illā in adam condi/
visse ⁊ quasi q nō bene fecisset correxis/
se videretur q summe sapiētie nō cōue/
nit de aliqua natura facere: non lōge su/
pra inuestigare pposui quō semē sūptū
de virgine quo monstratū erat nullū eē
peccatum libera necessitatibus pdictis
in quibus oēs alios hoies cōcepti posue/
ram posset intelligi. Et de illa quidem

necessitate qua recuperare iusticiā q̄ de/
seruit hūana natura p se nequit ⁊ de illa
qua corpus q corrūpitur aggrauat ani/
mā ⁊ maxime in infatibus illuz liberari
posse quia hō ille deus esset cōfidebā: si
prius ab illo necessari⁹ peccati et debiti
ade ⁊ proximo: si parētum rationabili/
ter alienaretur. Incepi itaq; q̄rere quō
valeret hic intelligi de necessitate pecca/
ti ⁊ debiti ade ⁊ de alijs vt postea facili⁹
qd̄ querebā inueniretur: ⁊ habundante
gratia illius de cuius cōceptōis agitur
mūdicia factū est vt non mō ab oī pec/
cato ⁊ debito ⁊ necessitatib⁹ p̄fati liberū
cognoscere sed insup hoīem ita cōcep/
tum esse debere p̄ditum nō munerī iusti/
cia vel beatitudie qm̄ i qua fact⁹ ē adāz
intelligibili ratione etiā si non deus sed
purus homo esse p̄baretur. Si quidem
pariter irrationabile videbāt ⁊ p̄ctm̄ et
penam peccati ab illis parētibus ad il/
lum p talem ppagatōem descendere et
deū spōte rationabilē naturā iniustaz
aut nulla eius pm̄erēte in iudiciā mise/
ram facere.

Cur iohānes ⁊ alij qui siliiter cōcepti
sūt p miraculū nō sint per se liberi.

Quamuis q̄ d̄ mūdissima virgie
filius dei verissime cōceptus sit
nō tamē hic ea necessitate factū
est quasi de peccatrice parēti iusta ples/
rationabiliter p huiusmodi ppagatōez
nequiret. Sed quia decebat vt illi⁹ ho/
minis pceptio de matre purissima fieret
Nēpe decēs erat vt ea puritate q̄ maior
sub dō neq̄t intelligi virgo illa iteret cui
de⁹ p̄f vnū filiū suū quē de cor de suo
equalē sibi genitū tā q̄ scipsū diligebat
ita dare disponebat vt naturaliter esset
vnus idemq; cōmunis dei patris ⁊ vir/
ginis filius ⁊ q̄ ipse filius substācialiter
faceret sibi m̄rem eligebar: ⁊ de q̄ spūs/
sanctus volebat ⁊ operatur⁹ erat vt cō/
ciperetur ⁊ nascere ille de quo p̄cedē/
bat. Qualiter aut virgo eadez p fidem

De cōceptu virginali

ante ipsā conceptōem mundata sit dixi
vbi aliā rationem de hoc ipso vnde agi
hic reddidi que due rationes intellectui
meo videtur ad questionem vnaqueque
per se sufficere: sed ambe simul aīo vim
ratōnis et decorem actiones querēti co
piose satisfacere.

Cur deus incarnatus sit cum de adā
posset facere homines nō deos sine pec
cato tot quot sufficerent.

Et quis ad idem tēdant in hoc
tamen differunt q̄ ipsa quidem
quā hic protuli monstrat deum
etiam de peccatrice virginis substātia
qm̄ nūq̄ est in hominis natura p̄ter vo
lūtatem peccatū prole debere iustā imo
non nisi iustā nulla ratione repugnante
tali propagatōe producere. Illa vero p
bat q̄ etiā si in tota virginis essentia pec
catum esset: tamē ad huiusmodi cōcep
tionis mūdiciā per fidem mūda fieri
possit. Atq̄ in ista omnis mortis neces
sitas et cuiuslibet corruptionis siue labo
ris ab illo homine aperte excluditur nē
la autem questio ori de hoc ipso videt
sed sufficēti ratione si diligēter perspe
cta fuerit soluitur. Quapropt̄ ex vtraque
palam ē quia nihil nisi pia volūtate do
minus nostre et redēptor sustinuit in oī
bus que passus est.

De virgine iusta deus cōceptus sit
nō ex necessitate quasi de peccatrice nō
posset sed quia sic decebat.

Et mihi videtur de peccato qui
dem originali sicut p̄posui suf
ficiēter ostēdūz est quō ad homi
nē de virgine cōceptū nulla ratione de
scendere a parētibz potuit sed potius
iustus et beatus fieri ratōe exigente de
buit. Probem qm̄ de iusto patrē secun
dum diuinā et de iusta matre scdm̄ hūā
nā naturā iusto ab ipso origine vt ita di
ctū sit natus. Et non incōgrue pro origi
li iniusta q̄ oēs filij ade habēt a sua ori
gine iusticiā originālē habere dicēdus ē.

Quomō ista ratio et altera alibi data
concordent et different.

Ad de personali iniusticia sup̄flu
um est disputare quod ad illum
nō attigerit qm̄ humana natu
ra nunq̄ in illo sine diuina fuit nec illius
aīma vnq̄ aggrauata contra volūtatem
aut vllomodo impedita est corpore cor
ruptibili: que anima qm̄ ipa imo tot⁹ il
le homo et verbū dei deus vna persona
semper existit nūq̄ sine p̄fecta iusticia
et sapientia et ptate fuit quā semper ase
ipso ille secūdum personā sicut deus ha
buit licet in naturis humana a diuina qd
habuit accepit. Alciorem autē aliam ra
tionem quō deus assumpsit hominē de
massa peccatrice sine peccato velud aziz
inum de fermēto p̄ter istam q̄ hic et il
lam quā alibi posui esse non nego: quaz
si mihi ostēsa fuerit libēter accipio et me
as siquidem in arbitro: contra verita
tem poterint ostēdi non ceneo.

De nat⁹ de virgine pro originale pec
cato habuerit originālē iusticiā.

Pro peccatū originale nec ma
ius potest esse q̄ dixi nec minus
quia cuz infans iā rationalis est
humana natura nō habet in illo iusticiā
q̄ accepit in adā et quā semper deberet
habere: nec eam excusat impotētia quia
non habet sicut supra dictum est. Illud
tamen nō per omnia tam graue sicut su
pra posui existimo. Nam qm̄ ad homi
nem de virgine cōceptum ostēdere vo
lebam illud non pertinere tale istud con
stitui cui aliud non possit addi nec sicut
dixi propter hoc qd̄ inuestigabam vide
re pondus eius minorare. De quo quid
mihi videatur breuiter nūc aperiā. Pec
catum apetita in infātes descendere: vt
sic puniri pro eo debeant ac si ipsi singu
li illud fecissent personaliter sicut adam
non puto: q̄uis propter illud factum sit
vt eorum nullus possit nasci sine pecca
to qd̄ sequitur dāpnatio. Cum em̄ dicit

De conceptu virginali

apls qz mors regnavit ab adā vsqz ad moysen etia in eos qui nō peccauerunt i similitudinē preuaricatōis ade aperte videtur significare q non illis personaliter imputet ipa ade puaricatio aut aliud tamagnū qz oēs filios ade excep to xgis filio pctōres et filios ire i scriptis suis pnūciet. Nā cū ait etiā in eos q nō peccauerunt in similitudinē preuaricatōis ade pōt sic intelligi ac si dicat etiā i eos q nō tū peccauerūt qdā adā peccauit puaricādo. Et cū ait. lex autem subintra uit vt habūdaret delictum aut intelligemus peccatuz ante legem in illis qui nō peccauerunt i similitudinem preuaricatōis ade minus quā ade pictū aut si nō minus erat habūdauit in eis peccatum post legem vltra pctm ade q intelligere nequeo cū illud considero de cuius pōdere et satisfactōe in cur deus hō q mibi vīsum est sicut iā legisti exposui. Clarius est tamen q nullus ad hoc ad q hō factus est z propagatio illi data est restituitur nec a malis unq incidit hūana natura eruitur non per satisfactōem illius peccati per quod i eadē mala ipa se precipitauit. Dicit aliquis si nō habent singuli pctm ade: quō asseris nullū saluari sine satisfactōe peccati ade Nā qualiter iustus deus erigit ab illis satisfactōe peccati q nō habet. Ad quod dico. Deus nō erigit ab vllō peccatore plusqz debet. Sed quoniam potest reddere quā tū debet solus xps reddidit p oibus q saluātur plusqz debetur sicut iam in prefato opusculo dixi. Adhuc alio qz modo videndū est qua ratione peccatū minus sit in infātibus qz in adā cū ab illo i oēs descēdat. Per vnū enī hominē q ē per adā peccatū intrauit i hūc mūdū et p pctm mors. Cur aut min⁹ sit nō cognoscit si cur et quō insit nō intelligat.

De qritate originalis peccati. XX.

Quod qzuis supradictus sit qritū opus erat ad hic quod quereba

tur tamen non erit superfluum si hoc breuiter repetitur. Equidem negari nequit infantes in adā fuisse tū peccauit sed in illo causaliter siue naturaliter velud in semine fuerūt in seipis psonaliter sunt: qz in illo fuerunt ipm semē in se singuli sūt diuerse psonae. In illo non alij: ab illo in se alij qz ille. In illo fuerūt ille: in se sunt ipse fuerūt igit in illo sed non ipi qm nō dum erāt ipsi: forsitā dicit aliquis istud esse quod alij homines in adā fuisse dicuntur quasi nihil et inane quoddam est nec est nominādū esse. Dicit ergo illud eē fuisse nihil aut falsum siue vanū quo fuit xps: scōm semē in abraam in dauid et in alijs patribus z quo oia que sūt ex semine fuerūt in seminibus: z nihil fecit se deum cū oia que procreātur ex semine ipse fecit prius in seminibus ipis. z dicat nihil vel vanū aliud esse hoc qd si vero non esset hec que videmus esse nō esset. Si enī verū non est ea que natura procreat ex seminibus in illis pri⁹ aliud fuisse nullomō ex ipsis esset. Qd si hoc dicere stultissimū est nō est falsum vel vanū sed verū z solidū esse fuit quo fuerūt omnes alij hoīes in adā Nec fecit deus inane aliud cū eos in illo fecit esse. Sed sicut dictū est in illo fuerūt nō alij ab illo z ideo lōge aliter qz sūt in seipis. Verū qzuis cōstet eos in illo oēs fuisse sol⁹ tamē filius virginis valde diuerso modo ab alijs in illo fuit. Qēs quippe alij sic fuerūt in illo vt per naturā ppagādi q potestati z volūtati eius subdita erat de illo essent: solus vero iste non sic in eo fuit vt per naturā aut volūtatem ei⁹ de illo fieret. De alijs acceperat adā quādo peccauit vt esset hic de quo illi futuri erāt: z vt de illo esset: de isto vero vt esset hic vnde futurus erat: non aut vt de illo esset qz non erat ptatē vt de ipso propagaret. Sed nec in ptatē eius erat vt de alia essetia aut de nihilo fieret. Quare non erat in eo vt hoc aliquo modo es-

¶ Et peccato originali

set quoquo. Erat tamē in eo natura de qua propagandus erat nec eius sed dei potestate. Nam et si vsq; ad virginē matrem in parētibus et volūtas seminavit et natura germinavit vt ipsa virgo partim naturali partim volūtario cursu ad suum esse ab adam produceretur sicut omnes alij: in illa tamē nec volūtas creature prolem seminavit nec natura germinavit sed spiritus sanctus et virtus altissimi de virginē muliere virum mirabiliter procreavit. De alijs g; erat in adam id est in eius potestate vt de illo essent: de isto vero nō erat in illo vt aliquo modo esset sicut non erat in limo: vnde vir primus factus est vt de illo esset mirabiliter: neq; in viro vt eua: de illo quemadmodum facta ē: esset. Sed nec in aliquo eorum in quibus fuit ab adā vsq; ad mariā erat vt esset: fuit tñ in illis q; erat in eis. Unde ipse assumēd⁹ erat quē admodū erat i limo vnde pūm⁹ hō fact⁹ est: et i eo vnde eua facta ē nō i volūte creature aut ptate: sed sola diuina virtute: sed iste tanto mirabilius et maiori gratia q; to illi puri hoīes hic homo deus factus ē. Et alde itaq; diuerso mō iste erat i adā quādo peccauit: q; erant illi qui volūtario et naturali cursu pcreātur. Illos ergo quodā mō fecit adā quos p acceptā ptatem hūana volūtas seminādo et natura germinādo procreat. Istū vero nō nisi deus fecit q; uis de adā quia nō per adā sed per se velut de suo genere: ade vero. Quid ergo cōueniētius ad ostendendā magnitudinē bonitatis dei et ad plenitudinē gratie ade cōcedebat quāz sic tradiderat ppagādī naturā: vt quorū esse in illius ptate sicerat vt q; ille naturaliter erat hoc illi p illū esset ita quoz q; in eius esset arbitrij libertate vt qualis erat ipse i iusticia et felicitate tales eos ppagaret: hoc igit illi datū est. Qm ita q; in tate gratie celsitudine positus que bona sibi et illis seruāda acceperat spon

te deseruit. idcirco filij pdiderūt que pater illis (cū seruādo dare posset nō suādo) abstulit. Hec mihi sufficere videtur ratio cur ad infātes pctm et mala descēdāt ade: si diligēter remota nostra volūte que sepe et multū impedit mentē ab intellectu rectitudinis ipsa pura iusticia cōsideret. Qualiter aut peccatum idem mihi videatur ad eos descēdere paucis expediā. Est pctm a natura vt dixi et est peccatū a persona. Itaq; qd est a persōa potest dici psonale: qd aut a natura naturale quod dicitur originale et sicut psonale transit ad naturam ita naturale ad psonam hoc mō quod adam comedebat hoc natura exigebat: quia vt hec exigeret sic creata erat. Quod vero de ligno venito comedit nō hec volūtas naturalis sed psonalis ade propua fecit: qd tamen egit persona non fecit sine natura. Persona em̄ erat quod dicebatur adāz natura qd homo: fecit igit persona peccatricein naturā quia vbi adā peccauit homo peccauit. Siquidē nō quia homo erat: vt veritū presumeret: impulsus est: sed propua volūte (quā non egegit natura sed persona pcepit) attractus ē. Similiter fit in infātibz econuerso. Nempe q; in illis non est iusticia quā deberet habere nō hec fecit illorū volūtas psonalis sicut in adā: sed egestas naturalis quā ipsa natura accepit ab adā. In adā nāq; extra quē de illa nihil erat: ē nuda: ta iusticia quā habebat: et ea semper nisi adiuta careret hac ratione quia natura subsistit in personis et psonae non sunt sine natura fecit natura psonas infātiū peccatrices. Sic spoliavit persona naturam bono iusticie i adam et natura egēs facta: omnes persōas quas ipsa de se pcreat eādem egestate peccatrices et iniustas facit. Hoc modo trāsit peccatū ade personale in omnes qui de illo naturaliter propagātur et est in illis originale siue naturale. Ceterum patet: magnam eē

De conceptu virginali

distanciam inter peccatū ade et peccatū eorum q̄ ille peccauit p̄pria voluntate. illi naturali peccant necessitate quā p̄pria et p̄sonal meruit illi⁹ volūtas. Sed cū nemo dubitat (q̄ par pena nō sequatur imparia peccata in h̄ tamē similis ē et p̄sonalis et originalis peccati dāpnatō) quia null⁹ admittit ad regnū dei ad q̄d factus est hō nisi p̄ mortem xp̄i: sine quo nō reddat. q̄d pro ade peccato debet. q̄d uis non oēs pariter in inferno torqueri mereantur. Nam post diem iudicij null⁹ erit angelus aut hō nisi aut in regno dei aut in inferno. Ita igit̄ et peccatū infantū min⁹ est quāz peccatū ade et null⁹ tñ sine illa vniuersali satisfactōe saluaf per quā magnū et parū dimittit peccatum. Cur aut̄ non sit sine illa morte et quomō per illā sit salus hoīm in p̄feto libro sic cur deus mihi dedit quesui et dixi.

Cur et quō descēdat in infātes. XXI.

Parentū vero proximorū peccata originale peccatū nō estimo p̄tinere. Quippe si adāz nequitiis set ad eos quos generaturus erat iusticiā suā p̄ducere nequaq̄ posset eis suāz iniusticiā trāsmittere. Quare qm̄ null⁹ post adā filijs suis queuit iusticiā suā feruare nullā video rationē cur proximorū parētū peccata filiorū debebāt atab⁹ imputari. Deniq̄ nulli dubiū est q̄d infantes nullā seruāt rectitudinē voluntatis p̄p̄t ip̄az rectitudinē. In hoc ergo sūt oēs pariter iniusti quia nullā habēt: quā oīs hō habere debet iusticiā. Nec nuditas iusticie descēdit ad oēs ab adā in quo hūana natura se spoliavit eadez iusticia. Itā et si in adā illi remāsit aliqua iusticia vt in rebus aliquibus rectaz seruaret volūtatē sic tamē priuata est illo bono quo sibi iusticiā custodire poterat imposterorū vt in nullo eorū ip̄a cum aliqua iusticia se p̄pagare queat. Plus itaq̄ in infātibz auferre sibi non valuit quā omnē iusticiā et beatitudinē que nō

li datur aliquo carenti debita iusticia. Quare autē proximorū parētū iniusticia possit hāc augere iusticie nuditatez que non valet in infātes ab ade peccata maior descēdere non videt̄ possibile. Nam vbi nulla est iusticia nulla potest auferre iusticia. Unde autē nulla potest absc̄tari iusticia ibi addi nulla valet iniusticia. Nulla ergo infātib⁹ suis addere queunt iniusti parētes iniusticiā sup̄ predictam nuditatē iusticie. At vbi nulla iusticia: nil p̄hibet aliquā inuenire iusticiā. Clariſsimilius igitur et possibilius videt̄ si parētes iniusti aliquā suis infātib⁹ adderent iniusticiā q̄d iusti suis aliq̄ dare possent iusticiā. Quod si sit: habēt infātes iustorū aliq̄ iusticiā? Si vero hoc est leuius dāpnant̄ quā infantes iustorum si moriūtur sine baptismo aut si saluent̄ cum aliquo suo p̄cedēti merito eligūtur. Quod paulus ap̄ls negat vbi p̄ Jacob et esau p̄bat nullū nisi oīm merita p̄cedēte gratia saluari. Qm̄ itaq̄ nullam dant iusti parētes ante baptismū in fantibus suis iusticiā nullā vtiq̄ addūt iniusti suis iniusticiā. Quod si dicat̄ non addūt iniusti parētes suis infātib⁹ aliq̄ iniusticiā quibus auferre nequeūt vllam iusticiā sed originale quā habent ab adam faciūt in eis grauiorem: ergo et iusti in suis reddūt eum leuiorem. Quare si minus sint iniusti infātes iustorum quā iniustorū min⁹ debēt reprobari: quā illi. Quod dicat. qui audet et ostendere potest. Ego vero non audeo cū mixtim videā et iustorū infātes ad baptismi gratiam eligi et ab illa reprobari. Sed et hoc si quis dicat non valet ostēdere. Quippe sicut hoc modo non est iusto iustior: nisi qui volūtatē magis aut appetit aut vitat quod debet: ita non est iniusto iniustior nisi qui plus amat aut contempnit quod non debet. Si igit̄ infātes nequeunt ostēdi morē vt aīam habēt. ali⁹ alio maius vel minus velle quod debet aut

De peccato originali

quod nō debet nemo potest pbare q in infātibz alius alio nascat iustior vlt in iustior. Pariter ergo nec iusti sua iustitia red dere vidētur in suis infātibz originale iniustitiā leuiorem nec iniusti in suis sua iniusticia grauiorē. Quapropter si parentes iniusti nec numero nec magnitudine queant originale peccatū suis infātibz suo peccato augere videf mibi peccata parētū post adā in infātū originali peccato nō deputari. Nec nego propter merita bona parētū filiis multa et magna beneficia corporis et aie impēdi propter pctā parētū filios et nepotes vsq ad terciā et quartā generatōem et forsitā vltra diuersis tribulatōibus in hac vita flagellari et ea pdere bona etia in aia q forsitā p illos psequerētur si iusti eēnt q rū exempla nimis lōgū est inserere. Sz dico pctm originale in oibus infātibz cōceptis naturaliter equale eē sicut peccatū ade q est causa cur nascūtur i illo ad omnes pertinet equaliter.

¶ Pctā parētū post adā nō cōputet in originali peccato filiorū. .XXII.

P aut pctā parētū aliquādo nocēt aiabus filiorū hoc mō poti fieri existimo nō q ea illis deus imputer aut quod eos in aliqua delicta propter parētes inducat Sed sicut sepe meritis parētū filios iustorū a peccatis eruit ita filios iniustorū eorū meritis in suis aliquando derelinquit. Qm enim nemo liber est a pctō nisi deo liberante cū nō liberat dicif inducere et cū nō molit indurare. Itaqz satis videf susceptibilis q aiām peccatricē cui nihil pter pe nā debet propter parētū peccata in suis dimittat peccatis vt p ipis puniat quā q eā alienis oneret vt p illis torqueat. Ita igif sine repūgnātia et origiale peccatū est idē in oibus et fili non portabit iniquitatē patris et vnusquisq onus suum portabit et recipiet put gessit in corpore siue bonū siue malū et reddet deus

pctā parētū filiis etiā in terciā et quartā generatōem etiā si hoc sit in aia et quicquid aliud legif q aiabus filiorū imputari peccata parētū significare videtur. Quippe nō mouf aia filij pctō prīs sed suo nec portat qd iniquitatē prīs cui in sua relinquit sed suā nec onus alienus s suū nec recipit put pater. Sed vt ipse gessit in corpore Sed qm propter pctā parētū a suis malis nō est liberat ea q portat eisdē pctis parentū imputatur.

Quo noceat aiabus eorū. .XXIII.

A si obiciat qz oēs qui nō saluantur p fidē que ē in xpo portāt iniquitatē et on⁹ ade vt p hoc velit pbare infātes aut aliorū quoq parētū iniquitates similiter debere portare aut illius nō debere cōsideret diligēter quia nō portāt pctm ade sed suū Itā aliud fuit pctm ade aliud infātū qz differunt vt dictū ē. Illud em fuit causa istud ē effectus. Adā caruit debita iusticia nō quāz alius sed quā ipse deseruit Infātes carēt ea nō quā ipi sed ali⁹ dereliquit. Itā est ergo idē pctm ade et infātum et cū dicit apl⁹ qd supra posui qz mors regnit ab adā vsq ad moysen etiā in eo q nō peccauerūt in similitudinē puaricalōis ade sicut significat infātū minus eē quā ade pctm ita apte mōstrat aliud esse. Quapropter cū dāpnat infās p pctō originali dāpnat nō p pctō ade sed p suo. Itā si ipse nō habet suū pctm nō dāpnaretur Ita ergo nō portat iniquitatē ade s suā quis ideo dicat portare qz iniquitas illi⁹ pcti isti⁹ causa fuit. Hec aut causa q fuit in adā vt infātes in pctō nascūtur nō ē in alijs parētibz qz nō habet in eis hūana natura ptatē quē admodū dixi vt filij iusti ppagētur. Quare nō ita sequif vt p pctō illoz sit in infātibz peccatū Quo tñ null⁹ (sicut pro peccato ade parcer pctm prīs s suū. La. XXIII.

O riginale igif pctm nō aliud intelligo quā qd ē infante mor vt

De conceptu virginali

nam habet rationales quicquid prius in corpore non dum sic aiatu factus sit ut est aliqua membrorum corruptio: vel post siue i aia siue in corpore futurum sit quod propter predictas estimo rationes in omnibus infantibus naturaliter propagatis esse equale et omnes qui in illo solo moriuntur equaliter dampnari: siquidem quicquid peccati super illud addit personale est: et sicut persona propter naturam peccatrix nascitur ita natura propter personam magis peccatrix redditur quia cum peccat persona quilibet peccat homo.

Quid sit originale peccatum quod in omnibus sit equale. Capitulum. XXV.

Nec peccatum quod originale dico aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus nisi ipsam quam supra posui factam per inobedientiam ad iustitiam debite nuditatem per quam omnes filii sunt ire: quoniam et naturam accusat spontanea quam fecit in adam iustitiam deserto nec personas excusat ut dictum est recuperandi in potentia quam comitatur beatitudinis quoque nuditas: ut sicut sunt sine omni iustitia ita sunt absque omni beatitudine per quas duas nuditates in huius vite exilio expositi sunt et pariter per peccatum et misericordiam incessanter ubique occurrunt et vndeque irruunt nisi contra diuina defenduntur dispositio.

Contra illos qui non putant infantes non debere dampnari. (sitione. XXVI.

Nunc quoniam animus infantes debere dampnari qui sine baptismo moriuntur ob solam iniustitiam quas dixi non vult accipere quoniam nullus homo iudicat eos reprehendendos de peccato alie persone: et quod nondum sunt iusti et intelligentes in tali etate nec putant deum districtum in nocentes debere iudicare quam iudicat homines. Quibus dicendum est quod aliter deus erga infantes debeat agere aliter homo. Nam homo non debet exigere a natura quod ipse non dedit et quod sibi non debet. Nec iuste redarguit homo hominem cum culpa nasci sine qua ipse non nascitur et de qua non nisi per alium sanat. Deus vero recte exigit a natura quod dedit et quod si-

bi iuste debet. Sed et hoc iudicium quod infantes dampnatur non est alienum multum si consideret ab hominum iudicio. Si quis esset vir et vxor eius ad magnam quandam dignitatem et possessionem nullo suo merito sed gratia sola perfecti simul crimine graue inexcusabiliter committunt et pro eo iuste deiciuntur: et in seruitutem rediguntur quod dicit filios quod post dampnationem generant eadem non debere subiacere seruituti: sed potius ad bona quam pariter iuste perdiderunt gratis oportere restitui. Tales primi pariter et filii eorum quod iuste per culpa sua de beatitudine in misericordiam dampnati in eodem generant exilio. De similibus itaque simile debet esse iudicium sed de illis tanto districtius quantum delictus eorum probari potest improperabilibus. Denique omnis homo aut saluus aut dampnatus: omnis homo qui saluus ad regnum celorum admittitur et omnis qui dampnatus ab eo excluditur. Qui vero admittitur pueris ad similitudinem angelorum in quibus nullum vnde fuit aut erit peccatum quod fieri nequit quod diu est in eo aliqua macula peccati. Impossibile itaque est aliquem hominem cum aliquo quouis per vnum peccatum saluari. Quare si quod dixi originale peccatum est aliud quod peccatum necesse est omnem hominem in eo natum in illo non dimisso dampnari.

Quod impotentia habendi iustitiam excuset eos post baptismum. Ca. XXVII.

Non in potentia habendi iustitiam non excusare iniustitiam infantium. Queret quidam alius forsitan dicens. Si in infante peccatum id est iniustitia est ante baptismum non excusat impotentia habendi iustitiam sicut dicitur et in baptismo non remittitur peccatum nisi quod prius erat cum post baptismum sit sine iustitia quamdiu infans est nec intelligere potest iustitiam quam seruet. Siquidem est iustitia rectitudo voluntatis propter se facta quod non est iniustus etiam postquam baptizatus est. Si ergo baptizatus moritur in infantia non statim post baptismum cum penitere non dum scit quoniam non habet debitam iustitiam nec excusat impotentia iniustus transsit de hac

¶ De peccato originali

vita sicut faceret ante baptismum nec ad regnum dei admittitur intra quod nullus iustus recipit quod catholica non tenet ecclesia. Quod si in baptismo peccatum in infamia futurum remittitur infanti? cur non et illa que in sequenti fuerit etate. Ad quod respondeo quod in baptismo peccata penitentia ante baptismum erant delentur. Quapropter originalis impotentia iustitiam habendi iam baptizatus non imputatur ad peccatum sicut patet. Quoadmodum igitur prius excusare non poterat absentiam iustitiam quam ipsa erat in culpa sic post baptismum illa omnino excusat quod remanet sine omni culpa. Unde fit ut iusticia que ante baptismum debebatur ab infantibus sine omni excusatione post baptismum ab illis non exigatur quasi ex debito. Quod ergo sola originalis impotentia non habet iustitiam non sunt iniusti quoniam non est in eis absentia debite iustitiae. Non enim est debitum quod sine omni culpa est impossibile. Quare si sic moriuntur quod non sunt iusti non damnantur sed et iusticia christi que se dedit pro illis et iusticia fidei meritis ecclesie que pro illis credit quasi iusti saluantur. Hec breuiter de originale peccato per capacitatem intellectus mei non tam affirmando quam coniectando dixi donec mihi de aliquando melius reuelet. Si cui vero aliter visum fuerit nullius responso sententiam si vera probari poterit.

Explicit liber anselmi de conceptu originali et peccato originali.

¶ Declaratio cuiusdam de eodem libro incipit.

Quidam quod hoc dicitur scilicet in semine que concipitur homo non magis esse culpa aliqua vel originalis vel actualis quam est in sputo vel sanguine si quis mala voluntate exspuat aut de sanguine suo aliud emittat reprehendunt falsum esse ex his asserentes quod in ipso semine sit quod dicitur fomes peccati corruptoris nature humane et inde origo peccati originalis. Sed si ab eis

quodammodo appellatur fomes peccati quod in illo sit et corruptoris nature: non video quod rursus possint de ratione nulla esse res ratione carere vel ad peccatum incitare potest vel ad virtutem ut ait ambrosius de sacramentis sermone primo. Iudeus viceos baptizat et calices quasi insensibilia vel culpam possint habere vel gratiam. Quod igitur nec culpam potest habere nec laudem non potest fomes esse peccati vel virtutis. Tale est semine quo concipitur homo cum sit insensibile ergo insensibile semine illud cum in eo non sit nec esse culpa possit nec esse nec esse potest fomes peccati. Quod autem in eo ipso sit causa corruptoris humane nature non videtur si vocant corruptorem eam que de peccato processit et cum peccato inest. Est enim quedam nature nostre corruptio que de peccato quidem processit: sed cum peccato inest aliquando: aliquando cum peccato non inest. Corruptio illa que tantummodo pena est et non peccatum ut morbi corporum nostrorum et alie incommoditates et mors ipsa que corruptio sine peccato fuit in corpore christi: et sine peccato mortali est in sanctis hominibus in hac vita: eadem cum peccato inest peccatoribus. Hec corruptio non habet causam in semine nec ex semine: licet patrisseat in omnibus que gignuntur paterno semine. Sed cum sit pena peccati habet causam in peccato primi parentis propter quod inflata est non semini insensibili sed eis que sentire et sustinere debent molestiam afflictionis. De hac autem corruptione omnium quodammodo alia corruptio que in semine quidem est non autem a semine causam habet: ut cum de morbidis paritibus semine morbidum format in morbum de quo plene de quo medici considerant si in hac nec culpa est nec tanta culpe originalis vel actualis. Et de hac non puto eos dicere. Si autem vocant corruptionem ipsum peccatum quod quidam potest dici corruptio virtutis ea longe est a peccato semine ut premissa ambrosius docet auctoritas. Quid igitur appellant fomes peccati vel corruptionem nature que est in semine. Forte dicere volent quod hec auctoritas vera sit: sed de feminibus ex quibus homines sunt sic vera.

Decōceptu virginali

esse non possunt sicut etiā ab ambrosio de illis dicta nō fuerit. Nā q̄ in tali semine sic peccatum ostēdit augustinus in scōo libro de nuptijs et concupiscētia. Natura hoīs inquit habz auctore deū in qua ex vino inobediētie trahit origiale peccatū. Nam si semē ipm nullū habet viciū quid est q̄ scriptum est in libro sapiētie nō ignoratis qm̄ nequā ē illoz natio et naturalis malicia ipoz. Et qm̄ nō poterat mutatio illoz impetuius. Semen em̄ erat maledictū ab initio. Sempe de quibuscunq; dicat ista: de hoībuz dicat. Quō ē ergo cuiuslibet hoīs malitia naturalis et semē maledictū ab initio: nisi ad illud respiciat q̄ per vnum hominez pctm̄ in mōm et p̄ pctm̄ mos et ita in omnes hoīes pertrāxit in quo oēs peccauerūt. Cuius aut̄ hoīs cogitatio nō potest mutari impetuius: nisi quia per seip̄as non potest nisi gratia diuina subueniat qua non subueniēte: quid sūt hoīes: nisi q̄ ait petrus ap̄ls velut muta anima/ lia p̄creata naturaliter in captiuitatez interitum: hec augustinus. Ecce aut̄ habetis in hac auctoritate culpa esse in semine. Eis ergo qui hec p̄tendunt respondemus. Primo dicat vnde ostēdere possint aug? sensisse hic de ip̄o semine q̄ hō seminat. Semē em̄ equoce et de eo q̄ ē causa: et de eo q̄ ē ex causa: vt illd. Semē abrahe sum? Juxta quē modū semē maledictū est: id ē: illi sūt maledicti qui sunt de semine vel generatōe in malicia perseuerātium si ip̄i sunt in eodē pseuerantes. Non ita est aiunt. Dicit em̄ hoc manifeste augustin? querens. Quomō est cuiuslibet hoīs malicia naturalis et semen maledictū ab initio? Cuiuslibet inq̄t hoīs malicia naturalis et semē maledictū ab initio. Sicut em̄ cuiuslibet hoīinis malicia ē naturalis: ita cuiuslibet hominis semē maledictū dicimus quia non valet hoc zeuma: id est: repetitio a superiori nec ip̄e augustin? eā repetitio-

nem fecit. Quare non cogimur cōsentire eā faciētib? sed sic dicim?. Cuiuslibet hoīs malicia ē naturalis et ipse est semē maledictū non ei? semē maledictū q̄ in eo nō ē pctm̄ vlt̄ possum? figuratie dicere ipsū semel maledictū ēē p̄ eo q̄ ex eo erūt q̄ maledicti erāt iuxta illud. Abale dicta terra i operib? tuis idē opa tua in terra. Non em̄ terra maledicta est cū ipsa alibi dicatur sc̄ta licet eā pctōres operentur. Vlt̄ locus in quo stas terra sc̄ta est alioquin eadē et maledicta et sc̄ta esset. Sic semen maledictū quia maledicti qui ex semine. Juxta quē modum Anselmus noster optime et vere exponit illam auctoritatē Job. de immūdo semine q̄ tamē in se neq; immūdū ē neq; maledictū. Imo inquit de semine qd ē materia carnis hūane videt̄ dicere augustinus dum sic incipit. Nā si semē ipsum nullū habet vitium ad quid em̄ fieret relatio p̄ ipm. Non em̄ p̄cessit sermo de semine sed sepe fit p̄ hoc p̄nomē nō relatio sed p̄prietatis quedā expressio ei? rei que in causa dicti est vt etiā palladi? de rusticatōe incipit. Pars prima ē p̄prietatis eius que in p̄sona ē expressio. Ac si dicat Ip̄am p̄sonā id est virtutē vel sciētiā vel dignitatē vel artē vlt̄ p̄fessionē p̄sone vel tale quid eius. Sic et hic accipit ipm cū de semine agit quasi dicat. Ip̄m semē id est ratio seminis ea esse vt non sine vitio sit. Nā si non in vitio est si nullū habet vitium qd est qd scriptū est rē. Ad hoc respondem? Quicqd sit de relatiōe vel de p̄prietatis: expressione per hoc p̄nomē ipm in semine nullū esse pctm̄ p̄bat. Augustinus alias questionē faciēs. Jeronimo de origie aie dī cēti q̄ cottidie de? creat nouas animas. Qd augustin? nec recipiēs nec ip̄obās q̄rēs at qd J̄er. r̄s̄deat obiecti q̄stioez talē facit ei in eplā de origie aie. Si omnia

¶ Et peccato originali

hui⁹ infatuli recens nati infundēdo creata est z creādo infusa quādo vel quomō peccauit hīcī ad ā: hec questio nūq̃ posset esse illi⁹ qui diceret in semine quo concipit hō esse peccatū originale. Diceret em̃ ei. Quid queris hīc q̃ tu ipse indubitanter fateris. In semine peccatū z vicium quod traicit de primo hoīe in omnes posteros frustra queris quō peccauit q̃ seminaliter de adā pcessit. Semē autēz culpā secū trahit: hī in q̃ diceret ei Quare si hec augustinus sentiret: nūq̃ Jeronimo eā questionē faceret: huic autēz questionī nihil est a Jeronimo respōsus nec eaz ipse augustinus soluit qui de origine anime nullā certā sententiā ptulit. Elide aut moderni pceptores quō eā soluant. In tantū per ipsū Augustinum obtinui mus in auctoritate eius supraposita nō eū intellexisse de semine qd̃ sperma est hī dixit in semine esse vitium. Rata est ergo sentētia Ambrosij z nostri Anselmi generaliter que intelligēda qd̃ ī refēsibili nec gratia sit nec culpa. Attamen adhuc opponūt d̃ auctoritate Johānis damasceni quis dicat qd̃ post conceptum siue consensū beate virginis spūssactus supueniens esse peccatum in ea purgauerit et omnē fomitem peccati. Et idē credo volūt habere auctoritatē qd̃ oporteret aliquatenus semē illud virginalē licet non esset ex viri comixtione tamē mundatū esse a peccati fomite spūssacti operatōe. Ad hoc respōdem⁹ nihil nos Johanni damascēo in dictis suis piudicare utpote qd̃ ei⁹ scripta nulla legerim⁹ nisi quatenus ea ab alijs in testimoniū introducta multis in locis cognouimus. At nobis promptus est. Jeronimi nostri sanctissimi z doctissimi testimoniū ferre in cōtrariū dicētis in sermone de assūptōe eiusdē domine z regie nostre. Beata inquit z gloriosa virgo maria quīs dudū incōparabilis esset vniuersis que sub celo sūt virginibus ut decēter posset in se

suscipe diuinitatē amixtionē salua vtraq̃ natura tñ cū gfa replet cū spūsancto pfūdīt cū spūssacto obūbraf sit p̃ciosior meritis: celsis sblimior fastigijs p̃chior sanctitate gloriosior suorum meritis et prerogatiuis meritorū: ita vt nullis iam vsibus sit ip̃a eadez manapāda nisi diuinis. Rogo te Johānes damascene vlt̃ quicunq̃ es in tali sentēcia qd̃ putes beatam dei matrē post annūciatōm sancti angeli tūc primum insupuentōe spiritus sancti amisisse vel peccatū vel fomitem peccati: rogo inquā te p̃ eandē beatāz theotocō desiste: noli emulari in malignatibus: cessa sincerissimū vas incrustare solue calciamēta pedū tuorū quod impedit p̃gressū recte intētionis tue Si quidem zelū dei habes in hac parte sed forte nō scdm̃ sciētiā. Forsitan em̃ putas ī hac errore deo te obsequiū exhibere: quod si nolueris cessare scito quod terra hec quā calcas deuorat habitatores suos vlcionē faciens in oēs filios diffidentie. Adhuc audi quid dicat inde nostrorū temporū spūssacti organū beatus Bernard⁹ abbas clareuallis. Spiritus sanctus supueniet in te z virtus altissimi obūbrabit tibi. Superi⁹ dicta ē gratia plena z nūc quō dicitur spūssact⁹ supueniet in te zc. Nūquid potuit repleti gratia z nec dū habere spūssactū cū ipse sit dator gratiarū. Si autē iā spūs erat in ea quō adhuc tāq̃ nouerit supuēturus reprimittit. An forte ideo nō dicit simpliciter veniet ī te sed addidit super: q̃ et prius quidē fuit in ea per multā gratiam sed superueniēte nunciatur propter habundantioris gratie plenitudinēz quā effusurus est super illam. At vero cū plena sit illud ampli⁹ quomō capere poterit? Si autem aliud pl⁹ capere potest quō aut plena fuisse intelligēda est? An prior quidē gfa ei⁹ tñ repleuaret mētez sequēs vno z vētuz pfūdere debet quaten⁹ scilicet plenitudo diuinitatis q̃ āte

Decōceptu virginali

in illa sicut et in multis sanctorū spiritua-
liter habitat etiam sicut in nullo sanctorū
corporaliter in ipsa habitare incipiat. Quod
est virtus altissimi obumbrabit tibi. Qui
potest capere capiat et forte propter hec
maxime dictū sit obumbrabit tibi quia res
nimium in sacramēto erat et quia sola per
se trinitas in solo et cum sola virgine vo-
luit operari soli datū est nosse cui soli da-
tum est expediri. Hec nos quidē bre-
uiter introduximus cōtra hoc quod op-
ponunt de iohanne damasceno cui nos
dare determinatōm presūptuosū eēt: quod
quo sensu dixerit penitus ignoramus.
At si ille ieronimo et nostris cōtraria hic
dixit libet in hoc eodem ponere adherere
non ei sed ieronimo et nostris. Et pro-
ponit adhuc anselmo nostro quod in hoc ipso
libro dixerit: quod nulla ratio nulla veritas
nullus intellectus permittit ad hominem de
sola virgine cōceptū et de peccato masse
peccatricis aliud potuisse vel debuisse ac-
cedere: etiam si nō esset deus: quāvis de il-
la massa esset assumptus. Dicunt enim cristū
nō potuisse nec voluisse peccare nō quia
filius virginis. Sed quia deus fuit cristus.
Aunt: nec voluit nec peccare potuit: er-
go deus fuit. Quid ergo dicemus de san-
ctis angelis qui ex gratia confirmationis
non volūt nec possūt peccare: vel si adā
antequā peccasset aliquos qui ante ipsū
in iusticia confirmaretur genuisset de il-
lis quid dicemus? Unus si illi cū nec vel-
lēt nec possēt peccare: nō ideo deus vel
dei essent: sicut in xpō videndū: vtrū quod
peccare nō potuit nec voluit sola diuini-
tas ei homini unita in causa fuerit. Nam
et ipsa plurimū et maxie adinuenerit om-
ni p̄stat fidei. Sed aliud ē causā simpli-
citer esse aliud causē supplemētū cōfer-
re. Dicunt forte quia post peccatū ade nul-
la caro mortalis nō unita deitati absque
peccato esse p̄ualuit: vel p̄ualere potuisset
se quocūque mō deus aliquē vel aliquā
absque semine viri creasset dum mō de adā

esset. Sed cū hoc dicunt causā peccati
ut supra in semine ponūt quod vtrique deus
sicut facit esse ex mare et femina sic facere
potest ex femina sola. Ipsi igitur soluant quod
supra diximus et ex auctoritate et ex rati-
one et libet audire. Quod si nō po-
tuerint constabit nobis sicut constat ex
anselmi rōe irrefragabili quocūque gigni-
tur alio mō quā adā generauit quod nō te-
neatur p̄iudicio peccati originalis quod p̄-
traducem ex adā descendit licet ille deus
nō sit ut xp̄s fuit: et ita si voluerit nō pec-
care poterit: et non velle peccare cū pos-
se nō peccare valebit donec ei cōfirmās
gratia nō posse velle et nō posse peccare
superauerit. Consentit nobis augustinus
in tercio contra Julianum: frustra
inquit putas ideo in paruulis nō eē de-
lictum quia sine voluntate que in eis nō
la esse non potest. Hoc enim recte dicitur
propter propriū cuiusque peccatum: non
propter p̄iudicium parētis originale delictū
siue contagiū. Quod si nullum esset p̄-
fectō nulli malo paruuli obstricti nihil ma-
li vel in corpore vel in anima sub tāta dei
potestate pateretur. Vide in hīs ver-
bis prudens lector hanc maximā incur-
rere. A quocūque remouetur pena pec-
cati ab eodem et peccatū remouetur et non
cōuertitur. A quibus ergo paruulis re-
mouetur in corpore et animo peccati penā
augustinus prius ab eis remoueri docet pec-
catum omne et cōtagium peccati. Illi er-
go nō essent nec deus nec dii et tamē pos-
sent si vellent non peccare et confirmati
non possent peccare. Recte ergo et veris-
sime anselmus quia cum eo est veritas et
filius veritatis Augustinus.

ExPLICIT de cōceptu virginali et pec-
cato originali.

Incipit prohemium in prologion li-
brum. Anselmi. Abbatis Becensis et
Archiep̄i Cantuarien.

Prosologion

Quod est quā opus
scilicet quoddā velud exem-
plū meditādi de ratione si
dei cogentibus me precib⁹
quorūdam fratrum in persona alicui⁹ ta-
cite secum rationādo que nesciat iusti-
gandis edidi considerās illud esse mul-
torū concatenatōe contextū argumēto-
rum cepi mecū querere si forte posset in-
ueniri vnu argumētū quod nullo alio
ad se probādum q̄ se solo indigeret ⁊ so-
lum ad astruēdum quia deus vere est ⁊
quia est sūmum bonum nullo alio indi-
gens ⁊ quo omnia indigent vt sint ⁊ be-
ne sint ⁊ quecūq; credim⁹ de diuina sb-
stācia sufficeret. Ad quod cū sepe stu-
dioseq; cogitatōes puerterē atq; aliquā-
do mihi viderē iam capi posse q̄ quere-
bam aliquando mētis aciem oīno fuge-
ret tādē desperās volui cessare velut
ab inquisitione rei quā inueniri eēt impos-
sibile. Sed cū illā cogitatōem ne mētē
meam frustra occupādo ab alijs in qui-
bus proficere posset impediret penit⁹ a
me vellem excludere tūc magis ac ma-
gis volēti ⁊ diffidenti se cepit cū impo-
tunitate quadā ingerere. Quādā igitur
die cū vehemēter eius importunitas
resistēdo fatigarer in ipso cogitationū
cōflictu sic se obtulit quod desperauerā
vt studiose cogitatōem āplecterer q̄ so-
licitus repellebā. Estimās igitur quod
me gaudebā inuenisse si scriptū esset ali-
cui legenti placiturū. De hoc ipso ⁊ qui-
busdam alijs sub persona conātis erige-
re mentem suam ad contēplādum deū
et querētis intelligere quod credit sub-
ditum scripsi opusculum. Et qm̄ nec
istud nec illud cuius supra memini dig-
num liber nōmine aut cui auctoris ppo-
neretur nomen iudicabam nec tamen si-
ne aliquo titulo quo aliquē in cuius ma-
nus venirent quodammodo ad se legēdū
inuitaret dimittebā putabaz vnicuiq;

dedi titulū vt prius exemplū meditādi
de ratione fidei ⁊ sequēs fides querens
intellectū diceretur. Sed cū iaz a plu-
ribus in hys titulis vtrūq; trāsūptū es-
set coegerūt me plures ⁊ maxime. Reue-
rend⁹ archiep⁹s lugdunēsis hugo noīe
fūgēs in gallia legatōe aplice precepit
auctoritate vt nomē meū illis prescribe-
rem. Quod vt aptius fieret illud quidē
monologion id est soliloquiū istud ve-
ro psologion id est alloquiū nominavi.
Explicit prohemium.

Incipiunt capitula. Ca. I.

Excitatio mētis ad contēplādū deū.

Q̄ vere sit de⁹. Capitulū. II.

Q̄ nō possit cogitari nō eē. III.

Quomō insipies dixit i corde suo qd
cogitari non potest. Capitulū. IIII.

Q̄ de⁹ sit quicquid meli⁹ est esse quā
non esse ⁊ solus existēs per se oīa alia fa-
cit de nihilo. Capitulū. V.

Quō sit sēsibilis cū nō sit corp⁹. VI.

Quō sit op⁹ cū multa nō possit. VII.

Quō sit misericors ⁊ ipassibil. VIII.

Quō tor⁹ iust⁹ ⁊ sūme iust⁹ parcat ma-
lis ⁊ qd iuste misereat malis. IX.

Quō iuste puniat ⁊ iuste pcat mal⁹. X.

Quō vniuerse vie dñi misericordia
et veritas ⁊ tamē iustus domin⁹ in om-
nibus vijs suis. Capitulū. XI.

Q̄ deus sit ipa vita qua viuit et sic d
similibus. Capitulū. XII.

Quō sol⁹ sit in circūscript⁹ ⁊ eternus
cū alijs spūs sint incircūscripti ⁊ eterni.

Quō ⁊ cur videat ⁊ nō videat. XIII.
deus a querētibus eum. XIII.

Q̄ maior sit q̄ cogitari possit. XV.

Q̄ hec sit lux iaccessibilis q̄ inhabi-

l⁹ i deo sit armonia. (tat. XVI.

odor: sapor: leuitas: pulchritudo suo in-
effabili modo. Capitulū. XVII.

Q̄ in deo nec in eternitate ei⁹ q̄ ipē ē

Q̄ si sit i loco. (mille sit ptes. XVIII.
aut tēpore sed omnia sint i illo. XIX.

Prologion

Est ante et ultra omnia etiam eter-
na. Capitulum. XX.

In hoc sit seculū seculi siue secula se-
culorum. Capitulum. XXI.

Solus sit q̄ est et qui est. XXII.

In hoc bonum sit pariter pater et fili-
us et sp̄s s̄ctus et hoc sit vnum necessa-
riū q̄ est oē et totū et solū bonū. XXIII.

Comectatio quale et q̄tum sit hoc bo-
num. Capitulum. XXIII.

Que et quanta bona sint fruētibus
eo. Capitulum. XXV.

In hoc sit gaudium q̄ promittit do-
minus. Capitulum. XXVI.

Incipit prologion liber Reuerēdi
patris Anselmi abbatis beccēs Archi-
episcopi Cātuariensis ordiis scti b̄ndicti.

Eya nunc ho-

mīcio fuge paululū occu-
pationes tuas a b̄scō de te
modicū a tumultuosīs co-
gitationib⁹ tuis Abite nūc
onerofas curas et p̄pone laboriofas dis-
scenfiōes tuas. Elaca aliquātulū deo et
requiesce aliquātulū in eo Intra i cubi-
culū mētis tue exclude oīa p̄ter deū et
q̄ te viuēt ad querendum eum et clauso
ostio quere eum Dic nunc totū cor meū
dic nunc deo. Quero vultū tuū. vultū
tuū d̄no requiro. Eya nūc ergo tu do-
mine deus meus doce cor meū vbi et q̄
mō te querat vbi et quomō te inueniat.
Domine si nō es hic vbi te querā absen-
tem. Si ergo vbiq̄ es cur nō video pre-
sentē. Sed certe bitas lucē inaccessibi-
lem. Et vbi est lux inaccessibilis? aut q̄
mō accedant ad lucē inaccessibilē? Aut
quis me ducet aut inducet in illā vt vi-
deā te in illa? Deinde quibus signis
qua facie te querā. Nunquā te vidi d̄ne
deus meus nō noui faciē tuā. Quid fa-
ciat altissime d̄ne quid iste tuus longin-

qu⁹ exul? Quid faciet seru⁹ tu⁹ anxius
amore tui. et longe p̄iectus a facie tua?
Anhelat videre te. et nimis abest illi fa-
cies tua: Accedere ad te desiderat. et in-
accessibilis est habitatio tua: Inuenire
te cupit et nescit locum tuū. Domin⁹ me-
us es et de⁹ me⁹ et nūq̄ te vidi In me fe-
cisti et refecisti et oīa mea bōa tu mihi cō-
tulisti et nō dūz noui te. Deniq̄ ad te
vidēdū factus suz et nō dum feci p̄pter
quod factus sū O misera sorz hominis
cū hoc perdidit qd̄ ad factus est. O du-
rus et durus casus ille. Heu quid perdit
et quid inuenit? quid abcessit? et quid re-
mansit? Perdidit beatitudinē ad quam
fact⁹ est et inuenit miseriam propter quā
factus non est. Abcessit: sine quo infe-
lix est et remansit quod per se nō nūc mi-
serum est. Abanducabat tunc homo
panem angelorū quem nūc esurit man-
ducat nunc panē dolorum quē tunc ne-
sciebat: heu publicus luctus hominum:
vniuersalis planctus filiorum ade. Ille
ructabat saturitate: nos suspiramus esu-
rie. Ille abūdabat nos medicamus. Il-
le feliciter tenebat et misere deseruit: nos
infeliciter egem⁹: et miserabiliter deside-
ramus et heu vacui remanemus. Cur
non nob̄ custodiuit cū facile posset quo-
tam grauiter caremus? Quare sic nob̄
obscuauit lucē et obduxit nos tenebris?
Et quid abstulit nobis vitam et inflexit
mortem? Erūnos vnde sum⁹ expul-
si quo sumus impulsī? Unde precipita-
ti? quo obruti? A patria in exiliū a vi-
sione dei in cecitatem nostrā. A Jocu-
ditate immortalitatis: in amaritudinē et
horrores mortis. Misera mutatio de
quāto bono in quātum malum. Graue
dāpnū grauis dolor graue totū. Sed
heu me miserū vnum de alijs miserijs fi-
lij eue: elōgatis a deo: quid incepti? quid
effecti? Quo tendebaz? quo deueni? Ad
qd̄ aspirabam in quibus suspiro? Que-
siui bona: et ecce turbatio. Tendebaz in

Prosologion

deum: et offendi in me ipsum. Requite que-
rebam in secreto meo tribulationes et
dolorem inueni in intimis meis. Glo-
lebam ridere a gaudio mentis mee et co-
gorugire a gemitu cordis mei. Spera-
batur lenitia et ecce unde densetur suspi-
ria. Et o tu domine usquequo? Usquequo
domine obliuisceris nos usquequo auer-
tis faciem tuam a nobis? Quando respici-
es exaudies nos? quando illuminabis
oculos nostros et ostendes nobis faciem
tuam? Quando restitues te nobis? Respi-
ce domine exaudi illumina nos ostende no-
bis te ipsum. Restitue te nobis ut bene sit
nobis sine quo tam mala est nobis. Adi-
serare labores et conatur nostros ad te quod
nihil ualeamus sine te. Inuita nos adiu-
ua nos. Obsecro domine ne desperem su-
spirando. Sed respice sperando Obsecro
domine amaricatum est cor meum sua desolatio-
ne indulcora illud tua consolatio. Obse-
cro domine esuriens incepti querere te ne
desinam. Ieiunius de te famelicus accessi
ne recedam impastus. Pauper ueni ad di-
uites miser ad misericordiam ne redeam vacu-
us et cotemptus. Et si antequam comedam suspi-
ro da uel post suspiria quod comedam. Do-
mine incuruat non possu nisi deorsum alpi-
cere erige me ut possu sursum intendere.
Iniquitates mee supergrosse sunt caput
meum: obuoluit me et sicut onus graue gra-
uant me. Euolue me exonerata me ne vi-
geat puteus carum os suum super me. liceat mi-
hi suspicere lucem tuam uel de longe uel de
proximo. Doce me querere te et ostende te
querenti quia nec querere te possu nisi tu
doceas nec inuenire nisi te ostendas. Que-
ram te desiderando: desiderem querendo.
inueniam amando: amem inueniendo. Sa-
teor domine et gratias ago quia creasti in
me hanc imaginem tuam ut tui memor te co-
gitem te amem. Sed sic est abolita attri-
tione uiciorum sic est offuscata fumo pec-
catorum ut non possit facere ad quod facta
est nisi te renoues et reformes eam. Non tamen

pro domine penetrare altitudinem tuam.
quia nullatenus comparo illi intellectum me-
um: sed desidero aliquatenus intelligen-
re ueritatem tuam quam credit et amat cor me-
um. Neque enim quero intelligere ut cre-
dam sed credo ut intelligam. Nam et hoc cre-
do quia nisi credidere non intelligam.

¶ Vere sit deus.

Cap. II.

Ergo domine qui das fidei intel-
lectum da mihi ut quantum scis expe-
dire intelligam quia es sicut credi-
mus et hoc es quod credimus. Et quid est cre-
dimus te esse aliquid quo nihil maius co-
gitari possit An ergo non est aliqua talis
natura quia dixit insipiens in corde suo
non est deus. Sed certe idem ipse insipi-
ens tum audit hoc ipsum quod dico aliquid
quo maius nihil cogitari potest intelligit
quod audit: et quod intelligit in intelle-
ctu eius est etiam si non intelligat illud esse
Aliud est enim rem esse in intellectu. Aliud
intelligere rem esse. Nam cum pictor pre-
cogitat que facturus est: habet quidem in
intellectu sed nondum esse intelligit quod
nondum fecit. Cum uero iam pinxit et habet
in intellectu et intelligit esse quod iam fecit.
Conuincit ergo insipiens esse uel in intel-
lectu aliquid quo nihil maius cogitari po-
test quia hoc cum audit intelligit et quicquid
intelligit in intellectu est. Et certe id quo
maius cogitari nequit non potest esse in in-
tellectu solo. Si enim uel in solo intellectu
est potest cogitari esse in re quod maius est. Si
autem id quod maius cogitari non potest est in solo in-
tellectu id ipsum quo maius cogitari non potest
Sed certe hoc esse non potest. Existit ergo pro-
culdubio aliquid quo maius cogitari non
ualet et in intellectu et in re.

¶ Non possit cogitari non esse. III.

Quod utique sic uere est ut nec co-
gitari possit non esse. Nam potest
cogitari esse aliquid quod non pos-
sit cogitari non esse: quod maius est: quam
non esse cogitari potest. Quare si id quod
maius nequit cogitari potest cogitari non

est idipsum quo maius cogitari nequit non est id quo maius cogitari nequit quod conuenire non potest. Sic ergo vere est aliquid quo maius cogitari non potest ut nec cogitari possit non esse. Et hoc est domine deus noster. Si ergo vere es domine deus meus ut nec cogitari possis non esse. Et merito. Si enim aliqua mens posset cogitare aliquid melius te ascenderet creatura super creatorem: et iudicaret de creatore quod valde est absurdum. Et quidem quicquid est aliud preter solum te potest cogitari non esse. Solus igitur verissime omnium et ideo maxime omnium habes esse: quia quicquid aliud est: non sit vere: et idcirco minus habet esse. *U*r itaque dixit insipiens in corde suo non est deus: cum causa in promptu sit rationali menti te maxime omnium esse? *U*r nisi quia stultus et insipiens?

*Q*uod insipiens dixit in corde suo quod cogitari non potest. *C*apitulum. III. *E*rum quod dixit in cogitatu quod cogitare non potuit: aut quod cogitare non potuit quod dixit in corde: cum idem dicere sit in corde et cogitare. *Q*uod si vere: imo quod vere: et cogitauit quod dixit in corde: et non dixit in corde: quod cogitare non potuit: non vno tantummodo dicitur aliquid in corde vel cogitari. Aliter enim cogitatur res: cum vox eam significans cogitatur: aliter tamen id ipsum quod res est intelligitur. Illo itaque modo potest cogitari deus non esse: isto vero minime. Nullus quippe intelligens id quod deus est: potest cogitare: quia deus non est: licet huiusmodi verba dicat in corde aut sine vlla aut cum aliqua extranea significatio. Deus enim est id quo maius cogitari non potest. *Q*uod qui bene intelligit vniuersum intelligit idipsum sic esse ut nec cogitatio deus non esse. Qui ergo intelligit sic esse: deum nequit eum non esse cogitare. Gratias tibi bone domine: gratias tibi: quia quod prius credidi te donante. Jam sic intelligo te illuminante: ut si te esse nolim credere: non

possim non intelligere.

*Q*uod deus sit quicquid melius est esse quam non esse et solus existens per se omnia alia facit de nihilo. *C*apitulum. V.

*Q*ui igitur es domine deus quo nihil maius valet cogitari Sed quod es: nisi quod summum omnium solum existens per seipsum: omnia alia fecit de nihilo. Quicquid enim hoc non est: minus quam cogitari possit. Sed hoc de te cogitari non fit quod ergo bonum deest summo bono: pro quod est omnino bonum: Tu es itaque iustus: verax: beatus: et quicquid melius est esse quam non esse: melius namque est esse iustum: quam non iustum beatum quam non beatum.

*Q*uod sit sensibilis cum non sit corpus. VI. *E*rum melius sit esse sensibilem omnipotentem misericordem impassibilem: quam non esse: quod es sensibilis si non es corpus: aut omnipotens si omnia non potes: aut misericors simul et impassibilis. Nam si sola corpora sunt sensibilia quasi sensus circa corpus: et in corpore sunt: quod es sensibilis cum non sis corpus: sed sumus spiritus qui corpore melior est. Sed si sentire non est nisi cognoscere aut nisi id ad cognoscendum qui enim sentit cognoscit: secundum sensuum proprietatem ut per visum colores per gustum saporis: Non inconuenienter dicatur aliquando sentire: quicquid alio modo cognoscit. Ergo domine quis non sis corpus: veretamen eo modo summe sensibilis es quo summe omnia cognoscis: non quo animal corporeo sensu cognoscit. *C*a. VII.

*Q*uod sit omnia cum multa non possit. *E*t et omnipotens quod es si omnia non potes? Aut si non potes corrumpi: nec mentiri: nec facere verum esse falsum: ut quod factum est: non esse factum et plura similiter: quod potes omnia? An hec posse: non est potentia sed impotentia. Nam qui hec potest: quod si bi non expedit: et quod non debet potest que quanto magis potest tanto magis

Prologion

aduersitas et peruersitas possunt in illuz
et ipse minus contra illas. Qui ergo sit
potest: nō potētia potest sed impotētia
Non enim dicitur posse: quia ipse possit
Sed quia sua impotētia facit aliud i se
posse sine aliq genere loquēdi sicut mul
ta improprie dicitur: vt cū ponimus eē
pro non esse: et facere pro eo quod est nō
facere aut pro nihil facere. Nam sepe di
cimus ei qui rem aliquam esse negat: sic
est quemadmoduz dicis esse: aut magis
proprie videatur dici sic non est quem
admodum dicis nō esse. Itē dicim⁹ iste
sedet sicut ille facit: aut iste quiescit sicut
ille facit. cū sedere sit quiddā non facere
et quiescere sit nihil facere. Sic itaq; cū
quis dicitur habere potētiā faciēdi aut
paciēdi quod sibi non expedit aut qd
non debet impotētia intelligit per potē
tiam: quia quo plus habet hāc potētiā
eo aduersitas et peruersitas in illum sūt
potētiōres et ille cōtra eas impotētiōr.
Ergo dñe d's: inde veri? et opsq; potes
nihil p ipotētiā: et nihil potes contra te.

Quō sit misericors et impassibil. VIII.

Ed et misericors simul et impas
sibilis quō es? Nā si es impass
ibilis non cōpateris: si nō cōpa
teris non est tibi miserū cor ex compassi
ōne miseri quod est esse misericordē. At
si non es misericors vnde miseri est tā
ta consolatio? Quō ergo es et nō es mi
sericors domie? nisi q; es misericors se
cū dū nos: et nō es secū dū te. Es quip;
secū dū sensū nostrū: et nō es secū dū
tuū. Etenim cū tu respicis nos miseros:
nos sentim⁹ misericordis effectū: tu nō
sentis affectū et misericors es. Igī quia
miseros saluas et peccatorib⁹ tuis parcs
et misericors nō es q; nulla miserie com
passione afficeris.

Quō totus iustus et summe iustus par
cat malis et qd iuste misereat malis. IX.

Eruz malis quomō parcas si es
tor⁹ iust⁹ et summe iust⁹? Quō em

totus et summe iustus facit aliquid nō ius
tum? Aut que iusticia est merēti merēte
eternā dare vitā sempiternā? Unde er
go bone deus: bone bonis et malis: vnde
de tibi saluare malos si hoc nō est iustus
et tu nō facis aliquid nō iustū? An quia
bonitas tua est incōprehēibilis latet h
in luce inaccessibili: quā inhabitas? Cle
re in altissimo et secretissimo bōitatis tue
latet fons vnde manat fluui⁹ misericor
die tue. Nā cū totus et summe iustus sis
tamen idcirco etiā malis benignus es:
quia totus summe bonus est. Adm⁹ nāq;
bonus esses si nulli malo esses benign⁹.
Abelior em est qui et bōis et malis bon⁹
est quā qui bonis tātum est bonus. Et
melior est qui malis et puniēdo et parcē
do est bonus: qm qui puniēdo tm̄. Ideo
ergo misericors es: quia totus et summe
bonus es. Et cum forsitan videatur
cur bonis bona et malis mala: retribuas
Illud certe penitus est mirādum cur tu
totus et summe iustus: et nullo egēs mal
et reis tuis bonā retribuas. Q altitudo
bonitatis tue de⁹ et videtur vnde sis mi
sericors et nō pervidetur. Etenim vnde
de flumē manat et nō pspicitur fons vnde
de nascitur. Nam et de plenitudine bo
nitatis est: quia peccatorib⁹ tuis pius es
et in altitudine bonitatis latet: quia ra
tione hoc es. Etenim licet bonis bona et
malis mala: ex bonitate retribuas ratio
tamen iusticie hoc postulare videtur.
Cum vero malis bona tribuis et scitur
quia summe bonus hoc facere voluit et
miz est cur summe iust⁹ h velle potuit? Q
misericordia dei de q opulēta dulcedie
et dulci opulētia nobis pfluat. Q immē
sitas bonitatis dei q affectu amanda es
petōrib⁹ Justos em saluas iusticia comi
tante: istos vere liberas iusticia dāpnā
te. Illos meritis adiuvantibus: istos me
ritis repugnātib⁹. Illos bona que de
disti cognoscendo: istos mala que odisti
ignoscendo. Q immēsa bonitas que sic

omnem intellectum excedis: veniet sup
me misericordia illa: que de tanta opulē
tia tui procedit. Inluat in me que plu
it de te. Parce per clemētiā ne vlcisca
ris p iustitiam. Nam & si difficile sit in
telligere quomō misericordia tua nō ab
sit a tua iusticia: necessariū tamē est cre
dere quia nequa q̄ aduersatur iustitie q̄
exundat ex bonitate q̄ nulla est sine iusti
cia imo vere cōcordat iusticie. **M**ēpe
si misericors es: quis es sūme bonus: et
summe bonus non es: nisi quia es sūme
iust? vere idcirco es misericors quia sū
me iustus es. Adiuua me iuste & sume &
misericors deus cuius lūcy quero adiuua
me vt intelligam quod dico. Vere ergo
ideo misericors es quia iustus. Ergo ne
misericordia tua nascit ex iusticia tua?
Ergo ne parcis malis ex iusticia? Si sic
est domie: si sic est: doce me quomō est?
An quia iustum est te sic esse bonū vt ne
queas intelligi melior: & sic potēter ope
rari vt non possis cogitari potentius?
Quid em̄ hoc iustius? hoc vtiq; nō fie
ret si esses bonus tātum retribuendo et
nō parcēdo: & si faceres de nō bonis tan
tum bonos: & nō etiā de malis. hoc ita
q; mō iustū est vt parcas malis & vt faci
as bonos de malis. Deniq; quod nō
iuste fit nō debet fieri: et qd nō debet fie
ri iniuste fit. Si ergo nō iuste malis mi
sereri nō debes misereri. Et si nō debes
misereri iniuste misereris. Quod si ne
fas est dicere fas est credere te iuste mise
rere malis.

Quō iuste puniat & iuste parcat mal. X

Ed & iustum est vt malos puni
as: quid nāq; iustius. quā vt bo
ni bona et mali mala recipiant.
Quō ergo et iustū est vt malos punias
et iustum est vt malis parcas? An alio
mō iuste punis malos: & alio modo iu
ste parcas malis. Luz em̄ punis malos:
iustū est: quia illorū meritis cōuenit: cuz
vero parcas malis: iustum est: non quia

illorum meritis: sed quia bonitati tue cō
decens est. **N**ā parcēdo malis ita iustus
es scdm te & non scdm nos: sicut miseri
cors es scdm nos & non scdm te: quoniā
saluando nos quos iuste perderes sicut
misericors es nō quia tu sentias affectū
sed quia nos sentimus effectū ita iust?
es nō quia nobis reddas debitum: sed
quia facis quod decet te summe bonū.
Sic itaq; sine repugnātia: iuste punis &
iuste parcas.

Quō vniuerse vie dñi misericordia &
veritas: et tamen iustus dñs in omnib?
vjs suis. Capitulu. XI.

Ed nunquid etiā non est iustū
scdm te domine: vt malos puni
as. Iustum quippe est te sic esse
iustum vt iustior nequeas cogitari. Qd
nequaquāz esses si tantum bonis bona:
et non malis mala redderes. Iustior em̄
est qui et bonis et malis quāz qui bonis
tantum merita retribuit. Iustum igitur
est secūdm te: iuste et benigne deus: et
cum punis: & cum parcas. Vere igit
vniuerse vie domini misericordia & veri
tas: et tamen iustus domin? in oñibus
vjs suis. Et vtiq; sine repugnātia quia
quos vis punire: non est iustum saluari
et quibus vis parcere non est iustum dā
nari. Nam id solum iustum est quod
vis: & non iustum quod non vis. Sicer
go nascitur de iusticia tua misericordia
tua quia iustum est te sic esse bonum vt
parcēdo sis bonus: & hoc for: stan ē cur
sūme iustus potest velle bona malis.
Sed si vtrūq; capi potest cur malos po
tes velle saluare illud certe nulla ratiōe
comprehendi potest: cur de similib? ma
lis hoc magis salues quā illos per sum
mam bonitatem et illos magis damnes
quā istos per summam iustitiam. Sic q̄
vere es sensibilis omnipotēs misericors
et impassibilis quemadmodū viuēs sa
piens bonus beatus eternus: et quicqd
melius est esse quā nō esse.

Prologion

Ad deus sit ipsa vita qua viuit et sic de
similibus.

Capitulum. XII.

Ed certe quicquid es non per aliud
es quam per te ipsum. Tu es igitur ip-
sa vita qua viuis. et sapientia quam
sapis et bonitas ipsa qua bonis et malis
bonus es et ita de similibus.

Quomodo solus sit incircumscriptus et eter-
nus cum alij spiritus sint i circumscripti
et eterni.

Capitulum. XIII.

Ed omne quod claudit aliquatenus
loco aut tempore minus est.
quam quod nulla lex loci aut tempo-
ris coercent. Quia ergo maius te nihil est
nullus locus aut tempus te cohibet. sed
vbiq; et semper es. quod quod de te solo dici
potest. tu solus incircumscriptus es et et-
nus. Quomodo igitur dicunt et alij spiri-
tus incircumscripti et eterni? Et quidem
solus es eternus quia solus omnium si-
cut non desinis sic non incipis esse. Sed so-
lus quomodo es in circumscriptus? An
creatus spiritus ad te collatus? circum-
scriptus. ad corpus deo incircumscriptus?
Nempe omnino circumscriptus est quod cum
alicubi totus est non potest simul esse alibi quod
de sol corporeis cernitur. Incircumscriptus
deus quod simul est vbiq; totus quod de te solo
intelligitur. Circumscriptus autem simul et in-
circumscriptus est quod cum alicubi sit totum
potest simul esse totum alibi non tamen vbiq; quod
de creatis spiritibus cognoscitur. Si enim
non esset anima tota in singulis membris
sui corporis. non sentiret tota in singulis
Tu ergo deus singulariter es incircumscri-
ptus et eternus: et tamen et alij spiritus
sunt incircumscripti et eterni.

Quomodo et cur videtur et non vi-
detur deus a querentibus eum. XIII.

An inuenisti anima mea quod que-
rebas? Querebas deum: et inueni-
sti eum esse quiddam summum omnium: quod
nihil melius cogitari potest: et hoc esse vitam
ipsam lucem sapientiam: bonitatem: eternam be-
atitudinem et beatam eternitatem: et hoc esse

vbiq; et semper. Nam si non inuenisti deum
tuum quod est ille: hoc quod inuenisti: et quod il-
lum tam certa veritate et vera certitudine
intellexisti? Si deo inuenisti: quid est quod
non sentis quod inuenisti? Cur non te sentit
deus anima mea si inuenit te? An non
inuenit quem inuenit esse lucem et verita-
tem? Quomodo namque intellexit hoc: nisi vi-
dendo lucem et veritatem. Aut potuit om-
nino aliquid intelligere de te nisi per lucem
tuam et veritatem tuam. Si ergo vidit lu-
cem et veritatem vidit te. Si non vidit te
non vidit lucem nec veritatem. An et ve-
ritas et lux est quod vidit: et tamen non dicit te vi-
dit quia vidit te aliquatenus: et non vi-
dit te sicuti es. Domine deus meus for-
mator et reformator meus dic desideranti
anime mee quid aliud es quam quod vi-
dit ut pure videat quod desiderat. In-
tendit se ut plus videat et nihil videt vel
tra: hoc quod vidit nisi tenebras imo non vi-
dit tenebras que nulle sunt in te: sed vi-
det se non plus posse videre propter tene-
bras suas. Cur hoc domine: cur hoc?
Tenebras oculis eius infirmitate sua aut
reuerberatur fulgore tuo. Sed certe et
tenebratur in se et reuerberatur a te. Uti-
que et obscuratur sua breuitate et obruitur
tua immensitate. Vere et contrahitur angus-
tia sua et vincitur amplitudine tua. Quam-
ta namque est lux illa de qua micat omne ve-
rum: quod rationali menti lucet? Quam
ampla est illa veritas in qua est omne quod
verum est et extra quam non nisi nihil et fal-
sum est? Quam immensa est: que vno intui-
tu videt quicquid facta sunt et a quo et per
quem et quod de nihilo facta sunt: quid pu-
ritatis quid simplicitatis quid certitudi-
nis et splendens ibi est. Certe plus quam a crea-
tura valeat intelligi.

Quia maior sit quam cogitari possit. XV

Ergo domine non solum es quo ma-
ius cogitari nequit: sed es quid-
dam maius quam cogitari possit.
Quoniam namque valet cogitari esse aliqd
f. iij

huiusmodi. Si tu nō es hoc ip̄m. pōt cogitari aliqd maius te qđ fieri nequit.

Qđ hec sit lux inaccessibilis quā inhabitat.

Capitulū. XVI.

Tere dñe hec ē lux inaccessibilis in qua habitas. Tere em̄ nō est aliud qđ hanc penetret vt ibi te pvideat. Tere ideo hanc nō video quia nimia mihi est: tñ quicqd video p illaz video sicut infirm⁹ oculus qđ videt per lucē solis videt. quā in ipso sole nequit aspicere. Non pōt intellectus meus ad illā. Nihil fulget. nō capit illā. nec suffert oculus aīe mee diu intendere in illā. Reuerberat fulgore vincit amplitudine obruit inmensitate confundit capacitatem

Summa et inaccessibilis lux. o tota et beata veritas. Glōge es a me qui tam ppe tibi sum. Premota es a conspectu meo qđ sic p̄s sū p̄spectui tuo. Ubiq; es tota p̄sens. et nō te video. In te moneor et in te sum et ad te nō possū accedere Intra me et circa me es et nō te scio. XVII

Qđ in deo sit armonia odor. sapor. lenitas. pulcritudo suo ineffabili modo.

Adhuc lates dñe animā meam in luce et beatitudine tua et idcirco versatur illa adhuc in tenebris et miseria sua. Circūspicit em̄ et nō vidit pulcritudinē tuā. Auscultat et nō audit armoniā tuā. Olfacit et nō percipit odorem tuū. Gustat. et cognoscit saporem tuū. Palpat et nō sentit lenitatē tuā. Habes em̄ hec dñe deus in te tuo ineffabili modo qui ea dedisti rebus a te creatis suo sensibili modo sed obriuerūt sed obstruuerunt. s̄ obstruēti sunt sensus aīe mee vetusto languore peccati.

Qđ in deo. nec in eternitate eius qđ ip̄e est nulle sint partes. Lapi. XVIII

Iterū ecce turbacio: ecce iterū obuiat meror et luctus querenti gaudiū et leticiā. Sperabat iam anima mea facietatē. et ecce iterū obuiat egestate. Affectabā iam comedere. et ec-

ce magis esurio. Conabar assurgere ad lucē dei et recidi in tenebras meas. Imo nō modo cecidi in eas. sed sentio me inuolutum in eis. Ante cecidi qđ cōciperet me mater mea. Lerte in illis conceptus sum. et cū eaz obuolutione natus sum.

Olim certe in illo oēs cecidimus: in quo oēs peccauimus. In illo oēs p̄didimus qui facile tenebat. et male sibi et nobis p̄didit. qđ cū volumus querere nescimus cū querimus nō inuenimus. cū inuenimus nō est qđ querimus Adiuua me tu ppter bonitatē tuā dñe. Quesiui vultū tuum. vultū tuū requirā ne auertas faciem tuā a me. Releua me de me ad te. Abunda. sana. acue. illumina oculū me

tis mee vt intuear te. Recolligat vires suas anima mea. et toto intellectu iterū intendat in te dñe. Quid es dñe quid es: quid te intelliget eorū meū? Lerte vitas es. sapiētia es. veritas es. bonitas es. beatitudo es. eternitas es. et omne verū bonū es. Abulta sunt hec: nō potest angustus intellectus meus totus vno siml intuitu videre vt omnib⁹ simul delectet

Quomodo ergo domie es omnia hec? An sunt partes tui aut potius vnūqđq; horum totum est qđ es? Nam quicquid est partibus iunctū nō est omnino vnū. sed quodāmodo plura. et diuersum a se ipso et vel actu intellectu dissolui potest que aliena sunt a te quo nihil melius cogitari potest. Nulle igit partes i te sūt dñe. nec es plura. s̄ sic es vnū quoddā et idē tibi ip̄s. vt in nullo tibi ip̄s sis dissimilis. immo tu es ipsa vnitas nullo intellectu diuisibilis. Ergo vita et sapiētia et reliq; nō sunt partes tui. sed omnia sunt vnū et vnūquodq; horū est totū qđ es. et qđ sunt reliqua omnia. Quō nec tu habes partes nec tua eternitas que tu es. nusq; et nunq; est pars tua. aut eternitatis tue: sed vbiq; totus es et eternitas tua tota est semper.

Qđ nō sit in loco aut tempore sed om-

Prologion

ma sint in illo.

Capitulū. XIX.

Ed si per eternitatem tuā fuisti: et es: et eris: et fuisse nō est futurū esse: et esse nō est fuisse vel futurū esse: quōd eternitas tua tota ē semp. An de eternitate tua nihil p̄terit: et ita non sit nec aliquid futurū est: quasi nō dum sit: Nō ergo fuisti heri: aut eris cras. S; heri et hodie et cras es: imo nec heri: nec hodie: nec cras es. Sed simpliciter es extra omne tempus. Nā nihil aliud ē heri: et hodie et cras: quā in tpe: tu autē licet nihil sit sine te: non es tamen in loco aut tempore sed oīa sunt in te: nihil enī te cōtinet: sed tu continēs oīa.

Et sit aī et vltra oīa etiā eterna. XX.

Ergo imple et complecteris omnia: tu es ante et vltra oīa. Et quidez ante oīa es: quia anteq̄ fierent tu es. Vltra oīa vero quomō es? Qualiter enī es vltra ea que finē nō habebūt? An quia illa sine te nullatenus esse possūt? Tu autē nullo modo minus es: etiā si illa redeāt in nihilū. Sic enī quod aminō es vltra illa. An etiā quia illa cogitari possūt habere finē tu vero nequaquā? Nā sic illa quidē habent finē quodā: mō: tu vero nullo mō: Et certe qd nullo mō habet finē: vltra illud est: qd aliquo mō finitur. An hoc quoq; mō transis oīa etiā eterna quia tua et illorū eternitas tota tibi p̄sens est: cū illa nondū habeant de sua eternitate qd venturū est: si cut iā non habent quod p̄teritū est? Sic q̄ppe semp es vltra illa: cuz semp ibi sis p̄sens: seu cū illud semp sit tibi p̄sens ad quod illa nōdum peruenerūt.

An hoc sit seculū seculi siue secula seculorum.

Capitulū. XXI.

Ergo hoc est seculū seculi siue secula seculorū? Sicut enī seculorū temporū cōtinet oīa tēpora: sic tua eternitas cōtinet etiā ip̄a secula temporū. Quod seculū quidez est propter indiuisibilem vnitatē: secula vero

propter interminabilem immēsitatem. Et quāuis ita sis magnus domine vt oīa sint te plena et sint in te: sic tamē es sine omni spacio vt nec mediū nec dimidiū nec vlla pars sit in te.

Et solus sit quod est et qui ē. XXII.

Et solus ergo domine es quod es: et tu es qui es. Nā quod aliud ē in toto et aliud in partibus: et in q̄ aliqd est mutabile nō oīno ē qd est. Et qd incepit a nō esse: et p̄t cogitari nō ēē et nisi p̄ aliud subsistat redit i nō esse: et qd habet fuisse: quod iam nō est: et futurum esse: quod non dum est id nō est p̄prie et absolute. Tu vero es quod es: quia qd quid aliquādo aut aliquo mō es. hoc totus et semper es. Et tu es qui p̄prie et simpliciter es: quia nec habes fuisse aut futurū esse: sed tantus p̄sens esse nec potes cogitari aliquādo nō esse. Sed vita es: et lux: et sapiētia et beatitudo: et eternitas et multa huiusmodi bona et tamen non es nisi vnus et summus bonū cū tibi omnino sufficiens: nullo indigens: quod omnia indigent vt sint: et vt bene sūt.

Hoc bonū sit pariter pater et filius et spūs sanctus et hoc sit vnum necessariū qd est omne et totū et solū bonū. XXIII.

Hoc bonus es tu deus pater hoc est verbum tuum id est filius tuus. Etenim non potest aliud qd quod es aut aliquid maius vel min⁹ te esse in verbo que teip̄m dicis: qm̄ verbū tuum sic est verum quomō tu verax. Et idcirco est ipsa veritas sicut tu non alia q̄ tu: et sic es tu simplex vt de te non possit nasci aliud: quā quod tu es. Hoc ipsum est amor vnus: et cōmunis tibi et filio tuo id ē factus spūs: ab vtroq; processens. Nā idē amor nō est impar tibi a filio tuo: quia tñ amas te et illū: et ille te et seip̄m: quā es tu et ille nec ē aliud a te et ab illo quod dispar nō est tibi: et illi nec de sūma simplicitate potest procedere aliud quā quod est de quo p̄cedit.

Quod autem est singulis quisque hoc est tota trinitas simul pater et filius et spiritus sanctus quia singulis quisque non est aliud quam summe simplex unitas: et summe una simplicitas: que nec multiplicari: nec aliud et aliud esse potest. Porro unum est necessarium porro hoc est illud unum necessarium in quo omne bonum imo quod est omne et unum totum et solum bonum.

Coniectatio quale et quantum sit hoc bonum. Capitulum. XXIII.

Exalta nunc anima mea et exigo totum intellectum tuum et cogita quantum potes: quale et quantum sit illud bonum. Si enim singula bona delectabilia sunt cogita intere quod delectabile sit illud bonum: quod continet iocunditatem omnium bonorum: et non quale in rebus creatis sumus expropterea: et tanto differet: quanto differt creator a creatura. Si enim bona est vita creata quam bona est vita creatrix. Si iocunda est salus facta quam iocunda est salus que facit omnem salutem. Si amabilis est sapientia in cognitione rerum conditarum quam amabilis est sapientia que propria condidit ex nihilo. Denique si multe et magne delectationes sunt in rebus delectabilibus qualis et quanta delectatio est in illo qui fecit ipsa delectabilia.

Que et quanta bona sint fruentibus eo. XXV

Ut hoc bono frueretur quid illi erit et quid illi non erit. Certe quicquid volet erit et quod nolet non erit. Ibi quippe erunt bona corporis et anime qualia nec oculus vidit nec auris audiuit nec cor hominis cogitavit. Cur ergo per multa vagaris hominum querendo bona anime tue et corporis tui? Ama unum bonum in quo sunt omnia bona: et sufficit. Desidera simplex bonum quod est omne bonum: et satis est. Quid enim amas caro mea: quod desideras anima mea? Ibi est: ibi est: quicquid amaris: quicquid desideratis. Si delectat pulchritudo: fulgebant iusti sicut sol. Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis cui nihil obistere possit: erunt similes angelis dei:

quia seminatur corpus animale: et surgit corpus spirituale potestate utique non natura. Si longe et salubris vita: ibi sana est eternitas et eterna sanitas: quia iusti impetuum vivunt: et salus iustorum a domino. Si facietas: faciebunt cum apparuerit gloria dei. Si ebrietas: inebriabunt ab ubertate domus dei. Si melodia: ibi angelorum chori concinunt sine fine deo. Si quelibet non immunda: sed munda voluptas: torrente voluptatis tue potabit eos deus. Si sapientia: ipsa dei sapientia ostendet eis seipsam. Si amicitia: diliget deus omnes quos seipsos et inuicem tamquam seipsos: et deus illos plusquam illi seipsos: quia illi illi et se et inuicem per illi: et ille se et illos per seipsam. Si concordia omnibus illis erit una voluntas: quia nulla illis erit nisi sola dei voluntas. Si potestas: omnipotentes erunt sue voluntatis ut deus sue. Nam si poterit deus quod volet per seipsam: poterit illi quod volet per illi: quia sicut illi non aliud volent: quam quod ille ita ille volet quicquid ille volent: et quod ille velit non poterit non esse. Si honor et divinitie: deus servos suos bonos et fideles super praemulta constituet imo filii dei et dei vocabuntur et ubi erit filius eius ibi erit et ille: heredes quidem dei: coheredes autem christi. Si vero securitas certe ita certi erunt nunquam et nullatenus ista: vel potius istud bonum sibi defuturum: sicut certi erunt se non sua sponte: illud amissuros: nec dilectorem deum illud dilectoribus suis inuitis ablaturum nec aliquid deo potestius inuitos deum et illos seperaturum. Gaudium vero quale aut quantum est: ubi tale aut tantum bonum est? Cor humanum cor indigens: cor expertum erunas: imo obrutum erunis quantum gauderes si hijs omnibus abundares? Interroga intima tua si capere possint gaudium suum de tanta beatitudine sua. Sed certe si quis alius quem omnino sicut teipsam diligeres eandem beatitudinem haberet duplicare

Monologion

tur gaudium tuū: quia non minus gauderes pro eo quā p teipso. Si vero duo vel tres vel multo plures idipm habe-
rent tantundem pro singulis quantū p teipso gauderes: si singulos sicut teipm amares. Ergo in illa perfecta caritate i-
numerabilium angeloz beatorum et ho-
minum: vbi nullus minus diligit aliūz quā seipm: non aliter gaudebit quisq; p singulis alijs quam pro seipso. Si ergo cor hominis de tanto suo bono vix capi et gaudium suūz quomō capax erit tot et tantorum gaudiorū? Et vtiq; quoni-
am quātum quisq; diligit aliquem: tan-
tum de bono eius gaudet sicut in illa p-
fecta felicitate vnusquisq; plus amabit sine comparatōe deum quā se et omnes alios secum ita plus gaudebit absq; esti-
matōe de felicitate dei quā de sua et om-
niū aliorum secum. Sed si deum sic dili-
gent toto corde: tota mente tota anima:
vt tamen totum cor: tota mens tota ani-
ma non sufficiat dignitati dilectōis: pro-
fecto sic gaudebunt toto corde tota mē-
te tota anima vt totum cor: tota mens:
tota aīa nō sufficiat plenitudini gaudiū.

An hoc sit gaudium plenum quod p-
mittit dominus. Capitulum. XXVI

Deus me? et domin? me?. Spes
mea et gaudium cordis mei dic
anime mee si hoc est gaudiū de
quo nobis dicis per filium tuū petite et
accipietis: vt gaudium vestrū sit plēnū
Inueni namq; gaudium quoddāz ple-
num et plusq; plenum. Pleno quippe
corde plena mente: plena anima: pleno
toto hoīe gaudio illo adhuc supra mo-
dum supererit gaudium. Non ergo to-
tū illō gaudiū intrabit ingaudētes: sed
toti gaudentes intrabunt in gaudium.

Dic domine dic seruo tuo: int? in cor
de suo si hoc est gaudium in quod intra-
bunt serui tui: qui intrabunt in gaudiūz
domini sui. Sed gaudiū illud certe quo
gaudebunt electi tui: nec oculus vidit:

nec auris audiuit: nec cor hominis ascē-
dit. Nōdum ergo dixi: aut cogitavi do-
mine: quātum gaudebunt illi beati tui?
Utiq; tantum gaudebūt quātum ama-
bunt: tantum amabunt quātum cogno-
scēt. Quātum te cognoscent domine tūc
et quantum te amabunt. Certe nec ocu-
lus vidit nec aur? audiuit: nec in cor ho-
minis ascendit in hac vita: quantum te
cognoscent. et amabūt in illa vita? Nō
deus cognoscat te amē te: vt gaudeam
de te. Et si non possū in hac vita ad ple-
num vel proficiā in dies vsq; dum veni-
at illud ad plēnū: proficiat hic in me no-
ticia tua et ibi fiat plena: crescat amor tu-
us: et ibi sit plenus: vt hic gaudium me-
um sit in spe magnum et ibi sit in re ple-
num. Domine per filium tuum iubes
imo consulis petere et promittis accipe-
re vt gaudium nostrū sit plenum. Peto
domine quod consulis: per admirabilē
consiliariū nostrū accipiā quod promit-
tis: per veritatem tuā vt gaudium meū
plenum sit. Deus verax peto accipiam
vt gaudium meū plenum sit. Abeditef
interim mēs mea: loquatur inde lingua
mea. Amet illud cor meum: sermocinet
os meum. Esuriat illud anima mea siti-
z caro mea desideret tota substantia mea
donec intrem in gaudiūz domini qui es
trinus et vnus deus benedictus in se-
cula Amen.

ExPLICIT prologion liber Reueren-
di patris Anselmi Abbatis Beccensis
et post Archiepi Cantuariē.

Incipit prefatio beati Anselmi Epi-
scopi cantuariē. In monologion.

Quidamfrēs
sepe me studioseq; precati
sunt vt quedā de illis que
de meditanda diuinitatis
essētia et quibusdā alijs hu-

Liber

ius meditatōi coherētib⁹ vñtato sermo-
ne colloquēdo ptuleraz sub quodā eius
meditatōis exēplo describerē: cuius sci-
licet scribendo meditatōis magis scdm
suā volūtātē quā scdm rei facilitatē aut
meā possibilitatē hāc mihi formā pñte-
rūt quaten⁹ auctoritate scripture penit⁹
nihil in ea psuaderet. Sed quicqd p sin-
gulas inuestigatōes finis assererz id ita
ēē plano stilo z vulgarib⁹ argumētis sim-
plicib⁹ disputatiōe et rōis necessitas bre-
uiter cogēt et veritatē claritatē patēter oñ-
deret. Voluerūt etiā vt nec simplicibus
peneq; fatuis obiectōib⁹ mihi occurren-
tib⁹ obuiare cōtēpnerē qd quidē diu tē-
ptare recusavi atq; mecu rei ipā cōparās
multis merōib⁹ excusare tēptavi. Quā
em̄ id q petebāt vsus sibi optabant faci-
lius tāto mihi illud actu inuigebāt diffi-
cili⁹: tandē tamē victus tū pñi modesta
importunitate tū studiū eorū nō cōtemp-
nēda honestate: inuit⁹ quidē propter rei
difficultatē z ingenij mei imbecillitatē q
pñbātur incepti s libēter propt eorū cari-
tatē quātū potui in eorū diffinitōem effe-
ci. Ad qd cū ea spe sim adduct⁹ vt qdqd
facere illis solis a qbus exigebat ēēt no-
tū z paulopost idipz vt vilē rē fastidiēti-
bus cōtēptu esset obuiēdū scio me in eo
nō tā pñantib⁹ satisficere potuisse quaz
pñib⁹ me psequētib⁹ finē posuisse. Ne
scio tñ quō sic pñter spem euenit vt nō so-
lū pñicti fress s z plures alij scripturā ip-
sā qsq; eā sibi trāsscribēdo in longū me-
morie cōmēdare satagerēt quā ego sepe
retractās nihil potui inuenire me in ea di-
xisse q nō catholicorū patz z maxie bea-
ti augustini scripti cohereat. Quāprop-
ter si cui videbit q in eodē opusculo ali-
qd ptulerim q aut nimis nouū sit aut a
veritate diffetiat rogo ne statim me aut
vt pñptorē nouitatū aut falsitatē asser-
torē exclamet s pri⁹ libros beati augusti-
ni de trinitate diligēter pspiciat deinde
scdm eos opusculū meum diiudicet.

Anselmi

Ad em̄ dixi sūmā trinitatē posse dici
tres substantias grecos secur⁹ sū q cōfite-
tur tres sbas ēē in vna psona eadē fide.
Itaz h significāt in deo p sbam q nos p
psonā. Quēcūq; aut dixi sub psona se-
cū sola cogitatōe disputātis z inuestigā-
tis ea q prius nō aduertisset plata sūt
sic sciebā eos velle quorū petitōi obseq i-
tēdebā. Precor aut z obsecro vehemē-
ter siqs h opusculū voluerit trāsscribere
vt hāc pñationē in capite libelli ante ipā
capitula studeat pponere. Multū em̄ p-
desse puto ad intelligēda ea q legerit ibi
Si qs pri⁹ qua intentōe que mō disputa-
ta sic cognouerit. Puto etiā q siqs hāc
ipam pñatiōem viderit pri⁹ nō temere in-
dicabit si qd z contra suā opinionē pro-
latum inuenerit.

Explicit prefatio.

Incipiūt capitula.

Q sit quoddā optimū z maximū z sū-
mū oīm que sūt. Capitulū. i.

De eadem re. Capitulū. ii.

Q sit quedā natura p quā ē qdqd est
q p se est z ē sūmū oīm q sūt. Cap. iij.

De eadē re qd sicut illa ē p se z alia p
illā ita alia sit ex se z alia ex illa. Cap. iij.

Q illa nō sit vlla inuātē cā ducta ad
ēē: nec tamē sit p nihil aut ex nihilo: aut
quō intelligi possit esse p se z ex se. v.

Quō alia oīa sicut p illā z ex illa. vi.

Quō intelligēdū sit q omnia fecit ex
nihilō. Capitulū. vii.

Q ea que facta sūt ex nihilō nō nihil
erant anteq fierent quantū ad rationēz
faciēns. Capitulū. viij.

Q illa sit quedā rerū locutio sicut fa-
ber dicit pri⁹ apud se q factur⁹ est. ix.

Q tamen multa sit in hac similitudine
dissimilitudo. Capitulū. x.

Q hec sūme eēntie locutio sit sūma
essentia. Capitulū. xi.

Q sicut oīa p sūmam essentiaz facta
sūt ita vigeāt p ipam. Cap. xij.

Bonologion

Quia illa sit in omnibus et oia sint ex illa et per illam et in illa. Capitulum. xij.

Quia possit aut non possit de illa dici substantialiter. Capitulum. xiiij.

Quia idem sit illi iustam quod est esse iusticia et eodem modo de hijs quod similiter de illa dici possit et quod nihil horum mostret quod illa vel quanta sit sed quid sit. Cap. xv.

Quia ita sit simpliciter ut oia que de eius essentia dici possunt unum idemque sit in illa et nihil de ea dici possit substantialiter nisi in eo quod quid est. Ca. xvj.

Quia sit sine principio et sine fine. xvij.

Quomodo nihil fuit ante aut erit post illam. Capitulum. xviii.

Quia illa sit in omni loco et tpe. xix.

Quia in nullo sit loco aut tempore. xx.

Quod sit in omni et in nullo loco. xxi.

Quod melius intelligi possit esse ubique quam in omni loco. Capitulum. xxij.

Quod melius intelligi esse semper quam si in omni tempore. Capitulum. xxiiij.

Quod nullus mutabilis sit accidentibus. xxv.

Quod illa dicenda sit substantia et quod sit extra omnem substantiam et singulariter sic quicquid est. Capitulum. xxvj.

Quod non contineatur in comuni tractatur substantiarum et tamen sit substantia et individuum spiritus. Capitulum. xxvij.

Quia idem spiritus simpliciter sit et creata illi comparata non sint. Capitulum. xxviii.

Quia eius locutio id ipsum sit quod ipse nec tamen sint duo sed unus spiritus. Ca. xxviii.

Quia eadem locutio non consistat pluribus verbis sed sic unum verbum. xxix.

Quia ipsum verbum non sit similitudo factorum sed veritas essentie facta vero sint aliqua veritatis mutatio et quod nature magis sint quam alie et prestantiores. xxx.

Quia sumus spiritus seipsum dicat coeterno verbo. Capitulum. xxxi.

Quia vno verbo dicat se et quod fecit. xxxij.

Quia suo verbo videri possit dicere creaturam. Capitulum. xxxiiij.

Quicquid factum est in eius verbo et

scientia sit vita et veritas. xxxiiij.

Quia incomprehensibili modo dicat vel sciat res a se factas. Capitulum. xxxv.

Quia quicquid ipse est ad creaturas hic sit et verbum eius: nec tamen ambo pluraliter. Capitulum. xxxvj.

Quia dici non possit quid duo sint quodvis necesse sit esse duos. xxxvij.

Quia idem verbum sit a summo spiritu nascendo. Capitulum. xxxviii.

Quia verissime illud sit parens illud vero proles. Capitulum. xxxix.

Quia illud verissime gignat illud verissime sine gignatur. xl.

Quia alterius verissime sit esse genitor et filium alterius patrem et genitum. xli.

Retractatio communionis amboque et proprietatum singulorum. Capitulum. xliij.

Quod alter alterius sit essentia. xliij.

Quia aptius dici possit filius essentia patris quod pater essentia filij et quod similiter sit filius patris virtus et sapientia et similia. Capitulum. xliiij.

Quomodo quedam ex hijs que sic proferunt aliter quoque possint intelligi. xlv.

Quia filius sit intelligentia intelligentie et veritas veritatis et similiter de similibus. Capitulum. xlv.

Quia in memoria intelligat pater sicut in intelligentia filius et quod filius sit intelligentia: vel sapientia memorie et memoria patris et memorie. Capitulum. xlvij.

Quia summus spiritus se amet et quod idem amor pariter procedat a patre et filio. xlvij.

Quia uterque pari amore diligat se et aliterum. Capitulum. xlix.

Quia tantus est ipse amor quantus est ipse spiritus. Capitulum. l.

Quia idem amor sit ad ipsum quod est summus spiritus et tamen ipse cum patre et filio unus est spiritus. Capitulum. li.

Quia totus procedat a patre totus a filio et tamen non sit nisi unus amor. liij.

Quia non sit eorum filius. liij.

Quia solus pater sit genitor et ingenuus.

Monologion

Solus filius genitus solus amor nec ge-
nitus nec ingenus. *Ca. lviij.*

Quod amor idem sit increatus et creatus
sicut pater et filius et tamen ipse cum illis
non tres sed unus increatus et unus cre-
ator et quod idem possit dici spiritus patris et
filij. *Capitulū. lvi.*

Sicut filius est essentia vel sapien-
tia patris eo sensu quia habet eandem es-
sentiam vel sapientiam quod pater sic idem
spiritus sit patris et filij essentia et sapien-
tia et similia. *Capitulū. lvj.*

Pater et filius et eorum spiritus pariter
sunt in se invicem. *Capitulū. lvj.*

Nullus eorum alio indigeat ad me-
morandum vel intelligendum vel aman-
dum quia singulus quisque cum memoria et
intelligentia et amor et quicquid necesse est
in esse summe essentie. *Capitulū. lvij.*

Tamen non sint tres sed unus seu
pater seu filius seu utriusque spiritus. *Ca. lix.*

Quod ex his multi filij nasci videan-
tur. *Capitulū. lx.*

Quod non sit ibi nisi unus unus. *lxj.*

Hic licet inexplicabile sit tamen cre-
dendum sit. *Capitulū. lxij.*

Quod de ineffabili re verum disputatum
sit. *Capitulū. lxij.*

Per rationalem mentem maxime ac-
cedat ad cognoscendum summam essentiam. *lxiii.*

Mens ipsa speculi eius et imago ei-
us sit. *Capitulū. lxv.*

Rationalis creatura ad amandum
illum facta sit. *Capitulū. lxvi.*

Anima semper illum amat aliquando ve-
re beate vivat. *Capitulū. lxvij.*

Illam se amanti seipsum retribuatur. *lxviii.*

Omnis humana anima sit immortalis. *lxix.*

Autem spiritus misera aut aliquando beata vere
nulla anima iniuste privetur. *lit. lxx.*

Summo bono et quod omnino ad ipsum nitendum
summa essentia sit separata. *lxxi.* *(lit. lxxj)*

Credendum sit in illam. *Capit. lxxij.*

Quod in patre et filio et eorum spiritu pariter
et in singulos et simul in tres credendum

sit. *Capitulū. lxxij.*

Que sit vita que mortua fides. *lxxv.*

Quid tres summa essentia quodam mo-
do dici possit. *Capitulū. lxxvj.*

Quod ipsa domine omnibus et regat omnia
et si solus deus. *Capitulū. lxxvij.*

Incipit Anselmus in monologion.
Quod sit quoddam optimum et maximum et
summum omnium que sunt.

Quis vnus
naturā summā omnium que sunt
solū in eterna beatitudine
sua sufficere omnibusque rebus

alijs hoc ipsum quod aliquid sunt aut quod ali-
quo modo bene sunt: per omnipotentem bonita-
tem suam dante. aliaque per plura que de deo siue
de eius creatura necessario credimus aut
non audiendo aut non credendo ignorat: pu-
to quod ea ipsa ex magis parte simul mediocri-
ingenij est potest ipse sibi saltē sola ratione per
suadere. Quod cum multis modis facere pos-
sit ponam quod illi estimo esse promissimum.

Item cum omnes frui solus his appetant que
bona putant in promptu est ut aliqui mentis
oculum pervertat ad inuestigandum illud vn-
de sunt bona ea ipsa que non appetit nisi qui u-
dicat esse bona: ut deinde ratione ducere et il-
la persequere ad ea que irrationabiliter ignorat
rationabiliter perficiat. In quo tamen siquid
dixero: quod maior non monstrat auctoritas
sic volo accipi: ut quis ex rationibus que mihi
videbuntur quasi necessariū concludat: non ob-
stet tamen omnino necessarius sed tamen sic interim vi-
deri posse dicat: Facile est igitur ut aliquis
sit que secum tacite dicat cum tam innumerabilia
bona sic quorum tam multā diuersitatē et se-
sibus corporeis exprimur et ratione mentis discer-
nimus. Est ne credendum esse vnum aliquid per
quod vnum sunt bona quocumque bona sunt
aut sunt bona alia per aliud. Certissimum
quidem et omnibus est volentibus ad-
uertere perspicuum quia quecumque dicuntur

aliquid ita ut adinuicē magis at minus aut equaliter dicantur. per aliud dicuntur quod non aliud et aliud sed idem intelligitur in diuersis siue in illis. equaliter siue in equaliter consideretur. Nam quęcūq; iusta dicuntur adinuicem siue pariter siue magis vel minus non possunt intelligi iusta nisi per iusticiā que non est aliud et aliud. Ergo cuius certum sit quod omnia bona si adinuicem considerantur aut equaliter aut in equaliter sunt bona necesse est ut omnia sint per aliquod quod quod intelligitur idem in diuersis bonis licet aliqui videantur bona dici alia per aliud. per aliud enim videtur dici bonus equus quia velox est. Cum enim videatur dici bonus per fortitudinē et bonus per velocitatē non tamē idē videtur esse velocitas et fortitudo. Velox si equus quia fortis aut velox bonus est quomodo fortis et velox latro malus est. potius igitur quęadmodum fortis et velox latro ideo malus quia noxius est ita fortis et velox equus ideo bonus est quia utilis est. Et quidē nihil solet putari bonum nisi aut propter utilitatē aliquā ut bona dicuntur salus et que saluti profunt aut propter quodlibet honestatē sicut pulchritudo est. nam bona et que pulchritudinē iuuant. Sed quod iam prospecta ratio nullo potest dissolui pacto necesse est omne quod utile vel honestū si vere bona sunt per ipsum esse bona per quod necesse est cuncta esse bona quicquid illud sit. Quis autē dubitet illud ipsum per quod cuncta sunt bona esse magnū bonū. Illud igitur est bonū per seipsum quomodo omne bonū est per ipsum ergo consequitur ut omnia alia bona sint per aliud quā quod ipsa sunt et ipsius solū per seipsius aut nullū bonū quod per aliud est equale aut maius equale aut maius est eo bono quod per se est bonū. Illud itaque solū est summū bonū. Id enim summū bonū ē quod per se eminet alijs ita ut nec par habeat nec prestantius sed quod est summū bonū est etiā summe magnū. Et igitur

tur vnum aliquid summe magnū et summū bonū. i. summe omnium que sunt.

De eadem rei.

Capitulum II.

Quemadmodū autē inuētū ē aliquid esse summū bonū quā cuncta bona per vnum aliquid sunt bona quod est bonū per seipsum sicut ex necessitate colligitur aliquid esse summe magnū quod quęcūq; magna sunt per vnum aliqd magna sunt quod magnū est per seipsum. Dico autē non magnū spacio ut est corpus aliqd sed quod quāto maius tāto melius aut dignius ut est sapiētia. Et quā non potest esse summe magnū nisi id quod est summe bonū necesse est aliquid esse maximū et optimū id est summū omnium que sunt.

Et quod dā natura per quā ē quicquid ē quod per se est et est summū omnium que sunt. III.

Quia non solū omnia bona per idem aliquid sunt bona et omnia magna per idem aliquid sunt magna sed quęcūq; quod est per omnem aliquid videtur esse. Omne namque quod aut est aut est per aliqd aut per nihil sed nihil est per nihil. Non enim ē vel cogitari potest ut si aliqd non per aliquid. Quicquid igitur ē non nisi per aliqd ē quod cū ita sit aut ē vnum aut sunt plura per que sunt cuncta que sunt. Sed si sunt plura tūc ipsa referuntur ad vnum aliqd per quod sunt aut eadē plura singula sunt per se aut ipsa per se inuicē sunt. At si plura ipsa se per vnum tā non sunt omnia per plura sed potius per illud vnum per quod plura sunt. Si vero ipsa plura singula sunt per se vtiq; est vna aliq; vis vel natura exīdi per se quā habet ut per se sint. Nō ē autē dubiū quod per ipsum vnum sint per quod habent ut sicut per se. Ceterius quod per ipsum vnum cuncta sunt quā per plura quod sine eo vno esse non possunt ut duo plura per se inuicē sint nulla patitur ratio quā irrationis cogitatio ē ut aliqua res sit per illud cui dat esse nā nec ipsa relatiō sic sunt per inuicē. Nam cum dominus et seruus referantur adinuicem et ipsi homines qui referuntur omnino non sunt per inuicem et ipse relationes quibus referuntur non omnino sunt

per inuicem quia eadē sūt per subiecat.
Luz itaq; veritas omnimoda excludat
plura esse per que sunt cuncta necesse est
vñ illud esse per quod sunt cuncta que
sunt. Quia ergo cūcta que sunt sūt per ip-
sū vñ pculdubio et ipm vñuz est per
seipm. Quicūq; igit alia sunt per aliud
et ipsum solum per seipm quicquid est
per aliud minus est quā illud per quod
cuncta sunt alia et quod solum est per se
quare illud qd ē p se maxime omniū est
Est igit vñ aliud quod solū maxime et
summe oīm ē qd aut maxime oīm ē et p
quod est quicquid est bonū vel magnū
et omnino quicquid aliqd ē id necesse ē
esse sūme bonū et sūme magnū et sūmū
omniū que sūt Quare est aliud quod si
ne essentia sine substantia sine natura di-
catur optimū et maximū est et sūmū om-
niū que sunt.

De eadē re q; sicut illa est per se et alia
p illā ita alia sit ex se et alia ex illa. **III.**

Adplus si quis intēdens rerū
naturas velit nolit sentit nō eas
omnes contineri vna dignitatē
paritate sed quasdā earū distingui gra-
duum imparitate. Qui enim dubitat q;
in natura sua ligno melior sit equus et
equo prestātor homo is profecto nō est
dicēdus homo. Cū igitur naturarū alie
alijs negari non possint meliores nibilo
minus persuadet ratio aliquaz in eis sic
super eminere vt non habeat se superio-
rem. Si em hui⁹ graduum distinctio sic
est infinita vt nullus sit tibi grad⁹ supe-
rior quo superior alius nō inueniā. Ad
hoc ratio deducit vt ipsarū multitudo
naturarū nullo fine claudat. Hoc autē
nemo non putat absurdū nisi qui nimis
est absurdus. Est igit ex necessitate ali-
qua natura que sic est alicui vel aliquib⁹
superior vt nulla sit cui ordinetur inferi-
or. Hec vero natura que talis est aut so-
la est aut plures huius et equales sūt: ve-
rum si plures sūt et equales sunt cū equa-

les esse non possint per diuersa quedam
sed per idem aliud illud vñuz per quod
equaliter tam magne sūt aut est idipsuz
q; ipse sunt et ipa earū essentia aut ali-
quā q; ipse sunt. Sed si nihil ē aliud quā
iparū essentia sicut earū essētie nō sunt
plures sed vna ita et nature nō sūt plu-
res sed vna. Idem nāq; naturam hic in-
telligo q; essentia. Si vero id per quod
plures ipse nature tam magne sūt aliud
est quā qd ipse sūt pro certo minores sūt
quā id per quod magne sūt. Quicquid
enim per aliud est magnū minus ē quaz
id per quod est magnū quare nō sūt sic
magne vt illis nihil sit mai⁹ aliud. Qd
si nec per hoc quod sūt nec per ali-
quid pos-
sibile est tales esse plures naturas qbus
nihil est prestātius nullomō possūt esse
nature plures huius. Restat igit vnam
et solā naturā aliq; esse que sic est alijs su-
perior vt nullo sit inferior sed q; tale est
maximū et optimū est omniū que sunt.
Hoc aut esse nō potest nisi ipsa sit per se
id quod est et cuncta que sunt sint per ip-
sam id quod sūt. Itā cū paulo ante ratio
docuerit id quod p se est et p qd alia cun-
cta sūt: esse summū omniū existētiū aut ecō-
uerso id qd est sūmū ē p se et cūcta alia
p illud aut erūt plura sūma. Sed plura
nō esse manifestū ē Quare est quedā na-
tura vel sba vel essentia que ē p se bona
vel magna et p se est id qd est et p quā est
qcquid vere aut bonū aut magnū aliqd
est et que ē sūmū magnū sūmūq; bonū
sūmū ens siue existēs id est sūmū oīm q;
sūt. Quoniā itaq; placet q; inuētū ē vt
uat indagare vtrū hec ipa natura et cun-
cta q; aliquid sūt nō sūt nisi ex ipa quem-
admodū nō sūt nisi p ipaz. Sic licq; pos-
se dici q; qd ex aliquo est p idipm est qd
p aliquid est et ex eo ipso quēadmodū q;
est ex materia et p artificē potest etiā di-
ci esse p materiā et ex artificē quoniā p
vtrūq; et ex vtroq; et ab vtroq; habet vt
sit quāuis aliter sit per materiā et ex ma-

¶ Ronologion

teria quā p artifice et ex artifice. Confe-
quēter igitur ut quō cūcta q̄ sūt p sūmā na-
turā id q̄ sūt et ideo illa ē p seipāz aliādo
p aliō ita oīa q̄ sūt sūt ex eadē natura sū-
ma et idcirco illas ex seipā alia autē ex
illa si sit vlla inuāte causa (alio-
ducta adesse nec tamen sit p nihil aut ex
nihilō aut quomō intelligi possit esse p
se et ex se. Capitulum V.

Quoniam igitur non semper habz
eūdem sensuz q̄ dicitur esse per
aliquid aut est ex aliquo querē-
dum est diligentius quomodo per sūm-
mā naturā vel ex ipā sunt oīa que sunt
et qm̄ id quod est per seipsum et id quod
est per aliud non eādē suscipiūt existē-
di rationem prius seperatim videamus
de ipā summa natura que per se est po-
stēa de hīs que per aliud sūt. Cū igitur
constet q̄ illa est per seipā quicqd
est: et omnia alia sunt per illā id quod
sūt quō ē ipā p se. Quod em̄ dicit eē p
aliquid videtur esse aut p efficiēs aut p
materiāz aut per aliquid aliud adiūmē-
tum vel instrumētum. Sed quicquid ex
aliquo hīs tribus modis est per aliud ē
et posterius et aliquo mō min⁹ ē eo p qd
habet ut sit. Ac sūma natura nullatenus
est per aliud nec est posterioz aut minor
seipā ut aliqua re: quare summa natura
nec a se nec ab alio fieri potuit: nec ipā si
bi nec aliqd aliud illi materiā vnde fie-
ret fuit: aut ipā se aliquo mō aut aliqua
res ipā ut esset quod non erat adiūuit
Quid igitur? Quod enim non est ali-
quo faciēte aut ex qua materiā aut ex q̄-
bus adiūmentis ad esse peruenit id vi-
detur aut esse nihil aut si aliud est per ni-
hil esse et ex nihilo. Quod licet ex hīs q̄
rationis luce de summa iam animaduer-
ti substantiā p̄stem nullatenus in illā
posse cadere nec tamē negligam huius
rei probationem cōtexere. Qm̄ autēz
ad magnum et delectabile quoddāz me
subito produxit hec mea medicatio nul-

lam vel simplicem penes fatuam obie-
ctionem mihi disputanti occurrentē ne-
gligenter nolo preterire. Quaten⁹ et ego
nihil ambigui in p̄cedētib⁹ relinquens
cercior valeam ad sequētiā procedere
et si forte cui quod speculor persuadere
omni vel modico remoto obstaculo qui-
bus tardus intellectus ad audita facile
possit accedere. Quod igitur illa na-
tura sine qua nlla est natura sic nihil taz
falsū est: quā absurdūz erit si dicatur: qd
quid est nihil esse: per nihil vero non est
quia nullomodo intelligi potest: ut qd
aliquid est sit per nihil: aut si quo modo
est ex nihilo aut per se aut per aliud aut
per nihil est ex nihilo. Sed constat quia
nullomodo aliud est per nihil. Si igitur
est aliqd mō ex nihilo aut p se aut p aliud
et ex nihilo. Per se aut nihil potest eē ex
nihilō: qz si qd ē ex nihilō p aliqd nec ē
ut id per quod est prius sit. Quoniam igitur
hec essentia prior seipā non est: nul-
lomodo est ex nihilō per se. At si dici-
tur per aliquā naturā aliā extitisse ex ni-
hilo non et summa omniū sed aliquo in-
ferioz nec est per se hic quod est sed p ali-
ud. Item si per aliquid est ipā ex nihi-
lo id per quod est magnū bonūz fuit cū
causa tanti boni fuit. At nullum bonum
potest intelligi ante illud bonū sine quo
nihil est bonum hoc autē bonū sine quo
nihil est bonum satis liquet hāc esse sum-
mā naturā de qua agitur. Quare res
nulla vlt nullum precessit per quā ista ex
nihilō esset. Deniqz si hec ipsa natura
est aliud: aut per nihil aut ex nihilo: pro-
culdubio aut ipsa nō est per se et ex se qd
quid est aut dicitur ipā nihil quod vtrū-
qz superfluum est exponere quā falsum
est: licet igitur sūma substantiā nō sit per
aliquid efficiens aut ex aliqua materiāz
nec aliquibus adiūta sit causis ut adesse
se pducere nullatenus tamē est p nihil
aut ex nihilō: quia p se ipāz et ex se ipā
est quicqd est. Quō igitur tādē eē intelligē-

da est p se et ex se si nec ipsa se fecit nec ipsa sibi materia extitit nec ipsa se quolibet modo ut quod non erat esset adiuvit: nisi forte eo modo intelligendum videtur quod dicitur quia lux lucet vel lucens est p seipsam et ex se ipsa. Quemadmodum enim sese habent ad invicem lux et lucere et lucens: sic sunt ad invicem essentia esse et ens hoc est existens siue subsistens ergo summa essentia et summe esse et summe ens: id est summe existens siue summe subsistens non dissimulat sibi convenire quod lux et lucere et lucens.

Quod alia omnia sint p illa et ex illa. VI.

Estat nunc de rerum earum universitate que p aliud sunt discutere quod sint p summam substantiam utrumque: quod ipsa fecit universa aut quod materia fuit universorum. Non enim opus est querere utrum ideo sint universa p ipsam quod alio faciente aut alia materia existente: illa tamen quolibet modo ut res omnes essent adiuvit cum repugnet his que iam supra patuerunt si secundo loco et non principaliter sint p ipsam quocumque sunt. Primum itaque mihi querendum esse puto utrum universitas rerum que per aliud sunt sit ex aliqua materia. Non autem dubito hanc mundi molem cum partibus suis sicut videmus formatam consistere ex terra et aqua et aere et igne que sunt quatuor elementa aliquo modo intelligi posse siue his formis quas conspiciamus in rebus formatis ut eorum informis aut etiam confusa natura videatur esse materia omnium corporum suis formis discretorum non inquam hoc dubito sed quero utrum hic ipsa quam dixi mundane molis materia sit. Nam si huius materie est aliqua materia alia verius est corporee universitatis materia. Si igitur universitas rerum seu visibilium seu invisibilium est ex aliqua materia profecto non solum non potest esse sed nec dici potest ex aliqua materia quod ex summa natura aut ex seipsa aut ex aliqua tercia essentia quevis nulla est.

Quippe nihil omnino vel cogitari potest esse propter illud summum omnium quod est p seipsum

et universitatem eorum que non p se sed p id est summum sunt: quare quod nullo modo aliud est nullius rei materia est. Ex sua vero natura rerum universitas que p se non est esse non potest: quod si hic esset aliquo modo esset p se et p aliud quod p id est p quod sunt cuncta que omnia sunt falsa. Item omne quod ex materia est ex aliquo est: et posterius est eo: quoniam nam igitur nihil est aliud a seipso vel posterius seipso: consequitur ut nihil sit materialiter ex seipso. Ac si ex summe materia nature potest esse aliud minus ipsa summum bonum mutari et corrumpi potest quod nephandum est dicere. Quapropter quoniam omne quod aliud est quam ipsa minus est ipsa. Impossibile est aliud: aliud huiusmodi hoc modo esse ex ipsa. Amplius dubium non est quod nullatenus est bonum p quod mutat vel corrumpitur summum bonum. Quod si qua minor natura est ex summi boni materia: cum nihil sit unum cum quod: nisi p summam essentiam mutatur et corrumpitur summum p ipsum bonum. Quare summa essentia que est ipsa summum bonum nullatenus est bonum quod est inconueniens. Nulla igitur minor natura materialiter est ex summa natura. Cum igitur earum essentia que p aliud sibi consistit non esse velut ex materia ex summa essentia: nec ex se nec ex alio manifestum est quod ex nulla materia est. Quare: quoniam quicquid quoniam est p summam essentiam est: nec p ipsam aliquid aliud esse potest nisi ea aut faciente aut materia existente. Consequitur de necessitate ut propter eam nihil sit nisi ea faciente: et quoniam nihil aliud est vel fuit nisi illa et que facta sunt ab illa nihil omnino facere potuit p aliud vel instrumentum vel adumentum quoniam p seipsam. Ac omne quod fecit sine dubio aut fecit ex aliquo velut ex materia aut ex nihilo. Quoniam igitur certissime patet: quod essentia omnium que propter summam essentiam sunt ab eadem summa essentia facta est. Et quod ex nulla materia est proculdubio nihil apertius quam quod illa summa essentia tantam rem molem tam numero

Monologion

sam multitudinē tam formose formataz
tam ordinate variatam tam convenient
diuersam sola per seipāe produxit ex ni
hilo.

Quo intelligēdum sit q omnia fecit
ex nihilo. Capitulu. VII.

Ed occurrit quedam dubitatio
de nihilo. Nam ex quocunq sit
aliquid id causa est eius q ex se
fit et omnis causa necesse est aliqd ad ef
fectum effectus pbeat adiuuētuz. Qd
sic omnes tenēt experimēto: vt etiā nul
li rapiatur contēdendo vt vix illi surri
piatur decipiēdo. Si g factū est ex nihi
lo aliud ipm nihil fuit causa eius: quod
ex ipso factū est. Sed quō id qd nullā ha
bebat eē adiuuēt aliud vt pueniret ad ef
fectū. Si aut nullum adiuuētum de nihilo
prouenit ad aliud cui aut qualiter psua
deatur quia ex nihilo aliud efficiatur.
Preterea nihil aut significat aliqd aut
non significat aliquid. Sed si nihil ē ali
ud quēcūq facta sunt ex nihilo facta sūt
ex aliquo. Si vero nihil nō est aliud qm
intelligi non potest vt ex eo q penit nō
est fiat aliqd nihil sit ex nihilo. Sic vox
oīn est quia nihil de nihilo. Unde vide
tur consequi vt quicqd sit fiat ex aliquo.
Aut eum sit de aliquo aut de nihilo. Si
igitur nihil sit aliud siue nihil nō sit aliū
cōsequi videtur vt quicquid factum est
factum sit ex aliquo. Quod si verum
esse ponitur omnib que supra disputa
ta sunt opposit. Unde qm q erat nihil
aliud erit id qd maxime aliquid erat: ni
hil erit. Ex eo nāq q quādam sām ma
xime oīn existētem inuenerā ad hoc vt
omnia alia ab ea facta essent sic vt nihil
esset vnde facta esset rationādo peruene
ram. Quare si illud vnde facta sunt qd
putabam esse nihil: est aliquid quicquid
inuentum estimabam de sūma essentia ē
nihil: quid igitur est de nihilo: nāz nihil
quod videam posse obici tibi peneiā fa
ctū statui in hac meditatōe negligere.

Quia que facta sunt ex nihilo non ni
hil erant anteq fierēt qdum ad rationē
faciēns. Capitulu. VIII.

Ribus itaq vtputo modis qd
ad psetis impedimēti sufficit ex
pedimētuz exponi potest: si qua
substātia dicitur esse facta ex nihilo.
Unus quidem modus est quo volum⁹
intelligi penitus nō esse factū quod dici
tur ex nihilo esse cui simile est cū querenti
de tacente vnde loquā respōdetur de
nihilo id est non loquif. Secundum quē
modū de ipsa summa essētia r de eo qd
penitus nec fuit nec querenti. Unde fa
ctum sit: recte respōderi potest de nihilo
id est neq factū est: q sēsus de nullo eo
rum que facta sūt intelligi potest. Alia
significatio est que dici potest quidē ve
ra esse tamē non potest: vt si dicat sic eē
factum ex nihilo vt ex ipso nihilo id ē ex
eo qd penitus nō est: factū sit quasi ipm
nihil sit aliud existens ex quo possit ali
quid fieri: qd qm semper falsū est quoti
ens esse ponitur impossibilis incōueniē
tia cōsequitur. Tercia interpretatio qua
dicitur aliquid esse factum de nihilo cur
intelligimus esse quidē factū: sed nō ef
fectū aliud vnde sit factum p similem signi
ficatōem dici videtur cū homo cōtristatus
sine causa dicitur cōtristatus de ni
hilo: Secundum igitur hūc sensum si in
telligatur qd supra conclusū est quia pre
ter sūmā essentiam cūcta que sunt ab ea
dē ex nihilo facta sūt: id est nō ex aliquo
sicut ipa cōclusio pcedētia pueniēter se
quet ita ex eadem cōclusionē: nihil incō
ueniēs subsequet. Quis nō incōueniēter
et sine omni repugnātia ea que facta sūt
a creatrice sba dici possunt ex nihilo eo
mō quo dici solet: diues ex paup: et rece
pisse quis sanitatē ex egritudine: id est:
qui prius paup erat nūc est diues: q an
tea nō erat: et qui prius habebat egritu
dinē nūc habet sanitatē quā ātea nō ha
bebat. Hoc igit mō nō incōueniēter in
g

telligi potest si dicat creatrix essetia vni-
uersa fecisse de nihilo siue qd vniuersa p
illaz facta sunt de nihilo id est que prius
nihil erat nunc sunt aliquid. I hac ipa quip-
pe voce qua dicitur quia illa fecit sine q
ista facta sunt intelligit: quia cu illa fecit
aliqua fecit: et cu ista facta sunt non nisi ali-
qua facta sunt. Sicut em aspicientes ali-
quem de valde humili fortuna multis opi-
bus ab aliquo honoribus que exaltati:
dicimus: ecce ille fecit istu de nihilo aut
factus est ille ab isto de nihilo: id est ipse
qui prius quasi nihilu reputabat nunc il-
lo faciente vere aliquid estimatur. Ne-
rum video: mihi videre quoddam negli-
genter discernere cognouit: sed q: ea que
facta sunt anteq fieret dici possunt fuisse ni-
hil. Nullo namq pacto fieri potest aliud
rationabiliter ab aliquo: nisi infacientis
ratioe pcedat aliqd rei faciente quasi ex-
plu: siue vt apcius dicat forma vel simi-
litudinis aut regula. Pater igit itaq: qm
prius qua fierent vniuersa erat in ratio-
ne summe nature: quid: aut qualia: aut
quo futura essent: quare cu ea que facta
sunt: claruz sit nihil fuisse anteq fieret q:
tum ad hoc quia non erant q nunc sunt: nec
ex quo fieret non tamen nihil erat qstum
ad ratione facientis p qua et secudu quaz
fierent.

Nulla sit quedam reru locutio sicut
faber dicit prius apud se quod facturum
est.

Capitulu IX.

Illa aut forma rerum que in ei-
ratione res creandas precedebat
qd aliud est qua reru quedam in
ipa ratione locutio veluti cu faber factu-
rus aliqd sue artis opus prius illud in-
tra se dicit mentis coceptoe. Adhuc aut
siue rationis coceptoe locutoem hic in-
telligo: non cu voces rez significatiue co-
gitat: sed cu res ipse vt future: vel ia exi-
stentes acie cogitatiois in mente conspicui-
tur. Frequen namq vsu cognoscitur q:
rem vna tripliciter loqui possum. Aut

enim res loquimur signis sensibilib: id
est que sensibus corporeis sentiri possunt
sensibiliter vtendo: aut eadez signa que
foris sensibilia sunt intra nos sensibilibus
cogitando: aut nec sensibilibus hys signis
vtendo: sed res ipas vel corporez ymagna-
toe vel rationis intellectui p reru ipsaru
diuersitate intus in nostra mente dicendo.

Aliter namq hoiem dico cum eum hoc
noie q est homo significo: aliter cu idez
nomen tacens cogito: aliter cum euz ip-
sum hoiem mens aut p corporez ymagi-
nem aut p ratione contineat: p corporez qui-
dem ymaginem cu eius sensibile figuram
ymaginat. Per ratioem vero vt cu vni-
uersale eius essetia que est animal rona-
le mortale cogitat. Hec vero tres lo-
quendi varietates singule verbis sui ge-
neris constant sed illius qua terciat et vl-
tima posui locutois verba cu de reb: non
ignoratis sunt: naturalia sunt et apud omis
getes sunt eadem: et quo omnia alia ver-
ba propter hoc sunt inuenta vbi ista sunt ne-
lum aliud verbum est necessarium ad rem
cognoscendam et vbi ista esse non possunt
nullu aliud est vtile ad rem ostendendam

Possunt ena non absurde dici tato ve-
riora quanto magis rebus quaru sunt ver-
ba similia sunt et eas expressius signant
exceptis namq rebus illis quib: ipis vti-
mur p nominibus suis ad easde signifi-
candas: vt sunt quedam voces velut a vo-
calis excepti in qua hys nullu aliud ver-
bum sit videtur rei simile cuius est obui-
aut sic eam exprimit quo illa similitudo
que in acie mentis rem ipam cogitatis ex-
primit. Illud igitur iure dicendu est:
maxime proprium et principale rei verbum
Quapropter si nulla de illa re locutio ta-
tuz pproquar rei quantum illa que huius-
modi verbis constat nec aliqd aliud taz
simile rei future vel iam existens in ratioe
alicuius potest esse non immerito videri
potest apud ipam summam sbam tale rez
locutoem et fuisse anteq esset vt per eam

Monologion

fieri et esse cum facta sunt ut per ea sciatur.

¶ Tamen multa sit in hac similitudine dissimilitudo. Capitulum. X.

Ed quis summam istam constituit prius in se quasi dixisse cuncta creaturam quam eam sed eandem et per eadem suam intimam locutionem praeferet quod admodum faber prius mente concipit quod postea secundum mentis conceptum opere perficit. Adhuc tamen in hac similitudine in tuorum dissimilitudinibus illa namque nihil omnino aliunde assumpsit unde vel eorum quae factura erant formam in seipso compingeret vel ea ipsa id quod sunt perficeret: faber vero penitus nec mente potest aliquid cor porum concipere imaginando nisi id quod aut totum simul aut per partes ex aliquibus rebus aliquo modo iam didicit: nec opus mente conceptum perficere si desit aut materia: aut aliud sine quo opus praecogitatum fieri non possit: quare enim homo tale quid aial possit cogitando vel pingendo quale nunc sit confingere: nequaquam tamen hoc facere valet componendo in eo partes quas ex rebus aliis cognitis in memoriam attraxit. Quare in hoc differunt ab invicem ille in creatrice ista et in fabro suorum operum faciendo rum intime locutiones quod illa nec assumpsit nec adiuta aliunde sed prima et sola eam sufficere potuit suo artificio ad suum opus perficiendum. Ista vero nec prima nec sola nec sufficiens est ad suum incipiendum.

¶ Quapropter ea quae per illam creata sunt omnino non sunt aliud quam non sunt per illam. Quae vero per ipsam sunt penitus non essent aliud quod non sunt per ipsam.

¶ Si summe essentiae locutio sit summa essentia. Capitulum. XI.

Ed cum pariter ratione docete sit certum quia quicquid summa ista fecit per aliud quam semetipsam. Et quicquid fecit per suam intimam locutionem fecit siue singula singulis verbis siue potius uno verbo simul omnia dicendo: quid magis necessarium videri potest

quam hanc summe essentiae locutionem non esse aliud quam summam essentiam? Non igitur negligenter pretereundum huius locutionis considerationem puto sed priusquam de illa possit tractari diligenter eiusdem summe sive proprietates aliquas studiose investigandas existimo.

¶ Sicut omnia per summam essentiam facta sunt ita vigeant per ipsam. Capitulum. XII.

Constat ergo per summam naturam esse factum quicquid non est idem illi. Dubium autem non nisi irrationabili menti esse potest quod cuncta quae facta sunt eodem ipso sustinente vigant et perseverant esse quod diu sunt quo faciente de nihilo habent esse quod sunt. Simili namque per omnia ratione qua collectus est omnia quae sunt esse perveniunt aliud: unde ipsum solum est per seipsum et alia per aliud. Simili inquam ratione potest probari quod quaecumque viget per unum aliud viget. Unde illud solum viget per seipsum et alia per aliud. Quod quoniam aliter esse non potest nisi ut ea quae sunt facta per aliud vigeant et id a quo facta sunt vigeant per seipsas necesse est ut sicut nihil factum est nisi per creatricem praesentem essentiam ita nihil vigeat nisi per eiusdem servatricem praesentiam.

¶ Illa sit in omnibus et omnia sint ex illa et per illam et in illa. Capitulum. XIII.

Quod si ita est imo quia ex necessitate sic est consequitur ut ubi ipsa non est nihil sit. Ubi igitur est et per omnia et in omnibus. Ac quoniam absurdum est ut scilicet quemadmodum nullatenus aliquid creatum potest exire creatis et fovetis immitate: sic creans et fovens nequaquam valeat aliquo modo excedere factorum universitatem liquet quod ipsa est quae cuncta alia portat et superat et claudit et penetrat. Si igitur hoc illis quae superius sunt inuenta iungantur eadem est quae in omnibus est et per omnia et ex qua et per quam et in qua omnia.

¶ Possit autem non possit de illa dici substantialiter. Capitulum. XIII.

Iam non immerito valde moue-
or: quā studiose possū inquirere
quid oīm que de aliquo dici pos-
sunt huic tam admirabili nature queat cō-
uenire substantiāliter. Quā em̄ mirer si
possit in noībus vel verbis que aptam⁹
rebus factis de nihilo reperire: q̄ digne
dicat de creatrice vniuersorū sba tēptan-
dum tamē est ad quid hāc indagatōem
ratio pducet. Itaq; de relatiuis quidez
nulli dubiū quia nullū eorū sba est ille
de quo relatiue dicit. Quare siquid de
summa natura dicit relatiue non est eius
significatū sba. Unde hoc ipm que sū-
ma est oīm siue maior oībus que ab illa
facta sūt vel aliquid aliud similiter rela-
tiue dici potest: manifestū est qm̄ nō ei⁹
naturalem designat essentiā. Si em̄ nō
la earū rerum vnq; esset quaz relatione
sūma ⁊ maior dicit ipa nec sūma nec ma-
ior intelligeret: nec tamē idcirco minus
bona esset aut essentialis sue magnitudi-
nis in aliquo detrimentū pateret. Ad
ex eo manifeste cognoscit qm̄ ipa q̄cqd
boni vel magni est nō est per aliud quā
p seipam. Si igit sūma natura sic potest
intelligi nō summa vt tamē nequaq; sit
maior aut minor quā cū intelligit sūma
oīm: manifestū est qm̄ sūmū non simpli-
citer significat illā summā essentiā q̄ om-
nino maior ⁊ melior est qm̄ q̄cqd non est
quod ipa. Quod aut ratio docet de sū-
mo nō dissimiliter inuenit in simpliciter
relatiuis. Illis itaq; que relatiue dicuntur
obmissis quia nullū eorū simpliciter demō-
strat alicuius essentiam. Ad alia discutiē-
da se cōuertat intētio. Equidē si quis
singula diligēter intueat quicqd est pre-
ter relatiua aut tale est vt ipm oīno meli-
us sit quā nō ipm aut tale vt non ipm in
aliquo meli⁹ sit quā ipm. Ip̄m aut ⁊ nō
ipm nō aliud h̄ intelligo quā vez nō ve-
rum corp⁹ nō corp⁹ ⁊ hīs similia. Absol-
u⁹ quidē est oīno aliud quā non ipm vt
sapiens: quā nō ipm sapiēs: id est meli⁹

est sapiens quā non sapiens. Quis em̄
iustus nō sapiens melior videat q̄ non
iustus sapiēs nō tamē melius simplici-
ter est non sapiēs quā sapiēs: oīne em̄ nō sa-
piens simplici-ter inquātūz non sapiēs ē
minus est quā sapiēs: quia oē nō sapiēs
meli⁹ esset si esset sapiēs simplici-ter oīo
meli⁹ est vez quā non ipm: id est: qm̄ nō
vez ⁊ iustum quā nō iustū: ⁊ viuūt q̄ nō
viuūt. Melius aut est in aliquo nō ipm
quā ipm: vt nō aux quā aux. Itā meli⁹
est homini esse non aux quā aurū: quis
fortitan melius esset alicui aux esse quā
non aux esse vt plūbo. Cum em̄ vtrūq;
scilicet hō ⁊ plūbū sit nō aux: tātō meli⁹
aliquis est hō quā aux quāto inferioris
nature esset si esset aux ⁊ plūbum tanto
vilius est quāto preciosius esset si aurū
esset. Patet aut ex eo quod sūma natura
sic intelligi potest nō summa vt nec sum-
mū omnino melius sit quā nō sūmū nec
nō sūmū alicui melius quā summum:
multa relatiua esse que nequaq; hac cō-
tineant diuisiōe. Vtrū aut aliqua cōti-
neant inquirere sup sedeo ⁊ ad ppositū
sufficiat q̄ de illis notū est nullum eorū
simpliciter scilicet summe nature sba de-
signare. Cū igit quicqd aliud est si sin-
gula despiciat: aut si meli⁹ quā non ipm
aut nō ipm i aliq sit meli⁹ quā ipm si ē ne-
phas est putare quod sba summe natu-
re sit aliqd quo melius sit aliquo mō nō
ipm sic necesse est vt sit quicqd oīno me-
lius est quā nō ipm. Illa em̄ sola ē qua
penitus nihil est melius ⁊ que melior est
oībus que nō sunt q̄ est ipa. Nō est igit
corpus vel aliud eorū que corporei sens⁹
discernūt. Quippe hīs oībus meli⁹ est
aliquid quod nō est q̄ ipa sunt. Absens
em̄ rationalis que nullo corporeo sensu:
quid vī qualis vel quāta sit p̄cipit quā-
to minor esset si esset aliud eorū que cor-
poris sensibus sba cent tanto maior est
quā quodlibet eorū. Penit⁹ em̄ ipa sū-
ma essentiā tacenda est esse aliud eorū

Monologion

quibus est aliud q̄ non est q̄ ip̄a sunt superius: & est omnino sicut ratio docet dicenda quodlibet eorū quibus est om̄e q̄ non est q̄ ip̄a sunt inferius: quare necesse est esse eā viuētem sapiētem potētē et omnipotētē verā iustā beatā eternam et quicquid simpliciter absolute meli⁹ quā non ip̄m. Quid ergo querat ampli⁹ qd̄ summa illa sit natura si manifestū est qd̄ omniū aliquid nō sit.

Quidem sit illi iustā q̄ est esse iusticiā et eodem mō de hīs que similiter de illa dici possūt & qd̄ nihil horū mōstret qualis illa vel quāta sit s̄ qd̄ sit. La. XV.

Ed fortasse cuz dicitur iusta vel magna vel aliud similiū nō ostēditur quid sit vel potius qualis vel quāta sit. Per qualitātē quippe vel quātitatem quodlibet eorū dici videtur.

Omne nāq; q̄ iustū est p̄ iusticiā iustū est & alia huius simpliciter. Quare ipsa sūma natura nō est iusta nisi p̄ iusticiā. Videtur igit̄ participatōe qualitatis iusticie scilicet iusta dici sūme bona s̄ba qd̄ si ita est p̄ aliud est iusta nō p̄ se. Ac h̄ cōtrariū est veritati p̄specte quia bona vel magna vel subsistēs q̄ est omnino p̄ se ē non p̄ aliud. Si igit̄ nō est iusta nisi p̄ iusticiā: nec summa potest esse nisi per se quid magis cōspiciū quid magis necessariū q̄ q̄ eadem natura est ipsa iusticia et cum iusta p̄ se dicat̄ esse nō aliud intelligitur q̄ p̄ iusticiā. Quapropt̄ si queratur quid sit ip̄a summa natura de qua agitur quid veri⁹ respōdetur q̄ iusticia. Vidēdum igit̄ quō intelligēdū sit quādo illa natura que est ip̄a iusticia dicitur iusta. Qm̄ em̄ hō nō potest esse iusticia: iusticiā aut̄ habere potest. Nō em̄ intelligit̄ iustus hō existēs iusticia sed habēs iusticiā. Qm̄ igit̄ sūma natura non proprie dicat̄ iusta quia habet iusticiā s̄ existit iusticia cum dicat̄ iusta pp̄rie intelligitur existēs iusticia nō aut̄ habēs iusticiā quare si cū dicitur existēs iusticia

non dicitur qualis est sed quid est consequitur vt cuz dicat̄ iusta nō dica t̄ q̄lis sit s̄ quid sit. Deinde qm̄ de illa suprema essentia idem est dicere quia est iusta et qz est existēs iusticia et cū dicat̄ est existēs iusticia nō est aliud quā est iusticia nihil differt in illa siue dicat̄ est iusticia siue ē iusta. Quapropt̄ cū querit̄ de illa quid non est minus: congrue respōdere iusta q̄ iusticia qd̄ non in exēplū iusticie ratū esse cōspicitur h̄ de omnibus que simpliciter de ip̄a summa natura dicitur intellectus sentire p̄ rationē cōstringit̄. Quicquid igitur eorū de illa dicat̄ nō qualis vel quanta sed magis quid sit mōstrat̄. Sed palā est quia quodlibet bonū summa natura sit sūme illud est. Illa igit̄ est summa essentia: & sūma vita: sūma ratio: summa salus: sūma iusticia: sūma sapiētia: summa veritas: summa bonitas: sūma magnitudo: summa pulchritudo: summa immortalitas: sūma incorruptibilitas: sūma imutabilitas: sūma beatitudo: sūma eternitas: sūma prās sūma unitas: quod nō est aliud quā sūme ens summe viuēs & alia simpliciter.

Quia sit simpliciter vt oīa que de ei⁹ essentia dici possūt vnū idemq; sit in illa & nihil de ea dici possit substantialiter nisi in eo q̄ quid est. Capitulū. XVI.

Quid ergo si illa summa natura tot bona est erit ne cōposita tot pluribus bonis an poti⁹ nō sunt plura bona sed vnū bonum taz pluribus noībus significatū. Omne em̄ cōpositum vt subsistat indiget hīs ex quib⁹ componit̄ & illis debet quidē q̄ est: quia quicquid est p̄ illa est et illa q̄ sunt p̄ illū nō sūt & idcirco penitus summū nō est. Si igit̄ sūma natura illa cōposita est ex pluribus bonis h̄ omnia que omni cōposito insunt in illaz incidere necesse est. Quod nephās falsitatis apta ratōe destruit et obruit tota que supra patuit necessitas veritatis. Cum igit̄ illa natura
g iij

nullo modo cōposita sit et tamen oīmo-
do tot illa bona sic necesse ut illa omnia
non plura sed vñū sint. Idem igitur
est quodlibet vñū illoꝝ q̄ omnia sunt si-
mul siue singula ut cū dicitur iusticia vñ
essentia vñū significat q̄ alia vel omnia
simul vel singula. Quēadmodū itaq̄
vñū est quicquid essentialiter de sūma sū-
stantia dicit ita ip̄a vno mō vna cōside-
ratōe est quicquid est essentialiter. Lū em̄
aliquis homo dicat: corpus: et rationa-
lis: et homo nō vno mō vel cōsideratōe
hec tria dicuntur. Scdm aliud em̄ est cor-
pus et scdm aliud rationalis et singulū ho-
mī nō est totū id quod est hō. Illa ve-
ro summa essentia nullo mō sic est aliqd
ut illud idem scdm aliū modū aut scdm
aliā cōsideratōem nō sit quia quicquid
aliquo mō essentialiter est quod est totū
q̄ ip̄a est. Nihil igit quod de ei⁹ esse-
tia vere dicitur in eo q̄ qualis vel quan-
ta sed i eo q̄ quid sit accipitur. Quicquid
em̄ ē vel q̄le vel quātū est et aliud in eo
q̄ qd ē vnde nō simpliciter s̄ ppositū ē.

¶ Sit sine principio et sine fine. XVII.

Et quo igitur tā simplex natura
creatrix et vigor oīm fuit vñ vñq̄
quo futura est: an potius nec ex
quo nec vñq̄ quo est sed sine principio et
sine fine. Si em̄ principium habet aut ex
se vel p se h̄ habet aut ex alio vel per ali-
ud aut ex nihilo vel pro nihilo. Sed cō-
stat per veritatem iam p̄spectā: quia nō
lo modo ex alio vel ex nihilo vñ p aliud
vel per nihil est. Nullo igit mō per aliū
vel ex alio aut per nihil vel ex nihilo ini-
cium sortita est. Ex se ip̄a vero vel per se
initium habere nō potest quēq̄ ex se ip̄a
et per se ip̄am sit. Sic em̄ est ex se et per se
nullo mō sit alia essentia que est p se et alia
per quā et ex qua est. Quicquid autem
ex aliquo vel per aliud incipit esse nō est
oīno idem illi ex quo vel per quod incipit
esse. Summa igitur natura non inceptit
per se vñ ex se. Quā igit nec per se nec ex

se p aliud nec ex alio nec per nihil nec ex
nihilō habet principium nullomō habet
principium sed neq̄ finē habebit. Si em̄
finem habitura est nō est sūme immorta-
lis et summe incorruptibilis sed constat
quia est summe et immortalis et incorru-
ptibilis non habebit igit finē. Ampli-
us si finem habitura est aut volens aut
nolens deficiat. Sed p̄certo nō est sim-
plex bonū cuius volūtate perit sūmum
bonū. Ac ip̄a est verū et simplex bonum
quare sua sp̄te non deficiet ip̄a q̄ certū
est esse sūmū bonū. Si vero nolēs pe-
ritura est non est sūme potens nec op̄s s̄
rationis necessitas asseruit eā sūme po-
tētē esse et oīpotētē. Nō q̄ nolēs deficiet
q̄re sic nec volēs neq̄ nolēs sūma natu-
ra finē habebit nullomō finē habebit.
Ampli⁹ si illa sūma natura sine habebit
vñ principium non est vera eternitas qd ē
supra inexpugnabile inuētū. Deinde co-
gitet q̄ potest quādo incipit aut qm̄ nō fu-
it h̄ verū scilicet q̄ futurū erat aliqd: aut
quādo desinet et nō erit h̄ verū scilicet q̄
p̄teritū erit aliud. Quod si neutꝝ horū
cogitari potest et vtrūq̄ hoc vñ sine ve-
ritate esse non potest impossibile est vel
cogitari quod veritas principium vñ finē
habeat. Deniq̄ si veritas habuit p̄n-
cipium vel habebit finem anteq̄ ip̄a in-
ciperet vñ erat tunc quia non erit veri-
tas et postq̄ finita erit vñ erit: quia non
erat veritas. At quia vñ non potest es-
se sine veritate erat igit veritas anteq̄
esset veritas et erit veritas postq̄ finita
erit veritas q̄ incōuenientissimū ē. Siue
igitur dicatur veritas habere siue intel-
ligatur non habere principium vel finem
nullo claudī potest veritas principio vñ
fine quare idem sequitur de sūma natu-
tura q̄ ip̄a summa veritas est.

Quomō nihil fuit ante aut erit post
illam. Capitulum XVIII.

Ed ecce iterum insurgit nihil et
quecunq̄ hactenus ratio in ve-

¶ Bonologion

ritate et necessitate concorditer a testanti-
bus differunt asserit esse nihil. Si enim ea
que supra digesta sunt necessarie verita-
tis munimine firmata sunt non fuit aliud
ante summam essentiam nec erit aliud post
eam quare nihil fuit ante eam et nihil erit
post eam. Itaque aut aliud aut nihil neces-
se est processisse vel subsequitur esse. Qui
autem dicit quia nihil fuit ante ipsam et nihil
erit post ipsam id pronuntiare videtur quod
fuit ante ipsam quando nihil erat et erit post
ipsam quando nihil erit. Quando ergo
nihil erat illa non erat: et quando nihil erit
illa non erit. Quomodo ergo non incepit ex nihi-
lo aut quomodo non deveniet ad nihilum si
illa non dum erat cum iam erat nihil et eadem
iam non erit tamen adhuc erit nihil. Quid
ergo molita est tanto moles argumento-
rum: si tam facile demolitur iterum in nihi-
lum molimina eorum. Si namque constitui-
tur ut summum esse nihilo et precedenti suc-
cedat et subsequenti decedat quicquid su-
pra statuit verum necessitate destituitur
per inane nihilum. An potius repugna-
re est nihilo ne tot structure necessarie
rationis a nihilo expugnetur et summum
bonum quod lucerna veritatis quesitum
et inuentum est amittatur pro nihilo. Pro-
cius igitur asserat si fieri potest quia ni-
hil non fuit ante summam essentiam nec
erit post illam quod cum loco datur ante vel
post illam nihilo per nihilum reducatur
ad nihilum illud esse quod per seipsum produ-
xit id quod erat nihil adesse. Duplicem
namque vna pronuntiatio gerit summam.
cum dicitur: quia nihil fuit ante summam
essentiam. Unus enim est eius sensus
quia priusquam summa essentia esset fuit cum
erat nihil. Aliter vero eius est intelle-
ctus quia ante summam essentiam non
fuit aliud veluti si dicatur nihil docuit me
volare hoc autem sic exponam quia ip-
sum nihil quod signat non aliquid docuit me
volare et erit falsum: aut quia non me do-
cuit aliud volare quod est verum. Pra-

ter itaque sensus est: quem sequitur supra
tractata inconuenientia et omnimoda ra-
tione pro falso repellitur. Alter vero est
que superioribus perfecta coheret conue-
nientia et tota illorum contextione verus
esse compellitur quia cum dicitur nihil fu-
it ante illam sed posteriorem intellectus
accipiendum est nec sic est exponendus
ut intelligatur aliquando fuisse quando
illa non erat et nihil erat sed ita ut intel-
ligatur quia ante illam non fuit aliquid.
Eadem ratio est duplicis intellectus si
nihil dicatur post illam esse futurum. Si
ergo hec interpretatio que facta est de ni-
hilo diligenter discernitur verissime nec
aliud nec nihil summam essentiam aut pre-
cessisse aut subsequitur esse et nihil fuisse
ante vel post illam esse sequitur concludi-
tur et tamen nulla iam constitutorum soli-
ditas nihil inanitate concutitur.

¶ Illa sit in omni loco et tpe. XIX.

Quia autem supra conclusum sit quod
creatrix hec natura ubique et in om-
nibus et per omnia sit et ex eo quod
nec incepit nec desinit esse consequatur quod
semper fuit est et erit sentio: tamen quid-
am contradictoris siue murmurare quod me co-
git diligentius ubi et quando illa sit in-
dagare. Itaque summa essentia aut ubique
et semper est aut tantum alicubi et ali-
quando aut nusquam et nunquam. Quod di-
co aut in omni loco vel tempore aut de-
terminante in aliquo vel in nullo. Sed
quid videtur repugnanti: quod ut quod
verissime et summe est id nusquam et nunquam.
falsum est igitur illam nusquam et nunquam esse.
Deinde quomodo nullum bonum nec pe-
nitus aliquid est sine ea si ipsa nusquam vel
nunquam est: nusquam vel nunquam aliquid bonum
est et nusquam vel nunquam omnino aliquid est. Quod
falsum sit nec dicere opus est falsum
igitur est et illud quod illa nusquam et nunquam sit.
Aut est ergo determinante alicubi et ali-
quando aut ubique et semper. At si deter-
minante cum in aliquo loco vel tempore
g uij

ibi et tunc tantum ubi quando ipsa est potest aliud esse. Ubi vero et quando ipsa non est ibi et tunc penitus nulla est essentia quia sine ea nihil est unde consequitur ut sit aliquis locus et aliquod tempus ubi et quando omnino nihil est. Quod quoniam est falsum ipse namque locus et tempus ipsi aliud est non potest esse summa natura alicubi et aliquando determinate quod si dicatur quod determinate tempus ipsa per se alicubi et aliquando est sed per potentiam suam est ubique vel quandoque aliud est non est verum: quoniam enim potentia eius nihil aliud quam ipsa esse manifestum est nullomodo potentia eius sine ipsa est. Cum ergo non sit alicubi vel aliquando determinate necesse est ut sit ubique et semper: id est in omni loco vel tempore.

¶ In nullo sit loco aut tpe. La. XX.

¶ Quod si ita est aut tota est in omni loco vel tempore aut tamen quolibet pars eius ut altera pars sit extra omnem locum et tempus. Si vero partim est et partim non est in omni loco vel tempore partes habet quod falsum est. Non igitur partim est ubique et semper tota autem quoniam est ubique et semper: aut enim sic est intelligendum ut tota simul sit in omnibus locis vel temporibus et per partes in singulis aut sit ut tota etiam in singulis. Verum si per partes in singulis est non effugit partium compositionem et divisionem quod valde alienum a summa natura inuenitur est. Quapropter non est ita tota in omnibus locis vel temporibus ut per partes sit in singulis.

¶ Restat altera pars discutienda scilicet quod sit summa natura sit tota in omnibus et singulis locis vel temporibus. Hoc nimirum esse non potest nisi aut simul aut diversis temporibus. Sed quomodo ratio loci aut ratio temporis quas hactenus simul progressas eisdem vestigijs una potius indagare prosecutio habuimus

discrepantes disputatorem videntur diversis quasi fugere amfractibus sigillatim suis inuestigantur discussionibus.

¶ Primum ergo videatur si summa natura tota possit esse in singulis locis aut simul aut per diversa tempora. Deinde id ipsum in temporibus inqueratur. Si igitur tota est simul in singulis locis per singula loca sunt singule tote. Sicut enim locus a loco distinguitur ut singula loca sint ita id quod totum est in uno loco ab eodem de eodem tempore totum est in alio loco distinguitur ut singula tota sint. Nam quod totum est in aliquo loco nihil eius est quod non sit in ipso loco. At de quo nihil est quod non sit in aliquo loco nihil est de eo quod sit eodem tempore extra eundem locum. Quod igitur totum est in aliquo loco nihil eius est quod eodem tempore sit extra ipsum locum. Sed de quo nihil est extra quemlibet locum nihil eius est eodem tempore in alio loco. Quare quod totum est in quolibet loco nihil est simul in alio loco. Quod igitur totum est in aliquo loco quomodo totum simul est in alio loco si nihil de eo potest esse in alio loco. Quoniam igitur unus totum non potest esse simul totum in diversis locis totum consequitur ut per singula loca singula sint tota si in singulis locis simul aliud est totum. Quapropter si summa natura tota est uno tempore in singulis omnibus locis quod singula loca esse possunt tot singule sunt nature summe quod irrationabile est opinari. Non est igitur tota uno tempore in singulis locis.

¶ At vero si diversis temporibus tota est in singulis locis quando est in uno loco nullum bonum et nulla essentia est interim in alijs locis quia sine ea prorsus aliud non existit. Quod absurdum esse vel ipsa loca probant que non nihil sed aliquid sunt. Non est itaque summa natura tota in singulis locis diversis temporibus.

Chronologion

Quod si nec eodem tempore nec diuersis temporibus tota est in singulis locis liquet quia nullomodo est tota in singulis: omnibus locis non igitur est indagandum si tota summa natura sit in singulis temporibus: aut simul aut distincte per singula tempora.

Quomodo sit in omni et in nullo loco. Capitulum. XXI.

Ed quomodo est aliud totum simul in singulis temporibus si ipsa tempora simul non sunt. Si vero sepe ratum et distincte tota est in singulis temporibus quemadmodum aliquis homo totus est heri et hodie et cras. Et proprie dicitur quia fuit et est et erit. Ergo eius etas que nihil aliud est quam eius eternitas non est tota simul sed est partibus extensa per temporum partes. At eius eternitas nihil aliud est quam ipsa essentia. Summa igitur essentia erit diuisa per partes sed temporum distinctiones. Si enim eius etas per temporum cursus producit habet cum ipsis temporibus presens preteritum et futurum. Quid autem aliud est eius etas vel existendi diuinitas quam eius eternitas. Ergo cum eius eternitas nihil aliud sit quam eius essentia sicut supra digesta ratio indubitabiliter probat si eius eternitas habet preteritum presens et futurum consequenter quoque eius essentia habet preteritum presens et futurum. At quod preteritum est non est presens vel futurum et quod presens est non est preteritum nec futurum et quod futurum est non est preteritum vel presens quomodo ergo stabit quod supra rationabili et perspicua necessitate claruit quia illa summa natura scilicet nullomodo composita sed summe simpliciter est et summe incommutabilis si aliud et aliud est in diuersis temporibus et per tempora distributas habet partes aut potius si illa ve-

ra sunt imo quia liquido vera sunt quomodo hec possibilia sunt? Nullo igitur modo creatrix essentia aut etas aut eternitas eius recepit preteritum vel futurum. Presens enim quomodo non habet si vere est sed fuit significat preteritum et erat futurum. Nunquam igitur illa fuit vel erit: quare non est distincta sicut nec simul tota in diuersis singulis temporibus. Si igitur sicut discussum est nec sic est tota in omnibus locis vel temporibus ut semel sit tota in nominibus et per partes in singulis nec sicut tota sit in singulis manifestum est quia non est ullo modo omni loco vel tempore tota. Et quomodo similiter per visum est quia nec sic est in omni loco vel tempore ut pars sit in omni et pars sit extra omnem locum vel tempus impossibile est ut sit ubique et semper. Nullatenus enim potest intelligi esse ubique et semper nisi aut tota aut pars. Quod si nequaquam est ubique et semper aut erit de terminata in aliquo loco vel tempore aut in nullo determinate aut eam in aliquo non posse esse iam discussum est. In nullo igitur loco vel tempore: id est nusquam et nunquam est. Non enim potest esse nisi aut in omni aut in aliquo. Sed rursus cum constat inexpugnabiliter non solum quia est per se sine principio et sine fine sed quia aliquid sine ea nec ulquam nec nunquam est necesse illam esse ubique et semper.

Quomodo melius intelligi possit est ubique quam in omni loco. Cap. XXII.

Quomodo ergo conuenient hec tam contraria secundum prolationem et tam necessaria secundum probationem? fortasse quodammodo est summa natura loco vel tempore quo non prohibetur sic esse simul tota in singulis locis vel temporibus ut tamen non sint plures tunc syna sola tota nec eius etas quam non est nisi una eternitas non sit distributa in

presens preteritū et futurū. Non enim videtur hac lege loci ac temporis cogi nisi ea que sic sunt in loco vel tempore ut loci spacium vel temporis diuturnitatē non excedant. Quare sicut de hijs que huius sunt unum idemque totum simul non posse esse totum in diuersis locis vel temporibus omni veritate asseritur. Ita in hijs que huius non sunt idipsum nulla necessitate concluditur. Iure namque dici videtur quod tantum eius rei sit aliquis locus cuius quantitatem locus circūscribendo continet et continendo circūscribitur quod eius rei solum sit aliquod tempus cuius diuturnitatem tempus metiendo aliquo modo terminant et determinando metitur. Quapropter cuius amplitudini aut diuturnitati nulla meta vel a loco vel a tempore opponitur illi nullum esse locū vel tempus vere proponitur. Quoniam namque nec locus illi facit quod locus nec tempus quod tempus non irrationabiliter dicitur quia nullus locus et nullum tempus est tempus. Quod vero nullum locū aut tempus habere cōspicitur id profecto nullatenus loci aut temporis legem scire conuincitur. Nulla igitur lex loci aut temporis naturam ullam aliquo modo contingit: quod nullus locus ac tempus aliqua continentia claudit. Quod autem rationalis consideratio omnimoda ratione concludat ut creatricem summamque omnium substantiam quam necesse est alienam esse et liberam a natura et iure omnium que ipsa fecit de nihilo nulla loci cohibitio vel temporis includat cum potius eius potentia que nihil est aliud quam eius essentia cuncta a se facta sub se continendo concludat. Quomodo quoque non est impudentis impudentie dicere quod summe veritatis aut loci circūscribat quantitatem aut tempus metiatur diuturnitatem: que nulla penitus localis vel temporalis distensionis magnitudinem suscipit vel paruitatem. Quoniam itaque loci hoc est et temporis cō-

ditio ut tantummodo quicquid eorum metis clauditur nec partium fugiat rationes vel qualem suscipit locus eius secundum quantitatem vel qualem patitur tempus eius secundum diuturnitatem nec ullomodo possit totum a diuersis locis vel temporibus simul contineri quicquid vero loci vel temporis continentia nequaquam coercetur nulla locorum vel temporum lege ad partium multiplicatatem cogatur aut presens esse totum simul pluribus locis aut temporibus prohibeatur quoniam inquam hoc est conditio loci ac temporis proculdubio summa substantia que nulla loci vel temporis continentia cingitur nulla eorum lege constringitur. Quare quoniam summam essentiam totam et inuictabilis necessitas exigit nulli loco vel tempore deesse: et nulla ratio loci aut temporis prohibet omni loco vel tempore simul totam adesse necesse est eam simul totam omnibus et singulis locis et temporibus presentem esse. Non enim quia huic loco vel tempore presens est ideo prohibetur illi vel illi loco aut tempore simul et similiter presens esse: nec quoniam fuit aut est aut erit ideo eternitatis eius aliud emanat a presenti tempore et preterito quod iam non est aut transit cum presenti quod vix est aut vetustum est cuius futuro quod non dum est

Nullatenus namque cogitur vel prohibetur lege locorum vel temporum aliqui aut aliquando esse vel non esse quoniam nullo modo intra locum vel tempus claudit suum esse. Nam si ipsa summa essentia dicitur esse in loco aut tempore quis de illa et de locabilibus siue temporalibus naturis vna sit probatio propter loquendi consuetudinem diuersus tamen est intellectus propter rerum dissimilitudinem. In illis namque duo quedam eadem prolatio significat id est: quia et presentia sunt locis et temporibus in quibus esse dicuntur et quod continentur ab ipsis. In summa vero essentia vnum tantum percipitur: id est quod presens

Chronologion

est non etiam quia continetur. Unde si
usus loquendi admitteret cōuenientius
dici videret esse cū loco vlt tpe q̄ in loco
vel tpe. Pl^o em̄ significat p̄tineri aliqd
et dicit esse in alio q̄ cū dicit esse cū alio
In nullo itaq; loco vel tempore proprie
dicitur quia omnino a nullo alio cōtine-
tur et tamē in omni loco vel tempore suo
quodammodo dici potest esse qm̄ quic-
quid aliud est ne in nihilū cadat ab ea p̄-
sente sustinetur in omni loco et tempore
est quia nulli abest et in nullo est quia nū-
lum locū aut tempus habet nec in se re-
cipit distinctōes locorum aut temporū
aut illic vel hic vel alicubi vel tunc vel
nunc vlt aliquādo nec scdm̄ labile p̄sens
quo vtimur tempus est aut scdm̄ p̄teri-
tum vel futurū fuit vel erit qm̄ h̄ circum-
scriptōz et mutabilitū pp̄ia sunt quia il-
la non est et tamē h̄ de ea quodammodo
dici possunt quādo sic est p̄sens oībus
circūscriptis et mutabilib⁹ ac si illa circū-
scribatur eisdem locis et mutetur tempo-
ribus. Patet itaq; quātum satis est ad
dissoluēdam que insonabat cōtrarieta-
tem qualiter sūma oīm essentia vbiq; et
semper et nusq; et nunq; id est in omni et
in nullo loco aut tempore sit iuxta diuer-
sōz intellectū cōcordem veritatem.

Quo melius intelligi esse semp̄ quasi
in omni tempore. Capitulū. XXIII.

Erum cū constet eandē sūmam
naturam nō magis esse in omni
bus locis q̄ in oībus que sūt nō
velut que contineatur sed que penetrat
do cūcta cōtineat cur nō dicatur esse vbi-
q; hoc sensu vt potius intelligat esse in
oībus que sūt: q̄ tām in oībus locis
cum hunc intellectū et rei veritas exhi-
beat et ip̄a localis verbi pp̄ietas nequa-
q; phibebat. Solem⁹ nāq; localia vba
sepe irreph̄sibiliter attribuere reb⁹ q̄
nec loca sunt nec circūscriptōe locali cō-
tinent⁹ velut si ibi dicā ibi esse intellectū
in aīa vbi est rationalitas. Nam cū vbi

et ibi aduerbia localia sint non tamē lo-
cali circūscriptōe vt aīa continet aliud
aut intellectus aut rationalitas cōtinen-
tur. Quare sūma natura scdm̄ rei ve-
ritatem dicitur aptius vbiq; esse secun-
dum hanc significatōem vt intelligatur
esse in omnibus que sūt q̄ intelligatur
in omnibus locis et qm̄ sic supra exposite
rationes docēt aliter esse non potest ne-
cesse est eā sic esse in oīb⁹ que sūt vt vna
eandēq; p̄fecta tota simul sit in singul⁹.

Nullis mutabilis accidētib⁹. XXIII

Endem quoq; sūmam sūmam cō-
stat sine principio et sine fine esse
nec habere p̄teritū aut futurū
nec est temporale hoc est labile p̄sens
quo nos vtimur: qm̄ etas siue eternitas
eius que nihil aliud est q̄ ip̄a immutabi-
lis et sine partibus est. Nonne ergo sem-
per q̄ videtur designare totum tempus
multo verius si de illa dicitur intelligi
significare eternitatē que sibi nūq; ē
dissimilis q̄ temporū varietatē que sibi
semp̄ est in aliquo non similis: quare si
dicitur semp̄ esse qm̄ idē est illi esse et vi-
uere nihil melius intelligi q̄ eterne esse
vel viuere id est interminabilē vitam si-
mul p̄fectam totā obtinere. Videt⁹
aut̄ eius eternitas esse interminabilis vi-
ta simul p̄fecte tota existens. Cum em̄
supra iam satis liqueat q̄ eadem substā-
tia non sit aliud q̄ vita sua et eternitas
sua nec sit aliquo mō terminabilis nec ni-
si simul et p̄fecte tota quid aliud est ve-
ra eternitas que illi soli cōuenit q̄ inter-
minabilis vita simul et p̄fecte tota exi-
stens. Nam vel h̄ solo verā eternitatem
soli in esse illi substātie que sola nō facta
sed factrix esse inuēta est aperte percipi-
tur qm̄ vera eternitas principij finisq;
meta carere intelligitur q̄ nulli rex crea-
tarum conuenire eo ipso de nihilo facte
sūt cōuincit. Sed h̄ essentia quā patuit
oīmōde sibi eē eandē substātia nō ē ali-
quādo a se diuersa vlt accidētaliē. Ceterū

qm̄ est summe incōmutabilis si p accidētia: potest non dicam esse sed vel intelligi variabilis. Et ecōtra qm̄ nō est particeps accidētis cū et h̄ ipm̄ q̄ maior est omnibus alijs naturis et q̄ illis dissimilis est illi videat accidere. Sed quid repugnant quorūdam que accidētia dicuntur susceptibilitas et naturalis incōmutabilitas: si eorū assūptōe nullā s̄bam psequatur varieibilitas. Qm̄ quippe que accidētia dicunt alia nō nisi cū aliqua participantis variatione adesse et ab eē posse intelligi: ut oēs colores alia nulla omnino vel accedēdo vel recedēdo mutationem circa id de quo dicunt efficere nō sciunt ut quedā relatōes. Constat nāq̄ quia homini post annū p̄sētem nascituro nec maior nec minor nec equalis s̄ nec similis. Omnes aut relatōes has utiq̄ cum natus fuerit sine omni mei mutatione ad illuz habere potero et amittere scdm̄ quod crescet vel per qualitates diuersas mutabit. Palam itaq̄ sit q̄ corū que accidētia dicuntur quedā aliquatenus contrahāt cōmutabilitatē: quedāz vero nullatenus subtrahāt immutabilitatē.

Sicut igitur summa natura accidētibus mutationē efficiētibus nunq̄ in sua simplicitate locū tribuit sic secundum ea que nullatenus summe incōmutabilitati repugnant aliquādo dici aliud nō respuit et tamē aliud eius essētie. Unde ip̄a variabilis intelligi possit nō accidit. Unde h̄ quoq̄ concludi potest quia nullius accidentis susceptibilis est. Quippe quemadmodū illa accidentia q̄ mutatoez aliquam accedēdo vel recedēdo faciūt ip̄a suo effectū vere accidere q̄ mutant perpenduntur sic illa que a simili effectū deficiunt improprie dici accidentia deprehenduntur. Sicut igitur semp̄ est sibi omni modo eadem substantia: ita nunq̄ est a se diuersa ullomodo vel accidentia. Sed quoquomō sese habeat ratio de proprietate nominis accidentiū illud

sine dubio verum est quia de summa incōmutabili natura nihil potest dici unde mutabilis possit intelligi.

Quō illa dicenda sit s̄ba et q̄ sit extra omnem s̄bam et singulariter sic quicquid est.

Capitulum XXV.

Ed si ratū est quod de huius nature simplicitate p̄spectū ē quomodo s̄ba est. Nā cum omnis substantia admixtionis differētiarū vel mutationis accidētū sit susceptibilis huius immutabilis sinceritas omnimode admixtionis siue mutationis est inaccessibleis quō ergo obtinebit eam esse quālibet substantia: nisi dicatur s̄ba p̄ essentia: et sic sit extra sicut ē supra oēm s̄bam: nā quātum istud illud est: q̄ p se est quicquid ē et de nihilo facit esse aliud esse: diuersus est ab eo esse per quod aliud sit de nihilo quicquid est tātum omnino distat summa s̄ba ab h̄is que nō sunt idem quoq̄ ip̄a. Nunq̄ ip̄a sola omnium naturarū habeat a se sine alterius nature auxilio esse quicquid est: quomō nō est singulariter absq̄ nature sue cōsortio quicquid ip̄a est. Unde si quādo illi est cū alijs nominis alicuius cōmunio valde pculdubio intelligēda est diuersa significatio.

Quōd contineatur in cōmuni tractatu substantiarū et tamē sit s̄ba et indiuiduū spiritus.

Capitulum XXVI.

Constat igitur quia illa s̄ba nullo cōmuni tractatu substantiarū includitur essentiali cōmunionē a cuius oīs natura excludit. Nepe cum omnis s̄ba tractetur aut esse vniuersalis que pluribus substantijs essentialiter cōmunis est ut hominem esse cōmunē est singulis hominibus: aut esse indiuidua que vniuersales essētiā communem habet cum alijs quēadmodum singuli homines commune habent cum singulis ut homines sint quomodo aliq̄ summam naturam in aliarum substantiarū tractatu contineri intelligit que nec

Monologion

in plures sbas se diuidit nec cuz aliqua alia per essētiālē cōmunionē se colligit? **Q**m̄ tamē ip̄a non solū certissime existit sed etiam summā oīm existit et cuiuslibz rei essentia dici solet sba profecto itaqz si quid dici potest digne nō prohibet dici sba et qm̄ non noscīt dignior essētia quā spūs aut corpus et ex hīs dignior est spīritus qz corpus vtiqz asserēda est eē spīritus et nō corpus. **Q**m̄ aut nec vllē partes sunt eiusdem spūs nec plures eē possūt huius spūs necesse est vt sit omnino indiuiduus spūs. **Q**m̄ enim sicut supra constat nec partibz est composīt? nec vllis differētīs vel accidentibz potest esse mutabilis impossibile est vt qualibet sectione sit diuisibilis.

Quidem spūs simpliciter sit et creata illi cōparata nō sint. Capitulū XXVII
Idem ergo cōsequi ex pcedētibz? **Q**uod iste spūs qui sic suo quodā mirabiliter singulari et singlariter mirabili mō ē quādā rōe solus sit. Alia vero quecūqz videntur esse huic collata nō sūt. Si em̄ diligēter intēda ille solus videbit simpliciter et perfecte absolute esse: alia vero oīa vere non esse et vix esse qm̄ nāqz idez spūs propter incōmutabilitē eternitatem suā nullomodo scdm̄ aliquem modum dici potest qz fuit aut erit sed simpliciter est nec mutabiliter est aliud quod aliquā aut non fuit aut non erit neqz non est quod aliquādo fuit aut erit sed si quis est semel et simul et interminabiliter est. **Q**m̄ in quā huius est eius esse iure simpliciter et absolute et perfecte dicitur esse. **Q**m̄ vero omnia alia secūduz aliud mutabiliter aliquādo aut fuerunt aut erunt qz nō sunt: aut sunt qz aliquādo nō fuerūt vel nō erūt: et qm̄ hoc qz fuerunt iam nō est: illud aut scilicet qz erunt nōdum est: et hoc quoqz in labili breuissimoz et vix existēte: presenti sunt vix est. **Q**m̄ ergo tā mutabiliter sunt nō immemoro negātur simpliciter et perfecte et ab-

solute esse et asserūtur vere nō esse et vix esse. Deinde cum omnia quecūqz alia sunt quā ip̄e de non esse venerunt ad esse: non per se sed per aliud et cum de esse redeant ad non esse: q̄tum ad se nisi sustineātur per aliud: quō illis simpliciter cōuenit aut perfecte siue absolute esse et non magis vix esse aut fere nō esse. **Q**uod esse solius eiusdē ineffabilis spūs intelligi nullo modo possit aut ex non esse inceptum aut aliquē pati posse ex eo qd est in nō esse defectum et quicquid ip̄e est non sit per aliud quā per se: id est p hoc qd ip̄e est non est huius esse merito solus intelligitur simplex perfectūqz et absolutum. Quod vero sit simplex et omnimoda ratione solum est pfectum simplex et absolutum id nimirum quodammodo dici potest solū esse: et e contra quicquid per superiorē rationē nec simpliciter nec perfecte nec absolute esse sed vix esse aut fere nō esse cognoscīt id vtiqz aliquo modo recte nō esse dicitur. Secundū hanc igitur rationem ille solus creator spiritus est: et omnia creata non sunt: nec tamen oīno non sunt quia per illū qui solus absolute est de nihilo aliqua facta sunt.

Quius locutio idipm̄ sit qd ip̄e nec tamen sint duo sed vnus spūs. XXVIII.
Am̄ nunc hīs que de proprietatibus huius summe nature ad presens mihi ducere rationē sequenti occurrunt perspectis oportū existimo vt de eius locutione per quam facta sunt omnia si quid possum cōsiderem. Etenim cuz omnia que de illa supra potui aduertere rationis robur inflexibile teneāt illud me maxime cogit de illa diligentius discutere quia idipsum qd ip̄e sumus spiritus est probatur esse. Si em̄ ille nihil fecit nisi per seipsū et quicquid ab eo factum est per illam est factū quomodo ille est aliud quā quod est idez ip̄e? Amplius asserunt vtiqz inexpu- gnabiliter ea que iam inuenta sunt quia

nihil oīno potuit ymagē aut potest subsistere preter creatōem spm̄ z eius creaturā. Hanc vero spūs eiusdem locutōem im- possibile est inter creata cōtineri: qm̄ qd- quid creatū existit p̄ illam factum est il- la vero per se fieri nō potuit. Nihil quip- pe per seipm̄ fieri potest: quia quicqd̄ sit posterius est eo p̄ quod sit z nihil est po- sterius seipō. Relinquit itaq; vt h̄ sūmi spūs locutio cum creatura esse nō possit non sit aliud quā sūmus spūs. Deni- q; hec ip̄a locutio nihil aliud potest intel- ligi quā eiusdē spūs intelligētia qua cū- cta intelligit. Quid em̄ est aliud illi rem loqui aliq; loquendū hoc mō quā intel- ligere nam nō vt homo semp̄ dicit q̄ in- telligit? Si igitur sūme simplex natura non est aliud quā q̄ est sua intelligentia quēadmodū est id qd̄ est sua sapiētia ne- cesse est vt similiter non sit aliud quā qd̄ est sua locutio. Sed qm̄ iā manifestū est summū spm̄ vnū tantū esse z omnino- de indiuiduū necesse est vt sit illi hec sua locutio sit consubstāntialis vt nō sint duo sed vnus spūs.

Eadē locutio nō constet plurib; verbis s̄ sit vnū verbū. Cap. XXIX. **E**rgo igitur dubitem qd̄ supra du- biū dimiserā scilicet vtrū hec lo- cutio in plurib; verbis an in vno verbo consistat? Nam si sic est sūme na- ture consubstāntialis vt nō sunt duo sed vnus spūs vtrq; sicut illa sūme simplex est ita z ista. Non igit̄ constat pluribus verbis sed est vnū verbū p̄ quod: facta sūt oīa. Sed ecce videt̄ mihi suboriri nec facilis nec vllaten; sub ambiguitate relinquēda questio. Etenim oīa huius verba quib; res quaslibet mēte dicimus id est cogitam; similitudines z ymagines sūt rez quaz verba sūt z oīs similitudo et ymago tāto magis vel min; est vera quāt; magis vel minus imitat̄ rem cui; est similitudo. Quid igit̄ tenēdū ē de; bo; que dicuntur z p̄ qd̄ facta sunt oīa?

Erit aut nō erit similitudo eorū que per ipm̄ facta sunt. Si em̄ ipm̄ est vera mu- tabiliū similitudo nō est consubstāntiale incōmutabilitati quod falsū est. Si aut̄ non est omnino vera sed qualiscūq; simi- tudo mutabiliū est nō est verbū summe veritatis omnino verū quod absurdū ē. Ac si nullam mutabiliū habet similitu- dinē quō ad illius exēplum facta sūt. Uerum forsitan nihil huiusmodi rema- nebit ambiguitas si quēadmodū i viuo hoīe veritas hoīs esse dicitur in picto ve- ro similitudo siue ymago eius veritatis sic existēdi veritas itelligat̄ in verbo cuius essētia summe est sic vt quodam mō illa sola sit. In hīs vero que: in eius cō- paratōe quodā mō nō sūt: z tñ p̄ illud et fm̄ illd̄ facta sūt aliud imitatio aliq̄ illi; summe essētie perpēdat̄ sic quippe ver- bum sūme veritatis: q̄ z ipm̄ est summa veritas nullū augmētum vel detrimen- tum sentiet sed hoc q̄ magis vel minus creaturis sit simile: sed poti; necesse erit oē quod creatū est tāto magis esse z tā- to esse prestātius quāto simili; est illi q̄ summe est: et sūme magnū est. Hinc z inde fortasse: imo nō fortasse: sed pro cer- to hinc oīs intellectus iudicat naturas quolibet mō viuētes prestare nō viuēti- bus sentiētes nō sentiētib; rationales irrationabilibus. Qm̄ em̄ sūma natura suo quodaz mō singulari non solum est sed z viuit z sentit z rationalis est liquet qm̄ omniū que sunt id quod aliquo mo- do viuit magis ē illi simile qm̄ id quod nullatenus viuit z quod modo quolib; vel corporeo sensu cognoscit aliud ma- gis est quā quod nihil omnino sentit et quod rationale est magis quā quod ra- tionis capax non est. Quoniam vero simili rōe quedā nature magis min; ve- sint q̄ alie: p̄spiciū est. Quēadmodum et; illud natura p̄stantius est: quod per naturalem essētiāz propinquius est pre- stantissimo: ita vtrq; illa natura magis

¶ Bonologion

est cui⁹ essētia similior ē sūme cēntie. Qd sic qz animaduerti facile posse existimo. Nepe si cuilibet sbe qz uiuit z sensibit et rationalis est cogitatōe auferat qd ratō nalis est. Deinde qz sēnsibilis z postea qz vitalis postremo ipm nudum esse: qd remanet quis non intelligat quod illa sba que sic paulatim destruit ad min⁹ z minus esse z ad vltimū ad non esse gradatū pducitur. Que aut sigillatim assūpra quālibet essētiā ad minus z minus esse deducit eadē ordinatim assūpta illam ad magis esse pducunt. Patet igit quia magis est viuēs sba qz nō viuens z sensibilis quā nō sensibilis et rationalis quā nō rationalis. Non est itaqz dubiū qz oē essētia eo ipso maior est pstantior: qz est quo similior est illi essētie que sūme est z summe prestat. Satis itaqz manifestū est in verbo p qd facta sūt omnia nō esse eoz similitudinē: sed verā simplicem qz essētiā. In factis vero nō esse simplicē absolutā qz essētiā sed vere illius essētie vix aliquā mutatōm. Unde necesse est nō idem verbū sed rez creaturam similitudinē magis vel minus esse verū sed oēm creatā naturam eo alciori gradu essētie dignitatē qz pssistere quo magis illi ppinquare videtur.

¶ Ip̄m verbū non sit similitudo fctōrum s̄ veritas essētie facta vero sint alia qua veritatis mutatio et que nec magis sint quā alie z pstantiores. La. XXX

Ed cū ita sit quō illd quod simplex est veritas potest esse vbu⁹ eozū quoz nō est similitudo: cū oē verbū quo aliqua res sit mente dicat similitudo sic rei eiusdem z si nō est verbum eozūque facta sūt p ipm quō constabit quia sit verbum. Nepe oē verbū alius cuius rei verbū est. Deniqz si nūqz creatura esset nullū eius esset verbum. Quid igit an concludēdum est qz si nullo mō esset creatura nequa qz esset verbū illud quod est sūma z nullius indigēs essētia

aut fortasse illa summa essētia que verbum est essētia quidē esset eterna: si verbum non esset: si nihil vnqz p istam fieret.

¶ Eius em̄ quod nec fuit nec est nec futurum est nullū verbū potest eē verū s̄ hanc ratōem si nūqz vlla preter summū spm̄ esset essētia nullū omnino eēt vbu⁹ in illo. Si nullum in illo verbū esset nihil apd se dicēt cū idē sit illi sic dicere alii qd qd ē intelligē nō aliud intelligēt. Si nihil itelligeret qz sūma sapiētia qz nō est aliud quā idē spūs nihil itelligeret qd absurdissimū est. Quid igit? Si enim nihil itelligeret quō esset summa sapiētia aut si nullo mō esset preter illam aliō quid illa itelligeret? Sed nunqz seip̄s non itelligeret aut quō vel cogitari potest qz summa sapiētia se aliquādo nō itelligat cū aliquando mens rationalis possit nō solum sumet sed et illius sūme sapiētie reminisci z illā et se itelligere. Si enim mens hūana nullam eius aut suā habere memoriā aut intelligentiā posset nequa qz se ab irrationabilib⁹ creaturis z illā ab oī creatura secū sola tacite disputādo sicut nūc mens mea facit discerneret. Ergo sūmus ille spūs sicut est eternus ita eterne sui memor est z itelligit se ad similitudinē mentis rationalis imo non ad illius similitudinē sed ille principaliter z mēs rationalis ad ei⁹ similitudinē. At si eterne se itelligit eterne se dicit. Si eterne se dicit eterne ē vbu⁹ eius apud ipsū. Siue igitur ille cogitetur nulla alia existente essētia siue alijs existentibus necesse est verbum illius coeternum illi esse cum ipso.

¶ Summus spūs seipm̄ dicat coeterno verbo. Capitulū. XXXI.

Ed ecce q̄rēt mibi de vbo quomodo creator dicit omnia que fecit obrulit se verbum quo seipm̄ dicit qz oīa fecit. An ergo alio verbo dicit seipm̄ et alio ea qz fecit: aut poti⁹ eodē ipso verbo qz dicit seipm̄ dic qd qz fecit? Nā

hoc quoque verbum quo seipsum dicit neces-
se est idipsum esse quod ipsum est sicut constat
de verbo illo quo dicit ea a se facta sunt.
Cum enim etiam si nihil unquam aliud esset nisi
summus ille spiritus ratio tamen cogat ver-
bum illud quo se dicit ex necessitate esse quod
verius quam hoc verbum eius non esse aliud
quam quod ipse est. Ergo si et seipsum et ea que facta
consubstantialia sibi verbo dicit manifestum
est quod verbi quo se dicit et verbi quo crea-
tura dicit una substantia est. Quod ergo si
una substantia est duo verba sunt? Sed forsitan
non cogit ideitas sibi verbi unitatem
admittere. Nam idem ipse qui his verbis
loquitur eandem illis habet substantiam et tamen
verbum non est. Sed utique verbum quo se di-
cit summa sapientia convenientissime dici po-
test verbum eius sed superioris ratione quod
eius perfectam tenet similitudinem. Nam nul-
la ratione negari potest cum mens ratio-
nalis seipsum cogitando intelligit ymagi-
nem ipsius nasci in sua cogitatione imo ip-
sam cogitationem sui esse suam ymaginem ad
eius similitudinem tamquam ex eius impressio-
ne formatam. Quod cum enim rem mentis seu per
corporis ymaginationem seu per rationem cu-
pit veraciter cogitare: eius utique simili-
tudinem quantum valet in ipsa sua cogitatio
ne conatur exprimere: quod quanto verius
facit tanto rem ipsam verius cogitat: et hoc
quidem cum cogitat aliud aliud quod ipsa non
est et maxime cum aliquid cogitat corpus
clarius perspicitur. Cum enim cogito notum
mihi hominem abscentem format acies cogi-
tationis mee in talem ymaginem eius qua-
lem illam pervisum oculorum in memoriam
attraxi que ymago in cogitatione verbum
est eiusdem hominis quem cogitando dico. Ha-
bet igitur mens rationalis cum se cogitan-
do intelligit secundum ymaginem suam ex se na-
tam id est cogitationem sui ad suam simili-
tudinem quasi sua impressione formatam
quod ipse se a sua ymagine non nisi ratione
sola seperare possit que ymago eius ver-
bum eius est.

¶ Vno verbo dicat se et quod fecit. XXXII.
Scitaque modo quis neget summam
sapientiam cum se dicendo intel-
ligit gignere consubstantialia sibi
similitudinem suam id est verbum filium.
Quod verbum licet de re tam singulariter
eminenti proprie aliquid satis convenienter
dici non possit non tamen inconuenienter si-
cut similitudo ymaginem et figura et cara-
cter eius dici potest. Verbum autem quo
creatura dicit nequaquam similiter est ver-
bum creature: quia non est eius similitu-
do sed principalis essentia: consequitur igitur
ut ipsam creaturam non dicat verbo crea-
ture. Cuius ergo verbo eam dicit si non
dicit eam verbo eius. Nam quod dicit verbo
dicit: et verbum aliter est verbum id est simi-
litudo. Si nihil aliud dicit quam se aut crea-
turam nihil dicere potest: nisi aut suo aut
eius verbo. Si ergo nihil dicit verbo crea-
ture quicquid dicit verbo suo dicit. Uno
igitur eodemque verbo dicit seipsum et que-
cumque fecit.

¶ Vno verbo videri possit dicere crea-
turam. Capitulum. XXXIII.

¶ Ad quod tam differentes res scilicet
creans et creata essentia dici pos-
sit uno verbo: perscrutemur cum verbum
ipsum sit dicenti coeternum creatura autem non
sit illi coeterna forsitan quia ipsa est sum-
ma sapientia et summa ratio in qua sunt om-
nia que facta sunt quemadmodum oportet quod
fit secundum aliquam artem non solum quando fit
verum et antequam fiat et postquam dissolvitur
semper est in ipsa arte. Non aliud quam quod
est ars ipsa idcirco cum summus ipse spiritus di-
cit seipsum dicit omnia que facta sunt. Nam et
antequam fieret et cum iam facta sunt et cum corruptu-
tur seu aliquo modo variatur semper in ipso
sunt non quod sunt in seipsis: sed quod est idem ipse
Etenim in seipsis sunt essentia mutabi-
lis secundum immutabilem rationem creata in ip-
so vero sunt ipsa prima essentia et prima exi-
stendi veritas cui prout magis utique
illa similia sunt: ita verius et persistentius exi-

Monologion

stunt. Hoc ita q; modo hoc irrationabi-
liter asseri potest quia cum seipm dicit su-
mus ille spūs dicit etia; quicquid factuz
est vno eodemq; verbo. Ceterum cū con-
stet quia verbū eius cōsubstantialē est illi
et pfecte simile necessario cōsequitur vt
oīa que sūt in illo eadem z eodē mō sint
in verbo eius. Quicqd igit factū est si-
ne viuat siue nō viuat aut quocūq; sit in
se in illo est ipa vita et veritas. Qm aut
idez ē sūmo spiritui scire q; intelligere vt
dicere necesse est q; eodez mō sciat oīa
que scit quo ea dicit aut intelligit.

Quicquid factum est in eius verbo z
scientia sit vita z veritas. XXXIII.

Quemadmoduz igit oīa sūt in
verbo eius vita z veritas ita sūt
in scientia eius. Qua ex re mani-
festissime pprehēdi potest quō dicat idē
spūs vel quō sciat ea que facta sūt ab hu-
mana sciētia cōprehēdi nō posse. Nam
nulli dubiū creatas sbas multo aliter es-
se in seipis q; in nostra sciētia i seipis nā
q; sunt per ipam suā essentia in nra vero
sciētia nō sunt eaz essentie sed earū simi-
litudines. Restat igit vt tātō verius sint
in seipis quā in nostra sciētia: quāto veri-
us sunt alicubi per suā essentia quā p su-
am similitudinē.

Incōprehensibili mō dicat vel sci-
at res a se factas. Capitulu. XXXV.

Quam ergo h constet q; oīs crea-
ta substantia tanto verius est in
verbo: id est intelligētia creato-
ris quā in seipā: quāto veri⁹ existit crea-
trix q; creata essētia quō cōprehēdat hu-
mana mēs cui⁹ sit illud dicere z illa sciē-
tia que sic longe superior: z verior ē crea-
tis substantijs si nostra scientia tā lōge su-
peratur ab alijs quātū earū similitudo
distat ab eaz essentia.

Quicqd ipē est ad creaturā h sit et
verbū ei⁹ nec tñ ambo pliter. XXXVI

Erit tamē manifeste rōes supe-
riores doceāt summū spm p ver-

bum suū fecisse oīa nunqd nō z ipm ver-
bum fecit eadē oīa. Qm em illi est cōs-
stantialē cuius est verbū necesse est vt sit
sūma essentia Summa aut essentia non
est nisi vna que sola creatrix z solū prin-
cipium est oīm que facta sūt Ipā namq;
sola fecit nō p aliud quam p se oīa ex ni-
hilo. Quare quecūq; sūmus spūs facit
eadē z verbū eius facit simplici. Quic-
quid igitur sūmus spūs est ad creaturā
h et verbū eius est et similiter nec tamen
ambo simul pliter quia non sunt plures
creatrices sūme essentie Sicut igit ille ē
creator rez z principiu sic z verbus eius
nec tamen sunt duo sed vnus creator et
vnū principium.

Q; dici nō possit quid duo sint q;uis
necesse sit esse duos. Cap. XXXVII.

Ludiose itaq; attēdendū ē quid
de quod valde insolitū alijs re-
bus in sūmo spū z verbo ei⁹ vi-
detur euenire. Nam certū ē sic vnicuiq;
singulatim vt et vtriusq; simul inesse q;
quid sunt in essentia et quicquid sunt ad
creaturā vt z singulatim perfectū sit am-
bobus et tamen pluralitatē non admit-
tat in duobus: licet em singulatim et ille
perfecte sit sūma veritas z creator z ver-
bus eius sit summa veritas z creator nō
tamen ambo simul sūt due veritates aut
duo creatores Sed cū hoc ita sint: miro
tamē mō apertissimū est quia nec ille cui-
us verbum ē potest esse verbus suū nec
verbum potest esse ille cuius est verbum
vt in eo quod significat vel quid sint sb-
stantialiter vel quid sint ad creaturā sem-
per indiuiduam teneāt vnitatem. In eo
vero q; ille nō existo est h autē est ex il-
lo ineffabilem admittāt plalitatē ines-
fabilez certe. Quis em necessitas cogat
vt sint duo nullo tamen mō exprimi po-
test quid duo sint. Nā z si forte duo pa-
res aut aliquid aliud similiter ad inuicē
possint dici in hīs ipis tamē relatiuis si
queratur quid sit illud de quo dicuntur

non potest dici pluraliter quēadmodū dicuntur due pares linee aut duo hoies similes. Quippe nec sūt duo pares spūs nec duo pares creatores nec duo aliqd q̄ significet eorū aut essentiam aut habitudinem ad creaturam sed nec duo aliqd quod designet ppriā habitudinez alterius ad alterum quia nec duo verba nec due ymaginez: verbū nāq; hoc ipm qd̄ verbum est aut ymago ad alterū est et sic ppria sunt hoc alterius vt nequa q̄ alteri coaptētur. Nam ille cuius est verbū aut ymago nec ymago nec x̄bū est.

Idem verbum sit a summo spiritu nascendo. Capitulum. XXXVIII.

Onstat igitur q̄ exprimi nō potest: quid duo sint: summ⁹ spūs: et verbum eius: quous quibusdā singulorū pprietatibus cogātur eē duo. Etenim pprium est esse vnius ex altero et pprium est alterius alterū esse ex illo. Quod ipm nullo vtiq; verbo videt̄ familiaris posse pferri quā si dicatur pprium esse vnius nasci ex altero et pprium alterius nasci alter ex ipso. Certū nāq; iam cōstat q̄ verbum sūmi spūs non sic est ex eo quēadmodū ea que ab illo facta sūt: s̄ quēadmodū creator de creatore sūmi et de sūmo et vt plena breuitate omnimoda absoluat̄ similitudo penitus idem ipm est de eodē ipso ita vt nullatenus sit nisi ex eo. Cū igit̄ pateat verbū summi spiritus sic esse ex ipso solo vt pfectam eius quasi proles parētis teneat similitudinem nec sic esse ex eo vt fiat ab ipso pfecto nullo mō pueniētius cogitari potest ex illo esse quā nascēdo. Nampe si immutabiles res indubitāter dicuntur nasci ex hijs ex quibus habēt vt sint: cū nullam eorū ex quibus nasci dicuntur teneat similitudinē sicut proles parētis. Dicimus em̄ capillos nasci de capite et poma ex arbore licet nec illi capitis nec illa arboris similia sint. Si in q̄ multa huius dicuntur nasci non absurde tāto

congruentius dici potest verbū sūmi spiritus ex illo existere nascēdo quāto pfectius quasi ples parētis trahit ei⁹ similitudinem ex illo existendo.

Verissime illud sit parēs illud vero proles. Capitulum. XXXIX.

Quod si cōueniētissime dicat̄ nasci et tam simile est illi de quo nascitur: cur estimetur simile quasi ples parenti et non potius asserat̄: quia quādo verior est ille parēs et istud ples quāto magis ille ad huius necessitatis pfectionem sol⁹ sufficit et quod nascitur eius similitudinez experimit. Nāq; in rebus alijs quas parenti prolesq; certū est habitudinem habere nulla sic gignit vt omnino nulli⁹ indigēs sola per se ad gignēdam prolem sufficiat: nulla sic gignitur vt nulla admixta dissimilitudine omnimoda similitudinez parētis exhibeat. Si ergo verbum sūmi spūs sic ē omnino ex ipius sola essentia et sic singulariter est illi simile vt nulla proles sic sit ex sola parentis essentia aut sic similis parenti pfecto nullis rebus tam conuenienter videtur aptari habitudo parētis et proles q̄ summo spiritui et verbo eius. Quapropt̄ illius est verissimū propriū esse parētem istius vere verissimum esse prolem.

Illud verissime gignat illō verissime gignatur. Cap. lx.

Hoc constare non poterit nisi pariter ille verissime gignatur. Si igitur illud est perspicuū ita hic esse certissimū necesse est quare sūmi spūs est verissime gignere et verbi eius verissime gigni. Vellem iā quidez et forte possem illū esse verissime patrem h̄ vero esse verissime filiū cōcludere. Sed nec hoc negligēdum existimo an patris et filij et an matris et filie magis illis apta sit appellatio cū in eis nulla sit sexus discretio. Nam si idcirco cōueniēter est ille pater et proles eius filius: q̄ vterq; ē

Monologion

spūs cur non pari ratione alteri cōuenit esse matrem alteri filiam quia uterq; est veritas et sapientia? an quia in hīs naturis que sexus habet differētiā melioris sexus est patrem esse vlt filium minoris vero matrem vel filiā. Est h quidem naturaliter in pluribus in quibusdā dō est cōtrario vt in quibusdā auis generibus in quibus feminin⁹ sexus semp maior ⁊ validior est masculin⁹ vero minor et infirmior. Aut certe idcirco magis cōuenit sūmo spūi dici patrē quā matrē qz prima ⁊ principalis taz plis semp est in patre nā si maternā causā quolibet modo sp paternā pcedit minimis est incongruū vt illi parēti apte nōmē mris cui ad gignēdaz plem nulla alia causa aut sociatur aut pcedit. Clerissimū est igitur summū spm patrē esse plis sue. Quod si filius semp similior est patri quā filia nihil aut similius est alteri quā sūmo patri. ples sua verissimū ē hāc plem nō esse filiam sed filium.

Quod alterius verissime sic esse genitorē et filium alteri⁹ ptem ⁊ genitū. .xij.

Sicut igit ppiū est illius verissime gignere istius dō gigni sic propriū est illius esse verissimū genitorē istius vero verissimū genitū et sicut alter est verissimus parens alter verissima proles sic alter est verissim⁹ pf alter verissimus filius. Inuētis tot ⁊ tātis singulorū ppietatibus quibus mirā quedā tam ineffabilis quā inuitabilis in sūma vnitāte pbatur esse plitas valde videt mibi delectabile retractare sepius tam impenetrabile secretū. Ecce enī cum sit impossibile sic eūdem esse qui gignit ⁊ eū qui gignitur atq; eūdem eē parētem ⁊ plem necesse sit aliū esse genitorē aliū genitū: aliū esse ptem: aliū filium: sic tamē necesse est idē esse illū qui gignit ⁊ illū qui gignitur necnō parētem et plem ⁊ impossibile sit aliū esse genitorē quā quod genitus est aliud esse pa-

trem quā q est filius.

Retractatio cōmunionis amboz ⁊ ppietatū singulorum. Cap. xlij.

Cum ita sit alius ille ⁊ alius ille vt omnino pateat q duo sint sic tamē vnū et ipm est id quod est ille et ille vt penitus lateat quid duo sint. Nam sic est altus pater alius filius vt cū ambos dixerim videā me duos dixisse ⁊ sic est idipm q est ⁊ pater ⁊ fili⁹ vt nō intelligā quid duos dixerim. Quis nāq singulus pf sit pfecte sūmus spūs sic tamē vnū idemq; spūs pf ⁊ filius vt pf ⁊ filius nō sint duo spūs sed vn⁹ spūs vt sicut singula ppria singulorū nō recipiūt pluralitatē quia nō sunt duorum ita id quod cōmune est amboz indiuiduaz teneat vnitātē qz totū sit singulorū. Nam sicut nō sunt duo ptes aut duo filij sed vnus pf ⁊ vnus filius quā singla sunt singulorū ppria ita nō sunt duo patres aut duo filij sed vnus pf ⁊ vnus filius qm singula sūt singulorū ppria ita non sūt duo sed vn⁹ spūs qz vn⁹ ⁊ singuli ptes et singuli filij sic pfectus esse spiritum sic sūt oppositi relationib⁹ vt alter nūq; suscipiat ppiū alteri⁹ sic sunt concordēs natura vt alter semp teneat essentiam alterius.

Quod alter alterius sit essentia .xliij.

Sc enī diuersi sunt p b q alter ē pater alter filius vt nūq; dicat aut pater filius aut filius pater et sic idem sūt p sbam vt semp sit in pte essentia filij ⁊ in filio essentia ptes. Est enī nō diuersa sed eadem nō plures sed vna vtriusq; essentia. Unde etiā si alter alterius dicatur essentia nō errat a veritate sed sūma vnitās simplicitasq; cōmē datur cōes nature. Nō enī quēadmodū intelligitur sapiētia hoīs per quā homo sapiens est qui nō potest esse p se sapiēs ita intelligi potest si dicatur pf essentia filij et filius essentia ptes vt eo mō sit fili⁹ existens p ptem ⁊ pf per filiū: quasi non

possit alter existens eē nisi p alterū sicut
homo nō potest esse sapiēs nisi p sapien-
tiā. Sicut nāq; sūma sapientia semp sa-
pit p se ita sūma essentia semp est p se.
Est autē pfecte sūma essentia p: et pfecte
sūma essentia filius: pariter ergo pfectus
pater p se est et pariter pfectus filius p se
est sicut vterq; sapit p se. Non enī idcir-
co minus pfecta ē essentia vel sapiētia fi-
lius quia est essentia nata de p:is essentia et
sapiētia de sapientia sed tūc min⁹ pfecte
essentia vel sapiētia esset si non esset p se
aut nō saperet p se. Nequaquē enī repu-
gnant vt filius p se subsistat et de p:re ha-
beat esse sicut enī p:re habet essentia et sapi-
entiam et vitā in semetipso vt nō p alienā s
p suā essentia p suā sapiētiā et vitā in se-
metipso aut nō p extraneā sed p suā esse-
ntiam sapiētiā et vitā subsistat sapiat et vi-
uat: alioquin nō erit idem esse p:is et filij
nec erit par p:ri filius. Quod q̄ falsum sit
liquidissime superius peruisus est quare
nō repugnat filiū et subsistere p se et esse
de p:re quia hoc ipm: id est p seipm posse
subsistere necesse est illū de patre habere
Nam si quis sapiēs suā me sapiētiā
cuius prius expers essem doceret vtiq; h
ipā sapiētiā eius facere nō incōgrue di-
ceret: sed quis mea sapiētiā ab illius sa-
piētiā haberet esse et sapere tamē cū iam
esset non nisi sua essentia esset nec saperet
nisi seipā. Multo igit magis eterni pa-
tris coetern⁹ filius qui sic habet a patre
esse: vt nō sint due essētie p se subsistit sa-
pit et vivit. Non igit sic intelligi potest.
q̄ p:ri filij aut filius p:is sit essentia quasi
alter nō possit subsistere p se sed p alter
sed ad designādā quā habēt cōmunio-
nem sūme simplicis sūmeq; vnius esse-
tie sic cōgrue dici et intelligi potest: quia
sic est alter idipm q̄ alter vt alter habeat
essentia alterius. Hac itaq; ratione qm̄
vterq; nō aliud est habere essentia q̄ esse
esse sicut habet alter alterius essentia: ita
est alter alterius essentia idem esse est al-

teri quod alteri.

¶ Aptius dici possit filius essentia pa-
tris quā pater essentia filij et quod similis
sit filius patris virtus et sapientia et si-
milia. Capitulum. xliij.

Quod licet scdm p:pectā ratōem
verū sit valde tamē magis con-
gruit filius dici essentia p:is quā
patre essentia filij. Quia nāq; p:ri a nullo
habet essentia nisi a seipso nā satis apte
dicit h:re essentia nisi suā quia vero fili⁹
essentia suā habet a p:re et eadē quam h:z
pater aptissime dici potest habere essen-
tia p:is. Quare qm̄ neuter aliter h:z esse-
ntia quā existēdo sicut satis aptius intel-
ligit h:re filius p:is essentia quā p:ri filij
ita cōueniētius dici potest filius patris
essentia quā p:ri filij. Nam hec vna si fiat
platio satis acuta breuitate cōmēdat fi-
lium nō solum eandē essentia h:re cum
p:re sed hāc ipaz h:re de patre vt hic sic fi-
lius est essentia p:is quod est filius ē nō
differēs essentia de patris essentia imo de
p:re essentia. Similiter ergo est filius pa-
tris essentia virtus et sapiētia siue veri-
tas et iusticia et quicquid summi spūs con-
uenit essentie.

Quo quedā ex hīs q̄ sic pferuntur ali-
ter quoz possint intelligi. Cap. xlv.

Idem tamē quedā ex hīs q̄ sic
pferri et intelligi possunt: alia q̄
non incōgruā sub hac ipā p:nu-
ciatōe intelligētiā suscipere. Liqueat enī
filiū esse v:z verbū: id est pfectā intelli-
gētiā siue pfectā toti⁹ paterne sbe cogni-
tōez et sciam et sapiētiā: id ē: q̄ ipm p:is
intelligit essentia et cognoscit et scit et sa-
pit Si igit hoc sensu dicat filius patris
intelligētiā et sapiētiā et sciētiā et cognitio-
siue noticiā qm̄ intelligit sapit scit et no-
uit p:rem nequaquē a veritate disceditur.

Veritas quoq; p:is aptissime dici p:ri
filius nō solū eo sensu quia est eadē fili⁹
veritas que est p:is sicut iam p:pectū ē
sed etiam hoc sensu vt in eo intelligatur

Monologion

nō imperfecta quedā imitatio sed integra veritas paterne sbe: quia non est aliud q̄ p̄ est pater. At si ita sba patris est intelligētia: scia: sapia: et veritas: p̄r colligitur quia sicut filius est intelligētia: et sciētia: et sapientia: et veritas: paterne sbe ita est intelligētia intelligētie: sciētia sciētie: sapia sapie: veritas veritatis.

¶ Filius sit intelligētia intelligētie: et veritas veritatis et similiter de similibus. Capitulum. xlvj.

De memoria vō quid scēiendū est an estimādu: est fili? intelligētia memorie siue memoria patris aut memoria memorie. Equidem cū summa sapiētia sui memor esse negari non possit nihil competētius q̄ in memoria pater sicut in verbo fili? intelligitur: qm̄ de memoria nasci verbum videtur quod clarius in nostra mēte p̄cipitur. Qm̄ nāq; mēs hūana nō semper se cogitat sicut sui semp̄ meminit liquet cū cogitat quia verbum eius nascit̄ de memoria. Unde apparz quia si semper se cogitaret semp̄ verbum eius de memoria nasceret̄. Rem enī cogitare cū? memoriā habemus hoc est mēte eā dicere: verbum vero rei est ip̄a cogitatio ad eius similitudinē ex memoria formata.

Hinc itaq; liquido anima duerti potest de summa sapiētia que sic semp̄ se dicit sicut semp̄ sui memor ē: q̄ de eter: na memoria est coeternū verbum nascit̄. Sicut igitur verbum congrue intelligit̄ ples ita memoria p̄ris nomē aptissime suscipit. Si ergo ples que omnino de solo sūmo spiritui nata est: ples est memorie eius nihil convenientius q̄ q̄ memoria ei? est idem ip̄e quippe non in eo quod sui memor est sic est in sui memoria: velut alia res in alia quēadmodum ea que sic sunt in hūane mentis memoria vt non sint ip̄a nostra memoria s̄ sic est memor sui vt ip̄a memoria sua sit.

¶ Consequit̄ itaq; vt quō filius intelligē

tia siue sapiētia p̄ris ita sit et paterne memorie. At quicqd̄ filius sapit aut intelligit eius similiter et meminit.

¶ In memoria intelligat̄ p̄r sicut in intelligētia filius et quō filius sit intelligētia vt sapiētia memorie et memoria patris et memorie. Capitulum. xlvij.

Et igitur fili? memoria p̄ris et memoria memorie: id ē: memoria memor p̄ris qui est memoria sicut ē sapia p̄ris et sapia sapie: id ē: sapia sapiens p̄rem sapiētiā et fili? qui de memoria nata de memoria sicut sapiētia nata de sapia p̄r de nullo nata memoria vel sapia. Sz ecce dū hui? patris filijq; pprietates cōmunionēq; delectabilis intueor nihil delectabilius in ill' cōtēplādū inuenio q̄ mutui amoris affectū qm̄ enī absurde neget sūm? spirit? se amare sicut sui memor ē: se intelligit cū mēs rationalis se nullū amare posse conuincat̄ ex eo quia sui et illi? memor esse et se et illuz intelligere potest ociosa nāq; et penit? inutilis est memoria et intelligētia cuiuslibet rei nisi put ratio exigit res ip̄a amet̄ aut reprobet̄. Amat ergo seipm̄ spūs sūmus sicut sui meminit et se intelligit.

¶ Sūm? spūs se amet et q̄ idē amor parit̄ pcedat a p̄re et filio. Cap. xlvij.

Alam certe est rationē habentē deum nō idcirco sui memorē esse aut se intelligere q̄ se amat sed ideo se amare quia sui meminit et se intelligit: nec eū se posse amare si sui non sit memor aut se nō intelligat. Nulla enī res amat sine eius memoria et intelligētia et multa tenentur memoria et intelligit̄ que non amantur. Patet igitur amorē sūmi spūs ex eo pcedere q̄ sui memor est et se intelligit. ¶ Si in memoria sūmi spūs intelligit̄ p̄r intelligētia filius manifestū est q̄ a p̄re pariter et filio sūmi spūs amor pcedit.

¶ Vterq; pari amore diligit se et al.

terum.

Capitulū. xlii.

Ed si se amat sum^{us} spūs pculdu
bio se amat p^{er} amat se filius al
ter alter^{us} quia singulus p^{er} sum
mus spūs: et singulus filius sum^{us} spūs
et ambo simul vnus spūs: q^{ui} vterq^{ue} pa
riter sui et alterius meminit et se et alterū
intelligit et qm̄ oīno idipm̄ est q^{ui} amat
vel amat in p^{re} et qd̄ in filio necesse ē
pari amore vterq^{ue} diligit se et alter^{us}.

Et tātus est ip̄e amor quātus est ip̄e
se spiritus.

Capitulū. li.

Quantus ergo est amor iste sum
mi spūs sit cōmunis p^{er} et filio. Si
se tātuz diligit qm̄ sui memi
nit et se intelligit tūc aut sui memor est et
intelligit se quāta est eius essētia qd̄ ali
ter esse nō potest pfecto tant^{us} est amor
eius quātus ip̄e est.

Et idem amor sit ad ipm̄ qd̄ est sum^{us}
spūs et tamē ip̄e cum patre et filio vnus
spiritus.

Capitulū. li.

Erū quid potest esse par sumo
spūi nisi sumus spūs. Iste ita
q^{ui} amor est sum^{us} spūs. Deniq^{ue}
si nulla vñq^{ue} creatura: id est: si nihil vñ
q^{ui} aliud ēē q^{ui} sum^{us} spūs p^{er} et fili^{us} nihil
omin^{us} se ip̄os ad inuicē p^{er} et fili^{us} dilige
rent. Cōsequit^{ur} itaq^{ue} hūc amorē nō esse
aliud q^{ui} qd̄ est p^{er} et fili^{us} qd̄ est summa eē
tia. Ad quē summe essētie plures esse
nō possūt quid magis necessariū q^{ui} pa
tre et filiū et vtriusq^{ue} amorē vnā esse sū
mā essētiā. Est igit^{ur} idē amor summa sa
piētia: summa veritas: sumū bonū: et q^{ui}
quid de sumi spūs sba dici potest.

Et tot^{us} pcedat a p^{re} tot^{us} a filio et ta
men non sit nisi vnus amor.

Cap. lii.

Istūcū est diligētē vtz sint
duo amores vñ^{us} a p^{re} pcedēs
alter a filio: an vñ^{us} non tot^{us} ab
vno pcedēs sed partim a p^{re} partim a
filio an nec plures nec vnus partim p
cedēs a singulis sed vñ^{us} totus a singu
lis et idem totus a duob^{us} simul. Sed

huiusmodi dubitatiois certitudo hinc
indubitāter cognoscit^{ur} quia nō ex eo p
cedit in quo plures sūt p^{er} et fili^{us} s^{ed} ex eo
in quovñū sunt. Itā nō ex relationibus
suis que plures sunt: alia est em̄ relatio
p^{er}is: alia fili^{us}: s^{ed} ex ip̄a sua essētia q^{ui} plu
ralitatem nō admittit emittūt p^{er} et fili^{us}
tūc panter bonū. Sicut ergo singul^{us} p^{er}
est sumus spūs et singulus fili^{us} est sum^{us}
spūs et simul p^{er} et fili^{us} non duo sed vñ^{us}
spūs: ita a singulo p^{re} manat tot^{us} amor
summi spūs et a singulo filio totus et si
mul a patre et filio non duo toti sed vñ^{us}
idemq^{ue} totus.

Et non sit eor^{um} filius. Cap. liij.

Quid ergo cū hic amor parit ha
beat esse a p^{re} et filio et sic simul
sit ambo^{us} vt nullaten^{us} dissimi
lis sit illis sed oīno idē sit quod illi nū
quid filius eor^{um} aut ples estimādus est
Sed sicut verbū mor considerat se plē
esse eius a quo est euidentissime probat
promptā p^{re}ferēdo p^{er}is ymaginem sic
amor apte se plen^{us} negat q^{ui} de p^{re} et fi
lio pcedere intelligit nō statim tā p^{re} p
eātā exhibet se cōtemplati eius ex quo
est similitudinē q^{ui}uis ipm̄ p^{re}siderata ra
tio doceat oīno idipm̄ esse q^{ui} est p^{er} et fi
lius. Deniq^{ue} si ples eor^{um} est: aut al^{ter} eor^{um}
erit p^{er} ei^{us} alter mⁱⁿ aut vterq^{ue} pater siue
mⁱⁿ est que oīa veritati repugnare vidē
tur. Qm̄ nāq^{ue} nullaten^{us} aliter a p^{re} pro
cedit q^{ui} a filio nulla veritas patitur vt
dissimili vocabulo ad illū p^{er} et fili^{us} refe
rant^{ur}. Non est igit^{ur} alter p^{er} eius alter
mⁱⁿ vt aut duo aliqua sint que singula p
fectā et nulla consideratōe differētes ha
beant pariter ad aliud vñū p^{er}is aut ma
tris habitudinē nllā natura aliquo mō
strari cōcedit exēplo. Ergo nō est vter
q^{ue} scilicet p^{er} et filius p^{er} et mⁱⁿ amoris a se
manantis. Nequa^{que} itaq^{ue} videt^{ur} verita
ti conuenire vt idē amor eor^{um} filius
sit aut proles.

Et sol^{us} p^{er} sit genitor et ingenit^{us} solus.

Monologion

filii genitus solus amor nec genitus nec ingenus.

Capitulū. lviij.

Ed videtur tamē amor idem nec omnino secundum communis locutionis modum dici posse ingenus nec ita proprie sic verbum genitus. Sollemus enim sepe dicere aliquid gigni ex ea re de qua existit ut cum dicimus splendorem aut calorem gigni ab igne seu aliquem effectum ex causa sua. Secundum hanc igitur rationem amor a summo spiritu exiens non omnino asseri potest ingenus ita vero proprie sic ut verbum dici genitus non potest quia verbum verissimam esse plenam et verissimum filium amorem vero nullatenus filium aut patrem esse manifestum est. Potest itaque imo debet dici solus ille cuius verbum est genitor et ingenus quia solus est pater et pater et nullo modo ab alio est. Solus autem et verbum genitum quia solus filius et pater est. Solus vero amor utriusque nec genitus quia nec filius est nec pater est: nec omnino non est ab alio.

Amor idem sit increatus et creatus sicut pater et filius et cum ipse tum illis non tres sed unus increatus et unus creator et quod idem possit dici spiritus patris et filii.

Quomodo autem idem amor singulus est summa essentia sicut pater et filius et tamē simul pater et filius et amor utriusque non plures sed una summa essentia que sola a nullo facta non per aliud quam per se omnia fecit necesse est ut quodammodo singulus pater et singulus filius et increatus et creator ita et amor singulus sic increatus et creator et tamen omnes tres simul et non plures sed unus increatus et unus creator. Patrem itaque nullus facit siue creat aut gignit: filium vero pater solus gignit et non facit: pater autem patrem et filius non facit neque gignit sed quodammodo sic dici potest spirare suum amorem quousque enim non nullo modo spirare suum amorem a se ineffabiliter procedere non discedendo ab illa et existendo ex illa forma

non alio modo videtur posse dici aptius et se emittere quam spirando. Quod si dici potest sicut verbum summe entitatis filius et eius: ita eiusdem amor satis convenienter appellari potest spiritus eius ut cum essentialiter ipse sit spiritus: tamen quia pater et filius illi non putetur alicuius spiritus quia nec pater ab illo alio est nec filius a patre quasi spirante nascitur iste autem estimeatur spirare utriusque quia ab utroque suo quodammodo inevitabili modo spirante procedit mirabiliter:

Qui etiam ex eo quia est communio patris et filii non absque ratione quasi proprium assumere posse videtur aliquid nomen quod patri filioque commune sit si proprium nomen exigit indigentiam. Quod quidem si fiat scilicet ut ipse amor nomine spiritus quam substantiam pariter patris et filii significat quasi proprio designetur. Ad hoc quod non inutiliter valebit ut per hoc idipsum esse quod est pater et filius quousque ab illis esse suum habeat intuetur.

Sicut filius est entitas vel sapientia patris eo sensu quia habeat eandem entitatem vel sapientiam quam pater sic idem spiritus sit pater et filii essentia et sapientia similia.

Capitulū. lvj.

Est quod quodammodo filius est substantia et virtus patris eo sensu quia habet eandem entitatem et sapientiam et virtutem quam pater utriusque spiritus intelligi entitatem vel sapientiam vel virtutem patris et filii quia habet omnia eadem quod habent illi.

Pater et filius et eorum spiritus pariter sunt in se invicem.

Capitulū. lvij.

Secundum est intueri in patre et filio et utriusque spiritu quod sunt in se invicem et tota equalitate et nullum alium excedat. Prefertur enim quia unusquisque eorum sic est perfecte summa entitas ut tamen omnes tres simul non sit nisi entitas una summa: quia nec sine se vel extra se nec maior vel minor seipsa esse potest.

Per singulos tamen idipsum non minus valet probari. Est etenim totus pater in filio et communis spiritus et filius in patre et eodem spiritu et idem spiritus in patre et filio quia memoria summe entitatis tota est in eius intelligentia et amore et amor in memoria et intelligentia. Tota quippe sua me

h. iij

memoria sūm? intelligit spūs z amat z totus intelligentie meminit et totā amat et totius amoris meminit z totū intelligit. **I**ntelligit aut in memoria pater in intelligentia filius in amore vtriusq; spūs. Tanta igitur pater z filius z vtriusq; spūs: equalitate sese cōplectuntur et sunt in se inuicem vt nullus eorū aliū excedere aut sine eo esse pbetur.

Nullus eorū alio indigeat ad memorandū vel intelligēdum vel amādū quia singulus quisq; cuz memoria z intelligentia et amor z quicqd necesse est in esse summe essentie. **Cap. lviij.**

Ed in hīs nullatenus negligēter: memorie cōmēdantur q; intuēti mihi occurrit existimo. Sic enī necesse est vt pater intelligatur memoria: filius intelligentia: spūs amor: vt nec pater indigeat filio aut cōmūi spū nec filius patre vel eodem spū siue idem spūs patre et filio quasi pater per se meminisse soluz possit: intelligere aut non nisi per filiū et amare nō nisi per suū filijq; spm: et filius per se intelligere tm queat ptem aut memor sit p spiritum suū amet z idem spūs p se non aliud q; amare valeat sed pater illi sit memor z filius illi intelligat. **R**az cū in hīs tribus vnusquisq; singulus sit sūma essentia et summa sapiētia sic perfecta vt ipa per se memor sit z intelligat z amet necesse est vt nullus eorum trium alio indigeat aut ad memorandū aut ad intelligēdum aut ad amādum. Singulus enī quisq; essentialiter est: et memoria et intelligentia z amor z quicquid summe est necesse in esse essentie.

Namen non sint tres sed vnus seu pater seu filius seu vtriusq; spūs. **lix.**

Quandam hic video questionez occurrere. Nam si pater ita est intelligentia z amor sicut ē memoria z fili? sic ē memoria et amor quomodo est intelligentia z vtriusq; spirit?

non minus est memoria et intelligentia q; amor: quomodo non est pater et fili? et alicuius spūs z quare non est fili? pater et spūs alicuius: et cur non est idem spūs alicuius pater z alicuius filius sic quippe intelligebat q; memoria esset pater filius intelligentia vtriusq; spūs amor. **T**erū hec questio non difficile soluitur si ea que iam ratione inuenta sūt considerent. **I**d circo enī nō est pater filius aut alterius spūs licet sit intelligentia genita z amor q; non est intelligentia genita aut amor ab aliquo pcedens sed quicquid est gignens est tm z a quo pcedit alius: filius quoq; ideo nō est pater aut alicuius spūs q;uis seipso memor sit et amet quia non est memoria gignēs aut amor ab alio ad similitudinem sui spūs pcedens sed quicquid existit tantū gignitur et est a quo spūs pcedit. **S**piritum quoq; nō cogit esse patrem aut filium hic quia cōtētus est memoria aut intelligentia sua cuz nō sit memoria gignens aut intelligentia genita sed solū quicquid est pcedat. **Q**uid igitur prohibet concludi quia vnus tm est in summa essentia pater vnus filius vnus spiritus: z nō tres patres aut filij aut spūs.

Quomō ex hīs multi filij nasci videantur. **Capitulū. lx.**

Ed ne forte repugnet huic assertioni q; intueor nam dubiū esse non debet quia pater z filius et eorū spūs vnusquisq; seipm z alios ambos dicit sicut se z alios intelligit. **Q**uā ita est quō nō sunt in summa essentia tota verba q; sunt dicentes et q; sunt que dicuntur? **S**i enī plures homines vnū aliud cogitatōe dicant tot eius vidētur esse verba q; sunt cogitatōes quia in singulorum cogitatōibus verbis eius est.

Item si vnus hō cogitet aliqua plura tot verba sūt in mēte cogitātis quot sūt res cogitate. **S**ed in hominis cogitatione non cogitat aliquid quod extra

Monologion

eius mentem est non nascitur verbum cogitare rei ex ipsa re: quia ipsa absens est a cogitationis intuitu sed ex rei aliqua similitudine vel ymagine que est in cogitantis memoria aut forte que tunc cum cogitat per corporeum sensum ex re presentem in mentem attrahitur. In summa vero essentia sic sibi semper sunt presentes pater et filius et eorum spiritus. Est enim sicut iam prospectum est unusquisque non minus in alijs quam in seipso ut cum inuicem se dicunt sic videntur. Idem ipse qui dicit gignere verbum suum quemadmodum cum a seipso dicitur. Quod ergo nihil gignit filius aut eius spiritus quam spiritus si unusquisque eorum verbum suum gignit cum a seipso dicitur vel ab alio? Quod autem verba probari possunt de summa nasci sibi totum ea necesse est sed superiorem considerantes filios gignere et totum emittere spiritus. Hoc itaque ratione videntur in illa esse non solum multi presens et filij et procedentes sed et alie naturae aut certe pater et filius et eorum spiritus de quibus iam certissimum est quia vere existunt non sunt tres dicentes quous singulusquisque seipsum et alios duos dicit. Sicut enim summe sapientie inest scire et intelligere: ita utique eterne incommutabilisque scientie intelligentie naturalis est id semper presens intueri quod scit et intelligit. Nihil autem aliud est summo spiritui huius dicere quam quasi cogitando intueri sicut nostre mentis locutio nihil aliud est quam cogitantis inspectio. Certissimum autem iam considerare rationes reddiderunt quicquid summe nature inest essentialiter id est perfecte conuenire patri et filio et eorum spiritui singulatiim et tamen idem si simul dicatur de tribus non admittere pluralitatem. Cum ergo constet quia sicut pertinet ad eius scientiam scientiam et intelligentiam sicut eius scire et intelligere non est aliud quam dicere: id est semper presens intueri quod sit et intelligit necesse est ut quemadmodum singulus pater et singulus filius et singulus eorum spiritus est sciens et intelligens et tamen hi tres simul non sunt

plures scientes aut intelligentes si unus sciens et unus intelligens ita unusquisque sit dicens: nec tamen sint tres dicentes simul sed unus dicens. Hinc illud quod liquide cognosci potest quia cum hi tres dicuntur vel a seipsis vel ab inuicem non sunt plura que dicuntur. Quid namque ibi dicitur nisi eorum essentia? Si ergo illa una sola est unum solum est quod dicitur ergo unum solum est in illis quod dicit et unum quod dicitur. Una quippe sapientia est quod in illis dicit et una sibi que dicitur persequitur non ibi esse plura verba sed unum.

Licet igitur unusquisque seipsum et omnes inuicem dicat impossibile tamen est in summa essentia esse verbum aliud preter illud de quo iam constat quod sic nascitur ex eo cuius est verbum et ut vera eius dici possit ymago et vere filius eius sit. In quo mixtum quoddam et inexplicabile video. Ecce enim cum manifestum sit unumquemque scientem licet patrem et filium et patris filijque spiritum pariter se et ambos alios dicere et unum solum ibi esse verbum nullatenus tamen ipsum verbum videri posse dici verbum omnium trium sed tantum unius eorum constat enim ipsum esse ymaginem et filium eius cuius est verbum et patet quia nec ymago nec filius suimet se precedentis spiritus congrue dici potest. Nam a seipso nec ex precedente a se nascitur nec seipsum aut procedentem a se existendo imitatur. Seipsum quippe non imitatur nec a se trahit existendi similitudinem quia imitatio et similitudo non est in uno solo sed in pluribus. Illum vero non imitatur nec ad eius similitudinem existit: quia iste non habet ab illo esse si ille ab isto.

Quo non sit ibi nisi unus unus. Ixi.
Restat igitur si solum verbum illi soli? esse de quo nascendo habet esse et ad cuius omnimodam similitudinem existit. Unus ergo pater non plures presens unus filius non plures filij idem unus precedentis spiritus non plures precedentis spiritus sunt in summa essentia. Qui cum ita tres sint ut nullo modo pater sit filius

aut procedens spūs nec filius aliquan-
do sit pater aut spūs pcedēs nec vnq̄ spi-
ritus patris aut filij sit pater: aut filius
et singulus quisq̄ si sit pfectus vt nullo
mō indigeat id tñ qđ sunt sic est vnū vt
sicut de singulis pluralit̄ dici nō p̄t ita
nec de trib⁹ s̄l̄t cū parit vnusq̄sq̄ seip̄z
et oēs inuicē se dicāt nō tñ sūt ibi plura
vba s̄ vnū et ipm non singulorū aut om-
niū simul sed vnius tātum.

Hoc licet inexplicabile sit tamē cre-
dendum sit. **Capitulū. lxiij.**

Idem mihi hui⁹ tā sublimis rei
secretū trāscēdere oēm intelle-
ctus aciez hūani et idcirco cona-
tū explicādī qual̄r s̄ sit cōtinēdū puto.

Sufficere nāq̄ debere existimo rem
incōprehensibilē indagātī si ad h̄ rōnan-
do puenierit vt eaz certissime cognoscat
etiā si penetrare nequeat intellectu quō
ita sit nec idcirco min⁹ hīs adhibēdā fī-
dei certitudinem q̄ pbatōib⁹ necessarijs
nulla alia repugnāte rōe asserueit si sue
naturalis altitudinis incōprehensibilitate
explicare nō paciātur. Quid aut tñ in-
comphēnsibile tā ineffabile q̄ id q̄ supra
oīa est: Quapropt̄ si ea q̄ de sūma eēn-
tia hacten⁹ disputata sūt necessarijs sūt
rōib⁹ asserta q̄uis sic intellectu penetra-
ri nō possint vt et vbi valeāt explicari
nullatenus tñ certitudis eorū mutat soli-
ditas. Nam si superior p̄sideratio rō-
nabilit̄ cōprehēdit incōprehensibile esse
quō eadez sūma sapia sciat ea que fecit
de q̄b⁹ taz multa nos scire necesse ē: q̄s
explicet quō sciat aut dicat seip̄am de q̄
aut nihil aut vix aliqd ab hoīe sciri pos-
sibile ē: Ergo si in eo q̄ seip̄am dicit ge-
nerat pater et generat fili⁹ generationē
eius quis enarrabit. Sed rursum si ita ra-
tio ineffabilitatis illius habet imo quia
sic ē quō stabat quicqd de illa sba secū-
dum p̄fīs et filijz pcedētis habitudinē
disputatū est: Itaz si vera illud ratione
explicitū est qualiter est illa ineffabilis:

aut si illa ineffabilis est quō est ita sicut
disputatū est: an quodā ten⁹ de illa po-
tuit explicari et ideo nihil phibet eē ve-
rū q̄ disputatū est. Sed quia penitus
non potuit cōprehēdi idcirco est ineffa-
bilis. Sed ad illud quid respōderi po-
terit q̄ iam supra hec in ip̄a disputatōe
constitit q̄ sicut est sūma essentia supra
et extra oēm aliā naturā vt si quādo de
illa dicī aliud verbis que cōmunia sūt
alijs naturis sensus nullatenus sit con-
munis. Quem em̄ sensū in oībus hīs
verbis que cogitant intellexi nisi cōmu-
nem et v̄sitatū. Si ergo v̄sitatus sensus
verborum alienus est ab illa qcquid ra-
tionatus sum nō pertinet ad illā. Quō
igitur verū est inuentū esse aliquid de sū-
ma essentia si qđ est inuentum lōge diuer-
sum est ab illa: Quid ergo an quō inue-
tum est aliquid de incōprehensibili re et
quodam mō nihil p̄spectū est de ea: Se-
pe nāq̄ multa dicimus que pp̄rie sicut
sunt nō exprimimus sed per aliud signi-
ficamus id quod pp̄rie aut volum⁹ aut
non possumus depromere: vt cū p̄ eni-
gmata loquimur et sepe videmus aliqd
nō pp̄rie quemadmodū res ip̄a est sed
per aliquā similitudinē aut ymaginem
vt cū vultū alicuius cōsideram⁹ in spe-
culo sic quippe vnā eandemq̄ rem di-
cimus et non dicimus videmus et nō vi-
demus. Dicimus et videmus per aliud
non dicimus et non videmus per suam
proprietatem.

Quomō de ineffabili re verū dispu-
tatum sit. **Capitulū. lxiij.**

Nec itaq̄ ratione nihil prohibet
et verum esse q̄ disputatum est
hactenus de summa natura: et
ip̄am tamē nihilominus ineffabilē con-
sistere: sed nequāq̄ illa putetur per esse-
ntie sue pp̄rietatem expressa sed vt cuiq̄
per aliud designata. Itā q̄cūq̄ noīa
de illa natura dici posse vidēt nō tñ mi-
hi eā ostēdit p̄ pp̄rietatē q̄ p̄ aliq̄ inuēit

Monologion

similitudinē. Etenim cū eorūdem vocū significatōes cogito familiari^o cōcipio mente qđ in rebus factis cōspicio qđ id quoq; omnem humanū intellectū transcendere intelligo nā valde min^o aliqd imo longe aliud in mētemea sua significatōe cōstituūt qđ sit illud ad qđ intelligēdam p hanc tenuam significatōem mens ip̄a mea conat^r pficere. Itā nec nomē sapiētie mihi sufficit ostēdere. illud per quod oīa facta sūt de nihilo et seruātur a nihilo nec nomē essētie mihi valet expm̄ere illud qđ p singlārē altitudoem lōge ē supra oīa et p naturālē p̄prietatē valde est extra oīa. Si ergo illa naturā ineffabilis est quia p verba sicuti est nullatenus valet intimariz falsū non est si quid de illa ratione docēte p aliud velud in enigmate p̄t estimari.

Quod p rationālē mentē maxime accedat ad cognoscēdū sūmā eēntiā. lxiij. **Q**uā igit^r pateat qđ nihil de hac natura possit p̄cipi p suā p̄prietatem sed p aliud certū est quia p illud magis ad eius cognitiōem accedat qđ illi magis p similitudiem p̄pinquat. Quicqd em̄ inter creata cōstat illi esse simili^o id necesse est esse natura p̄stantius. Quapropter p maiorem similitudiem plus iuuat mentē indagātem sūmō veritati p̄pquare et p excellētiorem creatā essētiā plus docet quid de creante mens ip̄a debeat estiāre. Proculdubio itaq; tāto altius creatrix essētia cognoscit^r quāto p p̄pquiores sibi creaturā indagat. Itā qđ oīs essētia in quātū est intm̄ sit sūme similis essētie ratio iāz supra considerata dubitari nō p̄mittit. Patet itaq; qđ sicut sola ē mēs rationalis inter oēs creaturas qđ ad ei^o inuestigatōez assurgere valeat ita nihil omīn^o eadez sola est p quā maxime ip̄a met ad eiusdez inuētōem proficere queat. Itā iam cognitū est quia hille maxime per naturalis essētie p̄pquar: simi

litudinē. Quid igit^r aptius qđ qđ mēs rationalis quāto studiosius ad se discēdam intendit tanto efficacius ad illius cognitionem ascendit: et quāto seipsam intueri negligit tanto ab eius speculatione descendit.

Mens ip̄a speculum eius et ymago eius sit. Capitulū. lxxv:

Aptissime igitur sibi met eēve lut speculum dici potest in quo speculetur et ita dicam ymaginem eius quā facie ad facie videre neq̄t

Itā si mēs ip̄a sola ex omnib^o que facta sūt sui memor et intelligēs et amās esse potest nō video cur neq̄t esse in illa vera ymago illius essētie que p sui memoriā et intelligentiā et amorē in trinitate ineffabili p̄sistit. Ac certe inde veri^o illi^o eē se pbat ymaginē qđ illi^o potest eē memor illā intelligere et amare. In qđ em̄ maior ē et illi similior et verior i eo illi^o eē ymago cognoscit^r oīno at cogitari nō potest rationali creature naturaliter eē datū aliud tā p̄cipuū tamq; simile summe sapiētie qđ hic qđ potest reminisci et intelligere et amare id quod optimū esset maximū est oīm. Nihil igit^r aliud est inditū alicui creature qđ sic proferat ymaginem creatoris. Consequi itaq; videtur: quia rationalis creatura nihil tñ debet studere qđ hanc ymaginez sibi per naturalem potētiā impressaz per volūtarium effectū expm̄ere. Etenim preter h^o quia creati se debet hocipm̄ qđ est. Hinc quoq; quia nil tam p̄cipuum posse qđ reminisci et intelligere et amare summū bonum cognoscitur nimirū nihil tam precipue debere velle conuincitur. Quis enim neget quecumq; meliora sunt in potestate ea magis esse debere in volūtate. Deniq; rōnali nature nō ē aliū eē rationalē qđ posse discernere iustū a nō iusto verū a nō vō: bonū a nō bono mai^o bonū a min^o bono: h^o autē posse omnino inutile est illi et supvacuū

nisi qđ discernit amet: vel reprobet secū
dum de discretōis iudiciū.

Et rationalis creatura ad amādum
illum facta sit. Capitulum. xlvj.

Rinc itaq; satis patēter videt eē
rationale ad h̄ existere: vt sicut
ratione discretōis aliud maius
vel minus bonū siue non bonū iudicat.
Ita maius aut min⁹ id amet aut respu-
at. Nihil igit aptius quā rationale
creaturā ad h̄ esse factā vt sūmā essētiā
amet sup oīa bona sicut ipa est sūmum
bonū: imo vt nihil amet nisi illā aut pro-
pter illā quia illa est bona p se nihil est
bonū nisi p illā. Amare aut eā nequit ni-
si eius reminisci et eā studiūt intelligere
Et ergo est rationale creaturā totum
suū velle et posse ad memorādū et intel-
ligendū et amādū sūmū bonū impen-
dere debere ad qđ ipam esse suū se co-
gnoscat habere.

Et anima semp illā amās aliquādo
vere beate viuat. Capitulum. lxxvj.

Obiū aut non est aīam hūanā
esse rationale creaturam. Ergo
necesse est eaz esse factā ad h̄ vt
amet sūmā essētiā. Necesse est igitur
eā esse factā vel ad hoc vt sine fine amet
aut ad h̄ vt aliquādo vel spōte vel vio-
lēter hūc amorē amittat. Sed nephas
est estimare sūmā sapiētiā ad h̄ eā fecis-
se vt a liquādo tñ bonū aut contēpnat
aut volēs tenere aliqua violētia pdat.

Restat igit eaz esse ad h̄ factā vt sine
fine amet sūmā essētiā et hoc facere nō
potest nisi semp viuat. Sic igit est scīa
vt semp viuat si semper velit facere ad
quod facta est.

Et illa se amāti seipaz resbuat. lxxviii.

Einde incōueniēs est nimis sū-
mo bono sūmeq; sapiēti et om-
nipotēti creatori vt quod fecit
esse ad se amādum id faciat non esse: qđ
diu vere amauerit qđ sponte dedit nō
amāti vt semp amaret id auferat vl au-

ferri pmittat amanti vt ex necessitate nō
amet presertim cū dubitari nullatenus
debeat qđ ipse oēm naturam se vere amā-
tem amet. Quare manifestū est hūa-
ne anime nūq; auferri suā vitam si sem-
per studeat amare sūmā vitā. Quali-
ter ergo viuēt? Quid in agēdo est lon-
ga vita: nisi sit a molestiaz incurfide de-
securat? Quisquis em dū viuūt aut timē-
do aut paciēdo molestijs subiacer: aut
falsa securitate fallit quid nisi misere vi-
uit? Si quis aut ab hīs libere viuūt bē-
uiuūt. Sed absurdissimū ē vt aliqua
natura semp amādo illū qui est summe
bonus et oīs semp misere viuāt: liquet
igit hūanaz aīam huius esse vt si seruet
id ad quod est aliquādo vera secura ab
ista morte et omni alia molestia beate vi-
uat. Deniq; nullatenus verū videri
potest vt iustissimus et potētissimus ni-
hil retribuāt amanti se pseueranter cui
non amāti tribuit essētiā vt amās esse
posset. Si em nihil retribuīt amāti non
discernit iustissimus inter amātem et cō-
tēpnētem id quod summe amari debet
nec amat amātem se aut non prodest ab
illo amari que omnia ab illo dissonant:
retribuīt igit omni se amare pseueranti.
Quid attribuit si nihilo dedit rationa-
lem essētiā vt amans esset quid dabit
amāti si amare non cesset. Si tam gran-
de est qđ amorī famulat: quantū grande
est qđ amorī recōpēsat. Et si tale ē amo-
ris fulcimentū quale est amoris emoli-
mentū Nam si rationalis creatura que
sibi inutilis ē sine hoc amorē sic eminet
in oībus creaturis vtiq; nihil potest eē
premiū huius amoris nisi qđ supereminet
in oībus naturis. Etenim ipm idēz bo-
num qđ sic amare exigit: nō minus se ab
amante desiderari cogit. Nam quis sic
amet iusticiam: veritatem: beatitudi-
nem: incorruptibilitatem: vt hīs frui nō
appetat. Quid ergo summa bonitas
retribuēt amāti et consideranti se nisi se

Monologion

ipam. Nam quicquid aliud tribuat non retribuit quia nec recompensatur amori nec consolatur amanti nec faciat desiderare. At si se vult amari et desiderari ut aliud retribuat nec se vult amari et desiderari propter se sed propter aliud et sic non vult se amari sed aliud quod cogitari nequias est. Nihil ergo verius quam quod omnis anima rationalis si quoadmodum debeat studeat amando desiderare summam beatitudinem aliquando illam ad fruendum percipiat ut quod nunc videt quasi per speculum et in enigmate tunc videat faciem ad faciem.

Quod omnis humana anima sit immortalis. lxxix.
Utrum autem ea sine fine fruatur durare stultissimum est: quoniam illa fruens nec timore torqueri poterit: nec fallaci securitate decipi: nec ei indigentiam iam ex parte illa poterit non amare: nec illa deferet amanti se: nec aliquid erit potestis quod eas seperet inuitas. Quare quicquid anima summa beatitudinem semel frui ceperit eterne beata erit. Hinc utique consequenter colligitur quod illa que summi boni amorem contemnit eternam miseriam incurrit. Nam si dicatur quod pro tali contemptu sic iustius puniatur ut ipsum esse vel vitam perdat quia se non videtur ad id ad quod est facta nullatenus hec admittit ratio ut post tantam culpam pro pena recipiat esse quod erat ante omnem culpam. Quippe antequam esset nec culpam habere nec penam sentire poterat. Si ergo anima contempnit id ad quod facta est sic moritur ut nihil sentiat: aut ut omnino nihil sit similiter se habebit. et in maxima culpa et sine omni culpa nec discernet summe sapiens iusticiam inter id quod nullum bonum potest et nullum malum vult ad id quod maximum bonum potest et maximum malum vult. Ad hoc satis patet quod inconueniens sit.

Quod autem semper misera aut aliquando beata vere sit. Capitulum lxx.

Nihil igitur videri potest conuenientius et nihil credi debet cer-

tius quam hominis animam sic esse factam: ut si contemnat amare summam essentiam eternam pacietur miseriam: ut sic amans eterno gaudebit premio: ita contempnens eterna pena doleat: et sicut illa sentiat immutabilem sufficientiam: ita ista sentiat insolubilem indigentiam. Sed nec amantes animam necesse est eterne beatam esse: contempnentes miseriam si sit mortalis. Siue igitur amet siue contemnat id ad quod animam creata est: necesse est eam immortalem esse. Si autem sunt aliquae anime nec amantes nec contempnentes iudicande sint sicut esse videntur anime infatuque quid de his scire dum est siue sunt mortales siue immortales. Sed proculdubio omnes humane anime eiusdem nature sunt. Quare quoniam constat esse quasdam immortales: necesse est omnem animam esse immortalem. Utrum cum omnino quod uiuit aut nunquam aut aliquando sit vere securum ab omni molestia: nihilominus est necesse omnem humanam animam aut semper miseram esse aut aliquando uiuere beatam.

Quod nulla anima iniuste priuetur summo bono et quod omnino ad ipsum sit. Cap. lxxi.

Quare vero anime incunctanter iudicande sint sic amantes illud ad quod amandum facte sunt: ut illo quodammodo frui que autem sint contempnentes ut illo semper indigere mereantur: aut qualiter quoque merito ille que nec amantes nec contempnentes dici posse videntur ad beatitudinem eternam miseriam ne distribuuntur aliquid mortalium disputando posse comprehendere proculdubio vel difficillime vel impossibile existimo quod tam a summo iusto summeque bono creatore rerum nulla eo bono ad quod facta est iniuste priuetur certissime est tenendum et ad idem ipsum bonum est omni homini toto corde tota anima tota mente amando et desiderando intendendum.

Quod summa essentia sit sepanda. lxxii.

Ed in hac intentione humana anima nullatenus se poterit

exercere si desperet quo intendit se posse puenire. Quapropter quantum est ei utile studium ad nitendum tantum necessaria est spes perigendi. Amare autem et sperare non potest quod non credit. Expedit itaque eidem homini ne aie summa essentia et ea sine quibus illa amari non potest credere: ut illa credendo tendat in illam quod idem apte breuiusque si gratari posse puto si pro eo quod est credendo tendere in summam essentiam dicat credere in summam essentiam. Nam si quis dicat se credere in illam satis videtur ostendere et per fidem quam profertur ad summam se tendere essentiam et illa se credere que ad hanc pertinet intentionem nam non videtur credere in illam siue qui credit quod attendendum in illam non pertinet siue qui per hoc quod credit non ad illam tendit.

Quod credendum sit in illa. Cap. lxxv.

Et fortasse idifferenter dici potest credere in illam et ad illam sicut pro eodem accipi potest credendo tendere in illam et ad illam nisi quia quisque tendendo ad illam puenit non extra illam remanebit sed intra illam permanebit et expressius et familiarius significet si dicimus credendum esse in illam quam si dicimus ad illam. Hac itaque ratione puto congruentius posse dici credendum esse in illam quam ad illam.

Et in patrem et filium et eorum spiritum pariter et in singulos simul in tres credendum sit. Capitulum lxxvi.

Credendum igitur est pariter in patrem et filium et eorum spiritum et in singulos et simul in tres quod et singulus pater et singulus filius et singulus eorum spiritus est summa essentia et simul pater et filius cum suo spiritu sunt una eademque summa essentia in quam solam omnis homo debet credere quia est solus finis quem in omni cogitatu actuque suo per amorem debet intendere unde manifestum est quia sicut in illam tendere non credit illam nullus potest ita eam credere non tendat in illam nulli prodest. lxxv

Que sit viua que mortua fides. Quapropter quacumque certitudine

credat tanta res inutilis erit fides et quia si mortuum aliquid nisi dilectione valeat et viuatur. Etenim nullatenus fides illam quam copotens comitatur dilectio si se oportunitas offerat operandi ociosam esse sed magis se quadam opere exercere frequenter quod sine dilectione facere non posset vel hoc solo probari potest quod quod summa iusticia diligit nihil iustum continere nihil valet iniustum admittere. Ergo quoniam quod aliquid operari inesse sibi vitam siue qua operari non valeret ostendit non absurde dicimus operosa fides viuere quod habet vitam dilectionis si ne qua non operaretur et ociosa fides non viuere quod caret vita dilectionis cum qua non occurreret. Quare si cecus dicitur non tamen quod perdidit visum sed qui cum debet habere non habet cur non similiter potest dici fides sine dilectione mortua non quod vitam suam: id est dilectionem perdidit sed quod non habet quam semper debet habere. Quod admodum igitur illa fides quam per dilectionem operari viuam esse cognoscitur ita illa que per contemptum ociosa mortua esse cognoscitur. Satis itaque convenienter dici potest viuam fides credere in id in quo credi debet mortua vero fides credere tantum id quod credi debet.

Quid tres summa essentia quodammodo dici possit. Capitulum lxxvi.

Ecce patet omni homini expedire ut credat in quamdam ineffabilem trinitatem unitatem et unam trinitatem. Una deus et unitatem propter unam essentiam trinam deum et trinitatem propter tres nescio quid licet enim possum dicere trinitatem propter patrem et filium et utriusque spiritum qui sunt tres non tamen possum proferre unum nomen propter quod tres velut si dicerem propter tres personas. Sicut si dicerem unitatem propter unam substantiam. Non enim putande sunt tres persone quia omnes plures persone sic subsistunt sepe separatim abinuicem ut totum necesse sit esse substantias quod sunt persone quod in pluribus hominibus quod quod persone totum indiuidue sunt sibi cognoscitur. Quare in summa essentia sicut non sunt

Monologion

plures sbe ita nec plures pfone Si quis itaq; velit alicui loqui quid tres dicet eē patrē et filiū et vtriusq; spm nisi forte indigentia nois pprie conuenientius coactus elegerit aliq; de illis nomib; que pluraliter in summa essentia dici nō possint ad designādū id qd congruo nomine dici nō potest vt si dicat illā ammirabilem trinitatē esse vnā essentiā vlnaturam et tres psonas siue sbas. Nam hec duo noia aptius eligūtur ad designādū p̄sentialitē in summa essentia q; psona nō dicitur nec de indiuidua rationali natura sba p̄cipaliter dicitur de indiuiduis que maxime in p̄sentialitate sbsistūt. Indiuidua namq; maxime sbsistant: id est sbiacēt accidētib; et ideo magis pprie nomē sbe suscipiunt. Unde iam supra manifestū est summā essentiā que nullis sbiacet accidētib; pprie non posse dici sbam nisi sba ponat p̄ essētia. Potest ergo hac necessitatis ratione irrephēnsibiliter illa summa et vna trinitas siue trina vnitas dici vna essentia et tres persone siue tres sbe. Elidetur ergo imo incūctanter asseritur quia verō nihil est id quod dicitur deus et huic soli summe essentie pprie nomē dei assignat. Quippe oīs qui deū esse dicit siue vnū siue plures nō intelligit nisi aliq; sbam q; sentiet supra oēm naturam q; deus nō est ab hoībus et venerādā propter eius emīentem dignitatē et exorandā sibi propter q̄libz iminētē necessitatē. Quia ipsa domine oībus et regat oīa et si solus deus.

l. ap. lviij.

Quid āt tā p sua dignitate venerandū et p qualibet re depcādū quā summe bonū et summe potens spūs qui dñatur oībus et regit oīa. Sic enī constat q; oīa per summe bonā summe q; sapiētem oīpotētiā eius facta sunt et vigēt ita minus incōueniēs est si estimeatur q; rebus a se factis ipse non domine siue q; facte ab illo min⁹ potētem minus uel bono uel sapiente aut nulla penitus

ratione sed sola casuum inordinata volubilitate regatur cū ille solus sit p quecūlibet et sine quo nllī bono est et ex quo et per quem et in quo sunt omnia. Cum igitur solus sit ipse non solū bonus creator sed et potētissimus deus et sapientissimus rector oīm liquidissimum est hunc solum esse quē omnis alia natura scdm totum suum posse debet diligēdo venerari et venerando diligere de quo solo p̄spera sunt sperāda ad quē solum ab aduersis fugiēd: cui soli pro quauis re supplicādū. Vere igitur hic est non solum deus sed solus deus ineffabiliter trinus et vnus.

Explicit monologion.

Incipit Anselmus de p̄cessionē spūs sancti contra grecos.

Regatur a grecis quod spūs sanctus de filio procedat: sicut nos latini confitemur nec recipiūt doctores nostros latios quos i hoc sequimur. Qui quō enangelia nobiscuz venerātur et in alijs de trino vno deo credūt h̄ ipm per oīa quod nos q; eadē re certissimus spero p̄ auxilium eiusde; spūs sancti quia si malunt solide veritati acquiescere quaz pro inani gloria contēdere p hoc quod absq; ambiguitate confitētur ad h̄ q; nō recipiūt rationabiliter duci possūt. Quis igitur multi sunt qui h̄ meli⁹ me possint efficere tamē quō mihi a plurib⁹ iungit quoz petitioni tū p debito veritatis amore: tū p eoz caritate et religioīa volūtatē nō audeo resistere. Inuoco eūdē spūs sanctū vt ad hec me dignet̄ dirigere. Hac itaq; spe p mee sciētie hūilitate sciētiōrib; altiora relinquēs postulant aggrediar et grecoz fide atq; hīs q; credūt indubitāter et confitēter pro certissimis argumētis ad rep̄p̄bādū q; nō credunt vtat.

De processione

Quædunt qui
dem unum et solū ac perfe-
ctum esse deum: nec ullam
eum habere partem sed to-
tum esse quicquid est. Hunc quoque cōfi-
tentur esse patrem et filiū et spūsanctum
ita ut si solus dicatur pater aut fili⁹ aut
spūsanctus siue duo simul pater et filius
aut pater et spūsanctus aut filius et spū-
sanctus siue tres simul pater filius spū-
sanctus idem totus pfectus designetur
deus quous nō idem significet nomē pa-
tris aut fili⁹ et nomen dei. Non enim idem
est esse deum et esse patrem aut filiū
Nomen autē spūsancti ideo quia spūsa-
ctus alicuius intelligitur spūs pro rela-
tione noie ponitur. Nam quous pater sit
spiritus et sanctus et filius sit spiritus et
sanctus nec tamen pater alicuius spirit⁹
nec filius alicuius spūs sicut spūsanct⁹
alicuius et spūs. Est enim spūs de⁹ spūs
patris et fili⁹. Quous enim greci negēt de fi-
lio illum pcedere nō tamen negāt eū es-
se spūm fili⁹. Quædunt quoque et cōfite-
tur deum de deo esse nascēdo et de⁹ de deo
esse pcedēdo quia filius deus est de pa-
tre deo nascēdo et spūsanct⁹ est de patre
deo pcedēdo. Nec putant aliū esse deū
qui nascitur quā de quo nascit⁹ et qui pro-
cedit quā de quo pcedit: quous scdm no-
mīa significātia qd est de quo aliquis na-
scitur et est qui de aliquo nascit⁹: et ē qui
de aliq pcedit p̄litate admittat: s̄ quā
plures et alij sūt abinuicem pater et filius
et spūsanctus. Nam cum dicitur de⁹ esse
pater significatur eē de quo aliq nasci-
tur et cum nominat⁹ filius intelligit⁹ esse
qui de aliquo nascit⁹ et quādo spūsanct⁹
noīatur quia non absolute spūm sed san-
ctus dei intelligimus mōstratur esse qui
de aliquo pcedit. Sed cū dicit⁹ quia fili⁹
est de patre et spūsanctus de patre intel-
ligitur quia hoc et est filius ē spūsanctus
habent de patre. Sed alio mō intelligit⁹

filius esse de patre et aliter spūsanct⁹ fi-
lius enim est de patre: id est de deo qui est
pater eius. Spūsanctus vero nō est de
deo patre suo sed tñ de deo qui ē pater
ergo filius sed et est de deo dicitur filius
eius et ille de quo est p̄r eius spūsanctus
aut non sed quod est de deo dicitur fili⁹
eius nec ille de quo est pater eius. Et certū
est etiam quia deus nō est pater aut fili⁹
aut spūsanctus alicuius nisi dei nec vl-
la res est deus nisi idem pater et filius et
spūsanct⁹ et sicut unus deus est sic un⁹
tñ pater: unus filius unus spūsanctus
Unde fit ut non sit in illa trinitate pater
nisi eiusdem fili⁹ nec filius nisi eiusdē pa-
tris neque spūsanctus alicuius spūs nisi
eiusdem patris et fili⁹. Nec ita quod sola cau-
sa p̄latis est in deo ut pater et filius et
spūsanctus dicā nō possint de inuicē sed
alij sicut ab inuicem quia p̄dictis duob⁹
modis est deus de deo et totū potest di-
ci relatio. Nam quō filius existit de deo
nascēdo et spūsanctus pcedēdo ipa di-
uersitate natiuitatis et p̄cessionis referū-
tur ad inuicem ut diuersi et alij ab inuicē
Et quādo sba habet esse de sba due sūt
ibi relatōes infociabiles si scdm illas no-
mina ponantur sbe. Luz enim hō est gignē-
do de hoīe dicit⁹ hō de quo est hō pater
et hō qui est de hoīe filius. Impossibile
igitur est p̄rem esse illum filiū cui⁹ pater
est et filium esse illū patrem cuius fili⁹ est
quous patrem esse filiū et filium esse patrē
nihil phibet cum unus homo pater est
et filius quō ad aliū est pater ad aliū fili-
us. Nempe cū isaac sit pater Jacob et fi-
lius abrahe pater est filius et filius est pa-
ter sine repugnantia quō ad aliū pater
dicitur quā ad suū patrē filius ad ali-
um quā ad suū filium patrem aut esse in
eodem isaac illū filiū cuius pater est aut
filium esse illum patrem cuius est filium
non est possibile. Ita ergo in deo cū de⁹
sit pater et filius et spūsanctus nec sit pa-
ter nisi eiusdē fili⁹ nec filius nisi eiusdem

Spūssancti

patris nec spūs alicuius nisi eiusdē patris filij: p̄r nō est filius aut spūssanct⁹ filius nō est p̄r aut spūssanct⁹: nec spūs est p̄r aut filius. Quippe quō filius est de p̄re spūssanctus de p̄re nec ille de q̄ est aliquis potest esse qui de se est nec ille qui de aliquo est valet esse is de quo est sicut iam dictū est ideo nec p̄r ē filius aut spūssanct⁹ nec filius siue spūssanct⁹ est p̄r filius aut vt interim aliā cām dicā quō nō dū constat q̄ spūssanct⁹ de illo sit et p̄cedat ideo nō est spūssanct⁹ nec spūssanct⁹ est filius q̄ filius nascēdo habet esse de p̄re: spūssanct⁹ vero non nascēdo sed p̄cedēdo nec fili⁹ potest esse suus spūs nec spūssanct⁹ valet esse ille cuius spūs est.

Nis p̄missis quō indiuisibilis unitas et insociabilis pluralitas in deo se adinuicē habeāt inquiramus. Quō autē hec que dicta sūt pariter credimus indubitātē et p̄fitemur et nos qui dicim⁹ spūssanctū de filio p̄cedere et greci qui nobiscū de hac re nō sentiunt debemus absq̄ nulla ambiguitate que ex hīs necessarie p̄secutur vno cōsensu suscipere. Sequit̄ em̄ scdm̄ unitatis dei que nullas habet partes p̄prietatem vt quicquid de vno deo qui totus est: quicquid est dicitur de toto deus p̄r dicatu et de filio et de spūssancto quia vnusquisq̄ solus et totus et p̄fectus de⁹ est. Supradicta vero relationis oppositio que ex eo nascit̄ q̄ supradictis duobus modis deus de deo ē. p̄hibet p̄rem et filiū et spūssanctū de inuicē dici et p̄p̄ia singulorū alijs attribui. Sic ḡ hui⁹ unitatis et huius relatōis consequentie se contemperāt vt nec pluralitas qui se quitur relatōez trāseat ad ea in quibus p̄dictae simplicitas sonat unitatis: nec unitas cohibeat pluralitatem vbi eadē relatio significatur quaten⁹ nec unitas amittat aliquādo suā consequētiā vbi non obuiat aliqua relationis oppositio

nec relatio p̄dat quod suum est nisi vbi obstitit unitas inseparabilis. Quod si per exempla considerem⁹ clari⁹ erit. Quāliter quidē unitatis simplicitas a se excludit pluralitatem que est in relatiuorū nom̄ significatōez facile est cognoscere confitemur em̄ quia p̄r nō est filius aut spūssanct⁹ nec filius p̄r aut spūssanct⁹ nec spūssanct⁹ p̄r aut fili⁹. Sequitur ergo als abiūicem et plures esse patres et filios et spūssanctū. At pater est deus filius est deus et spūssanct⁹ est deus. Quid itaq̄ consequētiū si p̄dictarū p̄sonarū pluralitas suā seruat p̄prietatem q̄ p̄rem et filium et spūssanctū plures deos et alios ab inuicem. Sed h̄ nullo tenus admittit inuolabilis simplicitas diuinitatis: qm̄ vnū solū deū eē credimus. Sic repellit unitas essentie dei relatiuorū consequētiā. Cōsiderandū quōq̄ est quō relatōez pluralitas obuiat unitatis consequētie si prius posuerimus aliqua ex hīs in quib⁹ nulla obstitit oppositio. Dicimus vnū deū esse p̄rem et esse filium et esse spūssanctum et vnū eundē deū esse siue singuli siue diuisiue tres simul dicātur. Si ergo deus est eternus p̄p̄t unitatem deitatis ex necessitate sequit̄ quia eternus est pater eternus est filius eternus est spūssanct⁹. Et quō siue singuli siue plures siml̄ sūt vnus deus nō est nisi vnus etern⁹. Similis est consequētia si deus dicat̄ creator siue iustus siue aliquid aliorū in quibus nulla p̄dicta intelligit̄ relatio. Uideamus nunc quō hāc unitatis dei consequētiā restringat relatio. Dicimus enim quia deus est pater. Quō ḡ vnus est deus pater et filius et spūssanct⁹ exigit unitas dei vt filius sit pater et spūs sit pater. Sed obuiat relatio que prohibet filium aut spūssanctū esse patrem. Quippe nec natura p̄mittit nec intellect⁹ capit existentē de aliquo esse de quo existit aut de quo existit esse existentem

De processione

de se. Existit autem filius et spiritus sanctus de patre. Quare non potest filius aut spiritus sanctus esse pater: quia deus sit pater et unus idemque deus sit pater et filius et spiritus sanctus. Idipsum cognoscit si dicat deus esse filius vult enim unitatis dei consequentia ut pater et spiritus sanctus sit filius. Sed pater de quo est filius non potest esse qui de se est. Spiritus vero sanctus qui existit de patre procedendo non est ille qui est de patre nascendo. Item cum dicitur deus est spiritus sanctus requirit unitas predicta premissis quod et filium esse spiritum sanctum sed nec pater de quo est spiritus sanctus potest ille esse qui de se est: nec filius qui existit de patre nascendo est ille qui de eodem patre est procedendo: id est spiritus sanctus. Cum autem apparebit quia spiritus sanctus est de filio tunc quoque palam erit quia propter hoc nequid esse filius spiritus sanctus et spiritus sanctus filius. Considerem adhuc quomodo supradictae oppositiones obstant consequentiae predictae unitatis deus est de deo. Hoc ergo semel accepto quod idem deus est pater et filius et spiritus sanctus. Sequitur secundum hanc identitatem ut deus pater sit deus de deo et deus de quo est deus et similiter filius deus de deo et deus de quo est deus et eodem modo spiritus sanctus. Utrum querere utrum unusquisque sit deus de quo est deus non est aliud quam considerare utrum singulus quisque sit deus de deo. Non enim potest deus de deo deus esse non pater aut filius aut spiritus sanctus et nisi de patre aut de filio aut de spiritu sancto. Inspiciamus utrum unusquisque sit deus de deo et patebit utrum sit singulus quisque deus de quo est deus. Sed pater non potest esse de deo propter predictam oppositionem. Cum enim non sit deus nisi aut pater aut filius et spiritus sanctus aut duo ex hijs aut tres simul non potest esse deus pater de deo nisi aut de patre hoc de seipso aut de duobus aut de tribus de seipso non potest esse quia existens de aliquo et de quo existit non potest idem esse de filio non est quia filius est de ipso et ideo

non potest esse de filio et spiritus sancto non est quia de illo est spiritus sanctus: nec valet ille esse qui de se est de duobus vel de tribus simul nequit esse pater propter eandem oppositionem rationem filius vero deum necesse est esse de patre deo quia pater non est de illo. De filio vero hoc est de seipso esse nequit quia non est idem existens de aliquo et de quo existit. Utrum autem sit de spiritu sancto aut spiritus sanctus de illo post monstrabit sed prius dicemus de spiritu sancto si secundum consequentiam predictam sit de patre et de seipso. De patre quidem necesse est cum esse quia nulla obuiat oppositio: non enim est pater de illo: de seipso vero impossibile est cum esse quia non potest existens de aliquo et de quo est idem esse. In hijs omnibus nihil obuiat consequentiae unius identitatis nisi aliqua de supradictis oppositio. Quod vero in hijs cognoscitur in omnibus que de deo dicuntur immutabiliter euenire necesse est.

Nunc querendum est per supradictas irrefragabiles rationes utrum filius sit de spiritu sancto aut spiritus sanctus de filio. Dico quia sicut per supradictam rationem aut pater est de filio aut filius de patre aut de spiritu sancto pater: aut spiritus sanctus de patre ita est aut filius de spiritu sancto aut spiritus sanctus de filio. Qui negat neget etiam necesse unum solum deum esse: aut filium deum esse: aut spiritum sanctum deum esse aut deum esse de deo quia ex hijs sequitur quod dico. Amplius non est filius aut spiritus sanctus de patre nisi de patris essentia que una est illi cum filio et spiritu sancto. Cum ergo dicat quia filius est de deo pater si idem deus est pater et spiritus sanctus sequitur secundum unitatem deitatis ut sit etiam de spiritu sancto. Eodem modo quando confitemur spiritum sanctum esse de deo patre si idem est pater et filius sequitur secundum eandem deitatis unitatem: ut sic et de filio. Ex hijs igitur aperte cognoscitur: quod aut filius est de spiritu sancto aut spiritus sanctus

¶ spūssancti

de filio quō vtrūq; nequit esse verū aut
filiū. Necesse est ergo spūssanctū esse de
filio si potest monstrari filiū non esse de
illo. Nam si quis dicit non sequi filiū
esse de patre et spūssancto quō vnus ē de
us pater et spūssanctus. etiam si non op
ponitur aliud aut spūssanctū esse de pa
tre et filio quō vnus est deus pater et filius
quis non sit filius de spūssancto. Cōsi
deret quia cū est deus de deo aut est to
tus de toto aut pars de parte aut pars
de toto. Sed deus nullā habet partes.
Impossibile igitur est vt si deus est de deo
vt totus sit de parte aut vt pars de to
to aut vt pars de parte. Necesse est igitur
vt si est deus de deo totus sit de to
to. Luz ergo filius dicitur esse de deo qui
est pater et spūssanctus: aut alius totus
erit pater alius totus spūssanctus vt de
toto patre sit et nō de toto spūssancto aut
si idem totus deus est pater et spūssanctus
ex necessitate cū est de deo toto q̄ ē vnus
totus tam pater q̄ spūssanctus est pariter
de patre et spiritus sancto si nō repugnat
aliud. Eodem modo cum dicitur spūssanctus
esse de toto deo qui est pater et filius aut
alius totus erit pater alius totus filius vt
sit de toto patre et nō de toto filio spūssanctus
aut cū est de patre spūssanctus
nō potest non esse de filio si nō est filius
de spūssancto. Nulla enim alia ratione potest
negari spūssanctus esse de filio. Dicit ali
quis: si quā vnus deus pater et spūssanctus
cū filius est de patre sequitur cū esse de spūssancto
aut cū spūssanctus est de patre: quia
idem est deus pater et filius est etiā de filio
cū pater gignit filiū necesse est eū gignere
quoq; spūssanctū quia vnus idēq; deus
est filius et spūssanctus et cū spūssanctus
precedit de patre propter eandem vnitatem
deitatis filius et spūssanctus precedit filius
de patre ita sicut spūssanctus. Si vero
vnitas deitatis in filio et spūssancto: non
illā habet vim consequentie vt vterq; si
militer sit genitus et procedens videtur q̄

non ex eo q̄ vnus est deus pater et spūssanctus
sequitur filium esse de spūssancto
aut spūssanctū esse de filio quō idēq; de
us est pater et filius vt dicis. Ad quod ego
habet vtrūq; a patre esse filius et spūssanctus
sed diuerso modo quia aliter nascen
do alter procedendo alij sunt ab invicem per
hoc quod dictū est. Et ideo cum nascitur
vnus nō potest eū eo nasci ille qui pater
est aliud ab eo quia non similiter nascitur
sed procedit. Et cū vnus procedit nequit
ille simul procedere qui pater hoc est alius ab
illo quia nō similiter procedit sed nascitur.
Et ideo nō habet hec vnitas illā vim cō
sequentie quia pluralitas obuiat que ex
necessitate nascitur et processionem. Nam et si
pater aliud non essent plures filij et spūssanctus
et pater hoc solum essent diuersi. Cum
autem dico ex eo quia pater vnus deus ē cū
filio aut cū spūssancto: sequi filiū esse de
spūssancto aut spūssanctū esse de filio:
nulla ibi pluralitas generat que vnita
tis obuiat consequentie: quia nō vtrūq;
dico esse sed alterū tantum. Omnimoda
igitur et inexpugnabili necessitate conclu
ditur quia si vera sunt que supra dixi nos
pariter cū grecis credere: aut filiū est de
spūssancto aut spūssanctus est de filio.
Quod autem filius nō sit de spūssancto pa
lam est ex catholica fide. Nō enim ē deus
de deo nisi aut nascendo vt filius: aut pre
cedendo vt spūssanctus filius autem nō na
scitur de spūssancto. Si enim nascitur de il
lo est filius spūssanctus et spūssanctus pater
eius sed alter alterius nec pater nec fili
us est. Nō ergo nascitur de spūssancto fi
lius nec minus aptum est quia nō pre
cedit de illo. Esset enim spūs eiusdem spūssanctus.
Quare negatur cum spūssanctus dicitur et creditur spūs filij. Nō enim
potest esse spūs sui spūs. Quare nō pre
cedit filiū de spūssancto. Nullo ergo modo
est de spūssancto filius. Sequitur itaq;
inexpugnabili ratione spiritus sanctum
esse de filio sicut est de patre.

De processione

Histia negabunt greci Spiritum sanctum esse deum de deo sicut est filius deus de deo: quomodo probamus per hec illum esse et pcedere de filio nec est possum in illo symbolo: in quo reprehendimur ab illis addidisse processionem eius de filio: sed qui hoc putat negat aut patrem esse deum de quo est spiritus sanctus aut spiritum sanctum esse deum quod est de patre: aut spiritum quod est spiritus sanctus esse de patre. Ac patrem non esse deum aut spiritum sanctum: nullus suscipit christianum. Et deamus igitur utrum hoc ipsum quod est essentia: liter sit spiritus sanctus de patre quod quendam episcopum grecis forsitan fauere in Barresi ciuitate sensi nolle sentire. Nam si non est ipsum de patre quod est cum sit unus idemque deus qui pater inueniri nequit: unde sit alius a patre. Non enim nisi alius est quia pater habet filium et spiritus sanctus non habet filium. Per hoc enim probari possunt quia alij sunt ab inuicem non tamen hec est causa ut diuerse sint persone. Quippe si duo sint homines quorum alter habeat filium alter non quis per hoc ostendi possint esse diuersi non tamen ob hoc alij sunt ab inuicem quomodo se habeant in habendo vel non habendo filium diuersitatem: tamen non amittunt. Ita in patre et spiritu sancto non quod alius habet alius non habet idcirco sunt diuersi sed quod diuersi sunt idcirco nihil prohibet eos in habendo et non habendo filium esse dissimiles. Similiter rñderi potest si ideo dicatur alius quia ab illo procedit spiritus sanctus sicut ipse procedit a patre. Quippe ut secundum illos loquar qui negant spiritum sanctum de filio pcedere: sicut non est hec causa quia spiritus sanctus filius de se pcedentem non habet sicut pater ut alius sit a patre: sequeretur enim ut si spiritus sanctus pcederet de filio: filius non esset alius a patre ita per hoc non est spiritus sanctus a patre alius: quia non habet filium: aut spiritum de se pcedentem sicut pater. Et quemadmodum filius non ideo est alius a patre: quia patres

habet et pater non habet patrem. Si enim habet patrem alius tamen esset a patre ita spiritus sanctus quia de aliquo pcedit et pater a nullo non propter hoc est alius a patre quia si pater ab aliquo pcederet non minus tamen esset alius a patre de quo pcedit. Palam igitur est quia non ideo spiritus sanctus alius a patre quia non habet filium: aut spiritum sanctum de se pcedentem sicut pater: nec quod de aliquo pcedit et pater de nullo. Sed neque per hoc intelligi potest esse a patre alius quia est spiritus patris si de illo non habet esse. Potest enim intelligi aliquis alius ab alio: quo prius sit illi? Quis alicui? neque: at esse nisi sit alius ut cuius dicitur homo dominus alicuius: aut homo alteri? homo prius enim intelligitur alius ab illo cuius esse dicitur quod sit eius dominus vel homo. Sic itaque si spiritus sanctus non est de patre nihil prohibet eum intelligi prius alius ab illo quod sit illius. Quare non facit illum alium esse a patre hoc quod spiritus eius est. Si per hoc non habet ut sit alius ab illo quod est spiritus illius: sicut filius per hoc est alius a patre: per quod est filius eius quod non est aliud nisi quod de ipso existit nascendo. Elidet itaque quod spiritus sanctus non sit per aliud a patre alius nisi si quod ab illo habet esse quod est quous alio suo modo quod filius. Investigemus tamen hoc diligentius utique aut postquam fuit spiritus sanctus hoc quod est contigit illi alium esse a patre: aut in existendo habet unde alius est. Contingit enim aliquem esse quod est prius quod sit alius et contigit aliquem alium in existendo fieri: prius aut quicquam esse alium quod sit hoc quod non est possibile. Namque primus homo priusquam de illo esset homo aliquis erat ipse homo: si non alius erat: cum vero extitit de illo alius et ille de quo extitit postquam fuit factus est alius et qui de illo extitit simul habuit esse et alius factus est. Aut ergo spiritus sanctus sicut dixi postquam fuit factus est a patre alius aut habet in existendo propter quod alius dicitur. Sed si postquam fuit contigit illi alium esse a patre cum non sit alia persona

Spūs sancti

nisi quōd alius est ab illo nō fuerūt semp
tres ille persone. quia ista non semp fu-
it si non semp fuit spūs sanctus ali⁹ a pa-
tre. Quō itaq; falsa sūt h̄ patet qm̄ i exi-
stendo habet vnde alius est. Esse autēz
nequit nisi aut ex aliquo sicut filius aut
ex nullo sicut p̄r. Quod si ex nullo quē-
admodū p̄r existit: aut ita existit vnus
quisq; p se vt neuter ab altero q̄c̄q; ha-
beat sed sūt duo dī p̄r et spūs sanct⁹: aut
qm̄ vnus deus est si vterq; de nullo est
penit⁹ nihil inueniri valet in fide xp̄ia:
na vnde sint ab inuicē alij sed vn⁹ idēq;
p̄r et spūs sanctus et vna p̄sona que ve-
ra fides abhorret. Non est ergo verum
spūs sanctū a nullo esse. Si autē est ab ali-
quo non est nisi ex deo qui est p̄r et filius
et spūs sanctus. Sed a seip̄o nequit esse
quō nulla p̄sona a seip̄a potest existere
nisi sola p̄ris. Quare si quis negat esse
a filio negare nequit illū a p̄re esse. Si
quis autē dicit quia licet non habeat esse
de p̄re tamē p p̄cessionē alius potest in-
telligi. Ad hoc quoq; respondendū ar-
bitror ne possit aliquid in hac questioe
nostre obici assertioni: cui n̄ra respōsio
non obuiet: nec intref aliquis me tantū
in hoc cōmorari quōd non parue aucto-
ritatis erat ille inter suos quē sensi non
sentire spūs sanctū hoc qd est habere ex
patre nec tunc habui oportunitatem re-
spondendi.

Qui ergo sanctū spm̄ dicere vult
ex sola p̄cessionē aliū esse a p̄re
licet non sit ex illo intelligit aut
idipm̄ esse p̄cedere de p̄re solūmō q̄ est
mitti vel dari a p̄re vt cū mittit vel dat
eū p̄r tūc tūc p̄cedat a p̄re aut h̄c p̄ce-
dere q̄ ē de p̄re eē si idē ē p̄cedere q̄ est
dari v̄l mitti p̄cedit parit̄ a filio: sicut a
p̄re spūs sanct⁹ quōd ab illo similiter mittit̄ et
dat̄. Itē si nō ē aliud spūs sancto p̄cede-
re q̄ mitti v̄l dari nō est aliū a p̄re nec
p̄cedit a p̄re nisi cū dat̄ vel mittit̄ q̄ ne-
mo puto intelligit. Semp em̄ est aliū

a patre spūs sanctus etiam ante creaturā
non autē dat̄ vel mittit̄ non creature nec
tamen dicēdum est q̄ accidat ei dari v̄l
mitti. Nam cū ip̄e sit vbicq; et immutabi-
lis accipiēti quidem accidit aliquid: qz
circa illū fit q̄ prius nō erat et abesse po-
test circa spūs sanctū vero nihil fit q̄ nō
erat. Cū em̄ cecus in luce nō sentit lucez
nō magis nec min⁹ h̄z aliqd lux et si de-
pulsā cecitate sētiat cec⁹ lucē circa illūz
fit mot⁹ nō circa lucē. Patet itaq; nō eē
spūs sanctū aliū a p̄re p̄ sic intellectā p̄ces-
sionē vt nō sit aliū illi p̄cedere q̄ dari v̄l
mitti. Est q̄q; patēs cū p p̄cessionē ea-
dem esse de patre: et per hoc aliū esse
a patre sicut filius non per aliud ē a pa-
tre aliū q̄ per hoc qz de illo existit. Est
igitur deus de deo et p̄cedit de deo qz et
ip̄e est deus et p̄r deus de quo est et p̄-
cedit. Ac si dicimus duas spūs sancti pos-
se notari p̄cessionē vnā qm̄ existit de
p̄re alterā qm̄ datur vel mittitur non pu-
to hoc esse negādum si vnaqueq; in suo
sēsu accipit̄: de illa q̄ppe p̄cessionē: qua
datur vel mittit̄ non incōgrue dñm sic
dixisse intelligim⁹. Spūs vbi vult spi-
rat et vocem e⁹ au. et nef. vnde ve. aut
quo va. Sic em̄ hoc potuisse dici videt̄.
Nescis vnde procedat aut quo recedat.
Cum em̄ datur quasi de occulto venit et
procedit cum vero protrahitur velut ad
ocultum vadit et recedit. De hac p̄ces-
sione potest dici quia idem illi est proce-
dere quod mitti. Siue igit̄ non p̄cedat
nisi existendo de p̄re siue non nisi cū da-
tur aut mittitur ad sacrificādam creatu-
ram siue vtroq; mō p̄cedat. Sequitur
vt p̄cedat de filio. Si em̄ est de p̄re de-
us est de deo: vnde p̄batur vt dictū est
eē quoq; de filio et p̄cedere ab illo. Itē
qz p̄cedit de quo est et de illo existit a q̄
procedit. Si vero tūc tūc procedit cum
mittitur v̄l datur procedit a filio a quo
datur et mittit̄. Quod si vtroq; modo
procedit pariter vtroq; mō procedere
i iij

De processione

cognoscat a filio. Ecce videmus spm̄
factum esse de deo et pcedere de deo: q̄
nō est positū in p̄fato simbolo. Si ergo
ideo negant eum esse et pcedere de filio
quia ibi tacet negēt esse similiter euz de
deo et pcedere q̄ ibidem nō dicit. Aut
si h̄ diffiteri nequeūt non timeāt cūfite-
ri nobiscū spm̄sanctū esse et pcedere de
filio quō h̄ in eodē simbolo non inveni-
untur. Ac si dicēt satis ibi significat: q̄
est et pcedit de deo q̄ a p̄e pcedit quia
pater est deus et nos similiter dicim⁹: q̄
a parte monstrat pcedere de filio cū di-
citur pcedere de deo quia filius est de⁹
Interrogo enim vtruz ideo intelligen-
dus sit spūsfactus esse de patre: quia de
deo est: aut idcirco esse de deo: q̄ est de
patre: licet em̄ inuicem alter altero pro-
bet. Si em̄ est de patre est de deo: et si
est de deo est de patre: quō nulla supra-
dicta obuiat relatio nō tamē similis in-
uicē sūt alterū alterius causa. Itā si esse
spūsfactū de patre est causa vt sit de deo
cum dicit esse de patre nō est intelligen-
dum qd sit de h̄ quod pater est deus id
est de diuina essentia: sed de h̄ qd deus
pater est: id est de hoc vnde refert ad fi-
lium. Erit igit diuina essetia in spūsan-
cto non de deitate p̄is sed de relatione
q̄ stultissimū est dicere. Quis si h̄ ve-
lit aliquis accipere non minus sequitur
spūsfactum de filio q̄ de p̄e pcedere.
Nampe nulla relatio est patris sine re-
latione filij sicut nihil est filij relatio: si-
ne patris relatione. Si ergo alia nihil ē
sine altera nō potest aliquid de relatiōe
p̄is esse sine relatiōe filij. Quare sequit⁹
spūsfactum esse de vtrāq̄: si est de vna.
Itaq̄ si est de p̄e scdm̄ relatiōem erit si-
mul et de filio scdm̄ eūdem sensū. Clez
quia nemo taz insipies est qui h̄ opinet⁹
credendum et confitendū esse: ideo de
p̄e spūsfactū eē q̄ est de deo Non autē
magis est p̄ deus q̄ filius sed vnu⁹ so-
lus verus deus p̄ et filius. Quapropt

si spūsfactus est de p̄e q̄ est de deo qui
pater est negari nequit esse quoq̄ de fi-
lio cum sit de deo qui est filius.

Consideremus etiā: q̄ dñs dicit
in euāgelio. Aut em̄. Hec est vi-
ta et̄na: vt cognoscat te solū ve-
rus deū et quē misisti ibi xpm̄. Aut ḡ ita
intelligēdum est iste solus verus deus:
vt cū nominam⁹ solum p̄em nō signi-
ficet ille solus verus deus: neq̄ quādo
noiam⁹ solū filiū sed tūc solūmō intelli-
gat iste solus verus de⁹: q̄ndo simul di-
cimus p̄em et filiū. Aut solus ver⁹ de⁹
intelligit cū noiamus solū p̄em: aut so-
lum filiū: aut si solo p̄e noiato: aut so-
lo filio non intelligit solus verus deus
sine adiectiōe nois alterius nō est p̄ p-
fectus deus sed est de⁹ cōpositus ex pa-
tre et filio. Sed credimus p̄em esse per-
fectū et solū ver⁹ deum et filiū: similē p-
fectū et solū verum deum. Cū ergo no-
minamus p̄em solum: aut filiū nō ali-
ud intelligimus excepta relatiōe q̄ refe-
rūtur ad inuicem quō solum ver⁹ deum
et eundē quem in vtriusq̄ platione co-
gnoscamus. Itaq̄ cum dixit dñs. Hec
est aut vita et̄na vt cognoscat te solū
ver⁹ deū et quē mi. ie. xpm̄ si addidisset
dicens et de h̄ solo x̄o deo pcedit spūsfac-
tus quis auderet separe filiū ab illa p-
cessione cū ille solus verus deus nō ma-
gis aut minus sit p̄ q̄ filius. Quapro-
pter si idem solus verus deus intelli-
gitur cū solus p̄ dicitur aut filius: et cū am-
bo simul noiantur quid aperci⁹ q̄ quia
de solo vero deo qui pater est et filius p-
cedit spūsfact⁹ cū dicit a patre pcede-
re. Quare sicut intelligitur de filio pce-
dere si idē filius dixisset de solo x̄o deo
illū pcedere qm̄ dixit se et p̄em solū ve-
rum deū esse ita cū dicit eū de patre pce-
dere absq̄ dubio eū de se significat pce-
dere. Dicit etiā dñs paracletus spūsfan-
ctus quē mitet p̄ in noie meo. Et cum
aut venerit ille paraclet⁹ quē ego mitto

spūsancti

vobis a pfe. Quid ergo intelligēdū est cū dicit quē mittet p̄r in noīe meo: an qz spūsfactus habebit nomen ei? vt cū mittet p̄r spūsfactū: idem sit qz mittere filiū. Sed quod ait quez ego mittaz vobis a pfe nō recipit sensū hūc: qz eundē ipsuz spūsfactū quē mittit p̄r mittit filiū: neqz mittit filius filiū. Deniqz nusqz legim? oīno negam? spūsf. esse filiū. Quid itaqz est quē mittet p̄r in noīe meo nō quē pater mittet filiū? quoqz mittet: sicut cum dicit quē ego mittā a pfe: nō est aliud qz ego mittā et p̄r filius nāqz est nomē illius qz dicebat: mittet p̄r in noīe meo. Non est ergo aliud mittet p̄r in nomē meo: nisi mittet p̄r in noīe filij. Quid igit est mittet p̄r: in noīe filij nisi mittet p̄r tanqz si mittat filiū? vt in missione p̄ris missio intelligat filij. Quod vō ait quē ego mittā vobis a pfe quō intelligēdū est. Utīqz a qz eū mittit filiū? ab eo mittit. Adit aut eū a pfe. Ergo a pfe mittit. Sed ille mittit a quo mittit. Pat itaqz mittere intelligit cū filius dicit. Ego mittā a pfe. Quid est ergo ego mittā a patre nisi ego mittā tāqz si p̄r mittat vt vna z et eadē sit missio mea et p̄ris. Luz itaqz filius tāta diligētia ostēdat vnā eē missionem p̄ris z suā vt nec p̄r mittat nisi: cū filius mittit: nec filiū mittat: nisi cum mittit pater. Quid vult significare aut quid vult intelligi nisi qz nō aliter se hz ad pfem spūsfactus z aliter ad filiū: nec magis est vnus qz alterius. Nobrem nimis difficile immo impossibile est ostendere quō nō pcedat ab vtroqz vnde eū ē filio cū pfe dare simul vel mittere spūsfactum z hunc esse vtriusqz si simul nō est de vtroqz. Cur em̄ magis dat filius spūsfactum qz spūsfactus filius? aut cur magis spūsf. est filij qz filius spūsf. nisi qz filius nō est ita de pfe simul: z de spūsancto sicut spūsfactus est de pfe simul et de filio. Si qz spūsfact? nō est de filio nō de filio: nec dicat eē filij sicut

filiū nō dat a spūsfcto. nec dicat eē spūsfactus quō nō est de spūsancto. Si aut dicit quia spūsfactus mittit filium sicut idēpe dicit per ppham z nūc dñs deus misit me et spūs eius h̄ scdm hoīez quē gerebat intelligēdū est qui p̄ris et spūsf. sancti vna volūtate z dispositōe mōm redēpturus in mōdo apparuit. Quero tñ ab hīs qui negāt spūsfactū esse et pcedere de filio quō intelligāt eū: sicut esse spūsf. filij vt filius tāqz suum spūsf. illum mittat. An putāt quia p̄r dedit filio spūsf. ritū suū tanqz a se non habēt: aut enim habet a se: aut ab alio. Sed ab alio non potest h̄re nisi a patre. Accepit igitur a patre a quo habet et dedit ei pater spūsf. factum vt a se non habēt. Hec ostēdāt cū eōles sint: pater et fi. z. f. z vnusqzqz sibi sit sufficiens que fuit causa: vel qz indigentia filij vt pater daret ei spūsf. suū magis qz spūsf. factū filij suū. Nō negamus hoc mō habere filiū spūsf. sanctū a patre qz a quo habet esse ab eo habet vt de se spūsfactū existētem habeat sicut pater quō idem esse est p̄ris z filij. Non est em̄ idēz accipere a pfe essentiā de qua pcedit spūsf. sanctus z accipere a pfe spūsfactū. Cū em̄ dicat habere a patre essentiā de qua spūsf. pcedit nlla mōstrat indigentia filij. Cū vero dicat quia filius accipit a pfe spūsf. sanctū quē de se nō hz sicut p̄r videt significari filiū quā si minus aliqd h̄re qz habeat p̄r z velut ad suplemētū ei dare spūsfactū. Sz nō apparet cur magis egeat filiū spūsfcto qz spūsfact? filio. Si em̄ respōdet ad hoc datū esse spūsfactū filio: vt cū ipse cū pfe quoqz daret eūde spūsfactū par illi cur pfe grā imputaret. Terrena est hec opinio z longe ab intellectu diuinitatis extranea vt tāqz hō hominē de? deo indigentia subueniat. Itaqz si dat p̄r spūsf. sanctū filio dat de? deū deo p̄r em̄ de? filiū: de? et spūsfact? deus z vnus idēqz deus. Nō aut legim? deū a deo deū accipere:

De processione

nisi hic dicatur cum deus est de deo: ut filius et spiritus sanctus. Dicitur ergo spiritus sanctus filius: spiritus non ob aliud nisi quia ex ipso est.

8.

Dicitur rationem legimus: quia insufflavit dominus in discipulos suos: et ait illi. Accipite spiritum sanctum. Quid sibi vult ista insufflatio. Scimus enim quia status ille qui de ore eius tunc processit non erat spiritus sanctus. Non ergo credimus illam insufflationem sine alio quo misterio factam esse. Quid igitur rectius hoc intelligi potest: aut apercius quod hoc ideo illum fecisse: ut intelligeremus spiritum sanctum de illo procedere. Ac si diceret. Sicut videtis hunc flatum per quem vobis spiritum sanctum: sicut sensibilibus insensibilia significari queunt significo de intimo corporis mei: et de persona mea procedere: ita scitote spiritum sanctum quem vobis per hunc flatum significo de secreto deitatis mee: et de mea persona procedere. Etiam enim personam verbi: et hominis: et in ea duas naturas divinas: scilicet et humanam credimus et confitemur. Sed diceret forsitan status utique ille non erat de substantia humana: et tamen quasi suum illum emittebat. Quapropter docemur per huiusmodi spiritus sancti datorem quia cum dat filius spiritum sanctum dat et mittit suum spiritum sed non de sue divinitatis essentia. Dicant igitur si qui hoc opinantur: quia sicut status non est humana natura cum emittitur ab homine ita spiritus sanctus non est divina substantia cum datur vel mittitur a deo filio quia nullus confitetur christianus. Dicant etiam cum audimus verbo domini ce. fir. s. et spiritum oris e. o. x. e. Si ibi non negant intelligendum per spiritum oris domini spiritum sanctum: non illud esse de essentia domini cuius oris spiritus dicitur: quia spiritus qui est ex ore solet homi-

ni procedere: non est de substantia illius de cuius ore procedit. Quod si non audent dicere spiritum scilicet dei: non esse de essentia dei: et per verba rerum sensibilem id est per spiritum oris intelligunt spiritum sanctum de secreto eius essentie procedere cuius oris spiritus dicitur fateantur etiam eundem spiritum sanctum de illius essentia procedere cuius labiorum spiritus dicitur: legimus enim in prophetia de christo quia spiritu labiorum suorum interfici. nup. Aut ergo ostendant diversitatem inter spiritum oris: et spiritum labiorum quod fieri nequit aut pariter concedant spiritum sanctum procedere de illo cuius oris et de illo cuius labiorum spiritus designatur. Ac si dicunt nequaquam per spiritum labiorum ibi intelligi spiritum sanctum debere sed verba predicantis eius: que ex isto aereo spiritu humano in ore formavit quia verbis suis interficiet impium cum docendo ab homine audit impietatem non utique hoc faciunt verba sensibilia: iste spiritus sensibilis: sed spiritus sanctus de quo dicit deus per prophetam. Aufere cor lapideum de carne vestra et dabo vobis cor carneum: et spiritum meum ponam in medio vestri. Spiritus ergo sanctus interficit impium: cum cor eius convertitur ab impietate ad pietatem. Quod si intelligimus in illo impio antichristum quem dominus. Ihesus interficiet spiritu oris sui non puto: quia aliquis attribuat virtutem illam spiritui vocis humane tantum quantum spiritui divino. Si ergo spiritus sanctus intelligitur in his dictis cum pariter dicatur spiritus oris domini cuius verbo celi firmati sunt id est preteritis: et spiritus oris domini ihesu et spiritus labiorum eius non apparet cur magis intelligi debeat procedere de ore patris: quam de ore filii. Et si per hos patris intelligimus essentiam patris: non enim est aliud os eius quam essentia eius ut sicut verbum

Spiritus sancti

domini est de essentia eius. ita spūs oris eius non sit nisi de essentia eius: quid ap-
eius q̄ sicut spūs oris patris est de esse-
tia patris et pcedit: ita spūs oris et labi-
orum filij de filij essentia sit et procedat.
Puto em̄ quia nemo intelliget simplici-
ter vbi dictū est: uerbo do. te. fir. s. et s. o.
e. o. x. eoz verba transitoria et spm̄ qui
de h̄ aere assūpt⁹ per loquētis os emit-
titur: sed quocūq; hoc aliquis expone-
re conatur sufficit: q̄ in illa sufflatione
domini in discipulos cuius feci mentio-
nem factum est ad significādū quia de
eiusdem persone secreto procedebat il-
le spūs quem dabat de cuius oculo spi-
ritus ille procedebat quem in sufflabat.
Deniq; cū scriptura significat aliquid
secretum per sensibilibus similitudines
nō per omnia que significant significā-
tur similia possunt esse. Non enim hoc
esset similitudo sed idemtitas nisi for-
te quis dicere voluerit illam insufflatō-
nem ita simpliciter esse factam a sapien-
tia dei sine omni spiritali significatio-
ne sed neminem puto ita insensatum vt
h̄ sentiat. Item filius dicit de spūs sancto.
Non enim loquetur a semetipso sed qui-
cūq; audiet loquetur. Quid est nō lo-
quetur a semetipso sed quicūq; audiet
loquetur? Et quid ē ab alio habebit: q̄
loquetur nisi ab illo habebit scientiā eo-
rum que loquetur. Unde postq; dixit:
nō loquetur a seipso addidit: sed quecū-
q; audiet loquetur. Quid est audire spi-
ritum sanctum nisi quasi discere. Et quid
est discere nisi scientiam accipere. Si igitur
scientia eius non est aliud: nisi essentia
eius ab illo habet essentia a quo audit
ea que loquetur et que docet quomodo
idem est illi loqui q̄ docere. Non audit
autem: neq; habet essentiam ab illo nisi
a patre et filio. Verū si habet esse a pā-
tre secundum supradictam rationē ha-
bet etiam a filio: vnde et idem filius di-

cit. Ille de meo accipiet et annūciabit vo-
bis. Quippe quid est aliud hoc dicere:
q̄ a me audiet hoc ē a me sciet quod an-
nūciabit vobis. Cum dixit quecūq;
audiet loquetur nō determinauit a quo
audiet. Luz vero ait de meo accipiet ne-
quis soli patri attribuat: quod ab alio
audit aperte se esse: a quo sicut a patre
scientiam siue essentiam accipiat demō-
strat. Sicut enim cū dicitur nō loque-
tur a semetipso sed quecūq; au. lo. si signi-
ficatur ab eo esse et procedere a quo au-
dit: ita cum profert filius de meo accipi-
et palam ostendit eum de suo: hoc ē de
essentia sua essentiam habere et procede-
re. Quod enim diuina essentia nō est s̄
spiritu sancto est nec ipse accipit aliquid
de hoc quod sub se est. Quare cum fili-
us dicit de meo accipiet nō aliud ibi su-
um significat q̄ suā essentiam. Illud for-
sitā quod dixit filius de meo accipiet:
aliter conabuntur intelligere q̄ ego ex-
posuerim. Sed quid dicent vbi ait. Ne-
mo nouit filium nisi pater: neq; patrem
quis nouit nisi filius. aut cui voluerit fi-
lius reuelare. Audiuim⁹ quia nemo no-
uit patrem aut filium: nisi pater aut fili-
us: aut cui reuelat filius. Non dicit au-
tem nemo quasi nullus homo. Sed ac-
si diceret nullus omnino. Quippe si h̄
intelligeret nisi adderet nō pater: quia
pater non est homo. Et cū ait: neq; pa-
trem quis nouit. In hac monasillaba
dictione videlicet quis non magis in-
telligitur humana. q̄ quilibet persona.
Omnino igitur nullus habet hanc no-
ticiam nisi pater et filius et cui fili⁹ idem
reuelat aut itaq; spūs sanctus nō cogno-
scit patrem et filium: quod impium est
opinari: aut fili⁹ reuelat ei sui et patris
scientiam que non est aliud q̄ eiusdem
spiritu sancti essentia. Quod si debet: quia
licet filius: q̄tum ad pronuntiationem
attinet nllā ad hāc admittit noticiā nisi

De processione

se et p̄rem et cui ip̄e reuelat nō tñ sp̄m̄sā-
ctū: aut ab illa sepatū aut illū a filio ac-
cipere fatēdū ē quō p̄r et fili⁹ non se co-
gnoscut nisi p̄ h̄ q̄ vnū sunt cū sp̄itu-
sācto. Et ideo cū ait p̄rem et filiūz inui-
cem se nosse intelligēd⁹ est simul sp̄m̄sā-
ctus. Et cū reuelat filius non sp̄m̄sācto
s creature reuelat si in q̄s h̄ dicat nos sta-
tim infirm⁹. Ergo vbi apte veritas sed
q̄ verba oris eius p̄nūciāt negat sp̄m̄sā-
ctū nosse nisi reuelate filio p̄rem et filiūz
dicunt nos: nō tñ verba attendere de-
bere q̄tū vnitatē essentie que vna trib⁹
et inseparabilis ē m̄to magis debem⁹ hu-
i⁹ vnitatis seruare p̄sequētiā de qua su-
pra locutus sū cū eaz nulla: aut scripto:
aut sensu negat auctoritas: nec p̄fert ali-
quid q̄ p̄trariū sit: aut aliquomō repu-
gnet. Eligant itaq̄ greci vnū de duob⁹
si apte volūt veritati resistere: aut scilicet
sp̄m̄sāctū nō nosse p̄rem: aut filiū nī
si reuelante filio: aut p̄pterea q̄ in h̄ q̄s
p̄ se cognoscut p̄r et fili⁹ vnū sūt cū sp̄-
sācto quō ip̄i dicūt se p̄sequi nosse et
necessitate vt in eadē noticia intelliga-
tur sp̄m̄sāctus. Rēmpē nihil est mediū
si volūt hāc noticiā a sp̄sācto: aut veri-
tatē a verbis veritatis penit⁹ abdicare.
Quēvtrāq̄ execrat⁹ vera confessio. Si-
cut enī ait veritas nō nouit filiūz: nisi
p̄r neq̄ p̄rem quis nouit nisi fili⁹. et cui.
vo. si. re. Siquidē eligūt sp̄m̄sāctū nos-
se p̄rem et filiū p̄ reuelatōem filij habet
a filio nosse q̄ nō est aliud illi q̄ eē. Est
igif et p̄cedit a filio quō ab illo p̄cedit
a quo est. Si autē dicūt cū p̄r et fili⁹ dicū-
tur nosse se: quia essētia p̄ quā se noscūt
eadē est sp̄m̄sācto conse qui sp̄m̄sāctus
eiusdē esse cōsortē notitē cū legif illum
a p̄re p̄cedere de quo ait fili⁹ ego et pa-
ter vnū sumus: confiteātur nobiscum:
p̄pter essentialēz idēp̄tatē p̄ris et filij
illū a filio p̄culdubio p̄cedere.

I vero obicitur cū dicif filiūz a
patre nasci et sp̄m̄sāctum a p̄re

et filio procedere quia quosdam grad⁹
et quedam interualla constituimus q̄si
sp̄m̄sāctus esse nō possit nisi filius prius
nascat⁹ a p̄re vt posterior sit filio sp̄m̄sā-
ctus: et ideo rectius dici q̄ pariter sint a
p̄re filius nascendo et sp̄m̄sāct⁹ p̄cedē-
do: ita vt nec filius a sp̄m̄sācto sit: nec
sp̄m̄sāctus a filio sicut splendor et calor
pariter sūt de vno sole: nec splendor a calo-
re est: nec calor a splendore: si in q̄s h̄ ali-
quis n̄re obicit assertioni respōdemus.
Ilos nec grad⁹ dignitatis ponim⁹ in dō
qui vn⁹ est: nec i existēdo filiū de patre
aut sp̄m̄sāctū de p̄re et filio interualla i
eternitate que est extra oē tps statum⁹.
Sicut enī oēs cristiāi fidē tenētes cōfite-
mur nec minore: nec posteriore filiūz eē
p̄rem: q̄uis non nisi de illo sit. Ita q̄s
nos qui dicim⁹ sp̄m̄sāctū de filio esse si-
ue p̄cedere: nec minore: nec posteriorez
eū filio fatemur. Rēmpē: q̄uis splendor
et calor de sole p̄cedat: nec possūt eē ni-
si sit ille de quo sūt: nihil tamē pri⁹: aut
posterior in trib⁹ in sole et splendore et ca-
lore intelligim⁹. multo itaq̄ min⁹ euz h̄
in rebus tporalibus ita sicut in eternita-
te que tpe non claudif p̄dicte tres p̄-
sone in existēdo susceptibles interual-
li possint itelligi. Quod autē dicif quia
filius et sp̄m̄sāctus sicut possunt esse de
solo patre: vt nec filius sit de sp̄m̄sācto:
nec sp̄m̄sāctus de filio sicut splendor et ca-
lor simul p̄cedit de vno sole: vt alē non
sit de altero nō recte hoc nobis opponif
Lū enī dicim⁹ filiū de p̄re: et sp̄m̄sāctū
de patre esse filiū fatemur deū et sp̄m̄sā-
ctū deū esse de patre deo: et has tres p̄-
sonas vnū solū deū eē et idipm eē de co-
de ipo. In sole xō nō dicim⁹ solē esse de
sole cum splendor et calor est de sole: nec
idipm esse solem et q̄s est de sole: nec illa
tria vnū eē solē. Itā si sol et splendor vn⁹
eēt sol aut si si sol et calor: sicut vn⁹ sol eēt
nec eēt: aut splendor eēt de calore cū eēt
d toto sole q̄ idipz eēt q̄ calor aut splen-

spiritus sancti

ores de calore esse qui de solo haberet esse qui nō a splendoris differret essentia. Ponamus tamen filium et spūsanctū ita pariter esse de solo patre: sicut calor et splendor sunt de vno sole. Sed si ita est unde habet qui hoc dicunt qd spūsanctū confitetur esse filij et filij negat eē spūsancti. Itaqz sicut nulla ratio admit tit vt calor sit splendoris: aut splendor caloris ita nō patitur veritas vt spūsanctus magis sit filij: qd filius spūsancti. Quapropter si negare nō audet spūsanctū eē filij negat filij et spūsanctū ita esse pariter de solo pte sicut sūt splendor et calor de vno solo. Quare si h nobis obiciunt quod dixi de splendoris calore solis nec cum illis nec cōtra nos est.

Sicut nobis dicit ne oīno sepe-
rent filij a pte cōmunionē in
hac spūsancti processione asse-
runt eū de pte p filij pcedere. Sed h
quō intelligi possit non videt pferim
cum nūqz legant unde hoc aperte pba-
re queant. Nam si h sibi suffragari ex-
stimant qd legimus de deo quia ex ipso
p ipz in ipso sunt oīa: vt ex quo sūt oīa
sit pater: et p quem filius et in quo spū-
sanctus et inter oīa que sūt p filium spi-
ritus sanctus accipit: h quidem qd ex pte
sūt oīa et per filij in spūsancto sine scru-
pulo accipimus illud qd spūsanctus sit
inter oīa que sic esse dicit apls nimis ē
scrupulosū asserere. Impossibile nāqz
est vna qlibet de illis tribus psonis int
illa oīa claudere et duas alias excludere.
Et si p et filij sūt inter oīa que sunt
ex pte et p filij et in spūsancto videat mēs
rōnalis qta sequat cōfusio. Cū g dicat
apls ex ipso et p ipm et in ipso sunt oīa in-
telligere debemus sine dubio oīa crea-
ta a deo que ita sūt ex ipso: et p ipm: et in
ipso sicut aliud ex alio: et p alio: et in alio.
Quicquid em factū est non est idē deo
sed ab illo aliud. Spūs aut factus non
est aliud sed idē ipm qd pater et filij vti

qz nūqz aliud intelligi potest quo osten-
di possit spūsanctū p filij de patre sicut
aiunt pcedere. Cū em p et filius non
differant in vnitatis deitatis: nec spūsan-
ctus pcedit de pte nisi d deitate: sed si ea-
dem deitas est filij nequit intelligi: quō
pcedat de deitate pte: per deitatem filij
et nō de eiusdē filij deitate nisi forte qd
dicat spūsanctum nō pcedere de deita-
te pte: sed de paternitate nec p deitatem
filij sed p filiatioē que opinio sua se pa-
tenti fatuitate suffocat. Et si dicit quia
cū dico illū pcedere de deitate patris et
filij nō possumus deitatem spūsancti ab
hac patris et filij deitate seperare quo-
niam vna et eadem est deitas trium: et
ideo sequi si de deitate patris et filij p-
cedit de sua quoqz eū pcedere et ob hoc
spūsanctū de seipso procedere. Ad hoc
tam supra me sufficēter memini respō-
disse quia nulla persona ex seipso esse po-
test: nā sicut filius cum est de patris es-
sentia quāvis non sit alia: sed eadem filij
essentia que est patris non tamen est de
seipso sed de patre solo ita spūsanctus
cum est de essentia patris et filij: que est
eadem illi non tamen de seipso: sed tantū
modo de patre: et filio dicent. Cū non
similiter dicere possumus spūsanctum
de patre per filij pcedere sicut dicimus
a patre omnia per verbum facta qd est fi-
lius. Sicut em cum pater facit per ver-
bum suum non facit per aliud: qd per
hoc quod ipse est: hoc est per essētiālem
potestatem: que est eadem verbi: et non
dicitur tamen facere nisi per verbū: cur
non similiter spūsanctum a patre pro-
cedere per verbū cum non procedat de
patre nisi de hoc et per hoc quod idē est
illi cum filio quāvis non vt creatura: sed
vt ad ipsum de eodem ipso. Videamus
qd sequitur si hoc dicim? et patet sit int nos
Itē q facta sūt a pte p verbum facta
sūt ab ipso verbo. Ipse vbi nāqz dicit.
Quicquid p fecerit h et filius filij facit.

De processione

Dicamus igitur quia spiritus sanctus cum procedit a patre per filium procedit et a filio similiter sicut que facta sunt a patre per verbum facta sunt similiter ab ipso verbo. Hic forte intelligitur spiritus sanctus procedere de patre per filium quemadmodum cum fons fluit in rivum et rivus colligitur in lacum dicitur lacus esse de fonte per rivum. Sed ibi non est rivus in fonte sed extra fontem: sicut est filius in patre et non extra patrem. Quare sic non est spiritus sanctus de patre per filium sicut est lacus de fonte per rivum. Si tamen sic est negari nequit esse de filio quia sit de patre per filium sicut fatendum est lacum esse de rivum: quia sit de fonte per rivum. Qui enim negat lacum esse de rivum quoniam prius est de fonte rivus dicat se non esse de patre suo sed de adam: quod per patrem suum est de adam. Dicat etiam filium virginis non esse de maria nec de david nec de abraham quod isti prius fuerunt de adam: et dicat filium esse quod dictum est abrahe. In seic tuo benedictio. g. et ad david de fructu. v. et. p. s. se. tuas. Et ad mariam benedictio fructus. et. v. et. tui. Dicatque christum non esse semine hominum vel fructum sed ade quod isti ab illo descendunt. Sed neque de adam est filius christus secundum hunc sensum: sed de limo de quo factus est adam. et inferret benedictionem spiritus sancti non procedere de filio sed de patre et filio: sicut dicitur lacum esse de fonte et de rivum. De processione namque verbo questio est inter nos quam vos asseritis esse de filio nos negamus. Ecce enim videtis rivum de fonte procedere quasi de originali principio: lacus autem non procedit sed colligitur de rivum: quia sit habeat esse de illo. Ita igitur etiam si spiritus sanctus habeat esse de filio non tamen procedere proprie dicitur de filio sed de patre quasi de principio hoc forsitan diceret recte si filius nascens de patre procedere extra patrem et medio quodam spacio interueniente prius intelligeret esse spiritus sanctus de patre quam de filio: sicut rivus de fonte fluens extra fontem procedit et quodam intervallo in lacum colligitur et prius est lacus de fonte quam de rivum et ideo est de fonte per rivum.

non de rivum per fontem. Tercium est cum filius nascens de patre non exeat extra patrem: sicut in ipso manens nec loco nec tempore nec essentia diversus sit a patre et cum unum sit idemque pater et filio idem videtur procedere spiritus sanctus nec intelligi potest nec dici per spiritus sanctum procedere de patre et non de filio. Non ergo videtur quod ratio dicat spiritus sanctus non procedere de filio: sed de patre per filium: cum etiam si per filium nequeat non de filio. Si quis tamen vult dicere filium de patre procedere magis proprie quam spiritus sanctus de filio quia spiritus sanctus de illo sit: sicut rivus magis illi videtur procedere de fonte quam lacus de rivum non concedat spiritus sanctum procedere de filio de quo habet esse sicut lacus de rivum nos non negamus nascere aliquomodo procedere de illo: de quo nascitur et spiritus sanctum asserimus suo modo non quasi de duobus fontibus sed vere de uno fonte procedere ita tamen ut nomen necessitatis: nec processio filii amittat nec spiritus sancti processio recipiat. Non est igitur cur magis dici debeat filius procedere de patre quam spiritus sanctus de filio.

Diligentius consideremus quod lacus sit de fonte pariter et de rivum ut per hoc sit per temporale et locale aliquid potest intelligi quod eternum est cognoscimus spiritus sanctus esse de patre et filio. Abulta enim in horum consideratione sicut in epistola ad venerabilem memorie vrbani de incarnatione verbi scriptum inuenitur que uni deo et tribus personis per quamdam similitudinem aptatur. Non stat enim quia una eademque aqua est: que et fons et rivus et lacus dicitur non tres aque quia tres sint fons rivus et lacus. Discernamus itaque inter fontem rivum et lacum et videamus quomodo singula hec cum tria sint in una intelligantur aqua. In fonte quidem de abisso ascendens aqua ebullit in rivum de fonte descendens fluit in lacum colligitur et manet. Per fontem ergo intelligitur aqua de abisso ebulli-

spiritus sancti

ens p riuū quia de fonte fluit p lacuz qz
simul ibi coadiuuat. Et idem autē qz ri
uū nō est de h vnde aqua fons dicit: sed
de hoc quod est idē de aqua: nec lacus
est de hoc: vnde aqua dicit fons aut ri
uus sed de ipa aqua q vna z eadē est in
fonte z riuo. Non ergo de h vnde disse
rūt fons z riuus: sed de h in quo vnum
sūt lac⁹ existit. Si ergo nō magis fōs ē
h vnde lacus est qz riu⁹ neqz intelligi la
cus magis esse de fonte qz de riuo. Sic
itaqz cū dicit deus pater aut filius aut spi
ritus sanctus vna in tribus intelligit esse
tia et vnus deus quod nomē est ipsius
significatū essetie sed in pater intelligitur
gignēs in filio genit⁹ in spū sancto singu
lari quodāz ineffabili mō pcedēs. Quē
admodū igit lacus nō est de h vnde di
uersi sūt abinuicē fons z riu⁹ s de aqua
in qua vnū sūt ita spū sanct⁹ nō est de h
vnde alij sūt abinuicē pater z filius s de di
uina essentia in qua vnus sunt. Si ergo
non magis est pater h vnde spū sanct⁹ est
qz fili⁹ intelligi nequit: cur magis sit de
patre qz de filio. Quod si dicūt nō esse
euz posse ex duabus causis siue ex duo
bus principijs respōdemus quomō si
cut nō credim⁹ spū sanctū esse de h vn
de duo sunt pater z fili⁹: sed de hoc in quo
vnum sunt ita nō dicimus duo ei⁹ pri
cipia sed vnū principiū. Quippe cū di
cimus deum principium creature intelli
gim⁹ pater z filium et spū sanctum vnus
principiū nō tria principia sicut vnū crea
torem nō tres creatores quīs tres sicut
pater z filius z spū sanct⁹ qm p hoc in quo
vnū sunt nō per hoc in quo tres sūt est
pater aut filius aut spū sanctus prin
cipiū sue creature. Sicut igit quis
pater sit principium z filius sit principium: et
spū sanctus sit principium non tamē sunt
tria principia sed vnum: ita cum spū sanct⁹
dicit esse de pater z de filio non ē de
duob⁹ principijs sed de vno q est pater z
filius sicut de vno deo q est pater z filius

et tamen dici debet deus habere principi
um aut cām. Principium nāqz videtur
non nisi rei incipiens esse: z causa nō ni
si effectus alicuius et spū sanct⁹ nūqz in
cepit esse nec est effectus alicui⁹. Quē
incipit esse pater de non esse ad esse. Et
nomē effectus rei que fit aptari videtur
pprie. Quō tamē vix est filium esse de
pater z spū sanct⁹ de pater filio si suo quo
dam z ineffabili mō intelligit quō alit
pater nequit dici nō icōgrue potest pa
ter quodamō principium filij z pater et fili⁹
principium spū sancti. Nec tamē duo cō
fitemur principia: vnum pater z filius al
terum pater et filium ad spū sanctum.
Sicut nō credimus alium deum patre
de quo est filius z alium deum pater et
filiū de q est spū sanct⁹ quīs de eodē do
mine de eodē principio suo qsqz mō sit alit
scilicet nascendo: alter pcedēdo h quo
dam singulari z ineffabili mō intelligit
ista pcessio. Processio nāqz modis mul
tis dicitur de quib⁹ iste solitarius intel
ligitur sicut necessitas filij singularis cō
gnoscat. Idipm intelligitur si dicimus
pater esse cām filij z pater et filium cām
spū sancti. Non em⁹ duas possumus di
cere causas: aliā videlicet filij aliā spū
sancti sed vnā: quemadmodū nō duo
dij sunt sed vnus deus de quo est filius
et spū sanctus.

Igitur querit cum dñs dixit cū
venerit paraclitis spūs verita
tis qui a pater pcedit cur nō ad
didit z a filio vel a me si sic voluit intel
ligi. nō est h inusitatum in dictis illi⁹ vt
cū attribuit aliquid pater quasi soli vel fi
lii vel spū sancto vel in alijs intelligi qd
de vno loquit: nā cū dicit bt⁹ es. Si
mon bariona qz ea. z san. non re. t. s p
me⁹ q est in celis nō ipse fili⁹ z spū sanct⁹
intelligēd⁹ ē reuelasse cū pater. Quē
pater nō reuelat p h qz pater est p h qz de⁹ ē
et idē de⁹ est pater z fili⁹ z spū sanct⁹. sequitur vt
q reuelat pater reuelat fili⁹ z spū sanctus.

De processione

Item cum dicit nemo nouit filium nisi pater
neque pater quis nouit nisi filius et cui vo-
luerit filius reuelare: quasi solus filius co-
gnoscat et reuelet patrem: et solus pater co-
gnoscat filium: intelligendum est ibi reuela-
re et nosse tribus personis esse commune
quod non per hoc quod alii sunt ab inuicem: sed
per hoc quod unus sunt pater et filius: et spiritus sanctus co-
gnoscent et reuelant. Cum enim dicit pater
nosse filium et filium nosse patrem et reuelare
se et patrem: apte vult intelligi quia pater
cognoscat spiritum sanctum et filius noscit et
reuelat spiritum sanctum: quoniam id ipsum quod est pater
et filius est et spiritus sanctus. Similiter cum
dicit qui me videt videt et patrem non est
seperandum spiritum sanctum: quod qui videt hoc unde
unus sunt pater et filius et spiritus sanctus non
potest videre unum de his tribus sine alijs
duobus. De spiritu sancto quoque dicit ad
apostolos. Cum autem venerit ille spiritus verita-
tis do. vos omnes. vnde quasi solus spiritus san-
ctus doceat omnem veritatem cum nec sine pater
nec sine filio doceat omnem veritatem. Non
enim per hoc quia est spiritus alicuius scilicet pa-
tris et filij et spiritus per hoc quod unus est cum pa-
tre et filio idem per hoc quod deus est docet omnem
veritatem. Elidit igitur quod in his quod pro-
posui quod unus quasi soli attribuit ab alijs
non possunt personis separari. Adhuc huius-
modi sacra scriptura legitur vnde quod deus
persona singulariter dicitur indifferenter de
tribus intelligat. Quicquid enim deus
persona pronuntiatur de alijs pariter oportet
intelligi: nisi cum de hoc unde alie sunt
ut dixi ab inuicem obuiare cognoscitur
Quapropter cum credimus spiritum sanctum de
patre procedere quoniam deus de deo: id est esse-
tia spiritus sancti de essentia patris que una est
tribus esse intelligitur: necesse est ut de
filio cum similiter esse confiteamur si fi-
lius non est de illo de hoc enim est spiritus san-
ctus quod est filius et quod est pater.

Ed dicit aliquis Ideo intelli-
mus filium et spiritum sanctum reuelare
quod solus pater reuelare dicitur:

et pater et spiritus sanctus reuelare nosse quod
solus filius facere dicitur: et pater et filium
docere quod spiritus sanctus docere promitti-
tur quia quod de uno solo in uno loco legi-
tur de alijs alibi apte significat. Cum ve-
ro dicit spiritum sanctum de patre procedere non
legimus alicubi cum de filio procedere. Per
quod mouemur non nostro sensu quod nul-
lus dicitur est asserere. Ad quod respondemus
quia potius docemur per hec que sic di-
cta sunt ea que in similibus dictis tacen-
tur similiter intelligere: presertim cum ex
his que dicuntur nulla ratione contradi-
cente ea que non dicuntur rationabili ne-
cessitate consequi aptissime videmus. Cum
enim dicit dominus ad patrem: hec est a te vita
eterna ut cognoscat te solus verus deus et
que misisti ihesum christum. An ideo debemus
seperare ab hac salubri et vitali cognitione
spiritum sanctum: quia nusquam legitur. Hec est autem
vita eterna ut cognoscat patrem solum
verum deum et spiritum sanctum: aut hec est vita
eterna ut cognoscat filium solum verum
deum et spiritum sanctum. Aut cum legimus quod
sicut pater habet vitam in semetipso sic
dedit et filio vitam habere in semetipso
dicemus spiritum sanctum non habere a patre
a quo est ut habeat in semetipso ipsam si-
cut habet pater et filius quoniam hoc nusquam di-
citur filius de spiritu sancto sicut de seipso. Item
cum dicit pater in me est et ego in patre
et qui videt me videt et patrem. an nega-
bimus spiritum sanctum esse in patre et filio et
patrem et filium esse in spiritu sancto aut cum
qui videt filium videre spiritum sanctum sicut
videt patrem: si hec non eadem pronun-
tatione leguntur que de patre et filio pro-
feruntur: immo quoniam unus idemque deus
est pater et filius et spiritus sanctus cum di-
citur cognoscere solum verum deum pa-
trem et filium esse vitam eternam insepe-
rabiliter intelligendum est in illa cog-
nitione spiritum sanctum et cum legimus quod sicut pater habet
vitam in semetipso sic dedit filio vitam. in
semetipso habeat. Et cum audimus per in me

spiritus sancti

est et ego in patre: et qui me videt: videt
et patrem cognoscere debemus per hec que
ita dicuntur quia spiritus sanctus non est ex-
tra patrem et filium: aut pater et filius extra spi-
ritum sanctum quia per visionem filii videtur
spiritus sanctus sicut pater. Sicut enim non est
alius deus pater: alius deus filius. alius de-
us spiritus sanctus sic non habet deus in se-
ipso aliud quam deus non est deus extra deum
nec deus dissimilis deo. Denique ubi le-
gitur in prophetia aut euangelista aut aplo-
hys verbis deum unum esse tres personas:
aut unum deum esse trinitatem aut deum de
deo. Sed neque illo simbolo in quo non est
plata processio spiritus sancti de filio inue-
nitur nomen trinitatis. Quod autem ex his
que legimus hec aptissime secutur: pater
et a corde credimus et ore confitemur
Quare non tantum suscipere cum certi-
tudine debemus que in sacra scriptura
leguntur: sed etiam ea que ex his nulla
alia contradicente ratione rationabili ne-
cessitate sequuntur.

Quoniam que supradicta sunt suffi-
cere possunt adhuc tamen aliquid ad-
dam. Unde spiritus sanctus cognos-
cat esse de filio. Confitetur greci nobis
scilicet spiritum sanctum esse spiritum dei et spiritum patris
et spiritum filii. Quero itaque si eodem modo in-
telligitur esse illud spiritum dei et spiritum patris et
spiritum filii aut dissimiliter. Certum est autem
quod non spiritus dei sicut possessio ut cum dicitur
equus alicuius vel domus. Maior enim est
qui possidet quam quod possidet. Deus autem non est
maior spiritu sancto quod spiritus sanctus est deus nec
deus est maior deo. Neque dicitur spiritus dei ut
membrum dei sicut manus vel pes hominis: non
enim deus habet membra aut partem ullam. Quod ergo
intelligitur est spiritus esse dei. nisi id quod est
ex deo est. Non autem signat aliud nomen pa-
tris quam deum quod est pater aut relationem eius ad
filium ex quo nomen patris habet. Similiter
dicendum est de filio. Quid namque intelli-
gitur in nomine filio: nisi deus qui filius est aut
relatio que refertur ad patrem per quam filius appella-

tur. Sed nullus sensus capit spiritum sanctum esse
spiritum patris aut filii secundum quod alter est pater alius
filius sed secundum quod uterque unus idemque
deus est. Quare idem est intellectus cum
dicitur spiritus sanctus spiritus dei et spiritus
patris et spiritus filii: sed spiritus dei et spiritus pa-
tris dicitur quod est et procedit de deo et de pater-
e itaque est et procedit de filio quod eodem sensu
spiritus filii dicitur. Nam cum dicitur spiritus sanctus
spiritus dei et spiritus domini si non intelligimus
ibi spiritum filii eo sensu quo spiritum patris: aut
sepabimus filium a nomine dei vel domini aut
bisariam intelligemus spiritus dei siue spiritus
domini. Sed unde hunc habent sensum aut
ubi legitur in sacra scriptura quod simile
non intelligatur de patre et de filio cum legi-
mus spiritum dei: et spiritum domini: aut quid inue-
nitur unde hoc non sequitur. Nam si dicitur
cum dicitur spiritus patris duobus modis in-
telligitur. Est enim spiritus patris quia est de
patre et quia datur a patre filii vero spiritus non
est nisi quia datur a filio: hoc est quod
quero unde habeant: et si dicitur quod in no-
la autentica dictum est pagina: nec sequitur
ex eo quod scriptum sit ibi cur nos reprehen-
dunt: cum dicimus spiritum sanctum proce-
dere de filio quia hec verba non legunt
cum ex his que legunt et credunt hoc ex
necessitate sequi intelligamus. Iudicet
ergo ipsi quid potius suscipiendum sit
quod in sacra pagina utriusque taceatur:
an hoc quod nos dicimus spiritum sanctum pro-
cedere de filio quod ostendimus ex his co-
sequi que veraciter credimus an quod ipsi
dicunt spiritum sanctum aliter esse patris ali-
ter filii quod nec auctoritate nec ratione nec ex
his que certa sunt possunt ostendere utri-
usque aut debent cessare ab hac sua sententia si
tamen hoc dicunt ut audio quod spiritus san-
ctus aliter est filii spiritus: quam spiritus patris:
cum hoc nusquam legant vel unde hoc pro-
bent aut saltem nos non reprehendere
debent quod dicimus spiritum sanctum procedere de fi-
lio quod his verbis non legamus quod ex his
quod pariter credimus id consequi monstramus

De processione

Sed si cessant ab hac sua assertione credant pariter nobiscum spū sanctū similiter esse patris et filij spū et intelligāt eū a filio sicut a patre pcedere: et si nos reprehendere desinūt fateātur nobiscū hū vnde cognoscūt nos reprehendi nō debere.

Ad hū aut vt nos reprehēdunt in simbolo illo q̄ pariter nos tili suscipimus et tenemus addidisse spū sanctū a filio pcedere: et quēst cur hū factū sit et quare hū prius eoz ecclesie monstratū non est: vt cōmuniter cōsiderare et cōmuni consensu adderetur q̄ addendū erat: ad hū in q̄ respōsū sufficiens habemus. Nam si queritur cur factum sit dicimus quia necesse erat ppter quosdam minus intelligētes q̄ non animaduertebāt in illū que vniuersa credit ecclesia contineri et ex hīs sequi spū sanctū de filio pcedere ne forte hū credere dubitarent. Et q̄ necessariū fuerit p illos qui hū negāt quia i illo simbolo positum nō est cognoscimus. Quā i gīt necessitas cogebat et nulla ratio phibebat et vera fides hū admittebat fiducialiter asseruit latinitas quod credēdum et confitēdum esse cognoscebat. Scimus enī q̄ non oīa que credere et confiteri debemus ibi dicta sunt: nec illū qui symbolū illum dictauerunt voluerūt fidē cristianam esse contētā ea tñ modo credere et confiteri que ibi posuerūt vt alia taceam nō ibi dicitur dīs ad infernū descēdisse q̄ tamē pariter et nos et greci credimus. Si aut dicūt nullo modo debuisset corrupti symbolū tanta auctoritate firmatū nos non iudicā esse corruptio: nem vbi nihil addidim⁹ q̄ hīs que ibi dicta sunt aduerset. Et quis defendere possumus hāc adiectōem non esse corruptiōem si q̄s tamē hū contentio se voluerit asserere respōdemus nos illud non corripisse sed aliud nouū edidisse illud scdm p̄prietatem greci dictaminis trā-

statum cū illis integrū seruamus et veneramur. Illud aut quo frequētius in ppli audientia vtimur legitimo more dictatum cū additamento supradicto edidimus. Et aut querit quare hū grecorū ecclesie consensu factum non est respōdemus: quia et nimis erat difficile latinis eoz epōs ad clulēduz de hac recolligere: nec erat necesse. Vnde nō dubitabāt hū in questionem adducere. Que est enī ecclesia que vel p amplitudinem vniuersi regni dilatatur cui non liceat aliqd scdm rectam fidem cōstituere: q̄ in conuentu ppli vtiliter legat aut cante? Quāto ergo magis licuit latinis hū cōstātē pferre in quo oēs gentes et oīa regna que latinis vtūtur lris pariter cōcordant.

Olligam⁹ breuiter q̄ supra pluribus rationibus effectū ē. Et stat in expugnabili rōe spū sanctum esse de filio sicuti est de p̄e: nec tamen esse de duobus diuersis sed de vno. Ex eo enī q̄ pater et filius vñū sunt: id ē ex deo et est spū sanctus: nō ex eo vnde alij sunt abinuicē. Sed quō de⁹ de quo est spū sanctus est pater et fili⁹: idcirco vere dicī esse de p̄e et filio qui duo sūt. Et quō p̄ nō est prior aut posterior filio aut maior aut minor nec alter magis aut minus est deus qm̄ alter nō est spū sanctus prius de p̄e q̄ de filio: nec de filio q̄ de p̄e nec maior nec minor ē existēs de p̄e q̄ existēs de filio nec magis nec minus est de vno q̄ de altero. Nam de altero si prius aut posterior: vel maior vel minor aut magis aut minus de vno esset q̄ de altero ex necessitate sequeretur: aut vt spū sanctus nō esset de hoc in quo vñū sūt p̄ et fili⁹: aut ipm̄ vñū ipm̄ non esset p̄fecter simplr vñū hū esset ibi aliqua diuersitas de qua illa quā dixi in existēdo de eodē vno spū factio esset varietas. Sed dici non potest quod spū sanctus nō sit de hoc in quo vñū sunt p̄ et fili⁹: alioquin nō esset de deo

Spūs sancti

nec credi debet q̄ in ip̄o vno sit. sc̄dm q̄
est aliq̄ diuersitas. Quare nec p̄us nec
p̄ nec maior aut minor nec magis aut mi-
nus ē spūs sanctus de p̄e q̄ de filio: aut de fi-
lio q̄ de p̄e. Nō em̄ vn̄ idē q̄ spūs sanctus
q̄ semel ē de dō toto magis: aut min⁹ p̄t
ēē de vno et sūmo simplici dō. Ad si di-
citur q̄ spūs sanctus principaliter est de p̄e q̄
magis sit de patre q̄ de filio nō ita di-
cendū est vt itelligat illa p̄dicta varie-
tati inesse s̄ qm̄ fili⁹ s̄ q̄ ē de p̄e habet
idcirco s̄ ip̄m q̄ spūs sanctus est de filio ha-
bere de patre de quo habz eē non incō-
ueniēt asserit. Qm̄ cū sic habet esse de
p̄e vt omnino idip̄m sit q̄ pat̄ et vnus
idē q̄ deus sicut solus et simplex deus
non potest ēē maior v̄l minor seip̄o nec
prior nec posterior: nec aliqd in se habz
diuersū sic filius: nec p̄or nec posterior:
nec maior nec minorē p̄e: nec habet ali-
quid in se diuersum ab eo. sed sicut ha-
bet ab illo p̄fecte esse ita habet p̄ omnia
ab eodem equale illi et simile immo id-
ip̄m esse. Quapropter sicut p̄ nō est ma-
gis deus q̄ filius q̄uis filius habeat eē
de p̄e ita nō est magis spūs. de p̄e: q̄
de filio: licet filius de p̄e habeat: vt de
illo sit spūs sanctus. In eo em̄ in quo est
vn⁹ idē q̄ cū p̄e id ē in eo q̄ deus est
nec est alius ille et alius p̄ neq̄ dissimi-
liter sūt id q̄ sūt sed in eo q̄ ille est pa-
ter iste est filius: ali⁹ est ille et alius iste.
Et sicut filius non est alius deus: q̄ pa-
ter ita sc̄dm q̄ deus est nō habet aliqd
ab alio q̄ a seip̄o. Nā cū dicim⁹ deus de
deo filiū de p̄e. nō aliū intelligim⁹ deū
de deo alio sed eīdem ip̄m deū de eodē
ip̄o deo: q̄uis dicam⁹ aliū de alio filius
scilicet de p̄e. Sicut em̄ supra dictū est
quēadmodū deus sc̄dm nomen signifi-
cās vnitate nullā recipit diuersitate ita
sc̄dm nōia significātiā deus esse de deo:
necesse admittit pluralitatē. Si ergo di-
citur q̄ spūs sanctus principaliter a p̄e sit nō
aliud significat q̄ q̄ ip̄e fili⁹ de quo est

spūs sanctus a p̄e habet hoc ip̄m vt spūs
sanctus sit de illo qm̄ id q̄ est habet a p̄e
Nō quēadmodū in reb⁹ creatis cū ali-
quid asserim⁹ esse principaliter volumus
significare q̄ magis sit h̄ q̄ dicitur esse pr̄-
cipaliter q̄ illud ad q̄ refert.

Ut cū dispensator alicui⁹ dñi eius
p̄cepto pascit familiā dom⁹: do-
min⁹ principaliter et magis eaz pa-
scere recte dicitur q̄ dispensator. Nā non
oīa que sūt dñi dispensatoris equaliter fi-
cut ea que sūt p̄is filij quod sūt nō ine-
qualiter. Queret forsitan aliq̄s et mirabi-
tur dicens. Quō potest intelligi vt habe-
at aliqd esse de aliquo et non sit aliquo:
mō id de quo est principaliter et dignius et
s̄ q̄ ex eo est quodamō minus et quasi
secundariū p̄sertim cū id q̄ est de aliquo
videat indigere vt sit ex eo quod est. Il-
lud vero de quo ē nequaquā egeat eo q̄
de se est. Ad quod respondendū: q̄ sicut
essentia dei valde diuersa et aliena est a
creata essentia: ita cū dicim⁹ deū de deo
existere nascēdo vel p̄cedēdo lōge ali⁹
intelligenda est ista natiuitas siue pro-
cessio qm̄ cū dicim⁹ in alijs rebus ali-
quid nasci vel p̄cedere. Ibi em̄ nihil est
aut natura aut tpe aut i aliquo p̄i⁹ aut
posteriorius magis aut minus aut aliqua
rōe aliquo indigēs sed totū q̄ est nō tñ
equale vel simile sibi et coeternū q̄ idē
sibi ip̄i et p̄ se sibi ip̄i oīno sufficiens: nec
nasci vel p̄cedit ibi aliud quasi de non
esse. p̄ficiens ad esse. Sicut igit̄ intelle-
ctus n̄ non potest trāsire vltra eternita-
tem vt quasi de p̄ncipio eius iudicet: sic
nō potest de hac natiuitate vel p̄cessio-
ne: nec debet ad similitudinē creature
sentire vel iudicare. Sed qm̄ et q̄ na-
scit̄ et q̄ p̄cedit nō est aliud nisi id de q̄
est nascēs vel p̄cedēs q̄ est sol⁹ et vnus
de⁹ sicut idē de⁹ nō est seip̄o maior vel
minor ita in tribus s̄ est in p̄e et filio et
spūs factio nō est aliud maius vel minus:
nec est ali⁹ alio s̄ q̄ est maius v̄l min⁹:
k

De processione

Quis verum sit q̄ deus est de deo nascē
do et pcedēdo. Ecce videmus q̄ta ve-
ritate et q̄ta necessitate sequat̄ sp̄m̄san-
ctū de filio pcedere. Quod si v̄x non
est: aut aliquid eorū ex quibus h̄ dixim⁹
consequi falsū est q̄ est cōtra xp̄ianā fi-
dē quā cū grecis tenemus aut nō conse-
quēter conclusim⁹ q̄ ostēdi neq̄t. Qua-
re si v̄x non est fides xp̄iana destruitur.
Palā etiā est intelligēti si falsū ē po-
nī quia nulla inde veritas nascit̄. Lō-
sideramus quoq̄ quid eueniat cū p̄ dō
asserit̄. Et si v̄x est sp̄m̄sactū pcede-
re de filio sicut a p̄e sequit̄: q̄ filij sp̄s
est sicut p̄is et mittit̄ et dat̄ a filio sicut
a p̄e q̄ diuina docet auctoritas: et nulla
penitus sequit̄ falsitas. Lū aut̄ pcessio
sp̄s. a filio negata tantā inducat falsi-
tatem vt illa ex quib⁹ eam cōsequi mon-
strauim⁹ destruat contra fidem xp̄ianā
nec vllā generet veritatē et asserta tātaq̄
p̄bet veritatē sicut ostēdimus nec vllā
vllatenus secū trahat falsitatem cogitet
cor rationale qua ratōe illā excludat a fi-
de xp̄iana. Deniq̄ si error est hāc crede-
re de filio sp̄s. pcessionē ip̄a diuina au-
toritas nos in errorem inducit cū illa
ex quibus h̄ sequit̄ pcessio et que illā se-
quistur nos docet nec alicubi aut illā ne-
gat̄ aut illi q̄ repugnet aliquomō p̄nū-
ciat auctoritas. Si ergo opponit̄ q̄ nul-
lū eam profert diuina auctoritas. Ideo
nō esse dicēdam dicat̄ similiter q̄ nul-
lā negat nec aliquid dicit q̄ repugnet
nō esse negādam. Dicim⁹ etiā q̄ satis il-
lam affirmat cū illa asserit vnde p̄batur
et nullomō aliqd significet vnde neget̄.

18.

Patet ergo sicut supra p̄misi p̄e-
ter h̄ quia filius existit nascēdo
et sp̄s. pcedēdo. Hac quoq̄
causa q̄ scilicet sp̄s. est de filio eos de
inuicem nō posse dici et p̄p̄ h̄ solū filiū
nō posse esse de sp̄sactō. Nam quō vt
dictū est aut fili⁹ est de sp̄sactō aut spi-
ritusfactus de filio. Si nō esset sp̄s. san-

ctus de filio sequeretur de sp̄sactō filius
esse. Apparet itaq̄ p̄ supradictas ratōes
quia p̄ est deus de quo de⁹ est: et nō est
de⁹ de deo: et filius est de⁹ de deo et de⁹
de quo est de⁹: et sp̄sfactus de⁹ de deo
nec est de⁹ de quo est deus. Et quis de
p̄e sint duo idē filius et sp̄s. nō tamē
duo dī sunt de p̄e sed vn⁹ est deus qui
est filius et sp̄s. et licet duo sint de quo
et filius et quod est de filio: idē pater
est sp̄s. nō tamē sunt duo dī sed vnus
deus qui est p̄ et sp̄s. et quāq̄ sp̄s.
sit de duobus id est de p̄e et filio nō ta-
men de duobus est dī sed de vno deo
qui est p̄ et filius. Si aut̄ p̄ et filius et
sp̄s. bini cōsiderentur liquet ex hīs que
dicta sunt q̄ necesse est alterū ex altero:
aut esse: quia ille nō ex se est: aut non es-
se q̄ illa est ex se. Nam si cōferam⁹ p̄em
et filiū videmus: filiū esse de p̄e: q̄ p̄
nō est de illo: et p̄em nō esse de filio: q̄
filius est de p̄e. Et similiter si cōside-
mus cōferēdo p̄em et sp̄m̄sactū inue-
nimus sp̄m̄s. esse de p̄e quia nō est de il-
lo p̄: et p̄em nō esse de sp̄s: quia sp̄s.
de illo est. Ita quoq̄ si filius et sp̄s. san-
ctus quō sūt ad inuicē speculemur in-
telligim⁹ sp̄m̄s. esse de filio: q̄ filius non
est de illo et filiū non esse de sp̄s. q̄ spi-
ritus. est de filio. Apparet igit̄ q̄ supra
dixi q̄ relatiōes p̄dictę licet sint in vno
nō possūt vnitati imittere pluralitatem
suā nec vnitas relatiōib⁹ singularitatez
suā. Porro sex sūt differētie p̄is et filiū
et sp̄s. ex hīs nascētes nob⁹. id est ha-
bere patrem et non habere patrem habere
filiū et nō h̄re filiū: h̄re sp̄m̄sanctum
de se pcedētem: et non h̄re sp̄m̄s. pcedē-
tem h̄az differētiāz singulus quisq̄ ha-
bet vnā p̄p̄iā qua differt ab alijs duo-
bus et duas ita cōmunes et p̄p̄ias vt q̄
cōmunicat vnica differat ab altero. Pa-
ter nāq̄ habet filiū solus qua differt ab
alijs duobus habet sp̄m̄s. pcedētem de
se q̄ cōmune est illi cū filio et quo differt

Spūs sancti

a spūs. P̄rem aut̄ nō habet sicut nec sp̄i
ritus. et in hoc differt a filio filius solus
habet p̄rem in quo differt a p̄re et spūs. ē
illi cōmune cū p̄re sicut dictū est quia p̄
cedit de illo spūs. Unde ab eodē spūs.
diuisus est: caret aut̄ filio sicut spūs san-
ctus: vnde discrepat a p̄re Spūs sanctus
solus est de quo alius nō p̄cedit cōmu-
ne est illi cūz patre vt dixi nō habere pa-
trem in quo dissimilis est filio cū filio q̄
q̄ est illi cōmune vt iā mōstratū est non
habere filium vnde patri nō concordat
Solutus itaq̄ p̄r est qui est de nullo et de
quo sunt alij duo. Solutus ecōtra spūs.
est qui de duobus et de quo nullus solus
filius qui de vno et de quo vnus. Est aut̄
tribus cōmune ad duas habere relatio-
nē: p̄r em̄ ad filiū et ad spūs. s. refert sicut
ad illos qui de se sunt: filius ad p̄rem et
ad spūs. s. qui est de patre et spūs. de illo
Spūs. ad p̄rem et filiū q̄ est de vtroq̄.
Possidet ergo vnusquisq̄ suas pp̄rie-
tates quāz collectio in alio nō est eadē
ad similitudinem diuersoz hoīm p̄sona-
rū. Per hoc em̄ hoīm p̄sone diuerse sūt
ab invicē quia vnus cuiusq̄ pp̄rietatū
collectio nō est in alia eadem tñ aliquid
Nam in p̄sonis hoīm si vna est p̄sone:
vnus est hō et si vnus est hō: vna est p̄-
sone. Itē si plures sūt p̄sone plures q̄
sūt hoīes et si isti plures sūt ille et plura-
litatez non effugiūt. In deo vero quīs
tres p̄sone sint vnus tamē est deus et li-
cet sit vnus deus: nequaquā tamē p̄sone
pluralitatem amittūt. In hoc itaq̄ qd̄
relatiōe deus ad deū dicit̄: sicut plures
hoīes p̄sonarū admittit plālitatē et di-
uersitatem. In h̄ vero quod p̄ se: id ē in
deo īsepābile ad similitudinem vni⁹ hō-
minis seruat singularitatē plālitatis nā
q̄ hūanaz p̄sonaz nō est in plurib⁹ ho-
minibus nec vnus hō plālitatē accipit
p̄sonarum. Deus vero vnus est tres p̄-
sone et p̄sone tres vn⁹ deus h̄ itaq̄ mō:
nec vnus nec diuersarū integre seruat

aliorum p̄sonaz pp̄rietatem.

Quā ita sit quīs in p̄fata epi-
stola de incarnatiōe verbi de hoc
aliquātulum diximus breuiter tñ
hic repetam. Sepe fit vt plura cōueni-
ant in vnū sub eodem noīe et eadez q̄-
titatē quā habebāt singula anteq̄ vnus
fierent. Quippe si p̄ctro p̄ctuz addim⁹
sine interuallo aut equalē lineam in cō-
li linea aut sup̄ficiem equalē in equali
sup̄ficie collocamus nō fit nisi vn⁹ pun-
ctus vna linea vna sup̄ficies. In mul-
tis si quis voluerit querere inueniat si-
mile hoc itaq̄ mō quīs nō sint plures
eternitates: si tñ dicat eternitas in eter-
nitate: nō est nisi vna eternitas: et lumē
in lumine vnū tñ lumē est. Eodem mō
quecūq̄ de dei dicuntur essentia: si in se
replēt̄ur: nec q̄tatem augēt nec plā-
litatez admittūt. Quā aut̄ deus ē eter-
nitas: sicut extra eternitatē nihil ē oīno
ita extra deum penitus nō est aliqd̄. At
q̄ sicut eternitas nō est nisi vna eterni-
tas in eternitate sic deus in deo vn⁹ so-
lus est deus. Habemus aut̄ ex vera fide
deum esse de deo nascendo: et deū de deo
p̄cedendo. Sed quō nō est aliquid ex-
tra deum cū nascitur deus de deo vlt̄ cū
p̄cedit deus de deo nō exiit nascens vlt̄
p̄cedens extra deum: sed manet in deo.
Quō ergo deus in deo nō est nisi vnus
deus cū nascitur deus de deo vnus so-
lus est deus gignēs et genitus et cū p̄-
cedit deus de deo vnus tñ mō deus est
et p̄cedens et de quo p̄cedit. Unde in-
euitabiliter sequit̄ qm̄ deus nullas ha-
bet partes sed tot⁹ est quicqd̄ est vnū
eundemq̄ et non aliū et aliū totū esse
p̄rem: totū esse filiū: totū esse spūs sanctū.
Quare p̄r et filius et spūs. p̄ h̄ quia cūz
est deus in deo nō est nisi vnus de⁹ ser-
uant in deitate ad similitudinem vni⁹ ho-
minis singularitatē. Per h̄ vero q̄ cum
est deus de deo: aut nascendo: aut p̄cedē-
do non potest vnus idēq̄ esse qui est de

Registrum

aliquo et de quo est scdm noia has rela-
tões significatā tenet sicut diuerse ho-
minū psonē pfallitatem. Nota tamen qz
nec deus est sine psona: nec psona sine
deo et quia singulis psonis attribuim⁹
aliquādo ppria singulari. aliquādo vni
quasi pprium qd cōmune est alijs. Nā
cū dicimus solus p̄r est: in tribus psois
qui a nullo est solus filius qui est de vno
et de quo vnus solus spūss. de quo nul-
lus est singlas psonas noiantes singu-
lis ppria attribuimus. Cū vero legim⁹
nemo nouit filiū nisi p̄r neqz p̄rem quis
no. ni. si. et que sunt dei nemo cognouit
nisi spūs dei: quis videat scriptura q
de vna dicit psona negare de alijs com-
mune tamen est oibus q singulis quasi
ppriū attribuit. Non em̄ ignorat pater
aut filius seipm̄ et que dei sūt neqz spūss.
p̄rem: aut filium. Cur aut qm̄ q de vno
quasi de solo dicit de alijs intelligat la-
tis supra dictum est.

Nec de p̄cessionē spūssacti alijs
cogētib⁹ nō de me: sed de eo-
dem spūss. confidēs p latinis cō-
tra grecos scribere et ea occasiōe de vni-
tate deitatis et de trinitate psonarū ali-
quid addere p̄supsi: quis innumerabi-
les sicut inter illos qui latinis vtunt lit-
teris qui hoc meli⁹ q̄ eo facere possint.
Quicquid ergo dixi q suscipiēdum sit
nō mihi attribuāt: sed spiritu veritatis:
si aut aliqd ptuli q aliquatenus corri-
gēdum sit mihi impute et nō sensui lati-
nitatis.

Explicit epla de p̄cessionē spūssacti.

Incipiūt capitula in librum de casu
dyaboli.

Quod etiā ad
angelos dicat: quid habea
quod nō accepisti: et a deo
non sit nisi bonus et eē et oē
bonū sit essētia et ois eētia bonū. Cal.

Cur videat dyabolus ideo uō acce-
pisse p̄seuerantiā qz deus nō dedit. II.

Quo ideo dedit non dedit quia ille nō
accepit. Capitulū. XII.

Quo ille peccauit: et voluit similis
esse deo. Capitulū. XIII.

Quo boni angeli ante casu malorum
peccare poterunt. Capitulū. V.

Quo boni confirmati sūt in suo sta-
tu et mali in casu suo. Cap. VI.

Questio an volūtas et eius conuer-
sio ad quod nō debet sic ipm̄ malum q
malos fecit: cur nō possit rational crea-
tura p se de malo cōuertī ad bonū sicut
potest de bono ad malū. Cap. VII.

Quo volūtas eius et conuersio sit nō
ipm̄ malum. Capitulū. VIII.

Quo iusticia sit ipz malū et sit nihil. IX.

Quo malū videat eē aliqd. X.

Quo malū et nihil nō possunt p̄bāri
per nomē suū aliquid esse sed quasi ali-
quid. Capitulū. XI.

Quo angelus a se nō potuit habere vo-
luntatē primā et qd multa dicūtur pos-
se aliena potestates et nō posse aliena im-
potentia. Capitulū. XII.

Quo accepta sola volūtatē beatitudi-
nis nec aliud posset velle: nec illā nō vel-
le et quicqd vellet nō esset iusta vltimu-
sta voluntas. Capitulū. XIII.

Quo similiter sit si sola accepta volun-
tas rectitudinis et ideo vtrūqz volū-
tatem accepit simul et vt iust⁹ et vt bea-
tus esset. Capitulū. XIII.

Quo iusticia sit aliquid. Cap. XV.

Quo iusticia nō sit nisi absentia debi-
te iusticie. Capitulū. XVI.

Cur desertor angelus nō possit redi-
re ad iusticiam. Capitulū. XVII.

Quo malus angelus se fecit iniustū
et bon⁹ se iustū et q malus sic debet deo
gras p bonis que accepit et deseruit sic
cur bonus q seruauit a accepta. XVIII.

Quo volūtas in q̄tū sit bonū est et nō
la res mala sit. Capitulū. XVIII.

De casu dyaboli

Quo deus faciat malas voluntates et actiones et quo accipiatur ab eo. XX

Malus angelus non potuit prescire se casurum esse. Capitulum. XXI.

Sciuit se non debere velle hoc quod volendo peccauit et debere puniri si peccaret. Capitulum. XXII.

Non debuit scire quasi peccaret puniretur. Capitulum. XXIII.

Etiam bonus angelus habet scire non debuit. Capitulum. XXIII.

Ille si etiam solo dicitur iam non posse peccare: quia nunc habet scientiam ex casu dyaboli tamen illi sit ad gloriam. XXV.

Horremus audito nomine mali et quod facit opera que dicitur iniusticia facere: cum ipsa et malum nihil sit. Cap. XXVI.

Unde venit malum in angelum qui bonus erat. Capitulum. XXVII.

De potestate volendi quod non debuit bona fuisse semper et ipsum velle bonum quousque ad esse. Capitulum. XXVIII.

Incipit dialogus beati anselmi Episcopi de casu dyaboli.

Etiam ad angelos dicitur quod habes quod non accepisti et a deo non sit nisi bonum et esset omne bonum si essentia omnis esset bona. Capitulum. I. D

Illud apostoli. Quid habes quod non accepisti dicitur hominibus tamen et angelis. Ad Nulla creatura habet aliquid a se. Quod enim seipsum a se non habet quod habet a se aliquid. Denique si non est aliquid nisi vnde quod fecit et que facta sunt ab vno clarum est quia nullatenus potest haberi aliquid nisi quod fecit aut quod fecit. D. Vere clarum. Ad Sed neque ipse factor neque quod factum est potest haberi nisi ab ipso factore. D. Nec habet minus clarum. Ad Ille igitur solus a se habet quicquid habet et omnia alia non nisi ab illo habet aliquid et sicut a se non nisi

si nihil habet ita ab illo non nisi aliquid habent. D. Non plane video quod ais quod a deo non habet alia nisi aliquid. Nam quod fecit alius ut multa que videmus transire de esse ad non esse si sunt quod erant etiam si omnino in nihilum non transierunt. Aut quod facit non esse quicquid non est nisi ille qui facit esse quod est. Item si non est aliquid nisi ideo quod deus facit necesse est ut quod non est idcirco non sit quia ipse non facit. Sicut ergo illa que sunt ab illo habet esse aliquid ita quod non sunt vel que de esse transierunt ad non esse videntur ab eodem ipso habere esse nihil. Ad Non solum ille dicitur facere aliquid esse aut esse non aliquid que facit ut sit quod non est aut non sit quod est sed etiam ille qui potest facere aliquid ut non sit et non facit dicitur facere esse non esse. Quippe non ille tamen dicitur facere aliquem nudum esse aut non esse indutum que eum despoliat: sed et qui spoliatur cum prohibere possit non prohibet si ille dicitur proprie facere iste improprie. Cum enim iste dicitur quod fecit esse nudum aut non esse indutum non aliud intelligitur nisi quia cum posset non fecit non esse nudum aut maneret indutus. Hoc modo deus dicitur multa facere que non facit ut cum dicitur inducere interpretationem quam non desedit a temptatione cum possit et facere non esse quod non est quam cum possit non facit esse. Ac si consideres ea que sunt cum transierunt ad non esse non ipse facit ea non esse. Quia namque non solum non est aliquid alia essentia nisi illo faciente sed nec aliquatenus manere potest quod facta est nisi eodem ipso faciente ut maneat cum ipse desinit suare quod fecit: non ideo id quod erat redit in non esse: quia ipse facit non esse si quod cessat facere esse. Nam et cum quis iratus destruendo aliquid aufert esse: non est ab illo non esse si illo tollente velut suum quod persisterat quod ab eo factum fuabat ut esset redit in non esse quod non ab illo sed a se ipso fieret habebat. Si enim ab aliquo tunica repetas: quam persisteras illi modo ad tempus: non habes a te nuditatem sed te quod tuum erat tollente redit in id quod erat antequam indueretur a te. Semper sicut a summo bono non est nisi bonum: et omne bonum est a summo bono ita a summa essentia

nō est nisi essentia: omnis essentia est a summa essentia: unde quā summum bonū est summa essentia assequēs est ut omne bonū sit essentia: et oīs essentia bonū. Nihil ergo et nō esse sicut est essentia non est bonū. Nihil itaq; et non esse non est ab illo a quo nō est nisi bonū et essentia. **D** Aperte nūc video quia sicut bonū et esse non est nisi a deo: ita nō est a deo nisi bonū et eē. **Ad** Elide ne vllate: nūc putes cū in diuinis libris legimus aut cū secūdum illos dicimus deū facere malū aut facē nō eē: q; negē ppter qd dicif: aut rephendaz quia ita dicif: s; nō tñ debem⁹ inherere improprietati verborū veritatem tegēti q̄tum inhiare p̄prietati veritatis sub multimō genere locutōis latenti. **D** Ista nō nisi nō intelligenti aut calūpniōso habes op⁹ dicere. **Ad** Redi ad id quod incepisti et vide si non solum homini sed et angelo potest dici quia nō habet quod non accepit.

Cur videat: dyabolus ideo nō accepisse perseuerantiam quia deus non dedit. **Capitulū. ij. Dis.** His patet nō minus angelo q̄ homi cōuenire. **L**ōstat ergo: q; ille angelus qui stetit in veritate sicut ideo pseuerauit: quia pseuerantia habuit: ita ideo pseuerantia habuit quia accepit: et ideo accepit: quia deus dedit id. **C**onsequēs ē igit quia ille qui in veritate nō stetit quēadmoduz: ideo non pseuerauit: q; pseuerantia habuit: sic ideo non habuit pseuerantia: quia non accepit: et ideo nō accepit: q; deus non dedit. **S**i ergo potes: volo ut ostēdas mihi culpā eius cū ideo non pseuerauit: quia ille non dedit quo nō dante nihil habere potuit. **L**ertus sū em̄ etiaz si non videā non illū nisi iuste a summo iusto dāpnatum: nec sine culpa iuste illū potuisse dāpnari. **Ad** Unde putas consequi si bonus angel⁹: ideo accepit

pseuerantiam: quia deus dedit malum ideo non accepisse. quia deus nō dedit. **D** Quia si bono angelo datio ē causa acceptōis puto nondatōem esse malo angelo cām nonacceptōis: et si ponitur non datio inde necessariā esse causā ut sequat non acceptio ut oēs scimus: quia cū non accipimus quod volumus non ideo nō datur quia nō accepim⁹: s; ideo nō accipimus: q; non datur. Deniq; quoscūq; legi aut audiui facere questioem hāc hac ratione eam in q̄tū me mini constituit: q; si bonus angel⁹ ideo accepit: q; deus dedit: malus angelus ideo non accepit: q; deus non dedit nec memini me adhuc huius cōsequētie solutionem vidisse.

Ideo deus non dedit: quia ille nō accepit. **Capitulū. iij. Ad**

Illa est ibi consequētia: potest em̄ non dare nō esse causa nō accipiendi: etiam si dare semp eēt causa accipiēdi. **D** Ergo si ponat non dare non necesse est sequi non accipere. Quare potest esse accipere etiaz si non sit dare. **Ad** Non est ita. **D** Exemplo volo mihi ostēdas: quod dicis. **Ad** Si ergo porrigo tibi aliqd et tu accipis non ideo do quia accipis s; ideo accipis: quia do et est datio causa acceptōis. **D** Ita est. **Ad** Quid si ipm porrigo alio non et accipit: ille ne ideo nō accipit quia nō do. **D** Potius videf quia tu ideo nō das: q; ille nō accipit. **Ad** Illic igit nō dare nō ē causa non accipiēdi: etiam si pono nō me dedisse: causa est consequēdi illū nō accipisse. Aliud nāq; est rē cām esse alterius rei aliqd positōem rei esse causam ut sequatur aliqd. **L**ū em̄ incēdium nō sit causa ignis: sed ignis incēdij positio tñ incendij semp causa est sequat esse ignē. Si em̄ est incēdium necesse est ignē esse. **D** Necesse est me sic esse fateri. **Ad** Quides ergo vtputo si tu ideo accepisti

De casu dyaboli

quia ego dedi non tamē idcirco conse-
qui illū qui nō accepit: ideo non accepit
se quia ego nō dedi: et tamē consequi: quia
si ego nō dedi ille nō accepit. **D** Eli-
deo et placet. mihi quia video. **Ab**
An amplius dubitas: quia sicut angelus qui
stetit: ideo accepit pseueratiā quia deus de-
dit ita non statim idcirco deus non de-
dit: quia ille nō accepit. **D** Nondum
mihi hō ostēdisti: sed illud tū sufficiēter
demonstrasti scilicet nō esse cōsequēs ex
eo: quia bonus angelus ideo accepit quia
deus dedit: malū ideo non accepisse: quia
deus nō dedit. Si enī vis asserere deus
illi ideo non dedisse quia nō accepit: que-
ro cur nō accepit. Aut quia nō potuit: aut
quia nō voluit. **Nā** si non habuit prāte-
z aut volūtatem accipiēdi: deus nō dedit
Si enī deus dedisset. p. certo habuisset.
Quare si nō potuit habere prātem: aut
volūtatem accipiēdi pseueratiā: nisi
dāte deo quid peccauit si nō accepit: quod
deus illi nō dedit: posse aut velle accipe-
re. **Ab** Deus dedit illi potestatem et vo-
lūtatem accipiēdi pseueratiā. **D**
Accepit igit quod deus dedit et habuit
it quod accepit. **Ab** Clere habuit et
accepit. **D** Accepit ergo et habuit
perseueratiā. **Ab** Non accepit et
ideo non habuit. **D** Nōne dixisti
deū illi dedisse et illū accepisse potesta-
tem et volūtatem accipiēdi pseueratiā?
Ab Dixi sed nō dixi deū illi dedisse ac-
cipere pseueratiā: sed tū velle et posse
pseueratiā accipere. **D** Ergo si vo-
luit et potuit accepit pseueratiā. **Ab**
Non est necessariū consequēs. **D**
Nō video cur si nisi mihi ostēdas. **Ab**
Incepisti unquā aliqd cū volūtate et po-
testate pficiēdi: quod tamē voluntate
ante finem rei mutata nō pfecisti. **D**
Sepe. **Ab** Voluisti igit et potui-
sti pseuerare in quo nō pseuerasti. **D**
Volui utique sed non pseueraui in volū-
tate et ideo nō pseueraui in actōe. **Ab**

Quare non pseuerasti in volūtate. **D**
Quia nō volui. **Ab** Nonne quādiu
voluisti pseuerare in actōe voluisti pse-
uerare in ipā volūtate. **D** Nō pos-
sū negare. **Ab** Cur ergo dicis nō vo-
luisse pseuerare in illa. **D** Item re-
spōderem: quia pseuerare volui sed nō
pseueraui in hac volūtate nisi rez vide-
rem in infinitū pcedere te semp idipm
interrogāte me eadē respōdente. **Ab**
Non ergo debes dicere ideo non volui
pseuerare in volūtate huius volūtatis.
Sed cum queris: quare non pseuerasti
in actōe in qua voluisti et potuisti pseue-
rare respōdere potes vel debes: quia non
pseueraui in volūtate. Quod si queris
itez quare non pseuerasti in voluntate
alia causa reddēda est: vnde scilicet cō-
tigit defectus illius volūtatis quia
non pseuerasti velle volūtatem. **Nō** enī
respondēdo aliud ostendis quā idipm quod
queritur: id est non pseuerasti in volūta-
te pseuerādi in actōe. **D** Video
quia nō videbam quid dicerem. **Ab**
Dic ergo vno verbo quid sit pseuerare:
quātum res exigit in faciēdo aliqd. **D**
Pficere. **Nā** pseuerare in scribēdo
aliud dicimus pscribere inducēdo pdu-
cere. **Ab** Dicamus igit similiter: etiā
si nō sit i vsu quod pseuerare in volūtate sit
pse. velle. **D** Ita fiat. **Ab** Cū
ergo non pfecisti quod voluisti: et potuisti
cur non pfecisti. **D** Quia nō. pse. vo-
luit. **Ab** Ita ergo dic quia dyabolus
qui accepit velle et posse accipere pseue-
ratiā et velle et posse pseuerare: ideo
non accepit nec pseuerauit quia non. pse.
voluit. **D** Itē quero quare nō. pse.
voluit Cū enī dicis quia nō. pse. voluit
quod voluit: tale est ac si dicas quod volu-
it prius postea nō voluit. Quā ergo nō
voluit quod prius voluit: quare nō vo-
luit nisi quia nō habuit volūtatez. **Nō**
dico volūtatem: quā prius habuit cū vo-
luerit sed quā non habuit cum non voluit

hanc aut volūtatem quare non habuit nisi quia non accepit. Quare aut nō accepit nisi qz deus nō dedit. sed ideo de⁹ non dedit qz ille nō accepit. **Ad** Item dico qz nō ideo nō accepit. qz deus non dedit: sed ideo deus nō dedit: qz ille nō accepit. **D** Hoc ostēde. **Ad** Spōte dimisit volūtatez quā habuit. et sicut accepit habet quousqz habuit: ita potuit accipere: semp tenere qd deseruit. S3 qz deseruit nō accepit. Quod igit ideo nō accepit qz deus non dedit sed deus nō dedit qz ille nō accepit. Quis nō videat: qz nō ideo nō voluit tenere qz deseruit: s3 ideo deseruit qz nō voluit tenē. Semp nāqz tenēti prius est nō velle tenere qz velle deferere. Ideo em̄ vult aliqz deferere qd tenet qz non vult tenere. **D** Quero igit quare tenere nō voluit qz tenebat nisi qz deus nō dedit velle. **Ad** Non semp prius est nō velle tenere: qz velle deferere. **D** Quādo nō sit ostēde mihi. **Ad** Quādo aliquādo rez ppter se nō vis tenere s3 deferere vt car: bonē ignitū in manu nuda positū: tunc forsitan prius est nō velle tenere qz velle deferere et ideo vis deferere qz nō vis tenere. Prius em̄ qz teneas nō vis tenere velle aut deferere nō potes nisi cū teneas. Cū aut teneas quod nō ppter aliud vis tenere: nec tamen propter aliquid deferere vis et magis vis aliqd qd non potes habere nisi deferas qd tenes tūc velle deferere prius est qz nō velle tenere. Auarus nāqz cū vult tenere nūmum et mauult panē quē nequit hñe nisi nūmū det: prius vult dare: id est deferere nūmū quā nō velit tenere: non em̄ illuz ideo vult dare qz nō vult tenere quia vt panē habeat necesse habet dare. Itaz anteqz habeat vult tenē et habere: et cū habet nequaqz nō vult tenere. qd diu nō habet necesse deferere. **D** Cleruz est. **Ad** Non ergo semp est prius nō velle

le tenere qz velle deferere sed aliquādo prius est velle deferere. **D** Nō possū negare. **Ad** Dic ergo qz nō ideo nō voluit cū debuit: z qz debuit qz volūtas deficit deo dare deficēte: sed qz ipse volendo quod nō debuit bonā volūtatem expulit mala supueniēte. Quapropt si ideo nō habuit bonā volūtate pseuerātem aut nō accepit qz deus nō dedit: s3 ideo de⁹ nō dedit qz ille volēdo qd si debuit eā defuit et eā deferēdo nō tenuit. Quō ille peccauit et voluit similis esse deo. **Capitulū. IIII.** **D**

Intelligo qd dicis. **Ad** Dubitas adhuc dyabolū non ideo voluisse deferē qd habebat: qz non voluit tenere s3 ideo nō voluisse tenere qz voluit deferere. **D** Nō dubito sic esse posse sed nōdū fecisti me certū sic esse. Prius ergo ostēde qd voluit habere quod non habebat vt veller deferē qd tenebat sicut i auaro mōstrasti. Deinde si nihil tradici poterit ita cē me non dubitare fatebor. **Ad** Peccasse illū non dubitas qm̄ a iusto deo non potuit iuste dāpnari. Sed queris quō peccauit. **D** Ita est. **Ad** Si iusticiam pseuerāter seruasset nō peccasset vñqz nec miser esset: **D** Ita credimus. **Ad** Iusticiam vero nullus seruat nisi volēdo quod debet neqz deserit nisi volēdo quod non debet. **D** Nulli dubiū. **Ad** Volendo aliud igit quod velle tūc nō debebat deseruit iusticiā et sic peccauit. **D** Ita seqtur Sed quero quid voluit. **Ad** Erat quid habebat debebat velle. **D** Debebat vere velle quod a deo acceperat: nec s3 volendo peccauit. **Ad** Voluit igit aliqd qd nō habebat nec tūc velle debebat sicut eua simil voluit cē dñs priusqz deus s3 veller. **D** Nec s3 ita sequi negare queo. **Ad** Nihil autē velle poterat nisi iusticiā aut commodum ex comodis em̄ pstat brūtudo quā vult

De casu dyaboli

ois rationalis natura. **D** In nobis
possimus h̄ cognoscere qui nihil volu-
mus nisi q̄ iustū et comodū putamus.
Ab Iusticiā vero volendo peccare nō
potuit. **D** Uerum est. **Ab** Pec-
cauit ergo volendo aliquid commodum
quod nec habebat nec tūc velle debuit.
quod tamē ad augmētū beatitudinis
esse illi poterat. **D** Palā est qm̄ alr
non potuit. **Ab** Lernis vtputo: qz
plus aliquid q̄ accepit inordinate volē-
do volūtatem suam extra iusticiā extē-
dit. **D** Aperte nūc video qz peccauit
et volēdo quod nō debuit et nolēdo qd̄
debuit: et palā est qz idō nō voluit plus
q̄ debuit qz noluit tenere iusticiā: s̄ idō
iusticiā nō tenuit qz aliqd̄ voluit qd̄ vo-
lendo illā deseruit sicut in auaro de nū-
mo et pane mōstrasti. **D** At cum h̄
voluit qd̄ deus illū velle volebat volu-
it inordinate similis esse deo. **D** Si
deus cogitari nō potest nisi ita solus vt
nihil illi simile cogitari possit quō poty-
it dyabolus velle q̄ nō potuit cogitare.
Non enī ita obtuse mētis erat: vt nihil
aliud simile deo cogitari posse nesciret.
Ab Enā si voluit oīno par ēē deo s̄ ali-
ud min⁹ deo cōtra volūtātē dei h̄ volu-
it inordinate similē ēē deo qz ppriā volū-
tātē q̄ nulli subdita fuit voluit aliō. Se-
lius enī dei ēē debet sic volūtate ppriā
velle aliud vt supiorē nō seq̄tur volūta-
tē. **D** Ita ē. **Ab** Nō solū aut voluit
ēē equal deo qz p̄sūpsit h̄re ppriā volū-
tātē s̄ etiā maior voluit ēē volēdo qd̄
illū velle volebat qm̄ volūtātē suā sup-
volūtātē dei posuit. **D** Satis liquet
Ab Iā tibi manifestū ēē puto ex rōib⁹
suppositis dyabolū spōte dimisisse vel-
le qd̄ debebat et iuste amisisse qd̄ habe-
bat qz spōte et iniuste voluit qd̄ non ha-
bebat et velle nō debebat. **D** Nihil
puto manifest⁹. **Ab** Quis igit bon⁹
angel⁹ ideo accepit pseuerantiā: qz deus
dedit nō ideo nō accepit: tñ mal⁹ ange-

lus qz de⁹ nō dedit: s̄ de⁹ ideo nō dedit
qz ille nō accepit: et idō nō accepit qz ac-
cipē noluit. **D** Adhī qd̄ satisfecisti
ad ea q̄ quero vt nec in hīs q̄ pponis:
nec in ipā psequētia pclusionū tuarū nū-
lā videā sēsu meo titubare veritatem.

Ab boni angeli ante casū maloz pec-
care potuerūt. **Cap. V.** **Ab**

Putas ne bonos anglos similē
potuisse peccare anteq̄ mali ca-
derēt. **D** Puto S̄ rōe cōpre-
hēdē vellē. **Ab** Hoc certū habes qz si
nō potuerūt peccare nō potestate s̄ ne-
cessitate fuauerūt iusticiā. Quare non
magis merueſt grām a deo qz steterunt
alijs cadētib⁹ q̄ qz suauēſt rōnabilita-
tē quā pdē nequeſt. S̄ nec iusti recte si
hū cōsideres dicerēt: **D** Sic mon-
strat ratio.

**Quō boni confirmati sūt in suo sta-
tu et mali in casu suo. Cap. VI.** **Ab**

Ili q̄ ceciderūt si nō peccassēt
cū possēt tāto meliores ēēnt. q̄
iusti q̄to et x̄e ēēnt iusti et grām
a deo merent. Unde sequitur quia aut
electi homines maiores et meliores erūt
angelis bonis aut reprobi angeli pfecte
non restaurabūtur: qm̄ non tales erunt
homines qui pro illis sumūtur quales
illi futurū erant. **D** Hec duo peni-
tus neganda existimo. **Ab** Pote-
rūt igit boni angeli peccare ante casū
maloz nec aliter q̄ sicut ostensū ē de ill⁹
qui peccauerūt. **D** Aliter esse posse
non video. **Ab** Illi itaqz angeli q̄
magis voluerūt iusticiā quā habebant
q̄ illud plus: quod non habebant bo-
ni quod quasi propter iustitiaz q̄tū ad vo-
lūtātē ptinuit pdiderūt iustitia retribu-
ente acceperunt de illo: qd̄ habebāt in
vera securitate permāserūt. Quapropter
a deo sunt pfecti vt sūt adepti q̄
quid potuerūt velle nec iā videāt qd̄ pl⁹
velle possūt et pp̄ h̄ peccare neq̄ūt Illi
x̄o angli q̄ maluerūt illō plus qd̄ nōdū

de^o illis dari volebat: q̄ stare i iusticia: in qua facti erāt eadē iusticia iudicātes illud ppter quod illā contēpserūt neq̄ q̄ obtinuerūt quod tenebāt bonū amiserūt. Sic ergo distincti sūt angeli vt ad herētes iusticie nullū velle bonū possint quo non gaudeāt z deserētes illā nullū velle que aut quo nō careāt. **D** Nihil pulchrius aut iustius hac distinctōe. Sed si posses dicere vellē audire cuiusmodi comodū illud fuit q̄ z boni angelī iuste volendo sic perfecerūt et mali iniuste concupiscēdo sic defecerūt. **Ad** Quid illud fuerit n̄ video sed q̄qd fuerit sufficit scire q̄ fuit aliqd ad qd crescere potuerit qd nō acceperūt quādo creati sunt vt ad illud suo merito p̄ficerent.

Questio an volūtas et eius conuersio ad quod nō debet sic ipm maluz qd malos facit et cur non possit rationalis creatura p se de malo cōueri ad bonuz sicut p̄t de bono ad malū. **Cap. VII. D**

Et nobis nunc sufficiat hucusq̄ de h̄ inuestigasse. Sz nescio qd sit vt cū me sperē ad finē questionis tā ptingere tunc magis videā velut de raditibus succisaz questionū alias pullulātes cōsurgere. Ecce em̄ cum manifestissime videā p̄uersū angelū n̄ la rōe deuenire potuisse in immoderatā boni indigētiā nō ppter immoderatā concupiscētiā nō parū me mouet vn̄ de ipam inordinatā habuit voluntatem. Si em̄ bona fuit ppter bonā volūtatez de tanto bono cecidit in tantū malum. Itē si bona fuit deus illā illi dedit: quia non nisi nihil habuit a se. Si ergo voluit quod deus dedit velle qd peccauit. Aut si a se habuit hāc volūtatē habuit a se aliqd bonū quod nō accepit. Qd si mala est et aliqd est itez occurrit q̄ non nisi a deo est a quo oē quod aliqd ē. Et similiter queri p̄t qd peccauit habendo volūtatē quā de^o dedit aut quō potuit deus dare malā volūtatē. Si x̄o ma-

la voluntas ab ip̄o dyabolo fuit z aliqd ē habuit aliqd a se et nō ē oīs eēntia bona nec malū erit nihil sicut solem^o dicere siquidē mala voluntas eēntia est aut si mala volūtas nihil est ppter nihil et ideo sine causa tā grauiter dānatus est. Quod aut dico de volūtate h̄idem dici p̄t de cōcupiscētia siue desiderio qm̄ et cōcupiscētia et desiderū volūtas est et sicut est bona et mala volūtas ita est et bona et mala cōcupiscētia et bonū z malū desiderū. Quod si dicis q̄ volūtas est aliqua eēntia z ideo bonū est aliqd si cōuersa ad hoc qd debet velle sit bona volūtas ad id x̄o qd nō debet conuersa dicitur volūtas mala. Quicqd dixi de volūtate video posse dici de ip̄a cōuersione volūtatē. **Ad** mouet em̄ multuz me vnde ipam p̄uersā habuit dyabol^o volūtatē p̄uersionē z cetera q̄ de volūtate mō dixi. Est adhuc aliqd q̄ valde miror cū p̄sidero hāc volūtatē conuersionē cur videlicet deus talē fecerit illā naturā quā tāta excellētia s̄blimauerat vt de eo qd debuit velle posse cōuertere volūtatē suā ad id qd nō debuit si de eo qd nō debet nō possit ad id qd debet: cum magis videat̄ potestātē debuissē talē creatura a tali factore accipē faciēdi bonū: ad qd facta sūt q̄ faciēdi malū ad qd vitādū sc̄tā ē. Qd etiā i n̄sa natura q̄ri p̄t qm̄ credim^o nullū hoīez posse bonā volūtatē habere nisi dāte deo malā x̄o semp habere posse sola p̄missione dei. **Ad**

Q volūtas ei^o et cōuersio sit nō ipsū malū. **Capitulū. VIII. Ad**

Ec volūtatē nec volūtatē p̄uersionē puto negari posse aliqd eē. **Ad** et si nō sūt s̄bstātie nō tñ p̄bati p̄t eas nō eē eēntias qm̄ multe sunt eēntie p̄ter illā q̄ p̄prie dicit̄ s̄ba. Deniq̄ bōa n̄ magis ē aliqd q̄ mala volūtas nec ē ista magis malū q̄ illa bonū. Nō em̄ magis ē aliqd voluntas q̄ vult dare misericordiā q̄ illa q̄ vult rapeviolētē.

De casu dyaboli

nec magis hoc malū: q̄ illa bonum est. Ergo si mala voluntas est ip̄m malum quo malus aliquis dicitur erit et bona voluntas ip̄m bonū quo fit aliquis bonus sed mala volūtas erit nihil si est ipsum malū quod credimus esse nihil. Bona igitur volūtas nihil erit: qm̄ ip̄a si magis est aliqd̄ q̄ mala volūtas. Quare ip̄m bonū quod bonos facit inō poterimus negare nihil esse qm̄ ip̄m est bona volūtas que nihil erit. Sed falsū ēē nullus ambigit bonā volūtatē siue bonū ip̄sū esse nihil. Itaq̄ mala volūtas nō est ip̄m malū qd̄ malos facit: sicut nec bonā volūtas ē ip̄m bonū qd̄ bonos facit: b̄ ip̄m q̄ dixi de volūtatē potest considerare in conuersiōe volūtatē. Nō enim magis est aliquid conuersio illa que cōuertit volūtatē de rapina ad tribuēduz q̄ illa que conuertit eandē volūtatē de largitate ad auaritiā et cetera q̄ de volūtatē paulo an̄ dixi. **D** Adhuc quoq̄ idip̄m videt̄ vt asseris. **A**d. Respon̄do ergo volūtas mala neq̄ praua volūtatē conuersio est ip̄m malū quo angelus vel hō fit malus qd̄ nihil ēē dicim⁹: nec bona volūtas: nec bona voluntatē conuersio est bonū quo boni fiunt.

Qui iustitia sit ipsum malū et sit nihil. Capitulum IX. **D**

Quid ergo dicimus ip̄m malum quod malos facit: et quid ip̄sū bonū quod bonos facit. **A**d. Iustitiā credere dicimus ip̄sū bonū quo fiunt boni id est iusti et angeli et homines et quo ip̄a volūtas bona siue iusta dicitur. In iustitiā vero ip̄m malū esse quod nihil aliud dicimus esse q̄ boni priuationem quod malos et malā volūtatē facit et ideo eandē iniustitiā non aliud esse asserimus q̄ priuationē iustitiē. **Q**ui enim voluntas primū data rationali naturez siml̄ in ip̄a datōe ab ip̄o datore puerfa imo nō puerfa s̄ facta recta ad b̄ quod velle debuit stetit in ip̄a rectitudi

ne q̄ dicimus veritatē: siue iustitiā in qua facta fuit iusta fuit. Lū vero auertit se ab eo quod debuit et cōuertit se ad id quod non debuit nō stetit in originali vt ita dicā rectitudine in qua facta est quā cū deseruit magnū aliud perdidit: et nihil pro ea nisi priuationē eius q̄ nō iam habet essētiā: q̄ iniustitiā nominamus suscepit.

Quō malū videat̄ esse aliqd̄. **L**ax. **D**

Quod dicis malū esse priuationē boni concedo sed nihilominus video bonū priuationē esse mali. Et sicut percipio in priuatione mali aliqd̄: aliqd̄ fieri quod bonū dicimus: ita animaduerto in priuatione boni aliqd̄: aliud fieri quod malū dicimus. Quare propter licet quibusdam argumētis malum nihil esse probetur: vt qm̄ malū nō nisi vitium aut corruptio est que nullo mō sunt nisi in aliqua essētiā: et q̄to magis ibi sunt t̄to magis illā redigūt in nihilum et si eadem essentia omnino deueniat ad nihil vitium quoq̄ et corruptio inueniuntur nihil licet inq̄ sic: aut alio mō probetur nihil esse malum nō potest minus mēs nisi sola fide acquiescere: si nō illud mihi auferat̄ quod mihi etiā probat malum non nisi aliqd̄ esse. Nam cū auditur nomen mali frustra horret corda nostra quod in hui⁹ nominis significatōe intelligūt: si nihil significet hoc nomine. Item si vox hec scilicet malum nomē est vtq̄ significatū est. Si autē significatū est significat sed non nisi aliquid significat. Quō ergo malū est nihil si quod significat nomē eius est aliquid. Deniq̄ cum manēre iustitia tāta videatur trāquillitas tanta quies vt in multis nihil aliud videat̄ iusticia q̄ quiescere a malo sicut ē castitas patiētia recedente aut iustitia tā diuersus tam laboriosus tamq̄ multiplex occupet animū affectus qui velut crudelis domin⁹ miserū homūculū cogat. tot turpiū et

laboriosorum opum sollicitudine et ipsis operibus tam graue laborare mirum est si poterit ostendi nihil huiusmodi operari. **Ad** Puto quod non ita es insanus ut dicas nihil esse aliquid cum tamen non possis negare: nihil esse nomen. Quapropter si nihil potest probari aliquid esse per nomen nihil quomodo estimas te probare esse malum aliquid per nomen mali. **D** Nil agit exemplum quod litem lite resoluit. **Ita** hoc ipsum nihil nescio quid sit. Quapropter quoniam questio est de malo in manibus quod dicis esse nihil si vis me docere quid sit malum doce me prius quod intelligas esse nihil deinde ad alia quibus propter nomen mali me dixi me moueri de eo ut aliquid esse videas respondabis. **Ad** Cum nequaquam differat nihil esse: et non aliquid esse quomodo dici potest quid sit quod si est aliquid. **D** Si non est aliquid quod huiusmodi nomen significat non significat aliquid. Si vero non significat aliquid non est nomen sed utique nomen est: quare igitur nullus dicat nihil esse aliquid: sed semper nihil esse cogamur fateri nihil. **Item** propter nomen nihil significatum esse diffiteri: **C**lex si huiusmodi nomen non significat nihil sed aliquid id quod significat videtur si posse esse nihil sed magis aliquid. Si ergo quod significatur non est nihil sed aliquid aliter verum erit ut significetur per huiusmodi nomen quod est nihil. Quippe si vere nihil dicitur: vere nihil est et idcirco non est aliquid. Quare si quod significat huiusmodi nomen non est nihil sed aliquid quemadmodum consequentia videtur ostendere false et incongrue vocatur huiusmodi nomen. **At** contra si secundum iudicium omni id quod nominatur nihil vere est nihil et nequaquam est aliquid visque ne videtur aliquid consequentius: quod ut huiusmodi nomen nihil significet id non significet aliquid. Quid itaque est quia huiusmodi nomen videlicet non significat nihil sed aliquid et non significat aliquid: sed nihil. **Ad** Forsitan non repugnat significare nihil et aliquid. **D** Si non repugnat aut ista vox diuersa consideratione significat nihil aut aliquid aut inuenienda res est aliquid quod sit aliquid et nihil. **Ad** Quid si utrumque inueniri potest et diuersa scilicet significatio consideratione

in huiusmodi nomine et eadem rem esse aliquid et nihil. **D** Utique velle cognoscere. **Ad** Constat quoniam huiusmodi vox scilicet nihil quantum ad significationem nullatenus differt ab eo quod dico non aliquid. Nihil quoque huiusmodi aptius quam quod huiusmodi vox scilicet non aliquid omnem rem penitus et omnino quod est aliquid intellectu remouendo nec omnino vlla res aut penitus quod aliquid sit intellectu retinendum sua significatione constituit sed quoniam rem omnino alicui rei significari nullatenus potest nisi cum significatione eius ipsius cuius significat remotio. **Nullus** enim intelligit quid significet non homo nisi intelligendo quid sit homo necesse est ut huiusmodi vox que est non aliquid destruendo: id quod est aliquid significet aliquid. Quoniam vero auferendo omnino quod est aliquid nulla significat euentiaque in audientis intellectu retinenda constituat: idcirco non aliquid vox nulla rem aut quod sit aliquid significat. **Igitur** huiusmodi vox non aliquid huiusmodi diuersis rationibus aliquatenus significat rem et aliquid et nullatenus significat rem aut aliquid significat enim remouendo et non significat constituendo. **H**ac ratione nihil nomen quod primum omnino quod est aliquid et destruendo non significat nihil sed aliquid et constituyendo non significat aliquid sed nihil. Quapropter non est necesse nihil esse aliquid ideo quod nomen significet aliquid quolibet modo si potius necesse est nihil esse nihil: quod nomen eius significat huiusmodi modo aliquid. **H**oc itaque modo non repugnat malum nihil esse et mali nomen esse significatum. **S**ic aliquid primum omnino significat ut nullus rei sit constitutus. **D** Respondeo negare nomen nihil secundum predictam a te rationem: aliquo modo significare aliquid si satis notum est quod illud aliquid: quod isto modo hoc nomine significatur non nominatur nihil nec cum audimus hoc nomen accipimus illud pro illa re quam ita significat. Illud igitur quero pro quo hoc nomen ponitur et quod intelligimus cum ipsum audimus: illud inquam quero quid sit. Illud enim hoc nomine proprie significat et idcirco nomen est: quod eius significatum est non quod supradicto modo ne

De casu dyaboli

gando significat aliud eius quippe no-
men est: pro cuius significatōe inter no-
mina cōputatur et illud vocatur nihil.
Illud quero quō sit aliud si pprie voca-
tur nihil aut qualiter sit nihil. Si nomē
significatū significat nihil: aut quō idēz
sit aliud et nihil. Illud idē quero de no-
mine mali: et de eo q̄ significat et quod
malū nominat. **Ad** Recte queris:
quia licet supraposita rōe malū et nihil
significent aliud tamē qd̄ significat ma-
lū non est aut nihil: sed et alia ratio qua
significant aliud: et quod significat est
aliud sed nō vere est aliud sed quasi ali-
ud. **Ad** Multa quidem dicuntur scdm̄ for-
mā que non sūt scdm̄ rem vt timere: se-
cū dū formam vocis dicis actiū cū sit
passiūz scdm̄ rem. Ita q̄ cecitas dicis
aliud sed formā loquēdi cū non sit aliū
scdm̄ rem. Sicut em̄ de aliquo dicimus
quia visū habet et visus est in eo: ita di-
cimus q̄ habet cecitatē. et cecitas est in
eo cū h̄ non sit aliud: sed potius nō ali-
ud et hanc h̄e non sit habere aliud im-
mo carere eo q̄ est aliud. Cecitas nāq̄
nō est aliud: q̄ non visus aut absētia vi-
sus vbi visus debet esse nō visus vbi ab-
sētia visus nō magis est aliud vbi vi-
sus debet esse: quā vbi non debet esse.
Quare cecitas nō magis est in oculo ali-
ud q̄ ibi debet esse visus. q̄ nō visus vel
absētia visus in lapide vbi nō debet eē
visus. **Ad** Multa q̄ alia similiter dicuntur:
aliud scdm̄ formā loquēdi que non sūt
aliud qm̄ sic loquimur de illis sicut de re-
bus existētibz. Hoc ergo mō malū et
nihil significatur aliud et quod signifi-
catur est aliud non scdm̄ rem: sed scdm̄
formā loquēdi. Nihil em̄ non aliud sig-
nificat q̄ non aliud: aut absētiā eoz
que sūt aliud et malū nō est aliud q̄ nō
bonū: aut absētiā boni vbi debet et ex-
pedit esse bonū. Quod aut non est ali-
ud q̄ absētiā eius: q̄ est aliud vtiq̄ nō
est aliud. **Ad** Aliū igit̄ vere est nihil et ni-

hil nō est aliud: et tamē qd̄am mō sunt
aliud: q̄ sic loquimur de hīs quasi sint
aliud cū dicimus nihil vel malum fecit:
aut nihil aut malū est qd̄ fecit: sicut dici-
mus aliud vel bonū fecit: aut aliud vel
bonum est quod fecit. Hinc est qd̄ cum
negam⁹ oīno esse aliud: quod dicit ali-
quis ita dicimus hoc qd̄ dicit nihil est.
Nam et hoc q̄ pprie non dicit nō de eo
quod est aliud et cū ita dicitur sicut mo-
do dixi nō dicitur eo q̄ sit aliud s̄ qua-
si aliud dicitur. **D** De ratōe nomi-
nis mali qua me putabam posse pbare
malum esse aliud satisfecisti.

Quō malū et nihil nō possūt pbari
per nomen suūz aliquid eē sed quasi ali-
quid.

Capitulū. XI.

A Estat nūc vt me ad alia que mi-
hi malū esse aliū p̄uadere nitū-
tur quid rēspōdere valeam edo-
ceas. **Ad** Ut veritatem rei enoda-
re possumus lōge aliquātulum exordi-
ri nos oportet sed et opus est vt tu ea q̄
dicam non sis cōtētus singula tātum
intelligere: s̄ oīa simul memoria qua-
si sub vno intuitu colligere. **D** Ego
quidem intentus ero q̄tū potero veriti-
tamē si in aliquo tardior q̄ velis extite-
ro non te me expectare pigeat. put vi-
deris tarditatem meā expetere. **Ad**
Donamus ergo deū nunc facere ange-
lum quē vult facere beatū: et non simul
totum: sed p̄ partes et hactenus iam eē
factum vt iā sit aptus ad habēdam vo-
lūtatem: sed nondū velit aliud. **D**
Pone q̄ vis et expone q̄ quero. **Ad**
An ergo putas q̄ ip̄e angel⁹ per se pos-
sit velle aliud. **D** Non bene video
quod dicit p̄ se. Quod em̄ sicut supra
iaz dixisti de oīni creatura nihil habet
quod nō acceperit nihil potest p̄ se. Per
se dico per hoc q̄ iam habet vt qui ha-
bet pedes et q̄ sufficiat ad potētā ambu-
lādi p̄t ābulare p̄ se: q̄ aut habet pedes
et nō h̄z incolomitātē pedē nō p̄t ambu-

lare per se. Hoc itaq; nō quero an ille angelus qui iam aptus est ad volēduz et nōdum quicq; vult possit per se velle aliud. **D** Puto quia potest si aliquid quando vult. **Ab** Non respondes ad interrogatōem meā. **D** Quō. **Ab** Ego quero de nihil volente et de prāte que pcedit rez: et tu respondes de volūtate et potestate que fit cū re. Itā oē quod est coīpo quo est potest esse. Non aut omē q; est potuit esse anteq; eēt. Lū ergo quero utrū ille qui nihil vult possit velle: quero prātem ante volūtatem qua se possit mouere ad volūtatem. Tu vero cū respondes q; si vult potest: dicis prātem que fit cū ipā volūtate. Necesse enim est si vult vt possit velle. **D** Scio duas esse prātes ymaz que nōdū est in re: alterā que iam est in re. Sed et et h nō possum nescire q; quicqd ita potest esse vt iaz sit si aliquādo nō fuit potuit prius esse. Si enī non potuisset nūq; esset. Bene ergo estimo me respōdisse quia qui ideo potest velle: q; iaz vult necesse est eū prius potuisse q; veller. **Ab** Putas q; quod nihil est oīno nihil habet: et ideo nullam habet prātem et sine prāte oīno nihil potest. **D** Hoc nō possum negare. **Ab** Estimo q; mūdius anteq; fieret nihil erat. **D** Veruz dīcis. **Ab** Ergo oīno nihil potuit anteq; eēt. **D** Ita sequit. **Ab** Non ergo potuit esse anteq; eēt. **D** Et ego dico: Si nō potuit esse impossibile fuit vt esset aliquando. **Ab** Et possibile et impossibile erat: anteq; esset et quidē in cuius potestate nō erat vt eēt erat impossibile: s; deo in cuius potestate erat vt fieret impossibile. Quē ergo deo mōm facere poterat priusq; fieret: ideo est mōm non quia ipse mōs prius potuit esse. **D** Rationi nō possum contradicere sed vsus loquendi nō consentit. **Ab** Non est mirum. Multa nāq; in cōmuni locutōe dicūtur improprie sita:

men oportet medullā veritatis inquire re necesse est improprietatē pturbantes q̄tum res expetit impossibile est fecerere. Ex qua improprietate loquēdi fit vt sepiissime dicam? rē posse non qd illa possit: s; qm̄ alia res p̄t rē q; p̄t nō posse qm̄ alia res nō potest: vt si dico liber p̄t a me scribi vtiq; liber nihil potest: s; ego possum scribere librum et cū dicim? iste non potest vinci ab illo non aliud intelligimus q; ille non potest vincere istum. Hinc est q; dicimus deū nō posse aliud sibi aduersū: aut puerum qm̄ sic est potens in beatitudine et iusticia immo qm̄ beatitudo et iusticia nō sūt in illo diuersa sed ymā bonū: sic est oīpotens in simplici bono vt nulla res possit qd noceat summo bono. Ideo nō potest corūpi: vel mentiri. Ita ergo quicqd nō est anteq; ē sua potestate eē nō potest s; si potest alia res facere: vt sit hoc mō aliena potestate p̄t esse. Quis aut plurimō modis diuidi possit potētia vel impotentia: hoc tñ nūc tibi sufficiat q; multa dicūtur posse nō sua s; aliena potestate: et multa nō posse nō sua sed aliena impotentia. De ppria igit prāte loquor: cuius quero de angelo que nouū posuimus fieri et hactenus iam esse factū iā et aptus iā sit ad habēdam volūtatem: s; nihil adhuc velit an ipse possit per se velle aliud et de ipā mihi respōde. **D** Si iam sit aptus est ad volūtatem vt nihil illi aliud desit q; velle nō video cur per se non possit. Quicunq; enī aptus est ad videndum et clausis oculis in luce potius nihil videt potest videre per se quare ergo non volens simpliciter nō velit per se sicut non videns potest per se videre. **Ab** Quia ille non vidēs habet visum et volūtatem qua potest mouere visū nos vō de illo qui nllā habet volūtate loqmur. Quare tñde mihi si q; res seipaz mouet de nō velle ad velle vt sic ipā se velit mouere. **D** Si dixero

De casu dyaboli

q: moueat nō volēs cōsequēs erit vt nō a se s ab alio moueat nisi forte si quis subito claudit oculos ad ictū venientem: aut si cogit qd aliquo incōmodo vt velit qd prius non volebat. Rescio enī tūc prius se velit mouere ad hāc volūtatez. **Ab** Nullus cogit vel timore vel sensu alicuius incōmodi nec attrahit amore alicui cōmodi. Ad volēdū aliud nisi que prius habet naturalē volūtatez vt tandi incōmodum aut habēdi cōmodū qua volūtate se mouet ad alias volūtates. **D** Regere nequeo. **Ab** Dic ergo quia quicquid se mouet ad volēdū prius se vult ita mouere. **D** Ita est. **Ab** Quod ergo nihil vult nullo mō potest se mouere ad volēdū. **D** Non possum cōtradicare. **Ab** Restat igit vt ille angelus qui iā aptus factus est ad habēdam volūtatem: sed tūc nihil vult nō possit habere primā volūtatem a se. **D** Necesse est fateri me q: nihil potest p se velle qui nihil vult. **Ab** Beatus aut nō potest esse: si non vult beatitudinē. Dico aut nūc beatitudinem nō beatitudinē cū iusticia: sed q volūt omēs etiam iniusti. Dēs quippe volūt bene sibi esse. Excepto nāq hoc q oīs natura bona dicit in duo bona et duo hīs cōtraria mala vsu dicuntur vnū bonū et quod dicit iusticia cui cōtrariū malum iniusticia: iniusticia atqz bonū est quod mihi videt posse dici cōmodū et huic malū opponit incōmodū. Sed iusticia quidē non oēs volunt neq oēs fugiūt iniusticiā cōmodum vero nō solum oīs rationalis natura: sed et omne quod sentire potest vult et vitat incōmodū. Nam nullus vult nisi quod ali: quomō putat sibi cōmodum. Hoc igit mō bene sibi esse oēs volunt et male sibi esse nolunt. De hac beatitudinē nūc dico quia nullus potest esse beatus qui non vult beatitudinem. Nullus nāq beatus potest esse: aut habēdo quod non

vult: aut non habēdo qd vult. **D** Nō est negandum. **Ab** Nec beatus ē potest qui nō vult iusticiā. **D** Nec hoc minus concedēdum.

Ab Angelus a se nō potuit habere volūtatem primā et quod multa dicuntur posse aliena prāte et nō posse aliena impotētia. Capitulu. XII. **Ab**

D Icamus ergo deū illi dare primū solā beatitudinis volūtate et videamus an idcirco q accipit aliq volūtatez iā se possit ipse mouere ad volēdū aliud q qd accipit velle. **D** Prosequere qd incepisti ego enim paratus sū intelligere. **Ab** Cōstat quia nondum aliud vult: q beatitudinem quia nō aliud accepit velle. **D** Unde est. **Ab** Quero ergo a te: an possit se mouere ad aliud volēdū. **D** Nequē videre quō se moueat ad volēdū aliud q beatitudinem: q aliud nō vult. Nā si vult se mouere ad aliud volēdū vult vtq aliud. **Ab** Sicut ergo nulla voluntate adhuc data nihil poterat p se velle ita solā volūtate beatitudinis accepta nullā aliā a se potest habere volūtate. **D** Ita ē. **Ab** Nōne si putat pdesse aliud ad adipiscēdū beatitudinē potest se mouere ad volēdū illud. **D** Dubito quid respōdeam nā si non potest nō video q velit beatitudinē qui non potest velle quō se adipisci posse beatitudinē putat. Si xō potest nō intelligo: quō non possit velle aliud. **Ab** Qui vult aliis nō ppter rem quam videtur velle sed propter aliud quid propriē iudicandus est velle an illud quod dicit velle an illud ppter quod vult. **D** Illud itaqz ppter quod vult videt velle. **Ab** Qui q vult aliud propt beatitudinem nō aliud vult q beatitudinē. Quare potest et q putat prodesse ad beatitudinem et solā beatitudinē velle. **D** Satis est planū. **Ab** Quero adhuc an accepta hac

Libe Inseimi

sola voluntate possit non velle beatitudinem. **D.** Non potest vtrūque simul et velle et non velle. **Ab.** Uter est. Sed non hoc quod sed quero: an possit deferere hanc voluntatem et mouere se de velle ad non velle beatitudinem. **D.** Si quidē h. facit nolens non ipse facit: si vero volens aliud vult quā beatitudinem sed non vult aliud. Quare manifestū puto quia nullatenus potest per se non velle ad quod solū accepit velle. **Ab.** Bene intelligis. Sed responde mihi adhuc si non potest non velle beatitudinem quā maiorem eā intelliget qui nihil nisi beatitudinem vult et non potest nisi velle beatitudinem. **D.** Si non tātō magis vellet beatitudinem quā maiorem ac maiorem illā putaret aut omnino non vellet beatitudinem aut vellet aliud aliud propter quod maiorem noller. Sed dicam quia illa vult non aliud. **Ab.** Vult ergo esse beatus quā altius h. esse posse cognoscit. **D.** Proculdubio vult. **Ab.** Ergo vult similis esse deo. **D.** Nihil apertius. **Ab.** Quid tibi videtur an esset iusta voluntas si homo: similis vellet esse deo. **D.** Nec iustam voluntatem dicere quia vellet quod non conueniret nec iniustā: quia ex necessitate vellet. **Ab.** At eū qui vult beatitudinem solā cōmodam velle possumus. Si ergo ille qui nihil vellet nisi cōmoda non posset habere maiora et veriora vellet ne maiora quibuslibet vti posset. **D.** Vno non posset nec velle quilibet infirma si maiora non posset. **Ab.** Nonne cū vellet cōmoda infirma et infirma quibus irrationabilia aialia delectantur esset eadē voluntas iniusta et vituperabilis. **D.** Quō iniusta aut reprehendenda voluntas eēt: quia vellet quod non posse velle accepisset. **Ab.** Volūtatē tamen ipsam siue cū vult summa cōmoda siue cū vult infima constat esse opus et donū dei sicut est vita: aut sensibilitas aut nō esse in eo iustitiam si-

ue iniustitiam. **D.** Nō est dubium. **Ab.** Ergo in quā essentia est bonū aliud est quātum vero ad iustitiam pertinet siue iniustitiam nec bona nec mala est. **D.** Nihil clarius. **Ab.** Sed non debet esse beatus si non habet iustā voluntatem immo non potest perfecte nec laudabiliter esse beatus qui vult quod nec potest nec debet esse. **D.** Adhuc patet.

Accepta sola voluntate beatitudinis nec aliud posset velle: nec illā non vellet quicquid vellet non esset iusta vel iniusta voluntas. **Cap. XIII.** **Ab.**

Considerem ergo de iustitie voluntate si daretur eidem angelo velle solū: quod cum velle conueniret an posset aliud velle: aut si non posset non velle per se quod accepisset velle. **D.** Vno quod vidimus in voluntate beatitudinis necesse est in hac quoque voluntate euenire. **Ab.** Ergo nec iustam nec iniustā haberet voluntatem. Sicut enim ibi non esset voluntas iniusta si vellet inconuenientia non idcirco esset iusta voluntas quā si accepisset ut non posset aliud velle. Quia ergo nec solū non volēdo beatitudinem nec solū non volēdo quod cōuenit cū ex necessitate sic velit iustū vel iniustum potest appellari nec potest: nec debet esse beatus nisi velit et iustū iuste velit necesse est ut sic faciat deus yramque voluntatem in illo cōuenire ut et beatus esse velit quatenus addita iustitia sic temperet voluntatem beatitudinis ut et resecet voluntatis excessum et excedēdi non amputet partem ut cū per hoc quod vult beatus esse modū possit excedere per hoc quod iuste vult non vult excedere et sic iustā habens beatitudinis voluntatem possit et debeat esse beatus qui non volēdo quod non debet velle cū tamē possit increari: ut quod velle non debet nūquā velle possit: et semper tenēdo iustitiam per moderatā voluntatem nullomodo indigeat: aut si deseruerit iustitiam per immoderatā voluntatem

De casu dyaboli

omnino indigeat. **D** Nihil cōuenientius cogitari potest. **Ab** Adesto quia cū superius cōsiderabam⁹ solam beatitudinis volūtatem sine hac meta q̄ addidimus vt sub deo se coherceat dicebamus in ea non esse iustitiam vel iniusticiā quicq̄d vellet. **D** Bene memini. **Ab** An putas aliqd eē quod additū eidem volūtati temperat illā ne plus velit q̄ velle oportet et expedit. **D** Nullus intelligēs nihil h̄ esse putabat. **Ab** Hoc satis credo animaduertis nō aliud esse: q̄ iusticiā. **D** Nihil aliud cogitari potest. **Ab** Certū est igitur iusticiā esse aliqd.

Et similiter sit si sola accepta volūtas rectitudinis et idcirco vtrāq̄ voluntatem accepit simul et vt iustus et vt beatus esset. Capitulum. XIII. **D**

Immo valde aliud bonū. **Ab** Anteq̄ acciperet iusticiā hāc volūtas illa debebat velle et nō velle scdm iusticiā. **D** Nō debebat quod ideo: non debebat: q̄ nō accepit. **Ab** Postq̄ aut nō accepit non dubitas debere nisi aliqua violētia amittat. **D** Semp eā huic debito alligatā putato siue teneat qd accepit siue spōte deserat. **Ab** Recte asseris. Sed quid si voluntas eadem iusticiā tā vtiliter et tā sapienter additā sibi nulla indigētia et nulla violētia cogēte deserat vt deo spōte sua potestate id est plus volēdo q̄ debeat. An remanebit aliqd aliud cū ipsa volūtate q̄ q̄ prius cōsiderabamus ante additāmetum iusticie.

Quod iusticia sit aliqd. XV. **D** Gloriā nihil aliud ē additū: q̄ iusticia sepata iusticia nihil aliud certū ē remanere: q̄ qd pri⁹ erat nisi quia debitricem fecit eā accepta iusticiā et quasi quedā pulchra a vestigia sui reliquid derelicta eadem iusticia. Eo est ipso quo debitrix iusticie permanet mōstratur honestate iusticie su-

isse decorata. Sed et hoc satis iustū est vt q̄ semel accepit iusticiā scilicet eam semp debeat nisi violenter amiserit. Et certe multū dignior natura pbatur que vel aliquādo habuisset semp debere vt habeat tam honestū bonū conuincit q̄ quia hoc ipm nō habere nec debere aliquid quando cognoscit. **Ab** Bene cōsideras sed adde huic tue sentēcie q̄ quāto natura que hic habuit qd debet mōstrat laudabilior: tanto psona q̄ nō habet qd debet puincit vitupabilior. **D** Vehemēter assentio. **Ab** Discerne mihi bene quid ibi mōstrat naturā laudabilem et quid faciat psonā vitupabilem. **D** Habuisse vel debere mōstrat naturālē dignitatē et nō habere facit psonalem inhonestatē. Habere enī factū est ab eo qui dedit: nō habere factum ab ipso qui deseruit. Ideo nāq̄ debet quia accepit ideo vero non habet quia deseruit. **Ab** Non ergo rephendas in ipa voluntate que nō stetit in iusticia debere iusticiā sed nō habere iusticiā. **D** Sino nihil aliud ibi rephendo: q̄ absentia iusticie siue non habere iusticiā nā sicut iam dixi habere decorat nō habere vero deturpat et quo magis illud decet eo magis istud dedecet immo non ob aliud volūtatez illā deturpat ex propria culpa nō h̄re: q̄ quia illā decorat ex bonitate dantis h̄re debere. **Ab** Nōne iam volūtatem ipam que nō habet iusticiā quā debet h̄re iudicas iniustā et in illa eē iniusticiā. **D** Quis nō ita iudicet. **Ab** Si nō esset iniusta: nec esset in illa iniusticia: puto q̄ nihil i ea rephenderes. **D** Nihil omnino. **Ab** Ergo nihil aliud in illa reprehendis: q̄ iniusticiā: et quia iniusta est. **D** Nō possum aliud quicq̄ in ea rephēdere. **Ab** Si ergo nihil aliud ibi rephēdis q̄ absentiam iusticie et illam non habere iusticiā sicut paulo ante dixisti: et itez verū est quia nihil aliud re-

prehendis in ea q̄ in illa esse iusticiam
sive illam esse iniustā: palam est. q̄ non
aliud in illa est iniusticia aut eē iniustā
q̄ absentia iusticie aut non habere iusti-
ciam. **D** Nullo mō possūt hec esse
diuersa. **Ab** Sicut igit̄ absentia ius-
ticie et non habere iusticiā nullā essen-
tiam habēt: ita iniusticia et esse iniustū
nullum habet esse et idcirco nō est aliqd
sed. nihil. **D** Non est consequen-
tius aliqd. **Ab** Memēto etiā iam
constare: quia recedēte iusticia excepto
debito iusticie nihil aliud ibi remāsīt q̄
qd̄ habebat ante inceptā iusticiā. **D**
Constat utiq̄. **Ab** Ac iniusta non
erat nec iniusticiam habebat anteq̄ ha-
beret iusticiā. **D** Non. **Ab** Er-
go aut recedēte iniusticia: non est in il-
la iniusticia nec est iniusta: aut nihil est
iniusticia vel esse iniustū. **D** Nō po-
test videri aliqd̄ magis necessariū. **Ab**
At iniusticiā illā habere et esse iniustā
post desertā iusticiam concessisti. **D**
Immo nō possum nō videre. **Ab**
Nihil igit̄ est iniusticia vel esse iniustū
D Credētem me fecisti scire q̄ nesci-
ens credebam.

Ab iniusticia nō sit nisi absentia debi-
te iusticie. **Capitulū. XVI. Ab**

Estimo etiam te cognoscere itaq̄
cū iniusticia non sit aliud q̄ ab-
sentia iusticie: nec iniustum esse
aliud q̄ non habere iusticiā cur nō an-
te datā s̄ post derelictā iusticiā eadē ab-
sentia iusticie vocet̄ iniusticiā? nō h̄re ius-
ticiā sit iniustū eē sit vtrūq̄ rep̄hē sibi
le non est ppter aliud nisi quia non de-
decet ab eē iusticiam nisi vbi debet esse.
Sicut em̄ virum qui nōdum debet ha-
bere barbā non dedecet nō habere cū
vero iam debet habere iudeorū est non
habere: ita naturā que non debet habē-
re iusticiam non deformat non habere.
Illam vero que habere debet de hone-
stat nō habere et q̄to magis debet ha-

bere virilem ostendit naturā tanto ma-
gis non habere sedat virilem figuram.
D. SuffICIENTER video iniusticiā non
esse nisi absentiam iusticie. vbi debet eē
iusticia. **Ab** Cum posuimus solaz
voluntatem beatitudinis p̄fato angelo
dari vidimus eū nihil potuisse velle ali-
ud. **D** Aperte vidimus qd̄ dicis.

Lur desertor angelus nō possit redi-
re ad iusticiam. **Cap. XVII. Ab**

A modo derelicta iusticia et re-
manente illa solum volūtate q̄
prius fuerat beatitudinis: potest
idem desertor ad volūtatem iusticie re-
dire p se ad q̄ nō potuit anteq̄ daretur
venire. **D** Sed mō multominus.
Tunc em̄ conditōe nature non poterat
habere nūc vero merito quoq̄ culpe nō
debet habere. **Ab** Nullo ergo mō
potest habere iusticiā a se cū nō habet
iusticiam quia nec anteq̄ eam accipiat
nec postq̄ eam deserit. **D** Non de-
bet aliquid habere a se. **Ab** Nōne
aliquo mō vel cū ip̄e haberet potuit ip̄e
sibi dare iusticiam. **D** Quō potu-
isset. **Ab** Pluribus modis dicim⁹
facere. Dicimus em̄ facere aliqd̄ cū esse
facim⁹ et cū facē possum⁹ vt nō sit et nō
facim⁹. Hoc itaq̄ mō potuit ip̄e sibi da-
re iusticiam: quia potuit sibi auferre eā
et potuit non auferre quō ille qui stetit i
veritate in qua factus est nō fecit cū po-
tuit vt eam nō haberet et ita eaz ip̄e sibi
dedit et totum hoc a deo accepit: ab eo
em̄ acceperūt ambo habere et posse tene-
re et posse deserere. Hoc vltimū idō de⁹
dedit vt possent sibi dare aliquomō ius-
ticiam. Si enim nullo mō eaz sibi pos-
sent auferre nullomō possent sibi dare.
Qui ergo hoc mō sibi dedit eam h̄pm
a deo accepit vt sibi eam daret.

Quō malus angelus se fecit iniustū
et bonus se iustū: et quod malus sic de-
bet deo gr̄as p bonis que accepit et de-
seruit: sicut bonus qui serauit accep-

De casu dyaboli

ta. Capita lū. XVIII. D

Uideo quia non auferendo potuerunt sibi dare iusticiā: sed alter sibi dedit: alē sibi abstulit. Ad Elides ergo deo parem eos debere gratiam q̄tū ad bonitatem ipius: nec dyabolū: ideo minus debere deo reddere quod dei est quia sibi abstulit: quod deus dedit et noluit accipere quod deus obtulit. D Uideo. Ad Semper igitur debet deo gr̄as agere malus angelus p̄ beatitudinē: quā sibi abstulit sicut bonus p̄ ea quā sibi ipse dedit. D Uerissimū est. Ad Estimo quia animaduertis deū nullo mō posse facere iniustum nisi iniustū nō faciendo iustū cū possit. Nam ante acceptā iusticiā nullus est iustus vel iniustus et nullus post acceptā iusticiā fit iniustus nisi sponte deserta iusticia. Sicut ergo bonus angelus fecit se iustū non auferendo sibi iusticiā cū potuit ita deus malū angelus: angelū facit iniustū non reddendo ei iusticiā cū possit. D Facile cognoscit.

Volūtas in q̄tū sit bonū ē. et nulla res mala sit. Cap. XIX. Ad

Edeamus ad cōsideratōem volūtatē et reminiscamur q̄ cōsiderauim⁹ volūtatē scilicet beatitudinis q̄d q̄d velit nō esse malū: sed esse bonū aliq̄d ante q̄ accipiat iusticiā. Unde consequit⁹ q̄ cū deserit acceptā iusticiā si eadem essetia est: que prius erat bonū aliq̄d q̄tū ad hoc quod ē: q̄tū vero ad hoc q̄ iusticia non ē in illa q̄ fuit dicit⁹ mala et iniusta. Nam si velle deo similem esse malū esset filius dei nō vellet similis eē patri: aut si velle quasi libet infimas voluptates esset malū mala diceret volūtas brutoꝝ animalium. Sed nec volūtas filij dei est mala q̄ est iusta nec volūtas irrationalis mala dicit⁹: q̄ non ē iniusta. Unde sequit⁹ nullā volūtatē esse malū sed esse bonū in q̄tū ē q̄ opus dei ē: nec nisi in q̄tū ē iniusta

malā esse: et qm̄ nulla res mala dicit⁹ nisi mala volūtas aut p̄pter malā volūtatē ut malus hō et mala actio nihil est ap̄cius q̄ nullā rem esse malā: nec aliud ē malū q̄ absentia iusticie derelicta in volūtatē: aut in aliqua re p̄pter malā volūtatē.

Quō deus faciat malas volūtates et actōes et q̄ accipiat ab eo. XX. D

Ic tua disputatio veris et necessarijs apertisq̄ rationib⁹ cōca: thenat⁹ ut nulla ratione q̄d dicit dissolui posse videā nisi q̄ video aliud consequi quod nec dici debet credo: nec quō non sint: si vera sūt que dicis nō ut deo. Nam si velle esse similem deo non nihil nec malū: sed quoddā bonū ē non nisi ab eo a quo ē omne bonū q̄ ē haberi potuit. Si ergo angelus nō habuit q̄d non accepit: quod habuit ab illo accepit a quo habuit. Quid autē ab illo accepit q̄d ille nō dedit. Quare si habuit velle esse simile deo ideo habuit q̄ deus dedit. Ad Quid mir⁹ si quēadmodū dicit⁹ inducere in tēptatōem quādo non liberat de ea: ita fatemur eum dare volūtatē malā non phibendo eā cum potest: p̄sertim cū potestas volendi quē libet non nisi ab illo sit. D Hoc mō non videt⁹ esse incōueniens. Ad Si ergo datio nō ē sine acceptōe quēadmodū non inuitate dicit⁹ dare et qui sponte p̄cedit et q̄ nō approbādo p̄mittit: ita non incōgrue accipere dicit⁹ et qui concessa suscipit et qui illicita p̄sumit. D Nec incōgruum nec iniustatū mihi videt⁹ quod dicis. Ad Quid ergo dicimus cōtra veritatem si dicim⁹ cū diabolus voluit q̄ nō debuit: h̄ illū et a deo accepisse: q̄ deus p̄misit: et nō accepisse q̄ ille non confesit. D Nihil h̄ re. pugnare videt⁹ veritati. Ad Cum igit⁹ dyabolus conuertit volūtatē ad quod nō debuit: et ipm̄ velle et ip̄a conuersio fuit aliq̄d: et tamē nō nisi a deo et

de dei aliud habuit qm nec velle aliud:
nec mouere potuit volūtatē nisi illo p
mitente qui fecit oēs naturas sbales: et
accidentales vniuersales et indiuidua
les. In qm em volūtas cōuersio siue
motus volūtatē ē aliqd bonū ē et dei
ē. Inquātū vero iusticia caret sine qua
esse non debet nō simpliciter malū: sed
aliud malū ē: et q malū ē nisi dei s volē
tis siue mouentis volūtatē ē. Simplex
quippe malum ē iniusticia qm non ē ali
ud q malū q nihil ē. Aliud vero malū
ē natura in qua ē iusticia: quia ē aliqd
et aliud q iniusticia que maluz et nihil
ē. Quare quod aliquid ē a deo fitz dei
ē quod vero nihil ē id ē malū ab iniusto
fit et eius ē. **Q**uod quidē deus
naturas rez oīm faciat fatēdum ē. Qd
vero singulas actōes puerfarū volūta
tum velut ipm prauū motū volūtatē q
īpa mala volūtas se mouet faciat qd cō
cedat. **Ad** Quid mīxi dicim? deū
facere singlas actōes que sūt mala vo
luntate cuz fatemur eum facere singlas
sbas que sūt in iusta volūtatē in hone
sta actōe. **D** Non habeo qd cōtra
dicā: quippe nec negare possim vere ali
ud esse qlibet actōez: nec fateri volo nō
fieri a deo quod vere aliqz habet essenti
az neqz ista tua rō vllō mō accusat deū:
aut excusat dyabolū: sed oīno deū excu
sat et dyabolū accusat. Sed vellē scire
vtrū idem desctor: angelus ista de se p
sciuerit.

Ad mal⁹ angelus nō potuit pscire se
casurū esse. **Laz. XXI. Ad**

Quam queris vtrū ille angelus q
non stetit in veritate presciuerit
se esse casurū discernēdum ē de
qua sciētia dicas. Nam si de illa sciētia
querit que nō est nisi cū certa rōe aliqd
intelligit oīo respondeo non posse scire
quod pōt non esse. Quod em nō esse po
test nequaqz esse certa pōt colligi ratione
Quapropter cōstat illū nullatenus fuisse

se pscire casū suū quē necesse nō erat fir
turum. Ponamus em nō fuisse futurū
casū illū. An itaqz putas psciri potuiss
se si futurus nō erat. **D** Uidef nō
posse psciri quod pōt futurū non esse nec
posse nō esse futurū: qd pscitur. Sed re
minisco: nūc illius famosissime questi
onis de psciētia diuina: et libero arbitrio
qūis em tanta auctoritate asserat tā
ta teneat vtilitate et nullatenus ppter
hūanaz rōez dubitādum sit diuinā pre
sciētia et liberū arbitriū sibi inuicē con
sentire tamē qm ad rationis cōsidera
tōem que videt spectat infociabilit v
deref dissentire: vnde videmus in hac
questionē nōnullos sic in vnā partē vr
gentes vt alterā oīs deserāt vnda inf
delitatis sue submergēte perire multos
vero velut cōtrarijs ventis hinc inde cō
tra inuicē sustēdando quassātibz peri
clitari. **Lū** ergo diuina cōstet psciētiam
esse oīm que sūt libero arbitrio nec al
ud horū sit ex necessitate: nihilomin⁹ vi
det posse non esse futurū qd pōt. **Ad**
Breuiter interim respōdebo. Prescien
tia dei non pprie dicit psciētia. Cui em
oīa semp sunt pscntia nō habet futuro
rū psciētia sed pscntiam sciētiam. Cum
ergo alia sit ratio de prescētia future qz
de pscntis rei sciētia nō est necesse diui
nā psciētiam et illā de qua querim⁹ ean
dem hūe consequētiam. **D** Assētio.
Ad Redeamus ad illā que erat ī ma
nibus questiōez. **D** Placet quod
dicas. Sed eius pacto vt cū de illa cui⁹
mentione fecimus quesiero mibi respō
dere quod inde deus tibi dignabit oī
dere non rēnuas. Valde nāqz necessa
ria est eius solutio si iam ab aliquo fctā
est aut si fiat: fateor em non deū alicubi
excepta diuina auctoritate cui indubi
tāter credo me legisse ratōem: que mibi
sufficeret ad eiusdē solutōis intellectū.
Ad Cū ad illā veniemus si forte ve
nerimus erit sicut deus dabit. **Hūc autē**

De casu dyaboli

qm̄ supraposita ratione patet apostata angelū non potuisse p̄scire ruina suā ea p̄scientia quā rei necessitas sequitur: accipe adhuc alia rōem que non solum p̄scientia: sed et estimatōe aut q̄libet suspitione suū eum p̄fessisse casum excludit. **D** hoc excepto. **AD** Si adhuc in bona volūrate stans p̄sciebat se casurū aut volebat ut ita fieret aut nolebat. **D** Unū horū necesse ē verum esse. **AD** Sed si cū p̄scientia volūtatem habebat aliquādo cadendi iam ipa mala volūrate ceciderat. **D** Patet quod dicis. **AD** Non itaq̄ volēdo cadere prius sciuit se casurū: q̄ caderet. **D** Non p̄t aliud obici cōclusioni tue. **AD** Ac si p̄sciebat se casurū et nolebat t̄m̄ miser erat dolendo q̄tū magis stare volebat et quo erat iustior: eo debebat esse felicioz. **D** Regari non p̄t. **AD** Ac t̄m̄ iustior erat q̄to magis volebat stare. et quo erat iustior: eo debebat esset facilioz. **D** Nō potest negari. **AD** Ergo si nolendo p̄sciebat se casurū tanto erat inferior q̄to debebat esse felicioz quod nō cōuenit. **D** Ita quidē consequi negare nequeo. Sed hoc sepe nō solū sine incouenientia sed et laudabiliter et superna gratia fieri cognoscit multotiens em̄ ut pauca de incommodis iustoz cōmemorē q̄to quis iustior: est tanto maiore doloris cōpassione de aliq̄o casu afficit. Sepe em̄ eum qui maiore habet in iusticia cōstāciam videmus ab iniustis maiorem pati p̄secutōis instātiā. **AD** Nō est eadem ratio in hoībus et in illo angelo homini em̄ natura p̄pter peccatū primi parentis iam innumerabiliū in modoz facta est passibilis ex qua passibilitate multis modis gratia vobis operat incorruptibilitatē. Ille vero adhuc nullo peccato precedente alicuius mali non inuenerat passionē. **D** Sanisse cū obiectōi mee. Patet em̄ quia h̄ ipa

ratio sicut sepe rat ab ipso malo angelo sui casus p̄scientia ita nihilomin⁹ omnem segregat opinionē. **AD** Est et aliud quod mihi satis videt ostendere nullo mō eū suam ante putauisse futurā p̄uaricatōez. Nempe ut coactā putauisset aut sp̄ōtaneā: sed nec nullatenus erat vnde se aliquādo cogi suspicaretur nec q̄dū voluit in veritate perseuerare villo mō putare potuit se sola volūtate illā deserturū. Supra nāq̄ iam mōstrātū est cū q̄dū rectā volūtatē habuit in hac ipa volūtate voluisse perseuerare. Quapropter volēdo tenere p̄seuerāter q̄ tenebat nullo mō video vnde potuisset vel suspicari nulla alia accedēte tam sola se illud deserturū volūtate. Nō nego illū sciuisse q̄ posset mutare volūtatē quā tenebat sed dico illū nō potuisse putare: q̄ aliquādo omni alia cessāte tam sp̄ōte mutaret volūtatē quā perseuerant tenere volebat. **D** Qui diligenter intelligit quod dicis patenter videt q̄ nullo mō scire vel putare potuit angel⁹ malū se facturū q̄ malefeci. **D** Sciuit se nō debere velle hoc quod volēdo peccauit et debere puniri si peccaret. **Capitulum. XXII.**

Et hoc volo ut pariter ostēdas si sciuit se non debere velle q̄ p̄uaricādo voluit. **AD** In hoc dubitare nō debes si supradicta cōsideras. Si em̄ nescisset se non debere velle quod iniuste voluit ignorasset se debere volūtatē tenere q̄ deseruit. Quapropter nec iustus esset tenēdo nec iniustus deserendo iusticiā q̄ nescisset imo nec poterat non velle plus q̄ habebat. si nesciebat se debere esse cōtētiū eo q̄ acceperat. Deniq̄ q̄ ita rational erat: ut nulla re phiberet uti ratione non ignorabat qd deberet vel nō deberet velle. **D** Rationē tuā non video posse insinuari: sed tamē inde mihi videt quedā ori questio. Si em̄ sciebat se nō debe-

re deferere quod acceperat utique sciebat
nihilominus se debere puniri si desere-
ret. Quod igitur sponte potuit velle unde
miser esset qui acceperat inseparabiliter
velle unde beatus esset.

Quoniam debuit scire: quia si peccaret
puniret. **Capitulum. XXIII.** **Ad**

Sicut certum quia debere se puni-
ri si peccaret ignorare non potuit
ita quod puniret si peccaret scire
non debuit. **D** Quod hoc ignoravit
si ita rationalis erat ut eius rationalitas
non impediret veritatem cognoscere: si-
cut sepe nostra impedire regnum corrupti-
bili corpore. **Ad** Quia rationalis erat
potuit intelligere quod iuste si peccaret pu-
niret. Sed quoniam iudicia dei multa et inue-
stigabiles vie eius nequirit comprehendere
an deus faceret quod iuste facere posset.
Sed et si quis dicat quod nullatenus crede-
re potuit deum creaturam suam propter eius cul-
pam dampnaturum quod tanta sua bonitate fe-
cerat presertim cum nullum exemplum iusti-
cie videret in iustitia precessisset et certum
esset numerum in quo facturi erant qui deo
frui deberent tanta sapientia esse prestitum
ut sicut nihil habebat superfluum ita si-
militer imperfectus esset nec tanta preclara
opus dei ex aliqua parte permansum imp-
fectum nec ulla ratione scire posset: si ho-
mo ita factus erat deus humanam naturam pro
angelica aut angelica pro humana si cadet
substitutum propter unamquamque in id ad
quod facta erat pro se non pro alia restitu-
tum aut si factus nondum haberet incommu-
nibus putare posset ad substitutum alteri-
us nature illi esse faciendum. Si inquit
aliquis hoc dicat quod inconuenientia inest. Sed
redeamus ad hoc quod ostendit illi scilicet
hanc non debuisse habere scientiam. Si enim
sciuisset non posset velle et habere beati-
tudinem sponte velle: unde miser esset qui
re non esset iustus non volens: quod non
deberet quoniam non posset velle. Sed et hac
re considera utrum scire quod queris debu-

erit: nam si scisset aut peccasset: aut non
D Unum horum esset. **Ad** Si prout
tanta pena nulla indigentia et nulla re
cogente peccasset: tanto magis puniendus
esset. **D** Ita est. **Ad** Non ergo
habet prescientia illi expediebat. **D** Cle-
re peccaturo non expediebat prescire pe-
nam. **Ad** Quod si non peccasset aut so-
la bona voluntate non peccasset aut timo-
re pene. **D** Nihil aliud dici potest
Ad Sed quoniam non cauisset peccatum so-
lo amore iusticie ipso ope monstrauit. **D**
Non est dubium. **Ad** Si vero timo-
re cauisset non esset iustus. **D** Pa-
lam est nullo modo esse debuisse scire indi-
cibus sibi penam suam secuturam peccatum. Sed
quoniam eum angelum qui stetit et eum qui non ste-
tit in veritate pari scientia perditos in pri-
ma condicione credimus non video cur illi ne-
gata sit scientia ista tunc tanta tenax erat bo-
na voluntas ut sufficeret ad cauendum pec-
catum. **Ad** Non tamen posset nec de-
beret contempnere penam quam prescisset. **D**
Sic videtur. **Ad** Sicut ergo solus
amor iusticie ita solum odium pene suffice-
ret ad non peccandum. **D** Nihil pla-
nius. **Ad** Duas igitur habuisset cau-
sas non peccandi unam honestam et utilem
alteram inhonestam et inutilem id est amo-
re iusticie et odium pene. Nam non satis est
honestum solo odio pene non peccare: ad
non peccandum inutile est odium pene ubi
solus amor iusticie sufficit. **D** Non
est quod possim obicere. **Ad** Quid ergo
ratione multo incideret placet eius pseue-
rantia cum illa sola pseuerandi causa vide-
tur in illo que utilis est et honesta: quia
spontanea quod si simul sese illa ostenderet
que inutilis et inhonestas: quia necessaria
intelligitur.

Quia bonus angelus hoc scire non
debuit. **Capitulum. XXIII.** **D**

Sic patet quod dicitur ut quod pau-
lo ante volebat eum sciuisse nunc gau-
des eum nesciuisse: nisi quod nunc eam

De casu dyaboli

de eū negare nō possum⁹ hñe sciētiaz q̄
ip̄o angelo exēplo peccātis ignorare nō
p̄t. **Ad** Qd̄ nūc vterq; scilicet bonus
angel⁹ ⁊ mal⁹ cert⁹ ē qz talē culpā talē se
quif pena: sicut sciētia ē ambob⁹ diuer-
sa: ita ē sciētie causa nō eadē ⁊ finis dis-
simil. **Ad** qd̄ ille scit ip̄o sui experimen-
to: h̄ iste didicit solo alteri⁹ exēplo. S; ille
illomō qz nō pseueravit iste alio mō
qz pseueravit. Quapropt̄ sicut illi qm̄
vituperabiliter si pseueravit sciētia sua
est ad gl̄iam. Si ḡ ille dicif h̄ solo quia
hāc habet sciam iā peccare nō posse sa-
tis patet qz sicut gl̄osa ē scia q̄ ex lauda-
bili pseuerātia ē cōpata sit ad gl̄iam est
impotentia peccādī q̄ ex gl̄iosa scien-
tia est nata. Quēadmodū ḡ mal⁹ ange-
lus vituperādus ē qz nō p̄t ad iustitiā re-
dire: ita iste laudādus ē: qz nō p̄t abire.
Sicut em̄ ille iā redire nō p̄t qz sola ma-
la volūtatē abijt sic iste iā abire nō p̄t:
qz sola bona volūtatē pmanet. Palaz
igif ē qz sicut illi nō posse recuperare: qd̄
deseruit ē pena peccati ita huic nō pos-
se deserere qd̄ tenuit ē pmiū iusticie.

Ad ille si etiā h̄ solo dicif iā nō posse
peccare qz nūc habet sciam ex casu dya-
boli: tñ illi sit ad gl̄iam. **XXV.**

Ualde pulchra esset hui⁹ scientie
atq; impotētie ita tua cōtēpla-
tio si quēadmodū asseris: ideo
bono angelo eadē sciētia ⁊ impotentia
qz pseueravit contigisset. Non em̄ eas
adeptus esse videt qz ip̄e pseueravit: s;
qz desertor: nō pseueravit. **Ad** Si ita
est vt dicis gaudere p̄t bonus angel⁹ de
casu a potestate angeli vtpote cui expe-
diebat vt ille caderet qm̄ adeptus ē hāc
scientiaz qua nec peccare: nec miser esse
amplius possit: non qz ipse bene meruit
sed quia alius male meruit quia omnia
sūt nimia absurditate plēa. **Ad** Quā-
to absurdius videt: sicut tu mōstras ca-
sū peccantis angeli p̄fuisse stanti: tāto
magis necessarium ē: vt ostēdas istum

non ideo adeptū esse sciētā de quā agi-
tur qz ille peccauit. **Ad** Nō debes di-
cere ideo bonū angelū ad sciētā p̄fecif:
se hāc qz mal⁹ peccauit: sed bonū ange-
lū ideo p̄fecisse ad hāc sciētā exēplo ca-
dentis qz ille peccauit. Si em̄ neut̄ pec-
casset vterq; daturus erat deus eādē
sciētiam merito pseuerātie alio mō sine
alicuius cadētis exēplo. Nullus em̄ di-
cit deū non alio mō potuisse angel⁹ suis
hanc dare sciētiam. Lū ergo ille pecca-
uit exemplo eius istū docuit q̄ doctur⁹
erat nō impotētia qz alio mō nō potuit:
sed maiore potētia qua de malo bonuz
facere potuit vt nec malū inordinatum
i regno om̄ipotētis sapiētie pmaneret.

Ad Placet mihi valde qd̄ dicis. **Ad**
Pater itaq; si bon⁹ angel⁹ h̄ solo iā pec-
care nō posset qz scit peccatū mali ange-
li penā secutā esse q̄ tamē h̄ impotentia
non illi esset ad minutōem laudis: s; ad
p̄miū suare iustitie. Sed scis qz supra
claruit euz idcirco peccare nō posse: qm̄
merito pseuerātie a deo p̄uect⁹ est vt iā
nō videat qd̄ plus velle queat. **Ad**
Nihil excidit eoz que supra rōe inuesti-
gante cōperimus a memoria mea.

Ad honoremus audito noīe malī et
qd̄ facit opa q̄ dicif iniusticia facere euz
ip̄a et malū nihil sit. **Cap. XXVI.**

Ed cū oīb⁹ q̄stioib⁹ meis satisfe-
ceris illō adhuc expecto aperiri
qd̄ sit qd̄ horrem⁹ audito noīe
malī ⁊ qd̄ faciat opa q̄ iniusticia: q̄ malū
est videt facere vt in raptoze inlibidio:
so cū malū nihil sit. **Ad** Breuiter tibi
respondebo. Malū q̄ est iniusticia semp
nihil est malū vero: q̄ est incōmoditas
aliquādo sine dubio est nihil vt cecitas
aliquādo est aliqd̄ vt tristitia et dolore
hāc incōmoditatē q̄ est aliqd̄ semp odio
habemus. Lū itaq; audim⁹ nomē malī
non malū: q̄ nihil est timem⁹: sed malū
q̄ aliqd̄ est q̄ absentia boni sequit̄. **Ad**
iniusticiā et cecitatē qui malum et nihil

sunt secutur multa incommoda q̄ maluz z aliqd sunt: et b̄ sunt q̄ horrem⁹ audito nomine mali. Lū aut̄ dicim⁹ q̄ iniusticia facit rapinā aut cecitas facit hoīem cadere in foueā: nequa q̄ intelligēdū ē q̄ iniusticia aut cecitas faciāt aliqd sed si iusticia eēt in volūtate et visus in oculo: nec rapina fieret nec casus in foueā. Tale est cū dicim⁹ absētia gubernaculi impellit nauē i scopulos: aut absētia freni facit equū discurrere q̄ nō est aliud q̄ si gubernaculū abest nauti z frenū equo q̄ si adessent nec vēti nauē impellerēt nec equus discurreret. Sicut nāq̄ gubernaculo nauis z freno regitur equus sic iusticia gubernatur volūtas hoīs et visu pedes.

Unde venit malū in angelū qui bonus erat. Capitulū. XXVII.

Quemibi de malo q̄ est iniusticia satisfecisti vt iā oēs in core meo que de illo inesse solebāt questiones sint deterse. De b̄ em̄ malo q̄stio nasci videt̄ qm̄ si esset aliqua essētia eēt a deo a quo et necesse est esse oē q̄ aliqd est z impossibile est esse peccatū siue iniusticiā. De malo vero q̄ est incommoditas si aliquādo ē aliqd nihil video recte fidei obuiare. Sed ne tedeat te breuiter respondere satue interrogatōni mee: vt sciētia qualiter b̄ ipm̄ querētib⁹ respondeā q̄ppe nō semp facile est insipienti nisi p̄ter q̄rētī sapiēter respondere. Quero igit̄ vnde primū venit malū qd̄ dicitur iniusticia siue peccatū in angelū q̄ fact⁹ est iust⁹. **A**d Dic tu mihi vnde venit nihil in aliqd. **D** Nihil nec venit nec recedit. **A**d Cur q̄ queris vnde venit iniusticia q̄ nihil ē. **D** Quia q̄ndo iusticia recedet inde vbi erat dicim⁹ accedere iniusticiā. **A**d Dic q̄ magis p̄pria z apti⁹ dicit̄ z quere de abcessu iusticie. Siquidē sepe apta interrogatio expedit respōsiōē z inepta reddit impeditiorē. **D** Cur q̄ recessit ab anglo iu-

sto iusticia. **A**d Si pprie vis loqui recessit ab eo sed ip̄e deseruit eā volēdo q̄ nō debuit. **D** Cur deseruit eā. **A**d Lū dico q̄ volēdo qd̄ nō debuit eā deseruit apte ostēdo cur z quaz illā deseruit. Nā ideo illā deseruit q̄ voluit q̄ velle nō debuit z b̄ mō id volēdo q̄ nō debuit illā deseruit. **D** Cur voluit q̄ nō debuit. **A**d Nulla causa p̄cessit hāc voluntatē nisi q̄ velle potuit. **D** An ideo voluit q̄ potuit. **A**d Nō q̄ similiter potuit bon⁹ angel⁹ velle nec tamē voluit. Nā null⁹ vult q̄ velle p̄t ideo q̄ p̄t siue alia causa q̄uis nūq̄ velit si non p̄t. **D** Cur q̄ voluit. **A**d Nō nisi q̄ voluit nā b̄ volūtas nullā aliā habuit causā qua impelleret aliquatenus: aut at traheret sed ip̄e sibi efficiens causa fuit si dici potest z effectū.

potestas volendi qd̄ non debuit bona fuit semp et ipsum velle bonū q̄tum adesse. Capitulū. XXVIII.

Que potestas ip̄a volendi z ipsuz velle fuit aliquod bonum fuit a deo. **A**d Utrū fuit aliquid et potestas quidē non nisi bonū aliquid z spontaneū donū dei velle aut̄ secundum essētiā bonū: sed qm̄ non iuste factum est malū z tamē a deo fuit a quo est omne q̄ aliquid est. Nampe nō solum b̄ habet aliquis a deo q̄ deus spōte dat: sed etiam q̄ iniuste rapit deo p̄mittente. Et sicut dicit̄ deus facere q̄ p̄mittit fieri ita dicit̄ dare q̄ p̄mittit rapi. Qm̄ igit̄ permittēte deo angelus malus per rapinā vsus est potestate a deo sponte data: a deo habuit vt̄ q̄ nō est aliud: q̄ ipsum velle. Non est em̄ aliud velle q̄ vt̄ potestate volendi sicut idem est loqui z vt̄ potestate loquendi.

Explicit de casu dyaboli.

pro insipiente

Incipit Anselmus p[ro] insipiente.

Debitati utz
fit vel neganti quod sic ali-
qua talis natura: qua nihil
maius cogitari possit tamē
esse illā huic dici primo p[ro]bati q[uo]d ipse
negās vel ambigēs de illa iā habeat eā
intellectu cū audiens illā dici: id q[uo]d di-
cit intelligit deinde quia: q[uo]d intelligit
necesse est ut nō in solo intellectu: sicut iā
in re sit. Et hoc ita probatur: quia mā-
ius est esse in intellectu et in re quam in
solo intellectu. Et si illud in solo est in-
tellectu maius illo erit: quicquid etiam
fuerit in re ac si maius omnibus minus
erit aliq[uo] et non erit maius oib[us] q[uo]d
utiq[ue] repugnat. Et ideo necesse ē ut mā-
ius omnib[us] q[uo]d est iā probatū est in in-
tellectu non in solo intellectu: sed in re
sit quomodo aliter maius omnib[us] esse
non poterit. Responderi forsitan potest
quod hoc iā esse dicitur in intellectu:
meo non ob aliud nisi quia id quod di-
citur intelligo. Nonne et quicunq[ue] fal-
sa ac nullo p[ro]p[ri]o modo in seipsis exis-
tentia in intellectu habere similiter di-
ci possem cū ea dicente aliquo: quicunq[ue]
ille diceret: ego intelligemur nisi forte ta-
le illud constat esse ut nō eo modo quo
etia falsa queq[ue] v[er]o dubia haberi possint
in cogitatōe et ideo nō dico illud audis-
tū cogitare vel incogitatōe habere: sed
intelligere et intelligitur habere: q[uo]d scilicet
licet nō possim h[ab]ere aliter cogitare nisi
intelligendo id est sciētiā cōprehenden-
do re ip[s]a illud existere sed non h[ab]ere.
Primo quidem non h[ab]ere aliquid idēq[ue]
tempore p[re]cedens habere rem in intelle-
ctu et aliud idēq[ue] tempore sequens intel-
ligere rem esse ut sit de pictura que p[ri]us
eū in animo pictorum deinde in opere.
Deinde vix v[er]o poterit esse credibile:
cū dictum et auditum fuerit illud nō

eo modo posse cogitari non esse quo etia
am potest non esse deus. Nam si nō po-
test cur contra negantem: aut dubitan-
tē quod sit aliqua talis natura tota ista
disputatio assumpta est. Postremo q[uo]d
tale sit illud ut non possit: nisi mox co-
gitatum indubitabilis existētie sue cer-
to percipi intellectu indubio aliquo: p[ro]-
bandum mihi est argumento non autē
isto q[uo]d iā sit hoc intellectu meo cū au-
ditum intelligo in quo similiter esse pos-
se quecunq[ue] alia incerta vel etiam falsa
ab aliquo: cuius verba intelligeremur
dicta adhuc puto et insuper magis si il-
la deceptus ut sepe sit credemur q[uo]d istud
nondum credo. Unde nec illud exem-
plum de pictore picturam q[uo]d factur[us] est
iā intellectu habente satis potest huic
argumento congrue. Illa enim pictura
anteq[uam] fieret in ipsa pictoris arte habe-
tur et tale quippiam in arte artificis ali-
cuius nihil est aliud q[uam] pars quedā in-
telligentie ipsius: quia et sicut sanctus
augustinus ait: cum faber archam fa-
cturus in opere p[ri]us habet illam in ar-
te: archa que fit in opere non est vita ar-
cha que est in arte vita ē quia vivit ani-
ma artificis: in qua sunt ista omnia an-
teq[uam] p[ro]ferantur. Ut quid enim in vivē-
te anima vita sunt ista nisi q[uo]d nihil sunt
aliud q[uam] sciētia: vel intelligentia ani-
me ipsius. Et v[er]o quicquid extra illa
que ad ipsam mentis noscuntur perti-
nere naturam aut auditum: aut exco-
gitatum intellectu percipitur. Ceterum
aliud est sine dubio: verum illud aliud
intellectus ipse quo capitur: quo circa
etiam si verum sit esse aliud quōd maius
quicq[ue] nequeat cogitari: nō tamen hoc
auditum et intellectum: tale est: qualis
nondum facta pictura in intellectu pi-
ctoris. Huc accedit illud: quod p[re]ter-
ratum est superius q[uo]d scilicet illud d[ic]i
q[uo]d cogitari possint maius q[uam] nihil aliud
posse esse dicitur: q[uo]d ipse deus. T[er]go

scdm rem vel ex specie mihi vel ex gene-
re notā cogitare auditū vñ intellectū hñe
non possū: qñ nec ipm deū quē vñq ob
hñ ipm etiā n̄ eē cogitare possū. Necqñ em̄
aut rē ipam noui aut ex alia possū con-
cere simili qñ doqñez et tu talem asseris
illam vt esse non possit simile quicquā.
Nam si de homie aliquo mihi prorsus
ignoto quē etiā eē nescirē dici tamē ali-
ud audirē p illā specialē generalem ve-
notitiā qñ qd sic hñ vel hoies noui de il-
lo quoqñ scdm rē ipam quē ē hñ cogita-
re possē et tamē fieri posset vt mētiēte
illo qñ diceret ipē quē ē cogitarē hñ non
esset cū tamē ego de illo scdm veraz nī-
hilomin⁹ rē nō qñ esset ille hñ sed qñ ē hñ
qñlibet cogitarē. Nec sic igif vt hñez fal-
sū istud in cogitatōe vñ intellectu habē
possū illud cū audio dici de⁹ aut aliō oi-
bus mai⁹. Cū quādo illud scdm rē ve-
rā mihiqñ notā pñ cogitare possē istō oi-
no nequeā pñ vñq cogitari vez: si qñdez
cū ita cogitat nō tā ipa vox qñ res ē vñ-
qñ vera hñ lñaz son⁹ vñ sillabaz qñ vo-
cis audite significatio cogitef: nō ita
vt ab illo qñ nouit quid ea soleat voce si-
gnificari a qñ scilicet cogitat scdm rē vel
in sola cogitatōe verā. Tēp vt ab eo qñ
illud nō nouit et solūmō cogitat secūdu
animi motū illi⁹ auditu vocis effectum
significatōemqñ pcepte vocis conātem
effingere sibi qñ miz est si vñq rei veri-
tate potuerit. Ita qñ nec prorsus ali⁹ ad-
huc in intellectu meo cōstat illud hñ cū
audio intelligoqñ dicētē esse aliud mai⁹
oibus qñ valeāt cogitari hñ de eo qñ sum-
ma illa natura taz esse dicif in intellectu
meo. Quod autē et in re necessario eē in-
de mihi pbat qñ ibi fuerit qñqñ ē maius
in re illa erit ac si p hoc nō erit illud ma-
ius oibus qñ vñq iā eē pbatū ē in in-
tellectu. Ad hoc respōdeo sic eē dicēdū
ē in intellectu qñ scdm veritatē cuiusqñ
rei nequit saltē cogitari et i hñ in meo sic
esse nō denego. Sed qñ p hñ eē qñ in re

nō pñ nullaten⁹ obtinere illud ei esse ad-
huc penit⁹ nō cōcedo qñqñ mihi argu-
mēto pbat in dubio qñ qñ eē dicit hñ: qñ
mai⁹ oib⁹ ali⁹ nō erit oib⁹ min⁹ si satis
attēdit cui loquat. Ego em̄ nō duz di-
co immo etiā nego vñ dubito vñ re ve-
ra eē mai⁹ illud nec aliud ei eē pcedo qñ
illud si dicēdū ē eē cū scdm vocē tñ au-
ditā rē prorsus ignotā sibi conat anim⁹
effingere. Quō igif inde mihi pbat
mai⁹ illud rei veritate subsistere qñ pñstet
illud mai⁹ oib⁹ eē cū id ego eousqñ negē
adhuc dubitē ve cōstare vt ne intellectu
qñdez vñ cogitatōe mea eos saltē mō ma-
ius ipm eē dicā qñ dubia etiā multa sunt
et incerta. Prius em̄ certū mihi necesse
est fiat reuera esse alicubi maius ipm: et
tamen deinde ex eo qñ maius ē oib⁹ in
seipso quoqñ subsistere nō erit ambiguū
exempli grā. Hiunt qdam alicubi ocea-
ni eē insulā qñ ex difficultate vñ poti⁹ ex
impossibilitate inueniēdi qñ non est co-
gnomināt aliqñ pñti qñqñ fabulātur mñ-
to ampli⁹ qñ de fortunatis insulis fertur
diuitiarū delitiarūqñ oim inestimabili
vbertate pollere nulloqñ possessore aut
habitatore vñ uersis alijs quas incolūt
homies terris possidēdoz redūdātia
vñqñqñqñ pñtare: hñ ita esse dicat mihi
quispiā et ego facile dictū in quo nihil
est difficultatis intelligā. Ac si tunc ve-
lut consequēter adiūgat ac dicat nō po-
tes vñtra dubitare in insulā illā oibus ter-
ris prestātiorem vere esse alicubi in re qñ
in intellectu tuo nō ambigis esse et quia
prestātius est non in intellectu solo sñ eti-
am esse in re. Ideo sic eā necesse est esse
qñ nisi fuerit qñqñ alia in re ē terra pñtā-
tior illa erit ac si ipa iam a te prestāti⁹
et intellecta prestāti⁹ non erit. Si inqñ
p hñ ille mihi velit astruere de insula illa
qñ vere sit ambigēdū vñtra nō esse: aut
iocari ipm credā aut nescio quē stultio-
rem debeā reputare. Utrū me si ei cōce-
dā an illū si se putet aliqua certitudine

proinsipiente

insule illi⁹ essentia astruxisse: nisi prius
ipam pstantia ei⁹ solūmō sicut rez vere
atq; indubie existēte nec vllaten⁹ sicut
falsū aut incertuz aliqd in intellectu: in
eo esse docuerit hoc interim ad obiecta
insipies ille respōderit cui cuz deinceps
asserit tale esse mai⁹ illud vt nec sola co
gitatōe valeat nō eē: et h̄ rursus nō ali
unde pbat q̄ eo ipso q̄ aliter nō erit oī
bus mai⁹ idēipm possit respōdere z di
cere. Quādo em̄ ego rei veritatē eē ta
le aliquid h̄ est mai⁹ oīb⁹ dixi vt ex hoc
mibi debeat pbari intātū etiā reipa: id
esse vt nec possit cogitari nō esse. Quā
propt certissimo primit⁹ aliq̄ pbādū est
argumēto aliq̄ superiorē h̄ eē maiorem
ac meliorē oīm q̄ sūt eē naturā vt ex hac
alia iā possim⁹ oīa pbare q̄bus necesse
est ac qd mai⁹ meli⁹ ē illis oīb⁹ nō carere
Lū aut̄ dicif qd sūma res ista nō eē ne
queat cogitari meli⁹ fortasse dicere qd
nō eē aliud etiā posse nō eē nō possit in
telligi nā scdm pprietatē verbi istī fal
sa nequeunt intelligi q̄ possūt vtiq; eo
mō cogitari quo deū nō eē insipies co
gitauit et me quoq; eē certissime scio h̄
posse nō eē nihilomin⁹ scio sūmū xō il
lud qd ē scilicet et de⁹ et eē z nō eē non
posse idubitant. r̄intelligo. Cogitare at̄
me nō eē qdū eē certissime scio: nescio
vtrū possim sed si possū cur et nūqd ali
ud eadē certitudine scio. Si aut̄ nō pos
sū nō erit iā istud ppriū deo. Letera li
belli illi⁹ tā veraciter z tā pclare sūt ma
gnificeq; distātia tanta deniq; restricta
vilitatē z pīac sacti affect⁹ intimo qdā
odore flagrantis vt nullo mō ppter illa q̄
virt⁹ recte quidē sensa h̄ min⁹ firmis ar
gumētata sibi ista sint cōtēpnēda: h̄ illa
poti⁹ argumētada robusti⁹ ac si oīa cū
ingēti veneratōe z laude suscipiēda.

Respōsio cōtra insipietem.

Quoniam nō me repbēdit in hīs
dictis ille insipias cōtra quē sū
locut⁹ in meo opusculo: h̄ qdaz

nō insipies z catholic⁹ p insipiente suffi
cere mibi p̄t respōdere catholico. Dicis
qdē qdūq; es q̄ dicis h̄ posse dicere insi
piētē qz nō ē in intellectu aliqd suo ma
ius cogitari nō possit aliter q̄ qd scdm
veritatē cuiusq; rei neq; saltē cogitari z
qd magis cōseqtur h̄ qd dico q̄ mai⁹ co
gitari nō possit ex eo qd in intellectu eē
et in re q̄ pditā isulā certissime ex eo cū
describit verbis audiēs eā nō ambigit
in intellectu suo eē ego vero dico si quo
mai⁹ cogitari nō p̄t nō intelligit v̄l co
gitat nec ē in intellectu v̄l cogitatōe p
fecto de⁹ aut nō ē q̄ mai⁹ cogitari n̄ pos
sit aut nō intelligit vel cogitat et nō est
in intellectu v̄l cogitatōe. Qd q̄ falsuz
sit fide z psciētia tua p firmissimo vtor
argumētato. Ergo q̄ mai⁹ cogitari non
p̄t vere intelligit z cogitat z ē in intelle
ctu z cogitatōe. Quare aut vera nō sūt
q̄b⁹ conaris ptra pbare aut ex eis n̄ cō
seqtur qd te cōsequēter opinaris pclu
dere. Qd aut̄ putas ex eo qd intelligit
aliqd q̄ mai⁹ cogitari neq; nō cōseq il
lud eē in intellectu: nec si est in intellectu
ido esse in re ideo est in re. Lerte q̄ dico
si v̄l cogitari p̄t esse necesse est illud esse
Itā q̄ mai⁹ cogitari neq; nō p̄t cogita
ri esse nisi siue initio. Quicqd aut̄ p̄t co
gitari esse z nō esse p initū potest cogi
tari eē. Itō q̄ q̄ mai⁹ cogitari neq; cogi
tare p̄t eē et nō eē. Si q̄ p̄t cogitari eē il
lud ex necessitate ē. Ampli⁹ si vtiq; vel
cogitari p̄t necesse ē illud eē. Null⁹ em̄
negās aut dubitās eē aliqd q̄ mai⁹ cogi
tari nō possit negat vel dubitat qz si es
set nec actu nec intellectu posse non eē.
Aliter nāq; nō eēt: q̄ mai⁹ cogitari non
posset: h̄ qdqd cogitari p̄t z nō est si eēt
posset v̄l actu v̄l intellectu nō ē. Quā
re si nihil cogitari p̄t nō p̄t nō eē q̄ ma
ius cogitari nequit. Sz ponam⁹ nō eē
si v̄l cogitari valet: aut qdqd cogitari p̄t
z n̄ ē si eēt n̄ eēt q̄ mai⁹ cogitari n̄ possit
qd nimis ē absurdū. Falsum est igitur

nō esse aliquid: quo maius cogitari nō possit si vel cogitari potest multo itaq; magis si intelligi et in intellectu esse p̄t. Plus aliquid dicā p̄culdubio quicqd̄ alicubi aut aliquādo non est etiā si ē alicubi aut aliquādo potest tamē cogitari nunq; te nūq; esse: sicut non est alicubi aut aliquādo. Nam quod heri non fuit et hodie est sicut heri non fuisse intelligi: ita nunq; esse subintelligi potest: et quod h̄ non est: alibi est sicut non est h̄ ita potest cogitari nūq; esse. Similiter cuius partes singule nō sūt vbi aut quādo sunt alie partes eius omnes partes et ideo ip̄m totū possūt cogitari nunq;: aut nūq; esse. Nam et si dicat temp̄ semp̄ esse aut mūdus vbiq; non tamē illd̄ totum semp̄ aut iste semp̄ est vbiq; et sic singule partes tēporis nō satis quādo alie sunt: ita possunt esse nunq; cogitari et singule mūdi partes: sicut nō sūt vbi alie sunt ita subintelligi possūt nūq; esse: sed et quod partibus iūctum est cogitatione dissolui et nō esse p̄t. Quare quicquid alicubi aut aliquādo totū non est etiā si est potest cogitari nō esse: ac quo maius cogitari nequit si est non potest cogitari nō esse alioquin: si ē non est quo maius cogitari non possit quod non conuenit. Nullaten⁹ ē alicubi: aut aliquādo totū non est sed semp̄ et vbiq; totū est. Putas ne aliquaten⁹ posse cogitari vel intelligi aut esse in cogitatione vel intellectu de quo h̄ intelligitur. Si em̄ non potest non de eo possūt h̄ intelligi quod si dicat non intelligi et non ē in intellectu q̄ non penitus intelligitur dic quia qui non potest intueri purissimā lucis solis non videt lucem diei que non est nisi lux solis certe vel hactenus intelligit et est in intellectu quo maius cogitari nequit vt h̄ de eo intelligantur. Dixi itaq; in argumētatione quā rēphendis q̄ cū insipiens audit p̄ferri quo maius cogitari non p̄t intelligit quod au-

dit. Et q̄ si non intelligit si nota lingua dicat aut nullū aut nimis obrutū habet intellectū. Deinde dixi quia si intelligit est in intellectu an non est in nullo intellectu quod necessario in rei veritate esse mōstratū est. Sed dicis quia si est in intellectu non tamē consequit̄ q̄ intelligitur. Unde q̄ cōsequit̄ esse in intellectu ex eo quia intelligit. Sic em̄ quod cogitatur cogitatione cogitat̄ et q̄ cogitatione cogitat̄ sicut cogitatur sic est in cogitatione: ita quod intelligitur intellectu intelligitur et quod intellectu intelligitur sicut intelligit sic est in intellectu. Quid hoc planius. Postea dixi quia si est vel in solo intellectu potest cogitari esse et in re qd̄ maius ē. Si ergo in intellectu solo est idip̄m scilicet quo mai⁹ non potest cogitari est quo maius cogitari potest rogo quid consequētius: an enim si est vel in solo intellectu non potest cogitari esse in re: aut si potest: nonne qui hoc cogitat aliud cogitat maius eo si ē in solo intellectu. Quid ergo cōsequentius: q̄ si quo maius cogitari nequit est in solo intellectu idem esse: quo mai⁹ cogitari possit. Sed vtiq; quo maius cogitari potest in nullo intellectu ē: q̄ mai⁹ cogitari non possit. An ergo nō sequitur quo maius cogitari nequit si ē in vilo intellectu non est in solo intellectu si em̄ est in solo intellectu ē quo maius cogitari potest quod non conuenit. Sed tale est maius ac si aliquis insulā oceanī omnes terras sua fertilitate vincentem que difficultate immo impossibilitate inueniēdi qd̄ nō est p̄dita nō iā. Dicat idcirco nō posse dubitari vere ē in re q̄ verbis descriptā facile quis intelligit fidens loquor q̄ si q̄s non venerit nisi aut re ip̄a aut sola cogitatione extēs quod maius cogitari nō possit cui aptare valeat connexionē hui⁹ mee argumētationis inueniā et dabo illi p̄diram insulā amplius non p̄dēdam. Palā autē

Proinsipiente

iam videt quo non valet cogitari maius non posse cogitari non esse: quod tam certa ratione veritatis existit aliter enim nullatenus existit. Denique si quis dicit se cogitare illud non esse dico quod cum hoc cogitat: aut cogitat aliquid quo maius cogitari non possit aut non cogitat quod si non cogitat: non cogitat non esse quod non cogitat. Si vero cogitat utique cogitat aliquid quod nec cogitari possit non esse. Si enim posset cogitari non esse cogitari posset habere principium et finem sed hoc non potest. Qui ergo illud cogitat aliquid cogitat. Quod nec cogitari non esse possit hoc vero quod cogitat non cogitat id ipsum esse alioquin cogitat: quod cogitari non potest. Non igitur potest cogitari non esse quo maius nequit cogitari. Quod autem dicis quod cum dicis quod summa res ista non esse nequeat cogitari melius fortasse dicere quod non esse aut etiam posse non esse non possit intelligi potest? dicendum fuit non posse cogitari. Si enim dixissem rem ipsam non posse intelligi non esse fortasse tu ipse qui dicis quod secundum proprietatem verbi istius falsa nequeat intelligi abiceres: nihil quod est posse intelligi non est falsum est enim non esse quod est quare non est proprium deo non posse intelligi non esse. Quod si esset aliquid eorum que certissime sunt potest intelligi non esse similiter et alia certa non esse posse intelligi: sed hoc utique non potest obici de cogitatione si bene consideres. Nam et si nulla que sunt possunt intelligi non esse omnia tamen possunt cogitari non esse propter id quod summe est. Illa quippe omnia et sola possunt cogitari non esse quod initium aut finem aut partium habet coniunctionem et sicut iam dixi quicquid alicubi aut aliqui totum non est illud vero solum non potest cogitari non esse in quo nec initium nec finem nec partium coniunctionem et quod non nisi semper et ubique totum velle invenit cogitationem. Scito igitur quod potes cogitare te non esse quod diu esse certissime scis quod te miror dixisse nescire. Adulta namque cogitamus non esse quod scimus esse et multa esse quod non

esse scimus non existimando sed vincendo ita esse cogitamus. Et quid est possum? et istud scimus et non possum? cogitare aliquid quod non esse quod diu scimus? esse: quod simul et illud possum? et istud scimus? et non possumus cogitare non esse quod diu scimus? esse: quod non possum? cogitare esse simul et non esse. Si quis igitur sic distinguat huius platonis has duas sententias intelliget nihil quod diu esse scire posse cogitari non esse: et quicquid est. propter id quod maius cogitari nequit etiam cum scire esse posse cogitari non esse. Sic igitur et proprium est deo non posse cogitari non esse et tamen multa possunt cogitari quod diu sunt non esse. Quomodo tamen dicat cogitari deum non esse in isto libello puto sufficere esse dictum. Qualia vero sint et alia: quod mihi obicis proinsipiente facile est deprehendere vel per sapientem et ideo id ostendere supersedendum existimaveram sed quod audio quibusdam ea legentibus aliud contra me valere videri paucis de illis commemorabo. Primum quod sepe repetis me dicere quod quod est maius omnibus in intellectu et si est in intellectu est et in re. Aliter enim omnibus maius non esset omnibus maius nusquam in omnibus dictis meis invenit talis probatio. Non enim idem valet quod dicis maius omnibus et quo maius cogitari nequit ad probandum quod est in re quod dicitur. Si quod cum dicat quod maius cogitari non possit non esse aliud in re: aut posse non esse: aut vel non esse posse cogitari facile refelli potest. Nam quod non est potest non esse et quod non esse potest cogitari potest non esse. Quicquid autem cogitari potest non esse si est non est: quod maius cogitari non possit. Quod si non est utique si esset non esset quod maius non possit cogitari. Sed dicis non potest quod quo maius non possit cogitari: si est non est quod maius cogitari non possit: aut si esset non esset quod non possit cogitari maius. Patet igitur quod nec non est nec potest non esse aut cogitari non esse aliter enim si est non est quod dicis et si esset non esset. Hoc autem non tam facile probari posse videt de eo quod maius dicis omnibus. Non enim ita patet quod non esse cog

gitari potest nō ē maius oībus que sūt:
sicut qz non ē: quo maius cogitari non
possit: nec sic ē indubitabile qz si est ali-
qd maius oībus nō ē aliud q̄ quo ma-
ius nō possit cogitari: aut si esset nō eēt
similiter aliud: qm̄ certū ē de eo qd dici-
tur quo maius cogitari nequit. Quid
em̄ si quis dicat esse aliqd maius oībus
que sunt: et idipm̄ tamen posse cogitari
non esse et aliud maius esse: etiam si nō
sit posse tamen cogitari an h̄ sit apte in-
ferri potest. Non ē ergo maius oībus
que sūt sicut vbi aptissime dicere: ergo
nō ē quo maius cogitari nequit. Illud
namqz alio indiget argumēto q̄ h̄ q̄ di-
cī oībus mai⁹. In isto vero nō est op⁹
alio q̄ h̄ ipso q̄ sonat: quo maius cogita-
ri nō possit: ergo si non similiter potest
pbari de eo quod maius oībus dicitur
quod de se per seipm̄ pbat quo maius
nequit cogitari iniuste me rephēdisti di-
xisse quod non dixi cū tm̄ differat ab eo
quod dixi: Si vero vel post aliud argu-
mētum potest nec sic me debuisti repre-
hendere dixisse quod pbari p̄t. Utrum
autē possit facile ppēdi qui h̄ posse quo
maius cogitari nequit cognoscit nulla-
tenus em̄ potest intelligi quo mai⁹ cogi-
tari non possit nisi id quod soluz oībus
ē maius. Sicut ergo quo maius cogita-
ri nequit intelligit et est in intellectu: et
ido esse in rei veritate asseritur: sic quod
maius dicī oībus intelligi et esse in in-
tellectu et idcirco re ipa esse ex necessita-
te cōcludit. Quides ergo q̄ recte me cō-
parasti stulte illi q̄ h̄ solo quod descrip-
ta intelligere p̄ditam insulā esse vellet
asserere. Quod aut obicis quolibet fal-
sa vel dubia similiter posse intelligi eē
in intellectu quēadmodū illud qd dice-
bam miros q̄ h̄ sensisti contra me dubi-
um p̄bare volētem cui primū h̄ sat erat
vt quolibet mō illud intelligi z eē in in-
tellectu ostenderet q̄tus cōsequēter cō-
siderat vtrū esset in solo intellectu ve-

lut falsa: an et re vt vera. Nam si falsa z
dubia: hoc mō intelligūt et sūt in in-
tellectu quod cū dicitur audiens intel-
ligit quid dicēs significet: nihil phibet
quod dixi intelligi et esse in intellectu q̄
modo aut sibi cōueniant qd dici: quod
falsa dicēte aliquo quēcūqz ille diceret
intelligeres z quia illud qd nō ē eo mō
quo etiam falsa habētur in cogitatione
non dicens auditū cogitare aut in cogi-
tatōe h̄re sed intelligere et in intellectu
habere: quia scilicet non possū h̄ aliē co-
gitare nisi intelligēdo id est sciētia cō-
prehēdēdo re ipa illud existere quō in-
quā cōueniāt et falsa intelligi et intel-
ligere esse sciētia cōprehendere existe-
re aliud nil ad me tu videris. Quod si
et falsa aliquo mō intelligūt z nō om-
nis sed cuiusdam intellectus ē hec diffi-
nitio nō debui rephēdi quia dixi q̄ ma-
ius cogitari non possit intelligi et in in-
tellectu esse etia z ante q̄ certū esset re ip-
sa illud existere. Deinde quod dicis vix
nunq̄ posse esse credibile cū dictū et au-
ditum fuerit istud nō eo modo posse co-
gitari non esse quo etiam potest cogita-
ri non esse deus respōdeant p̄o me qui
vlt̄ paruum sciētiā disputādi argumē-
tandiqz attigerūt. An em̄ rōnabil ē vt
idcirco neget aliquis quod intelligit qz
esse dicī id quod id negat quia non in-
telligit aut si aliquādo negat qd aliq̄te-
nus intelligitur et idem est illi quod n̄
latenus intelligitur: nonne facilius pba-
tur quod dubium est de illo quod in ali-
quo qm̄ de eo quod in nullo est intelle-
ctu: quare nec credibile potest esse idcir-
co quemlibet negare quo maius cogita-
ri nequit quod auditum aliquaten⁹ in-
telligit quia negat deū cuius sēsum n̄
lo mō cogitat. Ac si z illud quia nō om-
nino intelligit negat minime tamē fa-
cili⁹ id qd aliq̄mō q̄ id q̄ n̄ lo mō intelli-
git pbat. Nō ergo irrōnabiliter contra
insipientem ad probādū deū esse attuli

¶ proinsipiente

quo magis cogitari non possit: cū illud
nullo mō istud aliquo modo intelligeret
Quod vero tāstudiose pbas quo ma-
ius cogitari nequit nō tale esse qual' nō
dum facta pictura in intellectu pictoris
sine causa sit. Non enim ad h' ptuli pi-
cturam precogitatam vt tale illud de q̄
agebat vellem asserere sed tm̄ vt aliqd
esse in intellectu quod esse non intelli-
getur possem ostendere. Item quod di-
cis quo maius cogitari nequit scdm rez
vel ex genere tibi vel ex specie notaz te
cogitare auditum vel intellectū habere
nō posse qm̄ nec ipam rem nosci: nec eā
ex alia simili potest conuincere palā est
rē aliter sese habere qm̄ nāq; om̄e min'
bonum intātum est simile maiori bono
inquātū est bonum. Pater cuilibet ra-
tionabili menti quia de minoribus bo-
nis ad maiora conscendendo ex hīs q̄
bus aliud maius cogitari potest multū
possumus conicere illud quo nihil po-
test mai' cogitari. Quis em̄ verbigra-
tia vel h' cogitare nō potest etiaz si non
credat in re esse qd cogitat scilicet si bo-
num est aliqd quod initium et finē ha-
bet multo melius esse bonū quod licet
incipiat non tamen desinit et sicut istud
illo melius est ita istud esse melius illō
quod nec finem habet nec initū etiaz si
semp de preterito per p̄sens transeat ad
futurū et siue sit in re aliqd huiusmodi:
siue non sit valde tamē eo melius eē: id
quod nullo mō indiget vel cogitur mu-
tari vel moueri an hoc cogitari non p̄r:
aut non est hoc ex hīs tribus maius co-
gitari valet conicere id quod maius co-
gitari nequit. Est igit' vnde possit con-
uinci quō maius cogitari nequeat. Sic
itaz facile refelli p̄r insipiens qui sacra
auctoritatē non recipit si negat quo ma-
ius cogitari non valet ex hīs rebus co-
nici posse. At si quis catholicus h' neget
meminerit quia inuisibilia dei a creatu-
ra mundi per ea que facta sūt intellecta

conspiciuntur sempiterna quoq; ei' vir-
tus et diuinitas. Sed etsi verū eēt non
posse cogitari vel intelligi illud q̄ mai'
nequit cogitari: non tamē falsum esset
quo mai' cogitari nequit cogitari pos-
set intelligi. Si em̄ nil phibet dici ines-
fabile licet illud dici non possit qd ines-
fabile dicitur et quēadmodum cogitari
non possit cui cōuenit non cogitabile di-
ci ita cum dicis quo nil maius valet co-
gitari p̄culdubio quod auditur cogita-
ri et intelligi potest etiam si res illa co-
gitari nō valeat aut intelligi: quo mai'
cogitari nequit. Nam etsi quisq; est tā
insipiens vt dicat non esse aliqd q̄ mai'
nō possit cogitari: non tamē ita erit im-
prudens vt dicat se non posse intelli-
gere aut cogitare quid dicat aut si quis ta-
lis inuenitur non mō sermo eius est re-
spuendus sed et ip̄e cōspuendus. Quis
quis igitur negat aliqd esse quo maius
nequeat cogitari vtiq; intelligit et cogi-
tat negatōem quam facit quoniam ne-
gationem intelligere: aut cogitare non
potest sine partibus ei': pars autē eius
est quo maius cogitari nō potest. Qui-
cunq; igit' h' negat intelligit et cogitat:
quo maius cogitari nequit. Palaz autē
est quia similiter potest cogitari et intel-
ligi quod non potest non esse mai' ve-
ro cogitat qui h' cogitat q̄ qui cogitat:
q̄ possit non esse. Cum ergo cogitat qd
maius non possit cogitari si cogitat qd
possit cogitari maius sed nequit idēz si-
mul cogitari et nō cogitari. Quare qui
cogitat quo maius non possit cogitari:
non cogitat quod possit: sed qd nō pos-
sit non esse. Quapropter necesse est esse
quod cogitat quia quicquid non eē po-
test non est quod cogitat puto quia mō
stravi me non infirma sed satis necessa-
ria argumentatione probasse in p̄fata
to libello re ipsa existere aliqd quo ma-
ius cogitari non possit: nec eam alicu-
ius obiectionis infirmari firmitatem.

De miseria hominis

Tantam enim vim huius probationis in se continet significatio ut si ipsum quod dicitur ex necessitate eo ipso quod intelligitur vel cogitatur et reuera probetur existere et id ipsum esse quicquid de diuina substantia oportet credere. Redimatur namque de diuina substantia quicquid absolute cogitari potest melius esse quam non esse. Verbi gratia. Melius est esse eternum quam non eternum: bonum quam non bonum. Immo bonitatem ipsam quam non bonitatem ipsam. Nullum autem huiusmodi non esse potest: quomodo maius aliquid cogitari non potest necesse igitur est quomodo maius cogitari non potest esse quicquid de diuina essentia credi oportet. Gratias ago benignitati tue et in reprehensione et in laude opusculi mei. Cum enim ea que tibi digna susceptione videtur tanta laude extulisti satis apparet: quia que tibi infirma visa sunt beniuolentia non inuolentia reprehendisti.

Explicit anselmus p. insipientie.

Incipit opusculum beati Anselmi Episcopi
Lutuariensis ordinis Sancti benedicti: De
miseria hominis.

Terret me vita mea. Namque diligenter discussa apparet mihi aut peccatum: aut sterilitas fere tota vita mea: et si quid fructus in ea videtur: sic est aut simulatum aut imperfectum: aut aliquo modo corruptum ut possit aut non placere aut displicere deo. Ergo o peccator: vita tua iam non fere tota aut in peccato est: aut dampnabilis: aut in fructuosa: et contemptibilis. Scilicet quid sepe in fructuosam a dampnabili: utique si est in fructuosa: est et dampnabilis. Constat enim et verum est: quod veritas dei dixit: omnis arbor que non facit fructum bonum excidit. et in ignem mittitur. Denique si quod ago utile proorsus nulla illud compenso alimentis corporis quibus abutor. Sed quis pascit pecus: quod nec tamen predest:

quantum consumitur et tamen tu benignus deus tu nutris et expectas tuum inutilem verum et fetentem peccatis quam tollerabilius canis putridus fetet hominibus: quam anima peccatrix deo quam infelicius ista deo quam ille hominibus: heu non hominem sibi obproprium homini velius pecore prius cadauere. Tedet anima mea vite mee: vivere erubescit: mori pertimesco. Quid ergo restat tibi o peccator nisi si ut in tua tota vita plores totam vitam tuam: ut ipsa tota se ploret totam. Sed est in hac anima mea miserabilis mirabilis et mirabilis miserabilis quia non tamen dolet quantum se non scit: sed sic secura torpet velut quod patiam ignoret. Anima sterilis quod agis quod torpes anima peccatrix. Dies iudicii venit: iuxta est dies domini magnus iuxta et velocis minis: dies ire: dies illa: dies tribulationis et angustie: dies calamitatis et miserie: dies tenebrarum et caliginis: dies nebule et turbinis: dies tube et clangoris. Vox dei domini amara. Quid dormitas anima tepida et digna euoni: quod dormitas quod non expugnas quod non tremis ad tamen tonitruum non dormis sed mortuus es. Arbor in fructuosa ubi sunt fructus tui arbor digna securi et igne: digna succidi et succedere que sunt fructus tui: utique spiritus pungetes et amara peccata que utinam sic te penitendo pungerent ut consurgeretur sic amaresceret ut euanesceret forsan paucis quod putas peccatum aliquid utinam districtus iudex paruulum existimaret aliquod peccatum. Sed heu me nonne omne peccatum per preuaricationem deum exhonorat. Quod ergo peccatum peccator audebat dicere paruulum. Deus enim exhonore quando est paruulum. O lignum aridum et inutile eternis ignibus dignum quod responderis in illa die cum exiger a te usque adictum oculi omne tempus viuendi tibi impensum qualiter fuerit a te expensum. Tunc quippe condempnabitur quicquid fuerit inuentum in te operis vel ociosi sermonis et silentii usque ad minima cogitationem: etiam quod vix isti si non

fuerit ad dei voluntatē directū ve quod
pctā ibi pruet ex improviso quasi ex in-
sidijs que mō non vides. Certe plura z
fortassis terribiliora hīs que nūc vides
quod que non esse mala putas quod q̄
nunc esse bona credis nudata facie ap-
parebūt ibi nigerrima peccata ibi pro-
culdubio recipies prout gessisti in cor-
pore cum tamē iā non erit tempus minī
me cum pena nō recipis: cur em̄ datō nō
pmittet hic cogita qd gessisti qd opor-
teat te recipe. Si mltā bona: pauca ma-
la mltū gaude: si mltā mala: pauca bōa
multū luge. Q in vtil pctō: an nō suffi-
ciūt tibi hec ad inanē rugitū: an nō suffi-
ciunt ad deliciem. Dum sāguinē z me-
dullas in lachrymas. Te mirabilis du-
ricia ad q̄ cōfringēdā leues sūt tā gra-
ues mallei. Q infēsibilis torpor ad quē
concitandū sūt obtusi: tā accuti aucte-
p letalis sopor ad quez excitādū raucu-
mentā terrificū tonitruū: peccator inuti-
lis satis hoc tibi debēt esse ad cōtinuan-
dum luctū sufficere tibi possūt: ad sorbē-
das iuges lachrymas Sed quid debeo
de grauedine: de magnitudine imminē-
tis miserie quicq̄ dissimulādo tacere et
oculis aīe mee fruari. An vt improvisi
irruāt repertim dolores vt subito ingru-
at intollerabil. Certe nō sic expedit pec-
catori. Si em̄ dixero quicqd potero ex-
cogitare: nōdum ad id qd res est pote-
rit operari. Igitur deducāt oculi mei la-
chrymas p diē et noctem: et non taceāt.
Auge ergo peccator auge superioribus
erūnis pōdus: adde terrore vllulatū su-
per vllulatū. nā ip̄e te iudicabit ad cui⁹
contumeliā spectat qdqd inobediēs dō
aut p̄uicator peccat: qui mibi malum
p bono reddidit: cui ego malū p bono
qui nūc paciētissimus: tūc districtissim⁹
demētissimus nūc: iustissimus tūc. Heu
me heu me cui peccauit: deū in honoraui
oīpotētem puocaui. Peccator quid fe-
ci: cui feci: q̄ male feci: veh veh ira oīni-

potentis ne irruat sup me. Ira oīpoten-
tis vbi poteris capi in me? Nō est q̄ te
possit collocare alias tollerare i toto me
Angustie hinc erūt: accusantia peccata
inde terrens iusticia: subitus patēs hor-
ridū chaos inferni: desup iratus iuder
intus vrēs consciētia: foris ardens mū-
dus. Iust⁹ vix saluabit: peccator sic re-
prehēsus in q̄ se premet. Cōstrictus vbi
latebo: quō apparebo? latere erit impos-
sibile: apparere intolerabile. Illud desi-
dero: et nūq̄ erit: istud execrabor: z vbi
q̄ erit: Quicqd tūc: qdqd erit tunc: q̄s
eruet me de manib⁹ dei: vnde mihi con-
siliū: vnde salus? Quis est qui dicitur
magni cōsiliū angel⁹? qui dicit saluator
et nomē eius vociferer. Jam ip̄e est: iaz
ip̄e est Iesus: ip̄e idē est iudex inter cu-
ius man⁹ tremo. Respira iā o peccator:
respira ne desperes: spera in eo quem ti-
mes. Aufuge ad cū a quo aufugisti. In-
uoca impotētem quem supbe puocasti
Jesu ihu ppter hoc nomē tuū: fac mibi
scōm nomē tuū Jesu iesu obliuiscere su-
perbū puocātem. Nomē dilecte: nomē
delectabile: nomē cōfortans peccatorē:
et beate spei. Quid em̄ ē Iesus nisi sal-
uator. Ergo Jesu ppter temetipm esto
mibi Iesus: qui me creasti nō perimas
qui me redemisti ne cōdemnes: qui me
creasti tua bonitate: ne pereas opus tu-
um mea iniquitate. Rogo piissime ne p-
dat mea iniquitas: quod fecit tua oīni-
potēs bonitas. Recognosce benignissi-
me quod tuū ē: z absterge quod alienū
est Jesu iesu miserere: dū tempus ē mi-
serendi: ne damnes in tempore iudican-
di. Que nāq̄ tibi vilitas in sāguie meo
si descēdero in eternā corruptōem. Ne-
q̄ em̄ mortui laudabūt te dñe: neq̄ oēs
qui descēdūt in infernū. Si me admise-
ris intra latissimū tue mie sinu: nō erit
angustior ppter me dñe. Admitte ergo
o desideratissime iesu: admitte me intra
numex electorū tuorū: vt cū illi te laudē:

De diuersitate

te perfruar: et gloriari in te inter oēs qui diligunt nomē tuū. Qui cum deo patre et spiritu scto: gloriaris per interminata secula Amen.

Incipit Epistola Anselmi de diuersitate Sacramentorum.

Domino ra-
mico waler amno gratia
dei Muweburgensi vene-
rabili epo. Anselmus ser-
uus ecclesie catuarichi: archiepiscopus
Salutem: seruitiū: oratōes dilectatōis
affectū. Gaudeo et grās ago deo: q̄ si
cut scribitis glorificat eū in vob̄ catho-
lica ecclesia: quomō in v̄ra mutatiōe di-
uine volūtatis apparet grā: et dñi pape
pascalis amicitia habetis: et familiari-
tatem vt iam mihi liceat v̄ram amica-
biliter salutare sctitatem. Et v̄ra sibi-
mis hūilitas me cōparat minime et vo-
cat mōtem: nō in me accipio: qm̄ nihil ī
me cur hoc dici debeat de me intelligo.
Non tamē debeo esse ingratus v̄re be-
nignitati qm̄ hoc facit abūdātia vestre
erga me bone volūtatis. Solemus enī
sepe sentire meliora de hīs quos diligi-
mus: q̄ ipi mereantur. De laude igitur
ad me nō p̄tinet cor meū non gloriā: s̄
de dilectōe que semper amāda est grās
agēdo letas. Querit v̄ra reuerentia de
sacramētis ecclesie: quoniam nō vno mō
fiunt vbiq̄: s̄ diuersis modis: in diuer-
sis locis tractatur. Et q̄ si p̄ vniuersas
ecclesiā vno mō et concorditer celebra-
rent bonū esset et laudabile: qm̄ tñ sunt
multe diuersitates: que non in sūma sa-
cramēti: nec in virtute eius: aut fide di-
scordant: neq̄ oēs in v̄nā consuetudinē
colligi possūt: estimo eas potius: in pa-
ce cōcorditer tolerandas: q̄ discorditer
eū scandalo dānandas: habemus enī a
sanctis patribus: quia vbi vnitas serua-
tur charitatis in fide catholica: nihil ef-

ficit cōsuetudo diuersa. Si autē queris
vnde nate sint iste cōsuetudinū diuersi-
tates: nihil aliud intelligo q̄ hūanorū
sensuū varietates. Qui quis in reue-
ritate et virtute nō dissentiāt: in apertu-
ole tamē et differētia ministratōis nō
cōcordant. Quod vnus apertius esse iu-
dicat. alius sepe minus apertū existimat
Neq̄ in huius varietatib⁹ non cōsona-
re: puro ab ipius rei veritate exorbitare
Sempe q̄ alij in sacrificiō corpore et
sanguine domini: singulas cruces sin-
gulis faciūt ab initio in canone: alij so-
lūmō singulas singlis: vbi sigillatim
notatur panis vel corpus: et sigillatim
calix vel sūguis: vbi vero oblatio nota-
tur: vna cruce ambobus faciūt: qm̄ si-
cut vnus est xps qui seipm obtulit pro
nobis: ita vna est oblatio: et vna est ho-
stia in pane et vino quā offerimus: nō vi-
deo istos magis in h̄ discordare a xpo q̄
sigillatim vtraq̄ benedixit: qm̄ oēs illi
discordant qui calicē post cenā nō sacri-
ficāt: sicut xps fecit: et qui vtrūq̄ simul
vno nomē vocāt oblatiōem vel hostiā q̄
xps non fecit. Unde possumus collige-
re quia a nobis inuitē huius actiōe ser-
uata: reueritate possumus esse dissimi-
les: sine reprehensione: cum ab ipso auctore
ipius sacrificij simus diuersi sine offen-
sione. Vbi autē dicimus hec dona h̄ mu-
nera h̄ sacra sacrificia: siue sigillatim pa-
ni et vino singule cruces assignentur: si-
ue vna cruce duo simul sacrificentur. Nō
video in hac diuersitate reprehensibilem
discordiā: nisi forsitan: quia cōueniēti⁹
ambo vna cruce notatur sicut vno ver-
bo benedictōis sacrificatur. Cū enī plu-
res hoies: aut diuersas res simul bene-
dicimus: non singulis singulas cruces
reddimus sed oibus vna cruce suffice-
re credim⁹. Quod vero nonnulli ab ini-
tio calicē operiūt quodā corporali: alij
pāno cōplicatō ppter mūditiē custodi-
am: nec nudū dimittūt calicē sicut xps

De fermentato et azimo

nudus crucifixus est: vt sic significatis ostēderet se mūdo reuelatū non magis intelligo eos debere rephēdi ppter nuditatē xpī: que nō significat ab ill' in sacrificio qm̄ quia nō monstrat in eodem sacrificio eū esse crucifixū extra ciuitatē extra domū: et sub nudo celo. Que tamen magna nō carēt rōe. Nam xps qui passus est p nobis: nobis relinquit exēplum: vt sequamur vestigia eius: in hīs quoq; dedit nobis exēplū ppter iusticiam sustinendi: incōparabilem cōtentum et paupertatem. Adeo enim cōtentus est et execrabilis iudicatus: vt nec mori dignus habere inter aliquas hominū habitatōes: neq; inter homines nisi inter execrables: neq; sub tecto aliquo nisi sub celo: de sub quo eici nō potuit: vt scdm̄ pphiam ogrobū et abiectio plebis estimaret. Paup̄ do ita fuit vt veniēs in mūdū nō in sua s̄ in aliēna domo nasceret: et natus ppter inopiā loci in psep̄io brutorū aialū poneretur et viuēs in mūdo nō haberet vbi caput suū reclinaret nec moriēs vnde nuditatē suā tegeret: nec mortuū vnde inuolueret nec sepulchrū aut locū vbi corpus mortuū collocaret. Que om̄ia magis sūt viuēdo p effectum (cū rō exigit) imitanda q̄ p nuditatē sacrificij: nuditas xpī significanda. Neq; cōiecturare possū cur potius curādū sit vt pāno operiatur sacrificiū qm̄ xps passus est nudus nō sub tecto vel intra ciuitatē s̄ sub nudo celo. Si autē vsus nō habet vt extra tectū fiat ppter turbatōes aeris: similis causa videt̄ vt calix in sacrificiādo nō discoopiā ppter quas daz q̄ contingere possūt incōmoditates. Tūius itaq; et diligētius puto vt calix ne aut mulca aut aliqd̄ indecēs in illū caderet que sepe cōtingisse cognoscimus opiat̄ q̄ discooptus ptingētibus in mūditijs exponat̄. Hec sapiētie vestre p meo intellectū nullius meliorē rōem respiciens

respōdeo. De hīs que sacrificāt de fermento nisi vobis olim quādā epistolā.

Explicit Epistola de diuersitate Sacramētorum.

Incipit Epistola beati Anselmi ep̄i de fermentato et azimo.

Anسلم seruus ecclesie catuarieſi. waler amno. Hu wemburgēſi Ep̄o. Scienti breuiter loquor. Si certū essem prudētia yſam nō fauere successo ri iulij cesarijs: et nerōis a iuliani et potestate cōtra successore et vicariū petri apostoli: libētissime vos vt amicissimū et reuerēdū ep̄m salutare qm̄ aut ad defensioneſ veritatis cōtra grecos qui ad vos venerūt queritis: scdm̄ posse nulli deesse debemus: opusculum vobis misi quod de p̄cessionē spūſſacti edidi cōtra illos. De sacrificio vero in quo idē greci nobiscū nō sentiūt: multis catholiciſ rōnabilib⁹ videt̄: qz q̄ agūt non est cōtra fidē catholicā. Itā et azimū: et fermentatū sacrificiās panem sacrificat. Et cū legīt de dño quādo corpus suū de pane fecit: qz accepit panē et benedixit nō addidit azimū vel et fermentū. Certū tamē est qz azimū benedixit forsitā non qz res que fiebat h̄ exigebat. Et cū ali bi serz carnē suā panē vocauit: sicut isto pane hō viuit tēporaliter: ita illo in eternū: nō ait azimū vel fermentū: qz vterq; pariter panis est. Itā em̄ differūt azim⁹ et fermentū: substācialiter vt quidaz putāt. Sicut hō nouus ante peccatū: et in ueteratus fermento peccati: nequaquā substācialiter differūt. Propt̄ h̄ ergo soluz videt̄ se et carnē suā panē vocasse et de pane corpus suū fecisse qz sicut panis iste azimus: siue fermentatus: dat vitam trāstorā: ita corpus eius eternā: nō qz fermentatus est: vt azim⁹: q̄uis in lege

De fermentato

ubi vere oia in figura fiebāt: pceptū sit
azimū in pascha panē comedere: vt oī-
deret qz xps quē expectabāt sincerus z
mūdus futurus esset: et nos qui mādū-
caturi eram⁹ corpus eius: similiter mū-
di esse moueremur: ab oīni fermēto ma-
licie et nequitie. Jam xpo postqz de vete-
ri figura: ad nouā veritatē venimus et
azimā xpi carnez comedim⁹ nō est nob
necessaria illa vetus figura in pane de q
carnē ipam cōficimus. Apertissimū tñ
est qz meli⁹ sacrificat de azimo qz de fer-
mēto: cū qz valde aptius z puri⁹ et dili-
gētius sit: nū qz dñs h fecit: vnde illd nō
ē tacēdū qz cū greci anathematizāt azi-
mitas: sic em̄ nos vocāt: anathematizāt
xpm. Si autē dicūt qz iudaizant⁹: dicāt
similiter xpm iudaizasse. Et si audēt as-
serere xpm ppē iudaismū vt pceptū de
azimo datū fuaret de azimo corp⁹ suū
fecisse absurdissime errāt: cū illū taz sin-
cerā nouitatē fecisse in fermēto vetusta-
tis existimāt. Patet igit qz cum azimo
vsus est ad illud opus nō h fecit vt pre-
ceptū de azimo fuaret: sed aut vt fermē-
tarios quos pūdebat reprobās: azimi-
tas approbare: aut certe vt si etiā fermē-
tarij approbare: azimitas quoqz appro-
bare. Quā autē nos iudaizare dicūt: nō ē
ver⁹ qz nō sacrificamus de azimo vt le-
gē veterē seruem⁹: sed h diligētius fiat
vt dñm qui h nō iudaizādo fecit imite-
mur. Cū em̄ facimus aliqd qd iudei vt
iudaismū seruaret faciebāt nō iudaiza-
mus qz nō ppter iudaismū sed ppē ali-
am causā h facim⁹. Si em̄ in diebus pa-
sche azimū panē aliqd comedat siue qz
nō habet aliā: siue qz magis delectatur
illo qz fermēto aut si qz ppter infirmi-
tatē p̄sentū circūcidere cogit aut si bo-
ni suo qz triturati ne esuriat os nō ob-
turat null⁹ nisi in sapiēs h agēt iudaiza-
re iudicabit. Cū itaqz nos panē azimū
sacrificam⁹ nō p azimi figurā talē dñm
huisse significem⁹: sed vt ipm panē

in corp⁹ eius diuina virtute operāte si-
cut ipē fecit significem⁹: nequa qz in hoc
vetustatē legis seruam⁹ sed euāgelij ve-
ritatē celebram⁹. Deniqz quādo idē ipē
h fecit et ait discipulis suis h facite i meā
cōmemoratōem si voluisset vt nos qui-
bus h aplis pcepit non de azimo facere
mus pmonuisset nos in eisz dixisset ne
faciatis h de azimo. Quare cū dicēs h
facite azimū nō excepit: qz est cuius in-
tellect⁹ audet excipere qz ipē fecit et p h
phibere qz nō solū nullo sermone phi-
buit s etiam ope pcepit. Quis inqz nisi
plus sapiēs qz oportet sapere tātū con-
sideret de sapiētia sua vt p̄sumat h pfer-
re qz cū dixit dñs h facite sicut cōpeten-
ter subintelligim⁹ qz ego sic indubitan-
ter subaudiēdū s nō h vnde ego. Itē si
diuinā p ea q digniora cognoscim⁹ ex-
qui debem⁹ cū sacrificiū de q agit de pa-
nis siue azimi siue fermētari sba: cōstat
esse celebrādū: quē panē digniorē estia-
mus ad faciēdā dñici corporis varietate
tem nisi illū quē z vetus lex elegit ad si-
gnificādā: z euāgelij ad exhibēdā ean-
dē veritatē. Si itaqz respōdem⁹ grecis
nos h de azimo nō ppter figurā: s ppē
p̄dictas causas facere: nihil h intelligo
valet cur nos greci anathematizādos:
aut saltez respōdēdos recte iudicēt. At
si dicūt h nos nō agere posse de azimo:
sine intellectu figure p qd iudaizare p-
bamur ergo nec similiter quērit ad h ip-
sū vti fermēto sine figura qz et vetus
scriptura p fermētū designat peccatū.
Quin execrat in pascha suo comedere
fermētātū z noua dū manet nos in pa-
scha nō opulari non in fermēto veteri:
neqz inferni ma. z nequici. Dicim⁹ etiā
qz nos nō iudaizam⁹ si figurā tenemus
in azimo qm nō significamus xpm sine
fermēto peccati venturū tāqz iudei s mō-
stram⁹ eū talē venisse sicut xpiani z per
h mouemur tales nosmetip̄os exhibere
quales pascha nrm est qz māducamus.

De azimo

illi aut nec iudeos nec christianos in se p-
fitetur: quod deum in fermenti sui figura: nec
venturum ut iudei: nec venisse ut christiani:
sine peccato signat: sed potius pagani
favere videtur qui illum sicut alios homi-
nes peccato fermentatum existimant. Si do-
cuiunt christianos non debere uti figuris: quod
vetera transferunt in quibus erat necessa-
rie negat: ut alia faciat baptismum esse fi-
guram cuiusdam mortis et sepulture: contra
apostolum dicentes. Quia quibus baptizati sumus
in christo. Ipsi in morte ipsius baptizati su-
mus. Et sepulti enim sumus cum illo per ba-
ptismum in morte. Aut si concedunt nos uti
figuris sed non in eisdem rebus quibus in
figura lex vetus utebatur: et ideo non esse
panem azimum assumendum: ad illam figuram:
quod adhuc in eadem lege accipit. quare ba-
ptizant in aqua cum presbiteri nostri omnes in
morse baptizati sunt in nube: et mari: quod
negare nequeunt in figura fuisse. Quent
quoque aqua ne videatur baptizare. ba-
ptismo iohannis qui baptizavit in aqua.
Si ergo irreprehensibiliter figurat bapti-
zamus in aqua: licet illud baptismum ve-
tus quod fuit: huiusmodi non figura in aqua fue-
rit: que est ista grecorum sapientia que propter
hoc quod vetus pascha per quod nostrum figu-
rabat celebratum est in azimis detestatur
nos sacrificare corpus christi qui est pascha
nostrum: de azimo in figura: siue ad comme-
morandum: quia talis fuit ille cuius corpus
sacrificamus: scilicet sine peccati infecti-
one: siue ad commemorandum nos quod corpus
eius comedimus tales debere esse secundum
apostolum dicente. Expurgate vetus fermentum
ut sitis non. con. si. est. azi. etiam pa-
scha nostrum immolatum est christus. Itaque epu-
lemur non in infer. ve. neque in infer. ma. zne. &
in azi. sin. et veritatis. Siue igitur in figu-
ra sacrificemus azimum panem. siue omni fi-
gura nullatenus: nos greci reprehensibi-
les valent ostendere si aut soli nos bene agimus
ille non bene aut nos melius et diligenter si illi
bene. Nepe satis ostendunt se nullam habere rationem

ad suam partem confirmandam: et nostram infir-
mandam cum hoc contra nos proferunt quod
nullo modo contra nos: aut cum illis esse co-
gnoscitur. Obiciunt enim nobis sicut in vetera
legi Epistola: quod dicit apostolus Iheronimus enim occidit
spiritus aut vivificat. Et quod annos prophetia
Sacrificate inquit de fermentato laudem
unde nititur ostendere quod Iheronimus que vetus
pascha celebrari iubet: in azimis nos oc-
cidit: cum eam servamus azimum sacrificando.
non bene apostoli verba intelligentes Iheronimus enim: tunc
dicit occidere quando illa iubet a pecca-
to declinat: peccatum ostendit: quoniam non ad-
iuvet gratia ut fiat quod iubet inobedien-
tem et pervercatorem facit. Quod in epi-
stola ad romanos idem apostolus monstrat
apostolus dicens. Peccatum non cognovi nisi
si per legem. Nam concupiscentiam nesciebam
esse peccatum: nisi lex diceret non concupi-
sces. Occasionem autem accepta peccatum per
mandatum operatum est in me omnem concu-
piscenciam. Sine lege enim peccatum mortu-
um erat. Ego autem vivebam siue lege ali-
quando. Sed cum venisset mandatum pecca-
tum rexit. Ego autem mortuus sum et inven-
tum est mihi mandatum quod erat ad vitam
habeere ad mortem. Nam peccatum occasione ac-
cepta per mandatum seduxit me: et per illud oc-
cidit. Sic Iheronimus sine adiuvante gratia: occidit
spiritus aut vivificat: sicut ait idem apostolus ad
titum. Cum autem benignitas humana. ap. sal.
nostri dei non ex operibus iusticie que se. nos
sed secundum suam misericordiam sal. nos fecit: per lava-
crum regenerationis et renouationis spiritus
quem effudit in nos abunde per Iesum christum
salvatore nostrum: ut iustificati gratia ipsius he-
redes simus: secundum spem vite eterne. Ideo
cum dixisset sufficiencia nostra ex deo est: qui
et idoneos nos fecit ministros novi tes-
tamenti: non Iheronimus sed spiritus: Iheronimus enim occidit:
spiritus aut vivificat. Ac si dicat fecit nos
deus ministros novi testamenti quod non est
in Iheronimus occidere: sicut veteris: sed in spiritu
vivificare. Ad utrumque vero ad occasio-
nem scilicet Iheronimus: et ad vivificationem spiritus
m. ij

De fermentato

spūs ptinet qđ subitūrit. Quod si ministratio mortis istis deformata in lapidibus: fuit in gloria: ita vt nō possent filij israel intendere in faciē moysi. ppter gloriam vultus eius: que euacuāt: quō nō magis ministratio spūs erit i glia. Nam si ministratio damnatōis gloria est: multo magis abundat ministerium iusticie in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte: ppter excellentem gloriam. Si em̄ q̄ euacuatur p gloriā est: multo magis q̄ manet in glia ē. Habentes igit talē spem multa fiducia vīmur: et non sicut moyses ponebat velamen sup faciem suā: vt non intēderent filij israel in faciē eius quod euacuatur. Sed obtusi sunt sensus eorū vsq; in hodiernū em̄ diē: idip̄ velamē inlectione veteris testamenti manet non reuelatur: qm̄ in xpo euacuāt: sed vsq; in hodiernū diē euz legitur moysi velamen positum est super cor eorū. Cū aut conuersus fuerit ad dñm tunc auferetur velamen. Dominus aut spūs est. Ubi aut spūs dñi ibi libertas. Hos xpo om̄s reuelata faciē gloriā dñi specularētes in eādē ymaginē transformamur a claritate in claritatem. tāq; a dñi spū. Ideo habentes hāc administratōem iuxta qm̄ misericordiā cōsecuti sumus nō defacimus. De occasione littere et viuificatōe spūs: supfluum mihi videt sup b̄ aliqd addere. Satis itaq; patet quia nec grecis pdest: nec nobis obest qđ de occidēte littera obiciūt. Quod at assumūt de pph̄ta: venite in galgalaz impie agite: et sacrificate de fermentato laudē. intelligēdum est esse dictū aut approbando tale sacrificiū aut reprobādo. Sed si h̄ p̄cipit pph̄ta: vt scdm̄ eos loquar: illos occidit littera qui litteraz seruando de fermentato sacrificāt. At si hec exprobandū dictū est: qua fronte sacrificāt quod pph̄ta in sacrificiūz execratur: aut qua ratione hec in auctoritatez sibi assumūt

Quia hec pph̄ta non iubendo sed reprehendēdo dixerit: dubium non est: vt cū hoc impie auctoritas sociauerit. Dixerat em̄. Venite ad bethel et impie agite. Et paulo post continuata increpatione ait. Et sacrificate de fermentato laudes. Aut ergo tanta ratione partem suā fermentari defēdant: quāta suāz roborāt azimite: aut si nec illud valent: nec istud volunt. Saltem non reprehendant azimitas. In tercia questioe sic intelligo: mā dāstis quāz greci detestatur nōstrā conubia: vbi cognati cognatis copulātur. Quod cur faciāt nullā vīdeo auctoritatem aut rationem. Nam si h̄ in suis fieri phibent conubijs: aut non extēdunt cognatōes vsq; ad septimā generatiōem sicut nos aut impossibile videt seruari q̄ p̄cipiunt. Sunt em̄ sepe in vna cognatōe plus q̄ centz viri aut mulieres egeres coniugio. Totidē itaq; cognati ones inuenire necesse ē de q̄bus singulis singuli eligātur viri et mulieres quibus illa de vna cognatōe singulis singuli copulētur. Aut itaq; detestabilia sunt indubitātē eorū conubia si inter septēz generatōes sunt: nec debet reprehēdere nra quādo cognati cognatis cōiugunt de alia cognatōe q̄ nulla phibet auctoritas vel rō. aut impossibile est: vt dixi seruare q̄ p̄cipiūt vt scilicet tot cognati ones exquirātur ad vnius cognatiōis conubia: que sūt in illa: viri et mulieres petētes coniugia. Quia sine omni auctoritate et ratione absq; dubio rationabiliter reputādum iudicatur.

Explicit Ep̄la de fermentato et azimio
Incipit liber Anselmi Ep̄i in expōsitiōem inebroz vestimētōz et actiū dei.

Ubicūq; sacra scriptura sup̄m diuinos libros in deo mō anime seu hūana membra describit idē caput ca

Expositio mēbroꝝ ꝛ actioni dei

pillos: oculos: palpebras: aures nares:
os: labia: cor: ligua: ymaginē vterū ma-
nus dextrā: sinistrā: digitos: siue digitū
brachii alias scapulas venter postērio-
ra pedes. Itē motus anime irā: furorē:
obliuioem penitētiā: recordatōem: et
alia hīs similia nō carnaliter iuxta hy-
storiā a recto intelligētibz sciēda sunt
sicut a iudeis ꝛ plerisq; hereticis carna-
liter intelligēda sunt ꝛ cōfētēda. Si q̄s
ad deū hūana mēbra seu motus aīe mo-
re hūano inesse credit: pculdubio i cor-
de suo ydola fabricat. Igī vt dictū est si-
guraliter deū caput ip̄a essentia diuini-
tatis eius que oīa p̄cedit et cui sūt omnia
subiecta intelligere debemus. Capillos
vero eius capitis sanctos angelos: seu
vniuersos electos tīpice accipi oportet
de quo in sacramēto in libro Danielis.
Aspiciebā donec throni positi sūt: ꝛ an-
tiquus dierum sedit. Vestimētū eius
quasi nix candidū ꝛ capilli capitis eius
quasi lana mūda. Hic est signat p̄vesti-
mētum candidū dei: quod et p̄ capillos
capitis eius: factos videlicet angelos:
et multitudinē sāctōꝝ dealbatorū. Vel
certe ideo capilli eius lane mūde cōpa-
rātur vt p̄ hoc antiquus dīx̄ eē credat.
Oculos dīcīf habere: p̄ eo q̄ oīa vī-
det: et nīl eū latet in cōspectu eius: vt
ait ap̄ls. Nulla creatura inuisibilis est:
oīa eū nuda ꝛ aperta sunt oculis eius.
Aliter dō oculi respectu gr̄e eius intel-
ligūtur. vt est in psalmo. Oculi dñi
sup iustos. Itē aliter oculi dñi p̄cepta
eius: p̄ que lumē sciētie submīstrat mī-
stice accipiūtur: vt est illud in psalmo.
P̄ceptū dñi lucidū illū. ꝛ. Palpe-
bre dñi occulta et incōprehēsbilia iudi-
cia eius: siue spiritualis i diuinis libris
eius locutio innuīf. De quibz occultis:
et incōprehēsbilibz sacramētis: atq;
iudicijs dīcīf in psalmo. Palpebre ei-
us interrogant si. ho. id ē pbāt. Au-
res habere dīcīf deus p̄pter hoc q̄ oīa

audit: ꝛ nīl eū subfīlētio latet: de quo
in libro sapiētie scriptum est. Auris celī
audit oīa: et tumultus murmuratiōnū
non abscondet. Nares dei inspiratio
eius: i corde fidelīū: vt est illud in libro
regum Ascēdit fumus de naribus eius
id est lachrymosa compūctio penitēciū
in spiratōe eius. Facies cognitio di-
uinitatis eius ad hoīes: de qua cogniti-
one in psalmo scriptū est. Ostēde nob̄
dñe faciem tuā ꝛc. Hoc est dona nobis
cognitōem tuā: que cognitio p̄ filiū ho-
minis hoībz innotuit: ip̄o dicēte in euā-
gelio. Nemo nouit p̄fz nīf filius: ꝛ cui
voluerit filius reuolare. Aliter dō faci-
es dei significat inuisibilē essentiā diui-
nitatis dei filij: de qua ip̄e dñs ad moy-
sen p̄ angelū respōdens ait. Postērio-
ra mea videbis: faciē autē meam videri
non poteris. Ac si dicat incarnationem
meā videbis: in nouissimis diebus: di-
uinitatem autē meam videri nō poteris.

Os dei filius p̄fz: id est x̄ps domin⁹
p̄ quo esaias p̄pheta ex p̄sona iudeoꝝ
affatus ait: quia os eius ad iracūdiā p̄-
uocauimus. Aliter vero os eius: domi-
sermo eius iussio accipit: de quo finē
dñi p̄dictus p̄pheta ait. Os dñi locutū
est hec. Verbū de filius patris: p̄r quē
oīa facta sunt. De quo in psalmo. Ver-
bo dñi celi fir. sunt ꝛc. et alibi. Abisit de-
us verbū suū et sa. e. et in euāgelio secū-
dum iohānē. In principio erat verbū.

Lingua dei mystice significat sp̄m s̄c-
tū: p̄ quē deus pater secretū suū mani-
festauit hoībz vt in psalmo lingua mea
ca. scri. Labia dei mystice p̄sonātia vtrī-
usq; testamēti intelligūtur. De quibus
testamētis in prōi. scriptū est. Diuina-
tio in labijs eius in iudicio non errauit:
cor ei⁹. Brachia dei p̄fz eius filius
intellectū: sicut est illud in esaiā. p̄ph̄a
Et brachia mea populos iudicabunt.
Brachiū dei p̄fz singulariter filius ei⁹
accipit et de quo Jeremias ait. Et nūc
m. iij.

Expositio vestimentorum

ipse deus qui eduxisti populum tuum de egipto in manu forti: et brachio extento idcirco autem filius dei per brachium dicitur quia creatura electa ab ipso continetur. **D**extera dei per se id est unigenitus filius de quo in psalmo ex persona hominis assumpti. **D**extera inquit domini fecit virtutem. **A**lter vero domini dextera gloriam per se et eternam beatitudinem signat de quo in psalmo ex persona per se in filium. **S**ede a dextris meis. **D**icit autem et dextera dei omnis electa creatura in celo et in terra: sicut et per sinistram eius intelligitur reproba creatura: id est demones et omnes impii qui ad lenam positi: eterna supplicia sustinebunt. **M**anus dei per se filius et accipitur: per eo quod per ipsum facta sunt omnia sicut est illud in esaiam. **O**ia manus mea fecit: et facta sunt omnia. **A**lter vero manus dei patris eius intelligitur. **D**e qua potestate in libro. **J**eremi scriptum est. **S**icut lutum in manu figuli ita vos in manu mea domini israel. **I**tem per manus domini flagellum accipitur. **D**e cuius percussione in sophonia prophetam scriptum est. **E**xtendam manum meam super iudam: et super habitatores iherusalem et disperdam de hoc loco reliquias baal etc. **P**ro quo domini percussione beatus Job de semetipso ait. **M**anus domini tetigit me. **D**igitus dei singulariter spiritus sanctus accipitur. **A** quo spiritus sancto lex duabus in tabulis lapideis in monte sinai scripta narratur. **I**pse enim scripsit: qui scribenda dictavit id est spiritus sanctus. **D**e quo spiritus sancto dominus in euangelio. **S**i ego indigito dei eius. **D**e mo. id est. **S**i ego in spiritu dei eicio de. **S**icut enim digitus cum manu vel brachio: manus vero vel brachium cum corpore unum sunt in natura: ita pater filius et spiritus sanctus tres quidem persone: sed una substantia divinitatis. **D**igiti dei pluraliter sancti intelliguntur propheti: per quos spiritus sanctus libros legis ac prophetarum sua inspiratione scripsit: de quibus scriptum est. **V**idebo celos tuos opera digitorum tuorum. **P**er celos enim libros legis et prophetarum per digitos vero scripta

ut dictum est prophetas insinuavit. **I**mago dei per se invisibilis unigenitus filius: de quo apostolus. **I**mago dei invisibilis. **A**lter namque est ymago dei: in filio suo quoniam non aliunde sed ex semetipso best ex substantia sua: per omnia sibi simile genuit et equalis. **A**lter vero aiam hominis quare non ex se id est de sua substantia sicut plerique heretici opinati sunt genuit. sed ex nihilo creavit. **S**icut aliter ymago est cuiuslibet regis in filio eius. quem ex semetipso sibi simile genuit: id est homo hominem. **A**lter vero in annulo eius: siue intera ymago eius expressa que non est quod ipse: sicut filius qui naturaliter best quod et pater. **C**or dei per se archanum sapientie eius mystice innuit. **E**x quo verbum id est filium suum impassibiliter sine initio genuit: ipso dicente propheta. **E**rucauit cor meum verbum bonum. **A**las hinc dicit de per eo quod more aius electos suos: tanquam pullos: se legit: fouet: et ab insidijs dyaboli et malorum hominum pregit: bene prophetam ait. **S**ub umbra alarum tuarum protegeme. **S**capulas dicit hinc deus: quia infirma membra ecclesie: quasi in scapulis suis portat. **D**e quo in psalmo. **S**capulis suis obstrabit tibi. etc. **V**enter dei secreta origo substantie eius accipitur. unde in psalmo. **E**x utero ante luciferum. **A**lter venter dei in comprehensibilia iudicia eius. que rimari nequeunt mystice insinuantur. **D**e quo occulto iudicio eius in libro Job scriptum est. **D**e cuius utero egressa est glacies: et gelu. de celo quod genuit. **P**osteriora filii dei incarnatio eius accipitur. **D**e qua posteriori parte: filius in monte synai ad moysen per angelum loquens ait. **P**osteriora mea videbis faciem autem meam videri non poteris. **P**edes dei stabilimentum virtutis eius: eo quod ubique presentem uniuersa illi subiecta sunt: ipso dicente per esaiam prophetam. **C**elum mihi sedes est. **T**erra autem scabellum pedum meorum. **A**lter pedes filii dei incarnatio intelligitur que diuinitati subiecta est.

Membroz et actuum dei

tanq[ue] capiti: pedes sicut p[er] caput diuini-
tas: ita p[er] pedes eius h[um]anitas exprimi-
tur. De qua h[um]anitate in exodo scriptu[m]
est. Elidebāt dñm h[ic] est moyses et Aaron
et nadab et aliud et. lxx. de seniorib[us] po-
puli sub pedibus eius quasi lapides sa-
phiri. et quasi celū cū serenū est. Sicut
aut[em] p[er] lapidē saphirinū celestes creatu-
ras: v[el] factos angelos: ita p[er] celū serenū
factā ecclesiā elector[um]: ex hoib[us] assūp-
tā figurat[ur] mōstrare voluit. Sup[er] q[ui]s
creaturas hō assūptus dei filius imper-
petuū regnat. De quo in psalmo. Dia-
subiecisti sub pedib[us] eius. Aliter aut[em] pe-
des dñi idē ihu xp̄i significati sūt sancti
p[re]dicatores. De q[ui]bus in deut[er]o. scriptū ē
Qui appropinquāt pedib[us] ei[us] accipient
de doctrinis ei[us]. Estimētū filij dei ali-
q[ui]s caro eius q[ue] a diuinitate assūpta ē. in
diuinis libris figurat[ur] accipit. De q[ui]d
idūmto carnis esa. vaticinās ait Quis
est iste q[ui] venit de eodē. et. Rursus ve-
stimētū eius idē dñi facta ecclesia accipit.
q[ue] p[er] fidē ac dilectōem ei[us] cōiuncta est. De
q[ui] scriptū ē in psalmo. Dñs regnauit de
corē indutus ē. in alio psalmo. Lōfes-
sionem et deco[rum] induisti: amict[us] lu[men] sicut
vesti. Aliū xp̄i ecclia eius intelligit.
De q[ui] illi. gen[esis]. scriptū ē: lauit in vino sto-
lā suā h[ic] ē in sāguine passionis carnē suā:
et in sāguine v[er]ue palliū suū idē ecclesiā
suā. Alciāmētū dñi n[on] i[n] ihu xp̄i mystice
signat incarnatōem ei[us] quā ex mortali-
tate h[um]ani generis assumere dignat[us] ē.
De q[ui] incarnatōe sua ip̄e p[er] p[ro]phetā in
psalmo ait. In idumeā extēdā calciāmē-
tū meū idē ante plebē gētiū manifesta-
bo incarnatōem meā. Egressus aduēt[us]
filij dei in mōm et regressio ad p[re]m de q[ui]
bus psalmista ait. Elisi sunt gressus tui
de[us] gressus dei mei q[ui] ē in sācto. De celo
venit in v[er]te virgīs de v[er]tero xō nascē-
do posuit ē in p[re]pio. Postq[ue] oīa imple-
uit p[er] q[ui]bus a p[re]missis venerat apen-
sus ē i[n] lingno crucis: de cruce aut[em] depo-

suit corp[us] sepultū ē: scōm xō aīam ad Is-
ferā descendit: tertia aut[em] die p[er] potētias
sue diuinitatis carnes suā de sepulchro
suscitauit: et post diē resurrectōis sue q[ui]
dragesima die vidētib[us] aplis ascendit in
celū. sedet ad dexterā p[at]ris: id ē in glia
ei[us]. Ihū sūt gressus filij dei. Iste descen-
dēs in sacris scripturis legi. Ascendere
dicit[ur] d[omi]n[u]s cū fili[us] carnē ex nobis assūpta
in celū captiā enexit: sicut in psalmo.
Ascendēs in altū captiā duxit. cap. q[ui]
naturā h[um]ani generis q[ue] a dyabolo in
mōdo captiā retinebat assumēs in celū
secū vbi nūq[ue] antea fuerat tāq[ue] captiā
deportauit. Abscōde dicit[ur] d[omi]n[u]s facies
suā cū se q[ui]busdā eor[um] exigētib[us] culpis
abscōdit: sicut i[n] g[ra]lo iudeor[um]: nūc imple-
tū videm[us] q[ui] negātes filiū dei sciētā ve-
ri dei ita p[er]didit: vt similes foret gētib[us]
q[ui] deū nō nouer[unt]. Osidere dicit[ur] d[omi]n[u]s faciē
suā: cū respectu g[ra]tie sue q[ui] vult scilicet
electis suis seipm in corda eor[um] deculta
inspiratōe instituat: et ad diligēdum se
amōre suū infundit. Sedere dicit[ur] nō cor-
palit[er] h[um]ano more s[ed] potētialit[er] sup[er] oīes
creaturā rōnalē p[re]sidere: vt ē illd in psal-
miste. Requirit dñs sup[er] gētes de[us]. Sede-
re etiā dicit[ur] d[omi]n[u]s sup[er] cherubim: q[ui]d iterpraf
m[ul]titudine v[el] pleitudo scie[n]t[ie]: p[er] q[ui]d signifi-
cat[ur] scilicet angli seu mētes sp[irit]ualiu[um] viroz
q[ui] d[omi]n[u]s visibilis p[re]sident et regnat. In ill
eū sedet q[ui] scia[nt] ei[us] dilectōe pleni sunt.
In puerbis q[ui] p[er] salomōis scriptū est.
Alia iusti sedes est sapie. Sapia xō dei
p[at]ris xp̄s ē q[ui] i[er]salab[us] scōp[er] dicit[ur] sedē De-
scēdē dicit[ur] in mōm q[ui] aliū nouū q[ui]d an-
tea nō fecerat i[n] creatura h[um]ana opaf: sic
fili[us] dei p[at]ris descendisse narrat: q[ui] v[er]ā
carnē d[omi]ni marie x[risti]e p[ro]p[ter] redēptōem n[ost]rā
suscepit: et v[er]ū hō fieri dig[no]t[us] ē: n[on] amittē-
do quod erat sed assumendo quod non
erat. De cuius descēsiōe idē in carna-
tōe scriptū ē i[n] ps[almo]. Et inclinauit celos et de-
scēdit: et t[er]ra s[ub] p[er]e. ei[us]. Celos inclinauit q[ui]
ante aduētū suū p[re]nūcios angelos sue

pphetas misit q̄ ei⁹ aduētū hoībus nū-
ciarēt. Caligo s̄b pedibus ei⁹ fuit q̄ im-
pij hoīes ob suā maliciā incarnatōez ei⁹
us agnoscere noluerūt s̄ neq̄ adhuc p̄sūt
Stare dicūt deus cū nos infirmos id ē
suam creaturā ad penitētiā ⁊ cōuersi-
onē paciēter sustinet: vt est illud in aba-
cuk p̄pheta. Stetit et mēsus est terrā
et dissoluit gētes. Transire dicūt de⁹ cū
de cordibus quorū dā hoīm inquit⁹ an-
tea p̄ fidem crediderūt: postea surripie-
te p̄fidia: vel quolibet delicto: ab eis re-
cedit et ad alios transit quēadmodum
de iudeis ad gentes: de hereticis ad ca-
tholicos: seu de quibuscūq̄ irreligiōsis
et negliētib⁹ punitio suo. Recedere di-
cūt deus et ad alios trāsire: qui nō loca-
liter aut visibiliter: sed inuisibiliter oc-
culto iustōq̄ iudicio facere p̄suevit. Am-
bulare dicūt deus non de loco ad locū
trāsēdo: q̄ est impiū credere: s̄ ambu-
lare eius est in cordibus factōz delecta-
ri: sicut scriptū est: et in habitabo in eis:
inambulabo et ero illorū deus: v̄l certe
ambulare dei est in factis p̄dicatoribus
suis de loco ad locū trāsire loqui dei est
inuisibiliter sine sono vocis: vel q̄libet
strepitu occulte in mētib⁹ sanctorū volū-
tatem suā: atq̄ rectū intellectū inspira-
re: seu futura factis reuelare. Que locu-
tio dei vt quidā volūt tribus modis ac-
cipit. Primo nāq̄ mō p̄ subiectā creatu-
ram: sicut ad moysen in rubo igne appa-
ruit: vel sicut ad abrahā: vel iacob et ge-
teris factis: quibus in angelis apparere
dignatus est. Secūdo vero mō in som-
nis sicut ad iacob et ad zachariā p̄phe-
tam: et ad ioseph spōsū marie ⁊ in alijs
factis quibus secretū reuelare voluit.
Tercio autē mō neq̄ p̄ creaturā visibilē
neq̄ p̄ hoīem sed occulta tñ inspiratōe
inuisibiliter corda suorū tangēdo loquē-
tes effectit: quēadmodū in libris p̄phe-
tarū scriptū est cū t̄pi p̄phete subito af-
flati spū diuino exclamabāt dicentes: h̄

dicat dñs. Aliter videre dei est mala ho-
minū sciēdo reprobare: sicut esa. p̄phe-
ta. Et vidit et malū aperuit in oculis ei⁹:
us. Itē aliter videre dei est nos viden-
tes facere: vt est illud in psalmo. Proba-
me deus et scito cor meū. Abod⁹ iste lo-
cutōis et in libro beati Job similiter re-
perit: vbi de sapiētia p̄ris p̄ q̄ plurima
infima locutus est de deo patre adiecit.
Tunc vidit illā et enarrauit ⁊ inuestiga-
uit et p̄parauit: idem vidētes facit atq̄
p̄dicātes et inuestigātes atq̄ alijs an-
nunciantes. Cognoscere dei est cogno-
scentes facere sicut ait ad abrahā. Nūc
cognoui qm̄ timeas dñm. Neq̄ enim i
tempore cognouit qui fecit oīa: anteq̄
fiant: s̄ cognoscere deus dicitur cogno-
scentes facere: vbi qui prius de se qua-
les essent incogniti erant post eius inter-
rogatōem p̄batōem sibi metip̄i manife-
sti fierent: sicut est et illud in lege moysi
de p̄lo israhelitico vt tentez eos inquit
vtrū custodiāt mādata mea an nō. Ne
scire dei est quosdā reprobos reproba-
re: sicut illud in euāgelio. Nescio vos.
Zelare dicūt deus cum creaturā suam:
q̄ nō vult perire sepe castigat: corripit:
atq̄ flagellat: et flagellando ad se redu-
cit: vel zelare dicūt deus cum nullū pec-
catum impunitū vult relin quere iustus
est eñ: et ideo omnis iniusticia execra-
bilis est illi: q̄ vt dictum est nullomo-
do impunita patitur. Trāsci dicūt deus
non anime motus: vel qualibet pertur-
batōe: que illi omnino accidere non po-
test: sed creature delinquēti id est homi-
nibus impijs: et peccātibus: iustam di-
citur inferre vltionem hoc est reddere il-
lis q̄ meruerunt: et vltio diuina iste fa-
ror: dicūt. Penitere dñs dicūt: nō q̄ mo-
re hoīm p̄ trāsactis opib⁹ suis peniteat
Qui eñ omnia nouit anteq̄ fiāt: p̄ ter-
renis actibus suis penitere non potest.
Sed penitēcia dei est statuta mutare: ⁊
q̄ temporaliter inchoatū fuerat i aliud
mutare et aut de bono exigentibus cul-

De voluntate dei

pis in malū. Sicut de saul legitur penituisse deum: quod constituit eum regem. Vel sicut nunc videmus in populo iudeorum actum qui cum esset populus dei ob impietatem suam: facti sunt synagoga sathane. De malo vero bonum sicut accidit populo gentium quod ante populus diaboli: modo factus est dei: hec quippe modo occulto dei iudicio iudas proditor: de apostatus gradu lapsus: in inferni baratro demersus est: latro vero post crimen rapacitatis de cruce ad paradisum translatus est. Hanc quoque mutationem de bono ad malum dictum est: siue de malo ad bonum ut dictum est: que occulto iustoque iudicio dei per severitates iusticie siue per misericordias eius fiat: penitentiam dei dicimus: quod expressius in libro. Jeremie scriptum est. Non penitere dei est statuta mutare nullo modo: ut est illud in psalmo. Juravit dominus et non penitebit: cum ad est pater ad filium tu es sacer in eternum. Sacerdos dei patris dictus est filius dei: non secundum diuinitatem: sed secundum humanitatem in qua se pro nobis passionem et mortem suam acceptabile sacrificium deo parer obtulit: ut esset sacerdos qui et sacrificium est. Oblivisti dicitur deus: cum quibusdam impijs et peccatoribus non miserentur: quod utique non facit per crudelitatem que in deo non est: sed per occultum iustique dei iudicium. Indurare dicitur deus quorundam malorum corda: sicut de pharaone rege egypti scriptum est: non quod opus deus potentiam suam eorum corda induit: quod impii est ita credere: sed exigentibus eorum culpis: cum duricia cordis quam sibi ipsi omnia mala perpetranda nutriendi non aufert quasi illos ipse induret: quos iudicio indurari permittit. Dormire dei est cum unigenitus filius patris in assumpta carne morti dignatus est pro nobis: cuius mors recte somnus predictus est. ipso dicente per Jeremi. prophetam Ideo quasi de somno excitatus et iudex. Et somnus

mutare: et aut de bono exigentibus culmes dulcis est mihi. Aliter dormire dicitur deus cum fides eius inter prosperitates huius mundi et inter quorundam corda fidelium non vigilat sed dormit: hanc dormitionem ipse tunc significabat cum in mari inter fluctus maris dormiuit. Vel certe dormire dei est anxius tardius subuenire: sicut est illud in psalmo. Exurge quare obdormis domine. Vigilare dei est indefensionem electorum suorum et ultionem inimicorum suorum se manifestum demonstrare.

Explicit expositio membrorum vestimentorum et actuum dei.

Incipit liber Anselmi Episcopi de voluntate dei.

Divina natura. Ratio cum de deo semper debeat tractare: et ad laudem eius aliquid convenienter dicere: noia per que proprie loquatur non habet: sed noia hominibus data et imposita accipit: et per ipsum effectum omnipotentiam eius saltem vel tenui ostio aperire conatur: et hoc facit ex istis rebus colligens effectum voluntatis dei secundum occultam iusticiam vel secundum misericordiam: vel secundum ire ipsius vindictam. Ad incomprehensibile enim deitatis proprietatem aspirare non potest. Hinc nos quoque de voluntate dei aliquid dicere cupientes actum regis adtemimus: quoniam ad ipsius celestitudinis culinam anhelare non valemus. Voluntatem igitur dei appellamus quicquid in nobis ipse misericorditer operatur reuocando nos ab errore vel pie confirmando iusticie. Voluntas quoque dicitur pena et reprobatio quorundam dei occulta: districtioe facta iusticie. Voluntas dei est ut breviter dicam quicquid fit: ut fieri inuenitur in creaturis. Sed dicitur si omnia procedunt ex voluntate dei: quam constat semper bonam et rectam esse: tunc omnia et recta sunt: et fit

hest: tunc frustra iudicatur aliquis ini-
quus: vlt dñat impius: quod fateri cō-
trariū inuenitur catholice fidei. Dicitur
dñs est igitur volūtātē dei multipliciter
accipi: vt quicquid postea opponat sine
omni difficultate opulentiū aperiatur
Volūtas itaq; dei accipit aliquādo in
scripturis equipollens omnipotenti suo p̄
scientie: et ordinatōi sagaciter omnia dis-
ponēti: vnde dicit. *Sic quicūq; volu-
it dñs fecit.* hoc est quicquid deus ab eter-
no facturū se ordinauit nihil in expletū
reliquit. Accipit etiā dei voluntas no-
men rex secundū quendam effectū mise-
ricordiē dei: vt ibi vult deus oēs saluos
fieri quod est dicere: facit factos vellet
oēs saluificāt quod ipse tamē vult hoc ē
non disposuit: sed factos facit velle dei
et proximi inspirādo dilectōem: qua di-
lectōe nō incōueniēter sūt in ecclia ora-
tiōes a factis: p̄ scismaticis et hereticis
iudeis quoq; et gentilibus. Institutio di-
uina dei volūtas nō improprie appellat
Dei aut institutio in duo diuidi potest:
in p̄cepta diuinā scripturā: et in legē
naturā: quēcūq; homini in fira ē na-
turalis: quē ē qd tibi nolueris alteri ne
feceris &c. Quicūq; obuiat: dei volūta-
tem non seruat. P̄cepta etiā diuinā
scripturā: et recte obseruatōes ecclēsia-
rum. volūtas dei non immerito appella-
tur: quibus quicūq; obseruātur non ac-
quiescit: a dei voluntate deuare penit?
cum tamē ab ordine p̄scientie eius nul-
latenus valeat exorbitare. Ecce volun-
tas dei quatuor modis accipit a docto-
ribus: magistris: scilicet pro sciētia dei:
pro volūtatē sanctorū: qui volunt et in-
iustos charitatiue saluari: p̄ ratōe hūa-
na: quarto p̄ p̄ceptis diuinis. Si q̄s
vero oculo mentis hos modos cōside-
rat: non vltius in die volūtatē deter-
minanda impeditus laborabit: s̄ vocis
acceptōe fideli intēdens ingenio de ver-
bis facile diiudicabit. Itaq; cuz dicitur

adulterium vel homicidiū vult? non
vult deus fieri. hec vero p̄positōes nō
repugnant sibi: nec contradicunt: ambe-
cū vere sunt: et indubitabiles: si q̄s hu-
ius vocis equiuocatōem multiplicē q̄
est vult fideliter attendat. Itaq; de vult
adulterium hoc est p̄scit p̄uidet. Un-
de nullus dubitat quia omnia videt: et
omnia p̄scit. Item nō vult hoc est nō p̄-
cepit vel mentibus fidelis inspirādo nō
facit velle. Cui non vult deus adulteri-
um: id est ex vi rationis anime: et natu-
rali scilicet lege data a deo: nō habem?
q̄ quis in hec: nec etiā in alio debeat of-
fendere proximū. Iuxta has aut deter-
minatōes potest quilibet has dei volū-
tates determinare aperte. Sed viden-
dum est quoddā satis subtilius: qd oc-
currit huic. de voluntate disputationi.
Nam volūtatē dei voluntas hominis
adheret p̄cūq; sed inde damnatur ho-
mo volūtatē dei quoq; non adheret ho-
minis volūtas: et inde remuneratur ho-
mo. Item vult homo quod nō vult de-
us: et habet inde premiū a deo: nō vult
homo quod vult deus: et inde cōsequi-
tur laudem: et multis alijs hanc volun-
tatem variari modis sagari industria:
per se poterit indagare. Sed nūc ad ex-
positōem supradictorū redeamus vult
deus. quod vult homo: si damnos: vt
homicidiū: vel adulteriū: quod vult
de? hoc est p̄scit: sed homo etiā hac
voluntate damnatur. Prohibitū est eni-
ci. Vult deus vt pater alicuius moriā
vel vult alicuius hominis mortē quod
homo nō vult affectu naturali: vel com-
passione proximi: et remunerat ex b̄ ta-
li affectu: si in ceteris regulam recte vi-
uendi non exceßerit: in omib; tamen
quē vult: et quē facit diuine volūtatē cō-
cordare intendit: et nihil cōtra eū facere
disponit: q̄ tūc tūc est bōa volūtas hūa-
na qū vult illud qd de? vult illā velle et
sic cōcordat diuine q̄ magis est hūane.

De cōcordia presciētie et predestinatorū

Magna quidem voluntas dei incomprehensibilis est: sicut ipse deus contra quā vult homo quia nō plene eā cognoscit: quod in futuro erit. In presenti vō quosdā effectus eius percipit scōm pceptionē vlt phibitōez: et illi obedit. In hijs autē supdictis nō ē equū intelligere aliquē ali qd falsū vel supflūū dictū fuisse: vel cōtra factōz auctoritatē. Dicit enī Augustinus in ench. Propterea magnā voluntas eiusdē dñi exquisita in oēs volūtates eius: vt et miro et ineffabili mō nō fiat pter volūtātē eius qd etiā cōtra ei⁹ volūtatem fit: quod non fieret si non fineret: nec vtiq; nolens sunt: sed volēs nec sineret bonus fieri male nisi ops. et de malo posse facē bene. Est et alia hui⁹ voluntatis diuisio. Alia enī p̄ dici efficiēs. Alia approbans alia pcedēs. Alia pmittens. Efficiēs volūtās in deo facit qd vult efficiēs in hoīe: quod potest hō et vult ipso actu. Approbans est que approbat aliquid et hec ad hominem pertinet et ad deū approbans in deo est que vult oēs saluos fieri qm nullūz phibet quātū ad se saluū fieri immo si quis ad hec laborat approbat. Patens est quidē que sit approbans in homine. Lōcedēs est que concedit vt fiat aliquid. Lōcedēte aut volūtate vult deus vt homo qui melius non pposuit vxorem ducat. Permittēs voluntas est que permittit aliquid fieri et si displiceat quādoq; et hoc mō dicit deus velle mala que permittit fieri vnde dicit que vult indurat et cui vult miseretur Augustinus de ciuitate dei. Cum dicitur deus mutare volūtatem vt quib⁹ lenis erat (Uerbi grā) Reddatur asper illi potius q̄ ipse mutatur sicut mutatur sol oculis sauciatis et asper quodāmodo ex mīti et ex delectabili molestus efficiatur cum ipse apud se maneat idem qui fuit. Dicitur etiā voluntas dei q̄ facit in cordibus obediētū mandatis eius de qua dicit apo-

stolus. Deus qui operat in nobis et velle scōm hanc volūtatem etiā velle dicit quod ipse nō vult sed ipse suos id volentes facit sic orant p quibusdam pie sancteq; inspirati ab eo sancta voluntate et quod orant nō facit. Secundū vero volūtatem suā que eius presciētia sempiterna est omnia quecūq; voluit fecit non solum preterita vel p̄sentia sed etiā futura. Sic. Deus vult omnes hoīes saluos fieri id est nulli saluatur: nisi quos vult saluari vel de omni genere hoīm aliqui saluatur. Vel vult omnes saluos fieri: id est non cogit aliquē damnari. Itē de coniuge in fideli dimittendo dicit oportet non dimittat quia et si licet nō expedit. Item in libro de paruulorū baptismo. Sicut bono male vti malū ē. Sic malo bene vti bonū est.

Explicit liber Anselmi de voluntate dei.

Incipit tractatus Anselmi Cantuarien. archiepiscopi de concordia p̄scientie et predestinationis et gratie dei cum libero arbitrio.

Detrib⁹ illis questionibus in quib⁹ dei presciētie atq; predestinationi nec non et gratie liberū arbitrium repugnare videt quod mihi deus dignabitur aperire trutabo ipso adiūcte: scribendo ostēdere.

Qz presciētia dei videatur discordare a libero arbitrio quod nō est.

Adetur quidem presciētia dei et liberum arbitrium repugnare: qm ea que deus prescit: necesse est esse futura: et que per liberū arbitriū fiunt nulla necessitate pueniunt. Sed si repugnant impossibile est simul et p̄scientiam dei esse que omnia p̄uidet et aliud p libertatē arbitriū fieri. Que impossibilitas si ab eē intelligit repugnā-

De cōcordia p̄sciētie

ita que videt̄ inesse penitus remouet̄. Ponamus itaq; simul esse p̄sciētia dei quā sequi necessitas futurarū rez videt̄ et libertatē arbitrii p̄ quā multa sine necessitate fieri vident̄: et videamus vtrū impossibile sit h̄ duo simul esse. Quod si est impossibile: orit̄ inde aliud impossibile. Impossibile siquidē est quo posito aliud impossibile sequit̄. Sed si aliud est futurū sine necessitate h̄ ipm̄ p̄scit de? qui p̄scit oīa futura: quod aut̄ p̄scit de? necessitate futurū ē: sicut p̄scit. Necesse est itaq; aliud esse futurū sine necessitate. Nequaquā ergo recte intelligēti h̄ repugnare videt̄ p̄sciētia quā sequit̄ necessitas: et libertas arbitrii a qua remouet̄ necessitas: qm̄ et necesse est quod deus p̄scit futurū esse: et deus p̄scit al̄ aliquid esse sine oīni necessitate. Sed dices mihi. Nō remoues tamē a me necessitates peccādi: vel nō peccādi: qm̄ deus p̄scit me peccaturū vel nō peccaturū: et ideo necesse est me peccare si pecco: vel non peccare si nō pecco. Ad quod ego. Nō debes dicere p̄scit me deus peccaturū vel non peccaturum: sed p̄scit me deus peccaturū sine necessitate: vel nō peccaturū: et ita sequit̄ qz siue peccaueris siue nō peccaueris: vtrūq; siue necessitate erit: quia p̄scit deus futurū esse: sine necessitate h̄ qd̄ erit. Vides igit̄ nō eē impossibile: simul esse p̄sciētia dei p̄ quam futura que p̄scit dicuntur esse ex necessitate: et libertatē arbitrii p̄ quā multa fiunt sine necessitate. Si enī est impossibile: sequit̄ aliud impossibile: s̄ nulla nascit̄ ex hac impossibilitas forsitā dices. Nō dū aufero a corde meo vim necessitatis cū dicis: qz necesse est me peccaturū esse: vel nō peccaturū sine necessitate: qz h̄ p̄scit d̄s. Necessitas enī videt̄ sonare coactionē vel phibitōem. Quare si necesse est me peccare ex volūtate: intelligo me cogi aliqua oculta vi ad volūtate peccādi: et si nō pecco a peccādi volūtate p̄

hiberi. Quapropter necessitate videoz inde peccare si pecco vel non peccare si nō pecco. Et ergo. Sciēdū est: qz sepe dicim⁹ necesse est qd̄ nulla vi esse cogitur: et necesse nō esse qd̄ nulla phibitōe remouet̄. Itā dicimus necesse est deum immortalē esse: et necesse esse deū nō eē iniustū: nō quod vis aliqua cogitat eū esse immortalē: aut phibeat esse iniustū s̄ qm̄ nlla res potest facere vt nō sit immortalis aut vt sit iniustus. Sic itaq; si dico necesse est esse te peccaturū: vl̄ non peccaturū: sola volūtate sicut deus p̄scit nō est intelligēdū qd̄ aliud phibeat volūtate que nō erit: aut cogat illā eē: quo erit: h̄ ipm̄ nāq; p̄scit deus: qui p̄uidet aliquid futurū ex sola volūtate. Sed volūtas nō cogit aut phibet vlla alia re: quia sic ex libertate fit quod fit ex volūtate. Si igit̄ h̄ diligētē intelligitur puto qz et p̄sciētiam dei: et libertates arbitrii simul esse: nulla phibet incōuenientia. Deniq; si quis intellectū verbi p̄prie p̄siderat: hec ip̄o quod p̄sciri aliqd̄ dicat futurū esse p̄nūciat. Nō enim nisi quod futurū est p̄scit: quia sciētia nō est nisi veritatis. Quare cū dico quia si p̄scit aliquid: necesse est illud esse futurū: idē est ac si dicā si erit: ex necessitate erit sed hec necessitas nō cogit: nec phibet aliquid esse: aut nō esse. Ideo enī qz ponuntur res esse: dicuntur ex necessitate esse aut quia ponuntur non esse: affirmantur nō esse ex necessitate: nō quia necessitas cogat: aut phibeat rem esse: aut nō esse. Nam cū dico Si erit ex necessitate erit hic sequit̄ necessitas rei positōem nō p̄cedit. Idez valet si sic p̄nūciat. Quod erit: ex necessitate erit. Non enī aliud significat hic necessitas: nisi quia qd̄ erit: non poterit simul nō esse. Pariter autē vex est qz fuit et est: et erit aliqd̄ nō ex necessitate et qz necesse est fuisse oīne quod fuit: et esse quod est: et futurū esse qd̄ erit. Quippe nō est idēz rem esse p̄teritam:

et predestinationis

et rem preteritam esse preteritā: aut rez esse presētem: et rem p̄sentem esse p̄sens: tem: aut rem esse futurā: et rem futuram esse futurā: sicut non est idem rem eē albam: et rem albā esse albam: lignūz em̄ nō est semp̄ necessitate albū: quia aliqui priusq̄ fieret albū: potuit nō fieri albus et postq̄ est albū: potest fieri nō albū: lignū vero albū: semp̄ necesse est eē albū: quia nec anteq̄ sit: nec postq̄ est albus fieri potest: vt albū simul sit nō album. Similiter res non necessitate est p̄sens qm̄ anteq̄ esset p̄sens: potuit fieri vt p̄sens nō esset: et postq̄ est p̄sens: p̄t fieri non p̄sens. Rem aut̄ p̄sentem necesse est esse p̄sentem semp̄: quia nec priusq̄ sit: nec postq̄ est p̄sens: potest p̄sens simul esse: et non p̄sens. Eodē mō res aliqua: vt quedā actio: nō necessitate futura est. quia priusq̄ sit: fieri potest vt nō sit futura. Rem vero futurā necesse ē eē futurā: qm̄ futurū nequit esse simul et nō futurū. De p̄terito aut̄ similiter verū est: quia res aliqua nūc est necessitate p̄terita: qm̄ anteq̄ esset: potuit fieri vt nō esset: et quia p̄teritum semp̄ necesse ē eē p̄teritum: qm̄ non potest simul esse p̄teritum: et non esse p̄teritum. Sed in re p̄terita: est quoddā quod nō est in re p̄senti: vel futura. Nunq̄ em̄ fieri potest: vt res que p̄terita est: fiat non p̄terita: sicut res quedā que p̄sens est: potest fieri nō p̄sens: et aliqua res que non necessitate futura est: potest fieri vt non sit futura. Itaq̄ cū dicat̄ futurū de futuro necesse ē esse quod dicitur: quia futurū nunq̄ est non futurū: sicut quotiens idem dicim⁹ de eodem. Cū em̄ dicim⁹ quia omnis homo est homo: aut si est homo: hō est: aut omne albū est album: et si est albus albū est: necesse est esse: quod dicit̄ quia non potest aliquid simul esse et nō esse. Quippe si nō est necesse omne futurū eē futurū: quoddā futurū non est futurū: quod est impossibile. Necesse est ergo

omne futurū: futurū est: et cum futurum dicat̄ de futuro: si est futurū: futurū est: sed necessitate sequēte que nihil esse cogit. Luz aut̄ futurū dicat̄ de re: non semper res necessitate est: quis sit futura. Nam si dico cras seditio futura ē in populo: non tamen necessitate erit seditio. Potest em̄ fieri anteq̄ sit vtnō fiat: etiā futura est. Aliquādo vero est vt res sit ex necessitate: que dicat̄ futura: vt si dico cras esse futurū ortū solis. Si ergo cū necessitate pronūcio futurum: de re futura: hoc mō seditio cras futura necessitate futura ē: aut ort⁹ solis cras futur⁹ necessitate futur⁹ ē. Seditio q̄dez q̄ nō erit ex necessitate sola sequēti: necessitate futura asserit̄ q: futura de futura dicitur. Si em̄ cras futura ē necessitate futura est: ortus sō solis duabus necessitatibus futurus intelligitur: scilicet et p̄cedenti: que facit rem esse: ideo em̄ erit: qz necesse est. vt sit: et sequēti que nihil cogit esse qm̄ idcirco necessitate futurus ē quia futurus est. Quapropter cū dicim⁹ quia quod deus p̄scit futurū: necesse est esse futurū: non asserimus semp̄ rem esse necessitate futurā: sed rem futurā necessitate esse futurā: non em̄ potest futurū simul nō esse futurū. Idem sensus est si sic dicat̄. Si deus p̄scit aliquid non addendo futurū: qm̄ in p̄scire intelligit̄ futurum. Nam nō est aliud p̄scire: q̄ sci re futurū: et ideo si p̄scit de⁹: aliquid necesse est illud esse futurū. Nō ergo semper sequitur p̄dictam. dei rez necessitate futuram esse. qm̄ quis oīa futura p̄sciat: nō tamē p̄scit cūctā futura necessitate: sed quedā p̄scit ex libera rationis creature voluntate futura. Notandum quippe est: quia sicut necesse nō est deum velle quod vult: ita necesse nō est in multis velle hominem quod vult: et similiter necesse ē eē q̄cqd deus vult: ita necesse est esse q̄ vult hō in hīs que de⁹ ita subdit̄ humane nature: et volunta

De cōcordia presciētie

si: vt si vult fiant. si non vult non fiant. **Q**uoniam enim quod deus vult non potest non esse: cū vult hominis volūtatē nō la cogi vel phiberi necessitate ad volēdum vel ad non volēdum: et vult effectum sequi volūtatē tūc necesse est volūtatē esse liberā: et esse quod vult. In huiusmodi ergo verū est quia necessitate fit opus peccati: quod vult homo facere: quāvis non necessitate velit. Quod si queris de peccato ipsius volūtatē: cū peccat volendo: vtrū sit necessitate? respondendum est quia sicut nō vult necessitate: ita non est peccatū volūtatē necessitate: nec necessitate operat eadē voluntas: quia si non vellet sponte nō operaret. Quāvis quod facit necesse sit fieri vt supra dixi. Itā quā nō est aliud ibi peccare q̄ velle quod nō debet: ita non est peccatū volūtatē necessariū: sicut velle non est necessariū: tamē verū est quia si vult homo peccare: necesse est eū peccare: sed ea necessitate quā supradixi nihil cogere: aut phibere. Itaq; qd vult libera volūtas: et potest: et nō potest nō velle et necesse est eū velle. Potest nāq; nō velle anteq̄ velit: q̄ libera est: et cū vult nō potest nō velle: sed eā velle necesse est: quā impossibile illi est idipm simul et velle et non velle: opus vero volūtatē cui datū est vt qd vult sit: et qd nō vult nō sit volūtatē: siue spontaneū ē quā spontanea volūtatē sit: et bifariū est necessariū: q̄ et volūtatē cogit fieri: et qd sit non potest simul non fieri. Sed has necessitates facit volūtatē libertas: que prius q̄ sint eas cauere potest. Hec oīa deus qui scit oēm veritatē et non nisi veritatem: sicut sūt spontanea vel necessaria videt: et sicut videt ita sunt. Itaque ergo consideratōe palam est: quia sine oī repugnantia: et deus p̄scit oīa: et multa fiunt ex libera volūtatē: que anteq̄ sint fieri potest: vt nūq̄ sint: et tamē quodammodo sūt necessitate: que necessitas vt

dixi descendit de libera volūtatē. **L**ogonosci potest etiā: non oīa que p̄scit deus esse ex necessitate: sed quedā fieri ex libertate volūtatē: per hec quia cū vult aut facit deus aliquid siue secūdū eternitatem dicat immutabilē prescientia: in qua nihil est p̄teritū aut futurū: si omnia simul sūt sine omni motu: vt si dicimus quia non voluit aut voluit: nec fecit nec faciet aliquid: sed tamē vult et facit siue scdm tempus velut cū p̄ferimus quia voluit aut faciet: quod nōdū factus esse cognoscim? negari nequit scire que vult: et facit p̄scire que voluit atq; facit. Quare si scire atq; p̄scire dei necessitatem ingerit oībus que scit: aut p̄scit nihil sūt scdm internitatem: aut secūdū vllum tempus vult aut facit ipse facit ex libertate sed oīa ex necessitate. Quod si absurdū est vel opinari nō necessitate est: aut nō est omne quod scit deus: aut p̄scit esse: vel non esse: ergo nihil phibet aliquid sciri vel p̄sciri: ab illo in nostris volūtatibus. et actōibus fieri: aut futurū esse per liberū arbitrium: vt quāvis necesse sit esse quod scit aut p̄scit: tñ multa sunt nulla necessitate. sed libera volūtatē: quēadmodū supra monstravi. Responde quid miri si hoc modo aliquid est ex libertate: et non ex necessitate: cū multa sint que recipiūt opposita diuersa ratōe. Que nāq; magis opposita sunt: q̄ adire et abire. Videmus tamē cū trās sit aliquis de loco ad locū: quia idē ire est ad ire ei abire. Abit em̄ de loco: et adit ad locum. Item si cōsideremus solē sū aliqua parte celi cū semp celū lustrādo ad eādē partem festinet. videmus q̄ idē locus est a quo recedit: et ad quem accedit et indefinēter ei eodem tpe appropinquat a quo elongat. Patet etiā cursum eius non ignoratibus: quia si celū cōsiderem? semp transit ob occidētiā partē: ad orientalem. Si vero terrā attendim? nūq̄ nisi ab orientali ad occidē-

¶ et predestinationis

talem: et sic semp contra firmanētū va-
dit: et licet tardius cū firmanēto: quod
ipm in oibus planetis cernit. Ita ergo
nulla oīe repugnātia: si scdm pdictas
rationes asserimus idem aliquid eē ne-
cessitate futuz: quia est futurū: et nulla
cogi necessitate esse futurum: nisi ea ne-
cessitate quā supradixi fieri a libera vo-
luntate. Si vero per hec quod de hoīe
dicit Job deo: cōstituisi terminos eius
qui pteriri nō po. vult aliquis ostēdere
quia nullus potuit accelerare vel differ-
re diem in qua moritur: quis aliqñ no-
bis videat aliquid facere ex libera vo-
luntate vnde morit. Sed nō est qd obi-
citur contra hec: quod supra diximus.
Nam qm deus nō fallitur: nec videt ni-
si veritatem: siue ex libertate: siue ex ne-
cessitate veniat: dicit cōstituisse apud
se immutabiliter: quod apud homines
priusqz fiant mutare potest. Tale etiam
quod paulus apłs de hīs qui scdm p-
positum vocati sunt sācti dici: quos p-
sciuit z pdestinavit: cōformes fieri yma-
ginis filij sui: vt sit ipse primogenitus in
młtis fratribz. Quos aut pdestinavit.
hos et vocavit. et qz vocavit: hos z iu-
stificavit: qz aut iustificavit: illos z ma-
gnificavit. Hoc qppe ppositū scdm qd
vocati sūt sācti: in eternitate: in q nō est
pērituz: vel futuz: sed tm pēns immu-
tabile est sed in ipis hoībus ex libertate
arbitrij aliquādo ē mutabile. Sicut em
qz in eternitate nō fuit: aut erit aliqd
sed tm est: et tamē in tpe fuit: et erit ali-
quid sine repugnātia: ita quod in eter-
nitate mutari nequit in tpe aliquādo: p-
liberam volūtatem anteqz sit: esse muta-
bile pbatut absqz in conueniētia: qz
ibi nihil sit nisi pēns nō est tamē: illud
pēns tpale sicut nfm: sed eternum: in q
tempora cūcta continentur. Siquidem
quēadmodū pēns tps continet omnes
locū: z que in quolibet loco sūt: ita eter-
no pēnti simul claudif oīe tps. et que

sunt in quolibet tpe. Luz ergo ait apłs
quia deus psciuit sanctos suos: pdestia-
uit: vocavit: iustificavit: magnificavit:
nihil horz prius aut posterius apud de-
um est sed oīa simul eterno pēnti sūt in-
telligenda. Habet em eternitas suum si-
mul in quo sunt oīa que simul sunt loco
vel tpe: et que sunt diuersis in locis vel
temporibus. Ut aut ostēderet idē apo-
stolus. non illa verba se p temporali si-
gnificatōe posuisse: illa etiā que futura
sunt: pēriti temporis verbo pñciavit.
Nōduz em quos psciuit adhuc nascitū-
ros: iaz temporaliter vocavit: iustifica-
uit: magnificavit. Unde cognosci pē em
ppter indigētiā verbī significātis eter-
nam pēntiam: ysum esse verbis pērite
significatiōis: qm que tpe pērita: sunt:
ad similitudinē eterni pēntis oīno im-
mutabilia sunt. In hec siquidē magis
similia sunt eterno pēnti temporalis p-
terita. qz pēntia: qm que ibi sunt: nūqz
possūt non esse pēntia sicut temporis p-
terita: non valēt vnqz pērita nō esse: p-
sentia vero tpe oīa que transeūt sūt nō
pēntia. Hoc ergo mō quicqd de hīs q
libero fiunt arbitrio: velut necessarium
sacra scriptura pñciat: scdm eternita-
tem loquit: in qua pēns est oē vez im-
mutabiliter nō scdm tempus in quo nō
semp sunt volūtates z actōes nostre: et
sicut dū nō sunt: nō est necesse eas esse:
ita sepe nō est necesse vt aliquādo sint.
Nam nō semp scribo: aut volo scribere
et sicut dum nō scribo: aut non scribere
volo: nō est necesse me scribere: aut vel-
le scribere: ita necesse nō est vt aliquādo
scribam: vel velim scribere. Lū aut res
aliter esse cognoscat in tpe: qz in eterni-
tate: vt aliquādo vez sit: qm aliqd non
est in tpe: quod est in eternitate: z quod
fuit in tpe: quod ibi nō fuit: et erit tēpo-
raliter: quod ibi nō erit: nlla rōne nega-
ri videt posse: similiter aliqd in tpe esse
mutabile qd ibi ē immutabile. Quippe

De cōcordia presciētie

non magis opposita sunt: mutabile intē-
pore: et immutabile in eternitate: q̄ non
esse in aliquo tempore: et esse semper in
eternitate: et fuisse vel futurū esse secūdu
tempus: atq; non fuisse vel nō futurum
esse in eternitate. Siquidez nō dico ali-
quid nunq̄ esse in tpe: quod semp est in
eternitate sed tm̄ in aliquo tpe non esse.
Non em̄ dico actōem meā crastinā nul-
lo tpe esse: sed hodie tm̄ nego eā eē: que
tamen semper est in eternitate. Et quā-
do negamus fuisse vel futurū ibi esse ali-
quid quod in tpe fuit aut erit: non asse-
rimus id quod fuit aut erit nullo modo
ibi esse: sed tantum preterito: vel futuro
modo dicimus non ibi esse: quod ibi in-
desinēter est suo p̄senti modo: in hys ve-
ro nulla videtur aduersari cōtrarietas.
Sic utiq; sine ulla repugnantia dicitur
aliquid esse mutabile i tpe anteq̄ sit: qd̄
in eternitate manet immutabiliter: non
anteq̄ sit: vel postq̄ est: sed indefinē-
quia nihil est ibi scdm̄ tps. Nam h̄ ipm̄
ibi est eternaliter: quia temporaliter ali-
quid est: et anteq̄ sit potest nō esse sicut
iam dixi. Sufficenter ex hys que dicta
sunt puto patere quia presciētia dei et li-
berū arbitriū: nequaq; inuicē repugnat
qd̄ facit vis eternitatis que claudit om-
ne tps. et que sunt in quolibet tempore.
Sed quo nō iōibus libez habemus ar-
bitriū: vidēdum est vbi: et que sit illa li-
bertas arbitrij quā semp habere credi-
tō: et quod sit illud arbitriū. Nō enim
idem est arbitriū: et libertas qua dicitur
liberum. In multis dicit̄ libertas et ar-
bitriū: vt cū aliquem dicimus libertatē
habere loquendi aut tacendi: et in eius
arbitrio esse quid horuz velit. In pluri-
bus q̄ alijs similiter dicit̄ libertas et ar-
bitrium: que nō semp assūt: aut ad salu-
tem aīe nobis necessaria sunt. Pro illo
autē arbitrio: tm̄: et p̄ illa libertate: ista
vennilat̄ questio: sine quibus hō salua-
ri neq; postq̄ potest illis vti. Nā ideo

conquerūtur multi: quia putāt ad salu-
tem vel damnatōem nihil valere libez
arbitrium: sed solā necessitatem: ppter
dei p̄scentiaz. Qm̄ ergo nō saluat hō-
mo postq̄ ad intelligibilem puenit eta-
tem: sine sua iusticia: ibi est inuestigādū
hoc arbitriū: et hec libertas vnde agit
vbi sedes iusticie est: primū itaq; osten-
denda est iusticia: deinde ista libertas:
et istud arbitriū. Est quidem iusticia q̄
libet magna: vel parua rectitudo volū-
tatis ppter se seruata: libertas aut̄ ista
est potestas seruādi rectitudinem volun-
tatis ppter ipam rectitudinem. Quas
diffinitōes puto me apertis rōib; mon-
strasse p̄iorem quidem in tractatu quez
feci de veritate: altera vero in eo quem
edidi de hac ipa libertate: in quo etiam
ostensum est quō naturaliter: et insepe-
rabiliter sit in homie hec libertas: q̄uis
non ea semp vtatur: et q̄ sit ita fortis vt
nulla res hōi fortitudinem alias certitu-
dinem p̄dictā id est iusticiā quā h̄ valeat
q̄diu hac libertate voluerit vti: auferre
Iusticia vero non est naturalis sed fuit
seperabilis in principio ab angelis i ce-
lo: et hoibus in paradiſo: et est adhuc in
hac vita: nō tamē necessitate aut necessi-
tatis vi impellente: sed habētū illaz p-
pria volūtate. Sed qm̄ iusticiā qua ius-
tus est aliquis: constat esse rectitudinē
volūtat̄is quā dixi: que rectitudo tunc
tm̄ est in aliquo: tamē ip̄e vult quod de-
us vult eū velle. Patet quia deus eandē
deq; rectitudinē non potest inuito aufer-
re qm̄ nō potest hec velle Sed neq; velle
potest: vt eaz habens nolens vlla ne-
cessitate eā deserat. Quippe vellet illuz
non velle quod vult eū velle. quod esse
nequit. Sequitur ergo deū velle h̄ mō
rectam volūtatē. ad volendum recte. et
ad seruādū eandē rectitudinē esse libe-
rā q̄ quando potest quod vult libere fa-
cit quod facit vult. Unde q̄ aptissime
cognosci potest. aliq̄ esse liberā volun-

De predestinationis

tatem cū actione sua: non repugnante
dei prescientia: sicut supra monstratum
est. Ponamus nūc exemplū aliquod in
quo appareat et recta et iusta volūtas et
libertas arbitrii: et ipm arbitriū: et quo-
mō recta volūtas impugnet vt deserat
rectitudinem. et qualiter eā libero seruat
arbitrio. Habet aliquis in corde vt ve-
ritatem teneat: quia intelligit rectū esse
amare veritatē. Hic utiq; rectā iam ha-
bet volūtatē: et rectitudinem volūtatis.
Aliud autē est volūtas: et aliud rectitu-
do qua recta est. Accedit ali⁹ et nisi mē-
ciaf minaf illi mortem. Videmus nūc
in eius esse arbitrio: an deserat vitā pro
rectitudine volūtatis: an rectitudinem p
vita. Hoc arbitriū. quod et iudiciū dici
potest: libez est qm ratio qua intelligit
rectitudo: docet rectitudinem illā eiusdē
rectitudinis amore semp esse seruādā
et quicquid obtēditur vt deserat esse cō-
tēpnendū. atq; volūtatis est: vt ipa q;
reprobet: ac eligat: quēadmodū ratiois
intellectus mōstrat: ad hec em maxime
date sunt rationali creature volūtas et
ratio. Quapropt idē volūtatis arbitri-
um. vt eandē rectitudinem deserat: nul-
la cogit necessitate: q̄uis mortis impu-
gnet difficultate. Licet em necesse sit:
aut vitā aut rectitudinem relinquere nul-
la tamē necessitas determinat. quā fuerit
aut deserat. Nempe sola volūtas deter-
minat ibi quid teneat: nec aliquid facit
vis necessitatis: vbi operat electio sola
volūtatis. At cui nō est deserēdi rectitu-
diem volūtatis quā habet necessitas:
palā est q; nō de est seruādi ptās siue li-
bertas. Semp enim hec ptās libera est
hec em est libertas quā esse dixi ptātez
seruādi rectitudinem volūtatis. ppē ip-
sam rectitudinem. Hac ipa libertate rati-
onalis nature et arbitriū libez et volū-
tas libera dicif. Restat nūc vt cōsidere
mus cū deus oīa p̄scire siue scire credaf
vtz eius sciētia sit a rebus: an res habe-

at esse ab eius sciētia. Nā si deus a reb;
habet sciētia: sequit q; ille p̄ius sint: q;
eius sciētia: et sic a deo nō sint: a quo ne-
queunt esse nisi p eius sciētia. Si vō q;
cunq; sunt a sciētia dei sumūt essentia:
deus factor et auctor maloz opoz est: et
ideo iniuste punit malos quod nō susci-
pimus. Hec autē questio facile solui p̄t si
p̄ius cognoscit bonū quod est iusticia
vere aliquid esse: malū vero quod est in-
iusticia oīno carere existentia: qd in tra-
ctatu de casu dyaboli: et in libello quez
de cōceptu virginali: et peccato origia-
li titulauī aptissime monstraui. Nō est
em iniusticia qualitas: aut actio: aut ali-
qua essētia: sed tm absētia debite iusti-
cie: nec est nisi in volūtatē: vbi debet eē
iusticia. Per quā volūtatē iusticia vt
iniusticia dicif oīs rōnalis natura: et q;
libet eius actio: iusta vel iniusta. Omis
quippe qualitas: vel oīs actio. et quicqd
aliq; habet essentia: a deo est: a quo est
oīs iusticia: et nulla iniusticia: facit igif
deus oīa que iusta vel iniusta volūtatē
fiunt: id est bona opa et mala. In bōis
quidē facit q; sūt: et q; bona sūt: in ma-
lis vero facit q; sunt: sed nō q; mala sūt.
Nā oīni regi est iustā vel bonā est aliqd
esse: nulla vero rei est aliqd esse iniustā:
vel malū esse. Siquidē bonū vel iustum
esse: est iusticiā hēre: qd ē aliquid malum
vero esse: vel iniustū ē non hēre iusticiā:
quā debet hēre qd non ē aliqd. Iusticia
nāq; aliqd ē: iniusticia vero nihil: sicut
dixi. Est autē aliqd bonū qd dicif cōmo-
dū: cuius cōtrariū ē malū: quod ē incō-
modū: hec malū aliquādo nihil ē: vt ce-
citas aliquādo ē aliqd vt dolor. Sed h
malū cū aliqd ē deū facere nō negam⁹:
quia ipē ē sicut legif faciēs pacē: et cre-
ans malū. Ipē nāq; creat incōmoda: q;
bus exercet et purgat iustos: et punit in-
iustos. De itaq; tāto malo qd ē iniusti-
cia. p quā dicif iniustū: certū ē: q; nūq;
ē aliquid: nec alicui rei ē esse aliqd iniu-
n ij

nam esse. Et sicut deus non facit iniustitiam: ita non facit aliquid iniustum esse: qui tamen facit omnes actiones: et omnes motus quia ipse facit res: a quibus et ex quibus et per quas et in quibus fiunt: et nulla res habet ullam potestatem. Volendi autem facendi nisi illo dante. Ipsius quoque velle quod aliquando iustum est: aliquando iniustum: nec est aliud quam uti potestate volendi et voluntate quas deus dat in quantum est bonum est: et est a deo. Quod tunc quidem quando recte est: bonum et iustum est: quando vero non recte: hec solo: quia non recte est: malum est et iniustum. Est autem aliquid recte esse: et hec est a deo: non esse vero recte non est aliquid nec est a deo. Nam sicut cum aliquis vititur gladio: aut lingua aut potestate loquendi: non est aliud gladius aut lingua: siue potestas: cum rectus est eorum usus: et aliud cum non est rectus. Ita voluntas: qua utimur ad volendum: sicut ratione utimur ad rationandum: non est aliud: quando quis illa recte vititur: et aliud quando non recte: nec magis: nec minus est hoc quod est essentialiter: cum est iusta: quam cum iniusta est voluntas: per quam dicuntur aut scilicet aut actio iusta: vel iniusta. Sic itaque facit deus in omnibus voluntatibus et operibus bonis: et quod essentialiter sunt: et quod bona sunt: in malis vero non quod mala sunt: sed tamen quod per essentialiter sunt. Quod admodum enim non est essentialiter nisi a deo: ita non est rectum nisi ab ipso solo. Huiusmodi vero rectitudinis de qua loquor absentia quod est in iniusticia: non est nisi in voluntate rationalis creature: que semper debet habere iusticiam. Cur autem non habeat quam semper debet habere: et quod deus bona faciat sola bonitate: et mala non sua culpa: sed hominis vel dyaboli: et qualiter homo bona faciat per liberum arbitrium presulante gratia: et malum sola sua operante propria voluntate: et quid habeat deus in malis sine culpa sua: et homo in bonis cum laude sua et tamen bona hominis

non videantur aperte imputanda deo: et mala hominis: cum deo gratia et libero arbitrio tractaturi sumus: utputo deo donante apperius patebit. Nunc autem tamen dico quod malus angelus ideo iusticiam non habet quia eam deseruit: nec postea recepit homo vero idcirco illa carere: quia in primis parentibus eum abiecit: et postea autem non illam recepit: aut receptam reiecit. Puto quod gratia dei adiuvante monstravimus: quod prescientia dei et liberum arbitrium simul esse: si diligerent consideretur que diximus non sit impossibile neque possit aliquid obici quod non sit dissolubile.

¶ Sit predestinatio et quod predestinatio nihil inferat necessitatis libero arbitrio.

Anc ergo in eo sperantes: quod hucusque non perduxit discordiam que inter predestinationem et liberum arbitrium videtur esse: aggrediamur dissolvere. Ad quod per ea que supra dissolvimus sicut in sequentibus patebit: non parum proficimus. Predestinatio videtur idem esse quod preordinatio: siue prestitutio: et ideo quod deus predestinare dicitur: intelligitur preordinare quod est statuire futurum esse. Quod autem deus statuit futurum esse: necessitate videtur futurum esse: quare quicquid deus predestinat necesse est futurum esse. Si ergo deus predestinat bona et mala que fiunt nihil sit per liberum arbitrium sed omnia ex necessitate. Ac si tantum bona predestinat: sola bona sunt ex necessitate nec est liberum arbitrium: nisi ad mala quod nimis est absurdum. Non ergo sola bona predestinat deus. Si autem bona quedam opera facit liberum arbitrium: per que fiunt iusti: absque predestinatione. non predestinat deus omnia bona opera que iustos faciunt. Quare nec illos iustos qui sunt per opera liberi arbitrii. Non ergo presciuit deus eos quod quos presciuit hos et predestinavit. Sed falsum est deum non prescire aliqua bona opera: aut aliquos iustos. Non igitur quedam

De cōcordia gratie ⁊ liberi arbitrii

solius liberi arbitrii opa bona iustificauit: sed illa sola que deus p̄destinat. Si ergo deus p̄destinat oīa: et p̄destinata sunt ex necessitate: cum nihil p̄ liberum arbitriū necessitate fiat: sequi videt̄ nihil esse libere arbitriū inueniente p̄destinatione: aut si statuimus in alijs libere arbitrii perire in illis p̄destinatiōi. In primis itaq; ante questiōis respōsiōem videndū est: q̄ p̄destinatio nō solū bonorū est: sed malorū p̄t dici quēadmodū deus mala: que nō facit dicē facere: q̄ p̄mittit. Nā dicē boīem indurare cum nō emollit: ac inducere in tēptatiōem cū nō liberat. Nō est ergo incōueniēs eū h̄mō p̄destinare dī malos et eorū mala opa nō corrigit. Sed bona specialius p̄scire: et p̄destinare dicē: q̄ in illis facit q̄ sunt: et q̄ bona sūt in malis aut nō nisi q̄ sunt essentialiter: nō q̄ mala sūt vt supra dictū est. Sciendū q̄ q̄ sicut p̄sciētia non in deo dicē p̄p̄ria: ita nec p̄destinatio: q̄ illi nec ante nec post aliqd ē: s̄ oīa sunt illi simul p̄sentia. Cōsiderem⁹ nūc an aliqua possint p̄destinari: p̄ liberū arbitriū futura. Dubitari vtiq; nō debet: q̄ eius p̄destinatio et p̄sciētia nō discordāt: sed sicut p̄scit ita quoq; p̄destinat. In questiōe de p̄scientia cognouim⁹ aliqua p̄sciri aperte futura: per liberum arbitriū: sine omni repugnantia. Unde veritas q̄ euidēs ⁊ ratio docet p̄destinari: similiter p̄ libere arbitriū quedā futura: absq; omī incōueniētia. Nā neq; p̄scit deus: neq; p̄destinat: quēadmodū iustū futurū ex necessitate. Nō enī habet iusticiā: q̄ eaz nō seruat libera voluntate. Pariter igi: q̄uis necesse sit fieri que p̄sciūtur: et que p̄destinātur: q̄dā tamē p̄scita. et p̄destinata non eueniunt ex necessitate: que p̄cedit rē: ⁊ facit: sed ea que rē sequit̄ sicut supra dixim⁹. Nō enī ea de⁹ q̄uis p̄destinat: facit voluntate cogēdo: aut voluntati resistēdo: s̄ in sua illa p̄tate dimittendo. Quis ta-

men sua voluntas vtaf p̄tate: nihil tamē facit quod deus nō faciat in bonis sua gratia in malis nō sua: sed eiusde⁹. Volūtatis culpa q̄d sicut p̄m̄sum⁹ clarius cū de gr̄a loq̄mur apparebit. Et sic p̄sciētia q̄ nō fallit: nō p̄scit nisi vtz sed erit aut necessariū: aut sp̄taneū: ita p̄destinatio: q̄ nō mutat non p̄destinat nisi sicut est in p̄scientia: et quēadmodū q̄d p̄scit licet in eternitate sit immutabile: tamē in tpe aliquādo anteq̄ sit mutari p̄t: ita est p̄ oīa de p̄destinatiōe. Patet igi ex hīs q̄ dicta sūt: si bene considerētur. q̄ nec p̄destinatiōe: excludit libere arbitriū nec libere arbitriū aduersatur p̄destinatiōi. Siquidē oīa illa q̄bus supra mōstrauim⁹ libere arbitriū p̄scientie: nō repugnare pariter: ostendunt illud p̄destinatiōi p̄cordare. Nō q̄ rōnabiliter quotiēs aliqd p̄tingit opante sp̄tanea voluntate velut cū hō hōi facit iniuriam vnde ab illo occidit quidā clamāt dicētes. Sic p̄scit: et p̄destinatū erat a deo: et ideo necessitate factum est. nec aliter fieri potuit. Quippe nec qui alium iniuria irritauit: nec qui se vindicauit hoc fecit necessitate sed sola voluntate: quia si nō sp̄tē voluisset neq; q̄d fec fecisset.

De cōcordia gr̄e ⁊ liberi arbitrii.

Restat nūc vt de gr̄a ⁊ eodē libero arbitrio: eadē gr̄a adiuvante cōsiderem⁹. Questio ista inde nascit̄: q̄ diuina scriptura ita loquitur aliquādo vt nihil videat̄ libere arbitriū p̄desse: ad salutē: sed sola gr̄a: aliquando vō ita velut tota n̄ra salus in libera n̄ra p̄sistat voluntate. De gr̄a siquidē dicit dñs. Sine me nihil potestis facere. Et nemo venit ad me nisi p̄r meus traxerit eū. Et paul⁹ apls. Quid at̄ habes q̄d non accepisti. Et de deo Lūius vult miseref. et quē vult indurat ⁊ neq; volētis neq; currētis s̄ miserētis ē dei. Abul ta q̄q; alia legūt̄ q̄ soli gr̄e sine libero arbitrio bona n̄ra opa ad salutē nostrā

De cōcordia gratie

vident attribueret. Plures etiā asserunt experimēto se pbare qd hō nequaquā vltimo libero fulciat arbitrio qm̄ mltos absq; numero immēso mētis et corporis conatu nititur vt bene viuāt qd quadā difficultate immo i possibilitate aggrauati nihil pficiūt: aut post magnū pfectum repēte irreperabiliter deficiūt libez aut arbitriū mōstrat eadē scriptura nos habere h mō. Dicit de^o p ysaiā. Si volueritis et audieritis me bona terre cōmeditis. Et dauid. Quis est hō qd vult vitā dī. dī. vi. bo. phibe linguā tuā a malo et la. t. n. lo. do. Diuerse a malo et fac bonū. Et dñs in euāgelio. Venite ad me oēs q laboratis et onerati estis et ego reficiā vos. Tollite iugū meū sup vos: et discite a me qz mitis sū et hūilis corde et inuenietis requiez aīabus vris. Plura etiā alia et innumerabilia sūt: q videntur libez arbitriū ad bene opandū excitare et quia monita ptemnit exprobare. Qd auctoritas diuina nequaquā faceret si voluntatis libertatē nullā in hōie cognosceret. Sed nec vllō mō esset cur de^o bonis vel malis: pmeritis singulorū iuste retribueret si p libez arbitriū null^o bonuz vel malū faceret. Qm̄ ergo in sacra scriptura quedā inuenimus que solī grē fauere vident et quedā que solū libez arbitriū statuere sine grā putātur fuisse qdā supbi q totā virtutē efficacitā: in sola libertate arbitriū cōsistere sūt arbitrati et sūt nro tpe multi q libez arbitriū eē aliqd penitus desperāt. In hac itaq; questione hecerit intētio vt libez arbitriuz simul esse cū grāz cū ea opari in multis mōstremus sicut illud psciētia atq; pdestinatōe cōcordare repimus. Sciēdū ē qz sicut nō de alio libero arbitrio sit hec vt supra dixi qm̄ nisi de illo sine quo salutē nemo meret: postq; intelligibilem habet etatē ita nō de alia grā: qd de illa sine qua null^o saluat hō. Qis em̄ creaturā grā existit qz gratis facta est et mul-

ta bona dat deus p grām in hac vita sine qbus hō saluari nō potest. In infantib^{us} qdem q baptizati moriūtur anteq; suo possint vti libero arbitrio nō appareret cōcordia quā querim^{us} qm̄ in illis grā sola operat salutē sine illoz libero arbitrio. Itā h quoq; grā est qz dat alijs voluntas vt illis sua vide subueniāt. In habētibus itaq; intelligibile etatē mōstrā: dū est qd inuestigam^{us} qz de hīs solum versat h questio. Quicūq; aut ex hīs saluatur p iusticiā saluari dubiū nō est. Iustis em̄ pmittit vitā eterna qz iusti imppetuū viuēt et apud dō. est mi. eoz. Qd aut iusticia sit rectitudo voluntatis: sacre sepe mōstrat auctoritas. Qua de re sufficit vnū exemplū pponere. Cum em̄ dixisset dauid nō relinquet dō. ple. s. et heredi. s. nō dē. quoadusq; iusticia tormētū. ni. iudi. vi doceret nos: qd eēt iusticia: interrogādo ait. Et q iuxta illā. Ad qd ipse sibi respōdens ait. Dēs q recte sūt corde h est q recta sūt voluntate. Quis em̄ corde credam^{us} et intelligam^{us} sicut corde volum^{us} nō tñ iudicat spūssactus illum rectū hēre: cor q recte credit et intelligit et nō rectē vult qz nō vti rectitudine fidei: et intellect^{us} ad rectē volēdū ppter qd datū est rōnabili creature rectē credere et intelligere. Itā neq; rectū intellectū dicēdū est hēre q scdm̄ illū nō recte vult opari: ppē qd fides dicat et dat Recte igit intelligam^{us} dauid dixisse rectos corde: rectos voluntate. Sed ne qd extinet auctoritate diuina dici iustū illuz vel rectū q nō nisi ppē aliqd tenet rectitudinē voluntatis: dicim^{us} iusticiā rectitudinē eē voluntatis ppē se seruatz: q em̄ solū ppē aliqd illā seruat nō eā diligit: s aliud ppē qd illā fuit et ideo nō ē dicēdū iust^{us} nec talis rectitudo nomināda est iusticia. Quādo de psciētia et libero arbitrio tractabamus exēplo quodā mōstrauim^{us} esse posse simul rectitudinē hāc quā voco iusticiā: et libez arbitriū p qd

De liberi arbitrii

planū ē intelligere in alijs multis simili
licet ēē. Si ḡ possum⁹ oñdere nullā crea-
turā hāc adipisci posse rectitudinē: nisi
p grām: manifesta erit inter grām ⁊ libe-
rū arbitriū ad saluādū hoīem: p cordia
quā qrim⁹. Dubiū itaq; nō ē: q; volun-
tas nō vult recte nisi q; recta ē. Sic nāq;
nō ē acut⁹ visus q; videt acute: s; idō vi-
det acute q; acut⁹ ē: ita volūtas ē recta:
q; vult recte: s; recte vult qm̄ ē recta. Lū at
vult rectitudinē proculdubio recte vult.
Nō ḡ vult rectitudinem nisi q; recta est.
Idē autē ē volūtatī rectam ēē: ⁊ rectitudi-
nē hēre. Palā igit̄ ē q; nō vult rectitudi-
nē nisi q; rectitudinem hz. Nō nego volū-
tatē rectam velle rectitudinem quā nōdū
hz: qm̄ vult maiorē quā habeat s; illā di-
co nullā eā posse velle rectitudinem: si nō
hz rectitudinem: q; illaz velit. Cōsiderem⁹
nūc vtz aliq; hāc rectitudinē nō habēs
eā aliq; mō a se habere possit. Utiq; a se
illā hēre neq;: nisi aut volēdo aut nō vo-
lēdo. Volēdo qdā null⁹ valet eam p se
adipisci: q; neq; eā velle: nisi illā habe-
at. Q; aut aliq; nō habēs rectitudinem
volūtatē illā valet p se nō volēdo as-
qui mēs null⁹ accipit. Nullo igit̄ mō
p̄t eā creatura hēre a se. S; neq; creatu-
ra valet eaz hēre ab alia creatura. Sicut
nāq; creatura neq; creaturā saluare: ita
nō p̄t illi dare p qd p̄t eā saluare. Seq̄t
itaq; q; nlla creatura rectitudinē hz: quā
dixi volūtatē nisi p dei grām. Hāc aut
rectitudinem p libez arbitriū fuari posse
sicut sup̄ dixi mōstrauim⁹. Deo igit̄ lar-
giēte inuenim⁹ grām ei⁹ ad saluādū ho-
minē: cū libero arbitrio p cordare: ita vt
grā sola possit hoīez saluare nihil ei⁹ li-
bero arbitrio agēte: sic fit ifātib⁹ et i tel-
ligētib⁹ ipā sp̄ adiuuet libez arbitriū na-
turale qd sine illa nihil valet ad salutē:
dādo volūtatē rectitudinem quā fuit p li-
bez arbitriū. Et q; nō oībus det qm̄
cui vult miseref: ⁊ quē vult indurat: nll-
li tñ dat p aliq; pcedēti meritoqm̄ q; p-

or deo dedit et retribuet ei. Si at volū-
tas p libez fuādo arbitriū: qd accepit
miref aut augmētū accepte iusticie aut
etiā ptatē p bona volūtatē: aut p mium
aliq; h oīa fruct⁹ sunt pma grē ⁊ grā p
grā ⁊ idō totū imputādū ē grē: q; neq;
volētis ē q; vult neq; currētis ē q; cur-
rit: s; miseref ē dei. Qib⁹ em̄ excepto
solo dō dicif qd habes q; nō accepisti:
Qd si accepisti qd glāris q; si nō accepe-
ris: Quō qdē libertas volūtatē tenen-
tis acceptā rectitudinē nlla necessitate vt
illā deserat expugnat: s; difficultate im-
pugnat: nec eidē volūtatē muta sed vo-
lēs cedat i tractatu de libertate arbitriū
puto me oñdisse. Quib⁹ at moīs p eā:
dē rectitudinē acceptā libez arbitriū grā
adiuuet vt fuit qd accepit: q; nō oēs
valeā enumerare mltifariā em̄ h fac: tñ
non erit in vtile aliq; mihi dicē. Nemo
certe fuit rectitudinē hāc acceptā nisi vo-
lendo velle at illā aliq; neq; nisi hūdo.
Habeō illā nllaten⁹ valet: nisi p grām.
Sicut ḡ illā null⁹ accipit nisi grā pueniē-
te: ita null⁹ eā fuit nisi eadē grā s; seqn-
te. Nēpe q; nō illa fuit p libez arbitriū
si tñ ē tñ iputādū libero arbitrio: q; tūz
grē. cū h rectitudo fuit qm̄ illā libez ar-
bitriū nō nisi p grām pueniētē: ⁊ s; seqnē-
tē hz ⁊ fuit. Sic aut grā s; seqnē donū
suū vt nūq; siue parū siue magnū sit:
illō dare deficiat: nisi libez arbitriū vo-
lēdo aut rectitudinē quā accepit deserat.
Nūq; em̄ sepaf h rectitudo a volūtatē ni-
si qm̄ aliq; vult. qd huic rectitudinē si p cor-
dat sic cū q; accipit rectitudinē volēdi so-
brietatē ⁊ reicit eā volēdo imoderatam
bibēdi voluptatē. Qd cū fac sua volun-
tate: ⁊ idō sua culpa pdit grām quā ac-
cepi. Adiuuat etiā grā libez arbitriū:
qndo vt deserat rectitudinē acceptā ipu-
gnat mitigādo aut penitus remouēdo
vim tētatois ipugnātis aut agēdo affe-
ctū eiusdē rectitudis. Deniq; cū oīa sub-
iaceāt dispositōi dei qd qd p̄tigit hoī qd
n iij

De concordia gratie

adiuuu libeꝝ arbitriū ad accipiendū aut
ad fruendū hāc de q̄ loq̄r rectitudinem: tuo
gr̄e iputadū ē. Dixi oēm iusticiā eē recti-
tudiem volūtatis pp̄ se fruata: vñ seq̄r
oēm hūitē hāc rectitudinem h̄re iusticiā: z
eē iustū: qm̄ oīs h̄is iusticiā iust⁹ ē. Itō
tñ sentio iustus oib⁹. pmissā eē vitā ppe-
riā: s̄ illi tñ q̄ sūt iusti sine oī iniusticiāz.
Illi em̄ ppa z absolute dicūt iustiz recti-
corde. Est ei aliq̄s scdm̄ aliqd iust⁹ z se-
cū dū iust⁹ vt q̄ cast⁹ ē iud⁹. Talib⁹ nō
pmittit b̄ritudo iustoz qm̄ sic x̄a b̄ritu-
do ē sine oī idigētia: ita nllī dat nisi iu-
sto sine oī iniusticia. Itā qm̄ b̄ritudo q̄ iu-
stis punit: erit similitudo angeloz dei
sic in anglis bonis nlla est iniusticia: ita
null⁹ illi sociabit̄ cuz aliq̄ iniusta. Quō
āt fiat hō sine oī iniusticia. n̄ ē hui⁹ n̄ p
positi osidē. Scim⁹ tñ pfecta studia hec
xp̄iano: z p gr̄az dei eē: possibile. Si bñ
p̄siderēt q̄ dicta sūt apte cognoscūt quia
cū aliqd dic̄ sacra scriptura. Pro gr̄a:
n̄ amouet oīno liberū arbitriū: neq̄ cuz
loq̄r p libero arbitrio excludit gr̄az: q̄ si
sola gr̄a aut libeꝝ arbitriū solū sufficiat
ad saluādū hoīez: sic videt̄ illi q̄ hāc fa-
ciūt qōem. Ita q̄pe itelligēda sūt dicta
diuina vt h̄erexpro qd̄ dixi d̄ infatib⁹ nec
sola gr̄a: nec solū libeꝝ arbitriū salutem
hoīs opef. Quippe cū dic̄ dñs: sine me
nihil potest facere: n̄ ait nihil valet nob̄
vfm libeꝝ arbitriū sed nihil p̄t sine mea
gr̄a. Et cū legi neq̄ volētis neq̄ currē-
tis s̄ miserētis ē dei: n̄ negat i volēte ne-
q̄ i currēte aliqd pdesse libeꝝ arbitriū
s̄ significat n̄ eē iputadū libero arbitrio:
qd̄ vult z q̄ currit s̄ gr̄e. Itā cū ait neq̄
volētis neq̄ currētis ē: subaudiendū est
qd̄ vult: z q̄ currit: velō cū aliq̄s nudo:
tui nihil d̄z q̄ nllū a se p̄t idumētū. h̄re
dat vestē n̄ tñ: q̄uis ip̄e habeat ptātem
vtēdi: et non vtēdi accepta veste: si ea
vtr̄ iputadū ē iduto: q̄ idut⁹ ē: s̄ danti
vestē. Quapropt̄ ita dici p̄t Itō ē iduti
q̄ est indutus, sed miserētis idest veste

dat̄is. abulto vero magis hec diceret:
si ille q̄ dedit vestē dedisset etiā potestas
tē fruadi eā: et vtēdi: sic d̄s hoī cū dat
rectitudiez sepefatā: dat etiā ptātem fruā-
di: z vtēdi: q̄ dedit pus libeꝝ arbitriū
ad fruādū illā z vtēdū. Si x̄o nudo cui
nihil debet n̄ daref vestē aut si ip̄e accep-
tā piceret: nllī nisi ip̄i iputaret ei⁹ nudi-
tas. Ita cū d̄s alicui pceptoz nato i pec-
cato: cui nihil nisi penā d̄z: dat velle: et
currere: n̄ ē volētis neq̄ currētis s̄ mise-
rētis ē dei. z q̄ eādē gr̄am n̄ accipit: aut
acceptā reicit: ei⁹ ē n̄ dei: q̄ i sua duricia
et iniquitate pmanet. Id ē intellect⁹ b̄ndū
ē i alijs i q̄b⁹ scriptura loq̄r p gr̄a vt sci-
licet liberū n̄ excludat arbitriū. Silt qm̄
ita loquūt diuina d̄ta vt libero arbitrio
soli videat̄ salutē hoīs attribueret: nllō
intellectu gr̄a sepanda ē. Sic q̄ quis na-
tural vsus n̄ pcreet plē sine p̄fe. nec ni-
si p m̄sem: n̄ tñ remouet vll⁹ intellect⁹ aut
p̄rez aut m̄sem a ḡneratōe. plis ita gr̄a
z libeꝝ arbitriū: n̄ discordāt s̄ pueniunt
ad iustificadū z saluādū hoīez. In h̄is
tñ i q̄b⁹ videt̄ scriptura libeꝝ arbitrium
ad rectē volēdū: z opandū iuitare q̄ cur-
hoīez iuitet ad rectē volēdū z q̄re arguit
n̄ obediētē: cū ip̄az r̄titudiez nemo pos-
sit nisi gr̄a dāte h̄re vt accipe. Sciēdum
q̄ sic terra innumerabiles herbas z arbo-
res siue q̄b⁹ hūana natura alr̄: aut etiā
q̄b⁹ p̄mif: sine oī hoīs cura p̄fert: illa
x̄o q̄ nob̄ ad vitā nutriēdū maxie sūt ne-
cessaria n̄ sine magno labore atq̄ cultō-
re: nec absq̄ semib⁹. Ita corda humana
sine doctria siue studio: spōte q̄ si germi-
nāt cogitatōes: z volūtates nihil viles
saluti: aut etiā noxias. Illas x̄o sine q̄-
b⁹ ad salutē aīe n̄ p̄ficiunt neq̄q̄ sine ge-
neris sui semie: z laboriosa cltura p̄cipi-
unt z germināt. Unde illos hoīes q̄bus
tal cltura ip̄edif agriculturā dei vocat
apls. Est at̄ semē hui⁹ agriculture x̄bum
dei imo n̄ x̄bū: s̄ s̄sus: q̄ p̄cipif p x̄buz
Vox nāq̄ sine s̄su nihil p̄stituit i corde

De liberi arbitrii

Nec solū sēsus vbi s; oīs sēsus v' itelle:
 ct' rectitudis: quē mēs hūana: siue p au
 ditū: siue p lectōem siue p rōem siue q̄li
 bet z alio mō p̄cipit semē recte volendi.
 Null' nāq; velle p̄t qd p̄us corde n̄ p̄ci
 pit: velle at̄ credere qd ē credēdū ē recte
 velle: Nemo ḡ p̄t h̄ velle: si nescit qd cre
 dēdū ē. Lū ei p̄misisset apl's oīs q̄cunq;
 iuocauerit nomē dñi salu' erit: sibiūxit.
 Quō iuocabūt i quē n̄ crediderūt. Aut q̄
 mō credēt ei quē n̄ audierūt. Quō x̄o au
 diēt sine p̄dicatē. Quō x̄o p̄dicabūt nisi
 mittat. Et paulo post Ergo fides ex au
 ditū audit' x̄o p̄ x̄bū x̄pi. Q̄ at̄ dicē fidē
 eē ex auditū: itelligēdū ē: qz fides ē ex h̄
 qd p̄cipit mēs p̄ auditū neq; ita vt sola
 p̄ceptio mētis faciat fidē i hoīe: s; qz si
 des eē neq; sine p̄cetōe. Addita nāq; re
 ctitudie volēdi: p̄ceptōi p̄ grāz sit fides
 qz credit qd audit. Audit' at̄ est p̄ x̄bū
 x̄pi: h̄ ē p̄x̄bū p̄dicatū x̄p̄z p̄dicatēs x̄o
 n̄ sūt: nisi mittat s; qz mittat grā ē. Qua
 p̄p̄t z ē ditatio grē ē: qz grā ē qd descē
 dit ex grā: z audit' ē grā: z itellect' ex au
 ditū: grā z rectitudo volēdi grā ē. Ulex
 missio: p̄dicatio: audit': itellectus: nihil
 sūt nisi volūtas vclit qd mēs itelligit qz
 volūtas: facere neq;: nisi accepta rectitu
 die. Recte nāq; vult: cū vult qd d; ita qz
 mēs ex auditū vbi p̄cipit ē p̄dicatū z re
 ctitudo ē itremētū. qd d; dat: sine q̄ ne
 q; q̄ plāt neq; q̄ rigat ē aliqd s; q̄ icre
 mētū dat d; Sic ḡ d; i p̄ncipio p̄ mira
 culū fec̄ frumētū: z alia d̄ terra nascētia
 ad alimētū hoīm: sine cultore et semib'
 ita sine hūana doctria mirabilē fec̄ cor
 da p̄phetaz z aploz: nec n̄ z euāgelista
 rū fecūda salutarib' semib': vñ accipi
 m' q̄cūq; salubrit' i agricultura dei: ad ali
 mētū aīaz fuiam': sic n̄ nisi de p̄mis ter
 re semib' habem'. qd ad nutrimentū cor
 porū p̄pagam'. Sic qdē nihil vtili. ad
 salutē spūalē p̄dicam' qd sac̄ scriptura
 spūss. miraclo fecūdata n̄ p̄tulerit aut i
 tra se nō p̄tineat. Nā si qd rōe dicimus

aliqui qd in dictis ei' apte mōstrare: aut
 ex ipis p̄bare neq; m' h̄ mō p̄ illā cognō
 scim': vtz sit accipiēdū aut respuēdū.
 Si at̄ apta rōe colligat z illa ex nlla pte
 p̄tradiciat: qm̄ ipa sicut nllī aduersat ve
 ritati ita nllī fauet falsitati: h̄ ipō qz n̄ ne
 gat qd rōe dicat: ei' auctoritate suscipit.
 Ac si ipa nfo sē sui idubitatē repugnat:
 q̄uis nob̄ rē nra videat serpu gnabilis
 nlla tñ veritate fulciri credēda est. Sic
 itaq; sacra scriptura oīs veritatis: quā
 rō colligit auctoritate p̄tinet: cū illā aut
 apte affirmat: aut nullaten' negat. Uiz
 deam' nūc i exēplis: quō x̄bū sit semen
 audiuit qd' dicat. Si volueritis z audie
 ritis me itelligūt z cogitāt qd d; velle z
 audire h̄ ē obedire. Qui ei audit z non
 obedit d; si audire. S; obedire nequnt
 nisi velint. Velle at̄ obedire ē rectē velle
 rectē x̄o velle nemo p̄t: nisi habeat rectitu
 dinē volūtati: qz null' h̄z hō: nisi p̄ grāz.
 Ulex rectitudo volēdi aliqd nllī dat ni
 si itelligēt velle: z qz velle d; z. Uideam'
 itaq; qd dictū ē si volueritis z audieritis
 mō semē esse neq; p̄ se ad aliquez fru
 ctū germinās sine adiectōe rectitudis:
 nec ipam rectitudinem dari nō semib'us.
 Similiterr cum dicit deus cōuertimini
 ad me semē ē sine germinē q̄ diu hoīs vo
 lūtate n̄ p̄uertit d; ad volēdū p̄uersiōez
 qz cogitat cū audit p̄uertimī: sine q̄ seie
 null' p̄t velle p̄uerti. Dicat etiā p̄iis cō
 uertimī aut vt magis p̄iāt aut fuēt qz
 p̄uerse sūt. Qui x̄o dicūt p̄uertē nos d;
 iā aliq̄ten' p̄uersi sūt: qz rectāz volūtate
 h̄nt cū volūt p̄uerti. s; orāt p̄ h̄ q̄ iā ac
 ceptē vt augeat p̄uersio: sic illi q̄ credē
 tes auge nob̄ fidē dixit. Ac si dicerent
 illi: et isti. Auge i nob̄ qd dedisti perfice
 qd cepisti. Qd d; h̄is oīdi i similib' qz
 itelligēdū ē. Sic ḡt terra si germinat
 naturalr ea q̄ maxio necessaria sunt sa
 luti corporis nri sine semib': et lz d; si det
 icremētū oī semī n̄ tñ cessāt agricole nri
 seminare i spe messis aliquātule ita ter
 ra cordis humani: non profert fructum.

De concordia gratie

fidei et iusticie sine quibus semib⁹ et quibus
 deus non faciat cuncta huiusmodi semina ger-
 minare tunc precipit agricolis suis in spe istatis
 sime xbi suu seminare. Quidim⁹ ut puto
 quod non sit supuacuu hoies ad fide xpi
 ad ea que fides exigit inuitare. Quis non
 oēs hac imitatioem suscipiat. Dixi etiā
 posse queritur arguatur illi: qui verbuz
 dei non suscipiūt cum hoc facere neque
 aut nisi gratia eorū volūtaes dirigēte.
 Dicit em dñs d spūs. Ille arguat mōm
 d pctō qz si credidit in me. Ad qd licet
 forsita difficile sit rñdere: qd tñ dō dāte
 possum tacē si debeo. Morādū ē qz ipo-
 tētia q descendit ex culpa si excusat ipo-
 tētē culpa manēte. Unde i infatib⁹ i q-
 b⁹ exigit deus a natura hūana iusticiā: qz
 accepit i pñis parētib⁹: cū prāte fuādi
 illā i oēm plē suā: si excusat eā ipotētia
 hñdi iusticiā: qm ppe culpā i hac corru-
 it ipotētiā h ipm nāqz qz si hz qd p se re-
 sumē neqt h ē illi habedū ipotētiā iquā
 idō cecidit qz spōte defuit qd fuare po-
 tuit. Qm g peccādo deseruit iusticiā ad
 pctm illi iputaf ipotētiā quā ipa peccā-
 do sibi fecit. Nec solū ipotētiā iusticiāz
 hñdi ē etiā ipotētiā illā itelligēdi. Silt
 in si baptisatis iputaf ad pctm qm pa-
 riē descendit a pctō possum etiā rōnabi-
 lit asserere: qz q a pma cōditōis hūane
 dignitate ac fortitudine: atqz pulcritudie
 miorata. et corrupta ē: illi ad culpā ipu-
 taf. Per h nāqz miorauit quātū i ipa fu-
 it: honorē et laudē dō. Quippe fm digni-
 tatē apīs: laudat et pñicat sapia opifici
 Quāto igit natura hūana pñiosuz op⁹
 dei. Unde ipe gloriā d⁹ erat i se mino-
 rauit: atqz sedauit tāto sua clpa desu ex-
 honorauit. Qd illi ad tātū statuit pctm
 vt si nisi pñortē dei deleat. Si qdē ip-
 sos mot⁹ siue appetit⁹ qb⁹ ppe pctm ade-
 sicut bruta aialia sbiacem⁹ qz apls vo-
 cat carnis pñiam quā iuitū se tolera-
 re māifestat cuz dicit. Et odī illd statio
 id ē nolēs pñiscō: atqz onidit fac aucto

ritas ipurari ad peccatū. Quippe cū de
 solo motu ire siue opeyl voce: dñs dñs:
 q irascit fratri suo reus erit iuditō: apre-
 mōstrat culpā eē si leuē: quā tā gñis: scz
 mortis seq⁹ dñatio. Ac si dicat. Qui
 facit qz hō si dñ facē nec facēt si si peccat:
 set auferri dñ ex hoib⁹. Et cū paul⁹ d ill⁹
 q carnē id ē pñias scēiūt: nolētes ait.
 Nihil dñatōis ē hñs q sūt in xpo ihu:
 q nō scdm carnē ambulāt h ē si volūta-
 te pñiūt: sine dubio sūt eos: q n sūt in
 xpo: seq dñatōem qñtes sētiūt carnem
 etiā si si scdm illā ambulāt: qm sic facit ē
 hō: vt etiā sētiūt sicut de ira dixi si debe-
 ret. Si qz igit q dixi diligēter pñiderat
 nullaten⁹ eos q ppe culpā suā xbi dei
 suscipere nequeūt rñte arguēdos dubi-
 tat. Quib⁹ at daf gra fidei xpiane sicut
 ill in baptismo dimittit origial iusticiā
 cū q nascūtur: ita oīs culpa ipotētiēz
 toti⁹ corruptōis quā ppe pctm pñi ho-
 mis incurrerēt: et p qz in honorat deus
 ignoscit. De nlla nāqz culpa q ante ba-
 ptismū in ill erat post baptismū arguit
 quis ipa corruptio et appetit⁹ q sūt pena
 pcti: non statim in baptismo deleat nec
 illū ill imputat delictū post baptismū
 nisi qd sua volūtate fecerit. Unde appa-
 ret qz corruptior mala q fuerit pena pec-
 cati. et post baptismū remanēt si sūt p se
 pctā. Sola nāqz ē p se iniusticia pctm et
 illa q sequitur iniusticiā ppe causā suā
 iudicanē pctā: donec ipa remittat. Nā
 si peccata essēt in baptismo deleat in
 quo oīa peccata in sāguine xp i lauātur
 Item si ppe pctā dicerentur eēt inbru-
 tis aialib⁹ pctā ad q: si similitudiez illa
 ppe pctā nra sustinet natura. Est et ali-
 ud qd valde timēdū ē qd in pmo pecca-
 to hūane nature cognosci pñt. Qm em
 hō ē spūs vadēs et nō rediēs postqz spō-
 te cadit vt de volūtarijs pctis nūc loq-
 mur tñ nullo mō pñt resurgere: nisi gra
 releuet p merito suo: de pctō in pctm vt
 qz in abissū pctōz sine fūdo h ē pñdat

De liberi arbitrii

siue estimatioe demergat nisi misericor-
dia retineat ita ut etiam illi bonum vertat
in odium et sit ei in morte. Unde dicit do-
min^{us} ap^{osto}lis. Si in deos odit scitote quod
me por^{te} vob^{is} odio habuit. Et ap^{osto}ls. Bo-
num odor sum^{us} deo: alijs quod odor mor-
tis in morte: alijs aut^{em} odor vite inuitat:
propter quod dicit^{ur} de eo quod cui vult miseret^{ur} et
quem vult indurat. Verum quoniam miseret^{ur} non
omn^{es} equaliter miseret^{ur}: neque quos indurat omnes
equaliter indurat. Cur aut^{em} in hac vita per-
seueret in nobis pena peccati deleti peccati:
alia questio est. De qua licet nunc tractare
non propositum^{us}: breuiter tamen dico: quod si cor-
ruptioem statim in baptismo vel in mar-
t^{is} mutaretur fideles: periret meritum: ut
homines nisi illi qui primi siue exemplo
credider^{unt} nullo merito saluaretur. Item
perdeficeret fides: et spes: sine quibus
null^{us} homo habes intellectum: regnum dei me-
reri per fides namque et spes sunt earum
quod non dum videtur. Cum enim videtur homines
quod ad christum peruerteretur: statim transire ad
in corruptibilitatem: null^{us} esset: quod saltim velle
posset se subtrahere a tanta beatitudine:
quam videret. Ut gloriosi per fidei atque
spei meritum beatitudinem quam desideramus
adipiscamur: manemus quod diu in hac vi-
ta sum^{us} in hoc quod iam non imputat^{ur} ad peccatum
quod quis euenerit propter peccatum. Denique non pu-
nit nobis per baptismum et fide christiana beati-
tudo quam habebat adam ante peccatum in pa-
radiso: quam habiturus erat quando comple-
tus esset numerus hominum: quod assumendi erant
ad perficiendam ciuitatem supernam: quod et de ange-
lis et de hominibus est complenda ubi non genera-
bunt homines sicut facerent in paradiso. Si
ergo peruersi ad christum mox transiret in illam cor-
ruptibilitatem: non essent homines de quibus col-
ligi posset ille numerus quoniam ad beatitudinem
quam videtur: null^{us} posset non festinare.
Hoc puto esse quod dicit ap^{osto}ls de illis quod per fi-
dem operari sunt iusticia: et hi inquit omnes testi-
monio fidei probati: si acceper^{unt} repromis-
sionem deo per nobis meli^{us} aliquid puidere ne

sine nobis presumaretur. Si enim quis quod non
his meli^{us} puidet: ex hoc: quod illi non acce-
per^{unt} repromissionem: nihil conuenienti^{us} re-
sponderi posse video: quod supra dixi quod
saltim si illi perpagatis non differet^{ur} promissa
iustis beatitudo periret meritum in illi quod non
per fide hoc sper^{are} experimetur cognosceret. Per-
pagatio enim hominibus de qua nati sum^{us} deficit
quoniam omnes ad incorruptibilitatem quam promittunt^{ur}
vident^{ur} current. Magna itaque bonum
nobis puidet deus tamen factis testimonio fidei
probatum distulit acceptioem repromissio-
nis ut et nos perpagemur et maneret fi-
des per quam cum illi repromissionem promeremur
et simul cum illi presumemur. Alia quoque
ratio est cur baptizati atque menses non sta-
tim sunt incorruptibiles. Nepe si quis ser-
uum suum quem propositur magnis aliqui di-
tare honoribus grauiter verberet per cul-
pa pro qua nullo modo per se queat satisfacere
post hac verberationem constituto tempore
detrusurus eum in horredum carcerem ubi
grauissimis torquetur supplicijs et sit ali-
quis potens apud dominum quod per illo satisfacies
cum reconciliet utriusque plagas: quis reus ante
satisfactionem dum erat in culpa merito sus-
cepit non deletur sed maiora tormenta in
que dum retrusus fuerat reconciliatioe pro-
ueniente auertentur honores quod suos quis
suo tempore accepturus erat si non peccasset et
quibus cantur^{us} erat post culpam suam si non
reconciliaret^{ur} propter perfectam satisfactionem: si
cut prius statutum fuerat: sine omni mutatione
traditur. Quippe si ante reconciliatioem
ex hereditate essent illis honoribus quemad-
modum ex hereditate erat post culpam irre-
cupabilis si si reconciliaret^{ur}: non haberet locum
suum in illa reconciliatione. Sed quoniam non
potuit ex hereditari honore quem non dum
habebat: nec habere debebat: hac exhe-
reditationem peruenire per reconciliatioem et eam
auertere. Si tamen seruus ille dum iacet
in egritudine vapulationis: donec ipsa trans-
seat corde et ore domino suo fidelitate et cor-
rectionem vouet: et soluit ita est inter deum et

De concordia gratie

hoiem. Quippe quādo hūana natura
primū peccauit: hac pena flagellata est
vt nūq̃ plem naturaliter nisi talē qua-
lē videmus infātes nasci generaret: ac
post hāc vitā in inferno: a regno dei ad
quod facta erat imppetuū exularet: ni-
si aliq̃s illā quā vel qd ipa sola p se sola
facere nō poterat recōciliaret. A quo at
recōciliari queat nō est nisi xps. In oi-
bus igit infātibz naturaliter genitis:
in peccato: et flagellata nascit: que cū re-
cōciliatōem accedit: flagellatio merito
remanet quā ante recōciliatōem susce-
pit. Que aut in inferno tormēta passu-
ra erat: in illis quos xps redemit remit-
tunt: et regno dei qd post conuersiōem
paradisī terreni suo tpe acceptura erat
donat si tamē i fide quā pmittit in ba-
ptismo vsq̃ i fine pseuerēt. Quod aut
quidā experimēto existimāt pbare ni-
hil valere libez arbitriū qz multi immē-
so conatu nituntur vt bene viuāt z qua-
dā (vt aiunt) impossibilitate obstāt: ni-
hil pficiūt aut post pfectū irrecupabili-
ter deficiūt nō destruit: qd rōnabiliter
mōstratū est liberū scilicet arbitriū cum
grā valere: Ut aut nitētes nō pficiant:
aut post pfectū deficiāt nō impossibili-
tate sed aliquādo graui aliquādo facile
supabili difficultate fieri existio Sepis-
sime nāq̃ asserere solemus impossibile
nob esse: qd sine difficultate pficere nō
valemus. Si em diligenter vnusquisq̃
mor⁹ volūtatis sue cōsideret: itelligit se
nūq̃ rectitudinem volūtatis acceptā: p
grām nisi aliud volēdo: qd simul velle
nequit deferere. Quod certe nō facit de-
ficiēte prāte seruādi eandē rectitudinem
que ptās est ipa libertas arbitrii sed de-
ficiēte volūtate seruādi q̃ p se nō deficit
sed alia volūtate illā vt dixi expellente.
Quā aut ista cōsideratio magis versat
in volūtate aliquid altius de volūtate:
q̃ vtputo nō erit in vtile dicēdū existio
Sic em habem⁹ in corpe mēbra z quicq̃

sēsus singla ad suos vsus apta quibus
quasi instris vtinur vt sūt manus apte
ad capiēdū: pedes ad ambulādū lingua
ad loquēdū visus ad vidēdū: ita z aia
habet in se quasdā vires qbus vti ve-
lut instris ad vsus cōgruos. Est namq̃
ratio in aia qua sicut iuo instrō vti ad
rōnādū et volūtas qua vti ad volē-
dū. Hō em ē rōnalis volūtas tota aia:
sed est vna queq̃ aliud in aia. Quā er-
go singla instra habēt: h q sūt aptitudi-
dies suas z suos vsus discernam⁹ in vo-
lūtate ppter q̃ ista dicim⁹ instrū z ap-
titudines eius z vsū ei⁹ quas aptitudines
in volūtate possum⁹ noiare affectiones
Affectus quippe ē instrū volēdi aptitu-
dinib⁹ suis. Unde dicif hois aia cū ve-
hemētē vult aliqd affectū eē ad volē-
dū illud vel affectuose eē vel velle. Glo-
lūtas vtiq̃ dici videt⁹ equoce tripliciter
Aliud em ē instrū volēdi aliud affectio
aliud vsus eiusdē instrumenti. Instrū
volēdi est vis illa aie qua vtinur ad vo-
lēdū sicut ē ratio instrū rōnandi qua
vtinur cuz rationamur et visus instrū
vidēdi quo vtinur cū videmus. Affe-
ctio huius instrumenti est: qua sic affici-
ipm instrū ad volēdū aliqd etiā quādo
illud qd vult nō cogitat vt si venit i me-
moriā aut statim aut suo tpe illud velit.
Itā sic ē instrū volēdi affectū ad volē-
dū salutē. z quādo illā nō cogitat appli-
care vt mor cū venerit in memoriā sta-
tim eā velit. Et sic est affectū ad volē-
dū sōpnū etiā quādo illū nō cogitat: vt
cū venit in mentē velit illū suo spe. Itū
q̃ em ita ē affectū vt aliquādo velit egi-
tūdiem aut vt velit nūq̃ dormire. Iniu-
sto quoq̃ hoie: similiter est affectū idēz
instrū ad volēdū iusticiā. etiā cum dor-
mit vt cū eam cogitat statim eam velit.
Eius vero eiusdē instrumenti ē: quē nō
habem⁹ nisi cū cogitam⁹ rē quā volum⁹
Dicif aut volūtas z instrū volēdi: et
affectio eius: et vsus eius. Instrū qui-

De liberi arbitrii

dem voluntatem vocamus: quando dicimus nos conuertere ad diuersa voluntatem: modo scilicet ad volendum ambulare modo ad volendum sedere: modo ad volendum aliud et aliud. Hoc instrumentum semper habet homo: quoniam non semper illo utatur: sicut habet visum: qui est instrumentum videndi: etiam quando illo non utitur: ut cum dormit et cum eo utitur: conuertit illum modo ad videndum celum. modo ad videndum terram: modo ad videndum aliquid aliud. Et sic semper habemus instrumentum rationandi hoc est rationem qua non semper utimur: et quoniam rationando ad diuersa peruertit animus. Affectio vero instrumenti volendi dicitur voluntas: quando dicimus hominem semper habere voluntatem: ut bene sibi sit: vocamus namque hoc voluntatem affectum illam eiusdem instrumenti. qua vult homo bene sibi esse. Eodem modo cum sanctus homo asserit etiam cum dormit: et non hec cogitat indefinenter habere voluntatem iuste viuere dicitur. Et cum hanc voluntatem asserimus alium alio maiore habere: non aliud dicimus voluntatem quam illam affectum ipsius instrumenti qua vult iuste viuere. Instrumentum vero non est in alio maius: et in alio minus. Eius autem huius instrumenti voluntas nominatur cum dicit aliquis modo habeo voluntatem legendi: id est modo volo legere: aut modo habeo voluntatem scribendi: hoc est modo volo scribere. Sicut enim videre est uti visu quod est instrumentum videndi et usus eius est visio vel visus. quando visus significat idem quod visio: significat enim etiam visus instrumentum ipsius: ita velle est uti voluntate que est instrumentum volendi: et visus eius est voluntas que non est nisi quando cogitamus quod volumus. Voluntas igitur que instrumentum est: una sola est: id est instrumentum volendi unum solum est in homine sicut una sola est ratio: id est unus solum instrumentum rationandi. Voluntas vero qua instrumentum illud afficit duplex est. Nam sicut visus plures habet aptitudines: scilicet ad videndum lucem: et per lucem ad videndum figuras: ad videndum colores: ita instrumentum vo-

lendi duas habet aptitudines quas vocamus affectus. Quarum una est ad volendum commoditatem altera ad volendum rectitudinem. Nampe nihil vult voluntas que est instrumentum nisi aut commoditatem aut rectitudinem. Quicquid enim aliud vult aut propter commoditatem aut propter rectitudinem vult et ad has etiam si fallit: putat se referre quod vult. Per affectum quidem que ad volendum commoditatem pertinet semper vult homo beatitudinem et beatum esse. Per illam vero que nunc est ad volendum rectitudinem: rectitudinem vult: et rectus. id est iustus esse: propter commoditatem autem vult aliquod ut cum vult arare vel laborare ut habeat unde tueatur vitam et salutem: que comoda iudicatur esse: propter rectitudinem vero ut cum vult laborare discere ut sciat recte id est iuste viuere. Voluntas vero que est usus sepe dicti instrumenti non est nisi cum cogitat aliquis quod vult: ut dictum est: huius voluntatis multiplex est diuisio: de qua non modo sed forsitan alias dicemus. Velle autem equiuocum est sicut videre. Quoad modum namque dicitur videre quod utitur visu et quod non utitur: sed quod habet aptitudinem videndi: ita asserit velle et quod utitur instrumento volendi: cogitando quod vult et quod non utitur: quoniam affectum hoc est aptitudinem habere volendi. Per hoc etiam cognosci potest aliam esse voluntatem instrumentum volendi: aliam eius affectum alium usum: eiusdem instrumenti: quod si dicitur iustus homo etiam cum dormit et nihil cogitat habere voluntatem iuste viuendi et iniustus homo negat habere cum dormit voluntatem iuste viuendi: eadem voluntas negat de iniusto que asserit de iusto. Palam autem est quia cum dicimus non esse iniusto dormienti voluntatem iuste viuendi: non negat voluntas in eo esse quod dixi instrumentum: quoniam eam semper habet omnis homo dormiens et vigilans. Quapropter quoniam non alia voluntas pronuntiat hoc modo in bono non esse hominem quoniam illa que remouet: a malo non significatur in bono esse voluntas: que est instrumentum: sed illa qua afficitur instrumentum.

De concordia gratie

Quia autem in dormientia nisi sompniat non sit voluntas que est usus: dubium non est. Quare cum dicat in dormiente iusta voluntas iuste viuendi: non intelligit voluntas usus. Non est igitur voluntas affectio voluntas in seipsum autem voluntas usus, voluntatem quod in seipsum non est voluntatem usum nullum igitur ignorat: quoniam cum dico me non habere voluntatem scribendi: nemo intelligit me non habere in seipsum volendi. Alia est ergo voluntas in seipsum. Alia voluntas affectio. Alia voluntas usus. Voluntas quidem in seipsum mouet omnia alia instrumenta quibus sponte utimur et que sunt in nobis ut manus lingua visus: et que sunt extra nos ut scilicet, et securis, et facit omnes voluntarios motus. Ipsa vero se suis affectibus mouet. Unde de dici potest in seipsum seipsum mouens. De co voluntatem in seipsum omnes voluntarios motus facere si diligenter consideramus ille verius dicitur facere: omne quod facit natura aut voluntas qui facit naturam et instrumentum volendi cum affectibus suis sine quibus idem in seipsum nihil facit. Ex his duabus affectibus quas etiam voluntates dicimus descendit omnem meritum hominis siue bonum siue malum. Que due voluntates etiam nihil differunt quia illa que est ad volendum commodum inseparabilis est illa vero que est ad volendum rectitudinem inseparabilis fuit: ut supra dixi in principio in angelis et in primis nostris parentibus et est adhuc in hac vita manentibus. In hoc quoque differunt quia illa que est ad volendum commodum non est hec quod ipsa vult. Illa vero que ad volendum rectitudinem rectitudo est. Nullus quippe rectitudinem vult nisi rectitudinem habens neque potest aliquis rectitudinem velle nisi rectitudine. Palam autem est eius voluntatis que est in seipsum. Istam esse rectitudinem hanc pronunciamus cum iusticia designatur rectitudo voluntatis propter se seruata: hec est etiam veritas illa voluntatis in qua arguitur a domino: diabolus nos

stetisse quod dixi in tractatu de veritate. Nunc considerandum est quod ex his duabus voluntatibus quas voco aptitudines siue affectiones procedat sicut dixi merita hominum siue ad salutem siue ad dampnationem. Rectitudo quidam estum in ipsa est: nullius mali causa est et omnis meriti boni mater est hec enim fauet spiritui concupiscendi aduersus carnem et delectat lege dei secundum interiorem hominem id est secundum eundem spiritum. Si autem ex illa malum aliquando sequi videtur non est ex ipsa sed ex alio. Per rectitudinem quippe apostoli erant boni odor deo. Sed quod quibusdam erat odor mortis in mortem non precedebat: ex apostolorum iusticia: sed ex malivolorum nequitia. Illa vero voluntas que est ad volendum commodum non semper mala: sed quando consentit carni concupiscendi aduersus spiritum. Sed ut hoc planius intelligatur inuestigandum est unde tam viciosa et tam prona sit ad malum ista voluntas. Non enim credendum est talem illam deum fecisse in primis nostris parentibus. Cum enim protuli naturam humanam propter peccatum incurrisse corruptionem et appetitus ad similitudinem brutorum animalium non dixi quod talis voluntas orta sit in homine. Aliud namque sunt appetitus viciosi aliud viciosi voluntas appetitibus consentiens. De tali ergo voluntate querendum puto unde homini acciderit. Sed si primam rationalem nature conditionem consideremus: facile nobis huius talis voluntatis causa patebit. Interior namque dei fuit ut iustam faceret atque beatam naturam rationalem ad fruendum se: sed neque iusta neque beata esse potuit sine voluntate iusticie et beatitudinis. Voluntas quidem iusticie est ipsa iusticia: voluntas vero beatitudinis non est beatitudo quia non omnis habet beatitudinem quod habet voluntatem. In beatitudine autem secundum omnem sanctum est sufficientia competentium commodorum sine omni indigentia: siue angelica intelligitur beatitudo

¶ Et liberi arbitrii

sive illa: quā habebat adā in paradiso
Quis enim maior sit beatitudo angelorum
quā illa que erat hominis in paradiso non tamē
ideo negari potest adam beatitudinem habuisse. Sicut namque calor magnus
est sine omni frigore: et tamen potest esse
alius maior calor: et quēadmodum frigus
est sine omni calore cum tamē maius valeat
at frigus esse: ita nihil prohibet adam beatum
fuisse in paradiso sine omni indigentia: licet maior esset angelica beatitudo
Nampe aliud minus alio habere non potest
est indigere: sed aliqua re cum eam haberi
oporteat carere: quod non erat in adam
est indigere: ubi vero est indigentia ibi est
miseria. Non autem fecerit deus sine prece
cedente culpa rationalem creaturam miseram
quā ad intelligendum et amandum
se creavit: fecit igitur deus hominem beatum
sine omni indigentia Simul ergo accepit
rationalis natura et beatitudinis voluntatem
et beatitudinem iustitie id est rectitudinem
que est ipsa iusticia et liberum arbitrium
sine quo iusticia servare non potuit.
Si autem deus ordinavit has duas voluntates
sive affectiones ut voluntas est instrumentum
utere ea quod est iusticia ad imperium et
regnum docere spiritum: quod et mens et ratio dicitur: et
altera utere ad obedientiam sine omni incommo
ditate Beatitudinem quod dedit homini
ut de angelis taceat ad commodum eius: ius
ticia vero ad honorem suum. Sed iusticia
ita ut illa posset deserere quatenus cum
illa non desereret: sed perseveraret servaret
puehi mereret ad consortium angelorum
Quod si illa desereret nullatenus eam
per se deinceps resumere posset: et beatitudinem
angelorum non adipisceret: et illam
quā habebat priuaret et in similitudinem
brutorum animalium cadens cum illis corruptio
et sepe fano appetitibus subiaceret. Voluntas
tamē beatitudinis maneret ut per indigentiam
bonorum que perdidisset gravi miseria
iuste puniret. Quia ergo deserunt
iusticia perdidit beatitudinem et voluntas

quod bonum et ad bonum suum accepit fruens de
siderio comodorum que non velle neque quod
vera comoda rationali nature convenientia
que perdidit habere non valet ad falsarum
animalium comoda que bestiales appetitus
suggerit: se convertit et ita cum ea
vult inordinate rectitudinem: aut ne acci
piat oblatam repellit aut expellit cum vero
licite vult eam non hec facit. Hoc igitur modo
voluntas instrumenti creata bonum in quantum
habet esse et iusta et fontis ad servandum
acceptam iusticiam per liberum arbitrium facta est
mala: non in quantum est: sed in quantum iniusta
facta est per absentiam spiritus deserte ius
ticie quā semper habere deberet Infirma quod
modo facta est ad volendum iusticiam desertam.
Non enim per liberum arbitrium ita potest eas
velle tamē illa non habet quēadmodum
valet eam servare cum habet. Voluntas etiam
am commodi condita bonum: in quantum est ali
ud mala id est iniusta facta est: quia non
est subdita iusticie: sine qua nihil velle
debet. Voluntas ergo instrumentum: cum
spiritus facta sit iniusta post desertam ius
ticiam manet in quantum in ipsa est necessitate ini
iusta et ancilla iniusticie quod per se redire ne
quit ad iusticiam sine qua nunquam libera est quod
naturalis libertas arbitrii sine illa otio
sa est: ancilla etiam facta est sue affectio
que ad commodum est: quia remota est ius
ticia: nihil potest velle nisi quod illa vult.
Dico autem et instrumentum et affectionem eius
velle quia et instrumentum est voluntas et
affectio voluntas. Hec incongrue utraque
voluntas velle dicitur: quod illa vult quod affe
ctione sua vult et affectio vult per quod illa vult
sicut videre dicitur et homo quod visu videt et vi
sus quod videt Unde non absurde possumus
dicere affectiones eius voluntatis: quod instrumen
ti esse quod illa nihil nisi istis operatur Perdito
igitur instrumento volendi iusticiam id est re
ctitudinem nullo modo nisi per gratiam reddat
potest voluntas instrumenti: velle iusticiam:
Quapropter quoniam nihil velle debet: nisi ius

De concordia gratie

ste quicquid vult sine rectitudine vult in iuste. Appetitus vero: quos omnes vocat apostolus carnem et concupiscentiam in quantum sunt: non sunt mali vel iniusti: sed quia sunt in rationabili creature: ubi non debet esse dicuntur iniusti. In brutis siquidem animalibus non sunt mali vel iniusti: quia ibi debent esse. Jam ex hijs que sunt dicta sunt agnosci potest hominem ideo non habere semper iusticiam: quam sine intermissione debet habere: quoniam nullo modo potest illam per se adipisci: vel recuperare. Palam etiam est quia deus bona facit opera sua sola bonitate: quoniam ipse creat voluntatem cum libero arbitrio: dat illi iusticiam per quam operatur. Ad mala vero facit sola culpa hominum quia ea non faceret si homo illa facere non vellet facit tamen hoc quod sunt quoniam addidit in hominis voluntatem qua sine iusticia vitur sola culpa hominis mala sunt que operatur. Non enim est culpa dei qui creavit in eo cum libertate arbitrii voluntatem et contulit ei iusticiam ut nihil nisi iuste vellet. Sed culpa hominis qui iusticiam deseruit quam servare potuit. Deus igitur habet in bonis quod bona sunt per essentiam et quod bona sunt per iusticiam: in malis vero solummodo quod bona sunt per essentiam: non quod mala sunt per absentiam debite iusticie que non est aliquid. Homo autem habet in bonis quod mala non sunt: quia cum posset deserere iusticiam et mala fecere non deseruit sed servavit per liberum arbitrium bante et sub sequente gratia. In malis vero hoc solum quod mala sunt: quia ea sola propria id est iniusta voluntate facit. Puto me iam cognoscere posse finem ponere tractatus de tribus difficilibus questionibus que in spe auxilij dei incepti in quo si quidem dixi quod querenti cuilibet sufficere debeat non mihi imputo sed gratie dei mecum. Hoc autem dico: quia si quis mihi querenti de questionibus eiusdem quando in eis mens mea rationem querendo fluctuabat ea que retuli respondisset gratias egisset

quia mihi satisfecisset. Quoniam ergo quod in de manifestate deo cognovi mihi valde placuit intelligens quia similiter quibusdam placeret: si hac scriberem quod gratias accepi gratias volui petentibus impedire.

Explicit liber de concordia gratie et liberi arbitrii.

Incipiunt capitula in libris de libero arbitrio.

Quod potestas peccandi non pertineat ad libertatem arbitrii. I.

Quoniam tamen homo et angelus peccaverunt per hanc potestatem et libertatem arbitrii: unde quis potuerunt servire peccato non tamen eis potuit dominari peccatum. II.

Quoniam postquam se fecerunt servos peccati libertatem habuerunt arbitrii: et quid sit liberum arbitrium. Cap. III.

Quoniam potestatem habeant servandi rectitudinem quam non habet. Cap. IIII.

Quoniam nulla temptatio cogat inuitum peccare. Capitulum V.

Quoniam sit nostra voluntas potens contra temptationes licet videatur impotens. VI.

Quoniam forcior sit quam temptatio etiam cum ab illa vincitur. Capitulum VII.

Quoniam nec deus potest auferri voluntatis rectitudinem. Capitulum VIII.

Quoniam nihil liberi sit recta voluntate. IX.

Quoniam peccatus sit servus peccati et quod maius miraculum sit cum deo reddat rectitudinem illa deserenti quam cum mortuo reddat vitam. Capitulum X.

Quoniam ista servitus non auferat libertatem arbitrii. Capitulum XI.

Cur cum homo non habet rectitudinem magis dicatur liber: quia non potest ei auferri cum habet: quam cum eam habet servus: quia cum non habet per se non potest recuperare eam. XII.

Quoniam potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem sit perfecta definitio liberi arbitrii. Cap. XIII.

Divisio eiusdem libertatis. XIII

De libero arbitrio

Incipit dialogus beati anselmi can-
tuariensis archiepiscopi de libero ar-
bitrio. **Q**uestio potestas peccandi non pti-
neat ad libertatem arbitrii.

Capitulum I. Discipulus.

Quoniam liberum
arbitrium videatur repugna-
re gratie predestinationi et
prescientie dei. ipsa libertas arbitrii quod
sit nosse desidero. et utrum illam semper ha-
beamus. **D**eni libertas arbitrii est pos-
se peccare et non peccare. sicut a quibus-
dam solet dici. et hoc semper habemus.
quomodo aliquando gratia indigemus?
Si autem hoc non semper habemus: cur no-
bis imputatur peccatum quando sine li-
bero arbitrio peccamus? **A**d Libertatem
arbitrii non puto esse potentiam pecca-
di et non peccandi. Quippe si hoc eius
esset definitio nec deus nec angelus qui
peccare nequeunt liberi haberent ar-
bitrii. quod ne phas et dicere. **D** Ad
si dicitur aliud esse liberum arbitrium dei
et angelorum bonorum. aliud nostrum. **A**d
Quamvis differat liberum arbitrium ho-
minis a libero dei arbitrio et angelorum
bonorum. definitio tamen huius libertatis
in utroque hoc finem nomen eadem de-
bet esse. licet enim aliud differat ab anima
li sine substantialiter siue accidentaliter
definitio tamen per finem nomen animalis om-
nibus animalibus est eadem. Quapropter
propter talem oportet dare definitio-
nem libertatis arbitrii que nec per se nec
minus illa contineat. Quomodo ergo li-
berum arbitrium diuinum et bonorum an-
gelorum peccare non potest: non pertinet ad
definitionem libertatis arbitrii posse pec-
care. Denique nec libertas nec potestas liber-
tatis est peccandi potestas. Quod ut pla-
ne intelligas: intende ad ea que dicam.
D. Ad hoc sufficit hic. **A**d. Que tibi
voluntas liberior videtur: illa que sic
vult et potest non peccare et nullatenus

valeat flecti a non peccandi rectitudi-
ne. an illa que flecti aliquo modo potest
ad peccandum. **D**. Cur non sit li-
berior illa que ad utrumque se habet non
video. **A**d An non vides quoniam
qui sic habet quod decet et quod expedit
ut hoc amittere nequeat: liberior est quam
ille qui sic habet hoc ipsum ut possit p-
dere et ad hoc quod dedecet et non expedit
valeat adduci. **D**. Nulli dubium
hoc esse puto. **A**d Hoc quoque non
minus indubitabile dices. quia pecca-
re semper dedecet et noxiū est. **D**.
Nullus sane mentis aliter sentit. **A**d
Liberior itaque voluntas est. quo a recti-
tudine non peccandi declinare nequit
quam illa potest deferere. **D**. Nihil
mihi rationabilius asseri posse vi-
detur. **A**d An putas quod additum
minuit et separatim auget libertatem
id autem libertatem esse. aut potestatem libertatis
D. Non hoc putare possum. **A**d
Potestas ergo peccandi que addita
voluntati minuit eius libertatem. et si de-
riuat: auget. nec libertas est: nec pars
libertatis.

Quoniam homo et angelus peccauerunt
per hanc potestatem et libere arbitrium.
et quis potuerunt servire peccato: non
tamen eis potuit dominari peccatum.

Capitulum II. Discipulus.

Nihil consequenti. **A**d Non
pertinet ad libertatem arbitrii.
et sic est extraneus a libertate
D. Rationibus tuis nullatenus potest
dicere queo. Sed non parum me mouet
quia et angelica et nostra natura in princi-
pio habuit potestatem peccandi. quam si
non habuisset: non peccasset. quare si
per hanc potestatem et sic aliena est a
libero arbitrio peccauit utraque predicta
natura: quomodo dicam? ea peccasse
per libere arbitrium Aut si per libere arbitrium
non peccauit: ex necessitate peccasset vi-
detur. Nempe aut sponte: aut ex ne-

cessitate, aut si sponte peccauit quomodo nisi per liberum arbitrium. Quare si non per liberum arbitrium utique ex necessitate peccasse videtur. Est et aliud quod in hac peccandi potestate memoriet. Qui enim peccare potest seruus potest esse peccati, quoniam qui facit peccatum: seruus est peccati. Qui autem seruus potest esse peccati huic potest dominari peccatum. Quomodo libera fuit illa natura, aut cuiusmodi liberum arbitrium illi erat cui peccatum dominari poterat. **Ad.** Et per potestatem peccandi et sponte per liberum arbitrium et non ex necessitate nostra et angelica natura per meritum peccauit et seruire potuit peccato. et tamen non illi peccatum dominari poterat. unde illa non libera aut eius arbitrium non liberum dici possit. **D.** Opus habeo, ut quod dicis apias, quia clausum est mihi. **Ad.** Per liberum arbitrium peccauit apostata angelus siue primus homo, quia per suum arbitrium peccauit quod sic liberum erat, aut nulla alia re cogi posset ad peccandum, et ideo iuste reprehendit, quia hanc haberet arbitrii sui libertatem, non aliqua re cogente, si aliqua necessitate, sed sponte peccauit, peccauit autem per arbitrium suum: quod erat liberum: si non per hoc unde liberum erat, id est per potestatem quam poterat non peccare: et peccato non seruire, sed per potestatem quam habuit peccandi, quam nec ad non peccandi libertatem inuabatur nec ad peccandi seruitutem cogebatur. Quod autem consequi tibi vides, quia si potuit seruus esse peccati: potuit ei dominari peccatum, et ideo nec illi, nec eius arbitrium liberum fuisse, non ita est. Est enim quod sue potestatis est ut non seruiat nec aliene potestatis est, ut seruiat. Quis potestate sua seruire possit quod non illa que est seruendi sed illa que est non seruendi utique potestate nulla res potest illi dominari ut

seruiat. Nam etsi diues liber possit se facere seruum pauperis quod diu hoc non facit, nec ille nomen amittit libertatis nec pauper illi propter dicitur dominari, aut si dicitur improprie dicitur, quia hoc non in eius sed in alterius est potestate. Quamobrem nihil prohibet angelum et hominem ante peccatum liberos fuisse aut liberum arbitrium habuisse. **Quomodo postquam se fecerunt seruos peccati liberum habuerunt arbitrium.** **Capitulum III.** **D.** Attiscisti mihi quod nichil certe hic prohibet ante peccatum. **S.** postquam se fecerunt seruos peccati quomodo liberum arbitrium seruare potuerunt. **Ad.** Licet peccato se subdidissent: libertatem arbitrii tamen naturalem in se interimere nequie sed facere potuerunt ut iam non sine alia gratia quam erat illa quam prius habuerunt illa libertate ut non valeat. **D.** Credo si intelligere desidero. **Ad.** Consideremus cuiusmodi arbitrii libertatem habuerunt ante peccatum, quod certum est eos liberum arbitrium habuisse. **D.** Hoc expecto. **Ad.** Ad quid tibi videntur habuisse illam libertatem arbitrii. An ad assequendum quod vellet, an ad volendum quod deberent et quod illis velle expediret. **D.** Ad volendum quod deberet et quod expediret velle. **Ad.** Ergo ad rectitudinem voluntatis habuerunt libertatem arbitrii. Quamdiu namque voluerunt quod debuerunt rectitudinem habuerunt voluntatis. **D.** Ita est. **Ad.** Dubium est adhuc cum dicitur quia libertatem habuerunt ad rectitudinem voluntatis, si non addatur aliud. Quero igitur quomodo habebant illam libertatem ad rectitudinem voluntatis an ad capiendum eam sine datore cum illam nondum haberent an ad accipiendum nondum habebant si daretur ut haberent an ad de-

De libero arbitrio

rendum quaz acceperant et p se resumē
dum desertam. an ad semper seruādū
acceptam. **D** Ad capiendum recti-
tudinē sine datore non puto illos ha-
buisse libertatē. quoniam nihil potuerūt
habere quod nō acceperant. Ad accipi-
endum vero a datore quā nondum ha-
bebant vt eam haberent nō est dicēdū
eos habuisse libertatem. quia nō est cre-
dendum eos factos sine recta volunta-
te quā nō negandum sit eos libertatē
habuisse recipiendi eandem rectitudi-
nē si eam desererent. et ab ipso datore
primo illis redderetur. quod i hominē
bus sepe videmus qui de iniusticia ad
iusticiam superna gratia reducuntur.
Ad Unde est qd dicit eos posse reci-
pere perditam rectitudinē si reddat.
sed nos illaz libertatem quā habuerūt
anteq̃ peccarent querimus cū sine du-
bio libez habuerunt arbitrium nō illaz
qua nullus indigeret si nūq̃ veritatem
deseruisset. **D** Prosequar itaq̃ et
respondebo ad ea que restant de his q̃
interrogasti. Ad deserendū autē eandē
rectitudinē eos libertatem habuisse nō
est verum. quia deserre voluntatis re-
ctitudinē est peccare. et potestatem pec-
candi nec libertatem nec partem esse li-
bertatis supra monstraui. Ad resumē-
dum vero p se rectitudinē desertā li-
bertatem nō acceperunt cum ad hoc re-
ctitudo illa data sit vt nunq̃ deseratur.
Ipa namq̃ potestas resumendi deser-
tam generaret negligentiam seruandi
habitā. Quapropter restat libertatem
arbitrij datā esse rationali creature vel
nature ad seruandaz acceptam rectitu-
dinē voluntatis. **Ad** Bene ad in-
terrogata respōdisti. Sed adhuc op̃
est vt consideremus propter qd illā re-
ctitudinē seruare debeat rationalis cre-
atura. an propter ipsam rectitudinē.
aut ppter aliud. **D** Si non illa liber-
tas data esset illi nature. et voluntatis

rectitudinē ppter ipaz seruaret recti-
tudinē. non valeret ad iusticiam. qm̃
constat iusticiam eē rectitudinē volū-
tatis ppter se seruata. Sed ad iustici-
am pdesse arbitrij libertatem credim⁹.
Quare indubitanter asserendū ē ratio-
nale naturam non eā accepisse nisi ad
seruandam rectitudinē voluntatis p-
pter ipsam rectitudinē. **Ad** Quo-
niam omnis libertas est potestas. illa li-
bertas arbitrij est potestas seruandi re-
ctitudinē voluntatis ppter ipsam re-
ctitudinē. **D** Nō potest aliud es-
se. **Ad** Jam itaq̃ clarum est libez
arbitrium nō esse aliud q̃ arbitrium po-
tens seruare rectitudinē voluntatis p-
pter ipsam rectitudinē. **D** Clarus
itaq̃ est. Sed q̃ diu ipsam rectitudinē
habuit seruare potuit qd debuit. Post-
q̃ autē illam deseruit: quomodo potest
seruare quod non habet. Absente ergo
rectitudine que seruare possit non est li-
berum arbitrium quod eam seruare va-
leat. Non enim seruare valet quod nō
habet. **Ad** Etiam si absit rectitudo
voluntatis non tamen rationalis natu-
ra minus habet quod suum est. Nullā
namq̃ potestatem habemus vt puto q̃
sola sufficiat sibi ad actum: et tamen cū
ea desinit: sine quibus ad actum minie
perducuntur nostre potestates. non mi-
nus eas q̃tum in nobis est habere dicim⁹.
sicut nullum instrumentum solus
sibi sufficit ad opandum. et tamen cum
desunt illa sine quibus instrumento vti
nequimus instrumentū nos cuiuslibet
opis habere sine falsitate fatemur. Qd
vt in multis aduertat in vno tibi mon-
strabo. Nullus visum habens dicitur
nullatenus videre posse montem. **D**
Qui montem videre non potest profe-
cto nullum habet visum. **Ad** Ita-
bet ergo potestatem et instrumentū vi-
dendi montem qui visum habet. et tñ si
mons abest. et dices ei vide montem re-

spondet tibi. Non possuz. quia abest: si
adesset possem videre. Itē si mons ad-
esset: et lux abesset responderet se montem
non posse videre: quia non possz absente lu-
ce. Sed si lux adesset tunc posset. Rur-
sum si visum habenti lux et mons p̄sens
esset: et aliquid visui obstarēt velut si ali-
quis illi oculos clauderet diceret se non
posse videre montem: sed si nihil visui
eius obsteret: tunc sine dubio montem
videndi potestatem haberet. **D** Hoc
totum omnibus notum est. **Ad** U-
des ergo quia potestas vidēdi aliquid
corpus: alia est in vidente: alia est in re
videnda: alia in medio idem neq; in vi-
dente neq; in videnda et ea que est in me-
dio: alia est in adiuvante: alia in nō im-
pediente: id est cum nihil quod impedi-
re possit impedit. **D** Uideo plane.
Ad Quatuor igitur iste potestates sūt
quarū si quelibet vna desit alie tres sūt:
nec singule: nec omnes simul aliqd pos-
sunt efficere: nec tamē absentibus alijs
negamus: aut enim qui visum habet ha-
bere visum aut instrumentum siue pote-
statem videndi aut rem visibilem posse
videri aut lucem posse visum iuvare.

Quomodo potestatem habeant ser-
uandi rectitudinem quam non habent.

Capitulum. III.

Quarta autem potestas impro-
prie dicitur quod enim solet im-
pedire visum non ob aliud dici-
tur dare potestatem videndi: cum non
impedit: nisi quia nō aufert. Potestas
autem videndi lucem non nisi in tribus
rebus est: quia tunc est idem et quod vi-
detur et quod adiuvat. Nam hoc est oī-
bus notum. **D** Nulli itaq; est igno-
rum. **Ad** Si ergo absente re que vi-
deri possit in tenebris positi et clausos si-
ue ligatos oculos habentes quantū ad
nos pertinet videndi quamlibet visibi-
lem rem potestatem habemus: quid p-
hibet nos habere potestatem seruādi re-

ctitudinem voluntatis: propter ipsam
rectitudinem etiam absente ipsa rectitu-
dine q̄d diu et ratio in nobis est: qua eam
valemus cognoscere et voluntas qua il-
lam tenere possumus. Ex his enim con-
stat prefata libertas arbitrii. **D** Sa-
tisfecisti intellectui meo potestatem ser-
uandi rectitudinem voluntatis rationa-
li nature semper inesse atq; hanc pote-
statem in primi hominis et angelorū ar-
bitrio liberaz fuisse quibus inuitis recti-
tudo voluntatis nō poterat auferri.

Nulla temptatio cogat inuitum
peccare. Capitulum. V.

Ed nūc quomodo est humane
voluntatis arbitrium hac pote-
state liberum cū sepe rectam ha-
bens homo voluntatem ipsam rectitu-
dinem inuitus cogente temptatione de-
serat. **Ad** Nemo illam deserit nisi
volendo. Si ergo inuitus dicitur nolēs
nemo deserit illam inuitus: ligari enim
homo potest: et inuitus quia nolens po-
test torqueri inuitus: quia nolens po-
test occidi: velle autem non potest inui-
tus: quia non potest velle nolens velle
nam omnis volens ipsuz suū velle vult.
D Quomodo dicitur inuitus mentiri
qui mentitur ne occidatur: cum hoc nō
nisi volens facit. Nam sicut inuit? men-
titur sic inuitus vult mentiri: et qui inui-
tus mentiri vult: nolens vult mentiri.
Ad Ideo forsitan inuitus mentiri di-
citur quia cum sic vult veritatem vt nō
mentiatur nisi ppter vitam: et vult men-
dacium: quia propter vitam et non vult
mendacium propter mendacium ipsuz
quoniam vult veritatem: et ideo volens
et nolens mentitur. Alia namq; volūtas
est qua volumus aliud ppter se: vt cū
volumus salutem propter se et alia cum
aliud volumus ppter aliud: vt cū volu-
mus absinthium bibere ppter salutem.
Unde potest forsitan dici qm has diuer-
sas voluntates: quia inuitus et non inui-

De libero arbitrio

nus mentitur. Quapropter cum dicitur inuitus mentiri: quia id non vult inquit vult veritatem non repugnat illi sententie qua dico neminem inuitum deserere rectitudinem voluntatis: quia mentiendo vult eam deserere propter vitam finem quam voluntatem non inuitus eas deserit: sed volens de qua voluntate nunc loquimur: de illa namque loquimur qua vult mentiri propter vitam non de illa que non vult mendacium propter se. Aut idcirco certe mentitur inuitus: quia inuitus aut occiditur aut mentitur: id est inuitus est in hac angustia ut ex necessitate horum unum quodlibet fiat: quis enim necesse sit illum aut occidi aut mentiri: non tamen necesse est illum occidi: quia potest non occidi si mentitur: nec necesse est illum mentiri quia potest non mentiri si occiditur. Neutrum enim est determinare in necessitate: quia utrumlibet est in voluntate vel potestate. Ita quoque licet inuitus aut occidatur aut mentiatur: non tamen ideo sequitur ut inuitus mentiatur: aut ut inuitus occidatur. Est et alia ratio quam frequens habet usus cur inuitus et nolens et ex necessitate dicitur aliquis facere quod tamen volens facit. Nam quod non nisi difficile facere valeamus et ideo non facimus dicimus hoc nos facere non posse et ex necessitate nos siue inuitos deserere: et quod sine difficultate dimittere nequimus: et idcirco facimus hec nos inuitos et nolentes et ex necessitate facere asserimus. Hoc igitur modo qui mentitur ne moriatur mentiri inuitus et nolens dicitur ex necessitate: quia mendacium vitare non valet sine mortis difficultate. Sicut igitur qui mentitur propter vitam improprie dicitur inuitus mentiri: quoniam mentitur volens: ita non proprie dicitur inuitus vellemur: quoniam hoc non nisi volens vult. Nam sicut cum mentitur: vult ipsum mentiri: sic cum vult mentiri: vult ipsum velle. Non possum ne-

gare quod dicis. Ad Quomodo itaque non est libera voluntas quam aliena potestas sine suo assensu subicere non potest. Nonne simili ratione possumus dicere voluntatem equi esse liberam: quia appetitui carnis non seruit nisi volens. Ad. Non est hoc similiter: in equo namque non ipsa voluntas se subicit: sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitui carnis seruit. In homine vero quod ipsa voluntas recta est: nec seruit: nec subiecta est cui non debet nec ab ipsa rectitudine vlla vi aliena auertitur nisi ipsa: cui non debet volens consentiat quem consensum non naturaliter: nec ex necessitate sicut equus: sed ex se aperte videtur habere. Satisfecisti huic obiectioni meae de voluntate equi. Redi ubi eram. Ad. An negauimus omnem rem liberam esse ab ea re a qua cogi non volens vel prohiberi non potest. Non video quomodo negem. Ad. Diceriam quomodo superat recta voluntas: et quomodo superatur. D. Velle ipsam rectitudinem perseueranter est illi vincere: velle autem quod non debet est illi vinci. Ad. Puto quia temptatio rectam voluntatem non nisi volentem: aut ipsa rectitudine prohibere: aut ad id quod non debet cogere potest: ut illam velit: et istud nolit. D. Nec hoc vlla ratione falsum esse video. Ad. Quis ergo potest voluntatem dicere non esse liberam ad seruandam rectitudinem: et liberam a temptatione et peccato: si nulla temptatio potest illam nisi volentem auertere a rectitudine ad peccatum: id est ad volendum quod non debet. Cum ergo vincitur: non aliena vincitur potestate: sed sua. D. Hoc monstrant ea que dicta sunt. Ad. Nonne vides ex his consequi quia nulla potestas potest vincere rectam voluntatem. Nam si potest habet potestatem vincendi: et sua potestate vincit: sed hoc esse non potest: quoniam voluntas non nisi sua vin-

atur potestate. Quare nullatenus potest
temptatio vincere rectam voluntatem:
et cum dicitur improprie dicitur. Ad ei
aliud intelligitur quam quia voluntas po-
test se subicere temptationi: sicut econ-
uerso cum imbecillis dicitur posse vinci
a forti non sua potestate dicitur sed aliena
quoniam non significat aliud nisi quia
fortis habet potestatem vincendi imbe-
cillem.

Quomodo sit nostra voluntas po-
tens contra temptationes: licet videatur
impotens. Capitulum sextum. **D**

Quamuis sic omnia impugnantia
voluntati nostre subiacent: atque
nullam temptationem illi domi-
nari permittas: ut in nullo possim obui-
are assertionibus tuis: non tamen possum
dissimulare quandam impotentiam esse
in eadem voluntate: quam fere omnes expri-
mitis: cum violentia temptationis su-
peramur. Quapropter nisi illam poten-
tiam quam probas: et illam impotentiam
quam sentimus facias convenire: non po-
test animus meus in quietem huius que-
stionis pervenire. **Ad** Istam impo-
tentiam quam dicis voluntatis in quo
putas esse. **D** In eo quia non po-
test perseveranter rectitudini adherere.

Ad Si per impotentiam non adheret
aliena vi aueritur a rectitudine. **D**
Credo. **Ad** Que est hec vis? **D**
Eius temptationis. **Ad** Hec vis non
auerit a rectitudine: si ipsa non vult quod
suggerit temptatio. **D** Ita est. Sed
ipsa temptatio: ipsa sua vi: cogit eam vel-
le quod suggerit. **Ad** Quomodo
cogit eam velle. An ita ut possit eam quod
dem nolle: sed non sine gravi molestia:
an ita ut nullatenus possit nolle. **D**
Quamuis fateri me opteat nos aliquan-
do sic premi temptationibus: ut sine dif-
ficultate non valeamus nolle quod sug-
gerunt: non tamen possum dicere quod sic
nos unquam opprimant: ut quod mouent nul-

latenus nolle possimus. **Ad.** Re-
scio quomodo possit dici. Si enim vult
homo mentiri: ut non sustineat mortem:
ut seruet vitam ad tempus: quis dicit
impossibile velle eum non mentiri: ut vi-
tet eternam mortem: et sine fine viuat.
Quapropter iam dubitare hanc impo-
tentiam seruandi rectitudinem non de-
bes: quam dicis in nostra voluntate esse:
cum temptationibus consentimus non
esse ex impossibilitate: sed ex difficulta-
te. frequenti namque usu dicimus nos non pos-
se aliquid: non quia nobis est impossibi-
le: sed quia sine difficultate non possu-
mus. Hec autem difficultas non pmit-
tit libertatem voluntatis. Impugnare
namque potest inuitam voluntatem ex-
pugnare nequit inuitam. Hoc itaque mo-
do puto te posse videre: quomodo con-
ueniant potentia voluntatis: quam ra-
tio veritatis asserit: et impotentia quam
humanitas nostra sentit. Sicut enim dif-
ficultas nequaquam voluntatis interimit li-
bertatem: ita illa impotentia quam non
ob aliud in voluntate dicimus esse: nisi
quia non potest tenere suam rectitudi-
nem sine difficultate: non auferit eidem
voluntati perseverandi in rectitudine po-
testatem.

Quomodo voluntas fortior sit quam
temptatio: etiam cum ab illa vincitur
Capitulum VII. **D**

Sicut nequaquam valeo quod pro-
bas negare: ita nullatenus queo
voluntatem fortiozem esse tem-
ptationi: cum ab ea superatur: affirma-
re. Nam si voluntas seruandi rectitudi-
nem fortior esset quam temptationis impe-
tus: fortius illa volendo quam tenet resistere:
quam illa insisteret. Non enim aliunde
scio me magis vel minus fortiozem ha-
bere voluntatem: nisi quia magis vel mi-
nus fortiter volo. Quapropter cum mi-
nus fortiter volo quod debeat: quam tem-
ptatio: mihi suggerit quod non debeat quo-

De libero arbitrio

modo temptatio fortior non sit voluntati mea non video. **Ab** Ut video equiuocatio voluntatis te fallit. **D** Ipsam vellem equiuocationem cognoscere. **Ab** Sicut visus equiuocatur: ita et voluntas: vocamus enim visum instrumentum videndi: id est radium procedentem per oculos quo sentimus lucem: et ea que sunt in luce: et dicimus visus instrumenti ipsius opus: quod illo videtur: id est visionem. Eodem modo dicitur voluntas ipsum instrumentum volendi: quod est in anima: et quod conuertimus ad volendum: hoc vel illud: sicut visum ad videndum diuersa conuertimus: et dicitur voluntas visus eius voluntatis: quod est instrumentum volendi sicut dicitur visus visus eius visus qui est instrumentum videndi. Sicut igitur visum qui est instrumentum videndi habemus etiam cum non videmus: visus autem quod est opus eius non est nisi cum videmus: ita voluntas instrumentum scilicet volendi semper est in anima: etiam cum non vult aliud: velut cum dormit: voluntatem vero quam dico visum siue opus eiusdem instrumenti non habemus: nisi quando volumus aliquid. Illa itaque voluntas quam voco instrumentum volendi una et eadem semper est quicquid velimus. Illa vero que opus est tam multiplex est quam multa: et quod sepe volumus: quemadmodum visus que etiam in tenebris vel clausis oculis habemus semper id est: quicquid videamus. Visus autem id est opus eius qui et visio notatur tam numerosus est quam numerosa et quam numerose videmus. **D** Plane video et amo hanc voluntatis distinctionem: et iam mihi videor videre quam ex eius ignorantia patior deceptionem. Sed tamen tu prosequere quod incepisti. **Ab** Cum ergo videas duas voluntates esse instrumentum volendi et opus eius in qua harum duarum intelligis fortitudinem con-

stare volendi. **D** In illa que est instrumentum volendi. **Ab** Si ergo scias vtrum ita fortem ut eo tenente thaurum indomitum thaurus non posset se mouere: et videas eundem virum ita tenentem arietem ut ipse aries sese de manibus eius excutiat: putabis ne illum minus fortem in tenendo arietem quam in tenendo thaurum. **D** Illum quidem non dissimiliter fortem in vtroque opere iudicabo sed eum sua fortitudine non equaliter vti fatebor: fortius enim operatur in thauro quam in ariete. Sed ille fortis est qui fortitudine habet: actio vero eius fortis dicitur: quia fortiter fit. **Ab** Sic intellige voluntatem quam voco instrumentum volendi: inseparabilem fortitudinem habere: qua aliquando magis: aliquando minus vult in volendo. Unde quod fortius vult nullatenus deserit: ablato eo quod minus fortiter vult: et cum offertur fortius quod vult statim dimittit: quod non pariter vult: et tunc voluntas quare dicere possumus actionem instrumenti cuius quoniam agit opus suum cum vult aliquid. Tunc inquam voluntas actio magis vel minus fortis dicitur: quoniam magis vel minus fortiter fit. **D** Aperta iam mihi esse que explicas necesse est ut fatear. **Ab** Vides igitur quia cum homo habitam rectitudinem voluntatis aliqua ingruente deserit temptatione nulla vi aliena abstrahitur: sed ipse conuertit se ad id quod fortius vult.

Quod nec deus potest auferre voluntatis rectitudinem. **Capitulum VIII. D.**

Unquid vnde deus potest illi auferre rectitudinem. **Ab** Et de quomodo non possit. Totam quidem substantiam: quam de nihilo fecit potest redigere in nihilum. A voluntate vero habentem rectitudinem non valet illam separare. **D** Iustus tue mihi inaudite assertionis multum a te rationem expecto. **Ab** Nos lo-

quimur de illa voluntatis rectitudine: qua iusta dicitur voluntas: id est: q̄ propter se seruatur. Nulla autem est iusta voluntas: nisi que vult quod deus vult eam velle. **D** Sic oportet fateri que hoc non vult plane iniusta est. **Ad** Seruare itaq; rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem: est vnicuiq; seruanti eam velle quod deus vult illum velle. Si itaq; deus separat hanc rectitudinem ab alicuius voluntate: aut volens facit hoc aut nolens. **D** Nolens nō potest. **Ad** Si itaq; auferat alicuius voluntati prefatam rectitudinem vult quod facit. **D** Absq; dubio vult. **Ad** Vtq; alicuius voluntate vult separare eandem rectitudinem non vult eū rectitudinem seruare voluntatis propter ipsam rectitudinem. **D** Sic sequitur. **Ad** Sed iam positū est seruare hoc modo rectitudinem voluntatis esse omni seruanti velle qd̄ deus vult illum velle. **D** Si positū non esset ita tamen esset. **Ad** Ergo si deus hanc rectitudinem tollit ab aliq; non vult eum velle quod vult eum velle. **D** Nihil cōsequentius et nihil impossibile. **Ad** Igitur nihil magis impossibile: q̄ deum rectitudinem voluntatis auferre. **D** tamen facere dicitur quando non facit vt eadē rectitudo non deseratur. Porro dyabolus vt temptatio ideo dicit hoc facere sine voluntate ipsā vincere: et a rectitudine quā tenet abstrahere: quoniam non prōmitteret ei aliquid aut minaret auferre: qd̄ magis q̄ ipsam rectitudinem: vult nullatenus ipsa se ab illa quā aliquatenus vult posse auertere. **D** Sic planū videtur mihi quod dicis vt nihil cōtradici posse existimem.

¶ nihil liberius sit recta voluntate
Capitulum. IX. **Ad.**

¶ Ernis itaq; nihil liberius recta voluntate cui nulla vis aliena

potest suam auferre rectitudinē. Mempe si dicimus: quia cum vult mentiri: ne perdat vitam: aut salutem: cogitur deserere timore mortis aut tormenti veritatem: non est verum. Non enim cogitur magis velle vitam q̄ veritatem: sed quoniam vi aliena prohibetur: vtrūq; seruare simul ipsa eligit qd̄ mauult spōte vtrūq; et non inuita. Quis in necessitate vtrālibet deserendi posita sit non spōte sed inuita. Non enim minus fortis ē ad volendum veritatem: q̄ ad volendū salutem: sed fortius vult salutem. Nam si presentem videret gloriam eternā quā statim post seruata veritatem assequeretur: et inferni tormenta quibus post mēdaciū sine mora deputeretur: procul dubio mori vtrum sufficiens ad seruandam veritatem habere cerneretur. **D.** Aperte hoc videtur eum maiores vires exhibere ad volendum salutē eternam propter se et veritatem propter premium q̄ ad salutem tempore alē seruandam.

Quomodo peccās sit seruus peccati: et q̄ maius miraculū sit cum de redit rectitudinem illam deserenti: q̄ cum mortuo reddit vitam.

Capitulum. X.

¶ Imper itaq; habet rationalis homo liberū arbitrium: quia semper habet potestatem seruandi rectitudinem voluntatis: propter ipsam rectitudinem quā aliquando cum difficultate. Sed cum libera voluntas deserit rectitudinem per difficultatē seruandi: vtrūq; post seruit peccato per impossibilitatem per se recuperandi. Sic ergo fit spiritus vadens et non rediens quoniam qui facit peccatum: seruus est peccati. Quippe sicut nulla voluntas anteq̄ haberet rectitudinem potuit eam deo non dante capere: ita dum deserit acceptam non potest eam nisi deo redente recipere: et maius miraculū exi-

De libero arbitrio

¶ **N**imo cum deus voluntati desertā red-
dit rectitudinem: q̄ cum mortuo red-
dit vitam amissam. Corpus enim neces-
sitate moriendo non peccat vt vitam nū-
q̄ recipiat voluntatis vero per se recti-
tudinem deserendo meretur: vt illa sem-
per indigeat. Et si quis sponte sibi mor-
te infert nō aufert sibi aliud nūq̄ erat
amissurus. Qui vero voluntatis recti-
tudinem deserit: hoc obicit quod ex de-
bito erat seruaturus. **D**einde ve-
rum quod dicitur de seruitute: quia fuit
fit peccati qui facit peccatū: de impossi-
bilitate recuperandi desertā rectitudi-
nem nō est ab eo a quo prius data erat red-
datur: et vt illam semper teneant inde si-
nent. et considerandum est omnib⁹ qui-
bus datur.

¶ **I**sta seruitus non auferat liberta-
tem arbitrii. **Capitulum. XI.**

¶ **E**d hac sententia multum reph-
sisti exultationem meā quā iaz
putabam esse securum homines
semper habentem libertatem arbitrii.
Quare ipsam seruitutem exponi mihi
postulo: ne forte libertati prefate repug-
nare videatur. Vtrāq̄ enim se habet lib-
tas et seruitus est in voluntate: finis q̄li-
bet aut liber aut seruus est homo. Si er-
go seruus quomodo liber est. Aut si li-
ber quomodo seruus. **Ad.** Si bene
discernas quando non habet prefatam
rectitudinem sine repugnantia et seruus
est et lib. Nunq̄ cui est eius potestatis
rectitudinem capere cum nō habet: sed
semper est eius potestatis seruare cum
habet. Per hoc quia redire non potest
a peccato seru⁹ est per hoc quia abstra-
hi non potest a rectitudine liber est. Sicut
a peccato et eius seruitute non nisi p̄ ali-
um potest reuerti. A rectitudine vero nō
nisi per se potest auerti: et a libertate sua
nec per se nec per alium potest priuari.
Semper enī naturaliter liber est ad ser-
uandam rectitudinem si eam habet: eti-

am quādo quā seruet nō h̄. **D.** Suf-
ficit mihi hic huius libertatis et seruitu-
tis vt in eodem homine possint esse simul
facta concordia.

¶ **C**ur cum homo nō habet rectitudinem
magis dicitur liber quia nō potest ei au-
ferri cum habet: q̄ cum eam habet ser-
uus: quia cum non habet per se non po-
test recuperare eam.

Capitulum. XII. **E**d multum nosce desidero cur
quando non habet rectitudinem
magis dicitur liber quia nō po-
test ei ab alio auferri cum habet. q̄ cum
rectitudinem habet seruus. quoniam eā
non potest recuperare per se cum nō ha-
bet. Per hoc enim quia redire non po-
test a peccato seruus est: per hoc q̄ ab-
strahi non potest a rectitudine liber est.
Et sicut nunq̄ abstrahi potest: si habet
ita nūq̄ potest redire si nō habet. Quare
propter sicut semper habet illam liberta-
tem ita semper habere videtur illam ser-
uitutem. **Ad.** Ista seruitus non est
nisi impotentia. Siue enim dicam⁹ eā
impotentiam esse redeundi ad rectitu-
dinem: siue impotentiam recuperandis
aut iterum habendi rectitudinem nō ob-
aliud est homo seruus peccati: nisi per
hoc quia nequit redire ad rectitudinem
aut recuperare aut habere illam nō po-
test homo non peccare. Cum autem ha-
bet eandem rectitudinem non habet im-
potentiam non peccandi. Quare quā-
do habet rectitudinem illam non est ser-
uus peccati. Potestatem autem seruian-
di rectitudinem semper habet: et cum re-
ctitudinem habet: et cum non habet: et
ideo semper est liber. Quare autem queris
cur quando non habet rectitudinem ma-
gis dicitur liber: idcirco quoniam ab alio
non ei potest auferri quādo habet quo-
niam seruus tunc cum habet rectitudi-
nem ideo q̄ nō potest eā recuperare per
se q̄ nō habet: tale est ac si quis cur hō

enim sol abest magis dicitur habere potestatem videndi solem: propter hoc quod intueri illum potest cum adest: quoniam dicitur cum sol abest habere impotentiam videndi solem: quoniam quando abest non potest eum facere sibi presentem. Sicut enim et quando sol abest habemus in nobis visum quo illum videmus cum adest: sic etiam quando voluntatis rectitudo nobis deesse habemus tantum in nobis aptitudinem intelligendi et volendi qua eum possumus servare propter se cum eam habemus. Et sicut quando nobis nihil deest ad videndum solem nisi presentia eius: tunc solummodo non habemus illam potestatem qua nobis facit eius presentia: sic tantummodo quando nobis illa rectitudo deest: tunc habemus illam impotentiam quam facit nobis eius absentia. Semper igitur homo habet arbitrii libertatem: sed non semper servus est peccati: sed quando non habet rectam voluntatem. **Q** Si intente cogitarem: que supra dicta sunt quando videndi potestatem in quatuor potestates distribuisti non hec dubitarem quare fateor culpas huius dubitationis mee. **AD** Parcam tibi curam sed deinceps ea que dicimus sic presentia cum opus erit huius ut ea nobis necesse non sit repetere. **Q** Gratias habeo tuam indulgentiam. Sed nemineris si ea que non consuevi non sunt mihi propter unam auditionem semper omnia ad intuendum in corde presentia. **Q** potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem sit perfecta definitio liberi arbitrii.

Capitulum. XIII.

Quod adhuc si quid in definitione libertatis arbitrii quam fecimus dubitas. **Q** Unum est quod adhuc me aliquotuluz in ea sollicitat. Nam sepe habemus potestatem servandi aliquid que tamen libera non est ut aliena

ut impediri non possit. **Q**uod cum dicis quia libertas arbitrii est potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. **Q**uod ne forte addendum sit quod illam potestatem tam liberam designet esse ut nulla vi superari possit. **AD** Si potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem aliquando inveniri posset absque illa quam perspicimus libertate expediret: ut quod dicis adderetur. Sed cum dicta definitio sic perfecta sit ex genere et differentia: ut nec minus aliquid claudat: nec plus quam illa quam querimus libertas nihil illi addendum aut demendum intelligi potest. **Q**uod enim potestas libertatis genus. **Q**uod autem additum est servandi separat eam ab omni potestate: que non est servandi: sicut est potestas ridendi: aut ambulandi: ad dendo vero rectitudinem decernimus eam a potestate servandi aurum: et quicquid non est rectitudo per additamentum voluntatis segregatur a potestate servandi rectitudinem aliarum rerum ut virge aut opinionis. Per hoc autem quod dictum est propter rectitudinem ipsam dividit a parte servandi rectitudinem voluntatis propter aliud: ut cum servatur propter pecuniam aut naturaliter. Servat enim naturaliter canis rectitudinem voluntatis: cum amat catulos suos aut dominum suum sibi beneficientem. Quoniam igitur nihil est in hac definitione quod non sit necessarium ad concludendam libertatem arbitrii rationalis voluntatis: et ad alia excludenda: et sufficienter illa includit: et alia excluduntur: nec habundans utique nec indigens est hec nostra definitio Ita ne tibi videtur. **Q**uod adhuc si quid vis amplius de libertate hac propter quam imputatur illam habenti: siue faciat bonum siue malum. De hac sola nunc nosser est sermo.

De veritate

Diuisio eiusdem libertatis.

Caplm. XIII. Discipulus.

Restat nunc vt diuidas eandem libertatem: quoniam enim secundum hanc diffinitionem communis sit omni rationali creature vel nature: multum tamen differt illa que dei est: ab illis que rationalis nature sunt: et ille ab inuicem. **A**d Libertas arbitrii alia est a se que nec facta est: nec ab alio accepta que est solius dei: alia a deo facta et accepta que est angelorum. Facta autem siue accepta alia est habens rectitudinem quam seruet: alia carens habens: alia tenet separabiliter: alia inseparabiliter. Illa quidem que separabiliter tenet: fuit angelorum omnium: antequam boni confirmarentur: et mali caderent: et est omnium hominum ante mortem qui habent rectitudinem eandem. Que vero tenet inseparabiliter est electorum angelorum et hominum. Sed angelorum electorum post reproborum ruina et hominum post mortem suam: illa autem que caret rectitudine alia carere recuperabiliter: alia irrecuperabiliter. Que recuperabiliter caret: est tantum in hac vita omnium hominum illa carentium: quibus illam multi non recuperent. Que autem irrecuperabiliter caret: est reproborum hominum: et angelorum. scilicet angelorum post ruina: et hominum post hanc vitam. **D**e diffinitione et diuisione libertatis huius deo annuente mihi satisfecisti: vt nihil queam inuenire quod necesse habeam de illis interrogare.

Explicit liber de libero arbitrio.

Incipit prologus Anselmi in librum de veritate.

Res tractat?

Res tractat? pertinentes ad studium sacre scripture quondam feci diuersis temporibus consimiles: in hoc quia

facta sunt per interrogationem et responsionem et persona interrogantis nomine vocatur discipuli respondētis, de nomine magistri. Quartum enim quod simili modo edidi: non inutilem vt putato introducendis ad dyalecticam: cuius initium est de gramatico: quoniam ad diuersum ab his tribus studium pertinet istis nolo connumerare. Unus horum trium est de veritate: quid scilicet sit veritas et in quibus rebus soleat dici: et quid sit iusticia. Alius vero de libertate arbitrii quid sit: et vtrum eam semper habeat homo: et quot sint eius diuersitates in habendo vel non habendo rectitudinem voluntatis: ad quam seruandam est data creature rationali: in quo naturalem tamen fortitudinem voluntatis ad seruandam acceptam rectitudinem: non quomodo necessarium ad hec ipsum illi sit: vt gratia subsequatur ostendit. Tercium autem est de questione qua queritur: quid peccauit dyabolus: quia non stetit in veritate cum deus non dederit ei perseuerantiam: quam nisi eo dante habere non potuit: quoniam si deus dedisset: ille habuisset sicut boni angeli habuerunt illam quia illis dedit deus. Quem tractatus quibus ibi de confirmatione bonorum angelorum dixeris: de casu dyaboli intitulaui: quoniam illud contingens fuit de bonis angelis: quod dixi. Quod autem scripsi de malis: expositio fuit questionis. Qui videlicet tractatus: quibus nulla continuatione dictaminis cohereant: materia tamen eorum et similitudo disputationis exigit: vt simul eo quo illos commemoravi ordine conscribantur: licet itaque a quibusdam festinantibus alio ordine sint transcripti antequam perfecti essent: sic tamen eos vt hic posui volo ordinari.

Explicit Prologus.

Incipit liber de veritate anselmi archiepiscopi.

cantuariensis sub dyalogo editus. D

Quoniam de
um veritatem esse credimus:
et veritatez in multis alijs ef
se dicimus: vellem scire: an vbicunq; ve
ritas dicitur: deum eam esse fateri debe
amus. Nam tu quoq; i monologio tuo
per veritatem orationis probas summā
veritatem non habere principium vñ fi
nem: dicens. Cogitet qui potest quan
do in cepit: aut quando non fuit: hoc ve
rum scilicet: quia futurum erat aliquid:
aut quando desinet et non erit hoc verū
scilicet quia preteritūz erit aliquid. Qd
si neutrum istorūz cogitari pōt: et vtrū
q; horum sine veritate esse nō potest im
possibile est vel cogitare q; veritas pñ
cipium aut finem habeat. Deniq; si ve
ritas habuit principium aut habebit fi
nem anteq; ipsa inciperet verū erat tūc
quia non erat veritas: et postq; finita erit
verum erit tunc: quia nō erit veritas at
q; verum non potest esse sine veritate.
Erat igitur veritas anteq; esset veritas
et erit veritas postq; finita erit veritas:
quod inconuenientissimū est. Siue igit
dicatur veritas habere: siue intelligat
nō habere principium vel finem: nullo
claudi potest veritas principio vel fine
Quapropter veritatis diffinitionem a
te audire expecto. Ad Non memi
ni me inuenisse diffinitionem veritatis
si vis queramus per rerūz diuersitates
in quibus veritatem dicimus esse quid
sit veritas. D Si aliud non pote
ro vel audiendo iuuabo. Ad Que
ramus ergo primum quid sit veritas in
enunciatione: quoniam hanc dicim⁹ se
pius veram vel falsam. D Quere
tu: et quicquid inueneris ego seruabo.
Ad Quando est enunciatio vera. D
Quando est quod annunciat affirman
do siue negando. Dico autem qd enun

ciat: et quando negat esse quod non est:
quia sic enūciat quemadmodum res ē.
Ad An ergo tibi videtur q; res enunci
ata sit veritas enunciatōis. D Nō. Ad
Quare. D Nihil ē verū nisi partici
pando veritatem: et ideo veritas in ipso
vero ē. Res vero enūciata: non ē in enū
ciatione vera. Unde non eius veritas:
sed causa veritatis ei⁹ dicenda ē. Quare
propter non nisi in ipsa oratione querē
da mihi videtur eius veritas. Ad
Vnde ergo an ipsa oratio aut eius signi
ficatio: aut aliud eorum que sunt in dif
finitione enunciationis sit quod queris.
D Non puto. Ad Quare. D
Quia si hoc esset semper esset vera: q;
eadem manent omnia que sunt in enun
ciationis diffinitione. et cū est quod enū
ciat: et cum non ē. Eadem est enū ora
tio et eadem significatio et cetera simili
ter. Ad Quid igitur tibi videtur ibi
veritas. D Nihil aliud scio nisi cū
significat esse quod est tunc est in ea ve
ritas: et est vera. Ad Ad quid facta
est affirmatio. D Ad significandūz
esse quod est. Ad Hoc ergo debet.
D Certum est. Ad Cum ergo si
gnificat esse quod est: significat qd de
bet. D Palam ē. Ad Ac cum si
gnificat quod debet: recte significat.
D Ita ē. Ad Lū āt significat recte: recta
est significatio. D Non ē dubiū. Ad
Cum ergo significat esse quod ē recta ē
significatio. D Ita seqtur. Ad Itēz
cum significat esse quod ē: vera ē signi
ficatio. D Vere et recta et vera ē cum
significat esse quod ē. Ad Idē igit
est illi et rectam et veram esse id est signi
ficare esse quod ē. D Idē. Ad Er
go non ē illi aliud veritas qz rectitudo.
D Aperte nunc video veritatem hāc
esse rectitudinē. Ad Similiter cuz
enunciatio significat non esse quod nō
est. D Vnde quod dicis. Sed do
ce me quid respondere possim: si quis

De veritate

dicat: quia etiam oratio cum significat hoc esse quod non est: significat quod debet pariter namque accepit significare esse: quod est: et quod non est. Nam si non accepisset significare esse etiam quod non est non id significaret. Quare etiam cum significat esse quod non est: significat quod debet. Ac si quod debet significando recta et vera est sicut ostendisti: vera est oratio etiam cum enunciat esse quod non est. **Ab.** Vera quidem non solet dici cum significat esse quod non est: veritatem tamen et rectitudinem habet: quia facit quod debet. **S.** cum significat esse quod est dupliciter facit quod debet: quoniam significat quod accepit significare et ad quod facta est. **D.** **S.** secundum hanc rectitudinem et veritatem qua significat esse quod est versus: recta et vera dicitur enuntiatio: non falsam qua significat esse etiam quod non est. Plus enim debet propter quod accepit significationem quam propter quod non accepit. Non enim accepit significare rem esse cum non est vel non esse cum est nisi quia non potuit illa dari: tunc solummodo significare esse quando non est. Alia igitur est rectitudo et veritas enuntiationis: quia significat ad quod significandum facta est. Alia vero quia significat quod accepit significare. Quippe ista immutabilis est orationi ipsi: illa vero mutabilis. Hanc namque semper habet illam vero non semper. Ista enim naturaliter habet: illam vero accidentaliter et secundum usum. Nam cum dico dies est: ad significandum esse quod est recte versus huius significationis oratione: quia ad hoc facta est: et ideo tunc recte dicitur significare. Cum vero eadem oratione significo esse quod non est: non ea recte versus: quia non ad hoc facta est: et tunc non recta eius idcirco significatio dicitur: quibus in quibusdam enunciationibus inseparabiles sunt iste due rectitudines seu veritates, ut cum dicimus homo animal

est: aut homo lapis non est. Semper enim hec affirmatio significat esse quod est. et hec negatio non esse quod non est: nec illa possumus uti ad significandum esse quod non est. Semper enim homo animal est: nec ista ad significandum non esse quod est: quia homo nunquam lapis est. De illa igitur veritate quam habet oratio: finem quod alicuius ea recte utitur inceptum querere. quoniam secundum hanc veritatem eam iudicat versus communis locutionis. De illa autem veritate quam non habere non potest: postea dicemus. **D.** Redi igitur ad id quod incepisti: quoniam sufficienter mihi inter duas veritates orationis discernisti: si tamen aliquam eam veritatem ostenderis habere: cum mentitur sicut tu dicis. **Ab.** De veritate significationis de qua incepimus iterum ista sufficiant. Eadem enim ratio veritatis: quam in propositione vocis perspeximus: consideranda est in omnibus signis que fiunt ad significandum esse vel non esse: ut sunt scripture versus digitorum loquela. **D.** Ergo transi ad alia. **Ab.** Cogitationem quoque dicimus veram: cum est quod aut ratione aut aliquo modo putamus esse et falsam cum non est. **D.** Ita versus habet. **Ab.** Quid ergo tibi videtur veritas in cogitatione. **D.** Secundum rationem quam in propositione vidimus nihil rectius dicitur veritas cogitationis quam rectitudo eius. Ad hoc namque nobis datum est posse cogitare esse: vel non esse aliud ut cogitemus esse quod est: et non esse quod non est. Quapropter qui putat esse quod est putat quod debet: atque ideo recta est cogitatio. Si ergo vera et recta est cogitatio non ob aliud: quam quia putamus esse quod est: aut non esse quod non est: non est aliud eius veritas: quam rectitudo. **Ab.** Recte consideras. Sed et in voluntate dicit ipsa veritas veritatem esse cum dicit dyabolum non fuisse in veritate. Non enim erat in veritate: neque deservit.

veritatem nisi voluntate. **D** Ita credo. Si enim semper voluisset quod debuit: nunquam peccasset qui non nisi peccando veritatem deseruit. **Ad** Dic ergo quid ibi intelligas per veritatem. **D** Non nisi rectitudinem. Nam si quando voluit quod debuit ad quod scilicet voluntatem accepit in rectitudine et veritate fuit. et cum voluit quod non debuit rectitudinem et veritatem deseruit. Non aliud potest ibi intelligi veritas quam rectitudo. quoniam siue veritas: siue rectitudo non aliud in eius voluntate fuit quam velle quod debuit. **Ad** Bene intelligis. Ceterum in actione quoque nihilominus veritas credenda est sicut dominus dicit. quia quod male agit: odit lucem: et quod facit veritatem: venit ad lucem. **D** Unde quod dicis. **Ad** Considera igitur quod sit veritas si potes. **D** Nisi fallor eadem ratione qua super veritatem in aliis cognouimus in actione quoque contemplanda est. **Ad** Ita est. Nam si male agere et veritatem facere opposita sunt. sicut ostendit dominus minus cum dicit. qui male agit odit lucem. et qui facit veritatem: venit ad lucem id est veritatem facere quod est benefacere. Bene namque facere ad male facere contrarium est. Quapropter si veritatem facere et benefacere idem sunt in oppositione non sunt diuersa in significatione. Sed sententia est omnium. quod qui facit quod debet. bene facit. et rectitudinem facit. Unde sequitur quia rectitudinem facere et facere veritatem. Quod stat namque facere veritatem esse benefacere. et benefacere esse rectitudinem facere. Quare nihil apertius quam veritatem actionis esse rectitudinem. **D** In nullo video titubare estimationem tuam. **Ad** Inspice an omnis actio que facit quod debet veritatem facere conuenienter dicatur. Est quippe actio rationalis: ut dare elemosynam. et est irrationalis actio ut actio ignis que calefacit. Unde si an

conuenienter dicamus ignem facere veritatem. **D** Si ignis ab eo a quo habet esse accipit calefacere cum calefacit facit quod debet. Ideo non video quod inconuenientia sit: ignem facere veritatem et rectitudinem cum facit quod debet. **Ad** Adhuc quoque non aliter videtur. Quia aduertitur potest rectitudinem seu veritatem actionis aliam esse necessariam: aliam non necessariam. Ex necessitate namque ignis facit veritatem et rectitudinem cum calefacit. et non ex necessitate facit homo rectitudinem et veritatem cum bene facit. facere autem non solum pro eo quod proprie dicitur facere. sed pro omni verbo dominus voluit intelligere cum dixit. Quoniam qui facit veritatem venit ad lucem. Non enim separat illud ab hac veritate siue luce. qui patitur persecutionem propter iustitiam. aut qui est qui et ubi debet esse. aut qui stat et sedet qui debet et similia. Nullus namque dicit tales non bene facere. Et cum dicit apostolus quod recipit et unusquisque prout gessit. intelligendum ibi est. quicquid solemus dicere vel bene facere vel malefacere. **D** Usus quoque communis locutionis hoc habet ut et per multa alia dicat facere: quod non sunt facere. Quare rectam quam voluntatem de cuius veritate ante veritatem actionis super contemplati sumus inter rectas actiones: nisi fallar computare possumus. **Ad** Non falleris. Nam qui vult quod debet recte et bene facere dicitur nec ab his qui veritatem faciunt excluditur. Sed quoniam de veritate inuestigando illam et dominus de illa veritate que voluntate est specialiter videtur dicere cum dicit de dyabolo. quia in veritate non stetit. ideo separatim quid in voluntate veritas esset considerare volui. **D** Placeat mihi ita factum esse. **Ad** Cum ergo constet actionis veritatem aliam naturalem esse: aliam non naturalem. sub naturali ponenda est illa veritas operationis quam super vidimus ab illa non posse separari. Sicut ei ignis cum calefacit veritatem

De veritate

facit qd ab eo accepit a q habz esse: ita
 z hec oratio scz dies est veritatem facit
 cū significat diē esse. siue dies sit. siue
 dies non sit quoniam hoc naturaliter
 accepit facere. **D.** Nunc pmi video
 in falsa orōe veritatē. **Ad.** Putasne
 nos preter summam veritatem omnes
 sedes inuenisse veritatis. **D.** Remi-
 niscor nūc cuiusdam veritatis quā in
 his de quibz tractasti nō inuenio. **Ad.**
 Que est illa? **D.** Est quidem in sen-
 sibus corporis veritas sed non semp.
 Nam fallunt nos aliquando. Nam cū
 video aliquando p medium vitrum
 aliquid: fallit me visus. quia aliqū re-
 nūciat mihi corpus qd video vltra vi-
 trum eiusdem esse coloris cuius est et
 vitrū. cum alterius sit coloris. aliqū
 nō facit me putare vitrū habere colo-
 rem rei quā vltra video cū nō habeat.
Ad. Ita sunt alia in quibus visus z alij
 sensus fallūt. **Ad.** Non mihi videt
 hec veritas vel falsitas in sensibus: sed
 in opinione esse. Ipse nanqz sensus in-
 terior fallit se non illi mentitur exteri-
 or. Quod aliquādo facile cognoscit
 aliquando difficile. Cum enī pueri
 met sculptum draconem apto ore faci-
 le cognoscitur. quia hoc nō facit visus.
 qui nihil aliud puero renūciat qz sen-
 bus. sed puerilis sensus interior q nō
 dum bene scit discernere inter re et re
 similitudinem. Tale est enī cū vident
 res hominem alicui similem putamus
 illum esse cui similis est. aut cum audi-
 ens quis vocem nō hoīs putat eē ho-
 minis vocem. Nam z hec facit sensus
 interior. Quod aut dicit de vitro idō
 est. quia cū visus transit p corpus ali-
 quod aerei coloris. non aliter impedi-
 tur assumere similitudinē coloris q vltra
 videt qz cū transit p aera nisi inqntū
 illud corpus quod transit spissū z ob-
 scurius ē aere. vt cū transit p vitrum
 sui coloris. id est cū nullus alius ad-

mixtus est color aut p purissimā aquā
 aut p cristallum aut p aliud simile ha-
 bens colorē. Cum vero transit idē vi-
 sus p alium colorem aut p vitrum nō
 sui coloris. sed cui ali⁹ color est addit⁹
 ipm colorem q prius occurrit accipit.
 Quapropter quoniam post vnum acce-
 ptum colorem fin q illo affectus ē ali-
 um quemcūqz occurrat aut nullaten⁹
 aut minus integro accipit. Ideo illuz
 quem prius cepit aut solum aut cū eo
 qui prius occurrit renūciat. Si enī vi-
 sus qntum capax est coloris nūc affici-
 tur priore colore non potest alium sen-
 tire simul colores. Si aut minus qz co-
 lorem sentire possit priori afficitur: po-
 test alius sentire vt si transit per aliqū
 corpus velut per vitrum q ita perfe-
 cte sit rubicundum vt omnino ipse vi-
 sus afficiatur ei⁹ rubore nequit diuer-
 so simul affici colore. Si autem nō tā
 perfectum inuenit ruborem qui por oc-
 currit quantum coloris capax est qua-
 si nondum plenus adhuc alium valet
 assumere iqntum eius capacitas pri-
 ori colore nō est satiata Qui q hoc ne-
 scit putat visum renūciare. quia omnia
 que post prius assumptū colorem sen-
 tit. aut omnino aut aliqtenus eiusdem
 sint coloris. Unde contingit vt sensus
 interior culpam suam imputet sensui
 exteriori. Similiter cū fustis integer
 cuius pars est intra aquā pars extra
 putatur fractus. aut cū putam⁹ q vi-
 sus noster vultus nostros inueniat in
 speculo. z tum multa alia nobis aliter
 videntur visus z alij sensus nunciare
 qz sint: non culpa sensuum est qui re-
 nunciant quod possunt: quoniam ita
 posse acceperunt. Sed iudicio anime
 imputandū est quod non bene discer-
 nit quid possint illi aut quid debeant
 Quod ostendere: quoniam magis
 laboriosum est: quoniam fructuosū: ad
 hoc quod intendimus in hoc modo.

tempus consumendum nō arbitror.
hoc enim sufficit dicere. quia sensus
quicquid renunciare videant. siue ex
sua natura hec faciant siue ex alia cau-
sa hoc faciunt quod debent. et ideo re-
ctitudinē et veritatem faciunt et cōtinent
hec veritas sub illa veritate q̄ est i ac-
tione. **D** Satisfecisti mihi tua ra-
tione: et nolo te amplius morari i hac
de sensibus q̄ rō ē. **Ad** Jam p̄sidera
an p̄ter sūmā veritatē in aliqua re ve-
ritas sit intelligēda exceptis his que
supra p̄spectas. **D** Quid illud esse
potest. **Ad** An putas aliquid eē ali-
quando aut alicubi qd nō sit in sūma
veritate. et q̄ inde nō acceperit q̄ ē in-
q̄tum est aut possit aliud esse q̄ quod
ibi est. **D** Non est putādum. **Ad**
Quicquid igit̄ est vere est inq̄tū hec
est quod ibi est. **D** Absolute p̄clude
re potes. q̄ omne quod est vere est qm̄
non est aliud q̄ q̄ ibi est. **Ad** Est igit̄
tur veritas in omni q̄ sunt eētia. q̄ hec
sunt qd in sūma veritate sunt. **D** Vi-
deo ita ibi esse veritatē. vt nlla possit eē
falsitas. qm̄ qd falso est nō est. **Ad**
Benedicis. Sed dic an aliquid aliud
debeat esse q̄ qd est in summa verita-
te. **D** Nō. **Ad** Si ergo oia hec sūt.
q̄ ibi sunt. sine dubio hec sunt. qd de-
bent. **D** Vere hec sunt quod debēt.
Ad Quicquid x̄o est qd debet eē: re-
cte est. **D** Nihil consequenti⁹ aliter
non potest esse. **Ad** Igitur oē qd ē
recte est. **D** Nihil cōsequenti⁹. **Ad**
Si ergo veritas et rectitudo idcirco sūt
in rerū essentia. quia hec sūt. quod sūt
in sūma veritate certum est veritatem
rerū esse certitudinem. **D** Nihil pla-
nius q̄tum ad conscientiam argumē-
tationis. Sed fm̄ rei veritatē qūo pos-
sumus dicere. q̄ quicqd̄ est: debet eē.
cum sint multa opa mala: que certuz
est nō esse debere. **Ad** Quid miruz
si eadem res debet eē et non eē. **D**

Quomodo pōt hoc esse. **Ad** Scio
non te dubitare: q̄ nihil oīno est. nec
deo aut faciente aut p̄mittente. **D**
Nihil mihi certius. **Ad** An audeb
dicere. quia deus aliqd̄ faciat aut p̄-
mittat aut sapienter aut non bene. **D**
Dico et assero. quia nihil nisi bene et sa-
pienter. **Ad** An iudicabis non debe-
re esse qd tanta bonitas et tanta sapia
facit ac p̄mittit. **D** Quis intelligēs
audeat hoc cogitare. **Ad** Debet igit̄
tur esse pariter qd faciente et qd p̄mit-
tente deo sit. **D** Patet quod dicis.
Ad Dic etiā an putes eē debere ma-
le volūtati effectum. **D** Idē est ac si
dicas an debeat esse opus malū qd nō
lus sensatus p̄cedet. **Ad** Permittit
tamē deus aliquos male facere quod
male volūt. **D** Utinam non tam se-
pe p̄mitteret. **Ad** Idem igitur debz
esse et non esse. Debet enī esse quia bñ
et sapienter ab eo quo nō p̄mittēte fie-
ri nō posset p̄mittitur. et non debet eē
q̄tum ad illum cuius iniqua volūta-
te p̄cipitur. hoc igitur modo: q̄ dñs
ihesus solus innocēs erat non debuit
mortem pati. nec vllus eā illi debuit i-
ferre. et tamē eā debuit pati. q̄ ipse sa-
pienter et benigne et vtiliter voluit eā
sufferre. **Ad** His enī modis eadem res
suscipit diuersis cōsiderationib⁹ con-
traria: quod in actione sepe contingit
vt in p̄cussione. Percussio nāq̄ agē-
tis est et patientis. vnde et actio dīa et
passio pōt. q̄uis fm̄ ipm̄ nomē actio
vel p̄cussio et que similiter dicta a pas-
suis in actiua significatōe dicunt̄ ma-
gis videant̄ esse patientis q̄ agentis.
Quippe fm̄ id quod agit magis pro-
prie videt̄ dici agentia vel p̄cutiētia
et fm̄ id quod patitur actio vel p̄cussio.
Nam agentia et p̄cutiētia ab agēte et
p̄cutiente dicunt̄ sicut p̄uidētia a p̄-
uidente et p̄tinentia a cōtinēte que sc̄z
agens et p̄cutiens p̄uidēs et cōtinens

De veritate

actiua sunt: actio vero percussio ab actu
passiua que passiuia sunt demanant. Sed
quoniam ut in vno dicam quod in ceteris in-
telligas sicut percussio non est sine per-
cussio: nec percussio absque percussione: ita per-
cussio et percussio sine inuicem esse neque-
unt: imo vna et eadem res est diuersis no-
minibus secundum diuersas partes significata: id
circo percussio et percussio et percussio esse di-
citur. Quapropter secundum quod agens vel pati-
ens eodem subiacent iudicio: vel contra-
rijs: ipsa quod actio ex vtraque parte similiter
iudicabitur aut contrarie. Cum ergo et quod
percussio recte percussio et quod percussio recte per-
cussio: ut cum peccas ab eo ad quem perti-
net corrigi ex vtraque parte recta est quia ex
vtraque parte debet esse percussio. Contra-
rio quoniam ab iniusto percussio: quia nec
iste percussio: nec ille percussio debet. ex vtra-
que parte non recta est: quia ex neutra parte debet
esse percussio. Cum vero peccas ab eo ad quem
non pertinet percussio: quoniam et iste debet percu-
ti. et ille non debet percussio: debet et non
debet esse percussio: et ideo recta et non recta
negari non potest. Quod si ad superne sapien-
tie bonitatisque consideres iudicium: siue ex
altera tamen: siue ex vtraque parte agentis. scilicet
et non patientis. non debeat esse percussio. quod
audebit negare debere esse quod tanta
bonitate et sapientia permittit. De Recte
get quod audeat: ego vero non audeo. Ad
Quid etiam si secundum naturam rerum consideres.
ut cum clauus ferrei immittitur in corpus domini-
an dices fragilem carnem non debu-
isse penetrari: aut acuto ferro penetrata
non debuisset dolere. De Contra natu-
ram dicerem. Ad Potest igitur contin-
gere ut debeat esse secundum naturam actio vel
passio: que secundum agentem vel patientem esse
non debet: quoniam nec ille agere nec iste debet pati.
De Nichil horum negare possum. Ad
Elides igitur sepius posse contingere
ut eadem actio debeat esse et non debeat esse
diuersis considerationibus. De Ita ap-
te hoc ostendis ut non possim non videre

Ad Unum inter hec te scire volo: quod de-
bere et non debere aliquando dicitur improprie
ut cum dico quia debeo amari a te. Si ei
debeo: vere debitor sum reddere quod de-
beo: et in culpa sum si non amor a te. De
Ita sequitur. Ad Sed cum debeo amari
a te non est a me exigendum: sed a te. De
Fateri me ita optet. Ad Cum ergo dico
quod debeo amari a te. non ita dicitur quasi ego
aliquid debeam: sed quia tu debes amare
me. Similiter cum dico: quod non debeo ama-
ri a te: non aliud intelligitur: quia nisi non de-
bes amare me. Qui modus loquendi est
etiam impotentia et in impotentia: ut cum
dicitur hector potuit vinci ab achille: et achilles
non potuit vinci ab hectore. Non
enim fuit potentia in illo qui potuit vinci: sed
in illo qui vincere potuit: nec potentia
in illo qui vinci non potuit: sed in illo qui vin-
cere non potuit. De Placet mihi quod di-
cis. Quippe utile puto hoc cognoscere.
Ad Recte putas: sed redeam ad verita-
tem significationis a qua ideo incepti ut te
a notioribus ad ignotiora perducerem.
Omnes ei de veritate significationis lo-
quuntur: veritatem vero que est in rerum es-
sentia pauci considerant. De Profuit mihi
hi quod hoc ordine me dixisti. Ad Eli-
deamus ergo quod lata sit veritas significa-
tionis. Namque non solum in his que si-
gna solemus dicere: sed et in alijs omnibus
quod diximus est significatio vera vel falsa.
Quoniam namque non est ab aliquo faciendum
nisi quod quod debet facere: eo ipso quod aliquis
aliquid facit: dicitur et significat hoc se debe-
re facere. Quod si debet facere quod facit
verum dicitur. Si autem non debet mentitur.
De Quauis videar mihi intelligere: tamen
quia mihi inauditi hactenus fuit: aptius
ostende quod dicis. Ad Si es in loco
vbi scires esse salubres herbas et mortife-
ras. sed nescires eas discernere: et esset ibi
aliquis de quo non dubitares: quia illas discer-
nere sciret tibi inroganti quod salubres es-
sent et quod mortifere: alias vero salubres di-

Liber anselmi

ceret eē. alias cōderet cui magis crede-
deres verbo an actioni eius. **D** Non
tū cōderet xbo q̄tū opi. **Ab** Plus q̄
tū diceret q̄ salubres esset ope q̄ xbo.
D Ita ē **Ab** Sicitas si nescires nō
ē mētendū: t mētiret aliq̄s corā te: et
am si diceret tibi ipse se nō debere mētiri
plus ipse tibi diceret ope se mētiri debe-
re q̄ xbo nō debere. Si r̄ dū cogitat ali-
q̄s aliq̄d: aut vult aliud: si nescires an
deberet id velle: siue cogitare: si volūta-
tē r̄ cogitatōz videres: significaret ti-
bi in ipso ope: q̄ debet cogitare t vel-
le. **D** Si ita deberet: vix diceret: sin au-
tē mētiret. In rex q̄ existet ē filius vera
vltā significatō: q̄m corpo q̄ ē: dicit se
deberē eē. **D** Uideo nūc apte qd hac-
ten⁹ nō atadūti. **Ab** Progredeamur
ad ea q̄ testat. **D** Precedet seq̄r **Ab**
Sūmā at vitatē nō negab eē rectitudi-
nē. **D** Immo nihil aliud illā possum
fateri. **Ab** Cōsidera: q̄ oēs sup̄dicte
rectitudines ideo sūt rectitudines. q̄ il-
la in quib⁹ sūt: aut sūt: aut faciunt qd de-
bet: sūmā vitas nō ideo ē rectitudo. q̄
debet aliquid. Siā ei illi debet: ipsa xō
nulli q̄q̄ debet: nec vlla rōe est: qd est:
nūq̄ q̄ est. **D** Intellego. **Ab** Uidel-
etia qūo ista rectitudo sit oīm aliarū vi-
tātū t rectitudinū t nihil sit cā illi. **D**
Uideo t aiadueto in alijs q̄sdā eē tū
effecta. t cū vitas q̄ est i rex exstia sit ef-
fectū sūme vitatis: ipa q̄ cā est vitatis:
q̄ cogitatōis ē: t eius q̄ est i ppoe: t iste
due vitates nulli sūt cause vitatis. **Ab**
Bū p̄sideras. Uū iaz intelligere potes:
qūo sūmā vitatē i meo monologio pba-
ui: nō habere pncipiū vlt finē p vitatem
orōis. Uū ei dixi qm nō fuit vix: q̄ futu-
rū erat aliqd: nō ita dixi: ac si absq̄ pnci-
pio ista orō fuisset: q̄ assereret futūz ali-
ud eē: vt ista vitas eēt de⁹: si qm nō pōt
intelligi qm orō ista eēt vitas illi deesset
vt p b q̄ nō intelligit: qm ista vitas esse
nō potuerit si eēt orō in q̄ eē posset: itel-

ligat illa vitas sine pncipio fuisse: q̄ pā-
ma cā est hui⁹ vitatis. Quippe veritas
orōis nō sp posset eē: si ei⁹ cā nō sp esset
Etenim nō est xā orō: q̄ dicit futūz eē ali-
ud: nisi re ipa aliquid futūz: neq̄ ali-
quid ē futūz si nō sit i sūma vitate. Si
milit de illa intelligēdū est vitate orōis:
q̄ dicit: q̄ pteritū est aliquid. Itā si nullo
intellectu vitas orōni huic si scia fuerit
deesse poterit: necesse ē: vt ei⁹ vitas q̄
sūma cā est i ist⁹ null⁹ finis intelligi pos-
sit. Idcirco nāq̄ vere pteritū dicitur eē
aliquid: q̄ ita est in re: t ideo est aliquid
pteritū: q̄ sic est i veritate sūma. Quia
ppter si nūq̄ potuit nō eē vix futūz eē
aliquid: t nūq̄ poterit nō eē vix: pte-
ritum aliud eē: impossibile ē pncipium
sūme vitatis fuisse aut finē futūz eē. **D**
Nihil tūc orōi obijci posse video. **Ab**
Redeam⁹ ad indagatōem vitatis quas
incepim⁹. **D** Totū hoc p̄tinet ad inda-
gandā vitatē: veritatem redi ad qd vis
Ab Dic q̄ mihi an tibi videat eē alia re-
ctitudo aliq̄: pter has q̄s p̄tēplari sum⁹
D Nō alia pter has: nisi illa: q̄ est in re
bus corporeis: q̄ multū est aliena ab istis:
vt rectitudo xge. **Ab** In q̄ tibi illavi-
des differre ab istis. **D** Quia illa q̄ vi-
su corporeo cōgsci pōt: istas rōis caput cō-
tēplano. **Ab** Nōne rectitudo illa cor-
porū rōe intelligit pter subiectū: t cōgsci-
tur. An si de alie⁹ corpis absentis linea
dubites si recta sit: t mōstrari pōt: qm
nullā pte flectit. Nōne rōne colligit: q̄
recta eā necesse est eē. **D** Etia. Si ea
de q̄ sic rōe intelligit: visu sentit i subie-
cto. Ille xō nō: nisi sola mēte p̄cipi pos-
sūt. **Ab** Possumus igit̄ nisi fallor dis-
simulare: q̄ vitas ē rectitudo sola mēte p̄ce-
ptibil. **D** Nullo mō hō dicere falli vi-
deo. Nepe nec pl⁹ nec min⁹ cōtinet ista
p̄finitio vitatis: q̄ expediat: qm nomē
rectitudinis diuidit eā ab oī re q̄ rectitu-
do nō vocat. **D** Vero sola mēte p̄cipi
pōt dī: sepat eā a rectitudie visib. **Sz**

De veritate

qm̄ docuisti me oēm vītātē esse rectitudi-
nem: et rectitudo idē videt̄ mihi esse qđ
iusticia. Iusticia quog; doce me quid es-
se intelligā. Videt̄ nāq; qđ oē qđ rectuz
est eē: iustū est: et esse: et p̄uersim: qđ in-
iustū est eē: rectū est eē. Iustū ei et rectum
est ignē calidū esse: et vñūquemq; homi-
nem diligētē se diligere. Itā si qđ debet
esse: recte et iuste ē: nec aliud recte et iuste
est: nisi qđ debet eē: sicut puto nō potest
aliud eē iusticia: q̄ rectitudo. In sūma
nāq; et simplici natura: q̄uis nō ideo sit
recta et iusta: qđ debeat aliud: dubiū ta-
mē nō est idē eē rectitudinem et iusticiam.
Ab̄ Habes igit̄ diffinitionez iusticie: si
iusticia nō est aliud q̄ rectitudo. Et qm̄
de rectitudine sola mēte pceptibili loqui-
mur: inuicē se diffiniunt vītaz et rectitu-
do et iusticia: vt qui vñā eaz nouerit: et
alias nescierit: p̄ notā ad ignorarū scie-
tiā ptingere possit. imo qđ nouerit vñā
alias nescire nō possit. Quid ergo
An dicem⁹ lapidē iustū cuz a supiorib⁹
inferiora petit: qđ facit qđ debet: quē-
admodū dicim⁹ hominem iustū: qđ cū quod
debet facit. Ab̄ Nō solemus hui⁹ a ius-
ticia iustū dicere. D̄ Lur ḡ magis hō
q̄ lapis iust⁹ est: si vterq; iuste facit. Ab̄
Quidē an nō putas facere hoīs a facere
lapidis aliq̄ mō differre. D̄ Scio qđ
homo spōte: lapis naturaliter et nō spō-
te facit. Ab̄ Idcirco lapis. nō dicitur
iust⁹: qđ nō est iustus: qui facit qđ debz:
si nō vult qđ facit. D̄ Dicemus ḡ iustū
eē equū cū vult pasceri qđ volēs facit qđ
debz. Ab̄ Nō dixi iustū eē eū qui facit
volēs qđ debz: s̄ dixi nō est iustū qui nō
facit volēs qđ debet. D̄ Dic ergo quid
sit iust⁹. Ab̄ Queris vt video diffiniti-
onē iusticie: cui laus debet sicut p̄trario
ei⁹: s̄z iniusticie debet vitupatio. D̄
Illam q̄ro. Ab̄ Cōstat qđ illa iusticia
nō est in vlla natura: qui rectitudinē nō
agnoscat. Quicquid enī nō vult rectitu-
dinē etiā si eā tenet: non meret̄ laudari:

qđ teneat rectitudinem: velle at̄ illā nō va-
let: qđ nescit eā. D̄ Ulex ē. Ab̄ Recti-
tudo igit̄ que tenenti se laudē acquirit:
non ē nisi in rōnali natura: que sola re-
ctitudinē de qua loquimur p̄cipit. D̄
Ita sequit̄. Ab̄ Ergo qm̄ oīs iusticia
est rectitudo: nullaten⁹ iusticia que ser-
uantē se facit laudabilē nisi in rationabi-
lib⁹. D̄ Nō pōt aliter eē. Ab̄ Ubi
igit̄ tibi videt̄ ista iusticia i hoīe que ra-
tional est. D̄ Nō est nisi in voluntate
aut scientia: aut in ope. Ab̄ Quid si
quis recte intelligit: aut recte opatur: nō
at̄ recte velit laudabit eū qđq; de iusticia
D̄ Nō. Ab̄ Ergo nō est ista iusticia
sciētie rectitudo aut rectitudo actōis: s̄ re-
ctitudo volūtatis. D̄ Aut herit aut ni-
hil. Ab̄ Videt̄ tibi sufficienter esse dif-
finita iusticia quā querim⁹. D̄ Tu vi-
de. Ab̄ Quicūq; vlt qđ debet: putas
eū recte velle: et habere rectitudinē volū-
tatis. D̄ Si quis nesciens vult quod
debet: vt cū vult hostiū claudere s̄ illuz
qui ipō nesciente vult in domo aliū occi-
dere siue iste habeat siue nō habeat ali-
quā volūtatis rectitudinem: non habet
illā quā querim⁹. Ab̄ Quid dicis de
illō qui scit se debere velle qđ vult. D̄
Potest cōtingere vt intelligēs velit qđ
debet: et nolit se debere. Itāz cū latro co-
git̄ ablatam reddere pecuniam: palam
est: qđ nō vult se debere: qm̄ igitur cogit̄
velle reddere: qđ debuit sed h̄ nullaten⁹
laudād⁹ est hac rectitudine. Ab̄ Qui
cibat esurientē pauperē ppter inanem
glīam: vult se debere velle qđ vult. Id-
circo nāq; laudatur: quia vult facere qđ
debet. Quid itaq; de isto iudicas. D̄
Non ē huius rectitudo laudāda: et ideo
non sufficit ad iusticiā quāz querimus.
Sed ostēde iā que sufficiat. Ab̄ Om-
nis volūtas sicut vult aliquid: ita vult
ppter aliud. Itā quēadmodū cōsiderā
dū est qđ velit: ita vidēdū est cur velit.
Quippe nō magis recta debet eē volē:

do quod debet: q̄ volendo ppter quod debet. Quapropter ois voluntas habz qd̄ z cur. Om̄ino nāq̄ nihil volumus: nisi sit cur velimus. **D** Sēs hoc i nobis cognoscimus. **Ad** Cur aut̄ tibi videt̄ vnicuiq̄ volēdū qd̄ vult: vt laudabilem habeat volūtātē. Quid ei volendo sic palā est: q̄ q̄ nō vult qd̄ debet: iustus nō est. **D** Nec min⁹ aptum mihi videt̄: q̄ sicut volēdū est vnicuiq̄ qd̄ d̄z ita volēdū est: ideo: q̄ debet vt iusta sit ei⁹ volūtās. **Ad** Bñ intelligis h̄ duo necessaria eē volūtati ad iusticiāz velle: scz q̄ debet: ac ideo quia debet. Sz dic an sufficiant. **D** Cur nō? Lū aliquis vult qd̄ debet: q̄ cogit: z ideo cogit: q̄ h̄ velle debet: nōne h̄ quodāmodo vult q̄ dicif: qm̄ debet. **D** Non possū negare. Sz alio mō vult iste: alio mō vult iust⁹. **Ad** Distingue istos modos. **D** Iustus nāq̄ cū vult qd̄ debet: seruat volūtatis rectitudinē: nō ppter aliud in quā iustus est: q̄ ppter ipam rectitudinem. Qui autē nō nisi coactus: aut extranea mercede cōductus: vult qd̄ debet: si seruare dicēdus ē rectitudiez: nō eā seruat ppter istā: sed ppter aliud. **Ad** Volūtās q̄ iusta est: que sui rectitudinem suat ppter ipam rectitudinem. **D** Aut ista aut nlla iusta volūtās ē. **Ad** Iusticia igit̄ est: rectitudo volūtatis ppter se seruata. **D** Vere hec est iusticie diffinitō quā q̄rebam. **Ad** Vide tñ ne forte alī qd̄ in ea debeat corrigi. **D** Ego nihil in ea corrigēdū video. **Ad** Nec ego. Nulla nāq̄ iusticia est: q̄ nō est rectitudo: nec alia q̄ rectitudo volūtatis iusticia dicif p se. Dicif ei rectitudo actiois iusticia: s̄ nisi cū iusta volūtate sit actio. Rectitudo āt volūtatis etiam si impossibile sit fieri qd̄ recte volum⁹: tñ nequa: q̄ amittit nomē iusticie. Qd̄ aut̄ suatq̄ dicif forte dicet aliq̄s: si rectitudo volūtatis nō nisi cū seruaf̄ dicenda iusticia ē nō mox vt habet̄ iusticia: sed nec accipit̄

mus iusticiā: cū illam accipimus: sed nos seruādo facimus eā iusticiā eē. Nā prius accepimus illā z habemus quam seruamus. Nō enī ideo illā accipimus: nec idcirco illaz primit⁹ habemus: quia seruamus: sed illam incipim⁹ ideo seruare: q̄ accipimus z habemus. Sed ad h̄ respōdere nos possumus: q̄ simul accipimus illam z velle habere. Nō enī illā habemus: nisi volēdo: et si eā volumus hoc ipō solo eā habemus. Sicut aut̄ illam siml habemus z volumus: ita illaz simul volumus z fuamus: qm̄ sicut eaz nō seruamus: nisi cū illam volumus: sic nō est: qm̄ eam velimus z nō seruem⁹: sz q̄ diu eaz volumus: seruamus: z donec seruamus: volumus. Qm̄ ḡ eodē tempore cōtingit nobis illam z velle z habere: nec diuerso tpe in nobis sūt et velle z seruare: eā ex necessitate simul accipim⁹ z habere illam z seruare: z sic q̄ diu habemus seruamus: nec vlla ex his generatur incōuenientia. Quippe sicut eiusdem rectitudinis acceptio natura pus ē q̄ habere aut velle illam qm̄ habere illam aut velle nō est eā acceptiois: sed acceptio facit velle illam z habere: z tamen simul suat tpe: acceptio z habere z velle. Simul enī accipimus illā: z accipere z habere: z tamē simul sūt tpe acceptio z habere z velle: z mox vt est accepta est habita: z volumus eam ita habere seu velle eam q̄uis natura pus sint q̄ seruare illā: simul tamē sūt tpe. Quare a quo simul accipimus z habere z velle z seruare volūtatis rectitudinē: ab illo accipimus iusticiā: z mox vt volum⁹ z habemus eandē rectitudinem volūtatis iusticia dicēda ē. Qd̄ xō addidim⁹ ppter se ita necessariū est: vt nullo modo eadez rectitudo nisi ppter se suata iusticia sit. **D** Nihil possum cogitare ptra. **Ad** Vide tñ tibi q̄ ista diffinitio possit aptari sūme iusticie fm̄ q̄ de re loq̄ possumus. de q̄ nihil aut vix ppe aliqd̄ po-

De veritate

test dici. **D** Licet nō sit ibi aliud volū-
lūtas: aliud rectitudo tamē sicut dicim⁹
potestare diuinitatis: aut diuinā prātē
sine potētē diuinitatē: cuz in diuinitate
nō sit aliō potestas q̄ diuinitas: ita nō
incōuenienter dicim⁹ ibi rectitudinem vo-
luntatis: aut volūtariā rectitudinem seu
rectā volūtate. Sicut illā rectitudinē di-
cimus ppter se seruari: de nulla alia re-
ctitudinē tā cōuenienter dici posse vide-
tur. Sicut enī nō aliud illā s̄ ipā se ser-
uat: nec p aliō nisi p se: ita nō ppter ali-
ud s̄ ppter se. **Ad** Indubitatē itaq̄
possum⁹ dicere: q̄ iusticia ē rectitudo vo-
luntatis: q̄ rectitudo ppter se seruaf. Et
qm̄ ubi qd h̄ ob: suaf: nō habem⁹ p̄ci-
piū passiū p̄ci: t̄p̄is p p̄ci possum⁹ vi
passiuo p̄terito p̄ci pio eiusdē ubi **D**.
hūc vsū habemus notissimū: vt p̄ter-
itis p̄ci p̄is passiuis vtamur p p̄ci b⁹
q̄ latinitas nō habet: sicut nō habet p̄e-
rita p̄ci pia a x̄bis actiuis z neutris. et
p p̄teritis q̄ nō habet vt p̄ci b⁹. vt
si dicat de aliquo: hic q̄ studēs z legens
didicit: nō nisi coact⁹ docet: id ē qd dūz
studuit z didicit v̄l legit: nō nisi cuz co-
gitur docet. **Ad** Bene ergo dicimus
iusticiam esse rectitudinē volūtatis sua-
tam ppter se: id est q̄ seruatur ppter se.
Et hic est q̄ iusti dicunt aliq̄ recti cor-
de: id est recti volūtate: aliq̄ recti sine
adlectōe cordis: qm̄ nullus intelligitur
rectus nisi ille q̄ rectā habet volūtatem
vt est illud. gl̄iamini oēs recti corde. et
illō videbūt recti z letabūt. **D** Sa-
tisfecisti etiaz pus de diffinitōe iusticie:
trāseam⁹ ad alia. **Ad** Redeamus ad
rectitudinem seu veritatē: quib⁹ duob⁹
noībus qm̄ de rectitudine mēte sola p-
ceptibili loq̄mur: vna res significat: q̄
genus ē iusticie: z q̄ramus an sit vna so-
la v̄tas in oībus ill in q̄bus v̄tatē dici-
mus esse: an ita sint v̄tates plures: sicut
plā sunt in q̄b⁹ cōstat eē veritatem. **D**
Hoc mltū nosce desidero. **Ad** Cōstat

q̄ in q̄cūq̄ re sit v̄tas nō est aliud q̄ re-
ctitudo. **D** Nō hinc dubito. **Ad** Si
ergo plēs sūt v̄tates fm plēs res: plēs
q̄ sūt rectitudines. **D** Hoc q̄ nō min⁹
certū ē. **Ad** Si fm diuersitates rerū
neccesse ē diuersas rectitudines: vtiq̄ fm
res ipas habēt eē suū eedē rectitudines
vtiq̄ fm res ipē in q̄bus sūt variantur:
sic q̄ rectitudines varias esse neccesse ē.
D In vna re in q̄ rectitudinem esse dici-
mus ostendē q̄ in ceteris intelligā. **Ad**
Dico q̄ si rectitudo significatōis idō ē
alia q̄ volūtatis rectitudo: q̄ ista i vo-
luntate: ista i significatōe ē: habet suū
eē rectitudo p̄ci significatōem z fm eā
mutat. **D** Ita ē. Lū ei significat esse
qd est: aut nō eē qd ē: recta significatio
est: z constat eē rectitudinem sine q̄ signi-
ficatio recta neq̄tē. Si v̄o significet
eē qd non est: aut nō eē qd ē. aut si nihil
oīno significet: nlla erit rectitudo signi-
ficatōis: q̄ nō nisi i significatōe ē. Quā-
pp̄ per significatōz h̄z eē: z p eā mutat
eius rectitudo: quēadmodū color: p cor-
pus habet eē z nō esse. Existēte namq̄
corpe colorē ei⁹ neccesse ē eē: z p̄te cor-
pore colorē ei⁹ manere impossibile est. **Ad**
Nō sūt se h̄z color ad corp⁹ vt recti-
tudo ad similitudinē significatōnum. **D**
Oīde dissimilitudinē. **Ad** Si null⁹ aliq̄
significare velit s̄q̄ qd significadū ē erit
nlla p signa significatō. **D** Nlla. **Ad**
An ideo nō erit rectū vt significet qd si-
gnificari debet. **D** Nō idcirco min⁹
erit rectū aut min⁹ exigit rectitudo. **Ad**
Ergo nō existēte significatōe nō perit
rectitudo q̄ rectū ē z q̄ exigit z qd signi-
ficadū ē significet. **D** Si interis: nō
eēt rcm̄ h̄ nec ipā h̄erigeret. **Ad** Pu-
tasne cū significat qd significari debet:
significatōz tūc rectā eē: pp̄ h̄c z fm
h̄c ipam rectitudinem. **D** Immo non
possum⁹ alit cogitare. Si ei alia rectitudie
recta eēt significatio: p̄te ista nihil p-
hibet rectā eē significatōz. **Ad** S̄z n̄

la est recta significatio q̄ significat q̄ nō
est rectū significari: aut q̄ nō exigit rec-
titudo. Illa igit significatio ē recta: alia
rectitudie: q̄ illa q̄ pmanet p̄terēte sig-
nificatioe. **D** Palā ē. **Ad** An itaq; nō
vides: q̄ nō idō ē rectitudo ī significati-
one: q̄ tūc incipit eē cū significat eē qd
est v̄l nō est. **Sz** q̄ significatio tūc fit fm
rectitudinem q̄ sp̄ est: nec ob h̄ abest a sig-
nificatioe: q̄ p̄st cū sicut nō debz: aut cū
nulla sit significatio s̄ qm̄ tūc significatio
deficit āte: deficiēte rectitudie. **D** Sic
video vt nō possim nō videre. **Ad** Re-
ctitudo itaq; q̄ significatio recta dicitur
nō habet esse z nō esse aut aliq̄e motū
p̄ significationē q̄uocūq; moueatur ip̄a
significatio. **D** Adibi nihil iā clarius.
Ad Pōt ne p̄bari colorē s̄lt se habere
ad corp⁹: quo mō rectitudo se habet ad
significationē. **D** P̄optior nūc sum p̄-
bare q̄ valde dissimiliter. **Ad** Puto
q̄ iā tibi notū est: qd de volūtate z eius
rectitudie z de alijs q̄ rectitudinem habe-
re dñt s̄tēdū est. **D** Q̄ino video hac
ip̄a rōe p̄bari quoquo mō ip̄a sunt recti-
tudinem immobilē pmanere. **Ad** Quid
itaq; p̄seq̄ existimas de ip̄is rectitudinib⁹
bus. Sūt alie ab inuicē: aut ē vna z ea-
dē oīm rectitudo. **D** Sūp̄ cōcessū est:
q̄ si ideo s̄t p̄les rectitudines qm̄ p̄les s̄t
sunt res in quibus considerantur: neces-
se est eas existere z variari fm̄ res ip̄as:
q̄ nequaq; fieri demonstratū ē. Quap̄to
p̄ter nō ideo sūt p̄les rectitudines: q̄ plu-
res sūt res ī q̄bus sūt. **Ad** An habes
aliquā aliā rōem cur tibi p̄les videant:
p̄ter ip̄az rerū p̄silitatē. **D** Sicut istā
nullā eē cognosco: ita nullā aliā inueni-
ri posse cōsidero. **Ad** Una itaq; z ea-
dē est oīm rectitudo. **D** Sic me fateri
neceste ē. **Ad** Ampli⁹. Si rectitudo nō
est ī reb⁹ ill̄ que dñt rectitudinem: nisi cū
sūt fm̄ q̄ dñt: z h̄ solū est ill̄ rectas esse:
manifestū est eaz oīm vnā eē rectitudi-
nē. **D** Nō pōt negari. **Ad** Una igit

in oib⁹ illis ē veritas. **D** Et hoc nega-
ri impossibile ē. **Sz** tñ ostēde mihi: cur
dicim⁹ hui⁹ v̄l illius rei veritatē velut ad
distinguedas veritatis differētias: si nullā
ab ip̄is reb⁹ assumūt diuersitatē. **Ad** Hi
nāq; vix p̄cedūt nullā eē dñtiā inter ve-
ritatē volūtatis: z eā q̄ dñt actōis: aut ali-
cui⁹ alioz. **Ad** Improbe hui⁹ vel illi⁹
rei esse dicis: qm̄ illa nō in ip̄is reb⁹ aut
ex ip̄is aut p̄ ip̄as in q̄b⁹ eē dicis h̄z sūt
eē: s̄ cū res ip̄e fm̄ illā sūt q̄ sp̄ p̄sto ē his
q̄ sūt: sicut debet: tūc dñt hui⁹ vel illi⁹ rei
veritas: vt veritas actōis volūtatis quē ad
modū dicis tēp⁹ hui⁹ v̄l illi⁹ rei: cū vnū
z idē sit tēp⁹ oīm: q̄ sūt ī eodē tēp⁹ sit: est
nō eē h̄ v̄l illa res nō min⁹ eē idē tēp⁹.
Nō ei dicis ideo tēp⁹ hui⁹ vel illi⁹ rei: q̄
tēpus est in ip̄is reb⁹: sed q̄ ip̄e sūt ī tēp⁹
Et sicut tēpus p̄ se consideratū nō dñt
tēpus alicui⁹: sed cū res que ī illo sunt:
cōsideram⁹: dicim⁹ tēpus hui⁹ vel illi⁹
rei: ita sūma veritas p̄ se subsistēs nullius
rei est: sed cū aliqd fm̄ illa ē: tūc eius di-
citur veritas vel rectitudo.

Explicit liber de veritate.

**Incipit liber beati Anselmi archiepi
cathariensis de similitudinibus: de di-
uisione voluntatis.**

Voluntas tri-
pliciter intelligit̄. Volūtas
etenī dicis illō animē instru-
mentū: quo vult: z affectō eius dē instru-
mētū. Affectio dō est affectio instrumētū
volēdi. Hec volūtas q̄ dicis affectio: est
ad tēpus q̄ si sopita: q̄ est eoz que mēs
nō memorat: sed mox vt ea recollit z in-
strumētū volēdi appetit. Itē volūtas di-
cis velle vel vsus ipsius instrumētū.

Similitudo inter mulierē z volūtātē

Voluntas itaq; illa que est instru-
mentū volēdi. Sic est inter de-
um z dyabolū: quo modo muli-
er inter suū legitimum virum: z aliquem
adulterz. Vir ei p̄cipit vt sibi cōiūgafz

De similitudinibus

f. R. h.

Adulter vero persuadet: ut et sibi copuletur. Si itaque se soli legitimo viro coniungat: legitima est: et ipsa filiosque legitimos generat. Si ei adultero se iunxerit: adultera est: et ipsa filiosque adulteros parit. Sicut ergo deus impat voluntati: ut societur ipsi soli. Diabolus vero ex alia parte suggerit: ut coniungatur et sibi. Si itaque se soli deo iunxerit. id est sancti spiritus suggestionem velut semine bonum recipit: fit ei coniunx legitima: filiosque legitimos generat: id est virtutes et opera bona: mor ei ad impium ei aperit: omnes anime et corporis sensus: et ad impleendum quod precepit deus.

De sensibus anime.

Ipsa namque apitur ad virtutum affectionem et ad volendum optanda memoria deo ad memorandum memoranda: cogitatio ad cogitandum cogitanda: intellectus ad discernendum quod est volendum vel memorandum: siue cogitandum. Animus quoque ad caritatem erigitur: ad humilitatem deponitur: ad patientiam roboratur: ad alias virtutes generandas aperitur.

De sensibus corporis.

Similiter et corporis sensus aperitur ad impium ei: ut visus ad recte videnda: auditus ad audiendum dei verba: gustus ad gustanda: odoratus ad odoranda: tactus ad tangenda. Oculi quoque ad videndum et plorandum. Nasus ad bene loquendum. Pedes ad recte operandum: pedes ad ambulandum quo debent. Sicque una sola voluntas: postquam dei voluntati coniuncta: tot virtutes generat et opera bona.

De obedientia.

Etiam autem voluntatis affectio siue usus obediens voluntas vel obedientia dicitur: quia dei voluntati obediens eam habet aduocatam: si quare cur hoc vel illud velit. Si hec voluntas que dicitur instrumentum volendi dyabolo se iunxerit: eius recipiendo suggestionem velut inordinatum semine adultera mater effecta filiosque adulteros: id est vitia et opera mala generat.

universos ei hominis sensus claudit ad ea que precipit deus: preadit: ad ea que iubet dei abolus ipsa namque prius apitur ad affectum vitiorum: et ad ea volendum: ac deinde hominis sensus aperit ad ipsa perpetrandum.

De inobedientia et propria voluntate

Etiam vero affectio siue usus inobediens voluntas vel inobedientia vel etiam propria voluntas dicitur: propria quippe voluntas est que dei voluntate sibi aduocatam habere non potest: ut si quare cur hoc vel illud velit: respondere faciter non valet: quia et deus vult et hoc velit. Affectio autem siue usus ille ex dyabolica nascens suggestionem dei voluntate sibi aduocatam non potest habere: utraque igitur voluntas est propria. Etiam propria voluntas: que quia a dei voluntate porro prius: ob hoc propria recte nominatur. Hec autem propria voluntas: supbia est illa: quam initium omnis peccati scriptura nuncupat. De supbia

Supbia idem vocatur: quia super quam debeat gradus. Supbia namque supgressio dicitur. Propria itaque voluntas: quia dei voluntati non subiacet: sed super eam extollitur: ob hoc recte supbia dicitur. ipsa quoque omnis peccati est initium: quia ex ea nascitur omne peccatum: et quod homo illam habet a se: nec voluntatem dei quam sequitur vult habere super se ipso deo aufert: quod proprie et singulariter dicitur habere. Et propria voluntas soli deo pociat.

Etiam autem deus quicquid vult: dicit velle propria voluntate: ita ut aliam quam sequatur non habeat super se. Cum igitur tur homo vult aliquid per propria voluntatem: deo aufert quasi suam coronam: sicut ei corona soli regi competat: sic propria voluntas deo soli. Et sicut regem aliquem inhonorat: qui suam coronam ei coronato aufert: sic homo inhonorat deum: qui aufert ei proprie voluntatis privilegium: habendo quod ille debet habere soli: sicut propria voluntas dei fons est et origo totius boni: ita propria voluntas hominis totum est exordium mali.

Similitudo inter propria voluntatem et fontem

Ecce enim est velut fons quidam: qui in

tria capita diuiditur: e qbus riuū diuerſi innumerabiles demant: q̄ locis in qbus dā ab inuicē ſepantur: aliqb̄ x̄o duo z duo: vel ples plurib̄ p̄iungant. Ita q̄ p̄p̄a volūtas i genera tria diuidit: e q̄b̄ vitia diuiſa z ſine nūero naſcūt q̄ aliqñ i hoie ſt diſtūcta: qñq̄ x̄o duo v̄l p̄la p̄iūcta. De trib̄ generibus p̄p̄e volūtat̄is

Propria nāq̄ volūtas aut eſt i delectatōe: aut in exaltatōe: aut curioſitate. De delectatione.

Delectatōis genera ſūt duo p̄ncipalia: vnū exteri⁹ in qñq̄ corp̄is ſēſib̄: aliud interi⁹ in aīe affectōib̄. De qñq̄

Ent at̄ corp̄is ſenſus (corp̄is ſēſib̄) ſus viſus: auditus: guſt⁹: odorat⁹: z tactus q̄ ideo ſenſus dicūtur: q̄ p̄ eos exteriora ſentiunt: p̄ viſū enī forme z colores. p̄ auditū ſoni: p̄ guſtū ſapores: p̄ olefactū odores: p̄ tactū dura v̄l mollia calida v̄l frigida: aſpa vel leuia: grauiā vel leuia ſentiūtur. Hoꝝ at̄ ſenſus ſenſum delectatō rari⁹ eſt bona: ſepi⁹ vero mala. Bona etenī eſt cū dei volūtatē ſibi aduocatā habet: mala x̄o cum eam ſibi aduocatam habere non poteſt.

De generibus delectationis male.

Malius aſt delectatōis male genera ſūt triginta z vnū: e quib̄ quinq̄ ſūt ſimplicia: decē duplicia. Alia decē triplicia: qñq̄ q̄druplicia vnū x̄o ex quinq̄ p̄tibus conſtat.

De ſimplicibus generibus.

Quinq̄ itaq̄ ſūt ſimplicia: q̄ p̄le riq̄ delectat p̄ ſe vnusq̄q̄ qñq̄ ſenſuū. Aliqñ enī ſolus vane delectat viſus: vt i cōcupiſcēdo eq̄nos certatim p̄currere: aut accipitres volantes alias aues cape. Aliqñ ſolus audit⁹ vt cū hoīem delectat ad aurē ſuā dum uiam p̄cutere: q̄ eā audit dulciter ſonare. Aliqñ ſolus guſt⁹: aut i comedēdo mel imoderate nō tñ viſu delectable. Aliqñ ſolus olefact⁹: vt cū aliq̄s deſert ſemina ſuis ſuſpēſū vt ſibi ſuauiſſe re

doleat. Aliqñ ſolus tactus: vt cū aliq̄e imoderate reſectum cōrectare oblectat v̄trem ſuū.

De decē duplicibus. Ecce x̄o ſūt duplicia: q̄ p̄le riq̄ delectant ſimul duo z duo idē ſenſu. Aliqñ enī cū delectantur viſus z audit⁹: vt cū nimis delectando canes beſtias inſeq̄ vidētur: z clamare poſt ip̄as audiunt. Aliqñ viſus z guſt⁹ vt cū maiori delectatōe vinū limpidiſſimū cōſpiciat ſaphirino ciphō: z bibitur. Aliqñ viſus z olefact⁹: vt in vidēdo ſil z olefaciēdo nimis rubentes roſas. Aliqñ viſus z tactus: vt in p̄ſpiciēdo z cōplanādo aliq̄e municipes albū. Aliqñ audit⁹ z guſt⁹: vt cū aliquem ſic bibere delectat: vt inter labia ſua ſonitū quēdā pulſando facit. Aliqñ auditus z olefact⁹: vt cū aliq̄e bibēdi auuiditate delectat auſcultare muſū: ebuliēs applicata aure: z eius odorē narib̄ attrahere. Aliqñ audit⁹ z tact⁹: vt cū aliq̄s nimis delectat citharā reſonātem audire: z eādē p̄cutiēdo tāgere. Aliqñ guſt⁹ z olefact⁹ vt cū imoderate edūtur galline: pipe cimini diligētē p̄dite. Aliqñ guſtus z tactus: vt cū gulofitate madūtur ſic⁹ maturo: dulces ad edēdū: z leues z molles qd̄ tangēdū. Aliqñ olefact⁹ tactusq̄: vt cū vngēto bñ olētī q̄s vngit.

De tri. Ecce q̄ ſūt triplicia: q̄ (triplicib̄) ſepēterni z terni delectant corp̄is ſenſus ſup̄dicti. Aliqñ enī cōdelectant viſus auditus z guſt⁹: vt cū nimis auidē celeride edūtur: q̄ quaſi nix candide vident: ſpōteq̄ manib̄ z dētib̄ ſic attrunt: vt reſonare audiant. Aliqñ viſ⁹ et audit⁹ z olefact⁹: vt cū aliq̄s i ortu reſidet: vt virides herbas aſpiciat: fabulas audiat: flores olefaciat. Aliqñ viſus auditus z tactus: vt cū mlier ſpecioſa delectatōis cauſa p̄ſpiciat: luxurioſa loq̄ audiat: ſi inſtea tāgit. Aliqñ viſ⁹: guſt⁹ z olefact⁹: vt cū aliqñ delectat inſpicere vinū herbis cōfectū: cintillare: bibere: z olefa

De similitudinibus 7

cere. Aliqñ vis⁹ et gust⁹ et tact⁹: vt cū ali qd est saturat⁹ racemis: vineā tñ deābu: lat: vt q̄p pulcre i ea racemi depēdeāt vi deat: et hos atq; illos p̄trectās degustat. Aliqñ vis⁹ et olefact⁹ et tact⁹: vt cū diu ni mis lilla p̄spicit: olefacit: tangit. Aliqñ audit⁹ gust⁹ et olefact⁹: vt cū diuites de: lectāt ceruos i siluis clamātes audire q̄: rūdā iā captoꝝ carnes pipe p̄ditas inte riz edere. Aliqñ audit⁹ gust⁹ et tact⁹: vt cū aliq̄s i balneo residēs fabulas audit edit: bibit aq̄ tēporē circūq; tāgit. Ali qñ audit⁹ olefact⁹ et tact⁹: vt cū aliq̄s cā tilenas audit: duz i lecto molli⁹ strato q̄scit: vbi et herbas sp̄sas olefacit. Ali qñ gust⁹ olefact⁹ et tact⁹ et cū nocte ma diunē immoderate poma sapida odife: ra molliā. De quinq; q̄druplicib⁹.

Quiq; dō q̄druplicia sūt qz plex q̄s sūt q̄terni delectat. Aliqñ de: lectant siml vis⁹ et audit⁹ et ole: fact⁹: vt cū i nuptijs ludi vidētur: cātile ne audiunt: cibi et por⁹ deliciofi sumūt: corūq; odor sentit. Aliqñ audit⁹ gust⁹: olefact⁹ et tactus: vt cū in nocte nihil ibi videt quo delectat vis⁹: s̄ cū auditu: gu stus olefactu delectat: et tact⁹: vt cū spō sus et spōsā amplexat: aut aliud ab alio libidine tāgit. Aliqñ gust⁹ et olefactus tactus et vis⁹: vt cum ibi nihil delectabile auditu audit: s̄ assūt alia q̄b⁹ ceteri sen: sus q̄sq; suo mō delectatur. Aliqñ olefa ctus et tactus et vis⁹ et auditus: vt cū ibi nihil gustat: s̄ flores ibi asp̄s delectat puiuas olefacere tāgere inspicere diuer sos musicoꝝ sonos auscultare. Aliqñ ta ctus vis⁹ auditus et gustus: vt cū ibi ni hil habet quo delectet olefact⁹: sed tñā q̄bus ceti q̄tuor sens⁹ condelectantur.

De vltimo genere delectatōis male. **U**bi at ex q̄nq; p̄tibus p̄stat: qz q̄nq; delectant siml hi oēs cor: poz sens⁹. Aliqñ ei delectat ho: minē dom⁹ interius ornatā consp̄cere: ebrios i ea decātates audire: ibidē et ip̄s

sū de cornib⁹ deauratis potare: et flores p domū disp̄s olefacere: ip̄os vlt cor: nua vlt alia tactu cōtrahere delectabilia. Trigita vtiq; et vnū genera sūt delecta: tōis ad q̄nq; corpis sēsus p̄tinentia: qui his trigita et vno delectant mōis: ex q̄: bus duplicia simplicib⁹ sūt peiora du: plicib⁹: triplicia triplicibus: q̄druplicia q̄druplicib⁹: illd qd ex q̄nq; p̄tibus con stat. Q̄to enī p̄les sēsus i delectatōe so: ciant: tāto ip̄a delectatō peiorat. Attñ aliqñ peior ē vni⁹ q̄s oīm sūt delectatio.

Rautius ē enī detractatōez libetē audire q̄ flores pulcros asp̄cere: tāgere: olefacere: in tea bibere semel aut bis plusq; est necesse aliqd otiosū x̄bu: audire. S̄ i eodē parib⁹ ve p̄tis peius est p̄les q̄ pauciores sens⁹ delectari: pe: ius ē enī delectari visu et auditu inhone sti ioci: q̄ visu tñ: aut auditu tñ. Item peius ē immoderate delectari gustu: et olefactu pot⁹ confecti: q̄ tñ gustu: aut tñ olefactu alicui⁹ deliciofi cibi. Itaq; ex ill trigita et vno generib⁹ delectatōis alia sūt mala: alia peiora. Abala in quib⁹ pauciores delectant sens⁹: aut si fu erint p̄les oblectant in leuioꝝ. Peio: ra in quib⁹ delectant: aut si fuerit pauci oꝝ: in grauiorib⁹ delectant. Tot igit et talia sūt genera delectatōis: q̄ delecta tur q̄sq; sēsus corpis. De aie delectatōe

Alius dō q̄ delectat aia: genera sūt mltro plā. Quicqd enī extiores sē sus sentiūt: sentiēdo aie inuūt: q̄le sit il: lud qd sentiūt vtiq; q̄litate rei rep̄senta uerūt sibi: et qd sentiebāt sentire omise: rint: delectat aiaz idē cogitare: et totidē mōis q̄t sibi sēsus rep̄tauere. Sicut ei sens⁹ singlos aut binos: aut ternos: aut q̄ternos: aut siml oēs delectat illd vlt il lud sentire et aie rep̄tare: ita et aiam de: lectat cogitare: qz sens⁹ eisdē mōis illud vlt illd sēserūt: sentiēdoq; sibi rep̄taue: rūt: sed si sēfisset rep̄tare possent. Tot mōis delectat aiaz cogitare q̄t sibi sēsus

valent representare. Nunq̃ enim vis⁹
representavit ei domum auream totam
q̃ nō vidit. Nec audit⁹ sonū toto mun-
do diffusū: q̃ nō audit. Nec gust⁹ panē
melle dulciore: q̃ nō gustavit. Nec ole⁹
factus vinū balsamo flagratū: q̃ non
olefecit. Nec tact⁹ indumēta lanea line-
is leniora: q̃ nō tetigit: nec alia mlt̃a ei
repsitauerūt sensus: q̃ nō senserunt: s̃ si
sensissent: representare possēt. Et tñ ad h̃
aut alia h̃mōi inania imaginari delectat
aut si sens⁹ sensisset: etq̃ singuli aut bini
aut trini aut q̃terni aut siml̃ oēs represen-
tassent. Sūt ⁊ alia delectatōis genera:
q̃ nec sens⁹ valēt ei representare: nec ip̃a p̃
p̃ imaginationē cogitare: vt cū in sup-
bia delectat sine oī imaginatōe. Hanc
etenī sens⁹ nō valēt illi representare: q̃ nec
visus pōt discernere: vt ⁊ sit alba vel ni-
gra: nec audit⁹ an sit sonora aut rauca:
nec gust⁹ an sit dulcis ṽl amara: nec ole-
fact⁹ an sit redolēs vel vetida: nec tact⁹
an sit mollis ṽl dura: levis ṽl aspa: cali-
da vel frigida. Ip̃a q̃z aīa nō valet ima-
ginari: vt ⁊ supbia sit tal' aut tal': q̃ est i
exaltatōe solius cogitatōis. Ab̃to igit̃
pl̃a genera sūt delectatōis q̃ aīa delecta-
tur: qm̃ illi⁹ quib⁹ q̃nq̃z corp̃is sens⁹ ob-
lectant: q̃ ⁊ eadē delectat illa memora-
re: q̃ illos sentire ⁊ totidē mōis q̃t sibi re-
presentare: ⁊ alia imaginari q̃ illi sibi non
repsitauerūt: q̃ nūq̃z senserūt: s̃ si sensis-
sent: representare possent: ⁊ qdā cogitare:
q̃ nec illi pōt sentire: nec ip̃a p̃ imagina-
tionem cogitare: s̃ simplr̃ sine oī imagi-
natōe. De q̃nq̃z generib⁹ exaltatōis

Exaltatōis sūt genera q̃ndeciz: e-
q̃bus q̃tuor sūt simplicia: sex du-
plicia: q̃tuor triplicia: vnū vero
quadruplex. De quatuor simplicib⁹

Quatuor itaq̃ sūt simplicia: q̃ est
exaltatio aliq̃i i sola opinione: vt
si q̃s opinet̃ se eē dignū p̃tificatu: nec
tñ velit fieri ep̃s. Aliq̃i i sola volunta-
te: vt si velit fieri ep̃s: nec tñ opinet̃ se eē

dignū ep̃atu. Aliq̃i i sola locutōe: vt si
iactet se eē dignū: nec tñ velit fieri: sciēs
eē indignum. Aliq̃i i solo ope: vt si q̃s
infim⁹ p̃ ignorantia affideat iuxta regē

De sex duplicibus.

Exdo sūt duplicia q̃z aliq̃i extol-
lit hō i opinioe sūt ⁊ voluntate:
vt cū poratu aliquo se eē dignū
estimat: vt hoc vlt̃: vt p̃or fiat. Aliq̃i in
opinioe ⁊ locutōe ⁊ nō i voluntate: vt cū
aliq̃s aliquā nō vult p̃lationē: q̃ sibi of-
ferit: ⁊ ex h̃ ip̃e se attollens meliore se ali-
is arbitrat̃: ⁊ inde se iactat ita tñ ne aū-
taf. Aliq̃i in opinioe ⁊ ope: vt si aliq̃s
se estimat dignū sedere iuxta ep̃m: ⁊ ali-
cubi p̃ igratia affideat iuxta eū. Aliq̃i i
volūtate ⁊ locutōe: vt cū aliq̃s volens
ep̃atū iactat inde se eē dignū: licet se sci-
at esse indignū. Aliq̃i in volūtate ⁊ ope
vt cū aliq̃s i cōuiuio vult residere sup̃io-
ri loco ⁊ ibi se iūgerit inuitate nllō q̃z di-
gnū se estimet loco tam alto. Aliq̃i i lo-
cutōe ⁊ ope: vt cū p̃lat⁹ aliq̃s aliquā in
se fragilitatē vidit: ob quam si honeste
posset ip̃am p̃lationē desereret: ⁊ cū in
verb⁹ ⁊ actib⁹ suis q̃ndā excellētia osten-
dat: ne ip̃az ei⁹ fragilitatē quis auertat

De quatuor triplicibus.

Quatuor sūt triplicia: q̃z aliq̃i
delectat hō in opinione ⁊ volū-
tate ⁊ locutōe: vt cū dignū se p̃-
latōe estimat: ⁊ eā vult: ⁊ inde se iactat.
Aliq̃i i volūtate ⁊ locutōe ⁊ ope: vt cū
oīno q̃z vult p̃lationē habere: fingit ver-
bo ⁊ ope ⁊ actu dignū se eē: q̃uis sciat
se indignū. Aliq̃i locutōe ⁊ ope ⁊ opini-
one: vt cū aliq̃s licet iactet dignū se esse
p̃latōe: ⁊ ea libēnius agat q̃bus dign⁹ vi-
deat̃ eē: ⁊ h̃ idē arbitret̃ de se: nō vult tñ
p̃latōez h̃fe: vt s̃actor iudicet̃ eē. Aliq̃i
in ope ⁊ opinioe ⁊ volūtate: vt cū prela-
tus subditos opprimit imoderate vt suā
p̃latōnē q̃ dignū se estimat eē q̃diu vlt̃
possidere sine vllō obstaclo habere pos-
sit.

De vno quadruplici.

De similitudinibus

Ubi est quadruplex: quia plerumque se habet in opinione et voluntate et locutione et opere: ut cum laude dignum se existat: et ea appetit: et ipse se laudat: et quidam magna operatur: ut laudem acquirat. Quidecunq; sunt extollentie genera: quatuor simplicia: quae sunt mala. Sex duplicia: quae sunt peiora. Quatuor triplicia: quae sunt pessima. Unum vero quadruplex: quod ceteris omnibus peius est. Quanto ei est plius habet extollentie: tanto excellentia ipsa peior est. Item sciendum quod solius operis excellentia: quod spiritus est pignoratitia est mala. Solius autem locutionis peior. Solius vero opinionis pessima. Solius autem voluntatis omnibus alijs peior. Stultus est ei cum aliquo visum per ignorantiam assidet iuxta dignam. Sed stultius est cum inde se iactitat dignam. Stultissimum vero cum huic se estimat dignam. Adhuc autem stultus est cum vult residere iuxta eam: cum sciat se inde esse indignum. Contra eam excellentiam quae est in opere ipse deus ait. Eum inuitatus fueris ad nuptias: recube in nouissimo loco. Contra vero eam quae est in locutione. Salomō dicit: laudet te alienum et non os tuum. Contra eam quae est in opinione apostolus ait. Noli altius sapere et time. Contra eam vero quae est in voluntate dominus ite dicit discipulis suis. Qui voluerit inter vos primus esse: erit vester seruus. Contra vero extollentie genera ite ipse dicit. Qui se exaltat: humiliabitur: et qui se humiliat: exaltabitur.

De curiositate.

Curiositas est studium perscrutandi ea quae sciri nulla est utilitas. Huius autem sedecim sunt genera et quibus quatuor sunt simplicia. Sex duplicia. Quatuor triplicia. Unum vero quadrupliciter.

De quinq; simplicibus.

Uinq; itaq; sunt simplicia: quia aliqui curiositas est in sola cogitatione: ut cum aliquis studiose cogitat: quod alteri secretum scire valeat. Aliqui in verbo: ut cum illis curiose interrogat. Aliqui in actu: ut cum circa illud deambulat: quasi aliquid querat: si forte quod querit iudicio aliquo co-

gnoscere valeat. Aliqui in visu: ut cum sollicitate considerat: quod ille intendat: quod agat: quod sedendo: stando: ambulando: vel alio modo se habeat. Aliqui in auditu: ut cum intente auscultat quod ille de illo aut alijs de illo dicat.

De sex duplicibus.

Ex vero sunt duplicia: quia aliqui est in verbo et actu: ut cum ei amicitialiter alloquitur: et interim et aliquid operatur: ut cum sermonibus blandis cum fratre quod ei facit extorquet ab eo quod querit. Aliqui in verbo et visu: ut cum alium rogat ut cum se cum aspiciat dicens. Putas ne iste ita vel ita ageret: nisi talis vel talis esset. Aliqui in verbo et auditu: ut cum ante eum vadit: et venit auscultare ea quae dicit. Aliqui in visu et auditu: ut cum curiose quod agit considerat et studiose quod dicit auscultat ut per haec secreta quod querit agnoscat.

De quatuor triplicibus.

Quatuor autem sunt triplicia: quia aliqui est in verbo et actu et visu: ut cum aliquid enumerat et mensurat et considerat quasi sol vel luna distent a terra: vel quia magna sunt ipsa luminaria. Aliqui in actu visu et auditu: ut cum aliquis se occultat cum videtur audire aliorum secreta. Aliqui in visu et auditu et verbo: ut cum iuxta vias residet: ut videat transientes audiat: et interroget rumores. Aliqui in auditu et verbo et actu: ut cum ea audiret et interrogandi futura: demonibus sacrificat.

De uno quadruplici.

Ubi vero est quadruplex: quia aliqui est in visu et auditu et verbo et actu ut cum aliquis intuetur et auscultat: quos perscrutari conspiciat et de quibus suspiciat aliquid mali: ut consiliarios quos quod agnoscere possit accedens ad eos querit: an viderit aliquid quod se circa eos perdidisse fingit: et interea inspicendo auscultando circa eos querit quod nunc perdidit.

Tria sunt simplicia nouem duplicia. Decem triplicia: quinq; quadruplicia: unum vero ex quinq; generibus constituit. De tribus simplicibus.

Tria sunt simplicia. Quia ali-
quā curiositas est in solo gustu:
et cū defert piscis alicui pisa cōe-
det: et priusq̃ ipsa cōsumpserit: degustat
cui⁹ saporis sit piscis. Aliquā in olefactu
vt cū eū nasu suo apponit: vt sciat cuius
odoris sit. Aliquā in tactu: vt cū aliquis
pannū vidēs nouū p̃trectat solūmodo
vt sciat vtz sit asp̃ ṽl leuis: an grossus
siue subtilis.

De nouem duplicibus.

Nouem vero sūt duplicia: q̃ ali-
quā est in gustu et visu: vt cū q̃s
degustat ferculum sibi appositū
anteq̃ p̃sumpserit primū: et interim con-
siderat si his q̃ residet iuxta eū meli⁹ ha-
beat fercū. Aliquā in gustu et x̃bo: vt cū
illud degustat: et an pipere cōditum sit
interrogat. Aliquā in gustu et olefactu: vt
cū degustās olefacit. Aliquā in gustu et
tactu: vt cum gustu scire q̃rit an sit sapi-
dū: et tactu an sit calidū: frigidū vel tepi-
dū. Aliquā i olefactu et visu: vt cū aliq̃s
dū legat herbā iuxta incognitā inuenit
et a legādo cessans eam: s̃ nasu suo appo-
nens olefacit: diuig̃ intuens eam studet
agnoscere que sit. Aliquādo in olefactu
et verbo vt cū eā olefaciēs q̃rit ab alio q̃
sit Aliquā i olefactu et tactu: vt cū eā olefa-
cit: et cōtrectat vt sciat vtz sit mollis an
dura: leuis ṽl asp̃: q̃d totū nō iso facit
vt sibi necessaria sit: s̃ iū vt sciat: q̃ vel
qualis sit. Aliquā in visu et tactu: vt cum
aliq̃s veniēs ante mēsa vbi ē p̃asurus:
mor̃ subleuata mappa q̃ panis est coop-
tus intuet an sit cōdid⁹: et eū p̃tingit. et
cū eū nō discooperit s̃ interrogat an cali-
dus vel ex q̃ coct⁹ sit: et eū coop̃tū p̃tin-
git et p̃mit vt sciat an sit calidus.

De decem triplicibus.

Decem vero sunt triplicia: q̃ ali-
quando est i visu aut x̃bo et gu-
stu: vt cū alicubi q̃s residens: et
ante se potū c̃ipho deferri videns statiz
assurgit: et intues cuius coloris sit: que-

rit etiā q̃s pot⁹ sit: et degustat an bonus
sit. Aliquā in visu et x̃bo et olefactu: vt cū
eū nō degustat s̃ olefacit: interrogat cō-
siderare q̃lis sit. Aliquā in visu et verbo et
tactu: vt alicui cōcedenti defert cibus inē-
duas scutellas: et anteq̃ finierit q̃d pri⁹
edebat: scutellis aptis q̃s ille sit cib⁹ cō-
siderat: et an bñ sit coct⁹ inuestigat: et cū
cōtingit an calidus seu frigid⁹ sit agno-
scat. Aliquā i visu et gustu et olefactu: vt
cū de eo nihil interrogat: nec eū p̃trectat:
sed ē curiosus eū videre: et cū degustat
olefacit. Aliquā in visu et gustu et tactu:
vt cū de eo nihil inq̃rit: nec eū olefacit:
sed cū curiositate vidēdi eū degustat: et
p̃trectat causa q̃ d̃iri. Aliquā in visu et ole-
factu et tactu: vt cū de eo nihil inq̃rit nec
eū degustat: sed tñ intuet olefacit atq̃
p̃trectat. Aliquā i x̃bo et gustu et olefactu
vt cū aliq̃s cōiūtiāib⁹ supuenit: et an ci-
bi et potus q̃s habent sint boni req̃rit: et
q̃sdā degustās alios olefacit. Aliquā in
x̃bo et gustu et tactu: vt cū nō facit eos s̃
panē cōtrectat aut alios cibos. Aliquā i
x̃bo et olefactu et tactu: vt cū de eis nihil
interrogat: s̃ tñ degustat olefacit et p̃tre-
ctat.

De quinq̃ quadruplicib⁹.

Quinq̃ x̃o sūt quadruplicia: q̃
alicui est i visu et x̃bo et gustu et
olefactu: vt cum aliq̃s deambu-
lās nūdinis: has ṽl illas merces cōside-
rat: cuius he ṽl ille p̃ci sint inuestigat:
vina vel poma vel alios fructus degu-
stat olefacit: pip̃ ṽl cūminū: ṽl alia bene-
oleriua hoc totū ea tñ faciēs de causa:
vt sciat q̃ vel q̃lia sint ista vel illa. Ali-
quā in visu et x̃bo et gustu et tactu: vt cū
supradicta facit excepto q̃ nihil ibi ole-
facit: sed merces cōtrectans voluit et
euoluit. Aliquā in visu et x̃bo et olefactu et
tactu: vt cū ibi nihil degustat s̃ alia fa-
cit sup̃dicta. Aliquādo in visu et gustu et
olefactu et tactu: vt cū non requirit cui⁹
hec ṽl illa sint p̃ci. S̃ cetera q̃ dixim⁹ fa-
ci. Aliquā i x̃bo et gustu et olefactu et tactu

De similitudinibus

ut cum non est curiosus videre: quod sepius videtur talia: sed cetera facit supradicta.

De ultimo genere curiositatis.

Alum vero ex partibus consistit quod: quod aliqui est in visu et verborum gustu et olfactu et tactu: ut cum curiose ad hec vel ad illa oculos convertit. et cetera omnia que supradiximus facit. Quadragesima itaque quatuor curiositatis sunt genera et quibus octo sunt simplicia: quindecim duplicia: quatuordecim triplicia. Sex quadruplicia: unum vero ex quibus partibus constat. Hec autem tam multiplex curiositas quod et exaltatio et delectatio de quibus superius diximus omnes ex propria voluntate nascuntur. Nulli enim homo prius habuerit voluntatem delectandi vel investigandi curiose: que nulla ibi est utilitas: scire enim quod delectabitur vel extolletur: vel curiose inutilia scrutabitur: sed cum horum vitiorum mala procedit voluntas secum: et ipsa ita nascuntur ex ea. Ex his vero alia omnia: ex delectatione enim nascitur luxuria: adulterium: fornicatio: immunditia: veteris iniquitates: ebrietas: et alia huiusmodi vitia. De exaltatione vero inanis gloria: invidia: iracundia: et auaricia: et alia similia. De curiositate autem in detudo: susurratio: detractio. et cetera alia. Quia vero in familia propria voluntatis existit: et exequenda exercitum magni faciunt illi voluntati: velut quidam domine obediunt.

Propria namque voluntas est velut quedam adultera regina: quod se cuiusdam regi adultero coniungit: ex quo etiam tres filios habuit. Ex his vero tribus tot alij filij et nepotes sunt generati: itaque multiplicati ut numerari non possint omnes autem in familia illius regis et regine consistunt: eorumque iussa quisque suo more perficiunt. Rex itaque cum regina ista cuiusdam alij regi adversatur: collectoque filiorum et nepotum exercitu regem illius aggressus perdat. Hic autem exercitus sic suos illius regis iuvabit: et aut ples aut unus unum

aut unus ples aggrediatur. Quoscumque vero devincere possint victos et adductos in carcerem tradunt: exigentes ab eis quantum nunquam persolvere possint: sed omnibus affectu miseris in carcere illo deficiunt. Hec autem regina propria est voluntas omnium inobedientium. Quiaque ideo vocatur adultera: quod se parat a deo cui esse deberet coniuncta: et dyabolo coniungit: a quo deberet esse disiuncta. Ipse vero dyabolus idcirco rex dicitur: et adulter: quod in hominibus regnas per voluntatem propriam aiabus eorum dei videlicet spiritus abutetur: cui post se quam propria voluntas iunxit ex illius semine: id est per universa suggestionem tria principalia vitia: scilicet delectationem: extollentiam: curiositatem concipit: per quinquem corporis sensus velut ea pariens emittit. Ex his vero tribus tot alia vitia nascuntur: sicque multiplicantur ut absque numero habeantur. Quia vero ex familia dyaboli propria voluntas existit: et ex se ipsis quidam admiranda multitudinem reddunt. Dyabolus itaque propria voluntas deo regi regum adversatur: et congregata vitiorum militia regnum illius hunc seculum aggrederetur perdat. Hec autem militia seculum humanum genus invadit: ut aut vitia plura homines ples: aut unum unum: aut plura unum: aut unum ples: diversis in locis accipiant. Quicunque vero superare possint mala consuetudine ligati in infernum detrahunt: ubi ab eo unumquodque vitium erigit: quod unumquodque commissit: quod nunquam persolvere poterit: nec ei misericordia nunquam deerit.

Similitudo inter propriam voluntatem: et venenosam herbam.

Arsus propria voluntas cuiusdam herbe venenose atque mortifere assimilatur: quam medicus quidam periculosissimus progenie cuiusdam interdixit primis parentibus comminans: quia si ex ea comederent: leprosi effecti proculdubio interirent. At illi precepti eius obediunt noluerunt: sed ex eadem herba comederunt: unde leprosi effecti leprosos quod filios

genuerunt: atq; vt modicus eius comis
natus fuerat mortui sūt. Quoz filij: li-
cet p̄res suos agnouerint herba illa in
firmatos fuisse: et mortuos seq; ip̄os lep-
p̄cillos et mortuos: eadē cū herbā sup-
oēs alias diligūt: indeq; cibos vniuer-
sos suos pdunt: mane quoq; surgentes
ex eadē quasi p̄ medicamēto accipiūt:
sed et somnū sero capturi sūt faciūt. Ibi
igit qm̄ sint demētes oīs q̄ audit aduer-
tere p̄t: sed nec min⁹ demētā: qz p̄pā
volūtate vtiūtur. Ipa est enī herba dya-
boli venenosa suggestione venenata: et oī-
bus eis vtentib⁹ pestifera. Hāc de⁹ qui
nris pie medetur p̄ctis p̄mis hūmāi ge-
neris p̄ntib⁹ inēdixit: cū eos comedere
p̄mū sub mortis p̄minatōne p̄hibuit q̄
qz p̄ceptum ei⁹ trāsgressi ex eo cōcederēt
mox p̄ctōres et iāa mortui postq; alios
p̄ctōres genuerūt et ip̄i carne mortui sūt
hoies tñ eadē volūtate p̄ cetis diligunt
et eā imiscēt oībus penē q̄ agūt: nihilq;
istis demētī: q̄ nihil vtuntur sua morte
libentius.

Ostenso q̄ omnia vitia p̄p̄e rē.
Tūc deniq; p̄p̄e volūtati post-
q̄ suā in hoīe sedē p̄struxit: alia
vitiōz seruūt quasi milites ter-
ras tenētes. Alia velut p̄ solidatis mi-
litāt. Illa etenī vitia q̄s terras tenen-
tes ei obediūt: q̄ p̄ seip̄s i homib⁹ cōsi-
stūt: vt adulteriū. Qui enī adulteratur
hēa solū facit de cā: qz cū vitii ip̄m de-
lectat. Illa vō seruūt ei velut militātes
p̄ solidatis que sūt in hoīe p̄ alijs vitijs
vt cupiditas p̄ciosarū vestīū p̄ gloria l-
ani: nemo ei p̄ciosas vestes nisi ad ina-
nē gloriā querit. Itē vitii aliqñ huic ali-
qñ illi vitio fuit: vt auaricia aliqñ ven-
tris ingluuici: aliqñ exultatōi. Rur⁹ ali-
qñ altēz altē cedit: vt luxuria gloriē ina-
ni. Aliqñ enī luxuria repellitur: ne laus
cōcupita pdatur. Qia vō siue h siue il-
lo mō p̄p̄e volūtati: dyabolo quoq; fa-
mulātur et quib⁹ in hoīe tribus mōis p̄-

creata nascūtur. Dyaboli ei suggestione
et carnis delectatōe spūs qz cōsensu vni⁹
quodq; vitium conseruatur.

Similitudo inter suggestionem: et de-
lectationem: et consensum: et canem.

Et his igitur trib⁹ suggestione vi-
delicet delectatōe et p̄sensu. Su-
gestio est velut canis p̄deros⁹
Delectatio vt leuis et acer cattulus. Lōs
sēsus at qñ canis fortis et imēns⁹. P̄de-
rosus etenī canis cū quēpiā iuxta se trā-
sēntem audierit semel vel bis post eum
latrans statim quiescit. Si tamē ille viā
suam in directum tenuerit. Si vero re-
spiciēs instigauerit eū. Canis quoq; la-
trando licet nō mordeat insequitur eum.
Cattulus leuis et acer instat acriter: et
nisi cito rep̄cussus fuerit: acius morde-
fortis vero canis et imēns⁹ et fortis in-
stat: et nisi magna vi obzuetur: homines
stragulat. Quare p̄derosus canis nec
est respiciendus. Cattulus vō mor rep̄-
cutiendus. Canis aut viriliter obzue-
tus Similiter at si peccati suggestio ani-
mū pulsāt: qui ab amore p̄nitium tendit
ad eterna: mor eū deserit: si intentionē
suā tenuerit firmē. Si at ad eā attēdēs
in se recepit et cogitādō qñ eā incitando
renouerit et ip̄a sepius eū infestat qñ
nō vulneret dū nō est suggestio sola: sed
si diutius eā replicauerit ponderos⁹ ca-
nis in cattulum: trāst suggestio in de-
lectationē: que acriter instat: et nisi cito re-
icitur aīam vulnerat. Quare mor vt in-
uenire cepit debet eā repellere aīa spon-
sa chūsti cogitans quia magna est igno-
minia illi vt in eius conspectu apparet
sedata delectatōne tam turpi: nisi enim
rep̄rit delectationem: cattulus trāst
in imēnsū canem: id est delectatio in
consensum transit q̄ si arripiens animā
eam nō magna vi obzuetur occidit: sed
mox vt ceperit aduentare: debet eum a-
nima magna vi obzuerē: id est imēns⁹
se terrorē mortis eterne in se destruere.

De veritate

Suggestioni gñe attendam? Delectati
onē mox repñam? cōsensū fortē obuia
mus: sicut cor nñm studeam? custodire
ut nec vna supflua cogitatōe dyabolus
illud valeat violare.

Silitudo inter cor humanū et molen
dinum. 22.

Quod enim sile est molēdinū sp
molētū: quod dñs quidā cuida
suo suo custodiendū dedit: pē
piens ei: ut suā tñm annona: vtz frumen
tū: aut ordeū: vtz etiā auenā in ea molat
et ex eodē qđ moluerit et ipse viuāt: verū
illi suo qđā inimicū: qui huc molēdio
sp insidiat: qui si qñ illō vācūm inueni
rit: aut arenā ibi statim piciat: qđ illō vif
sipat: aut picē qđ cōglutinat: aut aliquid
qđ sedat: aut paleā qđ tñm illō occupat.
Seruā gñ ille si molēdinū suū bñ custo
dient: pñs sū tñm annona in eo molue
rit: mūdā ex eo farina egredietur iuxta ge
nus annone qđ in molit. Ex eodē at qđ
moluerit: et dño suo fuit: sibi qđ ipse victū
acquirat. Si vō inimicū suū violare mo
lēdinū suū pñserit mala ex eo farina p
cedit: qđ mala ē annona quā molit. Itē
at farina et vehementer displicet dño illi: ut
fuit ex ea sibi victū sed famē pquerit: s
atqz molēdinū sp aliquid molens cor ē
humanū assidue aliquid cogitās. Hoc
de? vñcuqz hoi suādū tradidit mōbēs
ut i eo voluat illos tñm cogitare: qđ ipse
sugerit: qđ cogitatur: alij vñmētum
alij vt ordeū: alij vt auenā sūt. Eū qđ
pe vt frumētū sūt qđ aia replicatuz in
pēmplatōe posita pure se deo cogitat.
Ibi at ordeo assimilant: quib? de xte
i xte quā p qđā labores ascēdere me
diant. Ibi etiā licz sūt boni min? tamē
supiorib? sūt pfecti. Illi vō se vñmēna
quib? hoi intēdit sua deserere vitia: bo
ni vñqz sūt et isti sūt in pfectiores pēli
cūs. Ibi itaqz pēs vult de? vt h corde
reoluat: et ex eis dē sibi victū et xpm ac
quirat. Sicut qđ hoi sp aduersat dyabolū:

et sp insidiat cordi illi: qđ si aliqui vacu
um bonis cogitationib? inuenierit: seplz
si pōt malis. Itaqz et malārit alie cor bñ
sipat: vt ire et inuidie. Alie cōglutinat:
et coinquinat: vt castrimārgie et luxurie.
Alie tñm occupat vt rane non nimis ho
ciue. Ibi igit hoi mōsi cor suū bñ custo
dierit: sanctosqz behe cogitatus in eo ve
uoluerit: mūdā p os dñs: velut per fora
mē molendini emittitur: mūdus p oca
los visus: mund? per aures audit? mūd
us p os gustus: mūdus p nares odo
ratus: mūdus p totū corp? tact? sed ge
nera cogitatōnū mūdaz que int? volū
tur. Ex his aut cogitatōibus mūdus et
deo eas cogitādo: deseruit et eremāz n
bi vitā acquirit. Si vō dyabolus cor h
um corūpere pñserit: mōx vitā p sen
sus pcedunt in tra genera cogitatō
num malārū: qđ iustis voluunt. Itē at
et deo vehementer displicet nec hoi ex eis
victū sibi acquirat sibi mōre. Et et ad finē
quisqz puenerit qđū boni vel mali hūc
moluerit tñm et ad vitam vñ mōrem sibi
pparatū inuenierit. Clertū sciendū quā
hoz molēnū fidē in hac vitā laboratū
tria genera sūt.

Silitudo inter laborantes et molen
tes. 22.

Hec autē velut tres sūt hoies de
mano vsqz ad vespēram hñm
molētes: hoi itaqz pñm? quē
quid molit i saccū suscepit et abscondit.
Alter vō pñm capite pñm i flumē neg
ligētia cadere sinit: pñm vō ventus rap
pit. Tercia autē quicquid molit in pē
flumē secū tollit: vñ vñm dissoluit: ve
niēte vel pñm qđ labore cessat et fructus
laboris inquit: quid putas? sñm gulos
habituos qui farinā totam referuauit
totū labores suū bene recognouit. Qui
vñm pñm collegit: inde letatus ē quod
habuit: inde aut mestus ē qđ vñm vel flū
mine amisit: tristior sinit: flumē p se
culi decursu accipitur: vento vñm glōria

Libertatis Anselmi

designatur inanis. Adolendū qđ tota die molit pñs labor est huius scđi qđ a mane vsq; ad vespē nūq; sinit mane nobis erāt qñ nati fuimus. Vespē vero erit qñ p mortis debitū hic trāsibimus. Tēpus itaq; pñs est dies quo laborare debem⁹. vnde in vespē viuam⁹ et sicut mola circūducta ad eūdem sp locum reuertit. Sic labor iste singulis ānis more solito reiterat. Adhodo nāq; arat. seminat. metit. panificat. cōdit. qđ itaq; ad idem reuertat. In vespē g cū dicitur. Loca oparios et redde illi mercedē. Letabūt iusti tota farina fuata. i. vita sua. Alij aut q non totā seruauerūt in hā me scierūt leti tñ q expte laboris sui deum recognouerūt. Tlerum alij q omne temp⁹ suū in vanitate ponūt. vt qđ faciunt nō ab humana laude abscondūt qñ omne studium vite sue in decursū fluminis pūcunt: farinamq; suā vērō pmitunt. vnde et in fine pane vite eterne carēbūt. vt illis rē.

Ad bonitas vniuscuiusq; fidelis deo et omnibus bonis sit utilis.

Et diligentior ad studium bonitatis qlibz effici quo fruct⁹ vberior vñ puenire pbat. Sciēdū itaq; est q bonitas cuiusq; omni creaturē est vñ et bona exceptis demonibus et dānatis hoibus. deo etiā q null⁹ est indigēs: qđā rōe pdesse videt. hoib⁹ est utilis qñ etiā ex vite merito qđ ad eternā bñtudiem puenit numerus electōrū incrementū accipit. Qui qto ampli⁹ creuerit: tato min⁹ etna retributio iustōrū mox accipiēda erit tñc qđez i corpōib⁹ quā habēt in aiabus. Si autē vnusq; fidelis mox vt hāc vitā deserit corpe siml et aia eternā bñtudinē psequetur omnia q hoc videret eius seq; fāctitatē pelleret. itaq; meritū fidei quodā mō videre tur euacuari. Bonus itaq; vñ est his q cū dō sūt. qz eoz numerū sua pñtia auget. et illis q in pñtiā sūt vel adhuc fu-

turi sūt. pdest. qz locū in illo et tu beatorum implet. qz nullo modo in fine vacuus ēē potest. facit etiā aliud maliciā siq; dem puerorum excludit exēplo sue bonitatis. Soli ac lune bonus homo ceterisq; creaturis est utilis. qz in cōsummatione iustōr cōmutabunt in melius. qđ qđ est oim creaturā. Sol qppe sicut ppheta ait septem pliciter lucebit: sicut lux septe z diez luna erit sicut sol. Alie creature licet pulcre sūt mutabunt in meli⁹ cū illis de⁹ mutabit in statū exinde nō pmutādū. Angel quoz bon⁹ homo vñ est. qz se oib⁹ illis amicu facit. Qui ei mibi amicu acq;reret: q me tanq; ipm diligeret. et quē tanq; meipm amare magnas ei grās habere. Quisq; g bonis studuerit ēē in bonoz amicitia trāsibit. ita vt vnūquemq; tanq; semetipm amabit. et omis eū eodē mō chariz habebit. Tantusq; amor tātaq; pcorā inerit oibus. vros amici vñ: sūt amici alteri. Quasi at bon⁹ et dō sit vñ videamus. Dps de⁹ ciuitatē magnā qndā et admodū spōsā ad suā glāz edificauit. quā copiosa ciuiū multitudine repleuit. Quorū nōnulli cū ppiā volūtate poti⁹ eligerēt facere. qñ sub volūtate et ordiāone dei remanerēt miserabiliter corruerūt. et domus et edificia magna et spaciōsa expte vacua remāsest. Et igit aliq; q vrbem magnā fieri ordiasset: q mltā i ea pallaria cōstruisset. mltasq; māsioes ad vñ edificatōz fecisset: h habitatores nō haberet. et oēs qscūq; potuisset ad se inuolare. Sic facit de⁹. oēs ei vt ad se veniant et vt sibi ad sue ciuitatis edificatōz subueniāt. pcat. admonz. inuitat bonas leges pollicēs pacē et securitatē pmitit. Lōmendatio supeme hierusalem.

Ibi nāq; iura legū imobilia opz time ibi pñtūdes: ibi ciues nō et timore alie suas oclat opes imo gaudet dū palā oib⁹ apparēt. Null⁹ siqdē ibi iur⁹ maloz pesti illa: violē

De similitudinibus

ta: oisq; rapina pcul inde remota. Pre-
terea locus amen⁹ z magna dulcedie re-
fectus: domus parate: edificia ampla:
diuersi generis mansiones. Tūc z ipe do-
minus In domo patris mei mansiones mul-
te sūt. Et pphā ysaias. O israel q̄ mag-
na domus dei: z q̄ ingēs locus possessi-
onis ei⁹: magnus z nō h̄z psumatōz: ex-
cellus z inēsus. Tenebre ibi nulle luce
indeficiēte circūlucēte ifirmitas nlla: sa-
nitas idēfessa nihil incōmodi oia ad nu-
tū. Ad hanc itaq; edificatōnem inuitat
nos dñs dicens. Venite oēs q̄ laboratis
z honorati estis z ego reficiā vos. Qui
ergo venire voluerit dī, pauldubio quē-
admodū adiutor erit. Tūc apls. Dei ad-
iutores sumus dei edificatio ē. In boni-
tate q̄ quicūq; steterit nō solū sibi z omni
creature vtilis erit: sed etiā ipi suo z om-
niū p̄dicator: vt diximus bñficiū p̄stabit
hec etenī ciuitas sācta: cui se spōre asso-
ciat. Si vel vnus homo defuerit bon⁹:
nunq̄ pficietur.

Q̄ bonitas hominis hoibus dānat⁹
z demonibus sit inutilis.

Astandū etiā q̄ sicut bonitas
hois bonis hoibus est ad leticie
incremētū: sic demonibus z hoibus dā-
natis erit ad detrimētū. Demonib⁹ nā-
q; z hoibus damnatis sāctorū cōsumma-
tio erit interminabil⁹ luctus z eterna dā-
natio. Itā cū ipi obtinebūt corpīs z ani-
me gaudiū sempiternū: tūc similiter z il-
li ibūt in supliciū eternū. Q̄ demones
nō latet mōis oibus laborant: scōz in-
cremētum impedire: quō q̄dez donecyl-
timus illoz eis associet nō includent: s; z
habēt p̄tēz temptādo electos dei q̄te-
nus q̄ probati inuenient digna remune-
ratōe coronētur: victi dō atq; reprobi p-
henniter puniātur: vigilemus q̄ vt salu-
uator admonet: q̄ aduersator noster cir-
cuit querēs quē deuoret. Illū autē deuor-
at quē sua suggestiōe ī malis actib⁹ in-
durat. Notādū etiā q̄ qui bonis alteri⁹

arridet sāctis cōsentit q̄ dō inuidet dy-
abolis. Siquidē magis puto ei⁹ salua-
tionē sperādā qui parū boni facit: z be-
nificijs alioz fauet: q̄ illius qui multa
z inuidet: is etenī cui beneficia alioz
placēt si damnatus etiā eēt iuste taliter
p̄queri potuisset. Vos scī de v̄sa ius-
ticia certe sp̄ letat⁹ fui itaq; si beatitudis
nostre p̄nceps nō fuero inde dānatōem
accipiam: vnde semp gaudebam.

Similitudo inter deum z quemlibet
regem suos iudicaturum.

Inter saluandos siq̄dem z dam-
nandos sic dñs discernit quō ex q̄-
daz inter fideles z infideles im-
perij sui. Hic itaq; rex p̄parato ex vna
pte z ex alia q̄ddā cōiuiuo nigra carce-
re tenebroso disposuit: q̄ quoscūq; sibi
fideles poterit cōprobare postq̄ omēs
p̄gregati fuerint: faciet simul discubere
Quoscūq; autē sibi esse infideles cōuin-
cere poterit: postq̄ z ipi fuerint p̄grega-
ti in tenebrofū illū carcerē simul faciat
detrudi. Dñs itaq; de se inuitat vt quis
fidel⁹: quis vero sit infidelis cognoscat.
Hoz autē fidelū z infidelū qui oēs inui-
tatur alij p̄cedūt: alij subsecūtur. Fidelis
um igit⁹ cuiūq; vt venerit postq̄ dē eē
fidelis p̄probat⁹ fuerit: datur mixtum
interea sibi donec cōueniāt oēs qui cū
eo sunt cenaturi: vt simul incipiāt omēs
epulari. Infidelis vt venerit q̄sq; post-
q̄ cōuinctus fuerit infidelis eē flagella-
tur interiusq; quō p̄gregetur z alij q̄ cū
eo in carcerē sūt detrudēdī: vt siml⁹ i eo
incipiāt oēs cruciari. Aboz ergo vt fue-
rint oēs p̄gregati: z fideles vl⁹ infideles
eē fuerint cōprobat⁹. Ibi siml⁹ oēs in pui-
uiū collocati sociant⁹. Illi dō ī carcerem
trusi fame z siti moriunt⁹. Hic igit⁹ rex ip-
se deus est qui sic discernit inter bonos
z malos mūdi istius Ip̄e etenī p̄parator
huic paradiso: huic inferno p̄stituit: q̄
quoscūq; sibi fideliter obsequētes inue-
nire poterit postq̄ oēs ad eū ex h̄ seculo

trāscētes fuerint cōgregati: in siml' oēs in paradisu i corpe z aia collocabit. Quo: scūq; xō repire possit pceptis suis resistētes: postq; z ipi cōueniūt oēs sil' in infernū horribil' cū dyabolo detruet. Oēs itaq; p p'dicatores suos ad se inuitat: vt quos sibi qsq; velit obedire agnoscat: vt rū ei' pceptis alij obediūt: alij xō resistūt. Ut rūq; aut alij pus alij moriuntur posteri': ei' ex animi representant. Quicūq; itaq; ei obediēs fuisse pprobat' reqdes ei s' i aia sola interiz dat: qd qd xō de inobediētia cōuincit: h' ipse i aia sola cruciatur. Postq; at oēs mortui: vt dcm est: singulatim exaiati fuerit: finitoq; seculo cūctisq; resuscitati: illōz generale iudiciū patū fuerit: boni oēs i celū trāslati i aia siml' z in corpe letabūtur. Alii xō in infernū detruet z ipi i aia siml' z corpe torquebūtur. De quatuordecim bea-

titudinibus corporis z anime.
Ulti hoies quibus nonnūq; boni mores z iusta opa pponunt: vt z se in eis seculi postposita vanitate exerceāt admonent inq'rere solēt. qobrem q' premio q' retributōe. Respondet itaq; illis qd scptuz est. Q' nec oēs vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascēdit: q' pparauit deus diligētibz se. Q' cū illi clare qd sit aduertere pnt re- petit hoc ipm alijs vbi dicit eis. Pre- mū qd q' in hac vita dō seruiūt in futu- ra vita recōpensat: vita eterna: beatitu- do eterna: eterna iocūditas Sufficiētia scz oīm cōmodoz: s' volūtātē sine oī indigētia. Hec q' cū illis h' mō dicitur: bo- no qdē est magna vt sūt videtur: sed q' nō intelligit qd i ipa vita habituri sint: nec subito qd sit oīm cōmodoz fm vo- lūtātē sufficiētia: z sine oīm indigētia p- cipe pnt h'et aio: nec mltū efficacī sapo- re ad audita trabunt. Quid igit' agen- dum: vt h' illis aliqten' sapiant: z sic ad opa bona euigilent pueroz more aban- dos estimo eos q' si aliqū grossum aliq

ponū edēdū p'cipiūt: illud ob dētiā se- neritudiez: z oīs angustia assumere ne- queūt: s' p illoz capacitate p'is non fue- rit p'iculatū: diuissim. Itaq; diuidam' i ptes magnas dixim': vt inde possint ad vitā nutiri: de qbus agim'. Que vt melius eluciat' p'iderem': q' in hac vita mens audius amet humana: et ex his p- ut possumus cōiectem' illa eos habitū- ros in vita eterna. Alio excellētius siq' dē int' mltimoda mūdi picula cōstituti: vñi fuerit pcepta secuti: atq; cū ipa illic adepti fuerint: plenitudie desiderij: q' se nequaq; fraudatos p'cipiet hoc igit' vt p'examē conficiam': z a minimis pau- latim p'grediamur. Quatuordecim igit' tur sūt beatitudis ptes: q's finito gene- rali examiē pfectius oēs electi habebūt totidē miserie genera: q' mali tūc sustine- bāt h'ec sūt beatitudis ptes atq; miserie sic sibi inuicē sunt oīno p'rie quē z ipi qui eas accipiunt in remuneratione.

Hec sunt quatuordecim ptes b'itudis
PArtes xō beatitudis sūt pulcri- tudo: agilitas: fortitudo: libtas: sanitas: voluntas: lōgeuitas: sa- pietia: amicitia: concordia: honor: pote- stas: securitas: gaudiū. Ista vt estimo sūt que ppter se z ppter q' aliaqueq; ab hoibz appetunt'. Si aut' in his aliqua sūt q' aliqñ sui dei nō mō nō appetūt: sed etiā magnopere in hac vita curare subter fugiūt. Ut sunt vbiq; pulcritudo cor- poris atq; voluptas: vtiq; idcirco nō ea fugiūt q' hec naturaliter noluit: s' ne do- minū in his quoq; mō possint offēdere. Itā si p ea nihil offēsiōis in deū cōtra- bi posse certe sentiēt: vt se ab eternozz amore impediri bonoz nō p'timescerēt. pfecto iocūdius in ipis q' in eoz cōtra- rijs se dedicerēt. Partes xō miserie se- ptē p'clibatis b'itudibus p'rie hec sunt.

Hec sūt. xiiij. ptes miserie.
Tripitudo: pōderositas: serui- tus: infirmitas: anxietas: vites:

De similitudinibus 67

breuitas. Inſipientia: inimicitia: diſcor-
dia: dedecus: impotētia: timor: triſticia
Notādū q̄ ſeptē pores illi⁹ bñtudis p-
tes ad corpis bñtudine. ſeptēq; poſteri-
ores ad aīe pñēt. Sic q̄ ſeptem pores
hui⁹ miſerie ptes corpis. Septēq; vlti-
me miſeriā pficiūt mētis. Quicūq; ḡ il-
las oēs bñtudis ptes hñe potit: pfectā
corpis ⁊ aīe bñtudine poſſidebit. Qui-
cūq; xō has oēs miſerie ptes tollerare
ptigerit: ſūme corpis ⁊ aīe miſerie ſubia-
cebit. Clertū in hac vita: nec vnā illi⁹ be-
atitudis ⁊ hui⁹ miſerie ptes ptemq; q̄
q̄ pōt hñe: nec rur⁹ ex toto ea carere. In
alia xō vita aut pfectā habēs beatitudi-
nē miſerie nullaten⁹ ſubiacebit. Aut ſū-
me ſubiacēs miſerie oīno bñtudine care-
bit. Qd̄ vt totū pprobare poſſum⁹: per
ſingulas bñtudis atq; miſerie ptes cur-
ramus. De pulcritudine ⁊ turpitudine

Pars igit̄ prima bñtudis eſt pul-
chritudo miſerie: q̄ p cōtrarium
turpitudine. Illā xō oēs habere
hac xō cōcupiſcūt carere. Clertū hic neu-
trā habere pfectā: vñ neutra pñt carere.
Que nā eſt illa ſpecioſitas hoīs q̄ mīto
eſt minor pulcritudine ſoſculi. Quis ei
vt liliū cādet: q̄ ſue vt roſa rubet: q̄ cuz
q̄tulacūq; pulcritudine habet: nec ſum-
me turpitudini ſubiacet. Nō ḡ vñ illā vñ
iſtā pfecte: nec eis ī hac vita pōt oīno ca-
rere. In illa xō pfecte vitā alterā habe-
bit. Alteraq; oīno carebit. Pulcritudo
etenī bonū q̄ddā eſt: ⁊ q̄ naturaliter a
cūctis haberi amaf. In illa ſiq̄dez vita
pulcritudo iuſtoꝝ ſol pulcritudini q̄ ſep-
tēplicit̄ q̄mō ſit ſplēdidior erit adeq;
bitur. Clertū ſcriptū eſt: fulgebūt iuſti ſicut
ſol ī cōſpectu dei. Amplius corp⁹ domi-
ni cuz claritate ſolis prelucere neſcio q̄
poſſe ambigere. Huic at̄ ſiles teſte aplo
erimus q̄ ait. Reformabit corp⁹ humili-
tatis nñe cōfiguratū corpī claritatis ſue
hec at̄ auctoritate cōprobata ſi q̄s etiā
velit ſibi rōe cōprobari credo nulli debe-

re incredibile videri iuſtos pulcritudi-
nē ſol in illa vita vbi mortale hoc abſor-
bebit tantūmodo ſentiri cū vere dicant̄
⁊ ſint tēplū ⁊ ſedes dei q̄ nunq; in diui-
na pagina de ſole iſto viſibili meminim⁹
legi. Ac igit̄ tali ⁊ tanta pulcritudine iu-
ſtus rutilabit. Si xō iniuſtus fuerit ſce-
no ⁊ oī cadauere fetidior erit: vbiq; pul-
critudine pfectā aut ſūmā habebit tur-
pitudine. De agilitate ⁊ pōderoſitate

Ecūda ps beatitudinis eſt agi-
litas miſerie: xō ecōtra pōdero-
ſitas. Has vero nec oīno habere
nec rursus his pōt hō penitus hñ carere.
Hā q̄ta ē hoīs agilitas quā min⁹ paſſu-
rū ſupat qd̄ tñ quoq̄modo mouere ſe pñt
nec ſūme pōderoſitati ſubiacez. In futu-
ro aut̄ aut pfecte agilis erit: aut ſi pōde-
roſius vt ſe mouere nō poſſit. Sed velo-
citas q̄ pulcritudine nō minus amaf tan-
ta nos comitabit̄: vt ipſis angelis dī eq;
celeres ſumus: q̄ a celo ad terras ⁊ econ-
uerſo dictus citi⁹ dilabūtur. Que cele-
ritas ſi vtz ſic in angelis pbari neceſſe
eſſet. Exempli ḡfa dici poſſet hominem
mortali adhuc carne grauātū mor a iu-
dea in caldea p angelū delatum: indeq;
tradito pñdio: qd̄ deferebat ſine mora
relatū. Ergo cū iſtis oīm par velocitas
nobis erit quib⁹ ſicut pmiſſa eſt illorū
eq̄litas inerit. Ap̄ls etiā q̄ corpa noſtra
q̄taciūq; locoꝝ intercapēdie ſepata mē-
brati fuerit: ſiue diſpſa ī ictu oclī aſſerit
in reſurrectura ſatis innuit quam velo-
citatē eadē corpa iā incorruptibilia ſint
futura. Corruptibile q̄ppe hoc ſicut ip̄e
teſtaf induet incorruptibilez: ⁊ mortale
hoc induet immortalitatē. Huic q̄ velo-
citis exemplū in radio ſol licet intue-
ri: qui ſtatim orto ſole in plaga oriētali
ptingit vſq; ad vltima plage occidēta-
lis: vt ī eo ppendamus nō eē impoſſibi-
le qd̄ de noſtra dicimus futura veloci-
tas. Preſertim cū rebus aiatis ſoleat in-
eſſe maior velocitas q̄ ī animatis. Huic

etiam radio solis sile exemplū velocitatis habemus in nobis. Radius quippe octoꝝ nꝛoꝝ subleuatōe palpebrarū vsq; ad celum ptingit. et ictu earū totus ī semet ac integer erit. Amplius cōstat qđem animas scōꝝ que iam celestia tenēt: necdū plena felicitate frui donec incorruptibilitatē corpꝝ suoz patiant: quā cū adeptę fuerint nō erit qđ ampli⁹ velint. Hec itaq; corpa si eas a sua velocitate aliq̃te nus tardiores aut grauiorē efficere debent: nī mirū potius eoz p̃fortiū abhorerent q̃ appeterēt. Igit̃ ea quā dixim⁹ velocitate donabit̃ homo s̃ctus cū ad veram vitā fuerit translatus. Ab alius dō tanto penarū pondere premet̃: vt nec pedem quidē vel man⁹ vel aliquid sui corpꝝ possit mouere. Unde illud ī euāgelio: ligatis manib⁹ et pedibus mittite eū in tenebras exteriores etc.

De fortitudine et imbecillitate.

Tercia p̃ beatitudinis fortitudo dicit̃: misericordia dō imbecillitas: qđ ei aponit̃. Sed que ē hominū fortitudo in hac vita: quoz plenā nauis etheimis ī mari retentat. Et tamē imbecillia quendā supare valet: nec oīno imbecillitati subiacet. Itaq; nec fortitudie pfectaz: nec summā hanc habet imbecillitatem. Vlex p̃stabit viribus qđcūq; supnis meruerit ciuib⁹ associari intantū vt nullatenus illis qđcūq; obsistere valeat vel si mouēdo qđ aut euertendo voluerūt: a suo statu: qui illico cedat. Nec in eo qđ dicim⁹ maiori laborabūt conatu q̃ nos mō in oculoꝝ nꝛoꝝ motu ve q̃so silitudo illa angeloꝝ nꝛoꝝ excidat ab aīo quā adepturi sum⁹ in futuro quatenus in hac fortitudine aut ī his qđ dicturi sumus ad exemplū nō occurrit vel ipsa p quā angelis adequabit̃ ad ea cōprobāda p̃sit. Si igitur in q̃bus angelos valere cōstat nra nihilomin⁹ fortitudo valeat nemineꝝ qui dubitat puto existere angelos ea que volūt fungi fortitudine

Cū igit̃ similes eis fuerimus nunq̃ imbecilliores illis erim⁹. Sed fortassis q̃reret aliquis quid nobis tūc illa fortitudo p̃stabit cū singul⁹ tam cōuenienter vt cōuenientius neq̃ant vbiq; dispositi nihil incitandū: nil euertēdū: nil statuendū sit: in qđ vires suas exercere possit. Qui hoc dicit paucis nobiscū qđ in huiusmodi habeat vsus humanus attendat et videbit: qđ nō semp oībus qđ habemus et qđ nos habere nō parū gaudemus in actu vtimur. Sicut vbiq; ipso visu potestate aliqua nōnullarū sciētia rerū et multū in hūc modū: sic et tūc de qua agit fortitudie erit. Sola nāq; possessio eius nobis grata erit: et exultatio gaudij: licet ī actu nequaq; sit necessaria nobis cūctis vt dictum est in suo statu puenienter locatis. Hec eadem q̃stio si aut de velocitate aut de aliq̃ beatitudinis priū mo uet̃ hac solutione si nō aptiorē lector inuenierit saluat̃. In futuro igit̃ vt iā p̃bauimus: et sic iustus fortis erit: vt etiaꝝ si velit terram pmouere possit: et sic eō uerso iniustus imbecill⁹: vt nec etiā vermes amouere queat ab oculis suis.

De libertate et seruitute

Quarta p̃ beatitudinis libertas dicitur: misericordia dō seruitus: liber est qui cogi nō pōt ad ea qđ nolit: nec phiberi ab eo qđ velit. Sed qđ ī hac vita valeat esse qđ hanc possit libertatem habere: qđ nō quotidie patit̃ quod nolet quiq; valeat assequi oīne qđ veller. Quia tū non ad oīa homo que nō vult cogit̃: nec ab omnibus qđ vult phibetur nec oīno libertate priuat̃: nec cōno seruituti subijcit̃. In futuro aut̃ aut pfectam habebit libertateꝝ: aut oīmodam inibit seruitutem. Sed vt iā p̃diximus et auctoritate aplica idipm cōfirmauim⁹ angelis cōsimiles erimus. Quicunq; angelis assimilabunt̃: eoz q̃ libertatē necessario assequent̃. Itaq; sicut angelis nihil obsistit: nec aliqd eos impedire p̃t

De similitudinibus

vel cōstringere quin p velle suo cuncta penetrent liberrime: ita nō erit aliq ob-
staculū quod nos retardet: nulla clausu-
ra q nobis nullatenus obstat: nō elemen-
tum qd nobis ad velle nostrū puum non
nō oīno nō exstet. Amplius certe domi-
nicū corpus cui corpora nra cōfiguranda
Paulus testat̃ vt iaz sup̃ meminimus:
clauso sepulchro a mortuis surrexit. At
demum ad discipulos obseratis ianuis
palpandū introiuit nobisq in hoc futu-
re libertatis grande documentū reliq̃t.
In illa etenī vita si bonus fuerit nil pa-
tiet̃ qd nolit: s̃ agere pmitteť q̃cunq vo-
luerit. Si x̃o fuit malus ad oīa q nolue-
rit coget̃: et ab oībus q voluerit phibeť
De sanitate et infirmitate.

Quinta p̃ beatitudinis est sani-
tas: miserie x̃o infirmitas. Filio
aut̃ homo ab ortu suo carere h̃ac
aut̃ incipit tollerare. Ex quo ei nascitur
p̃ma vox eius indicat q patit̃: mox de-
niq incipit esurire: sitire: lacescere: suis
in pannis sordescere. Hinc cecus: vlt̃ sur-
dus: mutus: vel claudus: tarduatus vlt̃
scabiosus: leprosus: paralytic⁹: alio ve
morbo afficitur infirmus. Quare tamē
ei⁹ infirmitas leniri q̃busdā medicamē-
tis potest: nec sūme infirmitati subiaceret
verū in futuro et sic sanus erit q nullate-
nus infirmabit̃: sed sūma sanitate per-
fruet̃. De hac sanitate qd meli⁹ dici po-
terit q̃ qd psalmista canit. Sal⁹ in dens
iustoz a dño. Quibus aut̃ fuerit a dño
vera sanitas que surripi valebit infirmi-
tas. Clerū de ista sanitate quā in seculo
futuro habebimus: quod exēpluz asser-
re queam: vt que sic intelligat̃ nō video
q: nil sanitatis qd ei coopare possē: aut
ego i me aut aliquis sub mortali degēs
carne sensit in se. Hic etenī tūc nobis sa-
ni vident̃: cū in nobis nihil qd doleat sē-
timus: fallimur tamē nonnunq̃ in hoc:
nā frequenter in aliq pte corporis infirma-
mur: nec tamē hoc ipm nisi aut motu cor-

poris: aut tactu aliquo vllō pacto expi-
mur. Ac de his que nec ita infirmantur: s̃
ex omni pte sibi sani esse vident̃. Quid
dicemus vt vtrū sint sani: aut non sint:
pbemus. Pone tibi quemlibet suauissi-
mum corpe et de sanitate illius scissitare
sanus est suo iudicio. Hic talis Paulo
durius tangatur: aut i aliqua sui corpo-
ris pte artius cōstringat̃: et statim videb̃
quia clamabit siue ledis me: vexas me.
Quid ē hoc: nonne prius se esse sanum
dicebat: et nūc modice tactus ita dolētis
subclamat: iste ne tibi sanus videť. Nō
puto nequaquā salus huiusmodi nob̃ da-
bitur: quoz salus a dño futura eē pmit-
titur. Nā absterget deus oēm lachrimā
ab oculis sanctorū: et iam nō erit ampli⁹
neq luctus neq clamor: neq vllus do-
lor: quōd p̃mo transierūt et esurient ne-
q̃ sitient amplius: neq cadet sup̃ illis
sol neq vllus estus. Dextera ei sua de-
cos et brachio facto suo defendet illos.
Quid itaq̃ eis nocere valebit: quibus
dextera dei tegimentum erit. Qual aut̃
illa sit sanitas certe scio me nec meo nec
alicuius sensu vel expimento accepisse
februm x̃o et diuersarū infirmitatum q̃
litates: scz cuiusmōi sint quis interroga-
ret facile eas a me expositas forsitan in-
telligeret: tamē q̃ ego illas i me tamen
quō ab eis accepi que sint q̃ eas experi-
mēto didicerūt in se. At qd nec sensu p-
cepti: nec ab vllō q pcepit vt dixi accepi
nō eodē modo credere: tamen et inq̃ctā-
ter vt vīaz qd faceret opinio astruere li-
cet sanitatem vite future ita viget ac im-
mutabilem ac inuolabilem fore: vt inef-
fabili quadam dulcedine suauitatis to-
tum hominē repleat: et qd oīne alicuius
in se vicissitudinis mutabilitatis aut le-
sionis suspitionē p̃tendere queat pcul-
arceat atq̃ repellat. Sic igitur iust⁹ erit
sanus. Ac quemlibet iniustū tanta sibi i-
firmitate scias infirmari: vt nullo post-
modū medicamine queat medicari: et.

De voluptate et anxietate.

Extra pars beatitudinis est voluptas: miserie vero anxietas. Illam homines appetunt: hanc vero refugunt. Clerici cum iam in hac vita quiescant non nisi per anxietatem inuenire possunt: cumque ad id peruenit quod voluptatem putant: non nisi laborando eodem modo profui valent. Quod si etiam vbi fuerint immoderatus rursus eis in anxietatem peruenit. Quare tamen in eo quod delectantur: nec omnimodam anxietatem patiuntur. Post hanc vero vitam omnimoda voluptate aut omnino replebuntur anxietate. Similitudo ferri igniti.

Sicut enim ferrum ignitum quia sui parte continet ignem sic in se habet voluptatem. Quasi vero in se sentit anxietatem. Hanc vero voluptatem neminem in hac mortalitate viuente esse puto: vel fuisse: qui eam ut est: senserit vel gustauerit ut illius sapor vel habitudinem alijs declarari possit. etc.

De duabus beatitudinibus totidem miseris.

Dicamus tamen aliquid ad hanc declarandam. Dicamus duas beatitudines. Et iteque miseriae esse duas: maiorem videlicet atque minorem: maiorem regnum dei: minorem vero in qua adam primo fuerat positus: paradisi gaudium dicimus. Item maiorem miseriaem eternum ignem gehennae: minorem autem erupnas fatemur vite praesentis: quod dum vivimus incessanter patimur. Beatitudinem quippe neutram aliquem experiri sumus: quod si scilicet illam per ynam beatitudinem quam adam in paradiso positus habuit: experiri essemus forte per hanc illam maiorem aliam modo coniectando videre possemus sicut nunc in minori miseria nati: nutriti et adulti: multa de maiori miseria timentes volumus edicere et explanare valemus. Itaque cum voluptas de qua agimus constet esse ynam portio summe beatitudinis: quo illam modo explicemus ut capiamus: non videri deo nisi forte agamus aliquam contrariam similitudinem magne miserie quae ex minori coniectamus: sit tibi ante oculos cordis posita exempli causa: homo aliquis qui tam in ipsius oculorum suorum pupillis: quam in singulis membris ferri ignitum et cadens infixum habet: ita ut medulle nec intestina nec omni modo quicquid in toto ipso cruciatus in manifeste illius careat: vel eam leuius quam in oculis aliquatenus sentiat. Quid dicam angustias. Quis hunc estimet sane mentis inter istas? Eodem modo sed penitus contraria consideratione in illa futura vita delectatio quaedam ineffabilis bonos inebriabit: et inestimabili dulcedine sui totos eos in enarrabili enundantia satiabit. Quod dixi totos oculos: aures: nares: os: manus: guttur: cor: iecur: pulmo: ossa: medulle: exsternae: etiam ipsa et cuncta singulatim singulaque membra eorum in communi tam mirabili delectationis et dulcedinis sensu replebimur: ut vere totus homo torrens voluptatis dei potest: et ab yberte domus eius inebrietur. Vt ex contrario ut dictum est credimus de iniusto. etc.

De longevitate et vite brevitate.

Prima pars beatitudinis est longevitas: miserie vero vite brevitas. Illam beatitudinem corporis habet miseria perficit. Cum enim primum praedicat beatitudinis pres corpus habere potest: cum eas diu retinere valet. Nam si eas omnes haberet et statim moriendo amitteret: quod eas sibi habuisse praedesset. An longevitatem habere perfectam non potest: qui aliquis mortuus est. Quotumlibet enim vivat diutius sompniis sibi esse videtur: quod vixit cum moritur non est longevitate homo hic habet: vixit quandoque moriturus est: quod tamen quod mori citius posset: nec vult omnino brevem hic habet: in futuro autem aut longissimam aut vitam habebit brevissimam. Si enim bene vixerit nunc: tunc vivet quodammodo et deus. Unde scriptum est. Iustus in perpetuum vivet. Si vero male vixerit: non nisi moriendo vivere tunc potuit nihil brevius illa vita cui mors fuerit sem

De similitudinibus

per iuncta. Hunc autem notandum quia septem predictae beatitudines misericordiae pertineant: ceterae vero quae sequuntur ad animam.

De sapientia et insipientia.

Octava itaque pars beatitudinis ad animam pertinentis est sapientia: misericordiae vero insipientia. Illam habere haecque carere homo se existat: si quid agnouerit quod alius nesciat: quod enim perfecte agnoscere valeat cuiusmodi res sit anima sua: quod veniuit quale sit corpus interius: vel quale posterius: etiam exterius. Quare tamen et se et alia: que quomodo cognoscere potest nonne omnino insipiens est. Verum in futuro aut perfecte sapiens aut omnino erit insipiens. Sapientia igitur quam omnes in hac vita non videntur amare: tanta in futura vita hominibus erit ut eorumque que scire voluerint: nihil sit quod ignoret. Non enim perfecta que deus est sapientia replebitur: etiamque facie ad faciem intuebitur. Quam dum ita prospererint creature totius naturam videbit que in deo melius quam in seipsa consistit. Tunc quod enim iusti cum tra scient quod deus fecit: scienda tamen ea quae praeterita sunt quae postmodum sunt futura. Ibi a singulis omnibus: ibi ab omnibus singuli cognoscant: nec quemquam omnino latebit qua patria quae gente: quae stirpe quis editus fuerit. vel quid etiam in vita sua fecerit: hoc fortassis aliquis ait. etc.

De peccata singulorum singulis pateant

Quid est hoc peccatum quod feci: sciet omnes. Ad hoc ea confessus sum ut deleantur et obliuiscantur: ut nulli amplius patere debeat: bene. Sed cum tu in illa gloria ab omni criminum sordibus purgatus vultui dei praesentis assisteris: ingratus ne ei poteris esse per tanta misericordiam quam tibi fecit remissis illis et illis delictis non indignis. Et unde in quibus gratias ages: si nihil eorum unde iure gratias illas debeas: in tua memoria habeas. Est igitur in laudibus illius eternaliter iocunderis semper de quanta miseria sis erutus ut puto coram ha-

bebis. Cum ergo singulorum conscientie singulis pateant fateri audeo ea quae peccata cunctis electorum patrie per quorum curatorem tu deo gratus existis assidue: non ad tuam confusionem: sed ad magnam dei misericordiam eiusque glorificationem tuamque congratulationem. Non enim tunc per peccata tuis te maior angustia cordis premet: scelerum vel tuorum magis pudebit quam aliquem in graui oculi vulneribus faucibus iamque ex ossibus praesentis sanatum aboliti languoris molestia premit. vel nunquam eorum que in cunis positus infans egerat nunc gradentem pudet tunc quippe cum integra sanitas: perfecta mundicia: plena remissio: segura omnium offensionum impunitas tibi certe arriserit: cognitio vel recordatio peccatorum tuorum in nullo tibi magis horrore esse vel confusione valebit quam est modo beato petro apostolorum princeps qui christum negauit: abnegatio sua: beate marie magdalene peccata sua et multis alijs multa que secum iam donata criminalia. Verum super hoc agnitis delictis velut in enormi ac feda infirmitate sua pietas virtus sapientia medici: qui te sanat sublimis a cunctis admirabitur: laudabitur magnificabitur. Laus autem et magnificentia gloria dei: tua si bene aduertis gloria est: si dices et quid est consensio laudem dei gloriam esse meam. Verum cum hinc inde tot et tot ad mei comparationem innocentes predeant: que consideratis vite mee obscuritatibus me omnino sic ut equum erit horum habendum iudicem. Quid dicam iusticia nempe suam: et suam iniusticia premitur: erigit. In his insuper nolo timeas: aliter enim erit quam existimas: illum siquidem quem cum tibi comparatum iudicas innocentem: penitus non ibi reperies de te quemadmodum putas scientem. Namque videns ille de quo agis plane intelliget te nequaquam se sed deum quando peccasti offendisse. Cum ergo viderit deum tibi tua debita fundit: dimisisse: nec in cor sibi ascendet ut te inde aliquatenus tu dicet. In hoc enim ipse deum offendere se co-

gnosceret si te deo p oia recōciliatū pro
his que olim feceras vllatenus premine
dū cogitaret. Magis at gratiosus inef
fabilez dei clemētiā admirabit : nō solū
in te: s̄ in se. in te: qz te de tā pfundo ini
q̄tatis eripuit: in se: qz sola grā eius ne i
dididē pfundū rueret tenuit: se lauando
igif magnificabit in te post grām dei vi
ui atqz cōstantiā quibz nūcē voragiez
tanti mali viriliter euasisti iuxta quā q
z ipe cōsiderabit nisi a deo adiutus fui
set: nō ita forsitā iter iusticie tenuissz. U
des igitur: qm̄ nil impij fulgata cognitō
peccati tui: imo q̄ multum laudis et gra
tiarū cognita remissio sui seruabit. rē.

Altericatio inter hoīem iustū et anglz
P̄si etiā angli si te societate sui
ppter peccata tua indignū vel
lent iudicare: haberes q̄liter cō
tra eos iure te posses defēlare. Quō in
q̄s mō: audi p̄pone angelū aliq̄e qua
si talia tibi pperantē. Tu homo de pul
uere factus: tu puluer q̄qz future: con
tra deū te extulisti: cōtra p̄ceptū eius in
scenū oīs peccati et immūdicie tumidus
deiecisti: et nūc n̄si filis eē q̄ris q̄s nūc
in aliquo volūtati dei contraiisse cernis.
Ad hec ita respondeat. Si q̄v dicis de
pulvere factus sū: certe nō mix si vento
temptatiōis impulsus in sordes siue cri
minū lapsus. Ulex agnita et credita mi
sericordia xpi speris oibus que illū vel
le scire potui: in cūctis q̄ illū velle intel
lexi eminet ipm̄ exēni. Unde tribulatō
nes angustias i fame: siti: vigilijs: vbe
ribus: cōrumelijs: alijsqz mōis inumer
ad honorē ei⁹ sustinere nō rēnuī. Et q̄qz
mūdāna p viribus meis nihilipendēs
ipius tantūmō solius grē p singula recō
ciliari studui. Vos aut qd̄ horū vñ q̄ sui
causa sustinuistis semp vos glā sp̄ iocū
ditas comitata sp̄ vos tenuit dextera di
atqz defendit impuḡtione oīs peccati:
ita vt nulla vobis surripet macula eius
Itaqz si a volūtate illius non cecidistis

ipius dñi est: a quo iugiter tenti estis: s̄
quia hec ratio nō illos tātmōdo re
spicit: qui pditionis sue viui fecerunt: et
regnū celoz violenter rapuerūt. Alij q̄
in illo sūt sed alio mō intraturi: alia rōe
paritatē angeloz sibi sūt vendicaturi.
S̄ queris q̄ forsitā ista. Dicet q̄ illis in
regno dei n̄ra q̄rimus eq̄litate beari do
no et grē iesu xpi dñi n̄si id ascribimus q̄
ad hec dignatus est hō fieri: pati: mori:
vt nos ab oīni delicto in sanguie suo in
stificatos ipius regni cōsortes efficieret.
Vos igit cōsiderate an sanguis xpi q̄
p nobis est effusus: q̄at nobis esse p̄cā
causa salutis: q̄d ad hoc angeli q̄ libēter
eo q̄ boni sūt rationi acquiescere volūt
dicerēt nisi que dicta sūt ratōi niti et hu
iusmōi hoīes iure suam eq̄litatē debere
sortiri. Cū itaqz angeli atqz hoīes quos
magis te iudicaueras innocētes: tibi cō
sentiant: tibi i cūctis p veritate rōis ho
norē deferāt: p̄pēde si vales q̄ grata sit
sapiētia ista: qua tu sicut ab oīnibus sic
oēs a te cognoscent in vita tua: si autē
fueris malus: vā oīno sapientia priuat
tantis virgeberis doloribus: vt non so
lum insipiens: verum omni modo s̄as
et amens.

De amicitia et inimicitia.
Vna pars beatitudinis est ami
citia: miserie vō inimicitia. Per
fecta autē amicitia est: que in in
imicitiam pueri nō potest. Sed q̄s ha
bet amicitiam tantam et filius erga pa
trem: quia cum nec vllus habet hic in
imicitiam tantamqz conuerti nō possit i
amicitiam. Nec oīno hic habet inimici
tiam sumam: in futuro autē aut amicitia
am perfectam: aut inimicitiam q̄qz in
ueniet sumā. Bonū etenī quemqz sic
deus oīnesqz alij diligēt boni: vt eū h̄re
odio vltra non possint. Optum nāqz q̄s
qz seipm̄: tm̄ et eam diu diligit: et alteruz
nec enī video quō aliter esse possit. Pre
sertim cū oēs vñ corpus xpi sint: et chri

De similitudinibus

stus q̄ est ipsa pax sit oīm caput: nec mi-
nor sese affectu p̄plectant: qm̄ membra
vni⁹ corpis sibi uicē copulant. Putas
habundans in dilectione qm̄ hoc tibi fu-
erit in possessione. Attamē ipsa transi: et
cōtemplare ipm̄ p̄ quē hec bona tibi p̄-
uenere et p̄cipies: q̄ ille plus q̄ tu teipm̄
et q̄ oēs alij se: incōpabiliter amet te. et
tu sup̄ teipm̄: et sup̄ oēs alios ineffabili
quadam suauitate illū amabis. Ad aluz
aut̄ quemq̄ sic de oēsq̄ boni habebūt
odio: vt nec filius quidē pietatē habeat
de patre in penis cōspectu et.

De concordia et discordia.

Decima pars beatitudinis est concor-
dia: miserie x̄o discordia. Con-
cordiam homo tam rarā hic ha-
bet: vt nec sibi sp̄ concordet. Sic enī cor-
pus et aīa dissident sibi: vt qd̄ vñū appe-
tit: alterū nolit. Cleri q̄ nō semp̄ h̄ faci-
unt: sed aliqui idē volūt: nō in discordia
sūma p̄sistunt. In alia x̄o vita vel i con-
cordia vel i sūma p̄sistūt discordia. Cor-
pus enī et aīa cuiusq̄ facti imo cōcordie
tate erūt om̄es iusti: q̄te in p̄siti sūt oclī
nostri. Sicut enī oculus vnus x̄ti non
pōt: quo nō vertat et alius: sed in eandē
ptē sp̄ voluunt. Sic etiā corp⁹ et aīa vñ
societas illa iustoz nil poterūt velle di-
uersū: s̄ eadē sp̄ volūtate hēbūt. Corp⁹
enī vñū hēbim⁹. Ecclesia vna erim⁹. sp̄o:
x̄pi erim⁹: quicūq̄ ibi erim⁹: ipsa dī volū-
tas nō erit a tua diuersa: sed sicut tu qd̄
ille ita et ille volet i cūctis qd̄ tu. Caput
nāq̄ a suo corpe quoniam discreparet.

Et oēs iusti idē velint.

Ite forsitā dices: eya si de⁹ et om-
nis ille brōz cer⁹ volēt: ego tunc
et augmentū mei boni meū volēt qd̄ ego
ibi nō velle nō poterō. Ero itaq̄ p̄ vel-
le meo de maioribus in celo. Huic tue i-
becillitati respōdeo. Quia si etiā beato
petro in gl̄ia par eē volueris: eris i gl̄ia
dico q̄ vt petrus sis in p̄sona velle non
potis. Itaq̄ si h̄ velles teipm̄ nihil esse:

velles qd̄ velle neq̄s. S̄ nec in gl̄ia illi
eq̄ri si meritis ei⁹ impar fueris velle po-
teris: q̄ pulcerrimā illius corpis cōposi-
tionē quā in h̄ cōspiceres violari. Plus
oīm p̄modo amabis: nec etiā in humāo
corpe vñ peg loco aut officio manus: vñ
maius pedis fungi exoptat: aut os si-
ue nas⁹ vbi oclī sūt: aut oclī vbi os aut
narus relictis sedib⁹ suis cupiunt trans-
ferri. Aut si trāsserent cōueniēter et sine
iniuria nō id paterent. Eodē mō nulla
admirabili et gl̄ificata dispositiōe et eq̄
disposita gl̄ificatiōe b̄tē ciuitat⁹ di: ita qd̄
q̄ qd̄ adept⁹ fuerit amabit: vt statū suū
potiori gradu imutari nō velit. Quare
q̄ tuiq̄ satis erit sua felicitas et beatitu-
do sibi p̄ meritis suis misericorditer im-
putata. Ampli⁹ si h̄ q̄ ita tūc in ipius cor-
poris vnitae locati fuerint maiora q̄ se
adepti desideraret: eo ip̄si miseri essent:
quo nōdū habere qd̄ vellent. In q̄ enī
alicui qd̄ cupit deē: in eo miser sit neces-
se ē. Sed absit ab illo regno oīs miseria:
aderit itaq̄ oībus oīs sufficientia quaz
p̄ficiet in singulis vñanims et plena cō-
cordia. Ad ali x̄o i discordia tāta p̄sistēt
vt eoz corpus et aīa sp̄ dissideāt: nam et
corp⁹ aīam odio habebit: eo q̄ male vñ
q̄ cogitauerit et aīa corp⁹ q̄ mala cogi-
tata ope p̄pleuit: p̄ quib⁹ oīb⁹ torquent
penis.

De honore et dedecore.

Adecima pars beatitudinis ho-
nor dicit: miserie x̄o dedecus.
Honoriari homo ab omnib⁹ ap-
petit. aut eoz verbis aut factis: verbis
quidem vt eum collaudēt. factis aut vt
sibi eū p̄ponant. Sed cum honore hu-
iusmodi appetit idem est ac si vn⁹ mus
querat ab aīa laudari: ei⁹ in regimi-
ne proponi: hunc tamen honorem licet
mollius sit: pene nemo p̄t hic ad plenuz
habere. Nullus enī vel imperator lau-
datur a cunctis: et oībus alijs p̄ponitur
quia tamē nec vñ a cūctis blasphemā
vñ alijs oībus subternit: nec oīno in ho-

Libe

norat. In futuro autem aut honorabitur: aut e contra oino ex honorabit: q̄ honor cuiusmodi sit: breui sub exemplo conside remus.

De paupere in regem adoptato.

Ecce sic ante oculos nostros pos-
tus aliq̄s paup̄ oīni solacio de-
stitutus: vlcera et aliarū infirmi-
tatum feditate corruptus: et oīni q̄ vlti-
mū frigoris asperitate defēdat tegumē nu-
dus. Hūc igitur talē tali mō iacentē: et i
nullo semet iuuare valentem. Si rex ali-
quis potētissim⁹ transiens videret: et mi-
seratus eius vulnerib⁹ mederi iuberet:
curatūq; suis regalibus ornamentis in-
dutum sibi p̄sentari p̄ciperet: et adductū
in filiū adoptaret. Ac deinde p̄ciperet:
vt in regno suo filius suus a cunctis ha-
beret: atq; in nullo quod imparet a q̄cū-
q; cōtradiceretur: heredemq; suum filij
q; sui p̄prij coheredē cōstitueret: et eum
suo noīe vocari vellit: nōne diceret hūc
magnifice et inopiate honoratū. Et cer-
te deus nobis hec oīa faciet. Nam enim
de putredie carnis replemur: multis mi-
serijs in quibus miserijs cōstitutos: et oī
solacio destitutos: oīq; infirmitatum
passionib⁹ obnoxios. At peccatorū ac
corruptibilitatis vlcerebus plenos sola
misericordia ductus accipiet: et curabit
nos: et sanitati restitutos ornāmētis p̄fe-
cte iusticie et incorruptibilitatis ornabit
adductosq; in filios sibi adoptabit reg-
ni sui cōsortes efficiet et heredes: filioq;
suo vnigenito sibi p̄ oīa equali et coom-
nipotēti cōcorporales statuet: et cohere-
des: oīq; creature videbit: vt in oīni
q̄d volumus nobis obediat: vocatosq;
nos noīe suo deos faciet. Ip̄e enī dicit.
Ego dixi: dñi estis: et filij excelsi omēs:
sed ip̄e deus deificans est: tu x̄o de⁹ de-
ificatus. At fortasse ais: hec ratio tua in
illis siquidē magnis ap̄lis seu martiri-
bus poterit existere rata: in me autē qui
ytinā inter illos minim⁹ esse merear: nō

Infelimi

intelligo quo nā pacto cōstare q̄at. Ad
h̄ intende q̄so et intellige q̄ nullū iusto-
rum ab ista deitate excepit deus: vbi ait
Dñi estis et filij excelsi oēs.

Similitudo inter ignem et deitatem.

Erum vt dicta melius eluceam
cōsidera sub exemplo naturam
ignis et naturā rerū ignitarum.
Si forte ibi aliquatenus queas imagia-
ri qualiter ille summe deitati p̄ modulo
quo possis p̄cipiādo deificari. Ecce ig-
nis vnus est: et in sua natura calidus: i
hunc ignē pone lignū: plumbū: et ferrū
simul: itaq; cū lignū fuerit in carbonē
cōuersum: et plūmū liquefactū: ita vt i
carbonib⁹ nil nisi ignis appareat: et plū-
bo nil caloris addi queat: nō tamē pote-
rūt ferro i calore coeq̄ri q̄d nōdū forsitā
incanduit igni: licet igit aliud alio ma-
gis i calore p̄fecerit: singula tamen ser-
uata natura suo v̄sitato locutōis modo
q̄ q̄d ignitū est: p̄ se dicat ignis. Sic erit
in illa beata sup̄noꝝ ciuiū societate: de
qua loquimur. Nam quemadmodum
hi qui sūme deitati sūt p̄pinq̄iores: et ob
hoc alijs p̄stantiores: dñi dicent. Ita et
q̄ illis sūt inferiores: quō vna et eadez q̄
ip̄i sūme deitati p̄ sua capacitate p̄ci-
pant. Simili noīe deos dicēdos necesse
est. Talis honor vt p̄libauimus iustis p̄
mō meritōꝝ exhibebit. Quisq; x̄o ma-
lus sic ecōtra ex honorabit: vt i oī fetore
deiect⁹ vermiū: etiā dñō subiciatur. etc.

De potentia et impotentia.

Dodecima p̄s b̄itudinis est po-
tentia: miserie x̄o impotentia.
Vt illā potentiā obtinet q̄cū-
q; voluerit facere q̄ q̄ nullus h̄ valet fa-
cere: nec veraz h̄ potētiā pōt habere: q̄ tū-
q̄q; q̄d vult facere pōt: nec oīno impo-
tētie subiacebit. Vt in futuro aut ve-
re potēs ad oēs erit sp̄s impōtēs. Vo-
nus at q̄cūq; voluerit facere poterit quō
ip̄m omnipotentē in oīnibus sue volun-
tati cōcordātem habebit. Ab alius vero

De similitudinibus 71

nihil quod velit agere quibit. Quando ergo cum tanto honore et cum ceteris preteritis: hanc adeptus fuerit omnipotentia: non video quod ratione possis cupere ampliorē. Igitur dum possessione harum beatitudinum quas digessimus: felix fueris: nonne sufficiens tibi videberis: et maxime iniquis. Aye igitur si in omnibus istis vel una die si cut exposita sunt securus viueres: gaude res sine dubio. Si autem mense vel uno anno letificareris: et si toto tempore vite tue quod facies. Dares precium utique libens: quicquid haberet memetipsum insuper si sic et non aliter ea adipisci valeres. Si vero ad hec omnino securus existeres: quod ea dum viueres nullo euentu amitteres: omitto dicere utrum vel cogitare possis: an non quod exultationis tibi esset et cetera.

De securitate et timore.

Ergo et decima itaque beatitudinis partem accipe securitatem: in misericordia vero timorem. Hec alias siquidem omnis beatitudinis partes confirmat: nec haberi possit perfecte sine illa: vix in hac vita nihil quod potest habere: unde securus valeat esse. Sub eodem enim momento pauper ex diuitie mortuus ex viuo potest existere. Ergo nec alias beatitudinis partes: nec securitatem perfectam habebis. Quia tamen non spero quod patitur timet: sed quandoque effugere poterit: nec summum timorem hic habebis. In futuro autem: aut securitatem perfectam aut e contra summum habebit timorem. Bonus autem quicquid voluerit habebit: et nihil ex eo se amissurum timebit.

Ratio quod nullus amittat iam semel adeptam bonam.

Dico enim: quia si ea perditurus est: aut ipse volet perdere sua sponte: aut deus nolet eo nolenti illa auferre. Aut aliquis alius deo fortior superueniens: ita tollat ab illo deo: et ipso deo nolente: sed certe nec ipse abiecto tanto bono in miseras quas se euasisse gratiosus exultabit: recidere nolet: nec deus qui illud

illud tam largus et clamanti bonitate donauit id ei aliquando auferre volet: nec ullus fortior deo superueniet: qui deo iustum protegente hoc illi inuito aliquatenus tollet. Ad alium vero et semper tormenta quod patietur pauebit: et nunquam ex eis euadere poterit.

De gaudio et tristitia.

Quartadecima igitur beatitudinis pars gaudium: misericordia vero tristitia est. Gaudium perfectum solus ille potest habere: qui predictas omnes beatitudinis partes potest obtinere. Quorum quod nullam nemo hic habere potest: pater: quod nec gaudium summum hic retinere valet: sic et ille solus vere tristitiam patitur summam: quem predictas omnes miserie partes omnino cohortant. Clericus quod nullus ex toto hic eas patitur ligat: quod nec in summa tristitia hic habeat. In seculo autem futuro aut leticia aut tristitia quod replebitur summa. Bonus enim quisque omnino tunc poterit gaudere: quod predictas omnes beatitudinis partes obtinebit perfecte. Quid ergo beatus isto: quo tunc replebitur iustum gaudium. Adhuc tamen ad culmen beatitudinis sue aliud habebit: unde magis possit gaudere: quod enim quisque sic ut se alter amabit. Pater quod sic de illius felicitate ut de sua gaudebit. Quot igitur et quanta gaudia quodque obtinebit quod de tot et tantis beatitudinibus sanctorum iubilabit. Quod si tamen de alijs quod ut se diliget gaudebit: quantum de deo quem super se diligat exultabit. Gaudium ei erit ei intus: et extra gaudium sursum atque deorsum gaudium circum circa ubique gaudium plenum. Ad alium vero e contra: tristitia replebitur summa: quod omnis miserie partes quibus nihilominus se circumscripsi sentiet: inuitabiliter sine fine patietur et indefinenter.

De cupiditate mundani honoris.

Ic agunt qui mundi huius honores appetunt: quasi pueri qui secuntur papiliones. Papiliones enim cum volant tramitem rectum nunquam tenent: sed huc illucque se agitant: cum te aliquando bi residere videant. Hos autem cum pueri

cape volunt: cito post eos currere satagunt: et quia non ad suos pedes sed ad papiliones intedunt: aliqui in foueam cadunt: sequi immaniter ledunt. Plerumque vero cum eos vident alicubi resedisse: incedunt suauiter: et caute ut eos valeant comprehendere: dum faciunt: manibusque plaudunt: et ad inuicem leui voce dicunt ecce iam eos habebimus. Sed tamen proprius accedentes eos apprehendere temptant papiliones auolat: si quoniam vero eos apprehenderunt: exultant de nihilo quasi magnum quid fuerit adepti. Similiter autem faciunt qui huius mundi honores appetunt: honores enim huius mundi nunquam certas tenent vias: sed in certis diuersisculis de vno ad aliud transuolant. Quibus sub alicuius subsisteret potestate: nec ibi diu possunt remanere. Hos ergo cum stulti homines assequi cupiunt festinant post eos quibuscumque modis possunt: et quod non considerant quo eos modo assequantur: sed ut quomodo adipiscantur: sepius migravit crimina decidunt quibus suas animas vehementer ledunt. Aliqui vero cum viderint eos alicubi quasi paratos sibi esse: accedunt illuc latenter: et multum callide: ut quasi nullo sciente valeant eos obtinere: quandoque dum appropiant vehementer gaudet et exultant: sed cum proprius accesserint: eosque se posse iam apprehendere putauerunt honores de manibus eorum se excutunt: et aliqui de causa ad alios: aliquos se transferunt. Quos si quasi adepti fuerint gratulantur quasi aliquem verum honorem sint assecuti: cum ad verum honorem culmen peruenire non possint: si non hos cum suorum satisfactione commissorum reliquerint.

Similitudo inter deum et aliquem dominum.

Ita inter deum et homines agit: quomodo inter dominum aliquem et seruos illius qui vulgo naturales vocantur. Si enim dominus naturali seruo aliquid iusserit: et seruus domino libenter obedierit: agit seruus quod debet et quod domino placet. Si autem dominus sui preceptis resistit: gratiam ipsius statim amittit. quam si voluerit recuperare: ac

deinceps domino suo fideliter seruire: sicut prius debuerat naturaliter fecisse. Si enim tunc dominus iusserit: iurat quod eius obediat preceptis: eique fideliter seruiet: quod diu vixerit. Quo facto dominus ei condonat quod deliquit: et si ita sibi placuerit: aliquid prebetatis vni viuat habere concedit. Quibus aliquando temporis transacto: fuus paulatim incipit qui iurauit obliuisci et ab amore domini sui tepescit: Et quia quod dominus iubet sibi dura videtur prius quidam postmodum plura transgreditur donec in omnibus pene prius habeat. sicque rursus domini sui gratiam perdit quam prius recuperat spem correctionis. Quid ergo amplius faciet. Quid aliud promittere poterit: naturale ius corripit: iurandū violauit. Est tamen aliud quod adhuc faciendum inuenit: seruus licentia domini sui aliquid retinuerat impiopterate vni se poterit ut antea reconciliare. Postquam ergo se errasse cognoscit: ad dominum suum redit: eum exorans huiusmodi verbis. Domine inquit confitebor mea iniquitatem: quia quod tibi naturaliter debueram: quodque postmodum iurandū promiseram: totum ad mea transgressus sum in miseriam. Sed adhuc semel indulge mihi si placet quicquid deliqui: et ego tibi reddam quicquid proprietatis per tua licentiam hactenus retinui: me autem ipsum ita in tuo seruitio astringam quod meam ex toto voluntatem dimittam: tuam vero in quantum potero faciam. Et ut ea se valeat implere: ponam me in illorum subiectione: quod me illa sciant et velint docere: et admonendo corripiendo: castigando faciant custodire. De quibus omnibus faciam tibi iustitiam: si mihi indulseris: quicquid hactenus deliqui. Tunc dominus et adhuc inquit indulgeo tibi omnia que petis: si tu omnia feceris que promittis. Sed hoc scias: quia nisi hanc conventionem custodieris: vel si eam casu in aliquo violaueris nisi ad eam penitendo rediens per aliam conventionem me placare poteris. Eodem itaque modo inter deum et homines agit. De primo homini cuiusdam precepit: cui si ille obedis-

De similitudinibus

set pfecto fecissz qđ facere debuissz z qđ deo placuisset. Sed quia illius pceptuz pterijt: grām eius statim pdidit. Hāc ergo si voluerit homo recuperare: sicut deus iubet iurat: z in baptisinate qđ audiuit: mus illū seruū iurasse: sed qz z hocipsuz transgredit: relictis osibus cū ppa voluntate monachus efficit: aut q monachus saluabitur: aut aliter dampnabit.

Similitudo inter diabolum z improbum placitorem.

Utrum sciēdū est: qz sic placitat dyabolus cōtra hominem q impbus placitator cōtra dyabolū aliquē: im probus enī placitator licet nō habeat rectū: tamē propter improbitatē suam veniēs ad placitum i hoc q est iniustum z qđ est iustū ostēdere vult iniustum. Sed cū eū aliqs iurisperitus audit: z qz nō rectā habeat causam agscit: iudicat esse iniustū: qđ ille dicebat iustū z esse iustū qđ asserbat iniustuz. Sic q ille cōuictus discedit dolens q aliqd facere nō poterit. Sz aliqto tpe trāfacto postq hoc iudicium putat obliuioni cētraditū: rursus suam incipit causam dicēs sibi fieri iniuriā. Sz si aliqs sibi dixerit hoc iāz esse diffinitū: dicit nō recte esse iudicatum. Sed ille qui semel iam vicit non attendat ad ea que dixit: sed tantum dicat q semel est bñ diffinitum: nō esse itez incipiendū. Sic enī sine labore semp ab inimico suo se liberare poterit. Similiter at dyabolus placitat cōtra hoīem. Locus at placiti huius est cor hoīs alicuius. Ad hūc itaq locū dyabolus venit ad placitum: z licet sciat q rectum nō habeat: tamē ibi asserit verum esse qđ falsum est. Et ecōtra ibi nāq dicit cogitatione quā immittit verū eē qđ homo debeat mūdum diligere: diuitias z honores appetere desideria carnis adimplere: hec z his silia facere: quod quidem falsum est. Ex alia xō pte dicit esse falsū: q homo debeat mūdū relinquere

diuitias z honores ptemnere: desideria carnis abscidere elemosinis pctā sua redimere: monachātū demuz accipe: hec z alia plura facere. Quod totum verum probatum est esse. Sed cū aliqs q inter rectos nō rectosq cogitatus scit discernere: audit dyabolū in corde suo. hec dicere iudicat iniustū esse cogitatū: quē ille esse iustum dicebat: z esse iustū: quem iniustū affirmabat. Et hoc iudicio facta abicit iniustum: z sequitur iustū: cōtempnensq scdm accipit monachatus. Sicq dyabolus cōuictus a corde placito recedit: cōtristaturq: qz vincere nō poterit. sed postq sperat dyabolus: qz homo oblitus fuerit: q antea sic iudicauerit: putans eū aliqua pte posse inuenire inimicum ad eūdem locū cordis reuertit: renouatoq placito qsi non recte diffinito cōqueritur. Sz si ille p certo cognouerit: quia rectum iudicauit eo q seculum relinquendum esse censuit. Dyabolus statim nō esse rectū respōdet vt cū tamcito vel ita oīno desereret: adhuc posse sibi p si remanendo in seculo indulgere pauperibus: vel suis ad eū respicientib subuenire. Sed ille qui sp mūdū ipm q dyabolū recte supauit: non curat ea q fraudulenter ille dicit: sed firmum teneat: qz qđ semel iuste est stabilitū: nō esse denuo destruendū. Et quod recte diffiniuit relinquendū nō esse itez appetendus. Sic enī facile deo subueniente dyabolus poterit superare.

Similitudo inter deum z quēlibz regē.

Deus ipse sic inimicitias exercet aduersus dyabolum quo rex qdam contra pncipē quendā inimicum suum. Hic aut rex habet i regno suo villam admodum amplam.

De regno villa z castello z diuigiōe.

In villa vero castellum quoddā supra castellū at vnū diuigiōē. In illa qđ domus se valide ples iualide. In castello at firmitas ē tanta:

ut si aliquis illuc p[er]fugerit nisi inde redierit ab aliq[ui] ledi nō possit. Tāta xō securitas est in diuisione: ut si quis illuc semel poterit ascendere: nunq[ui] enim eum inde libeat redire. Hec aut[em] omnia ille rex habet in potestate sua. Inimicus xō ei[us] est ita fortis ut quicq[ui]d extra villā inuenit sine v[er]o obstaculo cōprehensū abducit. In ipsam q[ui] villā sepi[us] intrat: et domos q[ui]s inuenit inualidas violat: eosq[ue] q[ui] inhabitant captiuos cū suis apportat. Illas xō q[ui]s firmas inuenit postq[ui] eas irrupere neq[ui]t: ad extremū inimic[us] dimittit. In castellū quoq[ue] nō pōt ascendere nec illud p[er]fugientibus q[ui]c[ui]q[ue] malefacere non redierēt ad plūz ville. S[ed] si amore suoz parētū redierint: q[ui] eos audiūt occidit et male tractari: vel p[er] foramē aut fenestrā curiose respererint tūc eos facile occidere aut vulnerare pōit. Quapropter necesse ē eis ut nūq[ui] ad clamorē parentū attēdant: nec ad bellādū reuertantur vel respiciāt: s[ed] sp[iritu] ut ceperint fugiāt: donec ad sūmitatem diuigiōis pueniāt. Postq[ui] enī illuc puenierint erūt oīno securi. Itaq[ue] rex ille deus ē qui cū dyabolo bellū habz: hic i suo regno habet ch[ri]stiani sinū. In suo xō xpianismo monachatum sup[er] monachatum p[er]uersionē tātūmodo angeloz. In xpianismo q[ui]dam in x[ri]stianis sūt validi: plēs xō inualidi. In monachatu aut[em] firmitas est tāta: ut si q[ui]s illuc cōfugiens monachus effect[us] fuerit: nisi inde penitendo redierit: a dyabolo ledi nō possit. In angeloz xō cōuersione gaudiū est securitatis tāte: ut q[ui]s illuc ascēderit nolit inde v[er]m[us] redire. Hec aut[em] oīa rex idē de[us] h[ab]et in potestate sua. Inimic[us] xō ei[us]: id ē: dyabol[us] tāte potestatis ē: q[uo]d oēs iudeos atq[ue] paganos q[ui]s extra xpianū sinū repit nullo obstaculo rapit: et in infernū dimergit. In ip[s]m q[ui] xpiani sinū sepi[us] intrat: et eos q[ui]s debiles inuenit tēptādo violat: aīas q[ui] corpibus militantes captiuas apportat

Illos xō q[ui] fortes sūt: et bñ inimici poss[unt] eos supare neq[ui]t: tande[m] licet tristis dimittit. In monachatu q[ui] nō valēt irrupere: nec his q[ui] monachi effecti sūt: q[ui]c[ui]q[ue] facere mali: nisi ad sc[ilicet] redierit: corpe v[er]o aliqua penitentiā affectōne.

Similitudo inter monachum et potonem et medicū et abbatem.

Tredāt nouicij q[ui] sic agit: q[ui] monachatu arripit difficultatē quē admodū infirmus q[ui] grauē accipit potione. Plerūq[ue] enī contingit ut q[ui] aliquē patit infirmitatē corpis: potōez q[ui]rat q[ui] ab illa infirmitate curari valeat. Lūq[ue] ei medicus dicit ut illam potione accipiat: et sic sanari poterit. Emit eam: v[er]o gratis eā accipit: dat: s[ed] cū potio fortis: ei[us] viscera rimat: mēbra oīa p[er]currit malos humores p[er]bit: vires tollit: corp[us] dissoluit: terre infirmū p[er]sternit desiderium maximū bibēdi i eo accēdit: v[er]o dōmiedū v[er]o foras ad v[er]itū eūd: ieiūq[ue] medic[us] hec infidit cōminans q[ui] moriet[ur] si h[ab]uerit. Iheu me infirmus inq[ui]t: cur potōez hāc accipit: male mihi erat: et inō est p[er]it. Iheu q[ui]to in eo malo illos vidit: q[ui] b[on]i cōsiliū mihi dederūt: nec mihi: q[ui] b[on]i me opteret pati p[er]dixerūt. Si enī b[on]i scissem nūq[ui] potōem accepisse. Sic sic iste cōquent dū potōe coartat. Ihar xō mali humores defluere ceperint: totūq[ue] corp[us] paulatim leuigari gaudet et exultat: q[ui] potione accipit: p[er] quā ad p[er]tinam sanitatem redire se sentit: et homines q[ui] hoc cōsiliū ei dederūt benedicit. Similiter xō multotiens accidit: ut aliq[ui]s qui anime sue infirmitatem cōsiderat: medicinaz inde spūalem querat: qua ab illa vitioz suorum infirmitate mūdari valeat. Lūq[ue] ei aliquis spiritualis homo dicit: q[ui] per monachatu posset saluari: dat quicq[ui]d habz: ut i mōasterio aliq[ui] post suscipiat v[er]o ei gratis aliq[ui] concedit: et suscipitur. Sed cū ordis difficultas cogit eū vigilare dū vellet dormire: esurire: dū vellet

De similitudinibus

bibere: tacere cū vellet loq: legere vñ cā-
tare cū vellet q̄scere: sedere cū vellz sta-
re: vñ ambulare aut stare vel ambulare
cū vellet sedere. Iniurias sustinere mul-
tas: p̄p̄iā volūtate ex toto deserere: mi-
serū hūc habitum quare suscepī. Antea
male agebā: s; inō p̄iā ago: q; totz tāta
q̄ mihi iubent adimplere n̄ valeo: z vix mī
si inuit² aliqd boni p̄ficere valeo. Quid
igī ve mihi ve mihi: vt q̄ his credidi q̄
mihi hoc p̄suluerūt. Putabā q̄ oēs isti
homīes esset scī. Nec z his sīlīa nouici²
dū dū ordo illi in p̄mis videt grauis s;
postq; sentit z secū cōsiderat: q; b̄ vna-
nīmīter faciēdo si oīa sua posse aboleri
p̄ctā sicq; sanitatē citi² recupare totum
q̄d antea graue videbat: paulatim leue
efficit: z q̄s iā nīl male habēs letari inci-
pit: deo gr̄as agit: q; monachātū susci-
pere meruerit: z oēs q̄ tale p̄siliū illi de-
derūt b̄ndict.

Lōtentio in cōuersos
Erū q; de cōuersis (z nūstros
z nutritis cōgregat² ordo mona-
choz: dicēdū q; soler eē cōtētio
q̄dā inter nutritos monachos atq; con-
uersos. Attēdūt enī nutriti se nīllā crimi-
na cōmississe: nec se in seculi sordib² con-
quasse: sed q; mūdā ab infātia vitam
duxerūt: z ī dei seruitio sp̄ laborauerunt
Illos vero ecōtrario vixisse p̄siderat: z
ideo merito inferiores eē iudicāt. At cō-
tra q; p̄uersi sciētiā ex gerioz habent:
res monasterij sapiēter tractant nutriti
ip̄is necessaria inueniūt ordiem q̄ suū
seruētius plerūq; custodiūt. Illos vero
parū in his valere cōsiderāt: ideo se meli-
ores ill̄ estimāt: sicq; alijs alij se p̄ferunt
dū nō suā s; alioz infirmitatē attēdunt
Si vñ monachi esset: sic eēt inter eos q̄
mō int anglos ī cel² z hoīes scōs. Angli
enī sūt q̄s nūti: scī vñ hoīes q̄s p̄uersi
S; nec angli scōs despiciūt: q; tēptati-
ones aliq̄s victi sūt: nec sicut anglos: q;
nīllam quā vincēt passi sūt tēptationem
Si ei michael dicerz petro tu dñm nega-

sti: possz petr² respōdere. Uex qdē qd
dicis: sed tu p̄ dñm nunq; vel vnū cola-
phū sustinuisti: qd oīno nō faciūt: s; ita
existūt cōcordes: ac si oēs esset angli: vñ
hoīes: sic q̄ sūt isti ac si nūti sint oēs aut
cōuersi.

Silitudo in hoīes z anglos
Itē inter monachoz cōgrega-
tiōē in terris: z cōgregationē
angeloz in cel²: quō inter eos q̄
adhuc sūt exterius in cella nouicioz: et
illos q̄ iam sūt interius in cōgregatiōe
monachoz: q̄ vt p̄ualent ī oībus se p̄fe-
cte custodiūt. Illos enī abbas p̄ semetip-
sū iā oīa docuit: q̄ vult eos obseruare: il-
lis vñ m̄gr̄os existis p̄ponit: q̄ eos do-
ceāt q̄ debeāt custodire Isti iā p̄bati sūt
in oīni humilitate: obedientia z patien-
tia z obseruatione oīm q̄ ordo exposcit
Isti vñ adhuc p̄bandi sūt: vtrūz velint
esse humiles: obedientes: patientes: z ob-
uare oīia que ordo requirit. Unūquēli-
bet ergo illoz is qui ei magister depu-
tatus p̄bat z arguēdo: increpādo. Ple-
rūq; etiā flagellādo temptat an apr² ad
suscipiendū in cōgregatiōe alioz existat
Quē si viderit cūcta patienter sustine-
re: z alioz cōsortio p̄ oīa dignū eē: ve-
nit ad abbātē denūciāns ei corā oīni cō-
gregatione. Domine inq̄t nouitiū ille
quē mihi cōmēdastis ita p̄fecte se habet
oībus mōis iā est dignus inter nos eē
si iubetis. Quibus auditis abbas aut
eū recipit cōmuni cōsilio fratrū: aut ad-
huc dimittit ad exemplū alioz nouicio-
rū. Sicq; de isto nouitio cōdigne agī
q̄ seruoꝝ dei p̄sōtio iam dignius habe-
betur. Illū aut nouiciū quē m̄gr̄ su² vi-
derit inobedientē: impatiētē: supbū: su-
sceptiōe indignū: postq; cū diu tollera-
uit: in lrisq; mōis emēdare tēptauit: tan-
dē si nīl p̄ficere p̄t: venit ad abbātē
z illa ei refert. Dñe inq̄t nouici² ille quē
habebam ī custodia: vt eum docerem:
quomodo posset esse dignus conuersa-
tiōe nostra: ita p̄uerse se habet ī oībus

que agit: vt nec iter reliquos monitōes dignus sit conuersari. Prouidere itaq; nobis conuenit quid potius de eo faciendum sit. Ad hec ille respōdēs magistrū hortat vt eū adhuc oībus mōis emēdare conet: dicēs melius esse illū inter reliquos tolerare q̄ ad seclm̄ reuerti dimittere. Sicq; nouicius iste nec ī cōgregatione recipitur: nec a cella nouicioꝝ expellit. Si r̄ cōsiderādū p̄ oīa inter deū et angelos et monachos quō inter illū abbatē et magistros atq; nouicios.

Similitudo inter deū et quēlibet imperatorem.

Apdendū est sicut esse inter deū et hoīes et angelos: quō inter imperatōrē terrenū et sibi obsequētes. Tria qui ipse sūt genera hoīm qui terreno imperatori seruiūt. Alij enī seruiunt p̄ terris q̄s habēt nihil aliud q̄rentes nisi qd̄ tenēt. Alij q; terras recupare volunt: q̄s eoꝝ parētes aliq̄ sua culpa pdiderunt. Alij dō p̄ solidatis tñ. Illos itaq; dñs honestius tractat qui nihil vnq; deliq̄rūt: nec aliud q̄ qd̄ habēt q̄runt. Ibi r̄ dicatū sūt et fūdati nec euelli formidant: dñs se ī volūtate dñi sui p̄seruant. Illos dō quoz p̄ses sibi peccauerūt: quiq; p̄ illoꝝ hereditate sibi seruiūt: aliqñ vili⁹ tractat: modisq; diuersis tēptat vcz cōuinca do: cōuiuando: quedā grauiā iubendo: qñq; flagellādo. Qui si hec oīa humiliter sustinuerint: et deū sui miserē cordiā patienter expectauerint: tandem eis dñs hereditatē pfuz suoz reddit. Si dō noluerint hec tolerare: nec suā valēt hereditatē recupare: nec aliud eis vult dñs dare. Illi aut̄ qui nihil aliud q̄runt q̄ soliditatē: et vt bñ pascātur tādū imperatori obsequiūt. Que si illis abūdāter donauerit: laudant eum: et dicūt: qz de dño tali fuit dū est: qz talia seruientibus sibi cōfert. Si dō illis dare destiterit: statim recedūt ipso vitupato et inci piunt seruire ipsius inimico. Tria igit b

sūt genera hoīm alicui terreno impatori militantiū. Similiter aut̄ tria sūt genera eoꝝ qui supno regi deseruiūt. Prīmū enī genus sūt angeli: qui eterna beatitudine stabiles sibi sine oī intermissione sūt seruiētes. Aliud dō homines boni qui in q̄tum p̄it sue volūtati obediunt sicq; ad regnū celoꝝ in p̄sis sui ade cultū pa pditum hereditario iure puenire cōtendūt. Terciū aut̄ est bi tñ p̄ terrenis seruiūt cōmodis q̄s milites suspēdarij. Sic ergo p̄ oīa est p̄siderādū inter hec tria genera et deum quō inter alia supdicta et impatorem suum. r̄.

Quid monacho p̄sit: si quod bonus est inuitus facit.

Entingit aliqñ quēpiam sic habū dare humorib⁹ malis vt nisi faceret alr̄ sanari nō possit. Ut ergo ab eis possit ex toto mūdari: spōte sua prius se facit ligari: rogās etiā eos qui eū secturi sūt: vt nō eū dimittāt q̄ qd̄ ipse dicat: donec eum p̄fecte secuerit. Cū igit putrediem pingere reperint et rescare clamat: et dici se prius nihil malibere: cominatq; eos nisi eū dimiserit occidere: sed illi q̄ eū h̄ dicere p̄pter dolorem sciūt: nō dō illius attēdūt: s; vt ceperāt putredinē p̄fecte abscidūt. Luz āt ad plenū mūdatus melius habuerit eūdem quos antea minabatur gr̄as agit: qz non eū volūtate suā dimiserunt. Quid ergo nūq; nō ideo p̄dest ei sectio q̄ eā tollerauit inuitus cū ad eā tollerandā se fecit ligari spōtaneus. Prodest reuera qz p̄ eā abscesa ē infirmitas: et repata est sanitas. Si r̄ aut̄ plerūq; cōtingit vt aliq; redundet vitijs intelligat q̄ aliter saluari nō valeat nisi a se ferro districtiōnis penitētiē fuerit ressecata: vt igit inde purgari q̄at: alicubi ī monasterio spōte sua se alligat. Professionē etenim faciēs ibi vilitatē: morūq; suoz cōuersionem pmittit. Seq; intra monasterij claustra eo tenore recludit: vt medici spūales vi

De similitudinibus

delicti sui pastores: qui eū corrigere debent: quod ipse postea dicat non eū dimittant: sed eius vitia resecet: et emendet. At plerique eū eū ceperint ad meliora stimulare: et eius vitia corripiedo resecare, recalcitrant atque irascuntur, dicens se non esse culpabilem, vñ reprehendit: ipsosque qui eum arguunt aliqui perimere minant. Ipsi vero qui hec eū pfere, ppter ordinis destructione cogitunt: non eū ideo dimittunt: sed ab eo districte stulticiam vt pualent nūc hoc nūc illo mō abscidūt. Quia itaq; fuerit emendatus a vitijs: et minor factus ad se reuersus eis dē grās reddit: quibus irascēbatur qd eū dephensū correxerit. Quid igit nūquid nā ideo nō pderit illa tanta districtio qd eā infirmitate carnis inuitus sustinuit: ad eā sufferēda spōte sua in monasterio se alligauerit: pderit vtiq; qd et p ea liberat ab omni infirmitate, vitijs: et reddit ad verā sanitatē p̄tutū. Sed diceret: qd melius esset: vt deo sine pfessione fuit spontaneus qd in monasterio se alligans seruire cogere inuit?

Magna sit spes monachi p̄fessi rē. Itaq; aut respondendū: qd tanta distantia ē inter illū qui nō vult facere deo p̄missionē seruendi sibi: et eū qd libenter eā facit: qd in homines duos qd ambo ex debito debet seruire dño vñ. Sed vnus eorū accedit domino et dicit. Dñe ex toto corde tibi seruire volo: et me cōtibi fideles pmittere nolo: qd si hoc tibi pmitto et postea tibi peccare grauius delinquere grauiori vindicā dignius existerē. Quid aut melius poterō seruiri tibi: si si quō peccauero tibi: iudica me vt illū qd se tibi eē fidelem minime pmissit. Alii vero venit et dicit. Domine ex toto corde te diligo: tibi qd fidelitātē et subiectionem pmitto: vt si aliqui fecero cōtra p̄ceptū tuū: nō me iudices vt alienū: sed emendas vt p̄prium seruū. His itaq; p̄dictis euenit: vt ambo idē p̄ceptū postea faciāt: ac deinde penitētes ad misericordiam dñi sui veniāt.

Dicit itaq; dominus illi: qd sibi fidelitātē pmittere voluit: qre hoc fecisti? At ille. Dñe inq̄t cōfiteor qd deliq; sed tñ nō me tibi non esse delicturū pmissi. Sed ille idō ne inq̄t noluit mihi infidelitātē pmittere: vt posset contra me liberius peccare. Ergo et ego p̄tra te: nō vt erga meū: sed vt aduersus alienū agā: totūq; qd erit mei iuris vñ: qd ad vltimū quadrantē exigā. Hoc itaq; iudicatus cōuertit ad aliū et dicit. Et tu fuit qd fidelitātē pmisseras: et idō tibi magis cauere debueras: qre h fecisti? At ille. Dñe ait Cōfitebor me deliq̄sse: tibi qd fidelitātē promississe: sed postq; me penitit: qd deliq; debeo peius pati: qd tibi fidelitātē anteq; deliq̄ssem pmissi: qd ille: qui hāc tibi nō vñ pmittere: tibi postq; peccauit: idō qdpe me nolui cōtū: vt si qd peccare: nō me iudicares vt alienū: sed emendas vt p̄prium. At dñs. Ita ē inq̄t vt dicis. Lū qd voluero de te vindictam accipiā vt de meo. Sic at deus inter p̄fessū monachū et nolentē p̄fiteri iudicat: si eos qd eū peccasse peniteat. Nō solum aut p̄fessū inuitus iudicat nō p̄fesso: sed etiā qdlibet layco adhuc in seculo cōstituto. Licet enī yterq; idē p̄ceptū cōmittat: tamen toto corde monachū peniteat deliq̄sse. Lūq; ordiem cui se subdidit seruēti amore cūstodiat: maiore quā laycū misericordiam cōsequatur qdumlibet ille peniteat sclaribus adhuc detentus. Si vero penitere voluerit: maiori qd laycus dānatōni subiacebit.

Similitudo inter monachum peccantē et laycum.

Quod et aptius a fili videamus: quod homines duos vnus dñi suos intueamur. Ambo itaq; a dño illo possessiones p̄pas obtineant sibi: Iure iurādo p̄misso fideles existēt. Vnus tñ illoz cōditōe tali h faciat: qd si qd ieq; qd delinqt de p̄prio suo put fuerit iustū sibi emendet. Alii vero dñm adeo di-

ligat: vt nihil ppum retinere: sed oibus ei dimissis familiarius sibi malit seruire. Hoc etiā pactū cū eo faciat q si aliquādo qd cōtra eū cōmittat de seipō nō de re aliena s; vt de pprio quā voluerit vdictā assumat. Hīs igit actis si culpā eādem cōmittat: vterq; ac deinde penitētia dūz velint emēdare: sed ille de ppō qd nec adhuc totū vult dare p illi^o culpe satisfactione. Iste vō de seipō quomō etiā totū iā paus dñi sui māciparet potestati. Videatq; dñs q ille tm facere nolit: vel postq sibi peccauit qtuq; iste pū q in eū delinqrent: fecit de quo tmq; maiore velle videt habere mīaz an cū illo videt velle mītius agere quē operibus cōprobat se minus diligere. Et si hūc velit altero durius arguere: serueat quicūq; male tu qto mīhi eras familiarior: tāto es culpabilior. Pōt iste respondere. Dñe inquit verū est qd dicis: s; qdū pētere volui ac postq toto ex corde peniteo: meq; ipm in emēdationē tradonūq; nam peius illo debeo pari: qui nec illud qd habet tibi totum vult dare p satisfactionē sui cōmissi. Iustum ne videtur vt q; te magis dilexi minore debeam misericordiā pseq; imo eā maiore mīhi facere debes misericordiā quo nullā maiorem tibi facere possum satisfactionē. Quid aliud dñs diceret: qd qd veritas habet. Hūc ergo mīti^o iudicat vt ex toto ppriū. Illū vō seuerius vt minus sibi puat. Sic ergo et deus celerius indulget monacho q se ei totū cōmittit q layco: dare volenti vel sua p his q cōmisit.

Similitudo inter monachū et arborē. Teni rursus a sili pōt videri acceptabilius est deo bonū opus monachi q; hōis cuiusq; sclaris. Solet qppe accidere deos esse homines sub vno yno singulas habētes arbores in ppō sili. Arbores aut ille fructū ferūt bonū vterq; dñm illi qz dñm inequaliter diligūt: et ei de fructu eoz impariter ser-

uiunt. Unus enī eoz quia eū min^o diligit: cū arboris sue fructus fuerit matur^o colligit: fertq; inde dño suo qtuq; fuerit visus. Adeo aut dñs aliū amat vt ad eū veniens arborē ipam ei offert. Dñe inquit arborē habeo qndam: bonū valde fructū ferentē que q; vfe cōgruit dignitati. Ahalo eā vfe esse iuris q; mei: eam igit offero vobis vt amodo vobis fructificet soli: ipam q; vfo assignabo ppositū: vt ea fructū colligat: indeq; vobis put velle vobis nouerit diligenter desuiat. Sed et ego qta diligentia potero eādē vestre volūtati custodire curabo. Cui^o igit hōz obsequiū dño illi magis videt acceptum: an illius q qntumcūq; voluerit dat ei cū fructu. Sic q; et seruicium monachi deo est magis acceptū: q; hōis secularis. Ipi enī sūt hōies duo q sub deo velut arbores qsdam habent se ipos. Ipi q; vterq; sūt apti ad deferēdū fructū opis boni. At q; non eodē modo diligūt deum: nec ei pariter bñ opando deferuūt. Secularis enī q; eū min^o diligit: tūc tm cū bñ opadi alium habuerit: boni opis offert deo qntū voluerit. Monachus vō eū diligit in tm: vt ad eū accedens totū ei offerat seipsum factis ac vbis alloquēs eū. Dñe inquit mee hactenus potestatis erā quodq; mīhi libebat bonū malū ve faciebā. Tūc q; tu^o omnino debeo eē: tibiq; soli tm bona opera fructificare me totū tue tradi potestati. vt ammo tibi fructificē soli: qd vt meli^o facere valeam me vni ex ecclie tue plant subdā: q me custodiens ea tm opa doceat agere q tibi nouiter magis placere: s; et ego p modulo meo meipm custodire studebo. Cuius ergo munus deo est acceptabilius. At illius q sibi offert qday ex opib^o suis: plurima vō subtrahit: imo illi magis q dat ei seipm cū corpib^o cūctis. Nec ideo ppa priuat mercede: q; sepe bonū op^o cogit agere. Sicut ei is q arborē totā cōmisit pposito dñi sui

De similitudinibus

vt ex ea fructu colligeret ex q̄ z dñs suo
put eū velle noscet deseruierit vt in q̄ p
pau nō pdat meritū. Si ille colligat fru
ctū priusq̄ maturescat: aut in arboze di
mittat ecōtra donec putrescat. Sic mo
nachus q̄ se totū cōmisit plato vt eū cu
stodiret ea q̄ opa tm ab eo agēda exigēt
q̄ deo placare poti⁹ nosset. Sic in q̄ pp
az nō pdat mercedē si qd opis boni age
re cogat aliq̄ velit: vlt eū phibeat cum
agere velit: donec z ipam amittat volū
tatē agēdi. Mo ḡ obmittere d̄z qd qd bō
ni platus ei p̄cipiat: vlt p̄sumere vt agat
a q̄buscūq̄ eū phibeat. Sic ei illi⁹ pui
dere qd p̄cipiat: qd ve phibeat: hui⁹ ve
ro sequi eum in bono per omnia.

Similitudo inter matronā z diuinā
voluntatem.

Acidit qñq̄ matronā aliquā fi
lias cū ancillis suis m̄gre p̄men
dare: vt eas opa m̄lierib⁹ cōgrua doce
at. Illi xō p̄cipit vt ei cūcte obediāt qd
q̄ faciēdū inuenerit expedire adimpleant
hec itaq̄ dispositio m̄gra eas i vñū cō
gregat: inuigilant cuq̄ qd agere deat z ne
foras egrediant⁹ obseruat. De filiab⁹

Qlib⁹ ita sub eius m̄a: m̄fone
gisterio astrictis: bone qdē filie
p oia sibi obreperāt: s̄ nec abeli
di foras licētiā q̄rete curāt. De ancill

Ancille q̄ s̄lt facit. (lis ei⁹ bonis
excepto q̄ istabiliōres existūt. q̄ ei
tenet eas i custodia diuti⁹ eē licētiā m̄fo
ras exēdi q̄rūt. Quā qñq̄ si obriere si
valēt: nō inde tristant⁹ vlt murmurāt: tm̄
dicūt q̄ datā. Si eis p̄cessa s̄rūt egre
diūtur q̄ eis visū fuerit: cessātq̄ interim
ab opibus suis. De ancilla latrone.

Inter eas at qñq̄ est latro p̄ceptis
m̄gre vis obedire volēs. Hec igit
q̄ custodia tedio sp ei existit: licētiā ex
undi sepi⁹ q̄rit: z cās q̄ rōnabiles videāt
adiuenit: quā si obtinere nō p̄t p̄tristat ve
hemēter z dolet: suq̄ m̄gre si audet du
ri⁹ m̄idet. Si xō apta cā nō fuerit: ei oq̄

culite detrahit qd q̄ faciebat op⁹ inmit
tit. q̄ si opari fuerit iussa: p̄tēdit p̄tinuis
q̄ sit i firma. Ac si qñ se solā viderit: p̄ti
mus exilit: ostiū petit: huc illucq̄ circum
spicit: mādāt illi vt illi licētiā q̄rere secū
loq̄ndi q̄ si nihil repta fuerit. atq̄ corre
pta: p̄silit statim i h̄mōi x̄ba. Quid in
q̄t feci q̄ sic debeā corripī q̄ iura visa suz
agere: q̄ inferūt z mibi cōtumelie: s̄z tā
sati apte videt q̄ iuste p̄ me agat. Ita
q̄ residet mesta dolēs q̄ ita sit rep̄hēsa.
At postq̄ ad modicū ille dolor recedit
maturitatē q̄ndā p̄tēdit: cunq̄ estiat: q̄
ab alijs reputet matura licētiā rursus q̄
rere tēprat: quā si h̄re nequerit p̄tin⁹ s̄
dit. Stult⁹ est inq̄t q̄ bñ agit: cū eq̄ tra
ctent boni tractetur z mali: q̄ si licētiā
h̄re potit foras p̄fessz egredit: huc illuc
q̄vagat: iuuenū p̄sortia expedit: multa
nō agēda p̄mittit: vt hac ḡ similitudinē p̄t
colligi. Tria sūt genera volūtatis i sub
dinis. De obediētia licētiā z inobīa.

Ox at p̄mū obediētia. Scōm li
cētia. Terciū inobediētia. Hec
xō genera inueniri p̄t i mona
chis. q̄s matrona qdā m̄gre cuidā p̄mē
dauit: id ē volūtas diuine volūtati ab
batis suposuit. De licentia zc.

Licētia igit multos decipit: obe
diētia xō z inobediētia tria
sūt. Harū media licentia ē. Is
q̄q̄ obediētia non p̄stringit claustra
egredit: vult tm̄ exire reguleq̄ districtō
mū licēter declinare q̄uis nolit siue licē
tia id p̄sumere. Et id circo actū suū licē
tia q̄ p̄ualet conat⁹ defedere peccatum
p̄fecto h̄z ex illa illicita volūtate. Non
enī postq̄ mortu⁹ mūdū claustro subijt
ad mūdī negotia vel volūtate vllaten⁹
redire debuit: velle tm̄ suū nisi p̄miss⁹ fa
cto implere noluit. Obediētia ḡ quā in
h̄amplexus est ipm̄ factū excusabit: sed
velle qd p̄ obediētiā h̄nt p̄cōsū nisi pe
nituerit illi erit. Qd nōnulli min⁹ ascen
dētes licētiā quā p̄implēda volūtate

sua expectat sepe fallunt. Ut igitur breuiter loquar et succincte sub ipsa obedientia viuere sint mone regali filie. Ancillarum vero nomine licentie adherentes accipe. Inobedientia vero que dicitur et ipsa latro rebelliones signatur in ordine monastice.

Similitudo inter monachum et denarium

Rursus a fili possumus videre quod imperfecto monacho debeant esse. Tria cuiusque bono insunt denario. Quod cuiusque perfecto debet inesse monacho. Denarius quippe bono puro ex ere recto potest dare monetam legitimam debet costare. Si enim unum ex his defuerit venalis esse non poterit. Ut si venalis valeat esse: hec tria pariter debet habere: hec quod debet habere et monachum: ut vere monachus reputetur. Eius quippe metalli puritas: puta est eius obedientia. Nulla enim inobedientie impuritas: sed sola in eo debet esse obedientia etenim vero illi potest stabilitas esse propositi eius. Non igitur leuiter exustari debet ab eo quod ceperit sed usque in finem perseuerare stabilis. Illius autem moneta habitus est monachalis atque tonsura ante et retro et his similia. Sicut enim denarius a moneta dinoscitur cuius sit regionis. Sit ab istis monachus cui sit ordinis. Is autem monachus qui adeo est senex ut ante et retro iam nequeat inclinare: denario illi est similis cui mone tam antiquitas iam deleuit. Iste vero qui habitus monachalis non adhuc sed vitas suscepit: et ideo nomen non habet monachi assimilatur numero potestoso: monetam tamen non habet. Et ideo non est venalis: verum sicut quod thesaurum congregare desiderat. huiusmodi minimum ita ut habentem mone tam habet amat. Sic deus quod thesauro celesti nos omnes reponere curat: huiusmodi hominem est qui ut habitum monachi habentem ibi reponit. Quod autem viderit habitum quod de monachali habere: sed ex ere imponit id est inobedientem esse hunc thesauri celestis non reponit. Sicut nullus denarius falsus licet apte monetatur suo thesauro

reponere queat. Quod viderit obedientem esse. et si aliquando fragilitate peccet: humana non hunc tamen repellit si de peniteat: ut enim a valido denario inualidus: sic a perfecto defest monachus imperfectus. Inualidus quippe denarius minus habet potestatem quod debeat: sed illud quod habet puro ex ere constat. Falsus vero eandem quam bonus moneta preterdit: sed interius latet falsitas eris. Sic falsus monachus eundem quem perfectus habet tamen habet: sed inobedientie falsitas interius latet. Debit vero si obediens licet non tantum quod cadat habeat stabilitatem obedientie tamen retinet puritatem. Ad hoc etenim penitet esse quod deliquit: quod quod ei proprium pura obedientia facit. Ille igitur ut denarius falsus a celesti thesauro repellitur. Huius vero pro sui modulo vigeris ibi reponitur. Nichil igitur cuius quod potest habitum monachi exteriorum habere si non studuerit et interiorum retinere. Duo quippe sunt ordinis genera vno religioso conuenientia. Unum exterius quod religiosus videtur. Aliud vero interius quod religiosus habet: nullum quidem exterius facticium. Hoc vero interius naturalis est ordinis: facticium quippe ordinis facticie sunt consuetudines: ut in ordine monachorum repiuntur plures. Has etenim homines adiunxerunt quibusdam de causis rationabilibus fuadendis instructi. Naturalis vero ordinis naturales sunt virtutes: nec humilitas: caritas: et alie plures. Has enim deus ipse naturaliter indidit hominibus sueque causa salutis fuandas. Ille itaque facticium ordinis sine isto nihil homini potest. Iste vero sine illo saluare hominem potest: ut tamen fuari valeat iste valde necessarius sibi ille. et.

Similitudo inter corrigiam et sotularem et ordinem facticium et naturalem.

Ecce enim est inter ordinem facticium et naturalem quod corrigia et sotularis. Corrigia namque sola colligata pedem nullo est munimento sibi: imo magis inconueniens videtur esse si sibi sola circumligetur. Sotularis vero etiam solus pedem mu-

De similitudinibus

nir: satisq; neceter cōuenit ei. Ne tñ ca-
dat vl' tot' nat necessaria sibi ē corrigia
vt liget ex ea. Sic sit licz facticius ordo
nihil solus p'sit s' magis dedecet. Ita
tural' dō sine illo z profit z deceat: vt tñ
iste firmus teneat' necessari' ille sibi ha-
beat'. Itine q̄ppe ē q' q' religionē interius
seruare desiderat hab' monachali ex-
teri' se alligat: q' q' exteri' dem'fat sēp
eū ēē coarguat. Q' si postea noluerit h'
ēē magis dedecet eū habit' iste. Si enī
ibi grā monach' supbus fuerit q' habi-
tu exteriori humilitate p'tēdit mltō incō-
ueniētius ēē videt' q' si careret h'ilitati
habitu. Docet igit' vt q' ostēdit exteri'
studeat z habere interi'. Nil ei pene ex-
teri' h'z in hitu vl' p'fessōe sine cōsuetu-
die q' nō ēē cōmoueat aliqd' interi' ha-
bere. De veste monachi.

Quod ei nigras viles fert vestes
vt se vile reputet: p'tōrēq; p'mo-
uet. Q' dō eisdem a capite vsq;
ad pedes tegit. Hoc ei facere a pncipio
vite vsq; ad finē hortat'. Hec ei ē talari
tunica z polimita quas filio suo ioseph
fecisse dicit' Jacob p'farcha. Q' at eedē
i modū sūt crucis: eū sp' habere p'mouet
memoriā dñice passiōis. De corona z

Corona deniq; (tōsura mōachi
capillorūq; tōsura eū ēē debere
sacerdotē regē demōstrat. Sa-
cerdotes q̄ppe i lege mitra tegebant ca-
put ad similitudinem cui' hui' caput radi'
Reges aut coronis vtūtur ad cui' similitu-
dinē hui' capilli tōdent'. Hec itaq; co-
artant eū vt sacerdotis z regis gerat of-
ficiū. De spūali sacrificio mōachoz.

Officiū sacerdotis erat i lege ge-
neris diuersi pectora mactare.
huius q' sūt officiū d'z ēē leonez
ire z crudelitatis: lupū rapacitatis: thau-
rū feritatis: vulpē astutie: hircū immū-
dicie: Glirē sōnolētie: equū z mulū luxu-
rie: asinū pigritie: aliaq; bestialia vitiā
occidere. Regis aut officiū p'pūm ēre:

gere regnū hostes enī p'pellere ne iusto
iniust' iniuriā faciat. puidere mal' dep's-
sis bonos exaltare. Hoc itaq; officiū d'z
ēē mōachi vt sue mētis regnū regnat: z
corp'is: hic ei oīa expellere d'z vitiā: pui-
dere ne malus bono appeti' resistat: s'
vt bon' malū sibi sp' subiciat. Quicqd'
postremo exteri' ostēdit i habitu vl' cō-
suetudie vl' etiā i ipa p'fessōe studeat et
interi' habere. Alioqn nil sibi corona si-
ue tōsura p'derit vllus ve habitus mo-
nachal'. At sūt pleriq; q' facticio ordini i
putāt q' naturalē nō fuāt. Dicūt bono
aio se pati nō posse q' eis imponuntur
cōsuetudines tāte. Querūtur etiā q' i se-
culo meliores fuerūt: eosq; monachaz
detiores effecerit. Clerū q'sq; h' dicit de
nario falso ē similis.

Similitudo inter monachū z ignem
Alsus q̄ppe denari' bon' plerūq;
q's ēē videt': ac si in ignem fuerit
miss': p'tin' falsus ēē roboratur
Sic plerq; male morigerat' hō bōis ēē
morib' videt' in seclō. Q' si rigore ar-
ripuerit aliq' instictu mōachaz' culp'isq;
postmodū existētib' regulariter increpa-
tus p'tin' p'bat nō esse q' videat'. Qui
enī humil' videat': z patiens mor' supb'
inuenit z impatiēs. Q' si h' imputauit
ordi tale ē ac si denari' dicat igni tu me
falsū fecisti. Itō at falsū eū fecit s'z quod
erat osidit. Sic deniq; istū nō ordo ma-
le morigeratū efficit: sed q' h' iā ēē decla-
rauit. Itō igit' ordiem: s'z seipm accuset
morezq; puerfos i bonos p'mutet nisi ei
ēē bonis morib' videat': bona si q' exte-
rius agit paruipendunt.

De interiori virtute z exteriori.
Olo q̄ppe vtutis sunt genera q'
inter se sic differūt vt corpus et
aia. Unū enī interi' z inuisibile
Aliō dō exteri' atq; visibile. Interi' nā
q' est caritas: humilitas: patia: benigni-
tas: ceteraq; filia. Exteri' dō ieiunare: ele-
mosynas dare in orationib' vigilare: la-

ordinari: aliaq; huiusmodi. Ac sicut corp^o
sine aia nō diu subsistere valet: aia vero
sine corpe pōt. Sic exterius genus sine
interiori. Diu enī caritatē habere qd pōt
etiā si nō ieiunet cū diu p deo ieiunare
nō possit: si eū mō amet. Et tñ plerūq;
spūs malignus corp^o assumit: illudet ve
getādo subsistere facit. Sic inanis glia
cor hoīs intrat: illudq; virtutis gen^o sū
mulat. Sicut enī caritas ieiunare sic et
inanis glia facit. At sicut corpus exaia:
tum cito fetet atq; pēnitur: sic exterius
genus sine interiori despiciat. Cū enī qd
piā ieiunio quidē intēus: s; irasci facile
videat. Si de ieiunio laudet aliquo con
fessim respōdet ab altero qd inq̄t de il
lius curet ieiunio q sic inflat p nūbilo. si
āt frequētius māducare: sed humilis et
patiens eē videat: si q nō ieiunat ab ali
quo reprehendat. Illico ab altero respō
det. Bñ utiq; ut māducet pmeret qui
nō deo patiens est et benignus rē.

Similitudo inter monachū et ortulā:
Sciendū ad virtutes tenē. (lanū
dentī quod agere debeat more
ortulanī. Ortulan^o qui plātare
appetit hāc bāp^o terre naturā p̄siderat
vbi eas plātet: nisi enī terre cōuenierit:
crescere et fructificare nullaten^o potuerit
Sic q virtutū facere vult plātariū q i
loco plātet eas sibi est p̄uidendū. Si ei
locus fuerit vitiosus et ipse virtutes i vi
tia rediguntur. De edificāte domū

Ursus sic eū agere decet velut
qui domū edificare debet. Qui
enī edificariū facere vult stabile:
soliditate prius cōsiderat terre: q s; sū
damētū firmū supponere: parietē erigē
tectū supimponere: tutusq; possit inha
bitare. Sic qui virtutū vult facere edifi
ciū quo securius inhabitat ab insidijs
domū quo in loco sui cōstituat: illud si
bi est p̄uidendū: si enī locus nō fuerit fir
mus: nec edificariū diu subsistere poterit.
hoc itaq; solū vel terra bona ē humili

tas: cuius cūctis virtutib^o cōgruit. nā eas
q; velut firmū fūdamētū sustētat. Nō
est i altū eleuata supbia sicut quidā pu
tant: sed dimissa et vallis maxia bestijs
vitioz plena et caligine tenebrarū dēfisi
sima. Nā q̄to ampli^o qd supbia inuol
uitur: tāto lucē virtutis minus intuetur.
Nec clarū iusto ab iniusto q; diu in te
nebris idem in cecitate cordis sui iacet.
discernere supbos pōt: sed q sūt distorta
eq; sectat ut recta. Cū sit ut i valle ista
tenebrosa vitioz sic copia q̄s bestiāz
crudeliū multitudo magna. Nā leones
crudelitatis: vulpes caliditatis: serpen
tes quoq; venenose inuidie: rane garru
litis et iracūdie: cetera etiā vitioz alia
ibi solēt supabū dare. Que q̄to pl^o cui
q; familiares habent tāto minus p̄sint
crudeles vident. Cōsuetudo enī vitij ē
ut nō facile videat ab illo q eo p̄mit: s;
mox ut cessauerit et ab eo se alienauerit:
tūc deinde cōsiderat in q̄ra fidelitate et
miseria iacuerat et q; graues mor^o ma
larū bestiāz tollerauerat

Humilitas mōs est de septē gradib^o
Humilitas aut mōs magnus est
in cui^o sūmitate lux ē non modi
ca et honestaz psonaz id ē scāp
virtutū pulcherrima turba. Sed q ad hūc
puenire desiderat necesse ē ut p gradus
qsdā ascēdat si hūc mōtē agscere et inha
bitare affectat.

Nota septē gradus humilitatis.
Primus itaq; gradus i mōte hu
militatis est cognitio sui: hunc
vnusquisq; sic debet habere: ut
se inferiorē oībus iudicet: imitās aplz
q se oīm suorū coaploz dicit eē minimū
Si nā eēt aliq; hō q ita peccass; ut do
min^o eius sibi iusto iudicio pedes et ma
nus amputaret: oculos crueret: et totū dī
laniare posset: nec tñ faceret: sed ex sua
miscōia illū tolleraret vehēmēter se dñi
sui debitorē cōgnosceret deberet et eo ma
gis humiliari q semin^o p̄pderet meru

De similitudinibus xvi

isse a dño sic tollerari. Nos igit dño no-
stro in multis offendim⁹ oēs: et in tantū
vt nos ex vindicta iusticie sue membra-
tim possit dilaniare: aut iugi languore i-
pñti affligere: aut penis postmodū eter-
nis tradere. **¶** Qui in deū peccat
omnem creaturam contra se excitat.

Et qua offensione nō solū irā dī
pmeruim⁹: s; etiā totā creaturā
aduersū nos excitauim⁹. Etenī
si seruus alicui⁹ a dño suo recederet et i-
unico dñi sui adhereret nō solū ipm do-
minū exacerbaret: s; etiā totā eius fami-
liā iustissime irritaret. Lū igit dñm cre-
atorē cūctorū offēderimus aduersū nos
oēm creaturā q̄tum spectat ad meritū
nrm in irā cōmouim⁹. Potest ergo nob
iusta cōsideratōne terra dicere nō debe-
mus vos sustinere s; potius absorbere q̄
mō a creatore meo nō timuistis recede-
re: et inimico eius dyabolo scz adherere
pōt etiā cibus dicere et potus nō merui-
stis vt nos pascere debeam⁹: imo poti⁹
vt cōfusionē vobis pparem⁹. Ab illo ei
peccādo recessistis p quē nec ales esurit
Sol q̄ vobis ad salutē nō debeo lucere
s; vindictā dñi mei q̄ est lux lucis et fons
lumis penitus cohercere. Sic etiam sin-
gula queq; creatura p nos pñt surge i-
refragabili rōne. Proinde expedit nob
humiliari ne dñi dilata vindicta: tanto
acrius adueniēdo mala nra puniāt: q̄
to diutius tollerauit qd punire poterat
Et ergo humiliamur qd simus: q̄ irati
fuimus: vel qd fecerim⁹ mēte tractem⁹.
Et nos viles pctōres multoq; supplicio
dignissimos fore cognoscem⁹. Qui se g
talē iudicat iam in pmo gradu humili-
tatis stat.

Scōs gradus humilitatis
Secundus gradus est dolor. Nā
sūt nōnulli qui se pctōres eē cō-
fitem⁹: sed nullum inde dolorem
habere vīnos cūtur quib⁹ necesse est: vt
doleant si veniā mereri desiderāt: qz nō
valēt ad salutē: vt se cognoscat qd pec-

catorē si inde habeat dolorem. Nā si dñs
qd peccaret: et inde dolorem si haberet qd
putas: domin⁹ eius de eo diceret Quō
ei offensā posset dimittere q̄ diu eū pro
offensione sua nequaq; sciret dolorem ha-
bere ridiculū potius q̄ aliud videret si
veniā peteret de hoc. Unde se nō dole-
re faceret. Necesse est enī vt dolorem ha-
beat quisquis de ppetratis culpis veni-
am consequi desiderat. Terci⁹ grad⁹

Deinde sequit cōfessio quia qua-
liter se peccator cognoscat et do-
leat cōfiteri studeat. Multi enī
sūt qui se peccasse cognoscūt et dolent: et
tamē celāt quō quidē hoc erubescētes
nō audēt. Et quia sciūt p̄fessionē neces-
sariā ad salutē fore in cordib⁹ suis corā
deo penitēt et illi cōfiteri pponūt. Ab-
toq; maiore penitentiā agūt: q̄ si cōfi-
terent eis iniūgeret qd sacerdotū. Clep
in hac re penitus decipiunt qz null⁹ deo
quicq; cōfiteri pōt qd ipse ignoret. Dia-
enī ei nuda sunt et apra. vult itaq; deus
nec qdē ei peccauerit ac si ipse nesciret
ita suo loco alij nesciēti cōfiteri ne dissi-
milet quaten⁹ hoc iudicio manifeste cō-
probet. qz si deus hoc ignoraret ipse ma-
citer ei manifestaret. Ad hoc si is q̄ ma-
iore penitentiā ex p̄po arbitrio nō cōfes-
sus vult agere q̄ aliq; si cōfiteret vellet
ei imponere putat maius se fecisse ex p-
pria volūtate q̄ si cōfiteret. P̄set apō
se quid sibi plus cōfiterit an cōfiteri et
quā penitentiā agere an sine p̄fessōe spō-
tanea volūtate longo penitere tpe. Lū
q; magis eligit penitentiā gratis celare
q̄ reatū suū p cōfessionē manifestare ag-
noscat p certo qz nōdū vere confessioni
illā siue spōtaneā penitentiā q̄libet gra-
uis fuerit adequauit: quōqdē necdū si-
bi tm cōstitit grauiter clā penituisse q̄
tum p̄fessionē cui eā facere debuit fecisse
Quare min⁹ est sp̄ quēlibet grauiter si-
ne cōfessione penitere q̄q; puro ex cor-
de confessionē facere. Quartus ḡdus

Quam itaq; tres gradus i monte
humilitatis haberem? seq; psua
sio que unicuiq; habenda e qrt?
ia videt; p libate virtutis grad?. L si enim
necessariu sit vt cofiteamur. Sciendum
est q ita cofiteri debem?: vt hocipm qd
cofitemur ita esse psuadeamus: tuc eni
pura e cofessio: si ea sequit; voluntaria p
suasio. Quintus gradus.

Quinto igit; gradu cofessio ap
ponat: vt scz qlem se quis cog
scit: dolet: cofitet; z suadet: tale
q se ab alijs concedat iudicari. Snt eni
pleriq; satis semetipos iudicantes: s neq;
q pat ab alijs pati vitupari. Qui enim
ad motem vere humilitatis ascēdāt: ne
cesse est vt sic semetipos despiciēdos iu
dicāt sic etiā alios si se iudicādo despx
erit tollerare sciāt. qua i re op? est patia
q sexto loco est: apponēda

Sextus gradus

Ec itaq; unicuiq; familiari? eē
dz vt qncunq; ei aliq; iniuria fit
ita eaz suscipiat patienter quaz
si comodū sibi magnū fieret: pfecto si
alijs seruoꝝ alicuius discreti hois pec
casset: z dum sibi exinde mltē fieret mo
lestie nō reclamatz sed potius iuste tlia
pati se diceret citi? apud dñm miam in
ueniret. Nos itaq; q multa p creatorez
nrm cōmisim? tāto studiosi? humiliari
dēm? qto magis indulgētia ei? nos in
digere videmus. Septimus grad?

Ec solū absq; murmuratōne pati
debemus molestias s vt etiā gra
uiter puniamur ad vindictā dei amem?
Supimus eni amor motis humilitatis
gradus eē videt;. Quō qdem tūc e deo
grata satisfactio in eius mēte qui satisfi
cit nulla manet murmuratio sed pia iu
giter feruet dilectio. Recapitulatio.

Quod autē supius dilate p partes
ostēdimus nūc ea debet breuiter z
sūmatim sub exēplo recolligam?. Si ei
dñm quispiā haberet quez p culpa sua
gradere morti deberet: posita rōne cō eo

sua seruus culpā occultare velut in tene
bris vellet. Cognitio sui. zc.

Et si cogsceret qd est primus hu
militatis grad? si ei dolerz. Dolor

Et si doleret q est secūd?: corā ali
is dñō licz iubēte pfiteri nollet. zc

Et si cofiteret qd est Cōfessio zc
terci? psuadere nollet ita vt credes
retur. Persuasio.

Et si vellet inde culpabilis credi:
qd est qrtus: pati nō nollet vt dice
retur culpabilis. Concessio.

Et si h sibi dici pateret q est qur?
nō tñ pati vellet vt sicut culpabil
pateretur. Patientia.

Et si hoc patiens qd est sext? non
ita tractari. Amaret qd e septi
mus licet h velle dñm suū sciret nō ei p
fecto culpā illā dñs dimitteret: imo ma
gis vt iniquū seruū eū puniret. Sic nec
nras nobis culpas dñs dimittet: si non
nos gradib? iisdē humiliauerim?: sicut
ipse iubet zc. Quō vnusquisq; se iu
niorem omnibus putet.

Eruz qz nōnūq; ideo extollim?
qz nos alijs nō recte cōpamus.

Videndū est nobis q id mō facere de
beamus: si eni alijs volumus cōparare
q a nobis sūt q in nobis sunt: in nobis
nō adeo qsi prestita nobis. Sic namq;
agit qui de bonis adeo sibi pstitis super
aliū extollit: velut q vestibus alienis in
dutus gloriatur. Non ergo hec alioꝝ bo
nis cōpare debemus: sed mala tñ nra
que in nobis sunt in nobis habemus q
si fecerim? mala videlicet nra bonis ali
oꝝ vt cōferamus nō inferiores eē ceter
oibus nobis ipis videbimur. Quod p
qz supbi faciunt etiā si sint oibus deterio
res cūctis tñ se iudicāt eē viliores: sua
enī bona tñ attendētes alioꝝ mal? com
parāt quoꝝ mala nullatenus cōsidera
re deberēt. Q obit p consideratio alteri?

Consideratio nāq; vel (peccati
cognitō alieni peccati mala mī
ta in diuisis parit. Si eniz pctō

De similitudinibus xlvij

est qui alterius culpā considerat malo illius exemplo in suo peccato pseuerat. Si homo penitēs a peccato a penitētia frigescit: eodē exemplo quod si eodē peccato vel temptabatur facili? exemplo supatur: si autē temptatiōe carebat eo ipso temptatur quod vitium illius considerat. Si homo iustus perseverando se illi in superbiam extollit quē si diligebat etiā in deo nūc eū incipit habere odio: non ē facile consideranda alterius culpa: cuius consideratio tot generat mala: Christus homo illi? spiritus dicit attendi: quod ei? consideratio per primum vadit. Ipse namque peccatorē convertit: penitēte penitere: magis temptatū temptatōi resistere nō temptatū: sic permanere iustū humiliari: diligētē homo magis diligere facit. Albertus igitur Christus nō vitium suū vitium nō Christus attendere dicit quod ad culmē humilitatis ascendere studet.

De duab? sororib? hūc mōtē custodi:
Relius autē humilitatis pulchritudine? terrimi mōtis duo sorores sunt custodes decūdia scilicet quod est apud deū et decūdia quod est apud homines. Iam cū temptatur aliquid si autē meritis sue oculos has duas firmiter reduxerit: hanc facile superari possit. Sicut enī sibi ipse loqui debet.

De verecundia que est apud deum.

Ego hoc peccatū vel illud fecero quā autē deū et sanctos ei? angelos quod me vidēt oculos meos leuare potero quod dicā cū reatū meū oīs creatura dei videbit: boni et mali angeli: dyaboli me accusabūt nequē? paccabo: imo propter te dñe morte afficiar: tota die custodiā? vias meas ut nō delinquā. Sic sibi unusquisque proponat. Sic semetipsum consideret: sic se abluentibus bestiis seruat. Sic considerādū quod decūdia quod autē deū se spiritus est libera: et custos fidelis. **De decūdia**

Utrāque illa (quod est apud homines) quod est apud homines decūdia nōnūquam fallax ē et latro pessima. Solus ei contingit ut aliqui mēte alic? ubi ita sepe dicitur mōs humilitatis ē constitut? hirc? luxurie: lup?

rapacitati vel alia quolibet vitio? bestia temperet irrupe quod cū decūdia quod apud homines ē ne intrare prohibere dicit: sicut sic sibi metipsum in dū male cōsulēdo loquitur. Adhuc erit inquit perfusio si huic temptatōni luxurie: ut postmodū sciat aditū dedere: si nullus hominū lib? videbit: et ego bū celabo nec amplius erit cognitū: modice nūc voluptati cōsētā: et cū voluero memetipsum corrigā. Ac deū penitēdo satis melior quā mōsū ero. Adhuc ei per ruinā surreperit: et per modū viliores fuerit. Sic nimis decūdia quod est apud homines malo suo perfilio nō nūquam fallit: et fallit et malā vitij bestia in mēte quē tueri deberet subtrahere permittit: quod cū intrare permissa fuerit nō facile expelli possit nā si is quod scel? permisit perfici aliqui voluit ea cogitatō quod per permittebat ei quod se emendaret mox ut voluisset per perpetrata culpā dicit. Quod cōfitebor quod frōre reatum meū apiam: nō amplius hōrē hēbo: si me manifestauero: si quod mō appēior: oī tpe vile ero. Quid igitur faciā satiabor voluptuose viuēdo nōdū viā iusticie tenere valeo. Ecce quod mihi hō decipit: quod callide vincit quā astute superat. Ipse namque humilitatis mōtē paulatim perficiendo statuit: ipse custodes ei? mōtis constituit: ipse custodes easdē a propugnat mōtis expulit ipse post modū semetipsum male custodiēdo mūcipiū hostib? suis tradidit: in me siquidem est vñ cū dei grā perficio in me etiā: vñ perficio nō mihi perficiēdi aliqis vim facit: si ade defcū aliqis venire cogit. suggerit de? suggerit rō: suggerit Christus: ut recte viuā: et in me mea arbitrij scilicet libertas quod lib? facere possū si volo. Ulex est suggerit diabolus: suggerit appetit? et vitium ut voluptuose viuā et hēo possibilitatē hec faciendi si contradicere volo.

Confabulatio duar? predictarū sororum.

Liēdū est quod cū verecūdia quod est apud homines in dū fallat multis modis per eam adit? nobis vitio? fiat. Verecūdia quod est apud deū nec

fallit nec fallit. Nec etenim cum ad mentem reuocatur postea locum suum vicem motum humilitatis quem tueri deberet fallente sorore sua vitis subuersum quasi porcorum rostris dissectum inuenit vehementer turbatur: dolet ingemit: sepe etiam lacrimas fundit. misera miserabiliter secum querit: qualiter bestia intrauit funesta: quod fuerat causa quod exordium quod ve aditus et dum ea vehementer execratur. Ecce fallax soror fallaciter eam plerumque sic solat. Eya quare tamen doles cur tot tantisque lacrimis temetipsum affligis: grauius te ille vel ille peccauit. et veniam obtinuit: humanum est peccare: nec tamen potestis est peccatum quanti facis illud. Taliter male consulendo dolorem temptat lenire: sed fidelis custos quem se coram deo formidat accusari sicut fallere nescit sic malum consilium admittere contemnit. Nam promissa et dolendo plagit: et plagendo indefinenter sui conditoris indulgentiam querit: atque locum suum curiosus deinceps custodit recte.

Non solum misericordia dei de cogitari. Etandum est igitur quod tunc temptatio: nisi autem perpetratio culpe nunquam misericordia dei de cogitari: sed iusticia et iudicium eius furor et indignatio illius hec debet perscrutari. Nec debet ante mentis oculos reduci: nec sepe numero cum magno honore retractari. Cum quod temptata non de dicere misericordia dei magna est: sed hec potius horridum est: incidere in manus dei viuens. An appetit luxurie querit: ber pulset non cogitet tunc quantumque die peccator ingemuerit omnia peccata eius oblivioni tradent: sed potius sepe recogitando tractet quod maledictus omnis qui peccat in spe. Et illud ysaiem primo. Ele genti peccatrici populo graui iniquitate filius sceleris semini neque. Si autem per non curam fuerit peccati admissio tunc demum dei misericordia propensius est cogitando in desperatione venire supueniat. Tunc itaque temptatio modis omnibus unusquisque debet conari ne superetur: quod licet deo veniam promiserit delinquenti: non tamen sponte dedit ut

ei daret voluntatem penitendi. Cum autem certum sit quod dei gratiam promeretur quod se declinat a malo et facit bonum et iram et indignationem incurrit omnis qui operatur peccatum. Adhuc quod curat ut et vitia vitentur et virtutibus adhereamus.

Que proptio sit inter ascendentes. Rursus sunt necessaria ascendenti innocentia: beneficium: platio Innocentia talis est deus ut nulli noceat. Beneficium ut omnibus possit. Prelatio ut se inferiore omnibus iudicet. Tunc apostolus Superiores inuicem arbitantes. Hinc deus unusquisque alijs impendere: et nihil horum sibi fieri ex debito exigere. Nam si seruus alicuius domino suo in multis peccasset non solum iram dei deseruiret: sed etiam omnem conseruorum indignationem incurreret. et si aliquid iniuria ei interim fieret non iuste conquiri diceret. Dicit aliquis innocentiam et beneficium alijs libenter impendo: sed meo omnibus alijs inferiore credere nequeo. Sunt etenim homicidae adulteri latrones: et huiusmodi. Adhuc quantumque propter deum facit inter te et alium nolo ponere in trutinam quod tuum non est: imo quod tuum est vicem mala tua et pro modum bona sua. Talis conpatio vel talis consideratio spiritus sit inter ascendentes. Si quid vero boni in te vides non tibi sed deo imputes. Tunc apostolus Quid habes quod non acceperis quod gloriaris quod non acceperis recte.

Similitudo inter cenouexiam et caritatem. Sic igitur debemus innocentiam beneficio platone uti in faciendo et recipiendo sicut visum iter portatur cenouexia. Quippe illa que subeunt facies ad locum que tendunt ad locum aut cum veniunt dorsa vertunt. Tribus etiam alijs modis potest sed non conuenienter portari vicem ut facies pro facies vel dorsum contra dorsum vel facies ad locum versus. pcedere terga deo que ire debeant conuertantur. Et notandum quod non minus quam a duobus cenouexia in opando portatur: nec caritas quam per cenouexiam volumus signari minus quam inter duos potest haberi. Si ergo in morte aliquis edificaret sibi homines plures domum et de valle opter lapides

De similitudinibus

xxx

des timentili et alia quod ad edificatōne domus pertineret cenouexijs sursum in motu portari si in quibus illi pntores instrumentum illud ita accipient: ut vterque sibi dorsum aut faciem vel dorsa quod tenderet facies vero vni pcedere vellent: et dum sic ire ppeteter nec nequerent vbi litigare incipent de litigio ad pugnos et capillos veniret deinde ad arma. Rogo quid deberet aliquis pntores si sic eos hac de causa pugnantes inueniret vtrique quod insaniret. In nobis igitur hoc omnia consideremus: qui talē habitudinē in fraterna caritate tenere debemus ut sic quasi quando cenouexia spiritualē. Nobis enim in excelso motu in celesti scilicet propria domum nobis edificare satagere debemus: quod sola virtutū operatōe cōstruit: ad quā humilitatis gradibus ascendit. Que necesse ē ut fiat per innocentia beneficiū platonum scilicet ut quilibet inibi pferat cum huiusmodi frequenter exhibeo: et si mihi exhibita fuerit patienter tollero. Gradus ppende in motum virtutū ad domū celestis patrie mihi congruos facio: et cenouexia beneficiū porto. si autem alius hoc impedere detracto quod si deorsum contra dorsum verto dum illi ppendem et quasi ascendere subleuā debere facies illi vertendo. At si mihi hec quasi per debitū fieri quod et ille quod postulo facit quis non libenter quod exigo quasi faciem contra faciem in subiectione cenouexie fert. Cum vero exigo et ille quod exigit denegat: quod illud per exactōem irritum terga vertimus ad locū ad quē ire debemus: et facies vnde pcedimus. Sic istis tribus modis quod cenouexia ppare satagit plerūque lites et discordias sustinebit facies quod hoc est intētiōne spiritus habemus super innocentia beneficiū platonum ut illa oibus impedamus: et a nullo eadem de requiramus. Hoc enim est terga vertere ad illa vicia propria et labetia facias vero ad futura et perpetualia. etc.

Similitudo inter qualitates corporis et anime.
Sicut qualitates corporee: sic etiam genera sunt duo qualitates anime. Qualitas

quippe corporis aliqui subitanea: aliqui vero est continua. Subitanea ut cum repentina infirmitate nigrescit vel verecundia rubescit: sed mox hac et illa transiente ad calorem pristinum homo redit. Continua ut cum assiduam patitur infirmitatem: quod sibi continuum parit pallorem. Sic anime qualitas aliqui subitanea aliqui vero continua. Subitanea ut cum irruente subita temptatōe subito in peccato nigrescit sed statim per confessionem et penitentiam ad porum pulcritudinem reddit. Continua: ut cum assidue in peccato iacet per quod et assidue anime deus deformis apparet. Hec autem genera duo qualitatis anime genera sunt duo indignitatis sue. Que indignus est sed subitaneam qualitatem habet non ideo tamen ad iudiciū sibi assumunt christi corpus et sanguinem. Qui vero finem continuam indigni existit ille ad iudiciū ea sibi assumunt.

De cordis immundicijs.

Querit quod quidnam discutere intendit infirmitatem tria esse genera immundicie cordis. Primum namque genus est amor non amandorum veluti luxurie et similia. Secundum vero est odium eorum quod odio non debet haberi sicut est odium alienę perspirationis. Tercium autem nec amor nec odium sed quod cogitatōis vanitas: ut cum cogitamus vni iste veniat vel quod vadat. Similitudo inter corporis infirmitates et anime.

Ursus attendendum duo esse genera infirmitatis. Quedam enim sunt corporis: quodam vero anime. Corporis namque infirmitas aliqui est quasi naturalis: aliqui est quasi casualis. Quasi naturalis namque est vti fuscus ab ipsa hominis infatia sibi continuus. Casualis vero est ut febris: que vigore repentino vel alio casu accidit homini. Hoc vtrique quod occasione accidit extrinseca facilius curari potest vna medicina. Illa vero quasi naturaliter adheret homini in vna repentina curari sed cum frequenter medicina potest minui et alleviari donec facilius valeat portari. Itaque vitiorum quod se anime

infirmittates. Alia qñ naturalia. Alia vero sūt quasi casualia. Quasi naturalia qñpe sūt ingluuies et luxuria que ex ipsa carne crescunt ab infantia homini. Casualia vō vt mēdaciū qñ aliqñ extrinsecus accedenti cā sepe pferit etiā nō pmeditatu. Hoc qñ qñ causis exteriorib⁹ accidit leuioni custodia euitari pñt. Illa vō qñ int⁹ nature coheret licet nō vna abstinentia oīno doleri: cōtinua tñ instātia vñ qñ adeo pñt minui: qñ satis facile valeāt tollerari. His qñ dolēdū sp̄ instare debemus: licet oīno ea delere nō possumus. Sicut enī naturalē corp⁹ infirmitates patiens stulte agit: si medicinā adhibere neglexerit: qñ semel vñ bis adhibita non statim curat⁹ fuerit. Sic naturalī vitioz infirmitate detē⁹ insipienter facit: si sibi custodiā adhibere destiterit: qñ aliqñtēs adhibita statim a tēptatione liberatus non fuerit. De appetitu.

Nullus nāqñ appetitū vitioz pñt suscauere pñt: si eū vite appetitus vñ pmoditatis qñ naturaliter retinet. Postqñ enī humana natura pfectā btitudiez amisit: pfectā qñ sui cōmoditatē pdidit sp̄ naturaliter affectōz eiusdē cōmoditatis hz et pfectā cōmoditatē nō pñt: nec pfecte cōmoditatis appetitū amittere valet. Ihabet itaqñ appetit⁹ ingluuie et luxurie aliarūqñ falsaz pmoditatu et p hos incedit qñredo illā pfectāz pmoditatē: enī appetitū retinet naturalē. Hos autē appetit⁹ diabolus accedit aliqñ p falsas cōmoditates et p eas volūtati aliqñ pñt suggerit. Aliqñ vero p semetipm volūtati pñt aduocet vt eosdez appetit⁹ ad peccādū incitet: vt cū ebrioz sō qñ amplius neqñ aliqñd velle cōmode suggerit vt habeat appetitū amplius btēdi. Sic at diabolus incitat volūtātē ad peccādū aut p hos appetit⁹ aut p semetipm velut si aliqñs latro aliqñē ad se dispoliandū incitaret: aut artificio aliqñ vt carnē ei⁹ calefaceret: aut dicendo sibi

simplici vbo vt se exureret ad quē vero cū ille nihil suspicās fallacie appropinquet subito carpit: vapulat: vñ vice dispoliat: qñ qñ deinde occidit. Appetit⁹ isti sūt nō aliqñ qñ dā pmoditatis necessitates: nō enī idē est appetit⁹ qñ volūtās. Appetit⁹ nāqñ mali nō ē mal⁹: sō volūtās mali ē mala. Ibi igit appetitus qñ diabolus accepit studio magnoz custodiam sūt restringēdi: humana nāqñ natura tā facile pñcia qñ p planū fūdū aqm. Similitudo in humana natura.

Sic agere dō qñ eā restringere appetit⁹: velut qñ aquā retinere pñt. Sicut ei ille qñ aquā cōcludit in stāgnū atqñ cohercet sic iste naturā humanā et vaget infra regulā aliqñ cohibere dō ytiqñ ille pcurat ne qñ pte distūpat stāgnū qñ effluat aqñ. Sic et isti pñt dē cōdecet ne suā in qñ violet regulā qñ ad pñt pñt. Sic ei restringi carnis appetit⁹ pñt qñ ē qñ dā facere pacē inter ipam carnē et spm̄: quā pacē nemo iulī secū hñe poterit qñ qñ discretionē ordinis mōastici seipm subiuigare studuerit. Ipse etenim qñ qñ dā clausura vñ stāgnū iuuari qñ quidē sicut pisces discurrete aqñ iuuari moriunt si clausure ipm̄ inmutatim ac sepe crepāt nec reficiunt. Ita etiam religio mōastici ordīs eligi fūdus pñt: si custodia ei⁹ p modicaz cōtēptū culparū paulatim a furore sui tepescit. attestante scptura qñ dicit. Qui modica spernit: paulatim decider.

Quatuor modis pax agat. Quatuor qñpe modis pax agit qñ qñ ad verā qñtē pducit. Aut ei fit ab aliqñ inter aliqñs duos: aut inter semetipm et alter: aut in carnē et spm̄: aut in corruptibilitatez nřam et corruptibilitatē quā deo donāte expectauim⁹: si tres supiores modos nūc habuerim⁹: tñc deinde ad illā pñt pueniemus: de qua dicit apostolus: habere pacem cum deo. Duo itaqñ pñt modi sūt

De similitudinibus xx

p cōcordiā. Est enī pax carnal' z spūalis
concordia carnal' z spūalis. Pax z con-
cordia carnal' est quaz hūc infideles vel
etiā falsi xpiani vbi in pctō cōcordāt z i
quācūq; pacē obtinēt. Hanc autē pacem
xps nō cōmēdauit vbi dicit. Non veni
pacē mittere i terrā s; gladiū. Per terrā:
terrenos. Per gladiū sepatōem q̄ sepa-
ramur a carnalitate potes intelligere.
Tercius xō modus spūs fit victor: iā si
bi pūgāt carnē. De h' z idē dñs ait. Pa-
cē relinq vobis: pacē meā do vobis. Et
ppheta. Pax multa diligētib' deū et i
pace factus ē locus ei'. Quartus vero
modus ē prenūciatōe corruptōe nostra
trāsmutata vt iā dixim' in corruptione

De q̄driprito statu humāe nature

Ad dū si qdē qz humane natu-
re qtuor sūt status qbus p diu-
sis meritis btā vita v' miseria red-
dit. Duo nāq; pmi beati: duo postremi
miseri. Beatorū autē alius min' beatus:
alius xō beatissim'. Itaq; miseroz ali'
min' miser: alius xō miserrim' ē. Sat'
itaq; btūs fuit ille q̄ an pctm fuit: adā i
padiso stetit. Beatissim' xō ē ille q̄ nūc ē
in celo vbi scōz aie sūt. Adm' autē mis'
est stat' n' q̄ dū in h' scō viuim'. Adif-
rim' vero illo q̄ reprobi pmanebūt i pe-
nis iferni. Ut q̄ in btissimo statu eterna-
liter q̄scam' in dei fuitio tpaliter labo-
rem'. Nā z eternū pmiū eterna pmerē:
dū seruitio eēt: si vtrūq; simul eē posset
hō qz eternū habere nō posset pmiū ni-
si deo laborādo eternū exhiberet obseq;
um. deus sue vite pmiū qz ē eterna: vite:
qz hoīs q̄ est tpal' fuitiū cōparat. Si ei
hō q̄diu vixerit deo fuierit z de' h' ei co-
adiuuet z ipe recōpēsabit qd si nō a pñ-
cipio vite sue deo deseruire ceperit vsq;
in finē pseuerauerit: deus ab vite sue p-
cedentis seruitiū nō exiget: sicut nec ipe
a deo vite illius pcedētis pmiū. Si autē
hō eē q̄ adiūxerit deo defuierit: z deus
ei nullū repēdet meritū q̄diu z ipe vixe

rit: qz si nō a pñcipio vite sue male dō ce-
perit seruire: sed ex q̄ cepit vsq; ad finē
voluerit pseuerare: nō ei deus vite pce-
dentis seruitium bonum recompensa-
bit in bonum: sicut nec ipse vite illius p-
cedentis premiū habere noluerit malū
nec z sue vite pcedentis bono z dei pce-
dentis vite malo carebit pmiō. Nā ergo
fuiat sp̄ oīs hō q̄sq; eo ordie q̄ cōstitut'
abiūpo est. De tribus hoīm ordinibus

Res q̄ppe sūt ordies hoīm: vicz orā-
tes, agricultores: defēsores. Hos
āt ordies sic ad diuersa officia de' i hoc
mūdo disposuit quēadmodū quidā p-
familias oues z boues z canes maxios
in domo sua distribuit. zc. Exēplum

Oues nāq; (ouīū: boū: z canū
adhuc hz vt lac sibi z lanā ferāt
Boues xō vt terraz exerceant.

Canes at vt tā boues qz oues a lupis de-
fendāt. Si igit' hoīz q̄cūq; aialū suū
gerat officiū illud ad vitā seruat dñs qz
ei' sibi vtilis ē vita. si xō off. ciū qd ē su-
um nō egerit morte sua iudicat' dignū
qz ei' vita nullū fert fructū. Si enī ouis
lac v' lanā nō attulerit: bos at terrā nō
exercuerit qm aliū fructū ferre potueſt.
Rursus si canis custodie pecudū depu-
tat' eas lupis pmiserit lāiare aut easdē
ipe vel alios canes ceperit strangulare.
Quid alius dñs agere dz qm eū obauē.
Sic z dñs de ill' ordinibus agit qz ad offi-
cia diuersa in h' mūdo disposuit. Quos
dā nāq; vt clicos monachos qz adhuc
ipm disposuit vt p alijs orēt: mitesq; vt
oues lacte p̄dicatōis eos imbuāt: lana-
q; sui boni exēpli seruētes mūdi amore
faciāt. Alios xō vt agricultores ad hoc
disposuit vt de suo velut' boū labore ip-
si viuāt z alij. Quosdā etiā vt milites i
h' instituit vt aspiratē put necesse fuerit
ofidāt tā orātes qz agricultores ab aduer-
sis gētib' velut a lupis defēdāt. Si ad-
go sui quisq; ordinis officiū impleat lō-
gā pmerent' vitā: qz ceteroz viuunt ad

utilitatē. Si xō agere noluerit vita ipa indignus existit: qz fructū nō affert ppē quē viuit. Si enī monachi cleriqz orati onē vel p̄dicatōem alijs impēdere v̄l eti am bonū exēplū p̄cedere aut terrā agri cole noluerūt extollere: qd aliud poterit officiū explere. Rurs⁹ milites alios de fendere noluerūt aut etiā more rapido rū canū eosdē aut seipos occiderint vel opp̄sserint. Quid de illis: nisi qd de ra bidis canibus debet fieri. Unusqz sui ordis gerat officiū: ne ⁊ totum qd vidit deputet ad mendaciū. De mendacio.

Eni qd ordinis sui ordo ē nō lege rit: ois ei exterior habitus mentis qui eū ordis illi⁹ eē testat. Actus qz illi us ⁊ xba ipa qz mentis cogitatio: qz mē daciū testat p xō. Lū enī qspia agit dē v̄l cogitat sic eē agēdū dicēdū cogitan dūqz alijs iudicat plus etenī loq̄tur ple rūqz hō actu qz xbo sicut hec pōt vide ri exēplo. Exemplum de medico.

Medicus nāqz herbā qndā si di ceret egrotō salutiferā eē vt ex ea comederet. Aliā xō mortife rā. Ip̄e cū ex ea gustaret plus ei actu qz verbo diceret: quia plus ei actu qz eam verbo comedēdā suaderet. Lū igit qz p̄sā qz agit vel dicit vel cogitat sic esse agēdū dicēdū cogitandūqz ceteris ma nifestat qz si ita est verū actu xbo ⁊ mē te loq̄tur si xō nō est isdē oibus eō mē tis. Inq̄ntū igit v̄x dicit bñ. Inq̄ntūz xō mēdaciū p̄ferē malevincit qz oē pec catū mēdaciū eē p̄bat. Siquidē nō ni si cogitat locutōe ope peccat quibus q tiēs peccam⁹ deo ⁊ hoib⁹ mentiuntur. Ihs itaqz tribus dei timorē ponamus custodē qz testatē scriptura Timor dei ex pellit pctm Timor deniqz spūssancti est donū aliozqz oim premiū.

De septem donis spūssancti.

Eptē sūt dona spūssancti: vīcz: timor: pietas: sciētia: cōsiliū: for titudo: intellect⁹: sapiētia. Ihs

rū at donoz vt dcm est timor: est primū Aliozqz veluti qddā fūdamētū. Ihs nāqz spūssanctus mētes i cāpo supponit aliqz dona suo in ordine velut in edifi cio supimponit. P̄sūs enī mētē metue facit: ne p peccatis suis adeo superetur: ⁊ in penis inferni cū diabolo fuerint tota Ihs deniqz timorū sup imponit pietatē cū mētē sic metueti sui p̄sūs aspirat p̄pas sionē: pieqz recolere facit qz misera erit: si a deo sepata: ⁊ in inferno cū dyabolo fuerit tota. Dehīc xō sciam supimpo nit pietati cū mēs qz sibi timet: sibi qz cō patit: qz valeat mō saluari scrutat: ei qz spūssanctus hui⁹ rei cognitōem largit. Exinde aut fortitudiez sup imponit sci entie cū mēs pauida sibi qz cōpaties iā qz qd agere debeat sciēs sit fortis spū: facti dono ad opandū qz didicit qbusqz saluari se posse cōfidit. Post h xō con siliū fortitudini sup edificat iā fortis ad opandū qz pie timēdo scit esse faciēda sui exp̄mētō didicit spūssancti ḡra: qd de his omnibus alijs cōsulere debeat ⁊c. Quinqz ad actiū: duo ad cōtemplati uam p̄tinent

Ec at qnqz spūssancti dona ad actiā: duo xō qz secunū id est i tellect⁹ ⁊ sapia ad cōtemplatiuā p̄tinet vitā. Ip̄e tñ spūssanctus p̄mīs qnqz supim ponit vt suor edificat donoz possit om nino p̄pleri. Postqz enī spūssanct⁹ mētē facit pauētē: sibi qz p̄patietē: eaqz scit eē faciēda fortiter opantē ⁊ de ipis sui exē plo alijs cōsulētē accēdet eadē ad intelli gēdū cur h v̄ illa de? p̄cipiat Lur hō li cet alteri bñfaciat nullā ab eo remunera tionez exigere debeat. De intellectu.

Toz vt intellectus spūssancti actus mētē aspirat ad postremū etiā sapientiā sup accumulabit vt qd videlicet rōne intelligit sit sibi sa pidū atqz dulcissimum: soloqz rectitudi nis amore sequitur quod intelligit esse sequendum. De sapientia.

De similitudinibus

Hac tamē sapiētia quā exte-
rius posuim⁹ spūscūs dona sua
dinumerare p ppham incipit: z
vsq ad timorē a quo cepim⁹ ascendere
diuērādo ascēdit. Uñ nōdū q nob in-
uit dēscēdēdo quō ex eis dē donis cō-
struat i nob edificū ascēdēdo. Hoc igit
edificio ita cōposito scūs i eo spūs res-
det tota q familiā dom⁹ interiori. i. oēs
aīe sēs regit z ad obsequiū sui disponit.
De qualitatibus anime z moribus.

Inc aīe qualitates que pā erāt
instabiles tam in bonos redigit
mores. Aīores qpe qualitates
sūt aīe in habitu iā redactē: nō enī tunc
mores dicūtur cū cito adueniūt: cito q
recedūt: s; cū in anima stabiles existūt.
Quid mores boni z mali sunt.

Mox autē mox alij boni alij vero
mali. Boni igit virtutes: mali
aut vitia dicūt. De virtute z vitio.
Virtutes aut bona exterius opa
vitia xō pariunt mala. Non tñ
qtiens agit op⁹ virtutis z vitij

Xus ipa vel vitij ppe dī hīc tūc enī pū-
mū ppe habētur cū ex cōsuetudie possi-
dent. vñ z hoīes iusti vel vitiosi dicunt.
Est autē pfecte habent licet ipa oīno sint
dissilia: haud tñ dissilia sp habēt opa.
De sapia z stilticia qf qz i eodē puēctia

Quēdā ei ex ipis vt sapia pfecta
atq stilticia eadē faciūt plerū-
q fieri opa. Sicut enī pfecte sa-
piens dimittere non vult qn agat qd si
bi bonū videat. Sic z ille q pfecte ē stul-
tus: vñ hoc ideo ille facit q scit bonū
nō esse vt ille dimittat. Stultus vero qz
sic putat. Est autē alius medius nec ita
sapiens qn metuat falli: nec ita stultus:
vt i malo qd cepit pseuerare velit. Hoc
q sibi videt psepe dimittit qz magi qz
sibi alterius credit consiliū.

De odio z amore peccati.
Tem pfectū peccati odiū pfect⁹
q amor eiusdē. Idē plex q op⁹

exhibet exterius. Sicut enī qui pfer-
te odit i se peccatū nō curat qd illud
aguerit. Sic z qui idē delictū in se pfer-
te diligit. Vñ hec ille vt sibi deus in-
dulgeat iste xō p sua hoc facit impudē-
tia. Alius xō medius: q nec ita peccatū
odit vt hec oīs velit scire: nec rurs⁹ sic
amat vt z velit nescire. hic igit z plib⁹
illud abscondit z vñ tñ p cōfessionē pa-
tescit. De humilitate z supbia.

Alius pfecta humilitas pfecta
q supbia opa qdā habent silia.
Sicut ei pfecte humilis cū pec-
cat vult vt eius platus suā districte pu-
niat culpam. Sic z valde supbus verū
hec ille p eiusdē culpe remissioe. iste xō
vult pati p indignatōe: dedignat nāq
vt platus sui misertus: vel ad modicu
sibi pcat: imo magis vt suaz imoderate
puniat culpā desiderat. Est autē ali⁹ me-
dius q nec oīno districte puniri: nec suā
sibi culpā vult ex toto donari. hic itaq
cū aliqñ peccat ptim puniri: ptim qz di-
mitti suam sibi culpam desiderat.

De tribus verecundie generibus.
Tria enī sūt verecundie genera:
que z ipa opant exterius diuer-
sa. Alia nāq est corā deo tantū
alia xō tñ corā hoīb⁹. Alia aut ptim co-
rā deo: ptim corā hoīb⁹. Verecundia
nāq corā deo est tñ: cū qz sum⁹ qles nō
eē decet: erubescim⁹ oīaq peccata si nō
alijs obeeit corā hoīb⁹ fateremur. Ve-
recundia xō corā hoīb⁹ tñ est cū qz agsci-
mus qles nos eē debem⁹ verecundamur
nāq delicta z vñ detegere p cōfessio-
nē erubescim⁹. Verecundia at ptim corā
deo: ptiz corā hoīb⁹ ē: vt cū nec ita de-
nris ptis corā deo erubescim⁹: vt ea corā
hoīb⁹ fateri valem⁹: nec vñ rursus co-
rā hoīb⁹ vt ea vñ vñ p cōfessionē dete-
gere erubescam⁹. Quē itaq verecundia
est tñ corā hoīb⁹ ē bona. Quē xō p
tim corā deo ptim corā hoīb⁹ ē melior. q
at corā deo tñ optima ē: b enī postremo

¶ Libendinibus in ¶ Inselmi

ut dñi est: si nō obesset alijs suas homi-
nes cōfiteri culpā corāz hoibus faceret.
Abetia nō necita est pfecta: vte corā ho-
mibus velit necita impfecta: vt salte-
corā p cōfessionē suā erubescat culpā
fateri: pma aut etiā corā vno erubescit
culpā fateri: bona tñ est ipa q licet sibi
nō fateri culpā tñ cōfiteri vni quādoqz

¶ De cōfessione quē notantur in iuuenē

In iuuenē q tñ notat: quib?
le ad pbitatē venturus pñd scitur
illic autem sūt taciturnitas cor-
poris cōtinētia: verecūdia:

¶ De taciturnitate

Taciturnitas videlicet vt p taceat

postea dicat: qm dñs q vult

¶ De corporis cōtinētia

Corporis aut cōtinētia vt nō leu-
ter oculos: huc illucqz reducat

manus pedes nō moueat: s. oia

corporis sui membra decēter cōtineat

¶ De verecūdia

Verecūdia nō vt erubescat corā

hoibz: cū qz vetitū agit: totusqz

erubore suffus: ostēdat qz erube-

scit. Ad h tria iuuenis qsqz nitat: qz vno

quoqz corā ad altiora puebit siq dem ta-

cēdo: et audiēdo sapiētū doctrinā pau-

latim cōcipit sciētā: qbus dā in cōmēn-

tiā dī spūalē vitam p eoz xba ptingit

¶ Similitudo inter diuersa alimēta

et h tria

Sicut enī alimentis diuersis ad

pfectā corpis etatez: sic pceptis

dissimilibus ad spūalem pducit

tur vitā: vt enī pñ? reducat simplici lac-

tāntis de hinc alio aliq. Deinde farie:

puas: postea mitis panis: postmodū

et d crustis: donec quolibet cibo valeat

vtū. Sic enī pñm iubei in dñi credere:

dehinc cū diligere: deinde timere: postea

beate operari: postmodū etiam aduer-

sari pati: quousqz sibi pceptū qd libet se-

cūre possit inungi

¶ Exemplū noui vasis semel imbuti

Quia spūali doctrina semel ad ple-
nū imbutus: nouo vasi similis
esse videt: vt cū vas nouū pon-
bona semel affectum: vix eius saporem
amittit: etiā si ab alio postmodū replea-
tur diuersi saporis. Sic iuuenile cor spi-
rituali doctrina imbutū: vix eius dulce-
dinē pdit: etiā cū seculari occupat: po-
stea cū intēdit: si aut audiēdo sapien-
tum xba cōtemnit audire: nec ad nulla
attendit sciētā spūalis vite.

¶ Exemplū cultri

Quia q ppo caret culro men-

to elurit si alieno incidere nolit

Sic et iste ppro carens sciētia

iure spūali fame perit: tum aliena nolit

tacendo sciētia vti. Tacendo igit sapi-

entiū verbis attendat: vt ad sciām spū-

alis vite doctrina eoz ptingat. Lōmē-

do aut corpis mēbra vt sup dictū est in

melius pfiat: qz mēte h mō stabiliorē

et placidā reddit. Abēs nō stabilis et pla-

cida: placida exterius xba reddit et ipa

¶ Exemplū aque quiete et solis radij

Quia aqua quēta cū ex vna p-

te solis suscipit radium: ex alte-

ra qetū: et ipm aliq in parietere

dit. Si cōmēs placata suscipiēs aure cu-

iuspīam xbum: ore remittit et ipm placa-

tum: vt xō aq cōmota radiū cōmorum.

Sic et mēs turbata xbis i red dñt turba-

tū et oēm exterius actū. Et q ad qetam

mentis et ois et opis sibi pfiat iuicis

queqz mēbra decēter cōtineat. Erubesc-

cendo aut sicut et dñi ē in melius pfiat

qz verecūdia penitētā parit: cuius alia

sicca: alia vero humida.

¶ De penitētia sicca et humida

Sicca nāqz penitētia ē cū aliquē

quidē sui peccati penitet: s. hu-

more pīeratis suiqz ipius cōmplicōne

caret: humida nō est: cū habet vtrūqz

suūqz luget peccatū magna cordis con-

tritionē: vt ad hāc ergo sibi pfit penitē-

tiā nō iuuenēs tñ: verū etiā hoīo eru-

De similitudinibus xxv

beseat quicquid agit illicitum.

Exemplū arborē magnā succidē volēs

Si autē sciendū q̄ magni alicuius penitēz criminis sibi eē agendū mōre arborē magnāz succidere volētis. Sicut enī ille minora in circuitu arbuta p̄uīs curat succidere: ne sibi arborē ipsā succidētī obesse inueniat. Sic et hūc vitia minora alij crimini vitia p̄uī sūt extirpāda ne q̄ sibi crimen ipm destruētī ferāt im pedimēta zc.

De detractōne zc.

Detractōnis vitii: qd matine ex ociositate solet nasci multuz est cauendū: qz p̄uicioſū est mul- tis. Un̄ beatus clemēs inter cetera q̄ ab ore petri se didicisse fateſ hoc mō scribit

De tribus homicidiū generibus.

Tria sūt genera homicidiū q̄ p̄- ri pena plectuntur. Interfectio fratru: detractio: odiū: de q̄ etiam paulus dicit. Si comeditis et inuicē mordētis videte ne ab inuicē consumamini. Quod ē nāqz alter alterz: et q̄si mor- ſi in eō faciūt q̄nēs aliquis aliq̄ male loquēdo vitiorē efficit. vñ necesse est: vt ab inuicē consumant: penis vcz gehēnāl- bus detruſi miseri tunc puniant. Si igit is q̄ alterū detrahēdo comedit consuma- tur: qm̄ moribz detractōis consumere ge- ſtat. Nā cū eius vitā p detractōem dila- cerat: semetipm̄ ante iustū iudicē dñi cō- demnat. Sicqz plerūqz cōtingit vt is q̄ alteri derogat nisi respiciat coram deo in dānationē cadat is cui detrahīt nihil leſionis ex ipa detractōe ſentiat. Quid autē detractio cōpetur: vel qd sit in q̄ra- mus et inq̄rendo qd dñs dederit breuē dicamus: nō ideo q̄ nesciat sed idcirco: vt quod ſcitur melius teneat.

Exemplū ignis et viti et humane mētis

Olet enī cōtingere: vt ignis in aliq̄ materia aliquādo paululū ardeat: et si vito ipellit: ad ma- iorez ardorez crescat. Taliter est mēs hu-

mana salubri amonitiōe pulsata ad op̄- agendū post suggestiōē p̄cius surgit ad qd p̄uī surgere neglexerit: sicut ignis vento mouet: sic mens a corpis des- ſidia amonitione excitat.

Descriptio detractōnis

Detractio itaqz est quotienscūqz a intētiōe de aliq̄ dicit: vnde ip- se minus amari siue minus app- ciari possit. Detractio malis duriciā pe- nitentibus refrigerationē: tēptatis exē- plū peccādi q̄si fomēta malicie prestat. Naturale siq̄dem ē vt sicut id qd a nulli fieri audio facere formido: sic illud qd a pluribus vñ etiā a paucis fieri p̄cipio fa- cilius p̄sumo: et q̄ p̄les eandē rem fecisse cōguero eo min⁹ eā facere dubito. Bo- nus q̄ si nec penitens de aliquo crimi- nali nō fuerit: nec tēptatōem aliquā in- de habuerit: et aliū illa vel illa criminalia ppetrasse p detractōnē audierit: nisi si- bi vigilātī oculo p̄uiderit: materiā supbi- endi accipit. p̄p̄m nāqz ē supbie singu- laritate sp̄ gaudere. Quapropter sum- ope cauendū est peccatū detractōis quia fomes ē tante p̄ditōnis.

Commendatio caritatis.

Diligit enī caritatē sine q̄ impos- sibile ē quēqz deo placere. Qui enī nō diligit: manet in morte pl⁹ nāqz peccat q̄ amorē p̄xi a corde alie- rius minuit q̄ q̄ victū ab ore paupis ra- pit. Nā sicut aīa p̄ciosior est q̄ corp⁹: sic graui⁹ est anime victū auferre q̄ corpo- ris. victū x̄o anime est amor dei et p̄xi- mi. q̄ enī diligit: legē impleuit. Qui igitur dilectionē q̄ debet aīa sustētari tollit q̄tū in se ē aīam occidit. Propterea ca- uendū est ne q̄s aliq̄d sinistrū de aliq̄ loq̄ p̄sumat: nisi ppter emēdatōem eius hoc faciat. Nā plato ait illi quem puto posse cōsulere peccātī et vitioz vulnera mederi: debeo alterius maledicta ppter emēdatōem detegere: q̄ p semetipm̄ ne- q̄t vcalre: et alius corūpat ipius p̄fessio-

one: cōpēdiōse eū posse mouere: ne tali iūgat singulari familiaritate: aliter xō nullo mō de aliquo quicq; aduersū loq; debeo. **N**oceat detractio. et p̄sit bonū audire.

Oterū sed nocet multis de quo: liber malū dicere: sic plibis solz pdesse d̄ alijs bona audire. Mā cū bona de aliq; referūtur: hi q; boni sūt: eius facta emulant: eoq; p̄p̄tū in sua bonitate pseuerare nitūtur: q; alijs ei' bōnitatis sectatores laudant. Si autē penitentes fuerint: studiosius suā penitentiā vt boni efficiant pagūt: q̄to gl̄iosiores bonos eē malis sedula relatōe p̄cipiunt. Porro si mali fuerit erubescūt: q; de alijs bona referri audiāt: a q̄bus semetipsos vacuos esse cōsiderāt: tantoq; facilius ad penitentiā reuocantur q̄to p̄les et forte debiliores se bona opari eis referūtur. Sic igit om̄i christiano cōsuetudine sēp bona de alijs estimare bona loq; nihil mali credere: nihilq; proferre.

De scientia volūtate et vsu actionis.

Eū in oībus accidētibz nris sūmope querēdū sit vt boni sumus alioq; beate eē poterimus. Querēdū est quibz potē vti: duz sit vt boni efficiamur. Tria itaq; mihi eē vident: q; necessaria sūt volēti effici bonū. scz. scia. volūtas. et vsus. Mā nisi q; habeat sciam bonū faciēdū nequa q; bonū vnde salutē cōsequat opari poterit. et si habet sciētiā: s; volūtate opandi nō habuerit bonū nullo mō est. **S**i boni agnitōem et volūtatem opandi habuerit: nec tamē eius vsus ope cōpleuerit: euz possit: bonus nequa q; erit.

Exemplum cathariste.

Et si is qui cytharista eē debuerit cytharā nō cognuit q̄liter cytharedus erit: si etiā instrumentū illud nō agnouerit: et si aguerit: tāgere illud noluerit: q̄liter cytharedus erit. Si autē illud aguerit et tetigerit: s; ei' vsus

habere cōtempserit: nūq; ppter agnitōnem et volūtate sine vsu huius art; peritus erit. Taliter nāq; licet q; habeat sciētiā bñ viuēdi et volūtate: nequa q; bonus erit: nisi etiā boni opis vsus tenuerit iuxta suaz possibilitatem.

Similitudo inter desideres et peccantes.

Quit autē quedā sacrarū scripturarū ignari: et dū aliqd de eis q; possent ad efficaciam sui retinere audiat p̄p̄nendo dicūt. Ad qd istō tantillū tenebo nō ex re tā pua sapiens ero. Cū g; mihi laborē imponā: dimittā quiescā: vnuā vt potō: q; frustra sapientie ampli' studebo: nō enī oēs peribunt q; sapientes nō sūt. Hec et his similia p̄ger sibi pponit: nec p̄cipit q; antiquus hostis ad interitū eius talia sibi suggerit: q̄tenus in oī vita sua nullā intendat vilitatē: sed in negligētiā et corpe sp̄ uiat vt periat. Amplius q; satis inq; sūt sapientes in mūdo satis scriptores: satis q; habet peritiā artū: nō est op' vt ego me discēdo fatigē. Propterea puritas exiit: tā senectuti appropinq; nec iā posset ad magnā sciētiē fructū venire: si mō incipio laborare: sic secū piger fractat et in sui corpis desidia pseuerat. Sili mō nō nunq; peccator irretitur: ne ad bone opationis exercitiū aliqui exurgat. Solent enī ptingere: vt is q; luxurie inq̄namēto sedat: interdū semetipm cōglorat et facti sui peniteat: s; cū iter temptano aduenerit et locus peccandi affuerit. **Q**uare iustā voluptatez pderem: satis etiā admittere potero: sicut et mltas alias feci: et cū in futuro satiatu fuero: oīa in similit' p̄stibor: et sic bon' efficiar. Satiabor: igit donec deo de oībus satisficiam: et tunc tñ ieiunabo: tñ tot afflictiōnib': tot xberib' corp' castigabo: tñ elemosynas et p̄simonijs studebo: vt i me non remaneat dignus supplicio. Cū enī adhuc illa et illa in me restāt sine cōfessione cur me ab hac sola cōpescerem dele

De similitudinibus XXIII

ctatione. Talia nonnulli interdū sibi met
ipsis prauē cōsulūt: nec miseri attendūt.
Quia erroris caligine interi^o obtenebrā
tur. Nam q̄to sūt p̄ctis obligati maio
ribus ac bonitate paupiores: tanto de
berēt eē ad oē delectamētum dyabolice
suggestionis excutiendūz ardentiores.
Sic enī virtus x̄tutū accumulata p̄de
re. Quisq̄s q̄ hodie q̄cquid opari pōt:
nullatenus p̄ducere debet. Uñ salomō
Quodcūq̄ p̄t manus tua facere instā
ter opare: q̄ nec opus nec ratio nec sapi
entia est apud inferos.

Similitudo inter paupes stultos et
negligentes.

Utrū huiusmōi hoīes ita i peccā
do negligētes imitamur: et pau
pes insipientes. Siquidē paup
insipiens cū obulū acq̄rit: aut aliud qd
pui munusculi dicit Ad qd illud t̄tillū
seruare: nō p̄pter hoc diues ero: expen
dam itaq̄ hoc i pomis aut nucibus aut
qualibet alia re mihi delectabili. Nō eī
illud custodiendo sollicitus volo habe
ri. Sic stolidus dū p̄uipendit modica:
nū q̄ p̄ficit ad maiora Sapiēs at paup
pua que habet custodit: et quo min^o se
habere cōsiderat: eo magis nacta retine
re desiderat: quaten^o ex puuloz p̄gerie
ad maiora querit q̄q̄ p̄tingere. Sic ni
mirū is qui se paupem scientie ac boni
tatis sentit: debet facere si ad aliquē ef
fectū scientie ac bonitatis velit puenire
Nam sicut plura genera massam et gut
te flumē: et multi nūmi diuitē faciunt: sic
multe scientiarū sententie sapientem: et
p̄les bonitatis actōes bonū quodlibet
efficiunt.

Um igit̄ sciētia sit necessaria vt
bonus efficiatur et manifestū sit
nullū eaz posse cōprehendere: q̄
minimas eius p̄tes negligit colligere:
nisi forte q̄s subito illumineat: sicut apo
stoli et p̄p̄be: querendū est quō per gra
tiā dei illā valeamus acq̄rere. Trib^o itaq̄

q̄s causis videt̄ mihi illā posse adipsā
doctrina: experimēto: et rationē.

De doctrina.

Per doctrinā quippe que capitur
lectiōe et sermocinatiōe sciētia
acq̄ritur. Quisq̄s legit aut legē
tem siue loquentē audit. Ad hec vt eoz
que legunt̄ siue referunt̄ scientiā habe
at intendit.

De experimento.

Experimento nō acquir̄ sciē
tia dū rei quā aliq̄s p̄bauit cer
tam habet noticiā. Ex rōe quo
q̄ p̄cipit cū p̄ naturalē mentis discretō
nē in istis q̄ faciēda siue obmittēda sunt
quis solidat. Scientia igit̄ his trib^o re
bus acquir̄: s̄ q̄ inflat nisi eam caritas
edificet nil p̄fusus p̄ficit absq̄ volūate
bonitatis Voluntas itaq̄ bona est que
dei volūati subiecta ē: q̄ tunc volūati
dei subiecta est q̄ id vult qd deus vult
illā velle debere: et tūc iusta siue recta di
cit̄ q̄ id qd de^o vult eā velle debere am
plectitur.

**Non semp de
bemus velle quod deus vult.**

Non enī sp̄ velle debemus qd de
us vult: s̄ hoc velle debem^o qd
de^o vult nos velle debere. Glo
ruit enī de^o br̄n martinū ab hac vita tol
lere: sed si eius discipuli hoc tūc voluis
sent crudeles vtiq̄ extitissent. At nolue
runt qd deus noluit sed voluerit quod
deus voluit eos velle debere: et viam ius
ticie retinere. Qui ergo cum scientia
volūatem bene opandi portat: maxia
ex p̄te bonitati appropinquat. Unde sci
endū est q̄ quicūq̄ bonā volūatē desi
derat necesse est vt a vanitate sese aliena
re studeat. Nā sicut vna opatio aliā a se
diuersā opatōem excludit: sic cogitatio
cogitationē expellit: et voluntas nihilo
minus voluntatē repellit. Uñ enī manu
scribo nō agrū semino: deinde etiā cū se
minauero scriptōem excludo. Sic itaq̄
cū et ip̄e mane quid cogito: nō interiz vti
litatē penso. Et cū postea vtile quid p̄

fauero inanitate expello. His igitur que diximus de scientia et voluntate transcursumus videamus etiam quod sit necessarius versus boni operacionis.

De usu.

Quippe sicut corpus humanum si ne frequenti ciborum usu neque subsistere. Sic anima absque virtutum frequentatione non potest vivere. Qui ergo ad effectum bonitatis venire desiderat: necesse est ut cum scientia et voluntate etiam ipsum usum habeat. Bonum homo de omnibus sibi bonum

Bonum homo de omnibus bonis facit. Bonis bonis et malis utilitatem sibi acquirit. Si quidem cum aliquid boni de bono bono vel malo audit: gaudet deo: inde gratias agit. Quod cum facit mercedem a deo boni voluntatis accipit: ac si operacione fuisset eiusdem operis. Malum autem si audit: dolet: quod sibi in mercedem reputat quasi eiusdem mali destructor fuisset vel diminutor. Sed dicit aliquis de bono et prosperitate inimici mei neque gratulari: neque de dono eius peristari: quod si ore confiteor me peccatorem: cor de enim mentior.

Ratio quod inimici diligere possunt.

Ad hoc considerandum est qualiter is qui in bono proficere desiderat sibiipsum videtur inferre debet ut proficere valeat: licet carnalis appetit meum damnum inimici mei appetit: non tamen hoc ore confiteri debeo sed potius donum eius percellere: et per appetitum carnis mee illi prosperitati fauere. Illius donum solum verbis si corde simul neque de monstrare: mihi displicere. Nam si rationem consideramus recti agimus: quando deo obedimus quod faciamus quando carnali voluptati confitemur. Preceptum enim domini est: ut inimicos diligamus. Si ergo eos affectuose diligere neque quod carnalitate mea ad amorem eorum flectere valeo: cum velle deo eos me posse amare et donec valeam hoc agere debemus quod potestati mee peccati subiacet bonum et non malum de illis puulgare. Cumque hoc ago non mentior quando dico me illos diligere quod velle adiacet mihi: proficere autem non habeo.

beo. Quod delector domino precepto secundum rationem spiritus mei ut eos diligam quibus corruptibilitas carnis mee repugnet. Nam enim in opere rogo illud sed quod regit in me peccatum. Alio enim est sentire aliud consentire. Malus homo est pro sibi de bonis et malis peccatum accumulat et bonis omnibus invidiat: malis vero favorem exhibeat. Huius finis interitus mors et tribulatio. Iusti autem finis christi vita et exultatio. De intellectu amore et

Tribus modis sentit de: (usu. vicis intellectu: amore et usu. Per intellectum sapimus: per amorem iustificemur: per usum beatificamur. In quantum quod deum intelligit sapiens est: in quantum deo amat iustus: in quantum vivit beatus: quod quod rectum est videmus: deum per intellectum mentis sentimus: quod modo quod quicquid rectitudo est ab illo.

Similitudo inter deum et solem.

Sicut enim ex splendore solis ipsi solem sentimus: atque perspicue videmus. Sic ex mentis nostre speculatione deum sentimus: quando videtur quod ex ipsa vitam luce perspicimus: sicque illum intelligendo et amando per fidem et spei ad patriam scimus. In futuro autem non iam per spei sciemus: quod videmus: bimus enim sicuti est: non tamen per eum omnes equaliter videbunt: nec enim amore omnes equaliter calebunt.

Similitudo inter ignem et dei amorem.

Sicut enim diverso modo lignum et ferrum ardore caluit: sic celestes spiritus vel beatorum anime in equalitate dei amorem fervent.

Quomodo sancti deum videbunt.

Nunc autem videmus eum in enigmate: et quasi in pictura ea quod dicimus veluti per cum solem aut mare videremus. Sole quippe aut mare depicta videmus non sicut est in ipsa re habemus. Cum vero solem clare lucentes perspicimus aut mare turbulenter et inaequale cernimus: sicuti est vaciter intuemur quibus tamen quantum in se est intueri nequam. Sic sancti dei in sancta gloria sua deum videbunt: sed magnitudinem divinitatis sue immensitatem poterit illi comprehendere nequebunt. Non enim immensus esset si intellectus illius comprehendit.

De similitudinibus xxij

potuisset. De quatuor modis precipiendi: et totidem obediendi.

Aliqui bene precipiunt et bene obediunt: et contra interdum male precipiunt: et male obediunt. Aliqui male precipiunt et bene obediunt. Bona est precipitio et bona obeditio cum precipiunt ne castitate quod violet: et seruatur mala est iussio et mala obeditio: si videlicet furari et huiusmodi fiat. Bonum precipere et malum obedire: ut si vobis: aliquid captiuum: et ad capitis proplexione venit ne fugiat ligat. Huic autem si forte aliquid dicat: fuge pro te in vinculis istis me ponam: penam ex te accipiam. Bona quidem talis precipitio: quia expectata caritate descendit: sed mala ad hoc confessio: quia prius obuiat caritati. Item vbi dicitur est. Alter alteri onera portate: non dicitur est onera imponite mala est iussio. et bona obeditio: ut si quis poma cedrina vel aliud aliud quod sine periculo haberi non possit: platus sibi afferri precipiet. vnde dauid. Aquam de cisterna sibi afferri precipit quia quod periculo suorum ablata est penitus precipit: noluitque ea bibere sed ea domino libauit.

De timore: comodo: et amore. etc.

Deo quidem tribus de causis homines seruiunt: videlicet timore: comodo: et amore. Sunt namque nonnulli: qui si penas inferni non esse sciunt propter nullam re promissionem eternorum bonorum a suis voluptatibus cessarent. Qui licet penas illorum quod deum minime verentur euadant: non tamen plenam retributionem inueniunt. Alii autem deo seruiunt: ut magnum habeant commodum siue in presenti vita siue et in hac et in futura. Quibus si deus noluerit quiddam ex ratione poterit dicere. Si a comodo vestri mea mandata fuistis: non quia pure me diligebatis sed quia a me lucrari volebatis. Sicuti hi qui regi seruiunt: non regem multi sed donaria diligunt regis. Alius est qui vere deum diligit et solo amore eius precepta custodit. Iste perfectus legaliter fuit: et bona perfectamque mercedem sibi acquirit. Igitur sicut deo il-

le nihil proposuit: sic illi deus iusta recompensatione reddere debet seipsum quod rebus omnibus excellit.

In anima tres sunt nature: videlicet ratio voluntas: et appetitus. Ratio autem simulat angelum: appetitus brutum animalibus: voluntas vtriusque: voluntas inter rationem et appetitum media est: aliqui enim ad rationem: aliqui ad appetitum se habent: sed qui ad rationem se conuertit: quia ea quae sunt rationalia et spiritualia sapit deus homo rationalis et spiritualis. Qui vero ad appetitum se tenet: quia ea sapit quae sunt carnalia: et irrationabilius animi malum deus homo carnalis siue animalis. Unde scriptum est. Animalis homo non precipit ea quae dei sunt. Spiritualis autem diiudicat omnia et ipse a nemine iudicatur. Cum itaque iuxta hoc quod voluntas se habet: dicitur homo carnalis siue spiritualis. Sciendum est quod interdum quaedam sentiunt in carne quibus voluntas animae consentit.

De suggestionibus: dilectione et consensu.

Res namque dilectiones sunt una quae sentitur in carne propter voluntatem quae vocatur suggestio. Alia quae sentitur in voluntate cogitationis: non tamen in voluntate actionis: quae dicitur delectatio: tertia quae sentitur cum voluntate operandi: et nominatur consensus. Sed illa quae nominatur suggestio: nulla pena promittitur: nam vbi non est consensus voluntatis: nulla sequitur pena delectationis. Unde apostolus. Nihil damnationis est his qui sunt in christo iesu qui non secundum carnem ambulant. Et alibi cōdelector legi dei secundum interiorē hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis mee: et captiuum me ducētem in legem peccati: quae est in membris meis. Interiorē hominem vocat ipsam rationem legem membrorum: delectationē sine voluntate legem dei obseruationem mandatorum eius quae et lex mentis dicitur: quia mente seruatur: legem autem peccati per legem membrorum nominauerant.

De nominibus anime.

Quia quia plura sunt nomina anime. Vocatur enim aliquando spiritus: mens

animus: rō: intellectus: interior: hō. Dicitur enim aīa vegetabilis: sensibil: rōnalis. Sed cū pla noīa habeat ad illa adhuc redeam: de qb? sermo fuit pus: qz volūtas i ill aut certe se hēbit: z erit legitima. aut illa deferēdo fornicatrix vilis: abiecta. Itaqz si volūtas q est media inf rationē z appetitū rōi cōcordauit: legitime viuit. Si xō appetitui: fornicatrix erit. Est q rō siue spūs qsi vir volūtas vt spōsa. Appetit? carnis qsi adulter: nō igit ei volūtas i aliq pferat. Scptū ē enī. Lōcupiscētia cū pgit pit pctm: pctm cū cōsumatū fuerit generat mortē. Exēplū

Quādamodū si sordidus aliqz z oī fetore plenus occurreret alr dices se cū eo velle piliari si deberet mūd? sūstere: sic nec volūtas appetitui carnali acquiescere. De qdrato la

Quadratus lapis sex eqūlia (pide. hz lafa i qd hōz ceciderit firmi iacebit. Sic puidēdū ē viro iusto: vt i suo pstatat pposito hui? at lafa Sex h sr: pspitas: adūstas: sui libertas: subiectio i secreto cē vl i publico: in qb? singul si a dyabolo ipulset: flet: nec a pposito moueat. De peccato.

Quādam trib? mōis loqmur fm naturā z districtā iusticiā: vt illd. Qui dixerit ffrī suo fatue: re? erit gehēne ignis. Scdm grām: vt: qcuqz hora ingemuerit pctor: pctm suū remittet ei. Lōuertimī ad me dī dñs: z ego puerar ad vos Scdm disciplinā cū papiē hōi tū vl tū penite: disciplina ē sub grā: qz null? penitere posset: nisi grā pueret. Similitudo

Uideas hōiem i vanitate ab (cere infātia vsqz ad pfūdū senectutē cōuersatū sola trena sapiētē z i his penit? obduratū. Lū h age de spūalib?: huic d subtilitate diuī cōtēplatōis loqre: hūc secreta rimari celestia doce: z pspicies eū nequaqz posse ad h videre. Nec mīz indurata est: cera i istis eratē nutriuit aliēna ab illi seq didicit. Ecōtra cuz vides

puer etate z scia tenez: nec bonū nec malū discernere valēt: nec te qdē intelligere debere discēt: nec qd mirū. Adollis enī est cera: z qsi liquēs: nec imaginē sigilli q quō recipiēs. Abedi? hōz adole: scēs z iuuenis ē ex teneritudine atqz duricia qsi ex senectute atqz puericia pgruetpar. Si q hūc instruxeris ad quēcūqz vtilitatis pfectū eū sūme honestatis apte informare valebis zc. Dyabol? cō:

Quādam dyabol? neqt (tra nouitū monachātū alicui dare: odio nūti eū couersatōis in q est subruere fastidio. Et lz illi mōachātū ppositū tenēdū ad horā qsi pcedat tū h qz sub tlib? aut etiā in tles aut in tli loco suscepit multimodis fucis fallaciter impulsuz penitere nouiciū qnqz facit: vt dū illi psuadet inceptū ppositū gratū existere: nec ad meliora pficiat: nec qd accepit diu teneat: aut in eo vtiliter pstatat. Quippe dū incessatē laboriosis cogitatōib? demutādo: aut si mutari nō valet: saltē de ipso bādo pposito meditat nūqz interim ad finē pscōis labor ei? pueniat: s ppius a deo respuit. Itā quō illi fūdamētū qd posuit displicet nullaten? illi structuraz bone vite sup edificare libet: vnde fit vt quēdamodū arbutula si sepe trāsplantez aut nup plātata i eodem loco crebra cōculcatōe inqet nequaqz radicare valēs ariditatē cito attrahit: nec ad aliquē fructuz fertilitatis peruenit. Sic infelix monach? si sepius de loco ad locū ppo appetitū mouet: aut i vno pmanens frequentē ei? odio cōuertit. De pueris plā:

Quādam si plātā arboris i orto tuo plātāres: z mox illā ex oī pte ita concluderes vt ramos suos nullaten? extendere posset cū eā post annos excluderes qles putal ramos extendere: pfecto inutilis arbor rīgosa: z gīpis plena: ramis suis incuruis pplexa: h vtiqz facitis. Quos puerorū mīri de pueris vris q plātati sunt

De similitudinibus xxv

poblationez in ecclesie orto: vt crescerent
et fructificarent deo. Quos autem in terra terro-
ribus nimis et verberibus undique illos co-
artatis: vt nulla penitus liceat sibi liber-
tate potiri. Itaque indiscrete oppelli prius
et spinarum proplexas mores cogitationes in-
fra se pergerunt: fouerunt: nutruerunt: unde fit quod
nihil amoris vel pietatis nihil beniuo-
lentie circa se in nobis sentiunt: nec illi a-
licuius boni in vobis: sed quicquid est odij im-
pietatis maliuolentie postea spem habe-
ant. Contigit itaque miserabili modo: vt si-
cut corpe crescunt: sic et in eis timor: tristitia:
inuidia et suspicio omnis mali crescat ex no-
bis: spiritus prius et inclinati ad vitia secum preme-
ditantes: aut quod nefas infidias et machi-
nationes valeant euitare: aut deinde secu-
lo redire.

Ad lamina auri et argenti.

Uidistis quomodo vnicuique artificem ex la-
mina auri vel argenti solis pectus
fisionibus imaginem speciosam for-
masse: non puto. Quid tunc quatenus aptam
formam ex lamina facere: nunc ea suo instru-
mento leuiter premit et percutit: et postmo-
dum planat. Hanc etiam discreto leuamine
leuiter leniat et informat. Sic si vos pu-
eros vestros cupitis moribus ornatos esse.
necesse est: vt cum de passionibus verborum
ipsis eis prone pietatis et mansuetudinis
leuam atque subsidium feratis. Tenenda quod
dem teneris sicut et ipsi teneri sunt: lac scilicet
non solidum cibum prebentes eis: nec dum ad per-
fectam etatem peruenitis. De caritate.

Quod caritatem in corde retinet
vnicuique deus gratias ei scit habere: illi vero
ad quem tamen habet misericordiam. Quas ei
gratias mihi debet deus si quod me diligit.
Amplius is cui dilectio alterius seruit:
solius quomodi munus profectorie suscipit.
Verbi gratia: beneficium vnicuique: honorem vnicuique:
vel quodlibet officij genus in hunc mo-
dum. Alius vero caritate quam commodi munus
exhibuit: intransitive sibi retinuit. Carita-
tas enim beneficium ab eo quod hec suscipit trans-
sit. Caritas vero ipsa quod deus est in eo rema-

net qui eam alijs impedit: bonum autem prema-
nes bono transiit in malum est. Hec igitur con-
siderando profecto perspicimus magis esse
nobis gaudendum si alios diligimus: quam
si ab alijs diligamur: nihil mihi aliquis
nec ego alicui: sed caritas est exhibenda:
non exigenda.

De tribus ex causis omnis res amatur

Amaur autem recte aut natura ama-
tur: aut recte: aut spe commodi.
Natura enim est vt omne bonum ame-
mus et vtile. Rectum vero vt benefacientem
nobis amemus. Sepe quomodi quod res ama-
tur. Alia propter vsum: vt mel eo quod sit bo-
num et suauiter etiam finem vult. Alia vero finem effe-
ctum: vt absinthium et nonnulla naturalis
potio: quod cum dent sanitatem. Tribus etiam
his modis diligendum est deus. De natura

Natura quia omnibus melior et vtilior:
et ideo plus ceteris amandus. De rectitudine

Rectitudine quod omnia quod habemus prestat
nobis hoc etiam ipsum quod sumus et tanto cum ama-
re debemus nobis ipsis quanto maior ipse est:
quod se pro nobis dedit: et nobis eisdem semet-
ipsum daturus est. Et quod cum personaliter non
possumus reddere illud non enim his perso-
na eius eget ostendit nobis quibus debeamus
vicem reddere dicentes. Abando vo-
bis vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.
Et apostolus. Sicut pro nobis Christus animam su-
am posuit: ita debetis pro fratribus ani-
mas ponere. Diligere igitur debemus inui-
cem quod et bruta quodam animalia hoc faciunt. Tas-
me quod vnicuique familie. scilicet Christi sumus: et in re-
gno eius singulos sicut nos ipsos dilige-
mus: et quibus equaliter ab ipsis diligemur:
indecens enim est si in hoc mundo habuerimus
odio: quod ibi sumus habituri carissimos.
Sciendum est enim quod quicunque ibi aderunt
nobis viscera inuicem reddet pro dilectione
prestiti etc. De spe commodi.

Ipe etiam commodi vel remuneratois dili-
gendus est deus: quod immortalitate et in-
corruptibilitate nobis promittit.

De tribus libertatibus etc.

Libertati siquidē modos tres dici-
m⁹ eē: libertatē vicz actōis quā
oēs volūt: id est vt libere facere
possint q̄ volūt. Dicit etia libertas intel-
ligētie quā nō oēs volūt. Est etia liber-
tas recte volūtatis q̄ sp̄ est bona: hanc
paucissimi volūt: id ē: vt ea velint q̄ dñt
Motādū q̄ libertas actōis sine liberta-
te bone volūtatis sp̄ est mala. Tercū li-
bertas intelligēdi ē media q̄ bona est q̄
nēscūq; libertati recte volūtatis adhēt
Mala at cū sine illa ē hz pmo q̄s q̄libz
libertatē intelligēdi: id ē scit intelligere
qd sibi expedit velit illā ī bono z sic p-
merebit adipisci libertatē intelligēdi q̄c
qd expedit volēdi qd cūq; debet agēdi
qd qd pdest. Sub libertate volēdi est li-
bertas arbitrij. De venatōne diaboli

Diaabolus p peccati suggestionē
q̄tidie id ad venādū: eos xō in-
tra retia sua retinz q̄s nec dolor
p pctō ppo afficit. Illos at iā admittē
incipit: q̄s p carnis intēperie lugere iāz
p̄spicit. Quosdā at tercij ordīs sanatos
id est a carnalib⁹ z spūalib⁹ pctis oīno
p̄dit pmi oīo lugeāt: doleāt adhuc scōi:
tercij vero gaudeāt. Deus nō hor-

Horere deus dñ (reat peccatū.
aiam peccatricē: non q̄ horreat
pctm qz nihil est iusticia debita
quā ibi amaret: vt dicimus nos horrere
domū in q̄ nec est qd amem⁹: s̄ h̄ z illud
imprope: x̄tutib⁹ igit̄ adheream⁹ post-
ponēdo vitia: z h̄ patiētiā amplectēdo
cū iugi exercitio. Patiētia etenī vī q̄li-
bet virtus sine exercitio q̄si plūbea lan-
cea est.

Incipit anselm⁹ de mēsuratōe crucis

Boniam iu-
bete filio tuo xpo: pfecti esto-
te sicut z p̄ vī celestis pfect⁹
est: z ap̄lo exhortāte: vt ad pfectionē fe-
ramur: oib⁹ mōis ad pfectionē vite ten-
dere dēmus. Tēdētes at sine ductore er-

rare possum⁹ optie consulit nobis in eo
bonitas tua de⁹ meus q̄ eūdē vnicū tu-
uz nobis iductore tradere dignat⁹ es vt
nobis factis z verbis viā veritatī onde-
ret ac doceret. Qui etenī vt eū cōfideret
sequemur pfectionis testimoniū phibuit
dicēs: h̄ est fili⁹ meus dilectus in q̄ mihi
bñ cōplacuit: ipm audite. Ip̄e igit̄ vt fa-
ceret volūtate tuā qd dā cōpēdium vie
pfectōis breuib⁹ sub x̄bis s̄z plimū pō-
derosis nobis ostēdit dicēs. Si q̄s vult
venire post me: abneget semetipm: z tol-
lat crucē suā z sequatur me. In quib⁹ ver-
bis ostēdit paucitatez pfectoz libertate
arbitrij eū seq̄ volētū: ip̄e tñ vult n̄ eē
ductoz. Initiū vie pfectōis mediū z fi-
nis z q̄ intēdō sit ambulādū. Singula
aut̄ ī suis locis patebūt. Paucitate pfe-
ctoz innuis dñe in eo q̄ dicis. Si quis
q̄si aliq̄s ex mltis vult p⁹ me venire: et
q̄re h̄ deus me⁹ nisi ex qdā torpore pu-
sillanimitate nimia eo q̄ pleriq; aim su-
um ad tēdēdū sursū cogere nolūt: z pfe-
ctā viā attemptare nō audēt.

Nascit̄ at pusillanimitas etiā nimio
timore: maxie ppter pctā p̄terita:
eo q̄ minus ppa respiciūt merita: ppter
utilitatē q̄ nimis timēt impedimēta: et
q̄ statim nō sentiāt se pficere q̄tidiāos
lapsus: z q̄ tuā min⁹ cōsiderāt bonita-
tē. Ista etiā sepe mltos repellūt: ne au-
deāt attēptare viā pfectā: imoz ip̄os in-
cipiētes sepe in tñ deliciūt: vt pcedere
se posse despant. Sed p̄mū scz nīmī⁹ ti-
mor ppter pctā p̄terita nō debet nos im-
pedire: qz etsi bñ eis vtimur oīa p̄pant
nō b̄ in bonū p̄standi nimia bonitatē tu-
am p̄scēdi te atq; amādi z laudandi.
Motādū xō q̄ pncipaliter tria dāna sūt
in pctis. s. q̄ ī eis mēmur penā etnā: de-
mēmur etnā b̄titudinem: x̄ps qd pessimū
est sine amore z laude n̄ri creatoris expē-
dim⁹. P̄ria duo p̄tinet ad hoīem: terci-
um xō ad tuū dānū p̄tinere videt̄ deus
de⁹ meus. Lū ḡ ex idebita z nimia mīa

De mensuratione crucis xxvi

tua iam morti nos deputatos reuocare digneris ad vitam tuam: tam fideliter ad te deferemus. Quia ut dicitur in nostra dissimularem: et modo disoibis istare: ut laudem tuam quam negleximus saltem in aliquo residuo nostri temporis supplemus. **Q**uoniam est dominus dissimulare timorem pene propter amorem tuum. **A**ur propter desiderium beatitudinis nostre minueremus famam laudis tue: cum ea pati eternaliter meruissemus et propter furor tuum. **P**rimum quoniam te laudare quod es regnum dei ut dicitur in euangelio. Regnum dei in te vos est et hoc adiungit vobis ex superbia danti. Da nobis dominus caritatem non querentem quod sua sit: sed quod tua sit ut non cogat timor pene tibi fuisse pro peccatis vel amor nostre beatitudinis pro mercede: quod tempus et vires non sufficiunt nobis ad laudandum te cuius bonitas exuperat omnem sensum et sic pusillanimitatem timor non incutiet peccatorum. Terret etiam nos quoniam nostrorum puritas meritoque ne ad perfectiorem vite tendere audeamus: quod ad eam peruenire non sufficiunt. Sed huic obicit quod tu dominus iussisti nos emere et adiuxisti quod gratiam emere debemus dixisti enim. Si uideres uenite ad aquas. Quid est dominus quod est uicium feruoris in laude tua et lacrimarum de conspectu absque uoluntate commutatio debemus emere: nisi quod tibi sufficit gratiarumque par sit quod habemus tibi dare: imo et hispanum quod damus tuum est. Inducit etiam pusillanimitatem quod indiget nos uideremus eo quod petimus quod utique uerum est: quod si habemus mille annis fuisset deus etiam seruicilissime non mereretur ex digno dimidia die esse in regem celorum. Sed dominus si debemus considerare tantam nostram utilitatem si tuam laudem: cuius bonitas exuperat omnem intellectum. Pusillanimes etiam facit nos quod nimia impedimenta nostra uideremus. Sed dominus si audaces te sequi proponimus pro certo habere debemus quod auferas quicquid nos retardat a laude tua. Quicquid ei non auferas secundum tuam uoluntatem libenter portare debemus. Stulticia ei nostra sepe purat ea esse impedimenta quod tua occulta sapientia ad nostrum ordinem nauit perfectum. Quidam terret quod si statim scimus nos perficere. Sed dominus sepe differens quod

petit ut excites magis appetitum non differens quod non dare sed ut aucto desiderio habundantiam danti posses dare. Sextum est quod retrahit nos se a quotidiani nostri defectus. Sed hoc est remedium ut sepe deputemus aliquam horam diei ad exaudiendum nos quoniam habeamus nos in interitibus et extinctionibus: et quicquid inuenimus quod nobis sit utile ad perfectum ad hoc firmissime laborare proponamus et defectus quod scimus reicere studeamus. **N**on autem terreat nos si forte non nunciamus aliquid diei propositum faciamus quod non minus proponamus quod longe facilius redit ad te quod ex infirmitate facit propositum quod quod statum suum dissimulans se non proposuit emendare: imo quoniam maior est ei pena quam culpa et bonitas tua malis nostris nouit bene uti: sepe faciens defectus nostros ad augmentum humilitatis prodesse ut uerum sit quod septies in die cadit iustus et fortior resurgit. Septimo pusillanimes nos facit quod tuam non impedimus bonitatem. **L**u ei tibi oratio loquimur non debere te cogitare quod dux ad exaudiendum Sed primum benignissimum quod etiam ante oramus scis quod sit necesse nobis et ex naturali bonitate tua in infinitum prior es ad exaudiendum quoniam in te est quod nos audiat ad rogandum. Da dulcissime dominus ut non sumus pusillanimes sed magnanimes in infirmitatibus nostris nos deicere ceteris debemus: medicina tuarum gratiarum apponentes non pusillanimes: sed magnanimes te sequi firmiter proponamus: maxime si non est in nobis tanta fortitudo quod pro te gigantis quod exultasti ad curandam uiam currere possim. **H**uiusmodi remedium habemus quod pro te clamare possimus. Trabe nos pro te et clamorem nostrum audiat et exaudiet aures

Ecundo inuicis liberis (ris tuis) tatem arbitrii te sequi uolentium in uia perfectiois cum dicitur. Si quis uult: quod habet relinquens hominem uoluntati: sed non quod prout. **N**on: sed prout tibi dominus refuisti cum ois potestas a deo sit. **A**ur quod causabitur homo pro te si te sequi uult et non potest: certe ideo quod te non sequitur: quod licet non possit pro se: tamen pro te quod non ideo reseruasti tibi potestatem nostram perfectam

ut non possimus q̄ oia opa nra oparis.
Sicq̄ magis amiremur et laudem⁹ abis
sū bonitatis tue q̄ eadē q̄ tu facis i no-
bis grata tibi sint et accepta: et iudicas
ea digni mercede: et ita q̄ etiā calicez aq̄
frigide nō dimittis absq̄ mercede: et eo-
ipso nram allicis volūtate: quā adeo li-
berā. ppter tui similitudinem fecisti vt co-
ginō possit. Abulcis etiā alijs mōis ad
viā xitatis et pfectōis nos allicere stu-
disti. Quā h̄ increbamur dñe vt ad nos
descēderes: et humanitatē nram tibi taz
mirabiliter vnires: et in ea tāhumiliter
cū hoīe conuersareris nisi q̄ nos ad pfe-
ctōnē tui amoris sic puocare volebas:
vt dñi visibiliter deū pgnoscam⁹ p hunc
inuisibiliū rē. Quis ḡ homo dign⁹ erat
vt filius dei morte p eo pateret. Aut
q̄s vnq̄ meruit tuo corpe et sanguine re-
fici: nisi q̄ tu deus me⁹ in h̄ ostēdisti aul-
ditatē amoris tui circa nos: vt saltē ex
multitudine et magnitudine tam mirabi-
liū beneficiōz tuoz ad mutuā dñcōnez
accēdetes cor nrm et in captiuitatē amo-
ris tui redigeres. Innūerabilia nimis sū
bñficia tua dñe q̄bus volūtate nostram
excitas vt pfecte et ardēter te seq̄ velim⁹
maxie autē q̄ puocarēt: imo si sic dicere
liceret cogeret volūtate nram tue confi-
deratio bonitatis ex q̄ oia bona creata
pcedūt. Qui autē pauca exptus est et nō
dū exercitatus de te q̄ spūs es spūaliter
cogitare voluēt. Sic meditari de te po-
terit inchoare. Primus assumat i men-
tē suam aliquā aīam x̄tutibus pfectam
et de illa ita specialiter cogitet quasi nul-
li corpi sit cōficta: imagine autē in illa
oēm pfectionez x̄tutū que vnq̄ de aliq̄
aīa poterit cogitari scz q̄ bona: q̄ dulcē
q̄ patiēs: q̄ misicors: q̄ sapiēs: q̄ cari-
tatiua: q̄ fidel: q̄ pia: q̄ iusta: q̄ vera: q̄
humil: rē. in hūc modū rē. Quā autē circa
aīam talia cogitauerit cogitet q̄ h̄ aīa
est similis creatori in virtutibus: q̄ eam
ad similitudinem suā fecit. et postea tran-

sferat se ad creatorē: vt oīa q̄ in aīa pfe-
cta poterūt inueniri in creatore infinita
cogitet et immēsa et ea ipa naturā suam
esse: et sic q̄dam mō inuisibilia dei p ea q̄
facta sūt cōspiciat intellecta. h̄ est quidē
inital modus cogitādī de te dñe quem
q̄ sollicitē seq̄tur meditando te intrabit
fontē viū et dulcediem tue nature: que
q̄to maior est oibus beneficijs tuis: tā-
to magis afficit nram volūtatez vt seq̄-
mur ardēter iēsu filiū tuū ad laudē bo-
nitatis tue nos informantem.

Tercio enī sedit nrm ductorez et
instructorē cū subdit venire p-
me. Quicūq̄ curramus feruen-
ter seq̄ndo nullus pcedit te et nullus va-
dit iuxta te. Dēs nos optet ire post te.
Quia tu es p̄mogenitus i mltis fratri-
bus. Primo dicis dñe discipulis venite
et videte: postea dicis venite post me vt
q̄d in te viderunt imitent: deinde dicis
vēite ad me oēs q̄ labo. et onē. est. et ego
reficiā vos rē. vt iugū tuū suauē et on⁹
tuū leue: quod qui susceperint hilariter
possint portare ad glīam p̄fis tui. Tandē
dicis: venite bñdicti p̄fis mei: p̄ci.
reg. Sic dñe iste ē fidelissimus legatus
tu⁹ qui p̄mo ponit se nobis in exēplum
cū dicit: venite et videte: et postea inuitat
ad veniēdū p se. Veniētes ad se vocat
vt reficiat ne deficiāt. Tandē assumet ad
req̄em: vbi tñ req̄ez nō hēbim⁹ nocte ac-
die dicētes. sc̄tus. s. f. do. d. sab. Ibi ab-
sterges dñe oēm lacrimā ab ocul⁹ delictō-
z tuoz qm nō erit ampli⁹ mors vltra
neq̄ luc. rē. Sz dñe quō istō possit esse
nō bñ pōt cōphēdere aīa mea q̄ aliq̄ mō
expta ē q̄ta sit afflictio noscerate et non
posse laudare te: cū et ipa afflictionē ge-
neret. ppter ḡtitudiez q̄ licet ei affligi p
eo q̄ nō p̄t laudare te: imo oīa q̄ vnq̄ ad
laudē tuam cogitare loq̄ v̄ agere p̄t af-
flictōnem ei generant: q̄ his indignam
se putat: et quia tibi in nullo poterit re-
spōdere. Sic ergo anima incarcerationi in

De similitudinibus xxvi

ymbris collocata: sic insatiabiliter affligit p laude tua: quō satiabit cū in meridie apuerit ei bonitas tua cū vtiq; videat ad plenū eā non posse laudari. Si forte dicis mihi dñe q; herit maximum gaudiū eius q; pfecte cognoscer bonitatem tuā: illā tā immensam q; eā nō poterit aliq creatura plene laudare. Vex credo: q; de bonitatis tue immēitate gaudebit: tamē adhuc penitet eā pfecte non posse laudare nisi aliquo mō. Clulnere ei? alligarent? z percussure plage eius sanarentur q; tūc p mū oleū additū esset camio. Quā si placet tibi dñe credo q; etiā pena z afflictio laudis tue quā hz h aia ibi sanabit? z alligabit? pallio laudis cuius tu q; repleas i bonis desiderii nrm tñ dederit te laudare q̄tum desideram? immo lōge sup desiderati. Sic eni dixisti q; vos plorabitis z flebitis nūc mūd? aut gaudebit. Tristitia vīa x̄retur in gaudium. Sanata aut pena quā h habuit z impleto qd h desiderauit aliā penaz p maiori laudatōe ibi sicut nec h a se habere non pōt. Tu etiā nō dabis ei q; oīa disponis in numero pōdere z mēsurā: q; tūc non erit amplius fēdi sed ridendi cū apparuerit nobis tuus vnīc? filius nobis: si volumus post ipm venire.

Quarto ergo ostendit nobis initium vie q; debem? post xpm venire: tūz dicit abneget semetipsum. Qui g in via pfectōis vult seq xpm ibi sum laboret pmo vt abneget semetipsum. Abneget g debem? nos abnegare cū nīl iuris habeam? in nobis. Sūt at sepz tē cause: q̄rū q̄libet sufficeret hoīem cōpellere vt fateat se in se nīl iuris habere. Prima q; tu dñe nos creasti. Sicut g nīl i nobis boni est qd tu nō creaueris: ita dignū est q; oīa bona nra sūt tua q; nullo mō licet auferri a te scō scōru: ne sacrilegiū pmittam. Cur g nō abnegarem? nos q; nri nō sum? Itā q̄cūq; aliqd a nobis abnegamus: nec habne-

gatū ppter te cōferimus sed aliūde q̄tū libet etiā modico tps spacio donamus mox alienū inuadimus. Secūda cā est: q; nos etni morti deditos tua mōte p̄ciosissima redemisti: p oībus mōrtu? es: vt q; viuūt iā sibi nō viuāt s; ei q; p oīibus mōrtu? ē: vt d; vas tuū elcū. Ergo sicut oēs z totos redemisti. Sic z oīes z toti tui sūt. Qui vult g saluus eē restituat tibi illū p̄ciosissimū s̄guinē quez p eo fudisti. Tercia q; nos in ḡtos oīib? bonis tuis z auersos a te ppter pctā a dyabolo defēdisti postq; a te nro dño recessim? turpiter z inique sub tua p̄tectōne esse merito nō debemus. Sicq; nos hostis siue defensione captiuos hīs ad suam volūtatem debuisset in eterna supplīcia demeruisse: nisi tu ex supabūdātī bonitate nos defendisses ab eo: z ad penitentiā refuasses: z ppter hāc causaz ppe sumus tui fui q̄si ab hoste fuati. Simli tui sūt q̄cūq; p tuā grām laqueos dyabolī euitauerint: z ideo tibi nīl auferri debet ex eo q; vel te dāte nō cecidit: vel si ceciderat est erectū. Quarta causa est q; cū etnā mōrtē pctis nris meruissim? tu nos reduxisti ad vitā: eā dimittendo. Cur g tibi nō viuem? nos penit? abnegando a q; habem? q; eternaliter mortui nō sum? Quīta causa est q; eadē bonitate q; nos creasti etiā cōseruas ne i nīl lū redigamur. Quō eni aliq subsistere valeam? nisi te cōseruāte. Si g tu es vita nra: nulli alij viuere debem? sicut nullo alio subsistere valem?. Sexta ē securitas. Qui eni se totū abnegat vt tu eū habeas q; sibi perijt vt tibi valeat q; sibi nīl est vt tibi aliqd sit. Si nīl in se habet: nīl sui amittere timet: s; sp securus est te quod tuum est cōseruare. Si minentur ei pene inferni vel ignis purgatorius parum timore eorum afficitur quia cantabit vacuus corā latrone viator: z se nō timet pdere q; se abnegat. Si enī tu eū q; tu? est ad penas mittere vel

les: sp tñ de te in bonitate sentiret paratus sustinere qđ velles: nec diceret: cur ita facis. Cui p̄dicta sentētia nō placet: da ei dñe se abnegare vt intelligat. Septima xpo causa deberet maxime nos vt gere: scz vt tibi vices redderemus: siue repēderem: qz puer datus est nobis: et filius dat⁹ est nob qđ das q̄tidie te nobis in cibū: et tandē dabis te nobis in p̄miū: et in mercedē magnā nimis. Dñe qđ dignū potit esse tātis bñficijs tuis: qđ ad hoc dignū poterim⁹ dare. An optet aliquid p̄ter id nō penitus abnegare et tibi dare dulcissime dñe. Si vnus homo esset tanti q̄ti oēs creature q̄s vnq̄ fecisti: q̄tis esset si daret se totū tibi qđ dediisti te totū nobis. Cuius bonitas in infinitū p̄ponderat: qui se putat meliorē q̄ te tñ de se reseruet sibi: q̄to meliores q̄ tu: p̄pter h̄mōi cām dicis. Si quis vult venire post me: abneget semetip̄m: imo dñe iā cogor dicere saluo xpo tuo qđ nullus semetip̄m valeat abnegare. Qñ enī se abnegabit qđ nunq̄ aliqd iuris i se habuit. Scz dñe in h̄ xpo ostēdis maximā gratitudinem tuā vt h̄ tanti estimēs vt qđ cū q̄ in se sibi aliqd iuris vsurpauerat. Si ab h̄ ceciderat et ulterius se tibi rape nō attēptat. Da mihi dñe vt me abnegē imo vt reddā qđ rapui violenter. Debe mus aut̄ fm legē ablatū reddere i quā druplū vt nō solū nos s̄ et n̄ra reddam⁹ scz naturalia fortuita et gratuita. Naturalia sūt qđ coiter natura oībus hominibus amistrat. Quedā in aīa tñ: vt intellectus et affect⁹: qđam i corpe mediā te aīa vt quinq̄ sensus interiores. Reddamus igit̄ intellectū: s̄ suū p̄p̄m reliq̄ntes qđ nos multū a cognitiōe x̄tatis impedit. Quid enī hō sensu suo ita innititur vt ab eo recedere nolit: vix sensū alterius q̄tumcūq̄ rōnalem app̄hendit. Faciendū igit̄ est fm aplm. Quicunq̄ inter vos sapiens esse vult: stultus fiat vt sapiēs sit. Si enī humiliter se stultus

reputaret ad tēpus: tūc verā sapientia a te siue a tuis app̄hendere posset: quia vbi humilitas ibi sapientia. Paulus ei credidit didicisse euāgeliū in illis trib⁹ diebus cū cetus eēt. Reddam⁹ etiā affectū deo sp̄ postponēdo n̄ram volūtātē volūtati diuine: et maxie i orōne n̄ra: qz in orōne n̄re vtilitati suā debem⁹ preponere volūtātē: immo sua volūtās si ea recte vtimur sp̄ ē n̄ra vtilitas. Sepe at̄ venit de p̄po sensu qz nō credim⁹ dñi volūtātē ēē qđqđ circa nos cōtingit: et ita abutimur ea min⁹ grate suscipiēdo: sicut dicit aug⁹. Optim⁹ ille tu⁹ mīster ē qui nō h̄ a te audire desiderat qđ ip̄e voluerit. s̄ h̄ velle qđ a te audiet. s̄ cū his duobus scz intellectu et affectu et q̄nq̄ sensus exterioriores reddamus mortificādo eos ab oībus vanitatib⁹ et ad tuū obsequium cōuertēdo. Iā aliq̄tulū habem⁹ de prima pte quā nobiscū abnegare debem⁹. s̄ de naturalib⁹ bonis. Scda ps sūt fortuita qđ dicere possum⁹ tp̄alia et amicos. Hec enī oīa calcāda sunt ne impediāt tuum amorē. Adm⁹ enī amat te qđ tecū aliqd amat qđ nō p̄pter te amat vt dicit aug⁹. Elalde deberet hō indignari diligē modica quē tāte dignitatis fecisti vt ei liceat te amare. Occulti⁹ at̄ nocet nimis amor amicorū q̄ tp̄aliū qz tetigit se velāmic caritatis ita qđ sepe putet hō caritatem ēē qđ dilectio ē carnal: qđ ita dulciter suauiter mētē captiuā tenz qđ nesciat hō qz duris vinculis fuerit ligat⁹ nisi possit fieri absolut⁹. Sic totū cor n̄m tuo debem⁹ amorē qđqđ de eo alii damus tibi subtrahim⁹. Necessariū igit̄ est vt oīa que fortuna nob̄ offert diligēda siue res tēpales siue amicos p̄p̄ te abnegemus. Tercia ps restitutōis sūt ḡtuita: scz x̄ntes q̄s in fōtē suū penit⁹ resūdere dēim⁹ nihil ex his nob̄ ascribēdo. s̄ tibi a qđ oē donū p̄fctū p̄ eis ḡtes referēdo. Si oīa qđ in his trib⁹: scz bonis naturalibus fortuitis et ḡtuitis inueniunt̄ abnegamus

De similitudinibus xxv

nos tibi qđ fraudauim⁹ in qđruplū re-
stitui⁹: et h̄ sit nobis initiū vite pfecte
sic nosmetip̄os penitus abnegare.

Quinto p̄siderādū est quale me-
diū pfectōis sit nobis ppositū
vt ambulem⁹ p ip̄m sc̄z vt crucē
n̄ram tollam⁹. Crux autē a cruciatu dicit̄
dñe si crucē n̄ram tuū fuitiū dicere⁹ fm
opinione eorū h̄ intelligere qđ nesciūt qđ
niā iugū tuū suauē ē et onus tuum leue.
Hec sentiūt qđ bon⁹ et qđ suauis tuus sit
sp̄s i nobis. Dico autē crucē eē crucia-
tū cordis quē de h̄ habere debem⁹ qđ nō
sumus ita fideles et seruētes in om̄i fui-
tio tuo et laude tua vt deberemus. Hec
crux habet longitudinē latitudinē sub-
limitate⁹ atq; pfundum. Debemus ergo
habere cruciatum eo qđ nō tñ hūmili-
amur vt deberem⁹: et hoc est pfundum
crucis. Nō tñ amam⁹ et laudamus qđ
tū bonitas tua erigit et h̄ est sublimitas
nō sumus tam fideles vt deberem⁹: et h̄
est latitudo qđ nō sp̄ cōtinuam⁹ nec lau-
de tuā copiose extollim⁹ et ab infidelita-
te toti⁹ uisus desistim⁹: et h̄ est longitu-
do. Ad pfundū humilitatis cogit nos
p̄ma p̄p̄a cognitio. Satis enī est homi-
ni ad humilitatē cōgscere seip̄m maxie:
si recordamur iniquitatū n̄rarū antiq̄ru⁹:
qđ inique i cōspectu tuo egimus. Deus
meus qđ reuera tā fidelis nobis es qđ eti-
am in peccatis nobis exstibus pctā di-
mittere: et gr̄az tuā tā habūdāter sicut
uellemus largiri es parat⁹. Q̄to maio-
ra qđ de te p̄sumit: tāto magis necesse ē
eū humiliari qđ tāto nequus egit et te pec-
cādo q̄to tu interi largi⁹ ei bñfacere co-
gitabas. Tñ Bern. Q̄to benigni⁹ de il-
lo tāto indignius de me sentire cogor.
Itē defectus q̄tidiani humiliāt eo qđ ita
instabiles in laude tua sum⁹: imo nunq̄
in eodē statu pmanem⁹. Q̄to tu q̄tidie
p̄rior es ad indulgendū: tāto plus hu-
miliat et tuā delinq̄re bonitatē. Itē pon-
tus gr̄e humiliat et depmit: cū cōsidera-

mus qđ ea indigni sumus: qđ magis in in-
ferno eē merueramus. Itē qđ tu tñ hu-
miliatus es p nobis dñe deus me⁹. Itē
qđ i natura diuinitatis tue oēm excedis
humilitatē cui si velim⁹ silari necesse ha-
bem⁹ humiliari. Itē qđ ad o tā fugidi su-
mus: vt nec amore nec laude: nec in aliq̄
respōdere tue bonitati possumus. Hec
et m̄ta alia qđ magis cōia sūt ad humili-
tatē nobis sufficiūt imo supbie alium lo-
cū relinquūt. Valde autē necessaria ē no-
bis p̄fūditas humilitatis ad tuā subli-
mitatē: qđ q̄to qđ se reputat indigniorē
tāto magis gratus ē bñficijs et quāto ḡ-
tior: tāto magis laudabilior. Et qđ maxie
gr̄us ē maxime te laudabit. Da igit̄ no-
bis dñe verā humilitatē: id est ita cruci-
ari: qđ i hac vita nō possumus ad plenū
humiliari: vt sic habeam⁹ crucis p̄fūdū

Sublimitas crucis ē cruciari p
eo qđ te ad plenū laudare n̄ pos-
sumus et amare qđ cā amoris tui
habeam⁹ qđ lingua dicere vt quis intel-
lectus sufficiat cape nescio. Si aliquid
gratis amare volum⁹ vbi melius qđ ite
amorē n̄m locabim⁹. Si p muneribus
quis pla dabit. S̄z q̄to plus pmittis:
tanto magis gratis amari mereris. Si
amari volum⁹ eos qđ nos amāt quis eq̄
tibi nos amat. Et si expectam⁹ et deside-
ram⁹ vt qđ extorqueat a nobis amari.
Nōne tu es d̄s me⁹ qđ tā crebro pulsas et
mēdicas ad ostiū n̄m. D Prebe fili
cor tuū mihi imo et sepe repulsus te iter
iugerī impudēter. Si nō aliqd volum⁹
diligere qđ bonū cur n̄ poti⁹ te imēssū bo-
nū qđ totū n̄m tibi vēdicas affc̄m vt bo-
nitatē tuā amem⁹ et laudemus. Si nō
aliqd dignū iudicam⁹ amore n̄ro qđ tan-
ta fecim⁹ p te: cur nō iudicamus silr de
te qui tot et tanta fecisti pro nobis. Si
vero cōsideram⁹ passionē tuā tu ani-
mā tuā p nobis dignatissime posuisti
vt totā aīam n̄ram possideres. Infinita
sūt dñe qđ nos te amare cōpellūt qđ om-

nia q̄ creasti tuaz p̄dicāt bonitatē: qm̄ q̄
in oībus nō intelligūt nō tibi sed tuejm̄
putēt cecitati. Sed qz p̄batio dilectōis
exhibitio est opis. Necesse habet aīa sic
se cōformare ad dilectionē tuā: vt sicut
te habes ad eaz: sic sp̄ se ad te habere ni-
tat. Adaxime aut̄ in istis. Primo sicut
tu amas sp̄ ita z ip̄a sp̄ amet: z hoc ostē-
dere tibi nitat vt oēm affectū suū tue cō-
tēperet volūtatē. Sūt aut̄ q̄tuor affecti-
ōnes ad q̄s alie reduci p̄nt. s. gaudium:
dolor: spes: z timor. Prime due sūt cir-
ca p̄sentia vel p̄terita: z alie due sunt cir-
ca futura. Sic igit̄ tibi cōformare n̄as
affectiones debem⁹ vt de oībus q̄ tibi
aduersa sūt timeamus z doleam⁹: z que
tibi honesta de his speremus z gaudea-
mus: oēs alias affectōes de cordib⁹ no-
stris effugantes q̄nta vilitas in h̄ esset
q̄ falsas z inutiles affectōes vitary vti-
q̄. Si hō sepe fm̄ has q̄tuor affectōes
exaltary qm̄ aliq̄s motus sentiret: quō tu
eū eripes dñe solus nosti. Si enī originē
motuū n̄or diligenter aduiteremus:
sepe inuenirem⁹ eē vitij qd̄ putauimus
esse virtutis z sepe illo impedimur q̄ cre-
dim⁹ p̄moueri. Secūdo sicut sp̄ habes
nos p̄ ocul̄ tuis: ita etiā te sp̄ debem⁹ co-
gitare p̄ntem: h̄ cogit nos ab oībus co-
gitationibus nostris v̄bis factis z mo-
ribus esse sub moderamē discipline: q̄
n̄ā nō auderet sp̄ōsa inhoneste se habe-
re: sponso suo p̄sente: imo i oībus inten-
deret tibi placere z querere a te cōsiliū
z auxiliū: vt in oībus fm̄ tuam posset
agere volūtatē. Lū aut̄ in oībus tibi pla-
cere intendim⁹: sp̄ securā cōscientiā ha-
bebimus: etiā si se aliqd̄ minus vtile p̄-
ter te intentioni n̄re ingesserit incidēter.
Tercio sicut sp̄ z cōtinue seruis nob̄ om-
nia opa n̄ra opando vel sustinendo: ne
esse desinamus vel p̄ alios vel quocun-
q̄ mō ita nūq̄ p̄tula diei bone dz nos
preterire qm̄ in tuo fuitio expēdatur.
Quarto sicut sp̄ tueris nos z custodis

ab oībus malis siue p̄te siue p̄ tuos: ita
diligēter debem⁹ nos abstrahere ab oī-
bus q̄ nos possent i tuo fuitio impedire
Quinto sicut largitas tua nūq̄ lassat i
dādo: ita nunq̄ debem⁹ volūtarie defi-
cere in orādo. Sexto sicut sp̄ es benign⁹
in relaxādo: ita nūq̄ debem⁹ defectib⁹
n̄ris terri qm̄ statim post culpam veni-
am postulem⁹. Qm̄ ei cor hoīs ē distor-
tū z a te qd̄ammodo alienū multo est pro-
nius ad leuitates: ad querendūz exteri-
us falsas p̄olatōes q̄ sibi bñ apud se ef-
fet. Qm̄ nō est differēda acq̄sitiō venier-
ne diuturnior recessus difficiliorē redi-
tū opetur. Taliter nos debemus ad te
habere z sp̄ cruciari. Q̄ te tm̄ nō ama-
mus vt debem⁹. Quō at̄ te laudare de-
beam⁹ z de q̄bus gr̄as agere debeam⁹:
est in p̄ncipio sup̄ dcm̄. Da nob̄ dñe to-
to desiderio ad amandū z laudandum
te aspirare: z p̄ eo q̄ digne nō possum⁹
cruciari: z hoc nobis tollende crucis sit
altitudo.

Altitudo at̄ crucis ē fidelitas sp̄
sp̄m̄ cruciās z dilatās vt oēs ho-
minē subiciat tue laudi ac fuitu-
ti. hoc maxie facit hoīm in orōe cōem-
coges vt qd̄d sibi v̄l aliq̄b⁹ sp̄ealius su-
is desiderat qz eos humiles qd̄ammodo
videt nihil tm̄ hoīm s̄ totū ad laudē tue
desiderat bonitatis. Unde cū fidelitas
maxie i orōe p̄sistat cōsiderādz est q̄lie
deat orare q̄ voluerit exaudiri. Debz ei
orare sapiēter ardēter humiliter: fidelit̄
p̄seuerāter z p̄fidēter. Sapiēter vt oret
q̄ tue laudi sūt expēdiētia z priorū salu-
ti. Si xō i q̄busdā dubitam⁹ vtz expe-
diāt sicut salus corpis z filia q̄ qm̄q̄ no-
cere qm̄q̄ p̄desse p̄nt p̄ his sp̄ sub cōditi-
one ē orādū. s. si tibi sit placitū z hone-
stū. Ardēter. s. deuote v̄l ad min⁹ serio-
se vt bene videamus qd̄ petēdū sit a te
intente de corde nostro petamus: non
alienis: sed proprijs verbis cordis vel
oris: quia vtraq̄ eq̄ intelligis z auscul-

De similitudinibus xxx

tas. Humiliter vt nō de nro merito: sed
tū de tua gratia confidamus: quis enī
peccata dūmiseris et quicquid aliqd tibi ser-
uire pcedas. Sp tū tales nos reputare
debem⁹ quales nos ipos peccādo feci-
mus: qz nihil nisi malū p nos facere pos-
sumus. Fideliter vt in orōne offeramus
nos ad carentiā oīs gaudiū: et ad patien-
tiā oīs pene: q ad vtilitatē nram cedere
valeat p tuū adiutorū: vt in exauditiōe
desiderij nri actio tue laudem attollat.
Sed dñe merebor sic offerēdo me tibi cū
tū vt totus tuus ad hec teneat etiā si nū-
q̄ volueris me exaudire. Perseueran-
ter vt nūq̄ cessare pponam⁹ a desiderio
oīm q tibi sūt laudabilia et honesta. Si
qua xō in nobis vel in nris supuenerit
necessitas quis p hac sp cū intentione
nō possum⁹ orare: tū aliquoties cū oīm
fidelitate q possumus p ea orabimur.
et deinceps volūtatē tue nram desiderij
pmittem⁹ sp primā fidelitatē et si non in
actu: tamē in habitu retinētes. Cōfide-
ter vt postulemus i fide nihil hesitātes
Sūt autē septē cause q cogūt nos tue cō-
fidere bonitati. Prima q iustū eē desi-
derij tu das: et ad qd dāres nisi etiā vel-
les exaudire. Secūda: q nō ad nram vti-
litatē: sed ad tuā glām volum⁹ exaudi-
ri. Tercia q maiora que p nobis fecisti
aiant nos vt etiā de minoribus confida-
mus. Quarta enī q petere possumus tam
miora sūt q q dignanter p nobis es in-
carnatus et passus. Quinta q tam faci-
le est apud te in maximis q̄ in minimis
exaudire. Sexta q nos ad hoc puo-
cat tue cōsideratio bonitatis. Septima q
intercessorē te iesu xriste habem⁹ et oēs
scōs. Septima q infinitā ad nos ha-
bes bonitatē. Si enim modica dilectio
quā ad te habem⁹ ad hoc nos cogit: vt
in oīs tue volūtatē libetē parere ve-
limus. Cur idē de inestimabili dilectōne
tua non presumērem⁹. Alioquin fide-
liores vellemus apparere q̄ tu. Si tales

nos tibi exhiberem⁹ qualē te nobis eē
uerso non crederem⁹. Sic dñe orabim⁹
et ppter h in orōne cōfidentia habebim⁹
nihilomin⁹ tū cruciāmur q hoc dignē
exequēdo oēm hoīem ad tuā laudem p
effectū trahere nō possum⁹: et amplecti
et hec spūalis nostre crucis est latitudo

Longitudo autē crucis tue to-
ti vite nre debet p̄mensurari vt
quis cōsideremus tecū eē locū-
dum et te in domo tua laudare et in aby-
so tue dulcedis absorberi tamē nō tede-
at nos portare crucē tuā: cruciari scz in
misera hac vita p tue laudis augmēto.
Quid magnū est dñe. Si tecū sum in pa-
tria vbi sum secur⁹ ab oīm malo: et vbi
habeam⁹ qcqd volo: da mihi dñe: vt nū-
q̄ me pungendo sic supant clau timo-
ris et miserie hui⁹ vite vt ante veliz de-
scendere vel saltem deponi de cruce: q̄-
niā a te dñe hoc fuerit mādātū. Sed ne-
q̄ hoc desiderare vt cū h cito facias me
deponi. Sed vt semp mallem ppter te
pendere in cruce q̄ a miserijs his facias
me i abscondito sepeliri. Tu enī dñe nec
descēdisti de cruce nec sic te deponi peti-
sti. Voluntas q̄ semp affligendū p aug-
mento tue laudis crucis erit lōgitudo.
Si quis ergo vult ve. p me: tollat cru-
cē suā et seq̄tur me q̄tidie. et sic currat p
mediū vie pfectōis. Si nos tollim⁹: do-
mine tu ipse portabis

Inē autē viā pfectōis: id ē pseue-
rantiam in volūtatē sp p te pa-
tiendū inuis i eo q̄ dicis quot-
tidie. Si ei vno die pns q̄ tu iusseri cru-
cem deponere volum⁹ eā q̄tidie tollim⁹.
Qui autē pseuerauerit vsq̄ tu eā depo-
nas hic in abundāte laudis tue et sepul-
crū ingrediet pacis eterne. Quis in h
xbo intelligere possum⁹ q̄ sicut crucia-
tus p tua laude q̄tidie deficiendo cadit
ita crucem quotidie tollere debemus:
laudis tue desiderij resumēdo. Crux
q̄to diut⁹ iacet tanto difficilius tollit.

Qua dō intentōne in via ista sit
ambulādū inuis vltimo cū di-
cis se q̄tur me. Ad tam de gres-
su corpis q̄ de mētis possum⁹ intelligē
Quia mlti nō solū protātes crucē sed
se suspēdētes in cruce te gressu corpis se
secluti. Seq̄mur igit te nō tū gressu bo-
noz op̄m: s̄ intentōe cordiū: vt nō solū
p̄sideremus q̄bus opib⁹ nos p̄cesseris
S̄ q̄ intentōe feceris: et in hac te seq̄ stu-
deamus. Inuenim⁹ aut q̄ i oib⁹ cogi-
tatōibus v̄bis et factis tuis p̄ncipalr q̄
s̄eris glām tui p̄ris. Tu q̄ dñe iesu xpe
dirige intentōem n̄ram vt in oib⁹ glām
eius q̄ramus et tuā: nos abnegādo. p̄fū-
dū: sublimitatē: latitudinem et longitudi-
nē crucis portādo et i ea pseuerando ad
laudem et glām tuā. Qui cū p̄fer spū
sctō viuas ac regnas de⁹ p oia se. f. amē
Explicit anselmus de mensuratōe et
laude crucis.

Incipiunt meditationes anselmi.

Domine deus
meus da cordi meo te deside-
rare: desiderādo querere: q̄-
rendo inuenire: inueniēdo amare: amā-
do mala mea redimere: redēpta nō ite-
rare: da dñe de⁹ cordi meo penitētie cō-
pūctōez: spūi cōtritōem: ocul lachryma-
rū fontē: manib⁹ elemosyne largitatem
Rex me⁹ extingue i me desideria carnis
et accēde vim tui amoris. Redēptor me-
us expelle a me spūm supbie et concede
mibi ppicius thesaurū humilitatis tue.
Saluator meus amoue a me furore ire:
et indulge mibi seruū patie. Creator me-
us euelle a me animi rācorē et largire mi-
hi mentis dulcediem. Da p̄f clemētissi-
me solidā mibi fidē: spem cōgruam: ca-
ritatē p̄fectā. Rector meus auerte a me
animi vanitatē: mentis incōstantiā: cor-
dis vagationē: oris scurrilitatē: oculorū
elationē: v̄tris ingluuiē: obprobria: p̄-
ximorū: scelera detractionum: curiosita-

tis puriginē: diuitiarū cupiditatē: por-
tentatū rapinā: inanis glie appetitum
ypocrisis malū: adulationis venenum.
ptemptū inopū: opp̄ssionē debiliū: auar-
icie ardorem: inuidie rubiginem: blas-
phemie mortē. Reseca in me temeritatē
me⁹ factor iniquā p̄tinaciā: inq̄erudinez
ociositatē: somnolentiā: pigritiā: mētis
ebertudinē: cordis cecitatē: sensus obsti-
natōem: morū trutulentā: boni inobedi-
entiā: cōsiliū repugnatiōem: lingue effre-
natiōem: pauperū predā: impotentū vio-
lentiā: innocētū calūniā. subditoz neg-
ligentiā: circa subditos seueritatē: ad-
uersus domesticos impietatē. erga pri-
mos duriciā. Deus meus misericordia
mea oro te p dilectū filiū tuum da mihi
opa misericordie: pietatis studia. cōpa-
ti afflictis. Subuenire egenis: succurrē
miseris: cōsulare erroneis: cōsolari me-
stos: releuare opp̄ssos. paupes recreare
flebiles refondere. dimittere debitozibus
pcē in me peccatib⁹: odientes me dilige-
re. p malis bona reddere neminē despi-
cere s̄ honorare. bonos imitari: malos
cauere: v̄tutes amplecti. vitia rejicere.
in aduersis patientiā: in p̄speris cōtinē-
tiā. custodiam oris: et ostiū circūstantie
labijs meis. terrena calcare. celestia siti-
re. Ecce plasinator meus multa rogauit
cū nec pauca p̄merui. Fateor heu: fate-
or nō solū q̄ postulo nō debent bona: s̄
multa mihi debent et exquisita sup̄plicia
Animant me publicani meretrices et la-
trones q̄ a faucib⁹ hosti momētane eru-
ti: sinibus recipiunt pastoris. Tu enim
oim factor de⁹ licet in cūctis tuis sis mi-
rabilis opib⁹: mirabilior tamē in vi-
sceribus crederis pietati. Quā de te met
p quēdā tuū dixisti: miseratōes eius su-
per oia opa eius et q̄si de singulo loquē-
tem de vniuerso p̄lo tuo dixisti p̄fident
misericordiā meā nō disp̄gā ab eo. Nullū
enī sp̄nis. nullū abiciis: nullū phorre-
seis nisi q̄ te forte amēs exhoruerit. Et

Reditationes anselmi

go nōmō nō irat⁹ pcutis: s; te irritatib⁹
dona si quesieris tribuis deus meus cor
nu salutis mee et susceptor me⁹. Ego in
felix te irritaui: ego malū corā te feci: fu
rore tuū puocaui: irā pmerui: peccauit
passus es: deliq; et adhuc sustines. Si pe
nitet pccis: si reuertor suscipis: insup dū
differo p̄stolar. Reuocas erratē: iuitas
repuḡntē excitat: tōpētē āplecter: rede
untē doces: ignoratē: merētē mulces: ar
uā suscitās: p⁹ lapsū repas petētī largi
ris: q̄renti inueniris: pulsanti apis. Ec
ce dñe de⁹ salutis mee qd opponā nescio
qd rīdeam īgro: nullū cōfugiū: nullum
a te pater latibulū. Ostendisti bene vi
uēdi viā: dedisti gradiēdi sciētiā: minā
tus es mihi gehennā: et pollicitus es pa
radisi glāiam. Nūc p̄ mīay et totius cō
solationis cōfige timore tuo carnes me
as: q̄ten⁹ que minay metuendo euadā
et redde mihi p̄picius leticiā salutar: tui
vt q̄ spōdes diligēdo p̄cipē. Fortitu
do mea dñe firmamētū meū deus et refu
giū meū et liberator meus suggere quid
de te cogitē doce q̄bus sermonib⁹ inuo
cem: de quibus opibus te placere Scio
nāq; scio vnū quo placaris: et aliud qd
nō spnis: est vtq; spūs cōtribulatus tibi
sacrificiū et acceptas cor cōtritū et hu
miliatū. His me deus meus adiutor me
us dita munerib⁹. His s̄ inimicū muni
ptectionibus hōe de flaminis vitioz p̄
sta refugiū: s; a desiderioz passionibus
pande pius refugiū fac dñe x̄tus saluti
mee ne sim ī eoz ordie qui credūt tpe: et
recedūt tēptatōis tpe. Obumbra caput
meū in die belli: esto spes mea in die af
flictōis mee: et salus mea in tpe tribulatōis
mee. Ecce deus illuminatio mea: et salus
mea: rogauī quibus egeo intimaui: q̄ ti
meo: sed remordet me cōsciētia: rep̄hen
dūt me cordis secreta: et q̄ amor mīstrat
timor dissipat: zelus incitat: metus incre
pat. Acta vice fortitudiez s; tua iugiter
p̄ctas fiduciā. Tua hortat benignitas

mea dehortat malignitas: et vt veri⁹ fa
tear occurrūt memoriē fantasmata pec
cator: q̄ reuerberāt sciēm v̄l audaciām
p̄sumentū aīoz. Et n̄ enī odio q̄s dign⁹
sit q̄ frōte grām req̄rit cū pena debet: q̄
temeritate glia poscit latescat iudicem:
q̄ postposita satisfactōe delicti p̄mīs q̄
rit honorari. Regi insultat obnoxio⁹ sup
plicio q̄ flagitat donari in debito p̄mio:
et dilecti p̄ris affectū stultus exacerbat fi
lius: q̄ post illatas cōtumelias aī peni
tudiem hereditatis vsurpat celsitudiez
qd mi p̄ me egisse recolo: merui morte
et peto vitā: cōmouī regē meū: cuius im
pudens nūc inuoco auxiliū: et temp̄s iu
diciū iudicis: quē temere posulo adiu
torē: insolēs rēnu audire patrē quez de
mū p̄sumo h̄re tutorē. Heu mihi q̄ sero
vento: heu heu q̄ tarde festio: heu quia
curro post vulnēra dedignatus incolu
mis: p̄cauere tacta: neglexi p̄spicere
tela: nō sollicitor de morte vicina: vul
neribus influxi q̄z scelera scelerib⁹ adde
re nō timui: recētī tabe cicatrices resp̄si:
q̄z p̄sca flagitia modernis in q̄natōibus
reciprocavi: et q̄ diuina solidauerat ḡfa
vel medicina mea dissoluit purigo fre
netica. Utis que sup̄ducta vulneribus
morbū celauerat: sanie erūpente putru
it: q̄z iterata inīqtas p̄cessā mīam exina
niuit. Noui q̄ppe sc̄ptum. In q̄cūq; die
iustus peccauerit oēs iusticie eius in ob
liuioe erūt. Si iusticia aboleat iusti ruen
tis: q̄to magis p̄ctōis in idipm ruetis.
Quotiens vt canis redit ad vomitū et
vt sus p̄ctū volutabz: fateri mihi itaq;
et recordari impossibile est qd mortaliū
hōies peccare ignorātes docui: volenti
bus delinq̄re p̄suasi: resistētes coegi vo
lentibus cōfensi: qd sane gradientes in
laqueum duxi: viam querentib⁹ foueaz
reteri: mala patrare nō horui: obliuisci
nō metui. Sed tu iuste iudex signasti q̄
si in sacculo pecuniā p̄ctā mea: et obfua
sti oēs semitas meas et cunctos gressus

meos dinumerasti: tacuisti sep: siluisti:
 patiens fuisti. **T**u mihi demum loqueris
 qui parturiens deus deorum domine prestabilis
 super nequitiam: noui quia manifestus ueni-
 es: noui quia non semper silebis cum in conspe-
 ctu tuo ignis exardescet et in circuitu tuo
 tempestas ingruerit valida: cum aduoca-
 ueris celum de sursum et terram discernere
 populum tuum. **E**cce tot milibus populorum nu-
 dabunt omnes iniquitates mee: tot agmini-
 bus patebunt scelera mea non solum actu
 sed etiam cogitationum simulque locutionum
 tot iudicibus inops astabo. Quot me pre-
 cesserunt in bono opere tot arguentibus con-
 fundar quorquot mihi prebuerunt sancta vi-
 uendi exempla: tot vincat testibus: qui me
 nouerunt precibus sermonibus sepeque imi-
 tandos iustis mihi dederunt actionibus.
Domine mi deus non suppetit quod dicam non oc-
 currit quod respondeam: et ecce iam illi in-
 sum discrimini: urget me conscientia: cru-
 ciant cordis archana: coartat auaricia:
 accusat superbia: consumit inuidia: inflam-
 mat concupiscentia: incestat luxuria: deho-
 nestat gula: confutat ebrietas: detractio
 laterat: ambitio supplantat: rapacitas ob-
 iurgat: discordia dissipat: ira perturbat:
 leuitas deiecit: torpor opprimit: ypocrisis
 fallit: adulatio frangit: fauor extollit ca-
 lunnia perfigit. **E**cce liberator: meus de ge-
 nitibus iracundis. **E**cce cum quibus vixi a
 die natiuitatis mee quibus studui quibus
 fide seruauim ipsa me studia que dilexerim
 damnant: que laudaueram vituperant.
Ipsi sunt quibus accessi amici: quibus pa-
 rui in gratia: quibus seruiui domini consules que-
 bus credidi: cuius quibus cohabitavi: do-
 mestici quibus consenui. **I**heu mihi rex
 meus et deus meus: quia incolatus meus
 prolongatus est. **T**u mihi illuminatio mea
 quia habitavi cum habitantibus cedam et cum
 sanctis dixerit multum quanto magis ego in se-
 lix dicere possim nimis incola fuit anima
 mea: firmamentum meum non iustificabitur
 in conspectu tuo omnis uiuens. **S**pes mea si

est in filiis hominum: quem si remota pietate
 te iudicaueris iustum inuenias et nisi pre-
 ueneris miserando impium non erit quem gli-
 fices pius. **E**redo namque salus mea quod quod
 diui quod benignitas tua ad penitentiam
 me adducat: turris fortitudinis: sonus
 ruit necessaria mihi tua labia: nemo potest
 venire ad me nisi pater qui misit me tra-
 xerit eum. **E**ni uero quia instruxisti me tanta:
 quod propitius institutio formasti totis me
 dulis cordis toto adnisi mentis te opera
 per cuius dulcissimo puero: reus dulcissima
 ples cum ferocissimo inuoco paradiso tra-
 he me quatenus post te currere in odore
 uirgatorum tuorum delecter. **M**agna do-
 mine deus meus multitudo dulcedis me
 quam abscondisti timentibus te. **A**bscon-
 disti quia conseruasti non quia abscondisti.
Abstulisti cum ea magis multiplicasti. **S**o-
 let aliqui quod abscondit diligentius inue-
 stigari et inuentum artius armari: dilata-
 te non minuunt sed magis crescut deinde
 ria. **N**on est ergo tuus amor transitorius sed
 eternus: **Q**ui te diligunt non tepescunt sed
 feruescunt non est tuus amor otiosus: me-
 moria tua super mel dulcis: meditatio de
 te plusque cibis suauis: de te loqui plena
 est refectio: te nosce perfecta consolatio: ti-
 bi adherere vita eterna: a te separari mors
 perpetua: fons viuus his qui te sitiunt es-
 ca indeficiens que te esuriunt. **Q**uia te querentibus
 gaudium inuenientibus: odor tuus
 suscitatur mortuos: respectus curat eg-
 ros: lux tua omnem fugat caliginem: visita-
 tio tua cunctam repellit tristitiam: nullus
 apud te meror: percul a te omnis dolor: nulla
 tecum mestitia: nulla indigentia: nulla
 ubi necessitas: nulli boni in te difficultas
 nunquam ibi tenebre nec terror: nominatur
 gehenne: nulli noctis tetra cecitas: nec
 tumultus improbitas: nunquam famis: sitis:
 quia inopia frigeris nec estus circa te mo-
 ratur penuria: non inualitudo corporis:
 prius nec corruptio mentis: non zelus ne-
 que contentio: nec omnino ambitio illineat:

Meditationes anselmi

est sollicitudo finis et cura mortis: labor senectutis. lāguor egritudinis ibi nescitur passio aeris et varietas temporis. Hec est ei magna multitudo dulcedis tue domus quā abscondisti timētib⁹ te: sicut perficisti sperantib⁹ in te. **Q**uā bona absconditio quā efficacis perfectio: nō enī hec absconditio estimatur perditio sicut magis cōseruatio quā sit perfectio. **G**lossose rex quā vera sūt tua iudicia iustificata in semetipsa vere desiderabilia super aurū et lapidē preciosum multū vtiq; et dulciora super mel et fauiz. **V**ita mea deus meus rogo te per nomē redēptoris mei dilecti filij tui largiri propicius ut custodiā ea. cognoui nāq; quia in custodiendis illis retributio multa. **G**loria mea deus meus abscondis thesaurū tuū ut incites cupidū: recōdis margaritam ut augeas querētis amorē: differs dare ut doceas petere: dissimulas audire petentem ut facias pseuerantē. **P**ostremo incipientib⁹ querere permittis ut nō nisi vere pseuerantibus salutē tribuis: quod plane iudicat illa flebilis quā tuū in sepulcro natū xpm inter mortuos querebat viuum duratibus adhuc tenebris quā accēderas ut quēret sed quēti dispebas ut pseueraret: pseueuit sperās: et spauit pseuerās. et quā in spe pseuerauit videre te meruit beata visio et plena exultatio o summū gaudiū et cōsummatū desiderium desiderabilis vultus iocūdu aspectus. **S**pes et felix pseuerantia nisi eū speraret nō pseueraret et nisi pseueraret spei fructū nō percipet. Sic enī deus meus misericordia mea absconderis timētib⁹ te: ut inueniaris sperantibus in te: sic elongaris querentibus ut appropinques pseuerantib⁹. **Q**ui elongant se a te peribūt: qui aūt expectāt te nō cōfundentur. **Q**ui timēt te sperent in te quō pector et adiutor eorum. **P**er timorē veni ad amorē. **T**imēdus es: ut dñs amandus. ut pater timor tuus sanct⁹ permanet quia scōs permanere facit quos possidet. **N**ihil de

est timētib⁹ te: quia oculi tui super eos et aures tue in preces eorum. **A**bisericordia mea et refugium meū susceptor meus et liberator meus sic timorē adhibe mihi ut amorē subinferas: sic irrogas metum ut tui augeas desiderium: sicq; me principem timentium te ut et custodientium mandata tua facias ut per timoris fuiturē ad amoris pertingere merear gratiam. **I**nuoco te deus meus inuoco te quia prope es omnibus inuocantib⁹ te sed inuocantibus in veritate. **T**u enī veritas es: doce me quāso clementiā tuā sancta veritas inuocare quia quomodo hoc fieri opteat nescio sed doceri a te beatā veritas humiliter implozo. **A**bste sape desipe est: te vere nosce perfectum est scire. **E**rudi me o diuina sapiētia: et doce me legem tuā. **C**redo sane: quia quē tu erudieris beatus ē: et de lege tua docueris eū. **D**esidero inuocare te quod quāso ut fiat in veritate. **Q**uid est in veritate vocare veritatē nisi in filio patrē. **E**rgo sancte pater sermo tuus veritas est principium verborum tuorum veritas. **H**oc quippe est verborum tuorum est principium quod in principio erat verbum. **I**n ipso principio te summi adoro principium in ipso veritatis verbo te perfecta inuoco veritas quod in ipsa tandem dirigas me: et doceas in veritate. **Q**uid enī dulcius quā genitorē in nomine vnigeniti exorare patrem: recordatōe filij ad pietatē flectere: regez carissime plis denotatōe mitigare. **S**ic rei solēt carceribus eripi: sic incipati vincula liberari sic tristēm capitis excipientes sententiā nō solū vitā sed insup nascisci insolitam gratiam: dummodo iratis patribus dilecte plis intimauerint caritatē. **S**ic delinquentes fuuli euadūt supplicia dñorum dum per eis interuenit dulcedo filiorum. **S**ic te per opus per omnipotentis filij tui postulo caritatem: educ de carcere animā meā ad cōfiteūdum nomini tuo: libera me a vinculo peccatorum per coeternū tibi vnicū flagito natum: me quod cui propter merita letabile minantē sentē

tiam p̄ciōse ad dexteram tuā confeden-
tis. plis interpellatiōe restaura' placat'
ad vitā q̄ aliū enī dirigā intercessorē p
me tibi nescio: nisi hūc qui est peccatis
n̄ris p̄piciatio q̄ sedet ad dexterā tuam
q̄ etiā cōi sibi gl̄a pietatē tuā interpellat
p nobis. Ecce aduocatus meus apud
te deū et p̄fem ecce p̄ōtifer sūm: qui nō
eget alieno expiari sanguine q̄ p̄pō ful-
get p̄fusis cruore. Ecce hostia sc̄tā b̄n-
pl acēz p̄fecta in odorē suauitatis et ob-
lata et accepta. Ecce agnus sine macula
qui se corā condētibz obmutuit: q̄ pla-
gis celsus: sputis illitus p̄bris affect' os
suū nō apuit. En qui peccatum nō fecit
p̄ctā n̄ra ptulit: et languores n̄ros suo li-
uore sanauit. Aspice pie pater p̄issimū
filiū tuū p me tā impio passum: respice
p̄f clemētissime eū qui patit': et reminis-
cere benign' p quo patit'. Nōne hic est
ille innocēs mi dñe quē vt seruū redime-
res: filiū tradidisti: nūquid nō auctor vi-
te hic est: qui vt ouis ad occisionē duct'
tibi q̄ obediēs vsq̄ ad mortē fact'. atro-
cis nō timuit necis subire genus. Reco-
le totius salutis dispositoz: quia hic ipse
est quē et si ex tua x̄tute genuisti: mee tñ
infirmittatis p̄cipē fieri voluisti: vere h
est tua deitas q̄ meā induta naturā cru-
cis ascēdit patibulum: qui assūpta q̄ car-
ne triste tulit suppliciiū. Reduc de' me'
oclos maiestatis sup opus ineffabil' pie-
tatis: intueri dilecte natū toto corpe ex-
tensum terne manus innocuas pio ma-
nantis sanguine: et remitte placatus scele-
ra que patrauerūt manus me. Conside-
ra latus crudeli fossum cuspide: et reno-
ua me sacrosācto fonte illo quē inde flu-
xisse credo. Vide immaculata vestigia q̄
nō steterūt in via p̄ctōz sed sp̄ ambula-
uerūt in lege tua diris confixa clauis et
p̄fice gress' meos in semitis tuis: fac me
odio habere oēm viam iniquitatis: viam
iniquitatis misericors amoue a me. fac q̄
me p̄picius viam x̄tatis eligere. O:

te rex seculoz p hūc redemptorē meum
fac me currere viā mandatorū tuoz vt ei
valeā spū vniri qui nō horruit mea car-
ne vestiri. Nunquid nō attendis pie pa-
ter adolescentis filij carissimū caput ni-
uea ceruice deflexa: p̄ciōsa resolutum in
morte. Aspice mitissime cōditor dilecte
sobol' hūanitatez et miserere sup infirmi-
plasmatis debilitatē. Landet nudatus
pectus: rubet cruentū latus: tensa arent
viscera: decora lāguēt lumina regia pal-
lent ora. p̄cera rigent brachia: pendent
crura marmorea: rigat terebratos pedes
sacri sanguis vnda. Specta gl̄iose ge-
nitor gratissime plis lacerata membra
et memorare benignus que mea est sub-
stantia. Conspice dei hominis penaz et
revela p̄diti hoīs miserā: vide redemp-
torū suppliciiū et remitte redēpti delicta:
hic ē dñe mi quē p̄pter peccata populi
tui pcussisti licz ipse sit dilect' in quo tibi
b̄n cōplacuiisti hic est ille innocēs i quo
dulus inuēt' nō est et tñ cū iniquis reputa-
tus est. Quid cōmisiisti dulcissime puer
vt sic iudicaret' qd p̄misiisti amantissime
iuuenis vt sic tractareris. Quid scelus
tuū quē noxa tua que causa mortis q̄ oc-
casio tue dānationis. Ego enī sum tui
plaga doloris: tue culpa occisionis: ego
tue liuor passionis: tui cruciatus labor.
Ego tue mortis meritū tue vindicte fla-
gitū. O mirabilis censure p̄ditio: et in-
effabilis misterij dispositio peccat iniq'
et punitur iustus: delinqt reus et rapu-
lat innocēs: offendit impius: dānat p̄
qd meret' malus. patitur bon'. Quod
perpetrat seru' exsoluit dñs. Quod cō-
mittit homo sustinet de'. Quo nate dī
quo tua descēdit humilitas: quo tua de-
flagrauit caritas: quo p̄cessit pietas: q̄
excreuit benignitas: quo tuus attigit a-
mor: q̄ peruenit compassio ego enī iniq'
egi tu pene mulctaris. Ego facinus ad-
misi tu vltione plecteris: ego crimē edi-
di: tu tortore subiceri: ego supbiui tu hu-

Meditationes anselmi

miliaris: ego sumui: tu attenuaris: ego inobediens extiti: tu obediens p[ro]p[ri]o scelus i[n]obedientie luis: ego gule pascui: tu mea dia afficeris: me ad illicicis rapuit concupiscētia ardorē te p[er]fecta caritas ducit ad crucē: ego p[re]sumpsi vetitum tu subiisti eculeū: ego delector cibo: tu laboras i[n] patibulo. Ego fruor delitijs: tu laniar[is] clavis. ego poti[us] dulcedie[rum] tu fellis gustas amaritudinem: mihi reus ridens cōgaudet eua: tibi pie plorans cōpatitur. Maria ecce rex gloriose: ecce impietas mea et claret tua pietas: eni mea iniusticia et tua liquet iusticia. Quid de me? et rex meis. Quid retribuā tibi p[ro] oib[us] que retribuisti mihi. Nō eni inuenire p[ot] in corde hoīs q[uo]d cōdigne talibus referat p[re]mijs: nunq[uam] p[ot] sagacitas machinari humana tui cōparet miseria diuina nec est creature molliri officiū quo iuste creatoris recōpenset p[re]sidium. Est autē nate dei in hac tua admirabili dispositione tui mea fragilitas in aliquo suppediret. Si tua visitatōe cōpuncta mens carnē suam crucifigat cū virtutib[us] et concupiscentijs. Et si hoc a te conceditur q[ui] iam tibi incipit compati vel viuere. q[uia] et tu p[ro] peccatoribus dignatus es mori sic q[uia] p[ro] interiore victoriā te duce armabit ad exteriorē palmā qua deuicta p[er]secutione spiritali nō ferat p[ro] amore tuo sibi ci gladio materiali. Ita exiguitas cōditionis si tue complaceat pietati magnitudini valebit p[ro] viribus respondere cōditiōis. Et hoc celestis medicine bone iesu: hoc cui antidotū amoris. Oro te p[ro] antiq[ui]s misericordias tuas infunde meis visceribus vt reiecta vīpee cōtagionis labe reintegret me incolumitati p[er]stine quo gustato nectare tue suauitatis faciat me illecebroso mundi p[er]spira toto affectu despicere: et nulla eius aduersa p[ro] te formidare: memore q[uod] p[er]petue nobilitatis sp[iritus] fastidiam ventos huius t[ra]nsitorij timoris. Nihil queso sine te mihi dulce:

scat: nil cōplaceat: nil p[re]ciosū: nil p[re]ter te mihi arrideat speciosum vilescat obsecro abste mihi oīa: sordescat vniuersa q[uo]d tibi aduersum est: et mihi molestū sit et beneplacitū indeficēs desiderium: te deat me gaudere sine te et delectet me tristiari p[ro] te. Sit mihi nomē tuū refocillatio et memoria tua mea cōsolatio: fiant mihi lacrimę mee panes die ac nocte tuas inuestigādo iustificatōes sic bonum mihi lex oris tui sup[er] milia auri et argēti sit obedire tibi amabile: resistere execrabile. Rogo te spes mea p[ro] oēs pietates tuas vt p[ro]piciaris oib[us] iniquitatibus meis. Adaperi aures meas mādatis tuis et ne declines flagito p[ro] nomen factū tuū in v[er]ba malicie cor meum ad excusandas excusatōes in peccatis. Peto etia[m] p[ro] admirabilem humilitatē tuā nō veniat mihi pes sup[er]bie et manus peccatoris nō moueat me. Ecce op[er]s de[us] pater domini mei dispone benign[us] quo mihi miseraris: quō q[uo]d p[re]ciosius inueni deuote tibi obtuli q[uo]d carius reppi suppliciter p[re]stitui. nihil mihi reliq[ui] quin tue exposuerim maiestati: nihil iaz supest q[uo]d adiciam q[uia] totaz tibi delegavi spem meam. Direxi tibi aduocatū meū tuum dilectum filiū: misi gloriosam p[ro]geniem inter me et te mediatorem. Adisti inq[ui] inf[er]cessorem p[ro] quem cōfido veniā: misi verbis q[uia] p[ro] meis dixi missuz factis enume[raui] s[an]ctissime tibi sobolis mortē quam p[ro] me fuisse credo p[er]pessam. Credo a te missam deitatem n[ost]ram suscepisse humanitatem in qua dignū duxit vīcula alapas sputa irrisionesq[ue] proferre: nec non crucem clauosq[ue] suscipe. Hanc olim infantie vagitibus demolitā pueritie pannis astrictam: sudoribus veratam: ieiunijs maceratā: vigilijs afflictā: itineribus fessam post affectam flagris: lacera tam supplicijs: deputatā cum mortuis. vitatam dō gloria resurrectionis celoz gaudijs induxit et in dextera tue celsitu-

diuis collocavit.

Tu placatio mea et propitiatio mea habende pias quod genueris filium et quem redimeris seruum hic aspice factorem et ne despicias facturam: amplectere serenum pastorem: et reape misericordiam allatam propiis humeris ouem. Iste ipse est fidelissimus pastor: ille qui dudum errabundam ouem per abrupta montium precipicia vallium multis quesierat: variisque laboribus quique iam morienti iam per longa exilia deficienti tandem inueniente gaudens se supponit et miro sibi ad nulum caritatis in nixam de confusionis abissos leuauit: priusque coarctatam complexibus ad nonaginta nouem annis que pierat depauperauit ouem. Ecce dicit mihi rex opus deus ecce pastor: bonus refert tibi ouem quam commisit ei. Suscepit te disponente ad saluandum hominem quem tibi restituit omni labe immunem ecce tibi tuum carissimum plasmam filium reconciliat: quod a te perculum deuiauerat: in gregem tuo misit pastor: reformauit quod perdo violentus abegerat reddidit tuis conspectibus seruum quem sua propitiatio fecerat conscientia fugi timere: ut qui per se penam meruit per factorem mundi mereatur veniam quique per culpas suis spabat gehennam tandem duce iam condonat reuocari ad patriam. Potui per me te facere per offedere: sed non potui per me te mihi placere: factus es adiutor meus tuus dilectus filius meorum participans humanitatem ut curaret infirmitatem quatenus vni culpa commiserat offensio inde tibi immolaret sacrificium laudis: meque per hoc tue redderet pietati placabilem qui sedes ad dexteram tuam semper mee substantie ostenderet esse consortem. Ecce spes mea: ecce tota fiducia. Si me per mea: ut dignum est despicias iniquitatem respice salutem miserum in me per dilecte sololis caritate: in filio attende quod propitiatus es seruum. Unde carnis sacramentum et carnis remittere reatum recole quod bonus propitiatus es filius et obliuiscere quod malum operatus es seruus: quatenus beate plis tibi saui-

tia patere vulnera delatescant obsecro vulnera mea: quatenus rubet precioso sanguine pio de latere deleat supplicio tabes mee pollutio: et quatenus caro la cecidit ad iram caro te inflectat precor ad misericordiam: ut sicut me caro seduxit quod culpam: caro deducat ad veniam. Abultum quippe est quod mea mereat impietas: longe autem maius est: quod redemptoris mei possit pietas: magna ei est mea iniusticia: multo vero maior redemptoris mei iusticia. Quia enim superior est deus hoste: tanto mea malicia est inferior bonitate eius: ut qualitate ita etiam quantitate. Quid enim delinquere posset homo quod non dei filius redimeret factus homo. Que tamen supbia tumeret quam non tanta humilitas sterneret. Quid nam esset mortis imperium quod nati dei non destrueret crudel supplicium. Mirum deus meus si equum lance iniquitas peccatoris hominis et redimentis gratia liberet auctoris: non tamen oriens dicat ab occidente seu inferior superat infernus a summo celi cardine. Quis pietas redemptoris superat maliciam peccatoris.

Quia lucis optime creator iam culpis insce meis per dilecti filii tui laboribus immensis. Jam queso eius pietati mea impietas eius modestio mea puerilitas et mansuetudini donec ferocitas. Jam sua humilitas mea supbia: patientia ei mea impatientia: benignitas duricia: obedientia in obedientiam: tranquillitas in gentudinem: dulcedo amaritudinem: suauitas ira: caritas lucra faciet crudelem obstinaciam. Quia diuini amoris humis prius et impotentis plis beatissime sancta conuocatio pacite sancte spiritus merentium clementissime consolator: spiritus alme iam cordis mei penetrabilibus potenti illabere virtute: et tenebrosa queque neglecti lucis latibula luminis coarcti fulgore pius inhabitator letificator: tuique rois habundantia longo ariditatis marcescentia squalore visitando fecunda. Saucia interioris hominis archa ha tui amoris iaculo: et repentis iecoris

Meditatio scti anselmi de redēp. ge. hu.

medullas flaminis salutarib⁹ penetrā
do succende: sanctiq; feruoris igne illu
strando mentis z corporis vniuersa de
pascē. Pota me tue voluntatis torrente
vt iam nil mundanoꝝ degustare libeat
venenate dulcedinis. Iudica me z dil
cerne de gente non sancta causā meam.
Doce me quia deus me⁹ es tu facere vo
luntatem tuam. Credo ergo quemcunq;
inhabitaueris in eo patris ac pariter fi
lij domicilium condis. Beatus q; te me
rebitur hospitē habere quō p te pater z
filius apud eū facient mansionem. Ue
ni iam veni benignissime dolentis anie
cōsolator in optunitatibus z tribulatio
nibus adiutor. Ueni mūdator sceleris:
curator vulneris. Ueni fortitudo fragi
lium: releuator labentium. veni doctor
humiliū: destructor supborū. veni or
phanorū pius pater. Cōsolator misero
rum. viduarum dulcis iudex. veni spes
paupm: refocillator defitientū: veni sy
dus nauigantium: portus naufragantiū
veni o oīm viuentium decus singulare
Orientiū vnica salus. Ueni sanctissi
me spiritus veni z miserere mei. Aptā
me tibi z condescende ppicius mihi vt
mea tue magnitudini exiguū: tuoq;
robori mea imbecillitas fin tuarū multi
tudinem cōplaceat miseratōi. Per iesū z c̄
Miserere domine famulis z famu
labus tuis. A z dirige actus eo
rum quotidie in bonum z om
nia peccata eoꝝ dimitte: z mitte in cor
eoꝝ talem intellectum: vt ex toto corde
tibi fideliter seruiant z tibi placeant: et
oī tpe i tuo scō fuitio pmaneāt. Per z c̄
Famulos z famulas tuas q̄s do
mine frēs z sorores meas om̄es:
q; debitores meos corpore pari
ter z mēte purifica vt in tua inspiratōe
cōpuncti noxias delectatiōes vitare p
ualeant. Per dñm nrm iesum christum
Dignus est mercenarius vel operar⁹
mercede sua orōibus tuis credit z opat

iuuari z sarcia ptōꝝ a te subleuari. Per.

Explīcūt meditationes anselmi.

Incipit meditatio scti anselmi de re
dēptōe generis humani.

Cornua christi
ana aia de graui morte susci
tata aia de misera seruitute
xpi sanguine redēpta z liberata. Excita
mentē tuā. memēto resuscitatōis tue.
Recogita redemptionē z liberationem
tuam. Retracta vbi z quo sit virtus re
dēptōis tue. Uersare i meditātōe eius
Delectare i cōtēplatōe ei⁹. Excute fasti
diū tuū: fac vim cordi tuo. Intēde in h
mētē tuā. Gusta bonitatem redēptōis
tui. accēdere i amorē saluatoris tui. mā
de fauū xboꝝ. Suge plus q; mellicū sa
porē. gluti salubrē dulcorē: mande cogi
tando. suge intelligēdo. gluti amādo et
gaudēdo: letare mandendo. Gratulare
sugēdo. Jocūdare glutiēdo. Ubi g; z q;
est xtus z fortitudo saluatoris tui. Cer
te christus te suscitauit. Ille bon⁹ sama
ritan⁹ te sanauit. Ille bon⁹ amicus per
oīa sua te libtrauit xpus in q̄. Ergo vir
tus saluatōis tue xtus est xpi. Utiq;
cornua i manib⁹. Ibi abscondita ē forti
tudo ei⁹. Cornua quidē in manib⁹ eius
quia brachijs crucis cōfixe sūt man⁹ ei⁹.
Que aut fortitudo in tanta infirmitate.
Que altitudo in tāta humilitate. Quid
venerabile in tanto contēptu. Sz certe
iā absconditū q; in infirmitate ideo cēla
tū q; in humilitate. Ideo occultū q; i cō
temptu. Sz fortitudo abscondita: hoīem
in cruce pendētē suspēdere mortē eter
nā. Genus humanū pmente hoīe in lig
no confixū defigere mūdū ppetue mor
ti affixū. Sz celata potestas hominē dā
natū cū latronib⁹ saluare hoīes dāpna
tos cū demonibus hominē patibulo ex
tēsu aia trahere ad seipm. Sz virt⁹ occel
ta vnam animā emissam de corpore in
numerabiles extrahere de inferno ho
iū

minē mortem corpis suscipere et mortem animarū perimere. Caplm. II.

Quod bone domine pie redēptor potens saluator cur tantam virtutem opuiisti tanta humilitate An ut falleres dyabolum: quia fallendus hoīem deiecit de paradiso. Sed utique veritas nullum fallit qui ignorat. Qui si credit veritatem ipse se fallit. Veritas itaque nullum fallit: an ideo ut ipse dyabolus se falleret. Sed utique sibi veritas nullum fallit. Ita non intendit ut aliquid se fallat quous hoc dicat facere cum promittit. Non enim assumpsisti hoīem ut te notum opires sed ut ignotum apires. Verū deū verū hoīem te dixisti et opibus ostēdisti. Res per se occulta non studio occulta non sic est facta ut abscondere: sed ut suo ordine perficeret. Nec ut aliquem deciperet sed ut quemadmodum oportebat fieret. Et si dicat occultata non est aliud quam non est omnibus reuelata. Nam et si veritas non omnibus se manifestat nulli tamen se negat Ergo dñe nec ut falleres nec ut aliquis se falleret sic fecisti. Sed ut faceret quod et quomodo faciendus erat promissa in veritate perficere. Qui ergo se fecellit in tua virtute non de te sed de propria queratur falsitate. An dyabolus habebat aliquid iuste aduersus deum vel aduersus hominē propter quod deus deberet aduersus eum per hoc modo agere quam apta fortitudine. ut dum ille iniustum hominē iuste occideret iuste potestatem quam super iniustos habebat perderet. Sed certe dyabolus nec deus debebat aliquid nisi penam. nec homo nisi vincere. Ita ut quemadmodum ab illo se facile permisit vinci peccando ita illum vinceret ad difficultates mortis iusticiam integram seruando. Et hoc non nisi deo debebat homo. Nam non peccauit aduersus dyabolum sed aduersus deū. Nec homo dyabolierat: sed et homo et dyabolus dei erant. Sed et quod dyabolus verabatur hominē non hec faciebat zelo iusti sed nequie.

nec iubere deo sed promittere: non dyaboli: sed dei iusticia exigere. Nihil ergo erat in dyabolo cur deus aduersus eum ad saluandum hoīem fortitudinem suā celare aut differre deberet. Capitulum. III.

Aliqua necessitas coegit ut altissimus sic se et opera deus ad redimendum aliquid tamen laboraret. Sed omnis necessitas et impossibilitas sue subiacet voluntati. Quippe quod vult necesse est esse: et quod non vult: impossibile est esse. Sola ergo voluntate et quoniam omnis eius voluntas semper bona est sola facit hoc voluntate. Non enim deus egebat ut hoc modo hoīem saluum faceret: sed humana natura indigebat ut hoc modo deus satisfaceret. non egebat deus ut tam laboriosa patere: sed indigebat homo ut sic deo reconciliaretur: nec egebat deus ut sic humiliaretur. Sed indigebat homo ut sic de profundo inferni euerteret. Diuina natura humiliari aut laborare non eguit: nec potuit hec omnia humana natura ut ad hoc restitueretur propter quod facta erat necesse erat facere. Sed nec illa nec quicquid deus non est non poterat ad hoc sufficere. Nam homo ad quod institutus est non restituitur si non ad similitudinem angelorum in quibus nullum est peccatum. propter hoc. Quod est impossibile fieri nisi omni precepta peccatorum remissione: que non fit nisi precedente integre satisfactione quam satisfactorem tale optet esse: ut peccator aut aliquis pro illo det aliquid deo de suo quod debitum non sit quod superat omne quod deus non est. Si enim peccare est deum exhonozare: et hoc homo facere non deberet etiam si necesse est quicquid quod deus non est propter utique immutabilis. Et apta ratio exigit ut quod peccat reddat aliquid deo pro honore ablato maius quam si hoc pro quo illum exhonozare si debuit. Quod quoniam humana natura sola non habebat nec sine debita reconciliatione satisfatione poterat: ne iusticia in regno suo peccatum inordinatum relinqueret subuenit bonitas dei: et eam in

Meditationes anselmi

suā psonā assumpsit filius dei. Et i ea psona eēt hō deus q̄ haberet qd̄ sup̄arz nō solū omnem eēntiam q̄ deus non est. Sed om̄e debitum qd̄ soluere peccato res debēt. Et hic tamē nihil p se debere soluere p alijs qui quod debebāt redere nō habebant. Preciosior ē nāq; vita hominis illius q̄ oē quod deus nō ē z sup̄at oē debitū qd̄ deberet peccato res p satisfactōe. Si enī illius interfectio sup̄at oēm multitudinem z magnitudinē peccatorū que cogitari pnt extra psonā dei. Palam ē q; vita eius magis ē bona q̄ oīa peccata sint mala q̄ extra psonā dei sūt. Hanc vitā homo iste cū ex debito mori nō debebat: qm̄ peccator nō erat sponte dedit de suo ad honorē patris cū eam sibi auferri ppter iusticiā pmisit: vt exēplū oībus alijs daret iusticiā dei ab illis nō esse deserendum ppter mortē quā ex necessitate aliqñ soluē dnt. Lū iste qui eā non debebat z seruata iusticia vitare posset eā sibi illatam ppter iusticiā sponte sustineret. Dedit itaq; humana natura deo in illo hoīe z nō ex debito qd̄ suum erat: vt redimeret se in alijs in quib; qd̄ ex debito exigebat redere nō habebat. In oībus his diuina natura nō est humiliata sed humana exaltata nō illa est minuta sed ista misericorditer est adiuta. Capitulū. III.

A Ec humana natura in isto hoīe passa est aliqd̄ vlla necessitate: sed sola libera volūtate: nec alicui violentie subcubuit. Sed spōtanea voluntate ad honorem dei z volūtatez aliorū hominū q̄ illi mala volūtate sunt illata laudabiliter z misericorditer sustinuit. Nec vlla cogēte obedientia s; potēti disponēte sapientia: nō enī illi hoī p̄ vt moreret cogendo pcepit. Sed ille quod p̄i placitūz: z oībus p̄fecturum intellexit: hoc spōte fecit: nō enī ad h̄c cū cogere potuit p̄ qd̄ ab eo exigere nō debuit: nec p̄i tātus honor potuit nō pla-

cere quē tamē bona volūtate filius spōte obtulit. Sic itaq; p̄i liberam obediētiā exhibuit cū hoc qd̄ p̄i placitūz sciuit spōte facere voluit. Deniq; quoniam p̄i illi hanc volūtate bonā dedit q̄ uis liberā nō īmerito dicit: q; ille velut p̄ceptū p̄is accepit. Hoc vtiq; mō obediens fuit p̄i vsq; ad mortē. Et sic mādātū dedit illi pater sic fecit. Et calicē quem dedit illi p̄ bibit. Hec est enī perfecta z liberrima humane nature obediētia cū voluntatē suā liberā sponte voluntati dei subdit: z cū acceptam bonaz volūtatem sine omī exactōe spontaneā libertatē ope pficit. Sic homo iste redemit oēs alios: cū hoc qd̄ spōte dedit dō cōputat pro debito quod illi debebant. Quo p̄cio nō semel tm̄ a culpis hō redimif. Sed etiam quotiens cū digna penitētia redierit recipit. Que tñ penitētia peccati nō pmittit. Sed qm̄ in cruce factus est: p crucē n̄ christus nos redemit. Qui q̄ ad hanc grām volunt cū digno affectu accedere saluant. Qui q̄ illam p̄temnūt: q; debttū qd̄ debēt non reddunt iuste damnant. Capitū. V.

E Ec aīa christiana hec est virtus creationis tue: hec est virtus libertatis tue: hoc est p̄cium redēptōnis tue. Captiua eras: sed hoc modo redempta. Ancilla eras z sic liberata. Sic es exul reducta: pdita: restituta z mortua resuscitata. hoc mādāt homo hoc ruminet: hoc sugat: hoc glutiat cor tuū. Lū eiusdē redēptoris tui carnem z sanguinē accepit os tuū. hoc fac in hac vita cotidianū panem victum z viatū cum tuum. Quia p hoc non nisi per h̄ z tu manebis in xpō z xp̄s in te. Et in futura vita erit plenū gaudium tuum. Sed o tu domie tu q̄ vt ego viuerē mortem suscepisti. Quō letabor de libertate mea que non est in fide nisi de vinculis tuis. Qualiter ḡtulabor de salute mea: cum nō sit nisi de doloribus tuis. Quō

gaudebo de vita mea q̄ nō ē nisi de morte tua. An gaudebo de his q̄ passus es. An de crudelitate illoꝝ q̄ ea tibi fecerūt. Quā nisi isti fecissent tu passus non eēs. Et si tu passus nō eēs hic mea bona nō eēnt. Aut si de illis dolebo. Quō de istis q̄ ppter illa fuerūt z que nō eēnt nisi illa fuissent gaudebo. Sed certe illoꝝ nequitia nihil facere potuit nisi qz tu spōte pmisisti: nec tu passus es nisi qz pie voluisti. Illoꝝ itaqz debeo crudelitātē execrari: mortem z labores tuos cōpatiēdo imitari. Piam volūtātē tuā gratias agēdo amare. Ac sic secure de bonis mihi illatis exultare. **Laplm. III.**

Ergo homūcio illoꝝ crudelitātēz dimitte de iudicio z tota de his que debes saluatori tuo cōsidera quid tibi erat z quid tibi factū sit z pensa q̄s hoc tibi fecit. Quāto amore dign⁹ sit intueri necessitatē tuā z benigritatē eius. Et vide q̄s gr̄as reddas et debes amorī eius in tenebris sine luce ī descēsu subter irremediabli infernī eras immēsū z q̄si plūbeū pondus pendens in collo tuo te dorsis trahebat. Onus ītolleabile desup te p̄mebat hostes inuisibiles te toto conatu impellebant. Sic eras sine omni auxilio z nesciebas qz sic pceptus z nat⁹ eras. Qd tibi tūc erat z q̄ te ista rapiebāt expauesce memorando: p̄remisce cogitādo. O bone dñe iesu xpe sic nec peccāti nec peccēti nec opīnāti vt sol mihi luxisti. Et mihi qd eras ostēdisti: abiecasti plūbū qd deorsus me trahebat: z remouisti onus qd desuper me p̄mebat: impellētes me repulisti: ac illis te p me opposuisti. Locasti me nomine meo qd mihi de tuo noīe dedisti z incuruatū ad conspectū tuū erexisti me dicēs cōfide: ego te redemī. Aīam meā p te dedi. Si adheres mihi z mala in q̄bus eras euadis z ī pfundū q̄ pperabas nō cades sed pducam te ad regnūz meū z faciā te heredē dei z coheredem

meum. Exinde accepisti me ī tuitōem tuam vt nihil noceret aīe cōtra voluntatem suā. Ecce licet adhuc nō adhaeris tibi sicut cōsuluisti: nōdū tamē ī infernū me cadere pmisisti. Sed adhuc expectas vt adheream z faciā qd promissisti. Certe dñe sic erā z hoc fecisti mihi ī tenebris eras: qz nihil nec meīpm sciebam ī lubrico: qz imbecillis z fragil⁹: ad lapsū peccati erā. In descēsu sup cabos infernī. Quia ī p̄mis parentibus descenderā de iusticia ad iniusticiāz p quā descendis ad infernū. Et de beatitudine ad t̄palem miseriam de qua cadis ad eternā miseriam. Pondus originalis pcti deorsū me trahebat. Et onus importabile iudiciū dei sup me p̄mebat z inimici mei demones vt me alijs peccatis damnabiliorē facerēt q̄tū ī ip̄is erat vehemēter insistebant. Sic destitit omni auxilio il luxisti mihi z q̄ hoc eram ostēdisti. Qz z ego nōdū hoc noscere poterā alios: q̄ pro me essent: z postea meīpm anteq̄ postulare me omnia docuisti: plūbū trahens z onus grauians z hostes īpellentes reiecasti. Quia peccatum ī q̄ natus z conceptus eram z damnationē ei⁹ amouisti. Et malignus sp̄s ne vim anime mee faceret phibuiisti chūstianū me fecisti vocari de noīe tuo: per quod z ego p̄fiteor: z tu cognoscis me inter redēptos tuos et erexisti z eleuasti me ad noticiā z amorē tuum: fecisti me cōfidere de salute aīe mee p qua dedisti animā tuā z mihi si te sequer pmisisti gloriā tuā. Et ecce cū nōdū sequar te sicut cōsuluisti sed insup multa peccata fecerim que tu phibuiisti. Adhuc expectas vt te sequar z donec quod promissisti. Cōsidera anima mea intendite oīa intima mea: qm̄ illi debeat substantia mea. Certe domine quia me fecisti debeo amorī tuo me ipsūz totū: quia me redemisti debeo meīpm totū qz tñ pmitti debeo meīpz totū: imo tñ debeo amorī

De passionē domini

tuo plusq̃ meip̃m q̃to tu es maior me
pro quo dedisti teip̃m et cui p̃mittis te
ip̃m: fac p̃cor domine me gustare p̃ amo
rem quod gusto p̃ cognitionē. Sentias
p̃ affectū q̃d sentio p̃ intellectum p̃l^o de
beo q̃d meip̃m totū: nec plus habeo: nec
hoc ip̃m possum per me reddere totum.
Trahe tu dñe in amorē tuū ṽl hoc ip̃m
totū q̃d sum: tuū est p̃ditōe factotū tuū
dilectōe. Ecce dñe corā te cor meū conat̃
S̃z p̃ se nō p̃ot: fac tu q̃d ip̃m nō p̃otest
Admitte me inter cubiculū amoris tui
Peto q̃ro pulso. Qui me facis petere.
fac et accipe. Das querere: da inuenire:
doces pulsare ap̃i pulsāt. Qui das si ne
gas petenti: q̃s inuenit. Si querēs fru
strat̃. Qui ap̃is si pulsāt claudis. Quid
das nō orāt. Si amorē tuū negas orāt
ti aliqd te habeo desiderare a te habeam
impetrare: adherere illi: adherere impetu
ne aia mea. Bone dñe p̃e dñe ne reijci
as eam: fame amoris tui lāguet: refacil
la eā satiet eā dilectio tua. Impinguet
eā affectus tuus: occupet me totū et pos
sideat me totū. Qui es cū p̃re et sp̃sco
de? solus b̃dict^o in scla scloz Amen.

Expliciūt meditatioēs beati Anselmi
de redemptione generis humani.

Incipit Anselmus tractans de passi
one domini nostri iesu christi.

Patus Ansel
mus longo tpe orōibus et la
crimis et ieiunijs rogabat be
atam virginem vt ei reuelaret q̃liter fili^o
ei^o passus fuerit Tandē beatavirgo ap
paruit ei et dixit. Tāta et talia passus est
filius meus dilectus q̃ nullus sine effu
sione lacrimaz exp̃mere p̃t: tñ q̃ glifica
ta sū: amplius flere nō possū. Cū passi
onē filij mei p̃ ordiem sicut facta ē p̃ sin
gula tibi explicabo. Et beat^o anselmus
p̃ singula q̃sui: et b̃tā xgo r̃dit. Que
fuit at sic. Dic carissima dñia q̃liter fuit
passio filij tui inchoata. Respondit ma

ria. Qñ filius me^o a cena facta surrexit
cū discipul suis: Judas scariōth ad p̃n
cipes sacerdotū abiit: et filiū meū tradi
dit. et p̃ triginta denarijs vendidit. **A**
Quales fuerāt illi denarij. **Ab** Isma
helitici q̃bus et ioseph ṽditus fuit ante
q̃tuor milia ānōz et hereditaria fuerunt
successiōe duoluit ad illos iudos q̃ xps
emerūt: et valet vn^o p̃p̃tū decē vsua
les. Et nota q̃ iudas ita ap̃arus fuit q̃
vidit q̃ xpm p̃ eis ṽdidit: et tñ xps sibi
sepe p̃dicauerat: tñq̃ est cōuertere po
terat. **A** Fuiisti tūc cū filio tuo et disci
pulis ei^o. **Ab** Nō sed scias q̃ cenauer
rat: et pedes discipuloz lauerat: et corp^o
suū et sanguinē eis dederat: et dulcit eis
p̃dicauerat. et Judas p̃tiffices adierat:
filius me^o de mōte syon cū discipul suis
descēdit: et pedē mōtis oliueti vbi erat
ortus introiuit: et discipulis dormienti
bus ascēdit ad pedē mōtis oliueti q̃nt^o
est ictus lapidis a discipul: et orauit pa
trē sic Exaudi me dñe qm̃ benigna ē mē
sericordia tua: fm̃ mul. mi. tue. res. i me
Intēde aie mee et libera eā p̃pter inimi
cos meos: respice in me. **A** Quare sic
orauit **Ab** Propter tres rōes p̃ma
q̃ delicate nutrit^o fuit: vtpote fili^o virgi
nis de stirpe regis natus: q̃ nobiles ma
gis dolēt q̃ rustici. Secūdo q̃ tāta an
gustia eū inuasit: q̃ guttas sanguis su
dauit de toto corpe suo: q̃ fuit de^o: idō
oia q̃ pati debuit p̃sciuit: cōsp̃tōem: fla
gitōez: blasphemias: p̃fixionem et h̃mōi.
Tercō p̃sciuit q̃ iudei nō debuerūt eius
misereri: et qm̃ sic orauit p̃ si fieri p̃t trā
seat a me calix iste: angel^o ei appuit cō
fortās eū et dixit. Cōstās esto dñe q̃ mō
debes totū gen^o humanū redimere: po
stea ad discipulos redijt: eosq̃ dormien
tes inuēit: q̃b^o dixit. Nō potuistis vna
hora mecū vigilare: et dixit: ecce appropi
quabit q̃ me tradet. Et ecce Judas ve
nit cū turba magna i ortū et dixit iudeis
Duo itaq̃ pares s̃. scz. Jacob^o et iohes

Libertinus Anselmi

Unde dicit vobis signum: Quem osculatus
fuerit ipse estramen te eius. Et cum iudas pces
deret cum turba ihesus processit ad eos dis
cens: quem queritis. Qui responderunt: iesu
m nazarenum. Quibus ipse. Ego sum.
Et cum dixisset ego sum: omnes ceciderunt re
trosum. Quibus factum est: et postea dixit
ipse queritis: sed nunc hos abire: ut ser
mo adimpleatur: quia quos dedisti mihi: non
perdidit ex eis quemquam. Tunc accedens iudas
osculatus est eum. Cui xps. Iuda osculo
tradidisti fili filio hominis. At illi iniecerunt ma
nus in iesum: et tenuerunt eum. Et petrus ex
traxit gladium: et percussit servum quem vocabat
malchus. Ad. Fuit ibi aliquis factum mi
raculum. Ad. Filius meus apprehendit
servum: et statim laqueavit eum: et dixit petro.
Abitte gladium in vaginam eius: ois enim
qui accepit gladium gladio peribit. Nonne
putas quod possum rogare patrem meum: ut
mitteret mihi plusquam duodecim legiones
angelorum. Tunc omnes discipuli eius relicto
eo fugerunt. Ad. Fuisti tunc cum eo. Ad.
Non. An. Quare cum eo non eras cum
eum diligeres. Ad. Hec erat: nec expe
diebat ut tunc iuvene foras iueneret. Ad.
Sed ubi fuisti. Ad. Fui in domo soror
ris mee marie iohannis euangeliste. Ad.
Quo ergo et a quo nunciatum est tibi quod
factum fuit. Ad. Audi nunc quod nimis est
lamentabile. Venerunt discipuli lamen
tabiliter currentes et clamantes carissima
domina dilectus filius tuus captus est: et nes
cimus quo ductus: an ligatus: et nescimus:
utrum iam sit occisus: vel quod factum sit ei. Ad.
Fleuisti tunc domina. Ad. Licet scirem: quod
humanum genus redimere deberet: tamen
propter magnam affectum doloris gladi
symeonis tunc animam meam transfixit. Ad.
Quo tunc ductus fuit. Ad. De orto per
vallem iosaphat per portam quam vocat aurea
ductus fuit per plateam scribarum et phari
saeorum et prophetarum et pontificum iuxta tem
plum in domum anne. Et quesivit anna de
doctrina et discipulis. At ipse dixit. Ego

palam locutus sum: et in occulto locutus sum
nihil. Quid me interrogas: interroga
cos qui audierunt ipsi sciant quid dixerim ego.
Tunc assistens unus ministro: dedit ei
alapam dicens. Sic respondes pontifici.
Cui iesus. Si male locutus sum: testimo
nium perhibe de malo. Si autem bene: cur
me cedis. Tunc lanxavit panniculum de ca
missa: et ligavit oculos eius tanquam suri.
quod tamen nulli sit: nisi prius dante. Et illu
serunt ei tota nocte: et spuerunt in faciem
eius: et illuserunt de lumine dicens: propheta
quia quod est qui te percussit. Tunc iohannes ex
iens intus: quia non erat pontifici: intro
duxit petrum: quem videns hostiaria dixit.
Tu ex discipulis es huius hominis.
petrus ter negavit cum iuramento quod cum nu
quam novisset et vidisset: et statim gallus ca
tauit. Et respexit dominus petrum. Et recor
datus petrus ubi dominus quod dixerat: ante quam
gallus cantet ter me negabis: exiit for
as: flevit amare. Ad. Ubi fuisti carissi
ma domina cum hec fieret. Ad. Statim ut di
scipuli nuntiassent mihi quod factum fuerat:
cucurri cum magdalena iuxta templum et
tumultum audies in domo anne volebam
intrare: sed non fui permissa. Ubi foris sta
bam: et clamans et plorans: heu dilecte fi
li mihi lumen oculorum meorum. Quis dabit ca
piti meo aquam: et oculis meis fontem la
crimarum: et plorabo die ac nocte. quia longe
factus est a me consolator. Et maria mag
dalena circumibat undique introspectans per
fenestras. et ego stabam audies omnia quae tota
nocte fiebant secundum illusiones et blasphemias et
contumelias quas filio meo inferebant: et pe
trum negantem: et cum ter negasset: et filius
meus ipsum insperisset: propter quod egre
diens foras flevit amare: invenit nos for
is stantes et eulantes: clamavit: heu car
issima domina tam miserabiliter tractatur
filius tuus: quod nullus tibi explicare
potest: et currens abscondit se in petra pre
timore: que vocatur galli catinus: et non con
paruit donec christus mortuus in cruce fuit.

De passione dñi

A Dic qđ factū fuit postea **Ab** Abba ne facto eduxerunt eū de domo anne: et duxerūt eū ad cayphā: et tunc primo qñ captus est vidi eū: et accurrēs quasi leena captis fetibus videbā illā desiderabilem faciē sputis iudeorū maculatam. et crines dilaniatos. Et eiulās et clamās alta voce et dixit. Iheu dulcissime fili qđ miserabiliter te mō video: qđ toties tuo amātissimo aspectu gaudebam: et volēs eum amplecti sed nō fuit pmissa a iudeis: sed trusa huc et illuc et cōtumeliose amota: et populus vndiq; cōcurrēbat: sicut qñ fures et latrones cōdemnant. **A** Habuisti aliquam spem qđ liberari posses. **Ab** Sciebā qđ ita ingenuus esset et faciendus: et speraueram qđ se excusaret si ad iudiciū pueniret: tūc stetit quasi agnus innocēs et māsuetus: et non aperuit os suum. Item fuit amabilis qđ deberēt eius misereri: et modico tpe lapso adeo fuit cōsputus: qđ qñ leprosus apparebat. et inuenerūt multa falsa testimonia contra ipm dicētes eū esse legis destructorē et populi subuersorē Tandē duo falsi testes accesserūt dicētes. hic dixit possum destruere hoc tēplum: et in triduo reedificare illū. Et cayphas dixit. Dic nobis si tu es christus iesus. **R**espōdit. si dixero vobis mō: et si interrogauero vos: nō responderitis mihi: neq; me dimitteris. Amen dico vobis. Qui debitis celū apertum: et filiū hoīs sedentē a dextris sctis dei. Tūc pnceps sacerdotū seidit vestimēta sua dicens. Quid desideramus testes: audistis blasphemiā: quid vobis videt. Tūc oēs clamabant. Reus ē mortis. tūc citorū gladii symeōis trāssixit cor et aiam meā. **A** Quo tūc ductus est? **Ab** Ad iudicē pilatū. **A** Sperasti tūc aliquid carissima dñā? **Ab** Adhū speraueram cū turba cōueniret cui sepe dulce pđicauerat et quorū infirmos sanauerat: qđ i deserto pauperat: qđ eū de manibus iudeorū eripe deberēt: tūc vnā-

mīter corā pylato clamauerūt crucifige crucifige eū. et impropauerūt sibi qđ dixisset se filiū dei: et phibuisse tributa dare cesari: tūc pylatus quesuit de regno suo. Iesus autē dixit. Regnū meū nō ē de hoc mūdo: esset regnū meū ministri mei vtiq; decertarēt vt nō traderer iudeis: nūc autē regnū meū nō est hic. Dixit itaq; pylatus: ergo rex es tu. Dixit illi iesus. Tu dicis quia rex ego sū Ego ad hoc natus sum: et ad hoc veni in mūdū vt testimoniā phibeam vītati. **R**espōdit pylatus. Quid est veritas. Hanc fortissimā questionē ideo noluit soluere qđ si soluisset vtiq; eū liberasset: et ideo genus humanū redemptū nō fuisset. **N**ota ibi textum. Quomodo Judas videt eū damnatū retulit argentū dicens: peccavi tradēs sanguinē iustū. et laqueo se suspendit. **A**it autē pylatus ad pncipes sacerdotū et turbas. Nihil inuenio cause in hoīe isto et c. **A**t illi inualescebāt vocibus dicētes. **C**ōmouit populū a galilea vsq; huc. Tūc pylatus audiēs qđ galileus eēt misit eū ad herodez. **H**erodes vō viso iesu gausus est valde. **I**nterrogabat eū autē sermonibus vicz si eēt ille quem pater ei⁹ volebat occidisse: et ppē eū multos puulos necauerat. Item si ille esset qđ celum illuminauerat et qui lazari resuscitauerat: et adolecētez filiū vidue et multa alia fecerat. **R**ogauit eum vt signū faceret pmittens ei qđ de manib⁹ iudeorū eū eripet. Iesus autē ei nihil respōdit. et posuit coronā sup caput ei⁹. **H**ac corona oēs impatores coronant: et pmissit ei: si signū faceret qđ pncipem regni et coheredem faceret. Iesus autē nō respōdit ei vbum: tūc spreuit eum herodes et pylatus. **N**ota ibi textū totum fm lucam: Quomodo pilatus volebat illū dimittere iesum et illi petebant barrabam Tūc clamabat turba. Tolle hunc et dimitte nobis barrabam et clamabāt. **C**rucifige crucifige eū. **I**lle tercio dicit. qđ

enī mali fecit: nullam causam mali inuenio in homine isto. Corripiam ergo illū et dimittam. At illi instabāt vt crucifigeret. Nota q̄ vxor pylati ad euz misit sicut legitur i matheo. Nihil tibi et iusto illi. et vsq; ppter illū. Pylatus sperās satisfacere iudeis et crudelitati eoz vt legitur in iohāne: fecit eū ligari ad statuā et flagellari et a planta pedis nō est in eo sanitas vsq; ad vltimam inuenta. Hec statua adeo spissa fuit q̄ bñ circa duas palmas man⁹ manū tāgere nō potat. Vñ accipiebāt corrigias et man⁹ ligabāt: et milites plectentes coronā de spinis et capiti eius impreserint: Nota de ista corona q̄ nō fuit de spinis sed de marinis iūctis: qui habent acutiores aculeos q̄ de spine. Hāc coronam cū lancea pcutientes impientes capiti eius sanguis p faciem eius defluebat. Hanc coronā habz rex francie fm iohānem. Tūc duxit eū ad iudeos flagellatum et indutus veste purpurea: et coronatū corona spineaz dixit. Ecce homo. Quē cū vidissent pontifices clamabāt crucifige crucifige eum. Dixit eis pylatus. Accipite euz vos: et fm legē vestrā crucifigite eū. Respōderunt. Nos legem habemus et fm legem debet mori: q̄ filiū dei se fecit. Cū ergo audisset pylatus sermonē hunc magis timuit. Ingressus itez pylatus in p̄torium dixit ad iesū. vnde es tu. Iesus aut nō respondit ei verbum. Dixit pylatus. Abibi nō loqueris: nescis quia potestatem habeo dimittēdi te: et potestātē habeo crucifigere te. Respōdit iesus. Nō haberes in me potestātē yllam nisi datū tibi desup fuisset: ppterea q̄ me tradidit tibi magis peccatuz habet. Nota textū iohānis. Et tūc querebat pylatus dimittere iesū: iudei aut clamabāt dicētes. Si hūc dimittis: nō es amicus cesaris. Quis q̄ se regē facit contradicit cesari. Videns aut pylatus: vt legi in matheo q̄ nihil p̄ciebat accepta aqua lauit ma-

nus suas corā cūi populo: et dixit. Innocēs ego sū a sāguine iusti huius vos videritis. Respondit vniuersus populus dicēs. Sanguis eius sup nos et sup liberos n̄ros. At illi instabant magnis vocibus postulantes vt crucifigeretur. et inualescebant voces eoz. Et pylatus adiudicauit satiffa cere petitionib⁹ eoz. **A** Quid fecerūt dñi carissima postea? **Ab** Susceperūt dilectū filiū meū iesū: vt scribit iohannes et baiolans sibi crucem exiuit in eū locū vbi crucifixerūt. et nota q̄ hec crux ita magna fuit q̄ habebat duodeci pedes in lōgitudine. Et adeo debilitatus fuit tota nocte p̄fecta q̄ eas portare nō poterat. Unde in Luca. Apprehēderūt quendam symeonē cyrenēū nomie: et imposuerūt ei crucē vt portar post iesum. qd nō fecerūt causa miserationis quasi compaterēt sibi: sed q̄ p̄ debilitate illud portare nō poterat. **A** Sequebant aliqui eū cū educerēt? **Ab** Tota turba concurrebat: sicut qñ fures educunt ad suspendiū: vt lucas. Seq̄batur illū turba multa et mulieres lamentabant eū. Seq̄bant etiam cū pueri p̄cipientes lutum sup eū et lapides. Conuersus aut filius meus ad mulieres dixit: fili iherusalē nolite flere sup me flete super vosmetipsos et sup filios vestros: qui lutū et lapides sup me mittūt nesciētes qd faciūt: q̄ adhuc dies venient in quibus dicent. Beate steriles et ventres que nō genuerūt: et vbera que nō lactauerunt. Incipientes dicere. mōtes cadite super nos: et collibus: coopite nos: q̄ si in viridi ligno hoc faciūt: in arido qd fiet: hoc est in sanctis meis. Ducebant aut duo neq; cū eo vt crucifigerent: hoc fecerūt ad maiorem confusionem eius. Et post q̄ venerunt ad caluarie locū vbi crucifixerunt eum et latronem vnū a dextris: et vnū a sinistris. **A** Quomodo fecerūt ei. **Ab** Audi quod modo referam: est nimis lamentabile: et nullus euange-

De passione dñi

listarū scribit cū venerūt ad locū caluarie nudauerūt eum totaliter vestib⁹ suis et ego exanimis facta fui: tamē velamic capitis mei circūligauī lumbos eius. p⁹ hoc deposuerunt crucem sup terrā et eū desup extenderūt. et primo vnū clauum incutiebant adeo spissum q̄ sanguis nō potuit emanare vulnus clauo replebat. Postea accipientes funem traxerūt aliud brachium et similem clauum incusserūt. Postea pedes etiā cū funib⁹ traxerūt: et clauos incutiebant ita q̄ oīa membra et ossa apparebant. Ita q̄ illd̄ imple ref p̄s. Dinumerauerūt oīa ossa mea: et tūc ipta ē pphetia dicēs id ē ip̄ius xp̄i dicentis in p̄s. Audi filia et vide: q̄si dicat fili⁹: audi carissima mater sonū mal leorū: et vide qualiter manus meas et pedes meos cōfixerūt. Audi et vide et compatere mihi. Tūc hec audiens itez gladius symeonis aīam meā transfixit. p⁹ hec erexerūt crucē cū magno labore et fuit adeo alte suspensus q̄ nunq̄ etiā pedes suos attingere poterāt. Et cū erect⁹ fuisset tunc ppter ponderositatē corp̄is oīa vlnera dilacēata fuerūt et apta: et tūc primo de manib⁹ et de pedibus sanguis emanauit. Nota q̄ beata virgo induta fuit qdā veste: qua mulieres illius religionis vti solēt: qua tegitur caput et totum corpus: et est quasi lintheum. Ista veste quasi totum sanguinē de manib⁹ et pedibus dilecti filij sui suscepit: et fuit ista vestis tota sanguine cōspersa. A. Quid factum fuit postea. Ad. Post h̄ qui crucifixerūt eum diuiserūt vestimēta sua sup vestem eius sortē mittentes. vt impleretur quod dictū est p pphetā dicentē. Diuiserūt sibi vestimēta mea et sup ve. et c. Et sedentes obstrabant eū. Et fm iohannes scripsit pylatus super caput eius litteris grecis hebraicis et latinis. Iesus nazarenus rex iudeorū. Et dixerūt iudei. Noli scribere rex iudeorū. Sed quia dixit rex sum iudeorū. Respo

dit pylatus. Quod scripsi scripsi. Preterētes autē blasphemabant eū: mouerūt capita sua dicētes Vach qui destruis templū dei: et post triduum reedificas illud. Salua temetip̄m. Si filius dei es descende nūc de cruce et credimus tibi. Similiter et pncipes sacerdotū illudentes cum scribis dicebāt. Alios saluos fecit: seip̄m nō potest saluum facere: saluū fac temetip̄s: si rex israel es descende nūc de cruce. Lōdidit in deo: liberet eū nunc si vult. Dixit enī quasi filius dei sū. A. Quid ad huiusmodi insultus fili⁹ tuus Respondit. Ad. Scdm lucā. P̄r dimitte eis quia nesciūt quid faciūt. et stabat p̄s expectans et deridebat. Tūc potuit dicere m̄i. Audi filia et vide. Audi voces blasphemantiū filiū tuum et vide dolorem meū. Scis enī q̄ de spūscō concepisti me: qd̄ virgo genuisti me: et qualiter me aluisti. Tūc ex quo isti nō credūt i me tu saltim crede: q̄ filius dei sum: et mihi cōpatere. Tūc itez gladius symeōis et c. Audiens hec latro qui a sinistris pendebat insultabat ei dicens fm lucam. Si tu es christus saluum te fac et nos. Respondit autem qui a dextris pendebat et increpabat illum dicens. Neq̄ tu tēmes deum qui iniuste damnatus est: et nos qui digna factis recipimus. Hic autē itez quid fecit. Et dicebat. Memēto mei domine dum veneris in regnum tuum. Et dixit illi iesus. Amē dico tibi: hodie eris mecum in paradiso. A. Quid tunc fecisti domina mea. Ad. Stabam iuxta crucem: et cum vidisset me et discipulum suum Iohannem quem diligebat conuersus ad me ait. Mulier ecce filius tuus. Q̄q̄ miserabilis licentia. Deinde dicit discipulo: ecce mater tua. Scdm lucam. Erat autē hora sexta et tenebre facte sunt super vniuersam terrā vsq̄ ad horam nonam. Et circa horam nonā exclamauit iesus voce magna dicens. Hely hely lamazababani. hoc est

deus etc. Quidam dicebāt: helyam vocat iste. Sinite si veniat helyas et liberz eum. Et fm Johem. Post hoc sciens iesus qz oia cōsummata cēst: dixit. Sitio Et vas erat positum plēnū aceto et currens vnus spongyam plēnā aceto recipiens dabat ei bibere vt citius morerē. Et cū accepisset acetū dixit. Cōsummatum est. Et post hoc fm lucam dixit In manus tuas p̄mendo spūm meū. Post hoc fm Johannē Inclinato capite emisit spūm. Scdm Abatheū. Et velū templi scissum ē in duas ptes a summo vsqz deorsū: et terra mota est: et petre scisse sūt et maxime illa petra in q̄ crux christi stabat scissa fuit: vt manus imponi potuissent: et monumēta apta sūt: et multa corpora scōz q̄ dormierūt surrexerūt et apparuerūt multis: et introierūt in sanctas ciuitatē. Centurio autē et q̄ cū illo erant: custodientes iesū visu terremotu et hīs que fiebant timuerūt valde. Scdm lucā Ipse cēturio glificabat deū dicens. Vere hic homo iustus erat. Ecce oia elemēta quō xp̄o cōpatiebant: soli autē iudei misereri indurati erāt. Scdm Lucā. Omnis turba eoz qui simul aderant ad spectandum istud et viderant que fiebāt p̄cutiebant pectora sua et reuertebantur. Stabant autē oēs amici eius a longe et mulieres que secute fuerant iesum a galilea hec videntes. A Carissima dñā: habuit adhuc finem sūma doloris eius. Ad. Non quia nonduz plena pphetia symeonis fuit cōpleta. scz: tuam ipsius animam. etc. Audi ergo quod super omnia est lamentabile. Scdm Iudei ergo quomodo parasceue erat rogabat vt nō remanerent corpora. Erat enī magn⁹ dies ille sabbati rogauerunt pylatum: vt frangerent eoz crura. Venerunt ergo milites et p̄mi quidem fregerūt crura et alterius qui crucifixus erat cū eo: ad iesum autē cum venissent vt viderent eum iam mortuum nō fregerūt ei⁹ crura. Sz

vnus militū lancea latus eius aperuit. et cōtinuo exiuit sanguis et aqua. et cum hoc viderē q̄ talez crudelitatem exercebant in iā mortuū: exanimis facta fuit: et tunc vere impleta fuit pphetia symeōis Et tuam ipsius animam etc. Et tunc incēpi clamare et vlulare sed iam omnino lacrimę in me defecerant tñ fleuerā nō cōte preterea et illa die. Dicebam o dulcissime fili mi vbi est cōsolatio mea: quam semp in te habui. Quis mihi dertv ego moriar p̄ te fili mi. Hīs et alijs similibus deplanxi mortē filij mei dilectissimi. A Quid factuz fuit postea. Ad Ioseph rogabat ab aramathia vt tolleretur corp⁹ iesu dicens inter alia: dñe nissi corp⁹ reddideris: citius pulcerrimam dominam pdemus. scilicet matrem illius qui occisus est que tantuz dolorem ostendet qd ei compatimur. Tunc pylatus quesivit si iam mortuus esset: Et expertus a centurione de omnibus que ibi acciderant iussit reddi corp⁹ iesu: et venit et tulit corpus iesu. Nota hic nimium lamentabile. Qcū Ioseph deponeret corpus iesu Abaria stabat sursum p̄spiciens vt euz brachium solueretur tangeret et oscularetur: quod fecit: et cum depositus esset de cruce posuerunt eum ad terram bene ad tres passus de crucis loco et maria caput eius in sinū accipiens amarissime flere cepit dicens. Heu dilectissime quales cōsolationē nūc habeo q̄ mortuuz te coram me video. Tūc accurrens Iohānes euangelista cecidit sup pectus eius plorans et dicens. heu heu a pectore tuo portabam dulcia: modo tristitia et lamentabilia. Tunc petrus aduenit et q̄ christū negauerat amarissime fleuit. Tunc maria magdalena plus omnibus flere cepit super dominuz dicens. Quis mihi modo peccata dimittet qd me excusabit apd symeonē et sororē meam. Tūc ceteri discipuli accurrentes oēs lamentabant super dominū suum. Tunc deus ad consolati

De passione dñi

ohem matris sue et discipulorum suorum
glorificatus fuit ibi coram suis. Ita quod nul
la plaga neclinor in corpore suo apparuit
preter quinq; vulnera que reseruantur
est in diem iudicii: et adeo clarus et san
apparuit: ac si nunquam penam passus
fuisset: de quo mater et discipuli non mo
dicum consolati fuerunt. Et cum sepelire vel
lent brachia virgo corpus fortissime tenuit:
et sepeliri non permisit dicens. Carissime io
hannes relinque mihi saltem corpus filij
mei mortuum quem habere non poteram viuum
Sed si sit necesse ut ei hoc facias rogo:
ut me cum eo sepelias. Cui iohannes car
rissima dominica scis quod aliter esse non potest et ge
nus humanum redemi sic debuit. Tandem
inuita permisit ut sepeliretur. Et cum in se
pulcro positus esset ad eam intrare volu
it: et super sepulcrum se prostravit: et adeo mi
rabiliter incessit quod omnes discipuli fleuerunt.
Et cum eam iohannes ad ciuitatem ducere vel
let: et a sepulcro amouere adeo miserabi
liter clamauit dicens. Iohannes amice
mi carissime non mihi facias hanc iniuri
am: ut separet me a dilecto filio meo quod
hic expectabo donec moriar: et iter omnis
flere ceperunt. Quam iohannes tandem acci
piens quasi violenter deducens intro ci
uitatem. Quam cum videret populus ves
te aspersa sanguine sicut ante crucem stete
rat et sanguis super eam stillauerat: unanimi
clamabat gementes et dicentes. Quanta ini
uria hodie facta est in hierusalem in ista
pulcherrima et filio eius et ei compatiebantur
ExPLICIT anselmus tractans de passi
one dñi nostri iesu christi.

Incipit speculum euangelici sermonis
quo dominus noster iesus christus potest tanquam
speculari editum a beato anselmo episcopo alias
stimulus amoris eiusdem dominum cupatus.

Iesu nazarenus a iudeis innocens
inter condemnatum a gentibus cruci
fixum nos christiani diuinis ho
nozemus obsequijs Saluatoris infirma
nos qui christiani sumus reuerenter ve

nerari et amplecti: et fortiter imitari dig
num est et salubre. hec enim sunt instrumenta
fortissima quibus christus virtus et inue
stigabilis sapientia dei patris restaura
tionem mundi potenter ac mirifice operata est
et usque modo operatur. Christus dominus mira
tus est ab angelis: ut nos equaret ange
lis. Christus dominus pro peccatis nostris cruci
fixus est: ut crucis arma suis amari et
tudinibus dulcoraret. Abortuus est: et
mortem enecauit: ut viueremus per illum.
Et quis propter christum se non humiliet?
Et quis non amet christum: et quis non patitur
pro christo. Christus pro crucis ignominiam
ad supernam claritatis gloriam pertransiit: et
data est ei per suam reuerentiam a deo patre
omnis potestas in celo et in terra: et adoraret
eum omnes angeli dei: et in nomine iesu omne
genus flectatur: celestium terrestrium et in
fernorum. Ubi est gloriatio tua o christe
nec nisi in nomine crucifixi domini dei tui ie
su christi: in nomine quod est super omne no
men in quo quod est benedictus super terram
benedicetur in celis. Gloriamini in no
mine sancto eius filij redemptionis: da
te honorem saluatori vestro. Abagha se
cit in vobis: et magnificate nomen eius
mecum dicentes. Adoramus te iesu christe
rex israel lux gentium princeps regum ter
re et virtus dei omnipotentis fortissima
Adoramus preciosum nostre redemptionis
precium o hostia pacifica que odorum tu
orum ineffabili: patrem qui in altis ha
bitat ad respiciendum humilia inclinasti:
et filiis ire placabilem reddidisti. Tuas
iesu christe misericordias predicamus: tue sua
uitatis habundantie memoriam eructa
mus: tibi christe sacrificium laudis immola
mus pro multitudine bonitatis tue quod
ostendisti nobis semper neque filiis sceleratis
Lux enim adhuc essemus adhuc inimici tui
dñe: et mors antiqua in omnem carnem ini
quum exerceret dominium: semper a deo le
ge primordialis culpe obnoxius erat: re
cordans es uberrime misericordie tue:

Speculum

et prosperisti de sublimi habitatione tua in hanc vallem plorationis et misericordie: videristi domine afflictiones populi tui et tacto dolore cordis intrinseco opposuisti cogitare super nos cogitationes pacis et redemptionis. Et quidem dum es filius dei verus deus deo patri sanctoque spiritui coeternus et consubstantialis: lucem inhabitans inaccessibilem: portansque omnia verbo virtutis tue non despectisti in hoc nostre mortalitatis ergastulum inclinare te ut infam gustares et absorberes miseriam. Et tu domine universorum qui nullas habes indigentias inter ipsa natiuitatis tue initia non horruisti abiectionissime paupertatis degustare incommoda. Parum enim fuit caritati tue ad consummandum opus nostre salutis cherubim aut seraphim: aut unum ex angelis destinare: ipse ad nos venire dignatus es: per materiam patris: cuius nimiam caritatem sumus inexpectati. Venisti non locum mutando sed personam tuam nobis per carnem tuam exhibendo. Venisti a regali solio sublime glorie tue in humilem et abiectam ancillam in oculis suis: et puellam: imo virginalem continentem voto sigillatam. In cuius sacro utero spiritus sancti inenarrabilis virtus te concipere fecit: et nasci in vera humanitatis natura: ita ut nec maiestatem diuinitatis tue in te: nec integritatem virginitatis in se violaret natiuitatis occasio. **O** amanda. **O** admiranda dignatio deus in esse glorie vermis contemporabilis fieri non despectisti: deus omnium cōseruus apparere voluisti. Ut enim ait scriptura tibi: cum nasceris non erat locus in diuersorio: nec cunabula que teneritui diem tuum acciperet habuisti. Sed in vili presepio sordentis stabuli tu qui terram palam concludis inuolutus panniculis reclinatus es: et hoc ipsum a brutis animalibus multum accepisti. **C**onsolamini consolamini: quia in sordibus paupertatis enutrimini: quia vobiscum est deus in paupertate non cubat in delitijs splendidis cubilis: nec inuenitur in terra suauiter viuendum. Quid ultra glo-

riaris o diues in re lutea in volutabro lecti picti cum rex regum suo recubitu stragem: ta pauperum honestare maluerit. Quid dura strata detestaris: cum tener infantulus. In cuius manu sunt omnia tuis sericis plumis duras iumento stipulas precegerit. Sed et hec tenella castitas tua infamia a persecutorum gladijs tuta non fuit. Adhuc enim inter dulcia matris ubera sugens dependebas quando apparuit angelis in somnis Ioseph dicens. Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in egyptum. et esto ibi usque dum dicam tibi: futurum est enim: ut herodes querat animam pueri ad perdendum eum. Ideo extunc bone iesu pati ceperisti. Non solum autem illam vexationem in tempore pertulisti: sed et mortem in pusillis tuis quorum multa milia in matris lacrimis matrum pro te trucidauit inhumanitas excepisti. Infancia vero teneriori decursu christi tuis humilitatis nobis exemplum prebueris. Non enim sedisti cum concilio vanitatis. sed in medio doctorum interrogans et audiens illos cum dominis scientiarum ceterisque dei patris sapientia. Sed et nobis obediencie formam prebueris dum parentum imperio impator mundi humiliter subditus extitisti. Atque ubi robustioris etatis plenitudo aduenit missurus manus ad fortia egressus es in salutem populi: ut gygas fortis ad currendam viam totius nostre miserie. Et primum quidem ut per omnia te fratribus assimulares seruum baptizantem peccatores ad penitentiam tanquam peccator odisti: baptizari quoque te postulasti innocens agne dei quem nulla peccati sibilis vel contagio unquam maculauit. Baptizatus enim non te in aquis est sed aquas in te sanctificans ut per eas sanctificares nos. **D**e baptismo in desertum in spiritu fortitudinis ingressus es ut vite solitarie in te non decisset exinde. Solitudines et ieiunium quadraginta dierum famis acerbitate reprimere illusoris spiritus equumimul tollerasti: ut omnia habere tollerabilia efficeres.

Euangelici sermonis

Demū venisti ad oues q̄ pierūt domus
isrl̄ diuini xbi lapadē palā extollēs: ad
illuīatōez orbis terre z xbu dei annunci
ans cūctis obtēperātib⁹ xbo tuo sermo
nē seq̄ntib⁹ signis cōfirmasti diuinitatis
tue potētiā ostēdisti: i cūctis male habēti
bus oīa oībus ḡtis exhibēs q̄ salutē eo
rū arguebāt vt oēs lucrifaceres. Sz ob
scuratū ē insipies cor eoꝝ dñe: z pieceft
fmōes tuos retrorsū: nec attēderunt ad
oīa mirabilia q̄ opatus es in eis exceptis
paucis nobilibus athletis: q̄s inter infir
ma z abiecta mūdi elegisti: vt p ipā for
tia mirifice expugnares. Nec solū ingti
ḡuitis tuis bñficijs extitēst. Sz cōtume
lijs affecerūt te dñm dñantiū z seceft i
te q̄cūq̄ volueft te enī faciēte opa i eis q̄
nemo ali⁹ fecit z qd dixerūt. Nō est hic
hō a deo: in pncipe demonioꝝ cicit de
monia. demoniū hz: seducit turbas: vo
rax est: z potator vini: amic⁹ publicāoꝝ
z pctōꝝ. Quid flēs suspiras o hō dī dū
susties xboꝝ iniurias. Non audis q̄ tra
ppret te i dñz iesū ceciderūt obprobria
Si pfem familiās beelzebub vocauerūt
q̄to magis domesticos e⁹. Nec quideꝝ
z his filia blasphemātes z aliq̄tēs lapi
dib⁹ te impetētes: iesu bone patiēter su
stinuisti: z scūs es corā eis q̄i hō nō au
diēs: z nō hñs i ore suo redargutōes.
Nonissime aut iustū sanguinem tuū bo
ne iesu a disciplo filio pditionis. xxx. ar
gēreis appciati sūt: vt p̄cipitarēt animā
tuā i mortē sine cā. Et te qdē pditissimū
traditoris tui pfidia nō latebat: q̄i in ce
na ablutionis etiā corā ipō genuflexo p
cūbēs maledictos pedes ei⁹ veloces ad
effūdēdū manib⁹ attrectare: lanare: extē
gere digtus es. Et extento collo adhuc
ambulas o terra z cinis adhuc supbia te
eleuat adhuc ipatiētia te exagitat. Intu
ere hūilitatis speclm dñm iesū xp̄m vni
uersē terre scōrē tremēdū iudicē viuoz
atq̄ mortuū an pedes etiā hoīs tradito
ris sui genua incuruātē. Disce qz mītis

est z humil⁹ corde. Cōfūdere i supbia tua
erubescē in impatiētia tua. Hoc q̄ erat
māfuetudis dñe iesu qz p fidū illū i cetis
fratrū detegere noluiſti: sz leuī mōituz
accelerare iuſſiſti qd̄ parabat. In oībus
his nō est auersus furor ei⁹ a te: sz egres
sus foras satagebat circa freqēs malefi
ciū. Quomō cecidiſti de celo lucifer. q̄
mane oriebaris: in delitijs paradisi glo
riosus apparuiſti: ciuium celi socius: z
verbi diuini cōiua. Quomodo quoq̄
deputatus es inter filios tenebrarum. q̄
nutriebaris i croceis: quomodo ample
xatus es stercora: tunc clarificata est fa
milia tua chris̄te i modū societati angli
ce. Tūc demū diuinissimū eloquij vber
rīma inūdatione puent⁹ ille sacer ex ore
tuo potat⁹ est. Si qdē corrupt⁹ ille vter
foris mīſ⁹ fuēat quē illa limpidissima li
q̄ris ifusione sciebas indignuz. Dato
āt caritatis mādato z patiētie z dispoſi
to fratrib⁹ regno p̄ris tui ad locū tradi
tori tuo notū cū ill⁹ diuistiſti sciēs oīa que
vētura erāt sup te ostēdisti aie tue tristi
ciā quā ex imminēte passiōe spōte assū
psisti: sicut z cetera q̄ passus es vsq̄ ad
mortē. Positis ḡ genib⁹ p̄cidiſti i faciē
tuā orēs i agonīa z dicēs. Abba mi p̄:
si possibīlē ē trāseat a me calix iste. Et an
gustias qdē cordis cui certissime indica
bat sudor ille sāguine⁹ q̄ orōis tpe de sā
ctissima carne tua guttā decurrebat i ter
rā. Dhator dñe vñ aie tue tā vehemens
tristitia: vñ tāti sudoris anxietas: z tam
anxia supplicatio. Nōne volūtariā: imo
tuo p̄ri sacrificiū obtulisti: z nihil inuit⁹
pertulisti: vtiq̄ domine arbitramur au
tem: qz et hoc quoq̄ ad consolationem
infirmozū membrorū tuozū assumpſisti
ne forte despet q̄s: si caro infirma remur
muret: vbi ad passiōē p̄optus est sp̄i
ritus. Admirūz vt maioris erga te amo
ris z gratitudinis stimulos haberemus
naturalē carnis ifirmitatem: huiuscemo
di iudicijs exp̄ſiſti: quibus docemur qz

vere languores nostros portasti: et non absque sensu doloris passionis sentes percurristi. Gloriam illa carnis fuisse videtur non spiritus: eo quod subiunxisti. Spiritus quidem promptus est caro autem infirma. **E**t promptus enim fuerit spiritus tuus bone iesu ad passionem euidenter ostendisti quando venientibus una cum perditore viris sanguinum et querentibus animam tuam cum laternis facibus et armis ultro occurristi: et signo dato quod acceperat a te flagitij perpetratori teipsum manifestasti. Nam accedentem ad osculum sanctissimi oris tui cruentam bestiam auersatus non es. Sed os in quo dolus inuentus non est os quod habundauit malicia dulciter applicuisti. Innocens agne dei quid tibi et lupo illi. Que conuersio christi ad belial? Sed et hoc benignitatis tue domine ut omnia illi exhiberes que perui cordis pertinaciam emollire potuissent. Nam et verbis amicitie illum commouisti dicens. Amice ad quid venisti. Et horrorem sceleris sui cor impij ferire voluisti cum dicebas: Iuda osculo filium hominis tradis. Et ecce philistum super te sampson. Non illos abs te abstraxit quod in hora comprehensionis tue omnipotenti brachio terre eos allisisti non quidem defensionis causa: sed ut cognosceret presumptio humana: nihil se posse aduersum te nisi quantum permitteret a te. Et quis audiat sine gemitu qualiter in illa hora homicidas manus tibi iniecerunt: et innocentes manus tuas bone iesu vinculis constringentes te agnum mansuetissimum nihil obloquentem ad instar latronis pertumeliose traxerunt ad viciniam. Sed nec tunc misericordia tua super inimicos tuos distillare fuit dulcedinis tue christe cessauit. Nam et mutilata a discipulo tuo auricula inimici tangens sanasti: ac defensoris tui zelum a lesione trahentium te compescuisti. Maldictus furor eorum quod peritiam quem nec maiestas miraculi: nec

pietas beneficii infringere potuerunt. **E**t cilio malignantium aduersum te pontificum peritatus es: et veritatem put docuisti confessus quasi de blasphemia adiudicatus es. **A**mantissime domine iesu quia illic indigna a propria gente perulisti. Glorium tuum honorabilem in quem desiderant angeli perpicere quod omnes celos adimplet leticia: quem deprecatur omnes diuites plebis: polluti labij sui sputum inquinauerunt: sacris legis manibus ceciderunt: velo operuerunt in derisionem: et te dominum vniuersae creature tanquam seruum preceptibile colaphizauerunt. Adhuc autem aiam tuam in circunciso: tam glutinendum tradiderunt. Vincitum quidem ante faciem pylati perfidis te perduxerunt: postulantes supplicio crucis interimere te: quod peccatum non noueras: et virum homicidam donari sibi agnum lupo: aurum luto postponentes. **I**ndignum et infelix cambium. Et quidem non ignorabat ille per inuidiam hoc fieri: nec tamen abstinuit temerarios a te manus: sed repleuit amaritudinem aiam tuam sine causa. Illud dedit herodi te misit. Ilesum recepit: nudum in conspectu irrissus stare iussit: nec pepercit amarissimis verberibus agineam carnem tuam diuellere: plagas plagis: liuores liuoribus infligentes. **E**lecte puer domini dei mei: quod tanta amaritudinis quod confusione dignum commiseras propterea nihil. Ego homo perditus totius contritionis totius confusione tue tibi causa extitit. Ego vnam acerbam comedi: et dentes tui obstupuerunt. quia que non rapui tunc exolvebas. **I**n omnibus his non est perfidiorum iudeorum satiata impietas. **N**ouissime autem in manus in circuncisorum deuolutus es morte turpissima consumendus: pax non erat sacrilegis illi crucifigere te nisi per: et ipsi repleuissent illusionem aiam tuam. **Q**uid enim de illis ait scriptura. **E**t congregauerunt vniuersum cohortem in proatium: et exiit cum vestimentis suis induit eum tunicam purpuream et clamide coccinea circumdedit

De passione dñi

rūt eū: et plectētes coronā de spinis im-
posuerūt capiti eius: et arūdinem in dex-
tera eius et genu flexu illudebant ei dicē-
tes. Ave rex iudeorū: et dabant ei alapas
et expuentes in eū accipiebant arūdiem
et pcutiebāt caput eius. Et postq̃ il-
luserūt ei induerūt eū vestimētis suis: et
duxerūt eū vt crucifigeret baiulantē si-
bi crucē. Et perduxerūt illum in golga-
tha: et dabāt ei vinū mirratū cū felle mix-
tum bibere: et cū gustasset noluit bibere.

Tūc crucifixerūt eū et duos latrones
cum eo hinc et hinc: mediū autē iesū. Je-
sus autē dicebat. Pater dimitte illis: q̃
nesciunt quid faciūt. Postea sciens ie-
sus: q̃ oīa cōsummata erāt vt scriptura
cōsumeret dixit. Sitio. Et currens vn⁹
ex eis acceptam spongiā impleuit aceto
et imposuit arūdinē et dabat ei bibere: cū
ergo gustasset acetum dixit. Cōsumma-
tum est. Et clamans voce magna dixit.
Pater in manus tuas commendo spiri-
tum meū. Tūc vnus militū lancea lat⁹
ei⁹ aperuit: et p̃tinno exiuit sāguis et aq̃

Exp̃giscere nūc anima mea: et excutē
de puluere et cōtēplare virū hunc mira-
bilem q̃ memorabilem: ecce in speculo
euangelici sermonis q̃si p̃ntem intueris
Attēde anima mea quis est iste q̃ ingre-
ditur habēs imaginē q̃si regis: et nihilo-
minus serui despectissimi cōfusione re-
pletus. Coronatus incedit: sed ip̃a eius
corona cruciatus ē illi et mille pūcturis
speciosū eius verticē diuulserat. Rega-
li purpura induitur: p̃ plus in ea despici-
tur q̃ honorat. Sceptū in manu gestat
sed eo ip̃o caput eius reuerēdū feritur.
Adorāt corā ip̃o positis genub⁹ et regē
cōclamāt. et cōtinuo ad cōspuendū ama-
biles genas eius subsiliūt: maxillas pal-
mis cōcutiūt: et honorabile collū exho-
norant. Elide aīa mea quō per oīa vir
iste coartat et spernit. Sub crucis one-
re dorsum curuare iubet: et suā ip̃ius ig-
nominia ad locū deductus supplicij mir-

ra potat et felle: in cruce subleuat: et di-
cit: Pater dimitte illis: quia nesciūt qd
faciūt. Qualis est hic qui in omib⁹ p̃es-
suris suis nec semel os suū aperuit: vt
aut querele: aut excusationis aut cōmis-
sionis aut maledictionis verba aduer-
sus maledcōs canes illos pferr̃. Et no-
uissime x̃bum benedictionis quale a se-
culo non est auditum sup inimicos effu-
dit. Quid hoc viro mansuetius. Quid
benignius aīa mea vidisti. Adhuc autē
attentius intueri: q̃ et grandi admirati-
one et tenerrima cōpassione dignus ap-
paret. Elide nudū et verberibus laceratū:
in medio latronū tgnominiose affix-
um: aceto in cruce potatū: et post mortē
lancea i latere vulneratū: et copiosos sā-
guinis riuos ex quinq; vulneribus ma-
nuū pedum et lateris effundentē: fletū
deducite oculi mei: et liquece aīa mea
igne cōpunctionis super contritōe ama-
bilis viri illius quē in tanta mansuetu-
dine tantis vides afflictū doloribus. Et
iam quidez infirma anima mea vidisti:
et miserta es: nunc autē maiestātē atten-
de et amplius miraberis. Quid enī ait
scriptura. A sexta at hora tenebre facte
sunt in vniuersa terra vsq; ad horā no-
nā. et obscuratus est sol: et velum templi
scissum ē a summo vsq; deorsum: et ter-
ra mota est: et petre scisse sūt: et mltā cor-
pora sc̃torū qui dormierāt surrexerunt.
Qualis est hic q̃ celū et terra cōpatun-
tur ei: et mortu⁹ mortuos viuificat. Cog-
sce aīa mea cog̃sce: hic est dñs n̄r ies⁹ sal-
uator: tu⁹ vnigenitus dei filius: ver⁹ de-
us verus homo: qui solus sub sole sine
macula inuētus est Et ecce quō cū scele-
ratis deputat⁹ est et tanq̃ abortiu⁹ qd
p̃iicit ab vtero et nemo curat: sic iste for-
mosus p̃ filiis hoīm p̃iectus ē ab vtero
matris infelices synagoge. Siquidē vul-
neratus est p̃pter iniquitates n̄ras attrit⁹
est p̃pter scelera n̄ra. Et fact⁹ ē holocau-
stū suauissimi odoris in cōspectu tue p̃s-

ne glorie: vt auerteret indignationē tuā a nobis: et confedere nos faceret sibi in celestibus. **R**espice domine sancte pater de sanctuario tuo: et de excelsis celorum habitaculo: et intueri hanc sacrosanctam hostiā quāz tibi offert magnus pontifex noster puer tuus: dñs noster iesus chāstus pro peccatis fratrum suorum et esto placabilis super multitudinem malicie nostre. Ecce vox sanguinis fratris nostri iesu damat ad te de cruce. Quid enim est domine quod pendet i ea. Pēdet inq̃ quia preterita q̃ presentia corā te sūt. Cognosce pater tunicā filij tui xi Joseph. Hec est fera pessima que deuorauit et conculcauit in furore suo vestimentum eius: et omnē decorem illius reliquīs cruoris inquinauit. et ecce quinq̃ scissure lamētabiles i eo reliquit. Uide domine palliū quod in manu adultere generationis pudicus ille adolescēf reliquit: meliorem estimans iacturā vestimenti q̃ innocentie sancte. Et nūc domine pater scimus quā uiuit fili⁹ tuus et dominat⁹ in tota terra egypti: imo in omni loco demonstratōis tue. Educt⁹ enī ad imperium tuum de carcere mortis et infernoꝝ et attōsus mortalitatis comam mutata veste carnis in immortalitatis decore resloruit: et cū gloria suscepisti eū. Subneruauit diri pharaōis imperium: et cum triumpho nobili uirtute p̃p̃ia celos penetrauit. Et cū gloria et honore coronatus et dextera maiestatis tue assistit vultui tuo pro nobis. frater enī et caro nostra est. Respice domine in faciem christi tui qui tibi vsq̃ ad mortem obediens factus est: nec recedat ab oculis tuis cicatrices vulnerum eius in p̃petuum: vt memineris q̃tam satissāctionem p̃ peccatis nostris susceperis. Utinam dñe appendas in statera peccata nostra quibus iram tuāz meruim⁹ et calamitatem quam passus es pro nobis innocens filius tu⁹ certe hec grauior

apparebit: et magis digna q̃ sint illa: vt p̃pter ipsam effundas misericordiaz tuā super nos vt pro peccatis nostris cōtineas intra te misericordias tuas. Gratiās tibi dñe pater referat omnis lingua de sup̃abundantia pietatis tue q̃m vnicō filio cordis tui non pepercisti: sed p̃ nobis illum tradidisti in mortem: vt tū tamq̃ fidelem aduocatum haberemus in celo coram te. Et tibi domine iesu fortissime zeloteo quid gratiarū: quid retributionis digne retribuam ego hō pulcherrimus et cinis et vile figmentum. Quid enī p̃ me facere debuisti et nō fecisti Ab imo pedis vsq̃ ad verticem capitis totum i aquis passionis tue te dimersisti: vt me totū de illis extraheres. Et intrauerūt aq̃ vsq̃ ad aiām tuā: nā et aiām tuāz in mortē tradidisti: vt aiām meam p̃ditāz mihi redderes. p̃ tua autē p̃ciosa anima ita contribulata quid ab homine digne repēdi possit nō inuenio. Nā si celum et terram et oēm ornatum p̃ ea possem expendere: nec sic vsq̃ ad mensuram debiti possez attingere. Ut autē t̃p̃m quod debeo et mihi possibile est tibi tribuā tui muneris ē. Diligēdus es in toto corde tota aiā: tota mēte: et tua mihi sequēda vestigia q̃ mori dignatus es p̃ me. Et quō fiet istō nisi p̃ te i me. Adhereat aiā mea p̃ te: q̃ tota uirtus ei⁹ depēdet ex te. Et nūc redēptor me⁹ dñe te vt verūz deū adoro: in te credo: in te spero: et quibus possū desiderijs ad te suspiro. Adiua imp̃fectōem meā q̃ ad tue passiōis gloriofā insignia q̃bus salutē meā operatus es: totū me inclino. Tue victoriose crucis regale rex illū i noie tuo x̃p̃e adoro: tuū spineū dyadema: tuos rubentes sanguie clauos: tuo scō lateri mineras laccā: tua vulnera tuū sanguinez: tuam mortē: tuam sepulturam: tuā victoriosā resurrectionē et glōificationēz x̃p̃e sup̃plex adoro et glōifico. Odor enī vite mihi spirat i oib⁹ his: hōz viuifico odor

De passione dñi

meū dñe a peccati morte resuscita. Ihoꝝ
x̄nute ab astutijs sath̄e me custodi me-
qꝫ cōforta: et vt iugum mandatoꝝ tuoꝝ
suauē mihi fiat: et crucis onus quod p̄
te baiulare me iubēs humeris anime mee
leue sit atqꝫ portabile. Que enī fortitu-
do mea: vt iuxta p̄ceptum tuum mun-
di p̄ssuras tam multiplices animo in-
uicto sustineam. Nunquid pedes mei
tanqꝫ ceruorū vt te velociter currentes p̄
spinas et cōfraga passionum conseq̄ va-
leam. Sed audi queso vocem meam et
inclina sup̄ salm tuum suauem illaz cru-
cem que lignū vite est: his qui apprehē-
derūt eā: vt et spiritu currā alacriter por-
tem: infatigabiliter eā que ab inimicis ē
crucem post te. Illam inqꝫ diuinissimaz
crucē humeris meis impone: cuius lati-
tudo est caritas sup̄ oēm creaturā se ex-
tendens: cuius lōgītudo eternitas: cui⁹
sublimitas oīnipotētia: cuius pfundī-
tas inscrutabilis sapientia est. Confige
illī manus meas et pedes meos et totam
formam passionis tue indue famulū tu-
um. Da mihi obsecro cōtinere ab operi-
bus carnis que odisti: et facere iusticiam
quam dilexisti: vt in vtroqꝫ tuam q̄rens
gl̄iam sinistram quidem manum clauo
temperantie: dexteram vero clauo iusti-
cie in illa sublimi cruce cōfixam me arbi-
tror. Da menti mee iugiter meditari i le-
ge tua: et cogitatum meum iactare in te.
vt dexterum pedem meū eidez ligno vi-
te prudētie clauo affigat. Da vt sinistrā
spiritus mei sensualitatem: nec eneruet
p̄nīs vite infelix felicitas: nec cōturbet
phennīs vite prima felix infelicitas et fi-
nister quoqꝫ pes meus fortitudinis cla-
uo in cruce tenebitur. Et aut spīnarum
capitis tui aliqua similitudo appareat:
detur obsecro menti mee et salubris pe-
nitentie compunctio: et alienē miserie cō-
passio: et stimulus zeli emulātis: qđ rem-
est corā te: et vt ad te conuertar i erūpna
mea: dñi triplex mihi cōfigit spina: mihi

libet vt et spongeā p̄ ariditatem oris meo
porrigas: et aceti amaritudinem gustu
meo adhibeas. libet vt p̄ sc̄pturas tuas
rōem conferas gustare et videre quoniā
factores: hic mundus tanqꝫ spongia in-
anis est: et oī cōcupiscētia ei⁹ aceto ama-
rior. Ita pater i me fiat vt calix iste aure-
us babilonis inebrians oēm; terraz nec
me inani splēdore seducat: nec falsa dul-
cedine inebriet: quēadmodū eos aut tes-
nebras lucem: et lucem tenebras amarū
dulce: dulce amarū arbitrat̄. Unū mir-
ratū cuz felle mixtum suspectū est mihi
p̄ eo qđ tu ex eo bibere noluisse: forte qm̄
acerbitatem inuidie et nequitię crucifix-
orum tuoꝝ indicabat. Tue quoqꝫ viuifi-
ce mortī famulum cōfigura faciens i me
vt moriar quidem peccato fm̄ carnem:
viuam aut iusticie fm̄ spiritum. Et
autē integram crucifixi ymaginem por-
tare me glorię illi⁹ quoqꝫ qđ p̄ mortē
tuā insatiabilis malicia in te exercuit in
me similitudinem exp̄me. Ulneret cor
meum viuax et efficax sermo tuus et pe-
netrabilior omni lancea acutissima: et p̄-
tingens vsqꝫ ad interiora anime mee p̄-
ducat ex eo tanqꝫ ex dextro latere vite
sanguinis et aque amorem tuum domie
et fratrum meorū. Postremo et mūda sin-
done p̄me stole sp̄m meū: inuolue i qua
requiescam ingrediens ad te in locū ta-
bernaculis admirabilis et abscondas me
donec p̄transcat furor tuus. Die autē
tercio post diem laboris post diem sim-
plicis glorię mane p̄ma sabbati p̄petui:
inter filios tuos me indignū resuscita.
vt in carne mea videam claritatem tuā
et adimplear leticia vult⁹ tui. O salua-
tor meus et deus meus veniat oro tem-
pus: vt quod nunc credo reuelatis tan-
dem oculis aspiciam: quod nunc spero
et a longe saluto apprehendam: qđ nunc
p̄ virib⁹ meis desidero vlnis aie ample-
cter: et de osculer et i amoris tui abyssos to-
tus absorbeam. O saluator me⁹ et dñs me⁹

Sed nūc interz benedic anima mea do-
minum saluatorem tuū: z magnifica no-
men eius quod est sanctū: z sanctissimis
delicijs plenū. **O** q̄ bonus z suavis es
domine iesu aīe querēti te. **O** iesu redē-
ptor captiuoz: saluator pditor: spes ex-
ulum: laborantiuz fortitudo: angustiatū
spūs. latitudo anime lacrimose: z p^o te
in sudore currentis dulce solatium: z su-
ave refrigerium: corona triumphātium
vnicus merces z leticia oīm supnoz ci-
uiū yberamus fons oīm gloriarū inclita
ples summi dei. **Sū**me deus te benedi-
cāt oīa que in celo sunt sursum: z que i ter-
ra deorsum: qz magnus es tu z magnuz
nomen tuū. **O** immarcessibilis decore ex-
celsi: z purissima claritas lucis etne vi-
ta oīm vitam viuificans: lux oīe lumē
illuminans z conseruans in ppetuo splē-
dore: mille millena milia luminū fulgē-
tia ante thronum diuinitatis tue a pmez-
uo diluculo. **O** eternuz z incessabile cla-
rum z dulce pfluuium fontis abscondi-
ti ab oculis nostris: qui solis ortum nes-
cit: fundo caret. cētū scriptōis terminū
nō habet: nihil p̄urbationis admittit.
Erucauit te cor dei altissimi de sue p̄fū-
ditatis in penetrabili abyssō: vita vitaz
lux lucem: deus deū: eternus eternū: im-
mēsus immensum: ac per omnia sibi coe-
qualem z de plenitudine tua omnes acce-
pimus. **Tu** enī largissime fōs omnis bo-
ni septemplex gratie p̄ciosum lumē in-
q̄ p̄ssime spiritus. **Dē**p̄cor vt si qua p
fragilitate in veritate maiestatis tue mi-
nus intellexi: z in p̄ceptis dñicis intelle-
cta p lasciuia carnis neglexi: tua visita-
tōe illustrare digneris quibus ea decen-
ter z mihi necessarie corrigam: meq; er-
roris p te misceco: diem psequar vt p te
cū in piculoso huius vite pelago in
auxiliū aduocauī sine naufragio adop-
tatum p̄bennīs regē licetū pducā.

Terz q̄ pater clementissimē p̄cto vt
qui me p̄mitt^o creasti: per passionē vnīs

geniti tui recreasti quicquid ad laudem
tuam p̄tinet me cogitare facias: amare
Sed quia fragilis sum: nec possūz p̄fice-
re: sedula tamē deuotōe cōcedas me stu-
dere vt redemptōis ac saluationis tue
grām cōsequar. **E**t quicquid deinceps opis
agā: ex tua z p tuā z i tua grā ad laudes
tuā totū pūēre facias meq; deinceps tue
re a peccatis z in bonis opibus validio-
rem esse p̄cipias: z vt q̄ diu i hoc corpus-
sculo viuā aliqd seruiciū tibi sp exhibeā
post exitum xō aīe mee a corpe veniam
oīm peccatoz cōsequi: z vitā eternā me
p̄cipere cōcedas. **P**er eū qui tecū viuit
z regnat per omnia secula seclorū. **Amē**
Incipit p̄fatio b̄i anselmi ep̄i i exposi-
tionē euangelij **I**ntrauit iesus in quod-
dam castellum.

Intrauit iesus in quoddam ca-
stellum: **Q**uid ad gloriosam dī
genitricē lectio ista p̄tineat vt i
festiuitate eius legat̄ pleriq; solent q̄re-
re. **E**ū qd ego sentirem i cōuentū frat̄z
put potui vulgariter iam plus exposui
z quia quod dixi auditorib^o placuit: di-
cta litteris mādare z ab eisdem dñis ab-
batib^o wilhelmo viscanēsi arnolfo rwar-
nensi iussus: imo coactus sū. **Q**d idō di-
xi vt exposuicula ista tanq̄ a p̄sūptuo-
so edita nō displiceat: qm nō p̄sumptio
sed obediētia edidit. **I**n nūc q̄ oraciun-
culā istā salua fide ac sine p̄iudicio meli-
oris ad laudē eiusdē virginis z m̄ris iesu
humiliter scribere aggrediar

Explīcit p̄fatio

In illo tpe **I**ntrauit iesus in qd-
dam castellum: z mulier quedā
martha noīe excepit illū in do-
mum suam.

Omelia lectōis eiusdē b̄i anselmi ep̄i
In sc̄ptura sacra res vna z eadē
eiusdē locutōis inueniūt diūsa
significare: sicut leo: bedus: ag-
nis: aqua: vlt etiam sol: z alia mltā. **E**st
enī leo de tribu iuda: z ē leo qui circūit

¶ Omelia

querēs quem deuoret. Est hedus emis-
sarius qui peccata nra portauit se hedus
a sinistris qui damnatur. Est ignis quē
dñs misit in terras: et quē dñs vult vt ar-
deat: est ignis qui sup impios cadit: vt
non videant solem. Est aqua cuius flumi-
na fluūt de ventre credentis: est aqua cuius
ius tempestas nō nos demergat. Est sol
iusticie qui nos illuminare solet: est sol q
nos viat per diem: licet ergo castellum
als malū significet: vt illud de quo dici-
tur. Ite in castellum qd contra vos est.
vbi plane manifestatur qd significet ta-
men hoc castellum in qd intrauit Iesus
singulariter intemeratam virginem ei-
us iesu genitricem salua scripturarū reglā
p similitudinem accipimus. Castellum
enī dicitur quelibet turris et murus in cir-
cūitu ei⁹. Que duo sese inuicē defēdūt:
ita vt hostes p murum ab arce: et a mu-
ro p arcem arceant. Huiusmōi castello
nō incongrue virgo maria assimulatur.
qm virginitas mentis et corporis ita qua-
si murus vndiq; vallauit vt nullus vn-
q; libidini esset ad eam accessus: nec sen-
sus eius aliqua corrūperent illecebra.
Et quia virginitatē cū libido nō possit
solet impugnare supbia est in eadē vir-
gine turris humilitatis: quia muro vir-
ginitatis oēm repellit supbiam: et q; hu-
militatem cū supbia nō possit: solet im-
pugnare libido muro virginitatis a tur-
re humilitatis oēm repellit libidinem.
Ita hec duo murus vitz virginitatis et
turris humilitatis ab alterutro munien-
tur vt nūq; in humili virgine fuerit: nec
supbiā virginitas: nec inqnata humili-
tas: sed sp in eadē pmanserit et humilis
virginitas et virginalis humilitas. Qu-
is aut quod dicit ita verū sit: vt nihil
verius fides christiana credere possit.
¶ Ponamus tamē aliqua de euāgelio ei⁹
virginitatis et humilitatis testimonia.
Quippe cū ab angelo filius ei⁹ pmitte-
ret respōdit. Quomodo fiet istud qm

virū non cognosco. Si cuilibet virgini
desponsate in animo suo disponenti nu-
bere diceret filiū habebis: nō miraretur
neq; interrogaret quō istud fieret vt pu-
ta que se desponsatā et in primo nuptu-
ram sciret: et a viro grauidari vsu natu-
re speraret: hec aut nō immerito mirata
est: et quomodo fieret qd pmittebat scil-
citata qm quis desponsatā tamē se nū-
q; nupturam neq; vix cognitā certissi-
me sciebat. Hec de virginitate. de humi-
litate dō dicēdū est: q; cum ab angelo sa-
lutareretur: mater dei eligeret: quō fieret
salua virginitate: cui tñ timebat doce-
ret: benedicta sup om̄s mulieres p̄dica-
retur respōdit. Ecce ancilla dñi. et i alio
loco. Quia respexit humilitatez ancille
sue. O sublimis virgo mater dei. O m̄
humil ancilla dei. Quid sublimi⁹ eē pos-
set. quid humilius de se sentire posset?
Sūt qui castellum hoc magdalum esse
arbitrant: a quo maria magdalena cog-
noīatur. Quod si verum est p̄dicte int̄-
pretatōni famulat. Ad magdalum enī tur-
ris dicitur: et humilitati p̄paratur. Hic
vero nō noīatur sed tñ quoddā dicitur
qd indiscussū p̄terire nō debemus. Qd
idē singulare castellūz fuit virgo maria
Quis enī et multe alie murū virginita-
tis habeant: et turrim humilitatis: idē
et x̄gines sint et humiles: tamē salua vir-
ginitate: m̄fes esse nō p̄t: neq; filios ge-
nerare: q; ista sola fecit. et ideo castellum
hoc quoddā idē singulare merito dicit:
q; ista singulariter et mater fuit et virgo
q; nulla alia est potuit vel poterit. Vlex
cōcedam⁹ aliqua et m̄fem eē et virgiem:
quis sit impossibile. Etia sic maria vir-
go singularis erit: q; vniciū dei filiū ge-
nuit: q; sicut ē vnici⁹ vnico p̄f: ita ē vni-
cus vnice m̄f: et ideo etiā si virgo pari-
as: nulla vel eūdē vel talē generabit ali-
um. Est ḡ castellū qddaz in qd intrauit
iesus. Porta vero p quā intrauit ē fides
¶ Et enī credidit p̄fecta sūt a dño que ei

ab angelo dicta sūt: sicut ait ad eā elyza-
beth. Nec q̄ iesus intrauit castellū hoc.
violatum est iesus enī saluat nō violat.
cōfracta solidat: nō solidata cōfringit.
Scdm nomē ei⁹ ita ⁊ opus eius. Et mu-
lier quedam martha nomie excepit eum
in domū suā: ⁊ huic erat soror noīe ma-
ria. Due iste sorores sicut p̄fēs sācti ple-
nissime nobis exposuerūt duas in sācta
ecclesia vitas designant: martha scilicet
actiua: maria cōtēplatiua. Ista laborat
ad exhibēda indigētia omnia humilitatis
officia: illa vacat ⁊ videt quoniam deus
est. Ista circa exteriora occupat: illa in-
teriora cōtemplat. Sicut enī mater dei
est singularis: ita ⁊ istarū vitarū effect⁹
quaz iste sorores typū tenēt in ea extitit
singularis. Nunq̄ in aliq̄ p̄sona: imo in
oībus sicut martha opata ē: nūq̄ alias
sic. Maria cōtemplatōi vacauit. Nun-
q̄ illa vel hec alias quod suū est sic exhi-
buit. Cū marthā vel mariā dico eoz sig-
nificata intelligo. Sed iā videam⁹ acti-
onem huius marthe. deinde cōficiamus
cōtemplationē huius marie: ⁊ vt plani-
us id faciamus: quod aliq̄ p̄ marthā ope-
rant: ⁊ quod est ista opata cōferamus.
Alij hospitem quemlibet i domo sua su-
scipiūt: ista nō quemlibet s̄ p̄pūm dei fi-
lium q̄ nō habet vbi caput reclinet: non
in domo: s̄ in vtero suscepit. Alij nuduz
quēlibet veste mutabili atq̄ corruptibili
vā libet p̄posita apiūt: illa v̄bū dei i ea
dē x̄gica carne i vnitāte p̄sone assūpsit
q̄ sine fine icōmutabil atq̄ icorruptibil
p̄manebit. Alij quēlibet esuriētē ⁊ sitien-
tem cibo vel potu exteriori reficiūt: ista
deū ⁊ hoīem humanitus indigētē non
solū exterioribus cibis vel potibus pa-
uit: verū etiā suo lacte aluit. Et vt breui-
ter illa sex misericordie opa p̄curramus
que cū vni ex minimis suis fuit deus si-
bi facta cōfiter ista nō quēlibet ex mini-
mis: sed summū dei filiū suscepit: nudū
carne vel etiā pannis opuit: esurientem

pauit: sitientem lacte potauit. infirmuz
p̄ infantia ⁊ iacētē nō solū visitauit sed
etiā balneando: fouēdo: liniēdo: gestan-
do frequētauit: vt merito de ea dicatur
martha satagebat circa frēq̄ns ministe-
rium p̄prehēso ⁊ crucifixo q̄si in carcere
posito affuit sicut scriptū est. Stabat iux-
ta crucē iesu mater eius. Inter hec autē
turbabat ⁊ sollicita erat cū fugeret i egi-
ptū a facie herodis qui suū talē filium a
deo p̄sequebat: vt multos suspecte eta-
tis pueros occideret. Turbabat cum vi-
dens insidiantes ⁊ mortē ei inferre moli-
entes cognoscerz: ad vltimū turbata est
valde ⁊ iuxta symeonis vocē suam ipse
us aiām p̄transiit gladius cū vidisset su-
um talem filiū cōprehēdē ligari: flagella-
ri: cōspui: spinis coronari: derideri: cola-
phizari: mozi: sepeliri. Unde ei cōgruit
quod diciē. Martha martha sollicita es ⁊
turbaris erga plurima. Nemo dubitat
quod beata maria filium suū vellet libe-
rari de omni tribulatōe ⁊ seipam in turba-
tione adiuuare a diuinitate: qm̄ eidem
filio in esse sciebat p̄ theoricaz q̄ est pars
marie: hoc est q̄ martha p̄querit q̄ eam
soror reliquerit ministrare solam: ⁊ eius
auxiliū in ministerio flagitat. Nec de p̄-
te marthe. Porro de parte marie q̄ opti-
ma predicat q̄ta vel qual in b̄tā maria
fuerit q̄s digne loq̄tur. Si talis est vt di-
ximus: imo q̄ melior est q̄ diximus: in
b̄tā maria ps marthe q̄ tamē a dño non
laudat: sed tamē nō vitupat: qualis est
ps quā optimā maria elegit q̄ sic lauda-
tur vt ab ea nō ditauf auferri. Q̄ mag-
na multitudo dulcedinis dei fuit in bea-
ta x̄gine: qm̄ spūs sanctus sup eam ve-
nit: ⁊ virtus altissimi obumbravit: ⁊ de
eodē spū sc̄tō cōcepit. Quid de deo nō
sapiebat in q̄ sapiētia dei latebat: ⁊ i cui-
us vtero corpus sibi aptabat. Christus
est vt ait ap̄ls: virtus ⁊ dei sapiētia: q̄ i
eo sūt oēs thezauri sapientie ⁊ scientie
absconditi: christ⁹ autē i maria. Ergo dei

Epistole anselmi exhortatorie

ut et sapientia et omnes thesauri sapientie
et scientie in maria: hec non tamen ad pedes
sed et ad caput domini sedens audiebat verbum
ex ore eius: hec conseruabat omnia verba an-
gelorum et pastorum vel maiorum necnon ipsius
filij sui conferens in corde suo. Nemo vn-
quam sicut ista gustauit quam suauis est domi-
nus. Inebriabatur ab ubertate domus eius
et torrens voluptatis eius potabatur. Nec
mirum quoniam apud eam imo inter erat fons vi-
te de qua manabat tanta perfectio vtriusque
vite. Circa plurima vero martha occupa-
batur: circa vnum enim maria delectabatur: quia
vnum est necessarium plurima auferuntur:
vnum manet singulariter igitur partem maria
elegit: sed pars marthe ei auferatur. Nam enim
non erit sollicita ut ministraret ei sicut pue-
ro cui omnes ordines angelorum ministrant sicut
domino. Nam non turbabitur fugiens in egyptum
cum eo a facie herodis quia ipse ascendit in ce-
lum: et herodes descendit in infernum a fa-
cie eius. Nam non turbabitur erga plurima que
fecerunt suo filio iudei quia omnia subiecta sunt
ei. Nam filius marie a iudeis vel militi-
bus non flagellabitur: nec occidetur: quia resur-
gēs iam non morietur: mors illi ultra non domina-
bitur. Pars autem marthe ei auferatur: sed bo-
no suo. Pars vero marie ei perficietur que non
auferetur ab ea. Exaltata est enim super cho-
ros angelorum repletum est in bonis desi-
deriis suis: videt deum facie ad faciem si-
cuti est: gaudet cum filio in eternum: hec est
pars optima que non auferatur ab ea: cuius
et nos participes sumus et meritis et precibus
eius. Per iesum christum filium eius qui viuus et
regnat cum deo pater in unitate spiritus sancti
per omnia secula seculorum Amen. Explicit omelia

Epistole domini Anselmi archiepiscopi cantu-
ariensis exhortatorie ad suum auunculum
habite.

Eruus seruo
ruus dei in beccesi monasterio
emanentium frater Anselm
fratri dilecto: filio desiderato: helmado

bene incepta feliciter perficere. Benedictus
deus a quo omne datum optimum: et omne
donum perfectum descendit: qui auertit oculos
tuos ne videantur vanitates: et erexit animam
tuam ad sequendam veritatem. Restat igitur
mihi desiderate ut sedula sollicitudine per-
tractes: quia nemo mittens manum ad aratrum
et respiciens retro aptus est regno celorum.
Antiquus enim hostis tanto enixius non ces-
sabit multimodis te calliditatibus inuade-
re quanto te videt studiosius laqueos eius vel-
le euadere. Sepe namque reducet ante me-
tis oculos quam delectabilia sint ea in quibus
solitus es conuersari: ut continuo subinfe-
rat quam difficile sit assueta voluptate care-
re quia sit impossibile in quadam austero ri-
gore et rigida austeritate tota etate perse-
uerare: quatenus ex memoria assuete de-
lectationis plus horreat animus sobrie-
tatem vite sublimioris: aliqui sub specie di-
cretionis fingit se salubrius tibi: quam pro-
posueris consulere: ut scilicet prauitatem dese-
rens in clericali proposito religiose viuere
do velis persistere: ut per vite correctionem
animam tuam possis saluare: nec per indi-
cretionem subeas onus quod non possis
portare. Quod si te ab intentione perfec-
tionis vite nullatenus auerti posse cogno-
uerit quasi tecum ire approbando propositum
se stimulabit: sed iuxta etiam laqueos po-
nere multimodos non cessabit. Alii quidem
hinc oblata oportunitate peccandi illinc sti-
mulante temptatione suasionem callidus ad-
det huiusmodi. Tam bonum est quod decreui
sti facere ut quolibet immensitatem pec-
catorum possit destruere. Interius ergo satisfacere
voluntati tue cur hesitas: cum cito si-
ue multa siue pauca peccata sint pariter
delenda non dubitas. Aliqui vero taliter
conabuntur decipere. Bonum quidem est quod vis
facere sed non oportet si nisi cum te pesce-
re lasciuia iuuenili: quod pondus illius regu-
laris censure non tolerat ipsa maturitas
etatis religiose grauitati se contemperat
et si viderit te ita imbecillum ut impe-

diri tua possit intentio: si manifestetur: omnino conabitur: ut his a quibus retie-
ri aut vi aut amore aut aliq̃ psuasione pos-
sis: q̃libet occasione publice. Promit-
tet etiā q̃ si bonū qd̃ intendis aliq̃tum
differre volueris: multo fructuosius at-
q̃ vtilius facere hoc poteris et plurioꝝ
salute quos tecū attrahes et cōmodo pe-
cunie mōasterio p̃ future q̃ vndiq̃ col-
liges qd̃ est q̃ te leuitate et incōsiderata
acceleratōe temptabit arguere: q̃ te nō
solum p̃mittendo: sed et pignus p̃mit-
tendo indissolubili voto voluisti p̃strin-
gere: cū nihilomin⁹: et fortassis meli⁹ ad
ip̃m libera posses volūate p̃ficere. Ad
hec om̃ia carissime quid respondendū
sit vellē aliq̃to diffusi⁹ scribere: nisi lex
epistole cogeret me breuitatē nō excedē
Breue igit̃ et vix amici tui suscipe p̃tra
ista cōsiliū. Qui putat voluptate sc̃li
carere: et in exercitio pseuerare x̃tutū ni-
m̃s austerū et impossibile nūq̃ gustabit
q̃tum sit nō seruire sed impare vitis p̃
amore et spem celestis regni laudandū
et delectabile. Qui putat melius sibi eē
in habitu clericali religiose viuere q̃z s̃b
ire monachice vite: pondus imptabile
cōsideret p̃ totū mūdū q̃nta hylaritate
vtriq̃ sexui om̃i etati: om̃i generi hoim
sit pondus illud cātabile. Sciat etiam:
q̃ valde difficult⁹ est intra seculares per
liberā voluntatem q̃z intra claustrū mōa-
choꝝ sub disciplina custodire vite sanc-
titatē. Nō dico nūc q̃ p̃positū vite inter
oēs vitas altiozem gradū cōtingat hu-
militatis quē altio: seq̃tur exaltatio: nisi
q̃ nullus vt melius viuatur monachi. p̃-
positū deserit: et oē genus hominum ad
monachitā vitā vt magis dō p̃pinquet
cōcurrit. Qui peccatis addit peccata:
q̃ peccatoꝝ hoim expectat remissionē
amādo pct̃i p̃bat se nō amare: et ideo
nō mereri peccatoꝝ absolutionē. Qui
differt in futuram et forsitan nō futuraz
etatē suā vitā corrigere: certū bonū di-

mittit p̃ dubio et cōtemnēdo qd̃ perdit:
p̃bat se nō amare qd̃ expectat: et meret̃
nō accipe. Qui certus nō est se tante eē
cōstantie: vt nullo mō possit flecti a bo-
no p̃posito: oino celet bonam volūtatē
vt nō nisi cū in opus exit appareat i pu-
blico. Qui bonū qd̃ vult facere vt meli-
us fiat differt: bonū est si melius certū
est. Si melius bonū dubiū est: et p̃de-
re minus bonū: min⁹ est damnosū et in-
recupabile: cōsiliū est vt acceleret facere
bonū minus: ne minus expectando ma-
ius nō faciat maius nec minus. Qui iu-
dicat leuitatē voco se ligare ad faciēdū
quod bonū est vt iā non sit liber ad non
faciendū: iudicet doctorē leuitatis illū
q̃ dicit: vouete et reddite. Nullaten⁹ enī
rephendendus est: qui quod bonū ē vo-
uit: sed qui nō reddit quod vouit. Certū
quippe est: quia q̃ bene vouet: ip̃so voto
deo placeat. Qui ergo aliquid boni vo-
uit nō peniteat q̃ fecit vnde deo place-
at: sed festinet reddere qd̃ vouit: vt pl⁹
placeat. Hec fili carissime cōsilia: has cō-
solationes in p̃senti maxime tibi necessa-
rias iudicauī: hec paterna sollicitudine
ego quem patres et cōsiliariū nō me vo-
luntate: sed tua volūate elegisti dicta-
ui. Hec interim reminisci nō desinas: do-
nec quod deo inspirante vouisti: ip̃o ad
iuuātē perficias. Vale desiderate cordi
meo et festina satisfacere de te desiderio
meo qd̃ vtinā facē placeat oipotēti deo
Item alia eiusdem de contemptu se-
culi: et eterni desiderio regni.

Omnino et amico carissimo Ihu-
goni incluso: frater anselmus
dictus abbas becci: a malis ex-
cludi: i bonis includi. Duo viri layci nu-
per ad me venerūt: dicentes se a vestra
dilectōe missos: quatenus ex nostra ex-
hortatione aliquid assumerent: vnde se
ad patrie celestis amorem ascenderent.
Per quos etiam vt referebāt postulasti
vt aliquid a me breuiter scriptū accipe:

De contemptu seculi

retis, unde seculariū hoīm mentes vos
adēitū ad huius seculi cōtēptū: z etnī
regni desiderū incitaretis. Qd tāto me
lius p vos efficere potestis q̄to liberiū
hauritis vite dulcediem celestis. Nam
quod ego quasi a longe intueor vos gu
stu sentitis: z ego qd mēte ieiuna ore ru
mino: vos cordis affectu glutitis. Qd
enī ego de sacte vite rectitudine vtcunq;
intelligo: vos operibus tractatis: z qd
ego vtcūq; loqui possū vos faciēdo gu
statis. Quātq; ergo satur suavius q̄ ie
iunus eructat: tāto dulcius vestra com
monitio quod persuadere nititur incul
cat. Sed quonā vestre aliquid negare
nequeo voluntati: q̄uis hoc quod a me
petitis in latitudine sancte scripture mul
to melius inueniatis: tamē dicam aliqd
fm peritōem vram ne me velut eius cō
temptorē arguatis. Sic itaq; aliquem il
litteratum z q̄ altiora nō possit cape ad
beatitudinis eterne desiderū existimo.
posse mutari: frater carissime regnū celo
rum clamat deus se habere venale. Qd
quidē regnū celoz tale est vt eius beati
tudinem z glām: nec oculus homis mor
talis possit videre: nec auris audire: nec
cor cogitare vt tamē aliquomodo illud
possis cogitare: q̄squis ibi regnare me
ruerit q̄cqd ipse volet: hoc erit in celo z
in terra: quicquid dō nolet: nō erit in ce
lo nec et in terra. Tanta enī erit dilectio
intra deū et eos q̄ ibi erūt z intra seipos
inuicē: vt oēs seinuicē diligant: sicut se
ipos: sed plus amēt oēs deum q̄ seipos.
Et ppter hoc nullus ibi volet: nisi quod
deus: z qd volet vnus: hoc volēt oēs. z
qd vnus vel oēs: hoc ipm volēt deus.
Quapropter quicqd vnusquisq; volet
hoc erit et de seipo et de oibus alijs z de
tota creatura et de ipo deo. Et sic singu
li erūt pfecti reges: qz quod singuli vo
lent hoc erit: z oēs simul cū deo vn⁹ rex
z quasi vnus hō. qz oēs vnū volent: et
quod volent erit. Hanc mercedē clamat

deus de celo se habere venalem. Si q̄s
querit: quo p̄cio: respōdet illi. Non in
diget terreno p̄cio qui vlt dare regnū
in celo: nec aliq̄s potest deo dare qd nō
habeat: cuius est totū quicquid est. nec
tamē dat deus tantā rem sine omī p̄cio.
quia nō dat illam nō amātī. Nemo enī
dat quod carum habet: illi cui carum nō
est. Quō ergo deus tua re nō eget: nec
dare debet tantā rem contēpnenti ama
re illam nō querit nisi amorem sine quo
dari nō debet. Da ergo amorē: z accipe
regnū: ama z habe. Deniq; quonā reg
re in celo nō est aliud q̄ sic glutinare cū
deo z cū oibus sanctis angelis: z hoīb⁹
p dilectionē in vnā voluntatē: vt oēs
vtant̄ simul vna potestate: ama deū pl⁹
q̄ teipm: z iam incipis tenere qd ibi p
fecte vis habere. Concorde cum deo et
hominibus: si tm̄ ipi a deo nō discordēt
z iam incipis cū deo z cū oibus sacis
eius regnare. Itā fm qd tu cōcordabis
mō cum deo z cum hoīb⁹ in volūtate
illoz: concordabit tūc deus z oēs s̄c
cti tecum in tua voluntate. Si ergo vis
esse rex in celo ama deū z homines sicut
debes z mereberis esse qd optas. Hunc
amorē non poteris habere pfectum nisi
euacuaueris cor tuū ab omī alio amore.
Quippe sic est de corde hominis z de h
amore quō de vase et oleo. Nam sicut
vas q̄nto magis habet aquam aut aliū
similem liquore tanto minus capit oleū
ita cor in q̄tū occupat alio amore: intan
to excludit istū. Est aliud: quia sicut fe
tor est prius odor z tenebre luc: sic oīs
alius amor huic amorī. Sicut igitur cō
traria nūq; simul integre cōueniunt: sic
nec iste amor cum villo alio amore i vno
corde. Hinc est q̄ qui cor suū implent dī
lectōne dei z primi nihil aliud volunt:
nisi quod deus vult: aut quod vult ali⁹
homo tm̄ si nō sit cōtra deum. Hinc est:
q̄ instāt orōibus z celestibus colloquijs
z cogitationibus: quia dulce est illis de

considerare deum: et loqui et audire: et cogitare de illo: quem multum amat. Hinc est quod gaudent cum gaudentibus: sicut cum fleantibus: misereantur miseris: donant indigentibus: quia alios homines tanquam se ipsos amat. Hinc est quod contemnunt diuitias: potestates: voluptates: et honorari et laudari. Qui enim hec amant: sepe faciunt aliquid contra deum et contra proximum. Sic enim ex his duobus preceptis vniuersa lex pendet et propheta. Qui ergo vult illum amorem habere perfecte qui regnum celorum emittit: amet contemptum: paupertatem: laborem: subiectionem: sicut sancti viri faciunt. Sic enim qui se humiliat exaltabitur. Breuiter hec vobis carissime sicut postulastis dixi: sed in horum expositione prudentia vestra multa proficiet potest: quam dixi Si tamen de plenitudine beatitudinis eterne a me aliquid latius dictum sanctitas vestra legere voluerit in fine libelli mei qui psallogion appellatur ubi de plenissimo gaudio tractavi: reperire hoc poterit. Valete et orate pro me. Idem de sacramentis ecclesie quod vno modo sunt ubique. Sed diuersis modis in diuersis locis tractantur.

Domino et amico walerando gratia dei. Huwenburgeni venerabili episcopo. Anselmus seruus ecclesie cantuariensis. Salutem. Seruitium: orationes dilectionis affectus. Gaudeo et gratias ago deo quod sicut scribitis glorificat eum in vobis catholica ecclesia: quam in vestra imitatione diuine bonitatis appareat gratia et dei pape pascalis amicitiam habetis et familiaritatem ut iam mihi liceat vestram amabilius salutare sanctitatem. Quod vestra sublimis humilitas me compati minime: et vocat morem: non in me accipio: quam nihil in me: cur hoc dici de me debeat intelligo. Non tamen debeo esse ingratus vestre benignitati quod hoc facit abundantia vestre erga me voluntatis. Solem enim sepe sentire meliora de his quos diligimus quam ipsi mereantur. De laude igitur que ad me non pertinet cor meum non

gloriar. Sed de dilectione que semper amanda est gratias agendo letatur. Querit vestra reuerentia de sacramentis ecclesie quomodo non vno modo sunt ubique: sed diuersis modis in diuersis locis tractantur. Utique si per vniuersam ecclesiam vno modo et concorditer celebrarentur: bonum esset et laudabile. Quoniam tamen sunt multe diuersitates: que non in summa sacramenti neque in virtute eius aut fide discordant: neque omnes in vna consuetudinem colligi possunt: estimo eas potius in pace concorditer tollerandas quam discorditer cum scandalo damnandas. Habemus enim a sanctis patribus: quod si unitas seruatur caritatis: in fide catholica nihil officit consuetudo diuersa. Si autem querit unde iste nate sint consuetudinum varietates nihil aliud intelligo quam humanorum sensuum diuersitates. Qui quis in rei virtute et veritate non dissentiant in aptitudine tamen et decetia administrationis non concordant: quod enim vnus aptius esse iudicat. alius sepe minus aptum existimat. Neque in huiusmodi non consonare puto ab ipsius rei veritate exorbitare. Nam quod alij in sacrificando corpe et sanguine domini singulas cruces singulis faciunt ab initio in causatione alij solummodo singulas singulis ubi singillatim nominatur panis vel corpus: et singillatim calix vel sanguis ubi de oblatio vel hostia nominatur: vnam crucem ambobus faciunt. quoniam sicut vnus est christus qui seipsum obtulit pro nobis: ita vna est oblatio et vna hostia in pane et vino quod offerimus: non video istos magis in hoc discordare a christo qui singillatim utique benedixit quam omnes illi discordant: qui calicem post cenam non sacrificant sicut christus fecit: neque semper ad vespem sicut christus fecit et qui vtrumque simul vno nomine vocant: oblationem vel hostiam quod christus non fecit. unde possumus colligere: quod a nobis inuicem in huiusmodi actione: seruata rei veritate possumus esse dissimiles. siue reprehensione cum ab ipso auctore ipse

Epistola exhortatoria

huius sacrificij simus diuersi sine offensa
ne. vbi autē dicimus hec dona: hec mūe-
ra hec sacra sacrificia: siue singillatim pa-
ni et vino singule cruces assignent: siue
vna cruce duo simul sanctificent nō vi-
deo in hac diuersitate reprehensibile di-
scordiam nisi qz forsitan cōuenienti? am-
bo vna cruce notant: sicut vno verbo
benedictionis sanctificant. Cū enī plēs
hoīes aut diuersas res simil' benedicim?
nō singulis singulas cruces reddimus:
sed oībus vnā crucē sufficere credimus.
Qz nōnulli ab initio calicē operiunt
quidā corpali alij panno cōplicato pp-
ter custodiam mūdiciē: nec nudū dimit-
tūt calicē sicut christus nudus crucifix?
est: vt sic significat' osideret se mūdo re-
uelatū nō magis intelligo eos debere
rephendi pp-ter nuditatē xpī q nō signi-
ficat' ab illis i sacrificiō qz quia nō de-
mōstrant i eodē sacrificio cū ē crucifix?
um extra ciuitatē extra domū: et sub nu-
do celo. Que tamē magna nō carent ra-
tione. Nam xpūs qui passus est p nobis:
nobis relinquēs exemplū vt sequamur
vestigia ei?: i his quoqz dedit nobis ex-
emplum pp-ter iusticiā sustinēdi incōpa-
rabilem cōtemptū et paupertatē. Adeo ei
cōtemptui habitus ē et execrabil' iudica-
tus vt nec mori dignus haberet inf ali-
quam hoīm habitationē: neqz inter ho-
mines nisi inter execrables: neqz sub te-
cto aliq nisi sub celo. sub q eijci nō potu-
it: vt fm pphetam obprobriū hoīm et
abiectio plebis estimaret'. Paup xō ita
fuit vt veniēs in mūdū nō in sua sed in
aliena domo nasceret: et notus pp-ter ino-
piam loci in pseprio brutoz aialū pone-
retur: et viuēs in mūdo nō haberet vbi
caput suū reclinarēt: nec moriens vnde
nuditatē suam tegeret: nec mortuus vbi
inuolueretur: nec sepulcrū aut locū vbi
corpus mortuū collocaret'. Que omnia
magis sūt viuēdo p effectū: cū ratio exi-
git imitāda qz p nuditatē sacrificij nudi-
tas christi significāda. Neqz coniectare

possum cur potius curandū sit ne pāno
operiat' sacrificiū quia xpūs nud' passus
est: qm nec sub tecto v' intra ciuitatē fiat:
qm xpūs sub nudo celo extra ciuitatem
passus ē. Si autē vsus nō habet vt extra
tectū fiat pp-ter pturbationes aeris: si-
milis cā videt' vt calix i sacrificiō nō
discoopiā pp-ter quasdā q ptingē pnt
incōmoditates. Tutius itaqz et diligen-
tiue puto vt calix ne aut musca aut ali-
quid indecēs in illū cadat: qd sepe cōti-
gisse cognoscit: opiat': q discooptus cō-
tingētib' immūdicijis exponat'. Hec sa-
pientie v're p meo sensu nullius meliorē
rōnem respuens respōdeo. De his qui
sacrificāt de fenuētato misi vobis olim
quandā eplām. Idē hortat' amicitū
vt pset qd sit finis: et in fine qz fructus
quidē primum: et ecōtra que sit expecta-
tio mūdi gloriā conculcantium.

Domino fratri amico hērico ff' an-
selmus abbas becci bone volū-
tatis pfectōem et effectū. Bēdi-
ctus de' in donis suis: et scūs i oībus
opibus suis: q v're dilectioni tm de nro
desiderio pp-ter qd iūstis cōcessit effice
quē oram' vt qd deest adhuc d' voto no-
stro et de v'ro mercede dignet' perficere.
De q re nrm cōsiliū p frēs nros mando
de grā et dilectiōe ducis de q scripsistis
mibi mltum gaudeo: et pea deo et illi et
vobis gratias ago. Quod etiā illi p lit-
teras facere cogito: cū nūcj v'ri sicut au-
diui cōstitutū ēē ad illū redibūt. Et qm
nescio si hoc necesse erit fieri añqz redeā
cū pus poteris mādare mibi pnomē ei?
et noīa vxoris et filioz ei'. Solū enī no-
men eius teneo qvital' vocat'. Sed qm
dulcis mibi v'ra dīlctō sic me sibi sua p-
bitate pglutiauit: vt idē de vobis qd de
me desiderat cor meū: vñ eā spē magnā
ex v'ris f'monib' pcepi: nō p't meas mea
descere donec ipm desiderū meū de vo-
bis satiet'. Quis igit null' sermo suffi-
ciat mibi donec deus quod opto perfici-
at: pauca tamē qz nō nescienti loquor

phoc ipso amica familiaritate cōmemo-
ro. Pensa igitur dulcis amice: quālibet
mundi gloria potius fueris: quid sit fi-
nis: et in fine quis fructus. quid premiū
et ecōtra quā sit expectatio mūdi glām cō-
culcātū. Si dicis nō solū monachi ad sa-
lutē pueniūt: verū est. S; qd certi? qui al-
tius illi qd deū solū conant amare: an il-
li qd amorē dei et amorē scēi volūt copu-
lare. Sed forsītā dicet aliq; qd et in ordi-
ne monachorū est piclm. Hō qd hoc di-
cit qre nō cōsiderat qd dicit. Rationa-
lis natura: an est hoc rationabile cōsiliū
vt qd vbiq; est piclm: ibi eligas manere
vbi malus ē piclm. Deniq; si ille qd solū
deū nitit amare seruat ppositū vsq; i fi-
nē: certū ē salus. Si xō ille qd mundum
vult amare nō deserit suū ppositū ante
finē aut nulla aut dubia aut minor ē sa-
lus. Et certe satis pbat qd nullatenus aut
parū aliquod bonū diligit. qd illud vbi
certi? et meli? cognoscit nō eligit. s; mlti
dicūt. Grauius irascit de peccātū mōa-
cho qd alio: qd de pposito altior cadit.
hoc verū est qd diu cadit i pctō. S; certe
benignus et fāliarior suscipit de mōachū
penitētē. si ad suū ppositū redit qd non
monachū qd ad idē ppositū non venit.
Plus nāq; placet deo etiā p graue pec-
cātū: cui ppositū est et an et p qd maius
habere nō pōt qd ille qd nec an nec p sile-
pctū nō vult pponere qd meli? nō pōt.
Si qd et innocētib; et penitētib; melius ē
ad vitā mōachicā venire et redire qd ab-
sistere qd morari. Si pri? de hac vita
tolleris dānū est irrecupabile. Multa ca-
rissime de mōachice vite altitudine et cer-
titudine de quiete et iocūditate dicere pos-
sem si ep̄la modū nō excederet. Festia
qad tū bonū: qd nullo bono efficaci? ve-
nies: ad sūmū bonū. Ples vidi pmit-
tentes et differētes: qd ita mors tulit: vt
nec hoc pficerēt quo se impediebāt: nec
hoc inciperēt qd pmittebāt. Qd valde
timeo de te sed auertat deus a te. carissi-

me. vale et noli tardare.
Idem hortat quādam domiū ad
habitū et ppositū abiectum redire.
Athelinus dei ordiatōe archiepi-
scop? cātuarici. mūdū nō xp̄m
cōtēnere. et xp̄m plusq; mūdum
diligere libentissime si possem tecū loq-
rer: sola vere mihi in deo dilecta. qd cari-
tas qua oēm hoīem volo salū fieri. et
officiū mihi iniūctū erigūt a me vt te ff-
no et p̄mo affectu diligā: et p eandē dile-
ctōem sollicitudinem de salute aīe tue ge-
rā. Sed qm in nobis euenit optunitas
colloquēdi: incūbit mihi necessitas scri-
bēdi: quē aīe de te habēā et qd de te de-
siderē. Obsecro igitur te: vt nō cōtēpnas
dilectionē: qd te ppter deū et hōiē dei et
ad salutē tuā diligo: neq; reicias cōsiliū
meū. Si enī mihi acq̄escere volueris: cer-
ta esto qd valde tibi i fine placebit: et erit
sup te gaudiū magnū angelis dei. Si
xō nolueris scito qd nimis tibi displice-
bit et inexcusabilis eris in districto iudicio
dei. Audiui soror mea qd diu portasti ha-
bitū sacte cōuersatōis. Quē quō reliq-
ris quid ve passa sis: vel qd feceris: nō
later: sed multū aptū est. Cōsidera igitur
iā nūc carissima qntū distēt viriles am-
plexus et carnal delectatio ab amplexi-
bus xp̄i: et a delectatōe castitatis. et cor-
dis mūdicia. Amplexus qdē xp̄i dico nō
corpales s; quales p amorē et desiderii
eius inter bonā cōsciētā facit aīa fami-
liaris ei. Cōsidera inq; qd sit differentia
inter has duas delectatōes: non loquor
nūc de legitimo cōiugio. Cōsidera in-
quā quāta sit in spiritali delectatōe mū-
dicia. quāta sit i carnali imūdicia: quid
spiritalis pmittat: et quid carnal mīnē.
quāta sit in spiritali spea: et qd delectabi-
lis expectatio xp̄i. qd etiā i hac vita se-
curitas et cōsolatio. qd sit in carnali
timor iudicij di: qd etiā i p̄firi ē vita cō-
fusio. Logita quale sit xp̄m sp̄sum ce-
lestis regni dotem pmittētē cōtēnere: et

Epistole monitorie

horem mortale nō nisi corruptionē et cō-
temptibilia dantem et pollicentem filio
dei regi regum pponere. Eerte ille rex re-
gū cōcupiuit speciem tuam vt sponse le-
gittime. Qualiter autem ille quem scis
carnis tue pulcritudinē appetiuerit so-
ror mea: quō dicā: scia nobil' quō dicā:
spōsa dei xgo fueras electa: et dō habitu
et cōuersatiōe assignata. Quid dicā mo-
do te esse filia mea: deus scit: non ita lo-
quor vt gaudeā de pfusione tua: sed vt
gaudeat deus: et cōgaudeant angeli de
cōuersiōe et salubri penitētia tua. Quid
ergo dicam: si nō dico: forsitā non aīad-
uertis si dico: forsitā irasceris. De electa
et signata et spōsa dei: qd facta es. Erub-
escat eē nobilitas tua qd erubescis au-
dire: et ego ppter nobilitatē tuam et di-
lectionē erubesco dicere. Ecce filia caris-
sima si hec pponis in conspectu tuo qn-
tus dolor debet eē in corde tuo de tanto
et tam graui casu tuo. Si enim vehemē-
ter doles: cōdolendo tibi valde gaudeo
si vero nō doles: nō est vñ gaudeam: s;
multo magis doleo. Itā si nō doles: adhuc
salutem tuā spero: si aut nō doles: qd ni-
si dānatōem tuā expectare queo. Im-
possibile nanq; est te vllō mō posse sal-
uari nisi ad habitū et ppositum abiectū
redieris. Quis enī ab episcopo sacra-
tā nō fueris: nec corā ipso pfessionē legeris
hoc soluz tamē est manifesta et q negari
nō potest pfessio: q; publice et secrete ha-
bitū facti ppositi portasti: p quod omi-
bus te videntib; deo dicataz te esse non
minus qm pfessionē legendo affirmasti.
Itā anteq; fieret ista nūc vñitata mona-
chici ppositi professio et sacratio: multa
milia vtriusq; sex; hoīm solo habitu se-
ipsum eē ppositi pfitentia celsitudinem
et coronā psecuta sūt. Et qui tūc habitū
sine hac pfessione et sacratione assump-
tum rejiciebāt: apostate iudicabant. In-
excusabilis ergo es si deseris scrm ppo-
sitū: qd diu habitū et cōuersatiōe pfessa

es: qmuis pfessionē nūc vñitata non le-
geris: et ab epō cōsecrata nō fueris. Eerte
te filia carissima adhuc te expectat dñs:
et creator et redēptor tu': rex ille q cōcu-
piuit spēm tuā vt eēt legittim' spōs' tu-
us: adhuc te expectat et reuocat vt sis le-
gittima spōsa ei' et si nō xgo: salti casta.
Scim' enī ples scās mulieres q p' amif-
sā xgitatē pl' placuerāt deo: et magis il-
li familiares fuerūt p penitentiā in casti-
tate q; ples alie qmuis scāte in xgitate.
Redi g mulier xpiana redi ad cor tuū: et
cōsidera: quē poti' debeas diligere: cui
poti' adherere: illi q te ad tāā honesta-
tē elegit: eligēdo vocauit: vocādo habi-
tu spōsali sibi assignauit: et adhuc quīs
cōtemptus et reiect' expectat: et reuocat
an illi p quē vt mīti' dicā in h' in q te vi-
des deiectā de tāā celsitudine cecidisti: p-
sertim cū ipse te iā sicut puto cōtēnat aut
sine dubio ptemptur' et desertur' sit. Et
utinā sic vos inuicē cōtēpnatis: vt vos
de' nō cōtēpnat: sic vos inuicē deseratis
vt vos de' nō deserat: sic vos inuicē re-
iciatis vt vos de' a facie sua nō piciat
sic ab inuicē cōuertamini: vt ad deū puer-
tamini. Eerte melius et valde honorabi-
lius ē et illi et tibi vt ab illo sis cōtempta
q; retēta q; qd diu eris ei' retēta pculdu-
bio vt de illo nūc taceā tueris dei ptep-
ta. Et si cōtempta ab illo ppter deū illū
cōtēpseris: vtiq; nō cōtēpta s; suscepta
et dilecta dei eris: velut ei' sanguis ppo-
redēpta. Intēde filia cui' salutē deside-
ro intēde benignitatē ei' qui cōtemp-
ta te cōtemnētē reuocat: vt te in regalem
suū thalamū nō terrenū s; celestē intro-
ducat: intēde et cōcute cor tuū: dole ve-
hemēter casū tuū. Reice et cōculca scā-
rē habitū quā assūpisti et resume habi-
tū spōse xpī quē piecisti. Nullaten' enī
te cognoscet xps aut suscipiet nisi in illo
habitu quo te sibi signauit: et quo te eius
sponsa eē publice et secrete es testata. In
hoc habitu reditu ad benignitatez eius

ingere te oportune in cōspectu ei⁹. Accu-
sa tuā cōsciētiā tuā: laua lacrimis cul-
pā tuā. Ora eū ifatigabili: adhere illi i
sepabilit. Adificors ē: nō te reiciet s̄ po-
tius gaudēs de reditu tuo te benigne su-
scipiet. Si h̄ feceris gaudiū erit de te in
celo ⁊ in terra: oñibus s̄ctis angelis et
hoibus cognoscētibus. Si x̄o hoc face-
re cōtemplēris oēs tibi aduersi erunt: et
ego ⁊ ecclesia dei faciemus qđ de tali re
faciendū intelligem⁹. D̄s deus visitet
cor tuū ⁊ infūdāt in te amorem suū filia
carissima.

Idem hortat quendam ⁊ vxorem su-
am vt ponāt añ oculos suos finem suū.

A Iselmus seruus ecclie cātuari-
ensis suis carissimis: burgūdio
⁊ vxora eius richere: salutē ⁊ bñ-
dictionē dei. Qualiter me habeaz nūci-
us vester melius poterit vobis verbis
ostendere qđ ego scribere. Nihil aut tñ
me delectat m̄ dare vobis qđ vt curā
habeatis de vobis. Exhonorauit vos
deus: abstulit vobis oēm occasionē mū-
di hoc sc̄lm: ⁊ dedit vobis oēm optunū
ratē amādī salutē vřam. Ponite quoti-
die añ oculos vřos finem vřm. cogitate
intētissime cuius erūt ⁊ qđ vobis prode-
rūt qđ post vos remanebūt. Cogitate qđ
ibitis: qđ vobiscū portabitis: qđ ibi qđ
pm̄issum sit a vobis inuenietis. Lerte ū
portabitis vobiscū: nec inuenietis ibi al-
liud qđ merita vřa siue bona siue mala.
videte qđ merita pm̄issistis. Si plā bona
qđ mala gaudere potestis qđ non puto.
Si plā mala qđ bona: multū debetis ti-
mere: p̄sertim cū multū necesse sit homi-
ni volenti saluari habere multo plā bo-
na merita qđ mala. h̄ec cogitate: h̄ inter
vos die ac nocte: in secreto ⁊ in publico
tractate: hec sint colloq̄a vřa inuicē Do-
mine mi amica mea qđ facimus qđ tar-
damus: ppe est vltima dies nřa. Quō
expēdim⁹ vitam nřam: quō satisfacim⁹
deo p peccatis nřis. Preparemus nos

qđ videamus in p̄mo diē vocatōis
nostre: ⁊ ita aptemus nos: vt securi ea-
mus ad iudiciū: qđ recepturi sumus sine
dubio put gerimus i hac vita: siue bo-
nū siue malū. Deus iūxit nos in hac vi-
ta: faciamus vt simul nos iūga t in eter-
na vita: ⁊ videam⁹ ibi plēn nřam quā
sibi de⁹ iā assumpsit. H̄ec sint studia ve-
stra: hec sollicitudo: hec suspiria vestra.
Quod m̄ado vobis p nūcium istū ne ve-
niatis ad me nisi me m̄adatus p sigil-
lū meum: vobis dico dñe ⁊ frater carissi-
me burgūdi suscipite bono animo si me
amatis. D̄s deus regat corda vřa: et
dirigat ad gaudia eterna. Amen.

Idem monet quosdā fr̄es abbati suo
obedire: ⁊ adinuicē pacē ⁊ cōcordiā h̄re

A Iselm⁹ archiep⁹s fratrib⁹ ⁊ filiis
suis carissimis monachis in cistrē-
si cenobio S̄cte werburge cōmanenti-
bus Salutem ⁊ bñdictionē dei ⁊ suam
Bñdictus de⁹ in donis suis ⁊ sanctis in
oibus opibus suis qđ vos facit ⁊ nume-
ro crescere ⁊ augmētō religiōis pficere
Quāuis enī de oīm seruoz dei pfectu
gaudeam: in vobis tñ aliqd habeo spe-
ciale: cur de vřo letari pfectu debeā qđ p
me deus cōgregationis vestre dignat⁹
est instituire pncipiū: ⁊ dare vobis p̄-
mū abbate dñm sc̄z Ricarduz filiū nřm
carissimuz. Gr̄as igit ago deo p gratia
sua quā ostendit in vobis et oro vt sicut
eadē gr̄a vos puenire dignatus est: ita
indefinenter subsequat⁹: q̄tenus nunqđ
vos de hoc ad quod vos puerit pmit-
tat deficere: sed sēp ad meliora pficere.
Quod p certo ip̄e faciet si nō negligen-
tes fueritis bona ad qđ iā puenistis sua-
re. Lū enī dei sit sua gr̄a sp̄ nos puenire
nostrū est qđ accipim⁹ eius auxilio stu-
diose custodire. Nam q̄uis nec habere
nec fuare possum⁹ aliqd nisi p illū pdere
tñ et deficē: nō est nisi ex nřa negligētia
qđ sepiissime incipit a minimis in qđ nos
callid⁹ hostis solet decipere cum nobis p:

Epistole monitorie

suadet ea nō magnipēdere. Inde nāq;
sequit̃ illud dānū execrabile quod legi-
tur. Quia qui modica despiciat: paula-
tim decidit. Certissimum namq; est:
quod in multis ecclesijs experimēto di-
dicimus: q; in monasterio vbi minima
districte custodiunt̃: ibi rigor monacho-
rū inuolabilis pmanet: ibi pax inter fra-
tres et in capitulo pclamationes cōqui-
escūt: vbi vero minimi excessus negligū-
tur ibi totus ordo paulatim dissipatur:
et destruit̃. Si ergo de virtute in virtutē
et de pfectu ad pfectum vultis ascēde-
re semp timete in singulis minimis deū
offendere. Non debetis cōsiderare q̃p-
ua sit res q̃ contra phibitionem factis:
sed q̃ntum malū sit inobedientia: q̃ p
pua re incurritis. Sola enī obedientia
potuit hoīem in paradiso retinere. vñ-
de p inobedientiā eiectus ē: neq; ad reg-
nū celoz aliquis nisi p obedientiā pdu-
citur. Pensate q; si hō per vnā solaz in-
obedientiā in tātā miseriā quā patimur
in hoc mūdo p̃iectus ē: q̃ntū debeam⁹
eā horrere et obedientie bone studere. In
obedientia totius vigor bene viuēdi cō-
struitur in eius negligētia destruit̃. Ab-
bati ergo vřo obedientiā nō solū opere s̃
etiā in volūtate p oīa exhibete: et ad inui-
cem pacē et cōcordiā p mutuā dilectōez
habete: quam dilectionē sic nutrire et ser-
uare poteritis si vnusquisq; nō vt aliū
suū sed vt ip̃e alteri⁹ volūtātē faciat stu-
duerit. Quositate quoq; sicut rem ini-
micā aīarū vestrarū a vobis excludite:
et vnusquisq; cōsideret. q; de singul⁹ mo-
mentis vite nře reddituri sum⁹ dō rōez
Luicūq; ergo deus dat aliquā gratiam
ad quamlibet vtilitatē ea vřat in q̃ntū
habuerit oportunitatē. Qui enī nō vti-
tur potestate bene faciēdi quam habet ī
die iudiciū quasi nō habēs iudicabitur et
ab illo auferet̃: hoc ip̃m qd habere vide-
tur: q; et p̃mio quod mereri potuit care-
bit: et deinceps nullā alicuius boni ope-

ris potestatē in penīs habebit. Quasi
aut̃ alio dabit̃ quod ab illo auferet̃: qñ
illi qui bñ opatur s̃m donum quod acce-
pit p̃mium augebit̃: q; iuxta illum q̃ ne-
gligenter vixit ei⁹ exemplo a bono ope
nō defecit. Gratias ago vobis: quia p
me oratis: et oro vt ab hac caritate non
desistatis. Idem hortat̃ monachū nu-
per cōuersū ad custodiendā mētis q̃etē

Dilecto: dilectus: amico amicus
frater fratri lauroni anselmus.
tpalis vite sanctitatē: et eterne
felicitatē. Lū meū et tuū carissime desi-
deriū quo nos inuicem desideram⁹ con-
sidero: vnū est quod me de nřa cōsolabi-
tur separatione: q; in futura vita eternā
nřam coniūctionē per diuinaz spero de-
mentiam. nam certus sū de mea: nec du-
bito de tua cōscientia quā quelibet nos
regionū diuersitas distineat: de duab⁹
tamē animabus nostris caritas vnā
cōficiat. vnde sit vt aīe nře et dilectione
p̃ntes sese āplectant̃: et conuersatiōe ab-
sentes sese desiderēt. Sed cōsummata
huius vite pegrinatione illo adiuuāte
ad quem tendimus et in quo speramus
in patria ad quā suspiramus quasi diū-
sis itineribus cōueniemus. Vbi tāto ve-
hementius deo annuente de inuicē con-
gaudebimus q̃nto nūc de nobis diuinā
dispositionez patientius tolerauimus.
Interim tamē qñ facere quod caritatē
renouat et accēdit nō est dei dispositōz
reniti sed obedire debemus nos vel mu-
tuīs salutationibus cum licet reuifere.
Quod cūz hactenus in hac epistola me
fecisse possit sufficere: aliquid tamē nře
amonitionis quāz tibi semp dulcē fecit.
nō mea fatuitas: sed tua caritas instāte
dño et cōi nostro amico vřisōe cogor sub-
icere. Nam etiā si nihil tibi dicere possiz
quod ignores plus tamē herebit memo-
rie quod a dilecto dilectore dictū susci-
piēs. Ingress⁹ es carissime p̃fessusq; tri-
sti militiā in q̃ non solū apte obfistētis

hostis violentia ē p̄pellēda: sed ⁊ quasi
cōsulentis astucia cauēda. Sepe namq̃
dū tyronē tristi vuluere male volūtatis
apte maliuolus nō valet perimere: sitiē
tem eū poculo venenose rōis maliuole
callidus temptat extinguerē. Itā cū mo
nachū neq̃t obuere vite q̃m p̄fessus est
odio nitit̃ eū cōuersionis in q̃ est sub
ruere fastidio. Et licet illi monachatz
p̄positū tenēdum q̃si cōcedat: tamē q̃
hoc sub talibus aut intra tales aut in eo
loco vbi incepit illū stultū nimis impru
dentēq̃ nimis mltimodis versutis ar
guere nō cessat. vt dū illi psuadet incep
to dei bñficio in g̃tum existere iusto iudi
cio: nec ad meliora p̄ficiat: nec q̃d acces
sit teneat: aut in eo inutiliter persistat.
Quippe dū incessanter laboriosis cogi
tatōnibus demutāde: aut si mutari non
valet saltē de improbādo initio medita
tur. nūq̃ ad finē p̄fectionis tēdere cona
tur. Itā q̃m illi fūdāmētū q̃d posuit di
splicet nullatenus illi structurā bonē vi
te sup̄ edificare libet. vñ sit vt quēadmo
dum arbuscula si sepe transplanteat̃ aut
nup̄ plantata in eodē loco crebra puul
sione inq̃retur: nequaq̃ radicare valēs
auiditatē ei to attrahit: nec ad aliquam
fructus fertilitatem p̄uehit. Sic infelix
monachus si sepius de loco ad locū p̄
prio appetitu mutat̃: aut ī vno p̄manēs
freq̃nter eius odio cōcutit̃: nūq̃ amoris
stabilitus radicibus ad oē vtile exerciti
um languescit: ⁊ nulla bonoz opm̄ vber
tate ditescit. Cūq̃ se nequaq̃ ad bonū
sed ī malū p̄ficere si forte hoc recogitat
p̄pendit oēm sue miserie cām nō suis: s̄
alioz moribus iniust⁹ attendit: atq̃ in
de se magis ad odiū eoz inter q̃s cōuer
satur infelicit̃ accēdit. Quapropter q̃
cūq̃ cenobitaz forte p̄positū aggredīt̃:
expedit ei: vt in quocūq̃ monasterio p̄
fessus fuerit: nisi tale fuerit vt ibi malū
inuitus facere cogat̃: tota mētis intētōe
amoris iudicib⁹ ibi radicare studeat: at

q̃ alioz mores aut loci cōsuetudines si
diuina p̄cepta nō sūt etiā si inutiles vi
deant̃ diiudicare refugiat. Gaudeat se
iā tandē inuenisse vbi se nō inuitū s̄ vo
luntariū tota vita mansurū omni trans
migrandi sollicitudinē p̄p̄ssa deliberet
vt quietus ad sola pie vite exercitia exq̃
renda sedulo vacet. Qd̃ si sibi videtur
maiora quedam acutiliora sp̄iali seruo
re appetere: q̃ illi p̄ntis monasterij insti
tutionibus liceat estimet aut se falli siue
p̄ferendo paria paribus ⁊ minora maio
rib⁹ siue p̄sumēdo se posse q̃d nō possit:
aut certe credat se non meruisse q̃d desi
derat. Qd̃ si fallit̃ agat grās diuine mi
sericordie: q̃ ab errore suo defēditur: ne
sine emolimēto aut etiā cū iactura locū
vel vite ordiem mutando incōstantie le
uitatisq̃ frustra crimē subeat aut maio
ra iuribus suis experiēdo fatigatus de
terius in p̄ora aut etiā peiora p̄orib⁹ de
ficiat. Si autēz vere meliora illis que in
p̄mptu sūt nondū meritis oprat̃: patie
ter toleret diuinū iudiciū q̃ vllī aliqd̃ ī
iuste nō denegat nec p̄ impatientiā iudi
cē gustū exasperās mereat̃ q̃d nō habet
nō accipet q̃d accepit amitte aut q̃ non
amat inutiliter tenere. Seu vero miseri
cordiā seu iudiciū erga se in illis que nō
habet ⁊ oprat̃ p̄sentiat letus ex his que
accepit largitati sup̄ne gratias dignas
psoluat. Et q̃ ad q̃lemcūq̃ portū de p̄
cellosis mūdi turbinib⁹ potuit p̄tingere
caueat in portus tranquillitatē ventum
leuitatis ⁊ impatientie turbine inducere
q̃tenus mēs: cōstantiā ⁊ māsuetudo tu
tantibus quieta: ⁊ diuini timoris sollici
tudini: ⁊ amoris delectatōni sit vacua.
Itā timor p̄ sollicitudinem custodit̃:
amor vero p̄ delectationē p̄fecit. Scio
quia hec maiorē aut scribēdi aut collo
quendi exigāt amplitudinē: vt plenius
intelligatur quib⁹ sc̄z dolis antiqu⁹ ser
pens ignarum monachum in hoc gene
re temptationis illaqueet: ⁊ ecōtera qui

Epistole anselmi

bus rationibus prudens monachus ei⁹ callidas p^{er}suasiones dissoluat et annihilet. Sed q^{ui}n iⁿ breuitate quā exigit epistola excessi et totū q^{uo}d hinc dixi aut dicē dū fuit ad custodiendā mentis quietem p^{er}tinet: huius breuis exhortatio epistolā n^{on}am terminet. Nec putes carissime hec me dicere idcirco q^{uo}d suspicer te aliq^{ui}d mētis inquietudine laborare: sed q^{ui}n p^{re}dict⁹ d^{omi}n^{us} v^{er}isio cogit me aliquā amonitōz tibi scribere: nescio q^{uo}d potius scribā vel moneā q^{ui} cauere hoc q^{uo}d sub sp^{eci}e recte volūtat^{is} scio nouicijs quibuscūq^{ue} solere subripe. Quapropter amice mi et frater dilectissime cōsulit monet: p^{er}catur te cuius dilectus dilector totis cordis viscerib^{us} vt totis viribus quiete mētis studeas si ne q^{ui} nulli licet callidi hostis insidias circūspicere: vel semitas x^{risti}an^{it}at^{is} angustissimas p^{er}spicere. Ad hanc x^{risti}an^{it}at^{is} monachus qui iⁿ monasterio conuersat^{us} pertingere nullaten^{us} valet: sine cōstantia et mansuetudine: q^{ui} mansuetudo indissolubilis comes est patiētie: et nisi monasterij sui instituta q^{ui} diuinis nō prohibent mādāt et iⁿ rōnem eor^{um} non p^{er}uiderit vt religio^{sa} studuerit obseruare. Vale et op^{er}s domini^{us} p^{er}ficiat gressus tuos iⁿ semitis suis: vt nō moueant^{ur} vestigia tua vt iniusticia appareas iⁿ cōspectu dei et saties cū apparuerit gl^{ori}a eius. Ora vt ego tecū: q^{ui} et ego oro vt tu mecū.

Idem respōdit ad inquisita de quodam comite excommunicato: q^{ui} se diuina celebrantibus miscuit: et de p^{re}sbyteris iⁿ cōtinētib^{us}: et secrete tamē confitentib^{us}.

Quomodo et patri reuerendo abati wilhelmo frater anselmus iⁿ hac vita diuturnā p^{er}speritatē iⁿ futura eternā felicitatez. Ex quo v^{er}a p^{ro}bitas mihi suā dignata est p^{ro}bere noticiam tantam eius concipi dilectionem: vt semp^{er} eius mihi dulcis sit memoria. Q^{uo}d exptus sū nō immerito fuisse q^{ui}n et v^{er}am v^{er}stram amore et reuerētia dig-

nam agnouī existere: et paternitatē v^{er}az nō sine affectu dulcedinis erga p^{ro}uitatē meā esse. Sepe nāq^{ue} frēs a vobis veniētes me nō solū sanctitatis v^{er}e relatione edificauerūt: sed et dignationis v^{er}e salutatione honorauerūt. Quare licet: q^{uo}d est iⁿ me toto minime possit tantis meritis respondere: meum tamen est q^{ui} tum amoris et reuerentie possum exhibē. Sed hec deo iⁿ nobis seruāda et agēda cōmittens ad ea de quib^{us} meam p^{ro}uitatem cōsulere dignata est v^{er}a prudentia nō presumēdo: sed obediendo: respōdebo forte nō q^{uo}d mihi sufficiat: sed quod mihi videtur. Comes quidem vester q^{ui} excoīcatus vobis diuina celebrantibus se miscet mihi videt^{ur} humiliter amonendus: ne cōtemnēdo sententiā eor^{um} quib^{us} deus affirmat se audiri cum audiunt: et sperni cū spernūt^{ur}: se ligare cū ligant^{ur}: et soluere cū solūt^{ur}: aggrauet sup^{er} se dei iudiciū: a quo fugere nūq^{uam} homo p^{ot}est. Quare illi melius esse vt p^{er} salubres humilitatē abstineat ab his a quibus eum aplica segregat sententiā: quā p^{er} presumptionis cōtemptū se ingerat iⁿ illa q^{ui} nūq^{uam} nisi p^{er} humilitatē q^{ui}sita p^{er}sunt: at semper iⁿordinate p^{re}sumpta obsūt: nec debere cū v^{er}llo suo cōmodo et grauissimo suo malo cogere vos: vt cū eū offendere nō litis deū et aplici auctoritatē grauiter irriteris: ad quos pacandos illum adiutorē habere nō possitis: facilius q^{ui} ac benignius apostolicum eius rationes susceperūt si suā illā sententiā cognouerit reueritā. Quod si comes idē hanc amonitionē respuerit: scitis q^{ui} deus plus est timēdus q^{ui} homo. Quapropter aut finiam platam apostolicam sententiā erga illum agendum aut ipm apostolicum siue aliquem vices eius gerentē de hoc ipso denuo cōsulendū existimo. De p^{re}sbyteris vero qui se apte reproba libidinis cōuersatione: deo reprobabiles exgent omnino tenendum est q^{uo}d aplica p^{ro}-

uidencia ecclesiastico iustoq; rigore con-
stituit. Nampe nullatenus couenit vt ibi
reuerenter assest: vbi p̄naciter apta et im-
pudenti libidine fetentes dei et factorum
phibitione p̄temnēdo sacris altaribus
deseruiūt: imo nō deseruiūt: sed q̄tū ad
ipsos cōmaculant. Non quo quis ea q̄
tractant cōtemnēda sed tractantes exe-
crandos existimet: vt qui dei et angelorū
p̄sentiam nō reuerenter: vel hoīm
detestatione repulsi: sacra cōtaminare
desistāt. Nec vllatenus oportet vt illi sint
cōsortes de altari participantium q̄ per
imūdiiciā se faciūt exortes altari des-
eruentium. Delapsis autē sacros ordines
habentibus et spontanea humilitate se-
crete quibus debent cōfidentibus neq; q̄
asserendū est: qd̄ eisdē ordinibus ampli-
us vti nullatenus possint: si p̄ sacrificiū
sp̄e cōtribulati cordisq; cōtriti et humili-
ati deū placātes ad virtutum p̄fectum
studiose cōtenderunt. Nā nec apud deū
reprobat officium alicuius p̄pter culpā
quā ipse ignoscit: nec apud hoies deco-
loratur sacri ordinis dignitas: p̄pter p̄-
sonā cuius ipi peccatū nō cognoscūt: q̄
bus duabus causis carnalis lapsus pro-
hibet ad sacros ordines accessum aut re-
ditum. Sed qm̄ ferme semp occultū est
quorū remisse sūt iniquitates: et quorū te-
cta sūt peccata: quorū nō minime tutius
semp est consciū sibi criminis ab his:
q̄ placitā p̄sonā expescūt p̄ laudabilem
humilitatē abstinere: q̄ p̄ culpabilē se-
curitatē presumere. Illud nāq; sp̄ pōt
deo nō improbante: hoc nō debet ni-
si deo approbante. Qui autē hinc sentē-
tie que ad sacri ordis officiū reditū post
lapsū cōcedit nequa q̄ aliqua rōne: nisi
auctoritate fulciaf scripturarū vult cōsen-
suū attribueret: legat eplam beati calixti
pape directā vniuersis ep̄is p̄ galliā cō-
stitutis et beati gregoriū ad secundū in-
clusum vbi ipi hāc sententiā sic firmis et
pene eisdē rōnibus et auctoritatib; con-

firman vt nullatenus aliorū approbatō-
ne indigeat. Sed qm̄ idem beatus grego-
rius idipm̄ in alijs suis quibusdā ep̄i-
stolis studiose phibet: ne sibi p̄iarius
sit de aptis quidem phibuisse de occul-
tis nō post cōdignā penitentiā p̄cessisse
intelligitur. Nam crimen qd̄ a deo im-
putatur: nec ab hoibus esse putat: nō re-
probet nec decolorat: vt iā dixi: cū tamē
in tali re cuiq; tutius sit corā dō plus ti-
mere q̄ cōfidere. Prohiberi autē inuitū
deberi q̄ occultū crimē humili p̄fessione
sponte et occulte detegit minime existio
ne multis obuiat. Vita salubris cōfessio-
nis qui potius eligent penitus in mortē
occultari q̄ hac occasione in certitudiez
vel in suspitionē alicui; criminis addu-
cti. Nec eni illi confitentur: statuitur ad
peccatum: sed cōfidentē absq; eius cons-
sensu cessare a sui ordinis officio nō co-
git: sed potius magni criminis reus esse
videtur si cogit q; sic et cōfidentē penite-
re cōfessionis et p̄les nōdū cōfidentes hor-
rere confessionē cōpellit. Nam satis pa-
tet: q̄ minus malū sit cuiuslibet peccatori
ad altare cū amore cōfessionis pacte: et
spe misericordie humili mēte accedere:
q̄ se cū odio cōfessionis et desperatione
venie indurato corde desiderio aut etiā
actu ingerere. Ille itaq; cui cōfessio sit:
nequa q̄ particeps estimandus est mio-
ris culpe in qua aliū p̄mittit nō consen-
tiendo: sed maiorem prudenter p̄cauen-
do maioris vero potestatis auctor eē vi-
detur: ad quos multos impellit: et si nō
volendo tamen inordinate plus qd̄ mi-
nus q̄ qd̄ maius erat timendo. S; ma-
nifestum est quia illi qui humili cōtritōe
supbam verecūdiā conculcādo semet
ipsos iudicantes radicenti cessatiōi spō-
te cōsentiūt: multos tutius ministrant
p̄missi seu etiam iussi quam illi cū vere-
cundia humana inter decum et se iuste iu-
dicare refugiunt: licet is cui p̄fiteat val-
de periculosius prohibeat: istos inuitos

Epistole anselmi

ut supra dictum est quod illos spontaneos. Et cum utriusque necessarium sit vel ad temperius abstinere puto: quis illi qui non libenter cessant ad quod non bene preperat: sunt tamen relaxandi. Illi vero qui sponte abstinere ad quod non presumunt etiam reuocandi. Nam in illis si reuocent obedientie etiam gime presumptio palliat: in istis vero humilitas obedientie robore adiuvatur. que reuocatio non indifferenter sed magna prelati confessione susipientis discretione facienda est. Sepe namque contingit ut quis non per immensum criminis honorem et per vim humilitatis humanam verecundiam sepet: sed per stulticie tenebras et impudencie duriciam feditate sceleris et pudorem non sentiat: et per negligentiam officium suum non appetat. Qui autem huiusmodi est: nunquam ad sacrum officium aut vocandus aut reuocandus est. Sed cum per ipso penitente supplicat humilitas suggerit: contritio intercedit: vite mutatio: tunc nimis si prelat non tam de meritis aliquibus quam de magna misericordia et de multitudinis miseracione dei illum confortans ad sui usum imutet officij. quod non tam temere quam prudenter egisse videatur. Est enim sepe in huiusmodi preueniendae pusillanimitas: excludenda contemptus suspicio: ostendenda beniuolentia exhibenda compassio. hoc enim modo quod tales sunt: quanto benignius tanto efficacius ad perfectionem prouocant: et tanto strictius in bono proposito ligantur. Potui prelatum de scriptis premissis interire: sed quia epistolae breuitas que se iam nimis extendi redimat: non consensit: simpliciter quid de interrogatis sentire paternitati vestre iussu exposui. Spiritus dominus vos et in his et in omnibus que nobis agenda sunt sic in rectitudine veritatis dirigat: ut per seipsos vobis retribuat. Si premissis enim coram vobis et coram sancta congregatione vestra: de qua multa bona a multis concorditer audio: suppliciter meum totum corpus prosterneret: et ut me bonorum que deus operatur in vestro monasterio

impetuum participem in fraterna caritate concederetis peterem. Sed quomodo ego hoc non possum: presumo non de meis meritis: sed de vestra sanctitate rogare: ut vos hoc per me non humiliato corpore: sed benigna mente ab eisdem filiis vestris mihi petatis: et cum illis concedatis. Valete.

Idem excusat se apud suspicientes esse archiepiscopatus concupiscentia detineri

Oltissimo et dilectissimo dilectiori episcopo beluacensi Fulconii: frater Anselmus eterna dei protectione et consolacione gaudere. Scio mi dulcis amice quantum dilectio vestra de illius quem super omnes homines diligit: in sperata corporali amissione contristaret. nisi se sapienter diuine dispositionis consolacione consolaretur. Sicut enim in corporibus diligentius sese inuicem spes et oportunitas confruendi se nutrit: quandoque delectabilem dulcedinem: ita eiusdem rei desperatio ingerit molestam amaritudinem. De qua re vestra prudentia meam potest cognoscere conscientiam. Sic enim agnosco vestre dilectionis erga me sinceritatem: ut sim certus vos non ignorare mee dilectionis erga vos: et erga eos quibus illam ostendebam et maxime erga monachos beccenses veritatem. Nam nullus sic cognoscit amici veri conscientiam: sicut illi qui vere gerit amicitiam. Considerate ergo que possit esse in corde meo integra leticia quem tot amicorum me desiderantium et a me desiderantium contristat irreparabiliter perditam in hac vita presentia. Unusquisque eorum de me solius amissione corporali dolet: et anima mea de omnibus: quod ab eorum presentia inuita tam inopinate scinditur dolet. Nam etsi maior multitudo similium exhibentium dilectionem in angliam me videatur letificare: nullatenus tamen tam longo tempore radicatum et nutritum priorem dilectionem de corde meo valet eradicare. Vera enim caritas non minus diligit

git priores amicos interius etiā si exteri
us pariter nequeat opari cū ad ples ex-
tendit: sicut nec a priorib⁹. Si veri ami-
ci sūt minus: timet diligi cum a plurib⁹
diligatur. Et quidem si qua mihi conso-
latio est multitudinis amicorū presen-
tia ad angorē quem gero ad priorū ab-
sentia illud vtiq³ efficere nequit: vt non
p^rister de illorū qui q̄to magis me di-
ligūt: tanto magis contristant de absen-
tia dilecti et dilectoris sui tristitia. Dele-
ctat me cum dulci amico meo scribo de
caritatis sinceritate: et de ei⁹ efficacia diu
tractare: s3 qm eplaris breuitas hoc nō
patitur cum et aliud velim dicere necesse
est me iam materiam mutare. Quidam
vt audiui suspicātur me archiepiscopa-
tus concupiscentia ad quem dolens et ti-
mens trahor detineri. Quod siue suo er-
rore siue aliena p^ruisione faciant: pcat
illis deus: qui videt q³ fallunt et peccāt.
Non me excuso apud vestram fraterni-
tatem mihi dilectissimā: que ex quo me
cognouit familiarissima et longa cōuer-
satione: meam indubitātē didicit et cre-
didit de secularis honoris ambitōne cō-
scientiam. Quam tanto verius cognou-
istis q̄to vos securius et totam vitam
vestram sensui meo iudicioq³ p^rmisistis.
Sed apud eos me excuso quicunq³ hāc
lecturi sūt eplam vt sciant quid mihi di-
cat cōscientia mea corā deo et alijs igno-
rantib⁹ cum opus erit respondeant pro
me si nō p^rpter me vel p^rpter deū. Ab-
tūm enī nocet infirmis i ecclesia dei opī-
nio alicuius vitij: siue vera siue falsa sit
de aliquo homine: et maxime de eo q³ sic
est in ecclesia catholica cōstitutus: vt et
verbo et exemplo vite alijs debeat et pos-
sit prodesse. Sciant ergo oēs sicut mea
cōscientia mihi dicit coram deo quem
inuocare testē mendaciū nephās eē scio:
quia nō me rapit aut alligat ad archie-
piscopatū anglorū cupiditas alicui⁹
rei: quam seruus dei cōtemp^r mundi

contemnere debet: sed timor dei me co-
git pati: vt q̄uis dolens et timens ab ec-
clesia dei trahat. Et quia si mihi liceret
seruata obedientia et caritate quas deo
debeo et ecclesie ei⁹ matri mee p^rpter eū
potius et libentius eligerem sub abbate
et sub regulari disciplina i monastica pau-
pertate et humilitate esse et obedire et ser-
uire q̄ regnare in hoc mūdo: seculariter
aut dominari aut archiepiscopatum si-
ue episcopatum possidere vel abbatia
aut hominibus quibus licet p^resse ad
animarū gubernationem siue ad corpo-
rum sustentationē in magna terrarū et
rerū terrenarū possessione et opulentiā.
Quod ego ipse non imputo mihi tantū
ad v̄tutem q̄tum ad hoc quia talem me
scio tam parū vtilem: parū fortē: parū
strenuū: parū prudentem: parū iustū
vt potius mihi congruat et expediat eli-
gere subesse prelato q̄ alijs p^resse: obe-
dire q̄ p^rcipere: seruire q̄ dominari: mi-
nistrare q̄ ministrari. Logo^r hec de me
confiteri: s3 malo hec i simplicitate mea
vt puto sine omni duplicitate de me di-
cere q̄ pati: vt alij homines peccent i me:
aut malū exemplū sumant p ignorantia
am et errorem suum de me. Qui mihi hec
de me confitenti credit: certus sit: q³ hoc
credendo nō fallitur si mea me conscien-
tia coram deo nō fallit: et qui non credit
verum est quia ipse falso et temerarie de
me iudicādo se fallit. Omnipotens domi-
nus faciat vos in hac vita et in futura i
deficiente sua protectione et consolatiōe
gaudere.

Idem ostendit clericos monachorū
p^rpositum appetentes libros esse debe-
re ab episcopis ad mōasteriorū ingress⁹

Domino et patri reuerendo epō
parisiensi Goffrido frater An-
selm⁹ dei disponentis omnia di-
spōsitione electus archiepiscopus cātū-
arie presentis vite deo placitatem sanc-
tatem et future eternā felicitatem.

Epistole anselmi

uis diuina dispositio valde longe a reuerentia vestra mea separat paruitatez nulla tamen longinqtas debet minuere meam qua vestra multis modis meruit benignitas fidelitatem. Quapropter si quid de vestra celsitudine audio: vnde mihi sit cogaudentu sp volo cogaudere et si quid cognosco q vestra dignitatez mutare deceat familiari fiducia eam caritative et humiliter debeo commouere. Didici qd dñs walerann^o carissimus n^r cantor eccie v^{re} deo inspirate habitum sancte couersatois studiose et intentissi me petetes in monasteriu sancti martini de campis eo gaudio q debuit sit susceptus et inde violenter a vobis et que admodu non necesse fuerat abstractus. De qua re quis vestra prudentia meo consilio no egeat: cogit tñ fidelitas et dilectio quas vobis et illi debeo mente meaz vt vestre reuerentie aliquid suggerat. Non loqr sapientiori me quasi docedo sed velut ea q melius me scit breuiter comemorado. Ad pñ si oia facienda sut cu consilio cuius magis q eius qui amirabilis consiliarius de^o fortis dicit. Ipse quippe consulit ad pfectione nitentibus: vt oia reliquat et sequatur. Ipse oia relinquētibz et sequentibus se pmittit qz sedebat cum illo in iudicio iudicantes trib^o duodecim israel. Ipse est q inuitat laborates et oneratos amore et curis secularibz vt ad se veniat et requiescat. Hoc consiliu magis in monachico q in alie vite pposito impleri facti patres intellexerunt. Beat^o nā qz gregorius in libro. xiiij. registri: scitis quida mandet desiderio epo de quoda qui diuina inspiratōe cōpunctus gram monachice cōuersatōis appetierat quō sez hortet eundē epm vt ppositū ei^o n^o lo mō impediāt: sed magis eū q̄tum valet pastoralī amonitione succēdat ne feruor cōceptus in eo tepescat nec vllaten^o debere eū q monasterij portū petijt rursus ecclesiasticarū pturbatōibus implē

carī. In colecano cōcilio quarto legist clericos monachoz ppositū appetētes qz meliorē vitā seq cupiūt liberos eē debere ab epis ad monasterioz ingressus. Pauca dixi de multis. Si q̄ dicere contra dñm et cōtra tot scōs p̄ses dicta deum veraciter intelligētes peccatum est facere cōtra manib^o non dicā quō sed q modo scitis quid ē. Si quis separat p̄ciosū a vili id est aīam a seculo tanq̄ os dei sicut scriptū est erit. ille cui^o os et manus retrahūt aīam adherentē post deū ad seculum quid erit. Absit mi dñe nolit deus vt sup epum cadat qd dñs dicit: q nō colligit meū disp̄git: et q nō est meū p̄ me est. Horrēdū est ei etiā auditur: vt qd chāstus elegit de mūdo ep̄s religeret in mūdo vt qd chāst^o trahit ad portum de pcellis et tempestatibus mundi hoc ep̄s retrahat a portu i naufragios turbines mundi vt quod xps abscondit in ouili a multitudie insidiantiz lupoz hoc ep̄s rapiat de ouili: et exponat multitudiem luporum. Ad reuerēde p̄ne si molestum prudentie vestre qz sic loquor. Nō enī hoc dico qz velim ostēdere qd huiusmodi sitis: sed qz desidero vt huiusmodi non sitis. Et cōsideret et retraheret prudentia v^{ra} qd fecit qd mutādū intelligat: nō eā pudeat facere qd magi deceat. Non enī adeo mirandū si subito motu de tam strennu clericū amissione aliquid nō premeditate fecistis: sed hoc est valde laudandum si mutatis: quod mutandū intelligitis. Saluto dominos et amicos n^{ros} canonicos v^{ros} quos etsi singulos nō cognoui: hos tamen diligere et omnibus seruire volui. Quos dēs vobiscū supplex pcor vt cōsecrationē meam que in dñica qua cantatur populus syon ordiata est deo annuente fieri suis orōibus nō meis meritis sed sua caritate pueniant. Qps dñs sic vos vsqz in finem huius vite dirigat et custodiat vt post hanc vitā eternā be-

atitudinem vobis retribuatur. Sigillum
hec epistola non habet: quia et abbas iam non
sum et archiepiscopus nondum sum: nec
me delectat pingi quod non sum.

Idem quendam mouet monachum ut in
proposito quod assumpsit immobilis permaneat

Anselmus gratia dei archiepiscopus
fratri et filio ricardo monacho:
salutem et benedictionem. Audi-
ui frater mi quia antequam monachus fieres
in egritudine vouisti te iterum ad sanctum egyptum
dum. Et idcirco modo timidus et nimis sollicitus
es de voto illo soluendo ita ut requiescere
cor tuum non possit nisi ad sanctum egyptum
iuueris. De qua re non tibi debes credere ti-
bi quantum abbati tuo cuius consiliorum ordi-
nationi animam tuam promissisti: et alijs qui me-
lius sciunt te quid magis placeat deo et
magis possit anime tue. Quapropter con-
tens intentionem prefati itineris et solli-
citudinem voti illius in proposito quod as-
sumpsisti quietus et immobilis permanere
as et in quiete ad hoc quod proposuisti id
ad obedientiam ad penitentiam per peccatis
tuis: et ad alios bonos mores proficere
studeas. Letus enim esse debes quod cum te ip-
sum deo totum vouisti et reddidisti per
monachicam professionem soluisisti omnia mor-
talia uota quarumlibet actionum que prius
sine iuramento et fidei allegatione promi-
sisti. Esto ergo quietus et securus: et ego
te ea auctoritate quam per gratiam dei ha-
beo super te a voto illo absoluo. Valere

Pascalus papa anselmo cantuariensi
scribit episcopo de inuestitura ecclesiarum

Pascalus episcopus seruus ser-
uorum dei Anselmo cantuariensi
venerabili fratri et coepiscopo salu-
tem et apostolicam benedictionem. Sua-
uissimas dilectionis tue suscepimus lit-
teras caritatis calamo scriptas. Neque
enim aliud carte calamus indidit quam quod
de fonte caritatis intinxit. In his reueren-
tiam deuotionis tue complectimur et prope-

dimus fidei tue robur et pie sollicitudinis
instantiam exultamus quod gratia dei tibi prestata
te auxiliu te nec in me concutiant: nec pro-
missa sustollunt. Dilectus autem est: quod cum fratres
nostros episcopos legatos regis anglorum
benigne suscepissemus que nec diximus
eis nec cogitauimus redeuntes ad propria
retulerunt. Audiuimus enim eos dixisse quod
si rex in alijs bene ageret nos inuestitu-
ras nec prohibere nec factas excommunicare:
et quod ideo volebamus carte committere
ne sub hac occasione et ceteri principes
in nos inlamarerent. Unde iesum qui re-
nes corda scrutatur in animam nostram
testes inducimus si ex quo huius sancte
sedis curam cepimus gerere immanesce-
lus vel descendit in mentem. Et hoc a no-
bis deus auertat ut est et non subrependo
nos inficiat: et aliud habeamus ore pro-
positum et aliud corde reconditum cum contra-
mendaces propheta imprecetur dicens.
Disperdat dominus vniuersa labia do-
losa. Si vero nostro silentio pateremur
ecclesiam felle amaritudinis et impietas
radice pollui qua ratione possemus apud
internum iudicem excusari cum dominus sub
specie sacerdotis dicat prophete specu-
latorum dedi te domui israel. Non bene cu-
stodit urbem qui in specula positus dum
non obsistit eam hostibus diripiendam ex-
ponit. Si ergo virgatus pastoralitatis si-
gnum si anulum signaculum fidei tra-
dit laica manus quid in ecclesia pontifi-
ces agunt. Ecclesie honor atteritur: soli-
uitur discipline vigor et omnis religio
christiana conculcatur si quod nouimus
sacerdotibus solis debere laica patiamur
temeritate presumi. Non est laicorum
ecclesiam tradere: nec filiorum matrem
adulterio maculare. Iure ergo priuanda
est patrimonio quia matrem pollu-
it adulterio. Nec meretur ecclesiastice benedi-
ctionis consortium qui eam impia in-
festatione insequitur: laicorum enim est eccle-
siam tueri non tradere. Quas quidem curas

Epistole anselmi

illicitū sibi sacerdotiū vēdicaret lep̄ per-
cussus ē: filiū q̄ aaron q̄ alienū ignē im-
posuerūt igne diuino cōsumpti sūt. Alie-
nū est enī ab ecclia ⁊ a sacris canonibus
est inhibitiū: ne p̄ncipes ⁊ seculares viri
inuestituras nō solū s̄ dare s̄ nec electōi
ep̄oz audeāt se violēter inferere. In sep-
tima q̄ppe synodo vt nostis scriptū est.
Sc̄tā ⁊ vniuersal' synod' diffiniuit nemi-
nē laycoꝝ p̄ncipiū vl' potētū se vix inge-
rere electōi vl' p̄motōi ep̄oz. Si q̄ filij
aaro q̄ ignē alienū intulerūt corporaliter
puniti sūt isti q̄ laycis a q̄bus alienū ē
eccliam suscep̄erint spirituali gladio fe-
riunt. Ep̄os at̄ q̄ d̄itate in mēdaciū cō-
mutauerūt ip̄a d̄itate q̄ deus ē in mediū
introduc̄ta a b̄ti petri gr̄a ⁊ n̄ra societa-
te excludim' donec romane ecclie satisfi-
faciāt ⁊ reat' sui p̄odus agnoscat. Qui
cūq̄ x̄o intra p̄dictas inducias inuesti-
turas seu cōsecrationē acceperūt a con-
sortio frat̄ū ⁊ ordiatis ⁊ ordiatores a-
lienos habem': nec eis ad excusationē
deceptō sufficit q̄ ⁊ p̄p̄ba ab alio p̄p̄ba
decept' nec ideo mortē euasit. Rogam'
itere caritatē n̄ā nos tuis sc̄is p̄cib' cō-
mēdari vt q̄nto p̄p̄ ad d̄nū passib' d̄tu-
tū accelās nobis orōnū tuarū man' ex-
tēdas. Sp̄s de' qui te hui' stadij inuita-
uit ad cursū felici cōsumatōe p̄ducatur ad
p̄m̄tum.

De tribus mōis sup̄bie.

Anselmus seru' ecclie cantuarien-
sis dilecō amico cūno salutē. Exigit
caritas v̄ra vt de trib' illis mō-
dis sup̄bie de q̄bus vob' locut' sū duos
q̄ a memoria vobis exciderunt p̄ eplam
n̄ram cōmemorē. Tres q̄dē illos eē dixi
vnū in estimatōe idē q̄n aliq̄s alti' exi-
stimat de se q̄ debeat: s̄ quē dicif. Noli
altū s̄ape. s̄ time. Et quē negat in se suis
se q̄ dicif. Dñe non ē exaltatū cor meū ⁊
q̄ secunf. Ali' est i voluntate q̄n aliq̄s al-
ti' se vlt tractari aliq̄ mō q̄ debeat p̄tra
quē dicif. Quō potestis credere q̄ gl̄as
q̄rtis abinuicē. ⁊ dic' hoīs nō desiderat

ui tu sc̄is. Ali' est i ope: p̄tra quē dñs dē
Lū inuitat' fueris ad nuptias nō discū-
bas in p̄mo loco. Iste ē q̄n hō seipm tra-
ctat altius q̄ debeat. Contra singulos
istos modos p̄la inueniunt dicta i sacra
sc̄ptura si inq̄rant. Contra oēs dñ. Quē
se exaltat humiliabit ⁊ sup̄bis de' resis-
sit ⁊ m̄ta alia. De his trib' q̄n singula
queq̄ sola ē illa ē lenior q̄ in solo ope ē
q̄ nō sit nisi p̄igratiā ⁊ tñ vitiū ē q̄ cor
rigēdū est. De alijs duab' illa q̄ est i so-
la voluntate dānabiliōr ē q̄ sc̄ienter peccat.
Illa q̄ est in estimatōe sola insanabi-
liōr ē: q̄ non se ostēdit ⁊ iusta sibi videt.
Si ergo iste tres sup̄bie singule confide-
rent tres simplices possunt dici sup̄bie.
Si x̄o bine ⁊ bine intelligāt tres dupli-
ces inueniunt. Si x̄o tres siml cōiūgāt
tur erit vna triplex: ⁊ sic est septē. Tres
simplices tres duplices vna triplex. Co-
tra istas sup̄bias sūt mēbra humilitatis.
id est vt humiliter q̄s sentiat defecet q̄s
tum ad tractatum ⁊ cōuersationē alio-
rū humiliter velit de se ⁊ ip̄e humiliter
tractet se. Pro singulis modis superbie
dicitur homo sup̄bus. s̄ pro singul' mē-
bris humilitatis vel pro duobus nō om-
nia membra simul sint nō dicitur ho-
mo humilis sicut vno membro languē-
te dicitur homo eger: sanus autē nō di-
citur nisi sanis omnibus membris. hec
breuiter commemorāui caritati vestre.
Que si prudentia vestra sepius tracta-
uerit: plenius ea intelliget: q̄ hic dicta
sint. Valete et orate p̄ me: vt sicut de'
dedit mihi superbiam ⁊ humilitatē in-
telligere: sic mihi det illam cauere ⁊ istā
acquirere. Salutate dñm ⁊ amicū n̄m
reuerēdū ep̄m attrabatenfē ex pte n̄ra

Incipit liber' honori' inclusi de ima-
gine mundi.
Undus itaq̄ dicitur quasi vn-
diq̄ motus. Est enim in perpe-
tuo motu. huius figura est in
modum p̄le rotunda. Sed instar oui

Liber

Inselmi

elementis distincta. Quuz q̄ppe' exteri⁹
testa vndiq; ambitur: teste albu ē: albu:
miū: vitellū vitello gutta pinguedinis
includitur. Sic mundus vndiq; celoyt
testa circūdatur: celo vero purus ether.
vt albumen: etheri turbidus aer vt vitel
lum: aerī terra vt pinguedinis gutta in
cluditur.

De creatione mundi.

Creatio vero mūdi quinq; mo
dis scribitur. Primo vero q̄ an
te secula temporalia vniuersitas
mūdi in mēte diuina concipitur. que cō
ceptio archetypus mundus dicitur. vñ
describitur. quod factum est in ipso: vi
ta erat. Secundo cum ad exemplar ar
chetipi hic sensibilis mundus in mate
ria creatur. Sicut legitur. Qui manet i
eternum creauit omnia in simul. Tercio
cum per species et formas sex dieb⁹ hic
mundus formatur. sicut scribitur. Sex
diebus fecit deus opera sua bona valde.
Quarto cum vnum ab alio vtpote ho
mo ab homīe: pecus a pecude: arbor ab
arboze. vñ quodq; de semine sui ge
neris nascitur sicut dicitur. Pater me⁹
vñq; modo operatur. Quinto cum ad
huc mundus innouabitur sicut scribit⁹.
Ecce noua facio omnia.

De elementis.

Elementa dicuntur quasi yle
gamenta syle autem est materia.
Sūt enī quatuor elementa ex q̄
b⁹ constant omnia. scz. Ignis. aer: aq̄
terra. que in modum circuli in se reuol
uunt. Ignis in aerem. Aer in aquam.
Aqua in terram conuertitur. Rurs⁹ ter
ra in aquam. aqua in aerem. aer in ignē
cōmutatur. Ihec singula proprijs quali
tatibus quasi quibusdā brachijs se inui
cem tenent ⁊ discordem sui naturam cō
cordi federe vicissim commiscunt. Nam
terra arida et frigida: frigide aque con
nectitur. aqua frigida ⁊ humida humi
do aerī constringitur. aer humidus ⁊ ca

lidus calido igni associatur. Ignis calē
dus ⁊ aridus aride terre copulatur. Ex
his terra vtpote grauissima imū ignis.
vtpote leuissimus supremū obtinet lo
cum. alia duo medium quasi quoddam
soliditatis vinculum. quoz aq̄a gra
uior terre proximum aer leuior igni. pr
imum possidet locum. Deputantur ve
ro terre gradientia. aqua natantia. aerī
volantia. igni radiantia.

De septem nominibus terre.

Vnum elementum septem no
minibus denotatur. quia terra:
tellus. humus. arida. sicca. solū
ops nuncupatur. Terra a terendo dici⁹
⁊ totum elementum intelligitur. Tellus
quasi tollens fructum que est fructibus
apta vel vinetis. fructiferisq; arboribus
constat. Humus ab humore que est pas
lustris et inarabilis. Arida in aquosa q̄
semper feruore solis ardet vt libia. Sic
ca que aliquando compluta cito exicca
tur vt iudea. Solum a soliditate vt sūt
montana. Ops ab opibus: vbi diuitie
scilicet aurum ⁊ gemme habundant: vt
in india.

De terre forma.

Terre forma est rotunda. Unde
et orbis est dicta. Si quis enim
in aere positus desuper eam in
spiceret: tota enormitas montium et cō
cauitas vallium minus in ea appareret
q̄ digitus alicuius: si pilam pregrandē
in manu teneret. Circuitus autem terre
L. ⁊ lxxx. milibus stadiorum mensura
tur. quod duodecies mille miliaria et. l.
duo computatur. Ihec centrum in me
dio mundo vt punctus in medio circuli
equaliter collocatur ⁊ nullis fulcris sed
diuina potentia sustentatur. sicut legi⁹.
Nō timetis me ait dominus: qui suspē
di terram in nihilo. Fundata est enī in
super stabilitatem suam sicut aliud ele
mentū occupans sue qualitatis metam
Ihec in circuitu oceano vt limbo cingi⁹

De imaginemundi

tur: vt scribitur. Abyssus sicut vestimē-
tum amictus eius. Interi⁹ meatib⁹ aq⁹
rum vt corpus venis sanguis penetraē
quibus ariditas ipsius vbiq⁹ irrigatur.
Ubi vbiq⁹ terra infoditur aq⁹ repitur.

De quinque zonis.

Quinq⁹ aut⁹ zonis id est circulis
quinque terra distinguit⁹. Quor⁹
duo extremi sunt inhabitabiles
algorē. medius inhabitabilis calore a q⁹
sol nunq⁹ recedit ad illos nunq⁹ accedit.
Abduj duo habitabiles: hinc ardore in-
de rigore temperati: verbigrā. si ignis i
hyeme sub diuo accenditur quinque line
as efficere scitur: vna in medio feruida
duas circūgelidas: duas intra has tpa-
tas. Qui si vt sol circuiret: qnq⁹ nimirū
circulos redderet. Ex his circulis p^m
septentrional: secundus solstitialis: ter-
cius equinoctialis: quart⁹ brumalis: qnt⁹
australis noīatur: sed solus solstitialis i
habitari a nob⁹ noscitur. De trib⁹ p^{ri}bus

Habitata zona q^a a nobis icolū in tres
ptes mediterraneo mari dirimit⁹: quarū
vna asya: altera Europa. tertia affrica
dicitur.

De asia

Asia a septentrione p^o orientē vs
q⁹ ad meridiē. Europa ab occi-
dente vsq⁹ ad septentrionē. Af-
frica a meridiē vsq⁹ ad occidentē extēdit⁹.
Asia a regina eiusdē noīs appellat⁹.

Huius p^{ri}ma regio i ori- De paradiso
ente est paradisu: locus vic⁹ omī ame-
nitate cōspiciuus inadibilis hominibus
q⁹ igneo muro vsq⁹ ad celū est cinctus.
In hoc est lignū vite vic⁹ arbor de cui⁹
fructu qui comederit sp⁹ in vno statu im-
mortalis pmanebit. In hoc etiā fōs ori-
tur qui in quatuor flumina diuidit⁹.

De quatuor fluminibus.

Que quatuor flumina infra paradisu terra
cōdūt⁹. Sed in alijs regionib⁹ longe
fundunt⁹. Nam phison q⁹ z ganges i in-
dia de monte orcobares nascit⁹: z cōtra
orientē fluens oceano excipit⁹. Seon q⁹

z nilus iuxta montē athlantez surgens
mox a terra absorbet⁹: p⁹ quā occulto me-
atu currēs in littoze rubri maris denuo
fūdūt⁹: ethiopiā circuiens p⁹ egyptū labi-
tur in septē hostia diuisus: magnū ma-
re iuxta alexandriā ingredit⁹. Tigris at⁹
z eufrates de mōte parchoatra fūdunt⁹
z cōtra meridiē vergētes mediterraneo
mari immergunt⁹. Post paradisu sunt
multa loca deserta z inuia: ob diuisa ser-
pentū z ferarum aialia.

De india.

Inde est india ab indo flumie
dicta: qui ad septētrionē de mō-
te caucaso nascit⁹: z ad meridiē
cursum suum dirigens: a rubro mari ex-
cipitur. Hec india ab occidentē claudit⁹.
z ob hoc indicus ocean⁹ dicit⁹: in q⁹ est
sita taprobane insula. x. ciuitatib⁹ incl⁹.
ta. Hec duas estates z duas hyemes v⁹
no anno habet: z in omni tpe viret. In
hac etiā sūt chaisa z argire insule auro z
argento fecūde: z sp⁹ floride. Ibi inueni-
untur bdellium z lapis onichin⁹. Bdel-
lium est arbor aromatica colore nigra:
magnitudine oliue. Onix est appellat⁹
q⁹ habet in se p^{ri}xtū candorē in simili-
tudinē vnguis humāe. Greci enī vnguē
dicūt nichem. Ibi sūt z mōtes aurei: q⁹
ppter dracones z grifes nō possunt ad-
iri. In india est mōs caspius a q⁹ caspiū
mare vocat⁹. Intra quem z mare gog z
magog ferocissime gētes a magdio ale-
xandro incluse ferunt⁹: que hūmāis car-
nibus z crudis bestijs vescunt⁹. India
habet. xliij. regiones: populos multos
garamannos: orestas: coatras: quorum
silue tangūt ethera In mōtanis pigme-
os duorum cubitozum homines quibus
bellum est contra grues: qui tercio an-
no pariunt: octauo senescūt. Apd hos
crescit piper colore quidem albo. Sed
eum ipsi serpentes qui ibi habundant:
flamma fugant: nigrum colorem trahit
de incendio. Item Abacrob⁹ sunt
duodecim cubitozum: qui bellant con-

tra grifes. Qui corpora: alas: et ungues
pferunt aquilarum. Item agrostas et brag
manos qui se in ignem mittunt ultro: amo
re alterius vite. Sunt et alij qui parietes
iam senio confectos mactant: et eorum car
nes ad manducandum parant: isque impi
us iudicatur: qui hoc facere abnegat.

Sunt et alij qui pisces ita crudos edunt:
et salsum mare bibunt. **De monstris**

Sunt ibi et quedam monstra: que qu
dam hominibus: quidam ascribunt besti
is: ut sunt hi qui aduersas habent plantas.
et octonos in pedibus digitos: et alij qui
habent canina capita: et ungues adun
cos: quibus est vestis pellis pecudum:
et vox latratus canum. Ibi quedam eti
am matres semel pariunt canos partus
edunt qui in senectute nigrescunt: et longa
nre etatis tempora excedunt. Ibi sunt et
monoculi: qui et arimaspi: et cyclopes et
cinopede qui vno tantum fulti pede au
ram cursu vincunt. et in terra positi vim
bram sibi planta erecta faciunt. Sunt alij
absque capite: quibus oculi sunt in hume
ris: per nasum et ore duo foramina in pecto
re: fetas habent ut bestie. Sunt et alij iux
ta fontem gangis flumini: qui solo odo
re cuiusdam pomi viuunt: qui longius si
excunt: pomum secum ferunt: moriuntur enim
si prauum fetorem trahunt. **De bestiis**

Sunt ibi serpentes tam vasti ut ceruos
deuorant: et ipsum etiam oceanum transna
tent. Ibi etiam est bestia ceu homini con
creta: cuius corpus asini: clunes cervi:
pectus et crura leonis: pedes equi: ingens
cornu bisulcum: vastus oris hiatus: vs
que ad aures: in loco dentium os solidum:
vox pene hominis. Item est alia bestia eale:
cuius corpus equi: maxilla apri: cauda
elephantis: cubitalia cornua habens: qu
rum unum post tergum reflectit: cum alio
pugnat: illo obtuso: aliud ad certamen
vibrat. Nigro colore horret: in aqua et in
terra equaliter valet. Ibi sunt fului tauri
et alii fetis horridi: grande caput oris ri

ctus ab aure ad aurem patet. Ibi etiam
cornua vicissim ad pugnam producant vel
deponunt. omne missibile duro tergo res
pellunt: qui si fuerint capti: nulla possunt
arte domari. Ibi quoque mantithora bes
stia facie homo: triplex ordo in dentibus
corpore leo: cauda scorpio: oculis glau
cis: colore sanguinea: vox sibilus serpen
tium: fingens discrimina vocum: velo
cior cursu quam avis volatu: humanos car
nes habens in usu. Ibi sunt etiam boues
tricornes: pedes quinos habentes. Ibi
quoque monoceros: cuius corpus equi: ca
put cervi: pedes elephantis: cauda sicut
unum cornu in media fronte armatum qu
tuor pedum longum: splendens et mire acu
tum. Hec bestia nimis feror diros habet
mugitus. Omne quod obstat cornu trans
uerberat: caput potest periri: non potest do
mari. In gange quoque sunt anguille tres
centorum pedum longe. Ibi quidam etiam
vermes qui instar cancri bina habent bra
chia. vii. cubitorum longa: quibus elephan
tes corripunt: et undis immergunt. In
dicum quoque mare gignit testudines: de
quarum testis capacia hospicia faciunt
homines India quoque magnetem lapidem
gignit: qui ferrum rapit. Adamantem
etiam: qui non nisi hircino sanguine frangi
potest. **De parthia.**

Ab Indo flumine usque ad tygrim est
parthia. xxxiiij. regionibus distenta: Vici
tur autem parthia a parthis venientibus a
scitia: in ea regio aracusia ab oppido a
racusa dicta. Est in ea etiam assyria ab
assur filio sem nominata: qui eam primum
incoluit. Est in ea quoque media a medo
rege dicta: qui ciuitatem construens me
diam nominauit: de qua et regio nomen
assumpsit. In ea et persida a perseo rege
dicta: qui ciuitatem persipolim edificauit:
de qua et regio nomen accepit. In
hac primum orta est ars magica.

Persida lapidem piridem mittit qui ma
num prementis vrit: et sine lite cuius est

De imaginemundi

ad hoc cum luna crescit et deficit

De abdesopotamia.

At tigris flumine usque ad eufraten est mesopotamia: a duobus fluuijs grece dicta quod in medio duum fluminum sit constituta. In hac est ciuitas niniue: itinere trium dierum a nino rege constructa et nominata. In hac est regio babilonia a ciuitate babilone nominata: hanc nemroth gigas fundauit: sed sepe miramis regina repauit: cuius muri latitudo est .l. cubitorum: altitudo ducetorum cubitorum: ambitus ciuitatis quadringentorum .lxxx. stadiorum. Contus portis ereis est firmata. flumen eufrates per medium eius currente irrigua. Huius arx babilus .iij. millium passuum alta scribitur. In eo quoque est caldea in qua primus inuenta est astronomia. In ea et arabia. que etiam saba dicitur a saba filio chus vel a fluuijs saba. In hac thus colligitur. et in hac est mons synai: qui et oreban quod lex a moysse scribitur iuxta quem uerbum madian fuit: in quo sacerdos ihetro presuit. In quo sunt gentes multe moabite amonite idumei: saraceni: madianite et alie multe.

De syria.

Ab eufrate usque ad mare mediterraneum est syria: a quadam syro rege dicta: in qua est damascus a damasco abrahel: berto constructa et dicta. Ibi et antiochia ab antiocho rege cognominata: olim reblata vocata. Est in ea comagenia puincia. Est et fenicia a fenice aue: que sola in hac terra inuenitur: siue a fenice rege filio agenoris dicta. In hac sunt tyrus et sydon ciuitates sice. In hac est etiam mons libanus: ad cuius radices oritur iordanis fluuius. Est in ea etiam palestina a ciuitate palestina que nunc ascalon vocatur dicta. Est in ea et iudea a iuda filio iacob: de cuius tribu reges erant nuncupati. Hec etiam chananea a chanaan filio chaam est dicta. In hac est hierusalem quam sem filius noe construens salem nominauit. Sed iehuseus filius chanaan inhabitauit: unde

a iebus et salem dedit ei nomen rex dauid hierusalem: quasi iebus salem: quam salomon filius eius auro et argento et gemis decorauit: et ierosolimam quasi iherosolimaniam appellauit. Quam a babilonijs subuersam ierobabel reedificauit. Sed romanus populus funditus deleuit. Hanc per modum helyus adrianus imperator repauit et beliam nominauit.

De palestina.

Est etiam in palestina regio samaria a ciuitate samaria dicta. que nunc est sebastia dicta. In hac est quoque galilea regio: in qua est nazareth ciuitas iuxta montem thabor sita. In hac est pentapolis regio a quibus ciuitatibus dicta in qua olim fuit sodomus et gomorra. In hac est mare mortuum a quo iordanis fluuenta absorbentur. In hac quoque saraceni a sara dicti: qui et agareni ab agar. Idem ysmahelyte ab ysmahel nuncupati. In hac et nabarbei a nabath fi lius ysmahel dicti. quorum gentes sunt .xij.

De superius dicte regis. (De egypto) ones ab oriente incipientes recta linea ad mediterraneum mare extenduntur: quibus Christus austrum egypti connectit in quo .xxiij. gentes esse feruntur. Hec in oriente a rubro mari surgit terminum suum Christus occidit in libia figit. Hec palus egypti. i. bona copia dicta: postea ab egypto rege fratre dariani egyptus est vocata. Hec fluuius nilus undique dicta in modum deltae est formata. c. milibus villarum indyta. Hanc nubes non obscurat: pluuie non irrigat: sed nilus inundans eam fecundat. In hac est puincia thebaica a thebis ciuitate cognominata: quam cathmus a genoris filio in egyptum ueniens edificauit: et thebas secundum illam quam in boecio construxit nominauit regioque nomen ab illa mutauit. In hac mauricis principabat. et ab hac thebei dicuntur. Huic maxima adiacet solitudo in qua olim conuersabatur monachorum multitudo. Labises rex egypti superas ciuitatem condidit: cui nomen babilon dedit: que nunc caput regni illius existit. In hac etiam victor alexander ciuitatem edi-

ficavit quam ex suo nomine alexandria nuncupavit.

De caucaso

Superscripta regionibus versua aqlo ne annectuntur hee regiones. Amons cauc casus a caspio mare orientis attollitur. et p aquilonem vergens pene vsq ad eu ropam porrigitur. Ibi ac inhabitat ama ziones femine: vicz vt viri pliantes. Ibi cohabitāt massagete et colchi et sarmate. Seres est oppidū orientis: a quo est se rica regio et ges et vestis dicta. Post hanc est bactria ab actriona amne voca ta. Ibi hanc sequit. Albania a candore ipsi dicta: eo q ibi albo crine nascant. Ibi co iungit scithia et bithinia: als hunia: q rū gentes sūt. xliij. Ibi sūt ypborei mō tes. Ibi co iungitur hircania ab hircan ia silua noiata. In hac sūt aues qrum penne splendent p noctes. Cui connec titur armenia: in q est mons ararat. su per quem archa noe post diluuium req euit: cuius vsq hodie ibi ligna vident. Ibi co pulat hyberia illix capadocia a ciuitate eiusdē nominis dicta. In hac eque a vento cōcipiunt: sed fetus nō am plius triennio viuunt.

De asya minore.

Asia minor post hanc constituitur que pene mari vndiq cingi tur. In hac est ephesus ciuitas: ab amasonibus cōstructa. In qua reqes cit iohannes euangelista. Prona p uincia asie minoris est bithinia appella ta: in q est ciuitas eiusdē nominis prius berica dicta post migdonia: postea a by thinio rege est bythimia appellata. In qua est ciuitas nicea: in qua est magna synodus facta. In hac etiam ciuitas ni chomedia a nichomede rege cōstructa: et dicta.

De regionibus asye.

Bithymia quoq maior dicitur frigias: qua ē ciuitas smirna a theseo cōstructa. Ibi ac sequitur frigias a filia europa frigias appellata. Ibi et dardania a dardano io uis filia dicta. Ibi iungitur galacia a

gallis dicta: quos Bithimius rex in al xilum euocauit: et post victoriam eis ter ram diuisit. Et in ea ciuitas eiusde no minis ab eodē cōstructa. In hac ē etiā ciuitas troia a troo rege cōstructa et no minata. Ibi et illum ab ylo rege est deā Ibi uis menia dicuntur pgamia Ibi ad iacent licaonia et caria vbi fuit bernius fluuius aureis harenis famosus. Inde est lidia a lido rege fratre turreni appel lata. In hac est ciuitas thiatira: deinde est ysauria ab aura qua vndiq pstat di cta: Post hanc est cicilia a ciuitate eius dem nominis nūcupata quā cilix filius agenoris pstruxit: et ab illa nomē regio accepit. In hac est mōs amana q et tau rus: in qua est et Tharsis ciuitas a pseo cōstructa. Pauli apostoli inhabitatōe gloriosa. Deinde est licia p ficia et pam philia. Exinde est pontus regio multarū gentiū: a qua et ponticū mare appellat. in quo ouidius et postea clemens exilio relegant. Post decursam asiā transea mus ad Europam.

De Europa.
Europa ab Europe rege: vel ab europa agenoris filia est noiata. In qua in pms xsus septentri onem sūt risei mōtes: et tanais fluuius a tanai rege dictus: et meotides paludes magno mari iuxta theodosia vrbē se iū gētes.

De Sithia.

Athanaan fluuius est scithia inferior q xsus meridiē vsq ad danubiū porri gitur. In hac sūt iste puincie: alania: da thia: gothia.

De Germania supiori.

A danubio vsq ad alpes est germa nia supior q a germinando pto dicuntur versus occasū rheno xsus aq lonē albia flumie terminat. In hac est suevia regia a mōte sueuo dicta. Ibi et alemantia ab alemāno lacu appellata hec et recia dicta. In hac danubius nascit et lx. precipuis fluuijs auget et in. vij. hostia vt nilus di uisus pōticū mare ingredit. Et in ea no ricus q et bauaria in q est ciuitas Ratis

De ymaginemundi

ponas est et orientalis fracia cui conu-
git. Thuringia: quā sequit saxonia de
Germania inferior: ab albia fluuiū ē ger-
mania inferior: que versus adlonē ocea-
no excipit. In hac ē dania et norwegia
Adannubio. immo circa danubiū xliis
orientē vsq; ad mediterraneū mare est
messiū puētū dicta. Deinde panonia
inferior et vulgaria. Inde tracia a traco
filio iaphet dcta: hec habet hebrū flumē
et urbem cōstantinopolim a cōstantino
cōstructā et dictā. De greca. A medit-
raneo mari ē gretia a rege greco dcta: ce-
thum olim vocata: et versus austrū ma-
gno mari terminat: qui et illiricus voca-
tur. Est i ea puincia dalmacia a dalmaz-
cio vocata. Est et epiro a pirro filio ach-
illis dicta. In epiro ē fons in quo faces
accensae extinguuntur: et iter extincto ac-
cedūtur. Est et chaonia a ciuitate eius-
dem nōis appellata: quā helenus frater
hectoris edificauit et ab amorē fratris sui
chaonis chaoniā nōiauit. Hec et molo-
ssa a ciuitate molossia dicta: quā molo-
sus pirri filius pstruxit: et a noie suo mo-
lossiā vocauit. Est et ibi elladia ab ellada
rege filio deualionis et pure dicta. Ip-
sa est et attica ab attico rege: ipsa et vera
gretia siue ab atthico filio cuiusdā q̄ fu-
it indigena gretie. Ipsa est et vera gre-
tia. In hac est ciuitas athene a cetropo
rege cōstructa. Ibi est boecia a boue di-
cta. quia cadmus filius agenor illo ve-
nies bouis ducatu cū diis immolās the-
bas construxit et puinciam boeciā nun-
cupauit. De hac thebani dicunt de alia
thebei. Eadem puincia dicit et aonia a
fōre aon: musis psecrato siue a rege ago-
ne. Ibi est peloponēsis a pelope rege: et
a ciuitate eiusdem nōis appellata. Ibi et
thessalia a rege thessalo dicta. Ibi et ma-
cedonia a mecedōe rege appellata. Hec
et emathia ab emathe rege vocata. In
hac est mōs olimp⁹ q̄ excedit nubes In
hac: et thessalocica a thessalo rege: filio

greco cōstructa. Ibi est et achais ab ach-
eo rege et ciuitate eius nōis dicta. Ibi et
archadia q̄ et sicionia a sitione rege nū-
cupata. In hac ē corinthus a chorinthe
filio orestis dicta. Archadia abeston la-
pidem mittit: q̄ semel accēsus: extingui
non poterit. Deinde est panonia superi-
or vsq; ad penninū mōtem. Ad aquilo-
nē ei⁹ histria ab histrio fluuiū q̄ et danu-
bi⁹ nōiat. De italia Italia olim mag⁹
grecia ē dicta postea saturnia a saturno
post latrū: eoq; saturnus pulsus a Jo-
ue ibi latuit ē dicta. Deinde ausonia ab
ausone rege: tātum ab ytalo rege situlo-
rū italia nōiata. Hec ab alpibus surgit:
et in magno mari terminū figit. In hac
est vrbis. Roma a romulo rege constru-
cta et sic dicta. Antiqui ciuitates suas se-
cū dū p̄cipuas feras formabāt ab signi-
ficatōem. Vñ roma formas leonis h3 q̄
ceteris bestiis quasi rex p̄est. Vñ cap-
ut est vrbis a romulo cōstructa. Late-
rā vero edificia ytrobiq; disposita vnde
et lateronis dicit. Bāndusiū aut formā
cerui: carthago bouis troia equi figurā
habuit. Est in italia tristia a sacrificijs:
et thuro vocata. Est et campia a ciuita-
te capna dcta a capio rege pstructa Ibi
est et apulia et ymbria inde dicta qd̄ ym-
bab⁹ tpe diluuii supfuerit inuigis a pē-
ni in mōtis sita. Est et eutruia ab etru-
sco rege dicta. Hec est et tyrrēna a thyre-
no fratre didi dicta qui de meonia veit
ad italiam. Est et longobardia a longis
bardis vocata. Padus qui et eridanus
italie fluuius ab appēninis mōtibus ori-
ac mari imergit. Elenecia a veneco re-
ge prius benecia dicta: postea venecia.
Sallia a candore ppli dicitur. Salla em
grece lac dicit. Renuis ab alpibus nasci-
tur et cōtra aquilonē vergēs: sinuoceanū
excipit Sallia. A flumie reno est gallia
bellgita a ciuitate belgis dcta hec a mō-
te Iouis surgit et versus adlonē britani-
cū oceanū incidit. Hec et francia a frāco

rege ē dicta qui de troia cum enea veniens troiam iuxta renū cōdidit ⁊ terram franciam cognominavit. Hāc versus occidentem excipit lugdunensis gallia que et comata ab lōgas comas ē dicta: que versus austrū habet narbonēsem galliā a ciuitate narbona dicta que ⁊ togata a lōgis vestibus dicta est: versus occidentē aqtaneā ab aq̄s rodāo ⁊ ligure dictā hispania. Inde ē hispāia ab hispāo rege dicta p̄ hiberia ab hiberio fluuiio que ⁊ hesperia ab hespero rege dicta. H versus occasū oceano terminat. Sunt in ea sex puincie terracona: carthago. Lusitania: galicia: betica tingitania: a p̄p̄ijs ciuitatibus dicte. Contra hispaniā versus occasū sūt in oceano hee insule britania anglia hibernia thanatos cuius terra quouis gentiū portata serpentes perimit ⁊ sole in qua fit solsticiū vt orades. xxxij. scocia thile cuius arbores folia nunq̄ deponit ⁊ in qua: sex mēlibus videlicet estiuus ē cōtinuus dies. vi. hibernis mēlibus continua nox. Ultra hanc versus aquilonem est mare cōgelatum et frigus ppetuum. Europam per ambulauimus ad africanā trāsmigremus.

De Africa.

Africa ab asser vno de posteris abrahe ē dicta: hec in oriēte: in di fluminis surgit: et p̄ meridiē vrgens in occidentem tēdit. Huius p̄ma puincia est libia a regina eiusdē nominis dicta. Hec a parethonia ciuitate: et a mōtibz cathabathmō sumit incūm et maris philenoz finit. De hac libicuz mare dicūt. Inde est cyrenaica a cyrene ciuitate noiata: sed a regina eiusdē nominis cōstructa ⁊ dicta. Hec ⁊ penthapolis a q̄nq̄ ciuitatibus est dicta. s. berenice arfinoe ptholomaide apollonia: cirene a p̄p̄ijs p̄ditoribus ita dicte. In de ē tripolis a tribus a ciuitatibus dictā que sūt occasia berere ⁊ leptis magna.

Post hāc bisface a duabus vrbibus dicta: id est ad rumeto ⁊ bizancio. Kartago. Deinde est zeusis ī q̄ magna carthago a didone que ⁊ ediffa cōstructa ⁊ carthada a caritho opido noiata: sed a romanis deleta ⁊ denuo reedificata carthago est appellata. Huius muri latitudo fuit. xviij. cubitoz. Post hāc gethulia inde est numidia in qua regnavit iugurtha. In hac est ciuitas yppone In q̄ fuit augustinus ep̄s. Inde ē mauritania a migredine dicta maurō em̄ grece ē nigrū. In hac ē puincia sitifesis a sitifi. opido: alia cesariēsis a ciuitate cesaria dicta: tracia tingitania a tinguī ciuitate nuncupata. Versus meridiem vero est ethiopia ab etera dicta: vna in oriente: in qua est vbs saba: de qua fuit illa regina que in euāgelio cōmemorat a domino: altera in occidentē intra quas garamantes sunt a garamia ciuitate dicti. Apud quos ē fons tā frigidus diebus: vt nō bibat tā feruidus noctibus vt nō tāgat. Quibus versus orientem cohabitāt trogodite qui celeri cursu feras capiunt. Ultra ethiopiā sunt maxima loca deserta ob solis ardorem ⁊ diuersi generis serpētia hoibus incognita. Deinde ē maxim⁹ oceanus: qui solis calore diebus feruere vt cacabus. In extremis finibus affrice versus occidentem est vbs gades a fenicibus cōstructa de qua gaditanū mare dicūt In ipso vero oceano est mōs altissimus athlas vnde athlantiē mare noiāt: athlas aut̄ rex erat affrice frater p̄metheia: quo mōs nomen accepit q̄ in eo residens astrologiā descripsit: vnde et celū sustinere dicūt. Per gratis affrice paribus ad isulas maris tendamus.

De Insulis.

Insule sūt dicte: quasi in salo sitae. In mediterraneo mari est ciprus iusula p̄tra Syria: a cipro ciuitate dicta: hec et paphus a ciuitate

De ymagine mundi

eiusdē. Creta a creto rege dicta vel dici-
tur. Hec tentapolis ac vibibus nūcupa-
tur. Hec sita est cōtra libicū mare: quod
et adriaticū ab adria ciuitate diciť. A-
tudos est insula in ellespōto in europa.
Ellespōtus ab elle ciuitate diciť. Cha-
os insula actice Lclades dicūtur eoq̃ i
rotūdo sint posite: ciclon em̃ grece diciť
orbis. Sūt em̃. liiij. cōtra asiā posite.
Hax prima rodos a ciuitate eiusdē no-
minis dicta ad orientem est posita. In
hac fuit oliz ereus coloseus. lxx. cubico-
rū altus. Tenedos ad septentrionē po-
sita a ciuitate tene et eius cōstructore ei-
usdem nois ē dicta. Carpathos ad me-
ridiē ipsius cōtra egiptū posita: vñ car-
paciū mare et carpacie naues. Lythe-
rea ad occasū est sita a tythero mōte di-
cta. hec et porphiris diciť. Delos in me-
dio cicladū sita a ciuitate eiusdē nomis
dicta. Hec tpe diluuij sō ogino facti p-
mo cōparuit. Under delos nomē cepit
quia delos manifestū sonat. Hec et orthi-
gia diciť ab orthigometris id est cotur-
nicibus: que primū ibi vñe sūt. Ica-
ria insula a puero cretensi naufrago est
dicta a qua careum mare. Haxos in-
sula dionisij qui et bachus. Aheos q̃
et stōria rotunda insula. Paron a ciuita-
te eiusdem nominis dicta: a paro iaso-
nis nepote cōstructa. Hec gignit candi-
dissimū marmor quod pariū diciť et sar-
diū lapidē. Licon est insula in qua ma-
stix nascit̃ Samos a samo ciuitate dicta
in egea mari est sita De hac fuit sibilla et
pithagoras et iuno. In hac fictilia vasa
sunt repta. Sicilia a sculo rege ffe ita-
dicta prius sicania a sicano rege cogno-
minata: ptra aliā sita. Hec et trinarcia. a
trib⁹ mōtib⁹ acrib⁹ diciť. In hac ē mōs
ethna cui⁹ sulphuria exestuāt icēdia. In
hui⁹ freto ē stilla et caribdis. In hac oliz
erāt ciclopes. In hac inuēta ē comedia
Eolie isule ab eole rege dicte iuxta sitili-
az posite. Hec et vulcanie q̃ incēdio sūt

plene. Sūt em̃ nouē Stecades insule:
cōtra massaliā site. Sardima a Sar-
dio rege hercul filio dicta ptra numidiā
sita ē In hac nec serpens nec lup⁹ gignit̃
In ea ē soli fuga animal vt aranea mor-
tu hoies perimens. In ea ē herba simit̃
apiastro que comedētibus rictus cōtra-
hit. et quasi ridētes iterimit. In hac sūt
fōtes calidi infirmis medela: furib⁹ in-
ferētes cecitatē. Corsica a corsa mlie
dicta cōtra liguriū sita: que pmit⁹ thau-
rū suū quesitura illuc venit et referēs lo-
ci fertilitatē a liguribus in habitari ce-
pit. Hec et cyrene a cyrino herculis filio
ē dicta: q̃ ab eo ē inhabitata. Ebusus i-
sula cōtra hispaniā. Hāc fugiūt serpen-
tes. Ibi ē colubnia plena anguib⁹. Ibi
et baleares insule ibi inuente sūt funde.
Gorgodes insule in oceano iuxta Ath-
lantē. In hīs olim habitauerūt gorgo-
cies. Iuxta has hesperide ciuitate dictē
In hīs oues albi velleris habūdant: q̃
ad purpurā optime valēt: vnde fabulo-
se diciť aurea mala habuisse. Adalō em̃
diciť ouis. Ultra has fuit illa mag̃ in-
sula que platone scribēte cū pto est sub-
mersa q̃ affricā et europā sua magnitu-
dine vicit: vbi nūc ē al cōcretum mare.
Aheroe insula ē in nilo flumine i capite
ethiopie: in qua absūmīt vmbra in esta-
te. In hac ē lignū hebenū. Iuxta hanc
est ciuitas siene in qua ē puteus a philo-
sophis factus. lx. cubicoz altus in cui⁹
fundū splēdet sol recto gradu: in iunio
mense. Est quedā oceani insula dicta p-
dita: amenitate et fertilitate oīm rex pre-
ceteris terris lōge p̃stātissima hoib⁹ in-
cognita q̃ aliquādo casu inuēta quesita
postea nō ē reperta: et ideo diciť pdita.
Ad hāc ferē brādanus venisse. Insulas
circūuimus: nūc inferna petamus.

De Inferno.

Infernus ideo diciť: q̃ inferius
ē positus. Sic em̃ terra ē in me-
dio aere: ita ē infernus i medio

Liber

terre. Unde nouissima terra dicitur Est aut locus igne et sulphure horridus: inferius dilatatus: superius coangustatus hic lacus vel terra mortis dicitur: quia anime illuc descendentes veraciter moriuntur.

De Noibus inferni. Hic et stagnum ignis dicitur: quia ut lapis mari ita anime illuc immerguntur. Hic terra tenebrosa vocatur: et fumo et nebula fetoris obscuratur.

Hic terra obliuionis nuncupatur. quia si ipsi obliti sunt dei: ita eorum obliuiscitur misereri deus. Hic dicitur tartarus ab horrore et tremore: quia ibi est fletus et stridor dentium. Hic et gehena: id est terra ignis noxas. Et enim terra dicitur. Cuius ignis noster ignis umbra esse dicitur vel videtur.

Huius profunditas et recessus dicitur he rebus draconibus et igneis vermibus plenus. Huius os patens dicitur baratruum quasi atra vorago. Huius loca fetorem exhalantia dicitur acheronta id est spirantia staudi immundos spiritus emittentia.

Hic etiam dicitur stix: quod latine sonat tristitia. Sylegeton est fluuius infernalis obuiuitate ignis et sulphuris fetore et odore horribilis. Sunt et alia multa loca, siue in terris siue in insulis penalia: aut frigore et ventis horrentia: aut igne: et sulphuric iugiter feruentia. Ignea inferorum loca inspicimus: ad refrigerium aquarum confugiamus.

De Aqua.

Aqua que secundum elementum ponitur ab equalitate dicitur. Unde et equor quod sit planum: hoc in mari colligitur in flumina diffunditur: in fontes diuiditur. per annies connectitur: per terras dissipatur: per aera attenuatur. Totam terram cingit omnes regiones et prouincias diuidit. Huius immensa profunditas dicitur abyssus quasi abest fundus. Habet tamen fundum quousque profundum. Oceanus dicitur quasi sonari quoque linibus. Quing enim zonis mundi in modum limbi ambit. Estus oceanus: nuda est accessus et recessus lunam sequitur

cuius aspiratio: retrahitur eius impulsu refoditur. Cotidie autem bis effluere et re-manare dicitur vel videtur. Cum luna crescit: te crescit: et cum decrescit decrescit. Cum luna est in equinoctio: maioris oceanum fluctus surgunt ob vicinitatem lune cum in solsticio: minor: est ob longinquitatem eius. Per al. xvij. annos ad principia motus et paria incrementa ut luna: refertitur.

Antipostis quod est vorago in oceano in exortu lune maiora est fluctus inuoluit et reuomit. Hec autem vorago que tota aquas et naues absorbet et reuomit inde fit quod est in terra abyssus profundissima. de qua scribitur. Rupti sunt fontes abyssi magne. Iuxta hunc sunt cauernosa loco et spelunce late patentes. In his veti de spiramine aquarum concipiuntur: qui etiam spiritus percellarum dicuntur: et huius suo despiramine aquas maris per patentes terrarum cauernas introitus in abyssum attrahunt: et ea exundante iter magno impetu repellunt.

De his ventis fit etiam tremor. Ita venti concavis locis inclusi: dum erumpere gestiunt terribili fremore terram concutunt eamque tremere faciunt. Hinc etiam fit terre hiadus dum loca caua: et continuis aquis fragilia: ventis concussa rumpuntur et introitus cadentia in hiatus aperiuntur: quibus multe ciuitates deuorare leguntur. Hoc est autem in terra tremor: quod in nubibus tonitruum. Hoc hiatus quod ibi fulmen fiunt autem cum terre motu inundationes maris eodem videlicet spiritu infusi vel residentes sinu recepti. De Sicilia. Unde tellus sicilie. quod cauernosa et sulphure ac bitumine strata: ventis pene tota et ignibus patet: spiritus introitus cum igne concertante: multis sepe locis fumum vel vaporem. vel flamas eructat: vel etiam vento acius incubere fauillarum lapidum moles egerit. De Ethna. Inde motus ethne ad exemplum gehene ignium. tam diuturnum durat incendium quod insularum incolae dicuntur vidis nutriri: dum aquarum concursus spiritum

De ymagine mundi

in pñidum secū rapiens tamdiu suffo-
cat donec venis diffusus fomēta ignis
accendat. De Scilla. Hinc scilicet ca-
nes latrare fingūtū: dum pcul nauigā-
tes vndaꝝ fremore terrētū: quas sorbē-
te foragine tollit estus. Simili de causa
in alijs etiā terris incēdium surgit: et ge-
hennā postēdit. De Frigore. Siō
calor de igne: ita frigus nascit de aqua.
Unde extreme pres oceani frigidus ge-
lu et ppetuo frigore horrent: quia calore
solis carēt. Pars autē oceani que medi-
um orbem diuidit: idō iugiter calore fer-
uet: quia solis iter super se habet. De
Dulcibus aquis. Oceanus fluuiorū
occurso non auget: quia fluentia dulcia
partim salis vadis cōsumūtū vel ven-
tis: aut vapore solis arripiūtū partim
per occultos meatus in suos amnes re-
uertūtū. De Amaris. Idcirco p-
durat salus tot fluminibus ac pfluuijs
irrigatus: quia ex hausto a sole dulci te-
nui q̃ liquore: quē facili⁹ ignea vis cō-
tra hic oēs asperior: crassiorq; relinquit.
Ideo sūma maris vnda est dulcior. p-
funda amarior. Lūne autē alimētū est in
dulcibus aq̃s: solis dō in amaris. De
mari rubro. Mare rubrū de oceano
exit: sed roseū colorem de terra trahit: q̃
tota sāguineo colore rubet: ac vicina li-
ctora inficit. De Mare. Mare di-
cit quod sit amari. hoc p venas terre oc-
culto meatu discurret: amaritudinem in
terra deponit: dulce in fōtib⁹ erumpit
in seipm iterum refluit vt scribitur. Ad
locū vnde exēit flumina intrāt in ma-
re et mare non retūdāt. Dicitur tamē q̃
aque natura: sic duplex s. salia et dulcis.
Salia maris et grauior: dulcis fontū et
fluminū et leuior. Et cū legatur q̃ deus
fontem in paradiso pduxerit: et in qua-
tuor diuidens totā terrā in quatuor mū-
di partibus rigare pcepit. Dicit q̃
eruptio oīm fontū vel fluuiorū dulcis

aque de illo fonte vel fluuijs illis decur-
rat et in matricem abissū eiusdem fōtis
refluat. Que licet vniuersa mare isluāt
amaris tamen aquis non cōmiscet: s̃
vtputa leuis sup graues aquas labitur
et in occultū cursū suū reuertitur. Hinc
est quod mare non redūdāt cum omnia
flumina illud intrent. Sed et sūma ma-
ris vnda non est a deo amara: q̃ ea que
in imo ē posita. Quod fōtes in hyeme
sunt calidi: in estate aut frigidi: hec cau-
sa est. In estate calor aeris repellit fri-
gus in terram: et inde fit aqua frigida in
hieme aut frigus aeris pellit calorem in
terram: et inde fit aqua calida: et cū aq̃
oīs aut dulcis sit aut salia: vidēdūz vñ-
de quedam erūpant calida vel putrida.
Sunt quidam specus s̃ terranei natu-
raliter sulphure pleni. In hīs cū vētus
concepitur: eius afflatu sulphur accēdit
quod incēdium etiā eructant quedā lo-
ca vt sit in sicilia. Lūm ergo aqua p hec
igne a loca currit calorem et fetorem inde
trahit. Est si ppe hunc locū erumpit flā-
miuonia ebullit. Si aut longius recesserit:
vix tepescit: deinde penitus frigescit.
Sunt alia loca serpētibus plena: qui vi-
cinam aquā inficiūt veneno. Que dum
de terra surgit: bibētes interimit: vt fōs
quem stix facit. De mortuo Mare. Mare
aqua maris mortui a vētis non mo-
uet: et in se nihil patitur viuere: sit ex fō-
tibus bituminis: quibus edificata ē ba-
bel turris. Bituminis autē natura resi-
stet aque: et nō diuidit nisi menstruo sā-
guine. Pisces et aues ideo in aq̃s cō-
morātū: quia de hīs facti legūtū: q̃ at
aues in aere volant: et terram inhabitāt.
ideo fit: quia aer est humidus et aqua
et terra est aqua pmixta: q̃ vero quedā
aialia de terra creata i aquis possūt mo-
rari: vt sunt cocodalli et ypothami: hoc
ideo fit: quia aqua est terre pmixta.
De signis. Luz in nocturna nauiga-
tione scintillat ad renos tempestas erit

Et cum delphini undis sepius exiliunt
quo illi feruntur: inde ventus exurgit: et
inde nubes discusse celum aperit. De
pudis aqua emergat et scriptoria pe-
na in aere suspēdat. De Aere.

Aer est omne quod in ani simile
a terra usque ad lunam conspicitur
de quo vitalis et spiritus hauritur.
Et quia est humidus: ideo in eo volant
aves: ut in aqua natant pisces. In hoc co-
morantur demones: cum tormento: diez in
dicij prestolantes: ex quo sibi corpora as-
sumunt: dum hominibus apparent. De vē-
to. De hoc percreatur venti. Ventus
enim est aer comotus et agitat: et nihil
aliud quam aeris fluctus: qui in duodecim
diuiditur: et quisque proprium vocabulum
sortitur. De quibus quatuor sunt cardia-
les: alij illorum collaterales. Primus car-
dinalis septentrio qui et parcias suis fri-
gora faciens et nubes. Huius dexter cir-
tus qui et tracias faciens niues: et gradi-
nes: eius et sinister aquilo. qui et boreas
costringens nubes. Secundus cardina-
lis sololanus qui et a filio tes temperat
Luius dexter vulturnus: qui et calcias
cuncta desiccans. Eius sinister eurus nu-
bes generans Tercius cardinalis auster
qui et notus: humorē calorem et fulmina ge-
nens. Huius dexter beuro auster cal-
dus. Eius sinister euronothus tempe-
ratus. Australes venti faciunt maiora
tempesta in mari: quia ex humido fiunt
Quartus cardinalis zephirus qui et fa-
uonius: hyemem resoluens: floresque pro-
ducens. Huius dexter affricus qui et liba
tempestatem et tonitrua generans et ful-
mina. Eius sinister chorus qui et argestes
in oriente nubula: in india faciens serena ex-
tra hos: sunt duo venti aura et altan aura
terra altan in pelago. De Nubibus.
Veni suo spiramine aqua in aera trahuntur
et globate in nubes densantur. Dicuntur
autem nubes quasi nuntiorum naves. De
Tonitruo fulgure. Quibus duzyen-

ti inclusi erumpere nituntur magno mur-
mure concrepant: et nubibus collisis igs-
nem terribilem excruciant. Crepitus er-
go nubium et vectorum est tonitruus. igs-
nis inde excussus est fulgur: qui ignis ideo
queque penetrat que tangit: quia et nostro
est subtilior: et magna vi vectorum impel-
litur. Ad aquilone fulgur. et ab euro to-
nitrus ab affrico tempestat: ab austro
status estum pccendit. Arcus in aere
quadricolor ex sole et nubibus formatur:
dum solis radius caue nubi in missus re-
pulsus acie in solem restringit. sicut dum
sol in vas aqua plenum fulget: splendor
in tecto redditur. De celo igneus: de
aqua purpureum: de aere iacinctum: de
terra trahit colorem gramineum. De
Pluuia. Imber ex nubibus descendit
Dum enim guttule in maiores guttas co-
eunt aeris: amplius natura non ferente
nunc vento impellente: nunc sole dissolu-
te ad terras dilabuntur: leta autem et iugis
defluxio pluuia repentina et pceps. nim-
bus vel imber vocatur. Que licet de ama-
ris aquis maris sit hausta: solis igne de-
cocta aere dulcescit: ut marina aqua hu-
mo infusa dulcem saporem summat. De
Grandine. Stille pluuie ventis et fri-
gore conglaciata in aere coagulatur: et
in lapillos grandinis mutantur. De Ni-
ue. Nix aquarum vapore necdum densa-
to etiam guttas gelu precipiente forma-
que in alto mari non cadit. De Rose et
Pluuia. Ros de aere venit quando
aqua grauat rigore noctis et lune splen-
dore distillat. Si vehementius est frigus
noctis ros in pruina versus candidior
gelu in albescit. De Nebula. Ne-
bula fit dum humide exalatores vapora-
liter in aera trahuntur vel radijs solis ad
terram repelluntur. De Fumo. Fu-
mus ascendit etiam de aqua. Omne nam-
que corpus contat ex quatuor elementis
Lignum autem est corpus quod igni iniectum
cum fuerit ignis materie: que ei inest ar-

De ymagine mundi

det terre & o. materies vertit in cinerem aeris & aque materies per fumū euanes-
cit in aere. Ideo autē ē amarus: q̃ natu-
ra aque est salsa siue quia terra p̃mixta.

In noctibus vidētur stelle cadere
nō sunt stelle: sed igniculi: a flatu vento-
rum ab ethere in aerem tracti: & mox in
madido aere extincti. De Pestilētia.

Pestilētia nascit̃ aeris siccitate: vel
calore vel tempestate corrupta. Qui spi-
rando vel edendo p̃ceptus: lucem mor-
temq̃ generat. Hoc totū quod dixi in-
fra lunā in aere sit: superius vero semp̃
serenū existit. Aerē transuolauim⁹. Iā
etheris ignē cōcedam⁹. De Igne.

Ignis qui quartū elemētū scri-
bitur quasi non gignens dicit̃:
a luna vsq̃ ad firmamētum ex-
tēditur. Is tātū est aere subtilior: q̃tū
aer aque tenior: aqua terre rarior. Hic
etiā ether: quod si purus aer dicitur: et
splendore perpetuo letatur: de hoc an-
geli corpora sūmunt: cum ad homines
missi veniunt. De Planetis. In 8
septē stelle singulis circulis p̃tra mōm
feruntur: et ob vagum cursum planete:
id est erraticē dicitur. Hec immēsa cele-
ritate firmamēti ab oriente in occidentē
raptantur tamen naturali cursu contra
mōm ire cōprobant̃: sicut musca si in ro-
ta molendini circūferetur. ip̃a tamen p̃-
p̃o motu p̃tra reuolutōez ei⁹ ire viderē-
tur. Hec nunc inferius nūc superius p̃p̃-
ter obliquitatem signiferi vagātes radi-
js aut solis perpedite anomale vel re-
trograde ṽl stationarie fiunt. De Lu-
na. Luna est primus planetarū & mi-
nima stellarū. Sed ideo maior ceteris vi-
detur: quia proxima terre in primo cir-
culo fertur. Huius corpus est globosū
natura igneuz: sed aqua permixtū. Un-
de et p̃p̃rium lumē nō habet: sed in mo-
dum speculi a sole illuminatur: et ideo
luna quasi lucina id est a luce nata noi-
nat̃. **Q**uā autē quasi nubecula in ea videt̃

et aque natura creditur. Dicitur enī in
si aqua permixta nō esset: terrā vt sol il-
lustraret: imo ob vicinitatem maxio ar-
dore vastaret. Globus nāq̃ eius m̃to
terra est amplior: licet ob altitudinē cir-
culi sui videat̃ vix modū fundo maior:
lucet luna ea parte qua soli est opposita
ea autē parte est obscura: qua a sole est
auersa. A sole vero lōgius remota lucet
tota. Non enī crescit nec minuit̃: sed ob
iectu terre lumine quod a sole accipit vi-
duat̃. Hec licet cotidie violētia firma-
menti ab oriēte in occidentem feratur: ta-
men p̃tra mōm nitēs: oīa zodiaci signa
xxvij. diebus p̃uagat̃: circulū autē suū
xix. annis per ambulare affirmat̃: luna
quarta si rubeat quasi aurum ṽt os oī
dit: si in somno corniculo maculis ingre-
scit pluuidū mēsis exordiu: si in medio
plenilunū serenum. De Mercurio
Secūdus planeta est mercurius: qui et
stilbon: forma globosus natura igneus
lunā magnitudine vincens: lumē a sole
accipiens: significat̃. ccc. xxxix. dieb⁹ p̃cur-
rēs. De venē Terci⁹ ē planeta ven⁹
qui et hesperus: aurore et zephalī fili⁹:
lucifer & vesp̃ rotūd⁹ igne⁹ & mūdū ni-
tēs: vt mercuri⁹ significat̃ p̃currē. secc. xl
viij. dieb⁹. De Sole. Quart⁹ plane-
ta ē sol: inde dict⁹: q̃ solus luceat: ceteri
stell̃ obscurati ṽl q̃ sit sup oīa lucēs: for-
ma speric⁹ natura igne⁹ magnitudie oc-
cies terrā vicēs: oīb⁹ stell̃ lumē p̃bens.
Hic ab oriēte i occidentē: ip̃etu firmamēti
fert̃ & p̃ mōm nitēs p̃ totū zodiacū. ccc.
lxxv. dieb⁹ q̃d̃ i: circulū at̃ suū. xxviij. an-
nis p̃abulare tradit̃. Hui⁹ p̃sētia diem:
absētia x̃o eius efficit noctē. Sic enī to-
ta die sup terrā: sic tota nocte lucet sub
terra. Aq̃lonarē p̃tē celi paginās: fac no-
bis lōgos dies & estatē. Australē x̃o p̃-
currēs: induc nob̃ breues dies & hiemē
sol i ortu suo maculosus ṽl s̃ nube latēs
pluuialē diē p̃sagit. Si palleat tēpestuo-
sū. si p̃cauus videt̃: ita vt i medio fugēs

radios ad austrum et ad aquilonē emit-
tat tempestatem humidā. et ventuosā
Si pallidus in nigras nubes occidat :
aquilonē vētum. De Marte Quintus
planeta est mars qui r pirois globo
sus: igne feruidus percurrit signiferum
duobus annis. De Ioue. Sextus
planeta est iupiter qui r phenon: rotun-
dus temporatus zodiacū per agēs duo
decim annis. De Saturno. Sep-
timus planeta est saturnus qui r phetō
spericus gelicus cōtra mōm vt superio-
res regiones gradiēs: signiferā. xxx. an-
nis percurrēs. In exortu saturni post
xxx. annos qui ymaginem. de ere fude-
runt: loqui vt hoīem pbabit. Omnes
aut post quingētos r. xxxij. duos ānos
circulos suos peragūt: r eosdem vt pri-
us repetūt. A terre centro absides id
est circuli planetarū altissime sunt: satur-
no in scorpione. Ioui in virgie: marti in
leone: sole in geminis: veneri in sagitta
rio: mercurio in capricorno: lune in arie
te medijs oīm partibus: r contrario ad
terre cētrum humilime atq; proxime.
Suus cuiq; color est. Saturnus cādīd⁹.
Ioui clarus. Marti igne⁹. lucifero pal-
leus. Tespero refulgēs. Mercurio ra-
diās. Lune plādus. Soli ardēs. Ad-
tāt aut colores appropinqs circulis: naz
frigidior in palorē: ardēior in ruborem
ventosus in horrozē: a terra in obscuri-
tatem. Signifer id est circulus. xij. st.
gnoz: diuidit in. xij. partes platū Sub
hīs ferūt. vij. planete Sol s̄ medijs
tū duabus: luna p totā latitudinē. Te-
nus excedēs cū binis partibus. Mercu-
rius s̄ septem partibus duabus in me-
dio tribus supra duabus infra. Mars
s̄ quatuor medijs. Iupiter s̄ media et
supra eā duabus Saturnus s̄ duabus
medijs vt sol. s̄ vij. septē ozbes cū dul-
cisona armonia vouūt: ac suauissimi
cōcētus eorū circuitiōne efficiūt. Qui
sonus ideo ad nostras aures nō puenit

qui vltra aerem sit: et eius magnitudo
nūm angustū auditū excedit. Null⁹ em̄
sonus a nobis percipitur: nō qui hoc in
aero efficiatur. A terra aut vsq; ad fir-
mamētum celestis musica mēsurat. ad
ad cuius exemplar nostra inuēta affir-
matur. In terra nāq; si. L. in luna A in
mercurio. B. in venere. C. in sole. D. in
marte. E. in ioue. F. i Saturno. G. po-
nitur pfecto mensura musice inuenitur
Unde a terra vsq; ad firmamētum. vij.
toni numerātur. A terra cū vsq; ad lu-
nam est tonus: a luna vsq; ad mercuriū
semitoniū. A mercurio vsq; ad venere
semitoniū. Inde vsq; ad solem. iij. semi-
tonia. A sole vsq; ad martem tonus. In-
de ad iouē semitonium. Inde ad satur-
nū semitoniū. Inde ad signifer. iij. se-
mitonia: que simul iūcta. vij. tonos effi-
ciunt. Tonus aut habet. xv. milia. d. c.
xxv. miliaria. Semitoniū vero. vij. mi-
lia. d. ccc. xij. miliaria r semissem. Unde
et philosophi nouē musas finxerunt: qz
a terra vsq; ad celum. ix. cōsonācias de-
prehēderunt: quas homini naturaliter
institas inuenerūt. De homine. Si-
cut em̄ hic mōs. vij. tonis: et nostra mu-
sica vocibus. vij. distinguit: sic compa-
go nostri corporis. vij. modis cōiungū-
tur: dum corpus. iij. elementis: anima
tribus viribus copulatur. Que musice
arti naturaliter recōciliātur. Unde r ho-
mo microcosmus id est minor mundus
dici: dum sic consono miro celesti musi-
ce par cognoscitur. De Mensura.
A terra vsq; ad lunam sūt. c. xxvj. sta-
dia. que sunt. xv. milia. d. c. xxv. milia-
ria. A luna ad mercurium. vij. milia. d.
ccc. xij. miliaria: r semissem. Inde ad ve-
nerem tātum. Inde ad solem. xxij. mi-
lia. cccc. xxxvj. miliaria. A sole ad mar-
tē. xv. milia. d. c. xxv. miliaria. Inde
ad Iouem. vij. milia. d. ccc. xij. milia-
ria. Inde ad saturnum tantum. Inde
ad firmamentum. xxxij. Adilia. L. L.

De ymagine mundi

xxxvj. miliaria. Sunt itaq; a terra vsq; ad celum miliaria centum et. ix. milia et trecenta. lxxv. miliaria. Ignem per globos planetarum transcendimus nunc celestem penetremus.

De Celo.

Celum dicitur: quasi casa elios: id est domus solis: vlt quasi vas celatum: quia est stellis insignitum. Est aut celum stibilis igneeque nature: rotundum et a centro terre equis spatij vndiq; collectum. Unde et conexum medijque vbiq; cernitur: et in enarrabili celeritate cotidie circū agitur. Celū si vespere rubet: serenum diem: si mane tempestuosum significat. Due sunt ianue celi oriens qua sol exit. occidēs qua sol intrat. Lunata id est plage celi sunt quatuor. Orientalis ab ortu solstitiali: ad bruinale. Austral' inde ad occasū bruinale. Occidentāl' ex hic vsq; ad solsticialē Septētrionalis ab occasu solstitiali: vsq; ad ortum eiusdem. Quēs ab ortu solis: occidēs ab occasu eius vocatur. Aheridies q̄si media dies vocat. Septentrio aut a septem stellis appellatrix. Ariens dicitur bos quasi terion. inde. vij. triones quasi septem teriones id est boves. Ihec plage grece dicuntur. Anathole Disis Arcton Athesenbria. de quibus nomē adaz q̄ est minor mōs cōponitur. De firmamēto. Superius. Celū firmamētum dicitur eo q̄ sit inter medias aquas firmatū: hoc est forma spericū natura aqueum. stellis vndiq; versum ornatum. Est aut oīs aquis instar glaciē: uno cristalli solidatum: vnde et firmamētum dicitur. In hoc sūt duo poli: a poliēdo dicti vnus borealis qui a nobis semp videtur. Australis alter q̄ nūq; a nobis cernitur: quia inde uero positi terre tumore impedimur. In hys celum vt rota: in axe voluit. De Stellis. Celū est vndiq; stellatū: sed ideo in die nō apparent stelle: quia fulgore so-

lis victē latent: sicut sol nube tectus: nobis nō lucet. Stella quasi luna stans dicitur. Stant em̄ stelle firmamēto infixe et non cadunt: ea mire celeritate curren- te. Vna aut dicitur stella multe stelle simul astrū vel sidus. De Syderibus Sydera dicuntur a cōsidero: eo q̄ nauigantes vel itinerātes ea cōsiderēt. Sūt aut omnes stelle rotūde: et ignee: quarū dispositio soli deo cognita est: qui stellas numerat quarū nomina solus. Signa. potestates: cursus: loca tempora nouit. Sapiētes vero mōi nomina animalium vel hominū eis imposuerūt: vt ab hoibus dinosci possint. De Zodiaco. In medio firmamēti sunt. xij. signa per trāuersum disposita: equaliter per circūitum distincta: horum dispositio grece dicitur zodiacus: latine signifer: eo q̄ fert signa: que animalū habēt nomina Zodiū em̄ dicitur animal.

De Signis.

Primū signum est aries cōtans ex pluribus stellis. Secundum fabulam is est qui aureo vellere phryxum et hellen trāsmare ad colchos vexit: qui intra sidera trāslatus ē. Pro signe aut ponitur: quia sicut aries tota estate in dextro latere: ac tota hieme in sinistro cubat: sic sol in illo signo gradiens dextram celi partem perambulat.

Scdm est thaurus os id q̄ iupiter in raptu europe: in thaurum est versus: et intra sidera trāslatus. Ob significatōez aut q̄ sol in illo signo positus radios suos vt cornua forcius erexit et terram arabilem reddit. Terciū sunt gemini. Scilicet castor et pollux filij Iouis: a troia reuersi: et intra sidera trāslati sūt. Pro signo autē ponitur: quia sub hoc signo duobus diebus amplius q̄ in alijs moratur. Quartum est cāter. qui maximū herculem percussit: dum ydra ne reus occidit: et ideo sidera promeruit. Significat aut q̄ sicut cāter retrocedit:

Liber

sic sol ad illud signū veniēs: cursū suū
retroscit. Quintū est leo q̄ maximus
ab hercule occisus intra sidera ē trāsla-
tus. Designat autē: q̄ sicut leo in anteri-
ori parte calide nature: in posteriori est
frigide: ita sol in illo signo augustū mē-
sem p̄us facit calidū: ac postremo tepi-
dū. Sextū ē virgo. s. erigone: filia ycarī
sacerdotis intra astra rapta. Ob signū
autem ponit̄ p̄ sicut virgo non parit sic
semp̄ tenebo illius signi mēsis nihil gi-
gnit. Septimū ē libra: quā tenet virgo.
s. balnee aстреi regis filia: ob eq̄tatē iusti-
cia dicta: et intra sidera trāslata. Aheri-
ta hoīm pensat: et in libra Joui rep̄sen-
tat. Hec p̄ superiore virgine ponit̄. Si-
gnat autē q̄ sol eq̄noxii faciat: cū s̄ illo
signo ambulāt. Octauū ē scorpio q̄
maxim⁹ orionē al̄ pcussit al̄ bestias ter-
re occidit: et ob terre grām astra meruit
Pro signo autē grādinū ponit̄ q̄ illo mē-
se videlicet nouēbre: in quibusdā terris:
crebrius fuit. Nonū ē sagittarius: qui
et arcū tenens. s. alchon chetēs: q̄ scor-
pionē q̄ filiū suū rapuit sagittauit: nec
filiū tetigit: et ideo sidera meruit. Desig-
nat autē crebros fulminum ictus: q̄ in al̄
decembre contingūt: in aliq̄bus locis q̄
inferina membra desinit: signat: q̄ tunc
sol infera petat: Decimū ē capricor-
nus qui iouē paruulū a patre p̄iectū ca-
pra clā aluit: q̄ ip̄e post intra sidera trā-
stulit. Est autē significatio: q̄ sicut ca-
pra alta petit: ita sol tunc ad alta celi cō-
scēdit. Extrema eius pars desinit in pi-
scē: designat finem illius mēsis esse plu-
uialem. Unde cimiū est aquarius sci-
licet et ganimedes troiī regis filius io-
uis amasius ab ip̄o intra astra locatus:
et pincerna deorum factus. Significat
autē q̄ solutis niuib⁹ vndosū est illud
tempus. Duodecimū est piscis cū dū
typhoeū gigātes insequētem fugent: in
egiptū: venus et cupido filius eius ver-
si in pisces latuerunt in aquis. Cūq̄ ho-

mines diu pisces deuotarēt ne forte de-
os deuoraret illi duo trāslati sunt: intra
sidera designat vero illud tempus esse
pluuiale. De Iadibus.

Iades dicūtur pluuiiales. Hys
cū grece: latine pluuiā dicitur.
Unde latine dicūtur succule: a
suo. Sunt autē septē stelle in fronte thau-
ri. Plides dicūtur quasi plures. Plī-
tō cū plura. Sunt nāq̄ septem stelle in
genu thauri: fuerūt autē filie athlātis re-
gis et plate. A p̄se autē athlātides. A ma-
tre plīades quasi plāides: ab insula he-
sperides. Hec autē virgine dicūtur q̄
verno tpe oriūt̄. Ex hys vna fuit ma-
ia mercurij m̄: a dextris zodiaci versus
aquilonē sūt hec signa: iuxta axem ar-
cton: scilicet plaustrū q̄ sydus etiā sep-
tērio: et helice nomīa: cuius stelle ma-
iores tradūtur: fuit autē calisco leaonis
regis filia: a ioue oppressa: scilicet a iuno-
ne in vrsā versa: a ioue vero intra astra
rapta. Sequit̄ sidus boetes id est cu-
stos palustri: q̄ et arthophilax. Erat at̄
calisco filius a ioue inter sidera positus
Deinde ē arcturus scilicet min⁹ plau-
strū, q̄ et cinosura esse dicūt̄. Hec autē a
ioue oppressa a iunone in vrsam versa: a
ioue intra astra est trāslata. Intra duo
plaustra est serpens phiton: quē maxi-
mū apollo post diluuiū latone: a iuno-
ne immisus occidit: et ob insigne intra
sidera trāstulit. Juxta est corona a vul-
cano facta: a bacho vero a drāgne mi-
nois et pasiphe filie data: et intra astra
locata. Inde est hercules sydus. Cū gi-
gātes cōtra deos pugnārēt: dīs in vnā
celi partē veniētibus celū ruere voluit:
Sed hercules hoc cū athlāte sustinuit:
ideo celū p̄meruit. Huic iuxta ē lira a
mercurio inuēta. Prope hāc tignus.
Iupiter ob amorē lede regie in agnū ē
versus et intra sidera trāslatus. Huic
coniūgit̄ cepheus rex et casiopea vxor
ei⁹. Cui associat̄ p̄seus filius iouis: et

De ymagine mundi

banes habēs iuxta se syd^o adromache
vxo^{re} eius filie z zephei regis. **Q**ui-
bus admisce^{re} deloton: quod z triāgulū
videlicet z forma egipti: quia seruauit
deos a facie tiphei Juxta quod locatur
serpētarius scilicet euctonius: qui et au-
riga qui primus aurigā iunxit: eoq^{ue} ser-
pētinios pedes habuit. Unde z grece
ophinicus dicit^{ur} Ophis em̄ est serpens

Huic iuxta ponitur pegasus: scilicet
equus alacus z conutus igneū halituz
et ferreos habens pedes: a sāguine gor-
gonis creatus. Cui coniūgit^{ur} delphin q^{ui}
neptuno amphi^{tr}icem in cōiugium ab-
duxit: z ideo sidera pmeruit. Deinde
est aqla iupit^{er} in aqlā Mus Ganimedes
rapuit: z itra sidera trāstulit. Huic s^{ub}
est sagitta ab hercule philocteti data: p
quez expugnata est troia. A sinistris
zodiaci versus austrū sunt hec signa.

De hydia.

Hydra q^{ui} habuit. l. capita abher-
cule occisa. z ob in signe: intra
sidera trāstata Super hanc cra-
ter in quo ragatio id est summus deus.
pascam cōmiscuit de quo animas fecit:
de quo adhuc aie letetum poculū bibūt:
cū corpora introiūt. Super hāc aut^{em} cor-
uus ab appolline dilectus: z intra astra
raptus. Inde ē orion qui ab vāna nar^o
intra sydera est translatus. Huic stelle
si fulgent serenū erit: si obscuratur tem-
pestas. Juxta hoc prochiōn quod z an-
ticanis dicitur qui canis orionis fertur:
et ob in signe meruit intra sidera locat^{ur}.
Huic cōnectit^{ur} canicula que siri dicit^{ur}: et
ob hoc dies caniculares dicitur: fuit at^{que}
canis erigoni filia ycarī sacerdotis. que
dolens p^{re}em necatum laqueo se suspen-
dit: dum eū canis ducatu inuenit. Am-
bo aut^{em} sunt intra sidera rapti. Dein-
de ē lepus q^{ui} a ganimede agitat^{us} a io-
ue intra astra trāstatus est. Sequit^{ur} ex-
danus fluuius q^{ui} z padus. Erat aut^{em} phe-
ton phebi filius: q^{ui} currus patris regere

iustus mōm incēdit z ideo fulmine io-
uis in hoc flumine interijt q^{ui} in eridanuz
mutatus intra sydera trāstatus. Cui as-
sociatur cetus: quē pseus occidit: dum
andromaden deuorare voluit. quē iupi-
ter ob isigne filij intra astra locauit Ju-
xta hanc cēthaurus: scilicet chiron ma-
gister achillis: obnitiāz virtutē in celo
est locatus. **S**acrariū aut^{em} id est alta-
re in quo dī iurauerūt cū saturnus z iu-
piter contra se pugnauerūt. Inde ē ar-
go videlicet pama nauis: apud argos
ciuitatem iathiphi facta: et in celum trā-
stata. Ad extremū est pistrix siue thyme-
ra q^{ui} bestia capite leo. media capia dra-
co fuit cauda: a bello foron occisa: z in
tra sidera est translata. Est et canop^{us} si-
cus egipti pclarum quod a nobis mini-
me videt^{ur}: sicut nec a trogodit^{is} iuxta egi-
ptum septentrio. **E**t hīs signis sem-
per dimidia pars super terrā. Dimidia
est s^{ub} terra. Et celi pars que s^{ub} terra ap-
paret hemispermum vocatur id est dimi-
dium celum. **L**actea aut^{em} zona q^{ui} om-
nes stelle fundūt in eā sua lumina ido ē
candida. De cometa Comete sūt stel-
le flāmis trinite in lactea zona ptra aq-
lonem apparētes regni mutationem aut
pestilētiā aut belluz est^{us} ve. portēdētes.
Lernūt^{ur} aut^{em} al. vii. dieb^{us} diuti^{us}. lxx.
Sidera fabulis iuoluta imo polluta p
lustrauimus alcius scandētes: astra ma-
tutina: solemq^{ue} solis inspiciamus. Su-
pra firmamētum sunt aque instar nebu-
le suspense que celum in circuitu ambi-
re tradūt^{ur} vnde z a que in celum dici-
tur Super quod est al^{iquid} spirituale celum
hoib^{us} incognitū: vbi est habitatio an-
geloz per. ix. ordines dispositoz In h^{oc}
ē paradysus paradisorum: in q^{ui} recipiūt^{ur}
anime sācto^{rum}: hoc est celū quod in p^{ri}nci-
pio legi^{us} cū terra creatū. Huic lōge sem-
per eminere dicit^{ur} celū celoz in quo ha-
bitat rex angeloz.

Expliat liber primus.

Incipit secundus.

Priori libello

globū totius mōi oculis cor-
poris rep̄sētaui mus sequēti iā tempus:
in quo voluit oculis cordis ante pona-
mus. Eū est ante mōm cu3 mōdo: post
mōm. hoc ad solū deū p̄tinet: qui nō fu-
it nō erit sed semp est. Tempora eterna
s̄ euo sūt: et hoc ad archetipū mūdum:
et angelos p̄tinet: qui aī mōm esse cepe-
runt: et cū mōdo: et post mōm erūt. Tem-
pus aut mūdi ē ymbra cui h̄ cū mōdo in-
cepit et cū mōdo desinit veluti si funis ab
oriēte in occidētem extēderet: qui coti-
die plicādo collectus tādem totus ab-
sumeret. Per hoc extēdūt secula: sub h̄
currūt vniuersa in hoc mōdo posita: hoc
vniuscuiusq3 vita mēsurat h̄ series diez
et annoz terminatur. Tempus em̄ a tē-
peramēto dici: et nihil aliud q̄ vicissi-
tudo tempoz intelligit. Hoc q̄ in atho-
mos ostēta momēta: p̄tes: minuta: pun-
ctos: horas q̄drātes: dies: ebdomadas:
mēses: vicissitudines: annos tidos: eta-
tes: secula diuidūtur athemus dici in se-
cabile. Est em̄ illud quod in sole volat.
Est aut minimū temporis spaciū: sicut
morio palpebre oculi: quod et ictus o-
culi dici ē trecentesima. lxxvj. pars vni-
us ostenti. Ostētum dici quod aliquid
ostendit aspiciētibus. Est aut. lx. pars
vnius hore habens in se ccc. lxxvj. atho-
mos. Athomētū ē motus syderuz: vnde
et dici ē. xl. pars hore cōtinens osten-
tū vñz dimidiū. Partes a partitione
zodiaci qui in tricenos dies: p̄ singulos
mēses partit. Est aut. xv. ps hore h̄is
in se duo momēta et duas partes momē-
ti. Adinutū esse minus interuallū in ho-
rologio. Est aut. x. pars hore cōtinens
partē vñā et dimidiā. Pūctus ē paruus
ascēsus pūcti in horologio. Est aut. iij.
pars in sole alī. v. in luna. hore: habēs

duo minuta et dimidiū. Hora ē termi-
nū cuiusq3 rei. Est et hora q̄diu aq̄ stās
a iactu lapidis mouet: et est. xij. pars di-
ei: stans ex. iij. pūctis. x. minutis: par-
tibus. xv. momētis. lxx. ostent. lx. atho-
nis. xxij. d. xl. j. hō at dici series vel ym-
bra et dici ab horologio. et est certus li-
mes tēporis in horologio. Quadrans
ē. iij. pars diei: habēs tres horas: natu-
ralis aut diei. vi. horas. j. dies ē. vii. ps
ebdomede vulgaris: continens horas.
xij. Naturalis aut. xxiiij. Dies aut dici
a discernēdo: eo q̄ lucem ac tenebras di-
scernat. Est aut dies aer sole illustrat. ē
hic. Lū em̄ sol est super terrā ibi dies cū
s̄ terra ibi ē dies. Lū aq̄lonarez p̄tē ce-
li circuit nobis: indeuera terre positus.
cicius surgit et tardius occidit: et ido lō-
giores dies facit Lū vero austrālē p̄ am-
bulat: nob̄ tardius surgere: et citius oc-
cidere videt quia tumor terre medic: q̄
rotunda est visu nostro obicit: et tunc
quod nobis breuiores illi aut parti lon-
gissimos facit. Zodiacus nāq3 ex. xij. si-
gnis cōstans: ab aquilonem austrū por-
rectus flexuoso lapsu cingit celū s̄ quo
sol currēs mōm in. vii. parabellos: id ē
circulos diuidit: q̄bus singulis diuisuz
diez facit Lōgitudō aut zodiaci in. ccc.
lx. partes secat. Latitudo ei⁹ in. xij. par-
tibus Partit aut sectio nihil aliud ē q̄
solis vnius diei p̄gressio. Vñ quodq3
ergo signū p̄ duas horas orit per duas
occidit: et in vnoquoq3 sol. xxx. diebus
immorat. Qui dum flexuoso draconis
meatu: s̄ signis zodiaci obliquū mūdū
in. vii. circulis diuidit. Primus circu-
lus ab india versus austrū: per mare ru-
brū et affricam ad columnas herculis p̄-
uenit. Hercules em̄ orbem pertrāsiens:
ibi colūpnas fixit: vbi finem mundi esse
putauit In hoc ergo circulo equinoctij
die medie gnomoni: radius horologiū.
vi. pedum ymbra reddit. Dies lōgissi-
mus. xiiij. horas equinoctiales habet.

De imagine mundi.

Secundus ab occasu indie p medos vadit et per ses arabiam: syriam: cypriū: cretam: lilibeū: montem sicilie et septentrionalia affrice ptingit. Umbilicus in equinoctio. xxxv. pedum: umbra. xx. pedum longa reddit. Dies maria. xiiij. horarum et v. parte vnius hore. Tercius orit ab indijs imano primis et p caspias portas thaurū: pampbilā: rodum: cycladas. syracusas catinam et per gades tēdit. gnomides cūctie: umbram. xxxviiij. vinctarū faciunt longissimos dies. xiiij. hore et dimidie. ac. xxx. vnius hore. Quartus ab altero latere imani p ephesum mare cycladuz. septentrionalia syalie narbonēsis gallie exortiu a ffice maritima tendit ad occasum. Gnomio. xxv. pedum facit umbram. xx. pedū. Longissimos dies habet. xiiij. horas: et tercias duas vnius hore. Quinto circulo ab introitu caspij maris continēt bactria: armenia: macedonia: tarentum: tustū: mare: baleares: hispania media. Gnomio septē pedum umbras sex reddit. Maximus dies horarū. xv. Sextus cōplectit caspias gentes: coucasum samotraciam: illiricos: campaniam eutruriam: massiliāz hispaniam: terraconensem mediam: et inde perlusitaniam. Gnomonis pedes ix. umbre. viij. longissim⁹ dies horas. xv. ac nonā ptem hore. Septimus ab altera caspij maris hora incipit et p tracie a uersa venetiam: cremonam: raucennam transalpinā galliam pireneum: celtiberiā vadit. Gnomonis. xxxv. pedes: umbre. xxxvj. Amplissima dies horarum xv. et quintarū ptium hore trium. Octa tauus atanay p meotium lacum et sariathas dacos: partemq; germanie: gallias ingreditur. Longissimus dies horarum. xvj. Gnomio vt sup̄ Extra hos facit sol quatuor circulos: duos in austro. et duos in aquilone: verū in austro per insulā meroen et ptolomaidā: rubi maris vibem: vbi longissimus dies. xij. ho-

rarū: dimidia hora amplior. Alterū per syenem vibē egypti. que est horarū. xiiij vñū in aquilone p hyperboreos mōtes et britaniā horarū. xvij. Alterū sciticum: a ripheis iugis in thilen in quo sex mē-sibus est dies: sex alijs nox. Adhuc i alijs terrarū locis variat sol umbra. nā umbilici qui gnomio dicitur umbram in egypto equinoctiali die: meridie paulo plus q; gnomonis dimidiā mēsuram efficit. In Roma quarta pars gnomōis deest umbra. In ancuna supest. xxxv. In venetia iisdē horis umbra gnomoni par fit. In syene solsticiali die medio nī la fit umbra: ibiq; puteus a philosophis ad hoc ipm factus totus interius illuminatur. In meridie sunt populi fisci et cti qui umbrā ex vtroq; latere mittunt. In india super flumen hipasim in solsticiali die umbra absumit. Apud trogoditas. xlv. diebus ante solsticiū: et totidem postea umbra penit⁹ absumit. et his. xc. diebus umbra in meridie iacit In merore insula nili bis in anno absumitur umbra cum sol est in. xij. pte thauri. et in. xiiij. leonis. In india sunt loca asscia dicta: ibi non sūt umbre. et septentrie ibi non videtur. Orizon est qntū aspectus cuiusq; in circuitu circūscribit et cellū vndiq; terre imminere putat: qd in lato mari melius dinosci potest: vbi nullum obstaculum se prebet Et tendit aut orizon in spaciū longitudinis: ccc. et. lx. stadior. Lentus enī et. lxxx. stadia nō excedit acies cuiusq; videntis. Sed visus cum ad hoc spaciū venerit deficiens in rotunditatem recuruat. Hic numerus geminatus in ante et retro orizontem efficit. De tribus diuisionibus diei. Dies vulgaris habet tres diuisiones: mane meridiē: supmum. mane ab ortu sol⁹ vsq; ad quartā horā dcm a mano quod est bonū: nihil enī melius luce: vel a manibus. i. dijs infernalibus qui diē tota nocte inclusā mane emittūt

Aberidies q̄si media dies: et dicitur a me-
ra. i. pura dies. Sup̄imuz ab hora nona
vsq; ad solis occasu: et dicitur inde q̄ sup-
primat solis cursu: hebrei chaldei et p̄-
se a mane die inchoantes in mane finiūt.
Egypti ab occasu vsq; ad occasu. Ro-
mani a medio noctis vsq; ad meridiem
ymbri et athenienses a meridiem vsq; ad
meridiem. Christiani a vespera vsq; ad ve-
sperā. **De nominibus dierum.**

Sic aut̄ hebrei nominant dies. Una
sabbati vel sabbator: v̄l p̄ria sabbati. se-
cūda sabbati. iij. sabbati. iij. sabbati. v.
sabbati. vj. sabbati. sabbatū. **Paga-**
ni vero sic Dies sol. dies lune. dies mar-
tis. dies mercurij: dies iouis: dies vene-
ris: dies saturni. **Sed** cū hec nomia a
planetis habeāt vidēdū: cur nō eūdem
ordiem seruēt. Sed hec causa ē. Dies
naturalis diuiditur in. xxiij. horas. Ex
quib; si unicuiq; planete p̄ circuitu ter-
vna hora tribuit: exp̄sis oibus tui pla-
nete prima itez obuenerit. huic nomen
ascribit: christiani aut̄ sic dies nomināt.
Dies dñica: ij. feria. iij. feria. iij. feria.
q̄nta feria. sexta feria. sabbatum.

De nocte.

Nox dicitur a nocēdo eo q̄ noceat ocu-
lis. Est autē nox: solis absentia: ymbra
terre. Fit aut̄ ymbra a corpe et luce. Dū
enī lux solis est sub terra: corpe terre ym-
brā sup̄ius parit: que vsq; ad lunā p̄tin-
git. Dicitur aut̄ ymbra quasi ob radium
solis scz. Ubi lux par ē corpi: ibi par est
ymbra. Ubi lux maior ē corpe: ibi ym-
bra deficit. Ubi lux est corpe exilior: ibi
ymbra in infinitū crescit. Lū sol austra-
lem celi p̄te plustrat: nobis noctē plon-
gat. Lū x̄o aquilonē nobis eā breuiat.
Lū luna ymbra noctis incidit a luce de-
ficit. Et hic defectus eclipsim dicitur. So-
le x̄o obiecto lune eclipsim patit: dū vi-
delicet luna sub sole in eadē linea gradi-
tur **De septē tpibus noctis.**

Habet aut̄ nox septē tpa vicz. crepu-

sculum vesperū. **Rōtici**niū. **I**ntempestū
gallicinū. matutinū. diluculū. **R**epu-
sculū est dubia lux. **R**eperū enī dicitur
dubiū. Est aut̄ intra tenebras et lucē. ve-
sperā a stella que vesper vocat. **Rōtici-**
niū cū oīa cōticēt et tacēt. **I**ntempestū
media nox cū nō est t̄pus operadi. **Gal-**
licinū cū galli cātāt. **M**atutinū cū ma-
ne aurora aduētat. **D**iluculū incipiens
diei lux. **De ebdomada**

Ebdomada est. iij. ps lunaris men-
sis. Dicitur aut̄ grece a septenario nume-
ro. **E**dda enī dicitur. vij. latine autē dicitur
septimana: qz septē manes id est septe-
dies hec habet. vij. species. **P**rima eb-
domada ē diuina q̄ de cūcta. vj. dieb;
cūcta cōdidit: et in septimo redēuit. **S**e-
cūda est in q̄ hic mūdus voluit: in q̄ nos
exēplo dei sex dies operamur: et i septi-
ma redēscimus. **T**ercia ē. vij. ebdoma-
de in simul. post quas penthecostes ce-
lebraat: in q̄ lex iudeis: spūs sanct; xp̄ias
nis dat. **Q**uarta ē. vij. mensium: post
quos festiuitas tabernaculoz seruabat.
Quinta est septē annoz: post q̄s annus
remissionis agebat: in q̄ popul; ab ope
cessare iubebat. **S**exta est septies septē
annoz post q̄s annus iubilēus feriabat.
Septima est septuagies. vij. annoz p̄
quos xp̄s nasci a danielē imo ab angelo
p̄mittebat. **De mensibus.**

Mensis est. xij. ps anni. Dicitur aut̄ a mē-
sura: v̄l a mene qd̄ est luna. **L**unaris aut̄
mensis. xxi. diebus. et xij. horis imple-
tur. **S**olaris x̄o. xx. dieb;. ac. x. sc̄mis
horis. **Lunaris mensis.**

Lunaris mensis est a noua luna vsq;
ad nouā lunā. Luna aut̄ puolat zodias-
cū. xxi. dieb;. et xij. horis. **B**is duode-
cim sūt. xxiij. qd̄ est integer dies. hic qz
nō pōt diuidi: vni mēsi ascribit. **I**n de ē
q̄ vnus mēsis habet. xxx. alter. xxi. fm
lunā. **Solaris.** **S**olaris mē-
sis ē vni signi p̄gressio. **S**ol in vnoq; z
signo morat. xxx. dieb; et dimidio. **Q**ui

De imagine mundi.

dimidius in duobus signis: efficit integrum diem. Hic qz nō pōt in duo p̄tiri: vni mēsi ascribitur: z ideo habet mensis vnus. xxx. alter. xxix. De noibus mensibz. Hebrei auctore moise: sic menses nomināt incipientes ab aprili: i quo pascha celebraf. Hisan apud nos: aprilis. Iar: mai. Suan: Junius. thā: mul. Iulius. Dabet: augustus. Elul: september. Lesseri october. maseruan: nouember. Lasleu december. Thebet Januarius. Sabbath: february. Adar martius. Egyptij vero abrahāz auctore mēses a septēbra cōputant. sicqz eos vocāt Lot apud nos: septēber z faosi october. Athir nouember. Lhoeach. december. Libri Januarius. mechir: february. Se menoth: martius: farmuti: aprilis. Pachomaius: pauidi Juni. Ephisi Iuli. Adefori august. Greci aut foroneo auctore a decēbra: menses inchoant: qz sic appellant. Apuleios apud nos decēber. Edinos. Januarius. Pitios: february. biskros martius xanticos: aplis. Arthemios: maius: deseos Juni. Panemos Iulius: loos augustus. Gorpicios septēber. Ihiperbeteos: october. dyos Nouember.

De mensibus Romanorum.

Romulus romanus. x. mēses ordinauit: quoz p̄mū martius a marte: qui in mēse hoc in frigida natus est noiauit. cuius se filiū f̄lo p̄dicauit: decimū xō decembrē nominauit. Quā xō pompilius duos. Januarius scz et february adiecit. Sūt aut mēses romanoz ab ydolis a rebus: a regibz: a numeris dicti. Primus Januarius dicitur a ianodeo p̄ncipij: eo qz hic mensis est p̄ncipiū anni. Dicit etia a ianua eo qz p̄ eum intret annus. Secundus ē february a februo: id ē plutone deo isernali: cui hoc mēse sacrificabāt: dū ciuitatez in honore eius luminibus lustrabāt. Dicit etia a febre. i. a frigore: qz frigidū

est illud temp. Tercius martius a marte deo belli patre romuli auctoris romane gentis. Cui marti milites hoc mēse sacrificabāt. Dicit etia a maribus eo qz cūcta animantia tūc mares desiderent. Quartus aprilis ab affrodisi vel a frili id ē venere dea amoris: cui consecratus erat hic mensis. Dicit etia aprilis quasi apilis eo qz appiat terrā in flores. Quintus maius a maio: id est a ioue: qsi a maiestate: siue a maia matre mercurij: cui mercatores hoc mēse sacrificabāt. Dicitur etiam a maioribus: scz p̄ncipibus romanoz. qz hoc mēse ioui immolabant. Sextus est Junius a iunone dea regni dictus: cui erat cōsecratus. Dicit etiam a iunioribus qz armis romani defēdebāt z regni fastigiū a Junone affectabant. Septimus est Iulius a iulio cesare: qui in hoc mēse impator creatus: z i hoc in deū relatus est. Hic prius qntilis dicebāt: eo qz quintus eēt a martio: qz p̄mū erat cōstitutus a romulo. Octauus augustus ab augusto cesare: qui in h mēse victor extitit: z romanū imperiū adauxit: ideoqz deitate p̄meruit. Hic prius sextilis ē dictus: eo qz primo martio eēt sextus. Nonus september quasi septimū ymber. Decimus october qsi octauū ymber. Undecimus ē nouember qsi nonus ymber. Duodecimus mensis ē decēber quasi decimū ymber. Sūt enī hī mēses pluuiiales: z ideo a numero et ymbre nomen habent. De kalendis.

Rede a kalo xbo qd ē voco dicunt. Pōtifer nāqz nouā lunā regi nūciare debuit post cuius sacrificiū kalo qndes yf sexies clamauit. Per h qz signū p̄lm in curiā: ob h calamitā dictā ad sacrificiū cōuocauit: et ab hoc xbo kalo p̄mam diē mēsis kalēdas vocari placuit. In p̄. ix. dies vulg de rure cōuocatū i urbē romā puenit: z ibi feriarū seruādarū scita a rege vel pōtifice accepit: z inde none dicitur. Dicitur

Libre anselmi

cunf etiā a nūdinis. i. mercatōibus q̄ vī
in vrbē deferebāt vel ibidē emebāt. Id^o
dicūt q̄ mēses diuidūt: ab iduare qd̄
est diuidere. Dicūt etiā ab ydea qd̄ ē
species: qz luna plenā sui speciem in me
dio mēse monstrat. Hebrei et greci et
egyptij nec kalēdas nec nonas: nec yd^o
obseruāt: s; tñ dies ad nouā lunā ppu
tant. Vicissitudo in quorū tpa āni diui
dit: et vnūquodq; trib^o mēsibus distin
guīt. Dicta āt vicissitudo: qz vices mu
tat in mundo.

Ter est q̄rta pars anni: cōstans trib^o
mētib^o. Dicit āt a vernādo: qz tūc pra
ta virēt silue frondēt. hoc est humidum
z calidū: et in hoc sit equinoctiū.

Estas est q̄rta ps anni: cōstans
tribus mēsibus: z dicit ab estu
calore. Hec ē calida z sicca. Hec
z messis vocat: z i hac solsticiū celebrat

Autumnus est. iij. ps anni. ha
bens tres mēses: z dicit ab au
tumno. i. colligo. scz fruct^o terre
hic est frigidus et siccus. Hic etiā vide
mia notatur. z in hoc equinoctiū libera
equatur.

Temps est q̄rta ps anni z trib^o
mēsibus pficiē: z a rigore vī ste
rilitate dī. Est āt frigida z humi
da: z i hac agit solstialis dies. Hec āt
vicissitudo i nīstī p̄tib^o agitur. In in
dia xō vbi sunt alij ortus sydex: sūt bi
ne in anno estates: bini mēses: i medio
hyemps placida. In egypto qz nīa me
dia hyeme cāpus herbis: floribus silua
frōdibus vesat queq; arbor pomis onu
stat. Elementa z tempora.

Quatuor qz elemēta q̄litatib^o qz
tuor tpm cōnectūt. Terra nā
qz sicca et frigida autumno. Aq̄
humida z frigida hyemi. Aer humidus
et calidus veri. Ignis calidus z siccus
estati colligat. De hoīe microcosmo.

Idē qualitatibus est humanū corp^o
tempatū. vii z microcosm^o. i. minor mū

dus appellat. Sanguis nāq; q̄ vere cre
scit est humidus z calidus: et hic viget
in infantib^o. Colera rubea crescens esta
te est calida et sicca: z hec abūdat in iu
uenibus. Melancolia id est colera nig
crescens in autūno in puectionibus. Fle
gmata q̄ in hyeme dominātur in senib^o
In quibus sanguis pollet: sūt hylares:
misericores: ridētes: loquaces In q̄b^o
colera rubea sūt macilenti: voraces: au
daces: veloces: iracūdi: agiles. In qui
bus colera nigra: stābiles graues: com
positi morib^o et dolosi sūt. In quib^o fle
gmata tardi somnolenti: obliuiosi sunt

De anno

Annus dicit ab inuocādo: eo q
cūcta transeuntia innouat. Di
citur etiā annus q̄si annulus eo
q̄ in se reuoluīt vt circulus. Annus aut
m̄ltis mōis accipit. Primo lunaris an
nus qnq; farie dicit. Prim^o lunaris an
nus ē cū luna oīa signa zodiaci puolat.
qui. xxvij. diebus z horis. viij. constat.
Secūdus duobus diebus z. iij. horis p
lixior. post q̄s luna a sole reaccēditur: q̄
ppe mēsis notat. Terci^o dicit cois: qui
xij. mēsibus. i. ccc. lxij. dieb^o expletur.
Quartus q̄ embolismal dicit id est sup
augmētū: q. xij. mētib^o. dieb^o. ccc. lxx.
iij. dieb^o cōficiē. Qui vterq; ab hebre
is a pascali mense incipit. ibiq; finit. A
Ianuario aut a romanis luna inchoat
ibiq; terminat. Quintus ē lunaris: siue
decēnouenalis cū luna post. xix. annos
ad easdē recurrit etates. Sextus est so
laris cū sol oīa zodiaci signa pluīrat: q̄
ccc. lxx. dieb^o: z. v. horis cōstat. Septi
mus bisextil: dū q̄rto anno bisextus in
feritur. z vno die lōgior p̄iori cognosci
tur. Octauus est iterū solaris: cū sol p^o
xxvij. annos circulū cōcurrētū cōplet.
Non^o est mercuri^o qui. ccc. xxxix. dieb^o
cōplet. Decim^o est veneris: q. ccc. xlvij.
dieb^o cōplet. Undecim^o est martis qui
duob^o solaribus annis cōstat. Duode

De ymagine mundi

decimus est iouis qui. xij. cōstat annis. Tercius decim^{us} saturni: q. xxx. annis explef. Quartus qecimus qui vocat^{ur} magnus. q. xxxij. annis reuoluit. Extra hos sunt duo legales anni. vnus q dicit^{ur} annus remissionis habens curricula anno: rū. vij. alter iubile^{us}. i. annoz. Annū ciuilem. i. solarē: hebrei ab eqnoctio verno: greci a solsticio: egyptij ab autumnino: romani a bruma incipiūt. Apud indos vnus mēsis. Apud egyptios vō olim erat ann^{us} quatuor mēsiū. Apud acarnanas. vij. mēsiū. Apud latinos. xij. mēsum. apud quosdā vnus quodq^{ue} tēpus anni. s. ver. z alia p anno cōputabaf. Tū et plato ponit. ix. milia annoz. tulius. xv. annoz. Annus solaris vt in horoscopo horologij inuestigatum est. ccc. lxx. dieb^{us} z quadrante perficit. Quadrās autem est quarta ps diei. scz. vij. hore. in quatuor aut annis. iij. quadrantes. xxij. horas conficiūt: qd est integer dies. Hic ergo dies in q^{uarto} anno. vij. kalē. martij incalatur: z bissextus nominatur. Hunc Julius cesar interposuit z totius cōpositi errorē p hunc correxit. Hunc egyptij z greci in fine anni supponūt. Romani aut in februario: eo q breuior ceteris est interserūt. Ideo aut nō post finem mēsis: sed infra mensem: quia ibi olim integer mēsis interkalabaf. Ideo nō aⁿ vij. kalēdas martij. qz. vij. kalēdas martij magno tripudio ciuitatē lustrabant. z nihil eis incipe ante transactam festiuitatē licebat. De cyclis.

Cyclus indictōnalis ab octobri incipiens. xv. annis. Ciclus bissextilis. iij. annis implef. Ciclus decēnouenalis a pascale luna inchoans. xix. annis implef. Ciclus lunaris a Ianuario incipiens. xix. annis implef. Ciclus solaris a martio incipiens. xxvij. annis. Ciclus magnus. d. xxxij. annis pficif. De olimpiade

Olimpiās sūt quatuor anni. Apud ely-

den ciuitatē grecie est institutū post quatuor ānos ad olimpi montem conuenire: et ibi palestiales ludos exercere: z inde dicunt^{ur} olimpiades. De lustris

Lustrū sunt quinq^{ue} anni. Romanis enī ab oibus gentibus soluebatur tributum. Quinq^{ue} annis es. v. argentuz. v. aurū: z post quinquennū ad romā veniebant: et sp lustrabāt vrbem: z ideo vnū quodq^{ue} quinquennū lustrū dicitur.

Quē aut simul indictōnes ab indicēdo dicunt^{ur}: qz sp post. xv. annos ad primū censum id est es rediebatur. De etate.

Etas vel generatio est vita cui^{us} qz hoīs: vel. c. anni. Est etiam etas cū null^{us} supfuerit q nūc viuit. Sūt qz sex etates hoīs. Prima infantia ad septē annos. Secūda pueritia ad. xiiij. annos. Tercia adolescētia. ad. xxj. annū. Quarta iuuentus ad quinquagesimū annū. Quinta senectus ad lxx. annū. Sexta decrepita vsq^{ue} ad centesimū annū: vel vsq^{ue} ad mortē. Sunt nihlōmīn^{us} sex etates mūdi. Prima ab adam ad noe. Secūda a noe vsq^{ue} ad abrahā. Tercia ab abrahā ad dauid. Quarta a dauid vsq^{ue} ad transmigratiōnē babilonis. Quinta inde ad christū. Sexta vsq^{ue} in finē mūdi. Secūda sūt mille anni. Dicit^{ur} aut scīm quia se sequitur. Inde seculū seculi. Seculū temp^{us} grē. Seculū temp^{us} legis. Inde z scīa scīōz. Scīa tpa cristianoz: seculoz iudeozum z paganorum. Et et seculū seculi regnū celozū qd sequit^{ur} istud scīm: sicut scribit^{ur}. Beati q habitant in domo tua in secula seculoz laudabūt te. Decēnouenalis cyclus. Decēnouenalis cyclus dicitur quasi decem z nouē annoz ciclus.

Per tot enī annos peragit luna cursum suum nitens cōtra firmamētum. Diuiditur aut in duo id est in duodeci cōes. z ymbolismāles annos. Cōmunes.

Communes dicuntur cum duo equales. xij. mensium lunariū: a pascha vsq^{ue}

Libet

ad aliud pascha concurrunt
Embolismus.

Embolismus q̄ sup̄ crescēs dicitur ē
is: q̄ a pascha ad aliud pascha. xij. mē-
ses. i. xij. nonas lunas habet. Hoc totū
ideo fit: q̄ pascha ante eq̄noctiū z an̄. xij.
lunā aprilis: q̄ apud hebreos primus ē.
agi non licet. Diuiditur adhuc in duo: i
ogdoadē z endecadē. Ogdoas sūt. viij
anni. Endecas. xj. Duo enī cōes semp
pcedunt. iij. embolismi. In. viij. at̄ loco
pcedit vn̄ cōis embolismi. Hic nume-
rus ogdoas appellatur. Deinde iterum
semp duo cōes p̄eunt tertium embolis-
mum. In. xij. locovnus annus tm̄ p̄ce-
dit embolismum: z hic numerus ende-
cas vocatur.

Solaris cyclus.

Solaris autem cyclus vigintiocto
annis peragitur propter septē bissextos
Oportet enī vt bissextus singulos dies
septimane tangat: et sic per eosdem re-
currat. Septies aut̄. iij. sūt. xx. z. viij.
Bissextus enī in q̄rto anno interponit̄.
Lunarē cursum: sic in articulis adiunc-
tis vnguibus cōputabis. A radice pol-
licis: leue man̄ incipe: et p̄ singulos ar-
ticulos z vngues numera. z in fine mi-
nimi digiti. xix. annos habebis. Sola-
rem aut̄ sic in articulis vtriusq̄ manus
absq̄ vnguibus cōputabis. A minimo
digito leue man̄ inchoa: z p̄ transuersū
in. iij. digitis numera. in. iij. semp bis-
sextum nota: in altera siml̄ manu: z ha-
bebis. xxij. annos. Deinde in vtroq̄
pollice binos annos: qui p̄oribus iuncti
reddūt. xxvij. annos. Seminus aut̄ est
solaris cursus. Unus quo quottidie ab
oriēte in occidentē firmamentū seq̄tur
Alter quo cōtra firmamētū nitens. xx-
vij. annis gradit̄. His ciclis duob̄ con-
fiscitur magnus annus. Nā vities z oc-
ties. xix. vel decies: z nonies. xxvij. sūt
o. xxx. duo anni. Post quos oēs plane-
te et oēs stelle ad primū p̄ictū. vnde di-

gressi sunt: recurrūt: z p̄ easdē lineas vt
prius redeāt. Luna nāq̄ quodlibet zo-
diaci signū: duobus diebus z. vj. horis
ac bissextis hore lustrat oīa signa. xx-
vij. dieb̄: z. viij. horis puolat. Ahercu-
rius aut̄ quodq̄ signū. xxvij. diebus z
vj. horis totū zodiaci. ccc. xxvij. dieb̄
puolat. Venus vero quodlibet signum
xxvij. diebus: et. v. horis. totū signifex
ccc. xlviij. dieb̄ circuit. Sol. xxx. dieb̄
ac. x. horis semisse: singla signa lustrat
oēm zodiaci ambitū. ccc. lxx. diebus: et
vj. horis p̄trāsuolat. Mars quodq̄ sig-
nū. lx. dieb̄. z. xj. horis: oīa signa duo-
bus annis plabitur. Iouis stella singul̄
signis vnū annū imorat: oīa enī sig. xij.
annis puagat. Saturnus in vnoquoq̄
signo duos ānos: z. c. lxxij. dies. et. xv
horas. i. dimidiū annū immorat: totum
aut̄ signiferi circulū. xxx. ānis p̄pter ni-
miā altitudinem p̄tra celū: sicut alij p̄cur-
rens plabit̄. Ciclos eusebius cesariēsis
primus instituit: postea theophilus ale-
xandrinus ep̄s: rogatu leonis pape lu-
cidius exposuit: deinde dyonisi⁹ abbas
rome vt hodie habet scripto ptulit.

De equinoctijs et solsticijs.

Equinoctia et solsticia faciūt. iij. zodi-
aci signa in modū crucis equali spacio
locata. Nam signū arietis in quo sol est
creatus in oriente est positū: qd̄ facit ver-
nale equinoctiū. Libra: in qua est luna
cōdita est in occidēte. Huic opposita et
facit autūnale equinoctiū. Cancer at̄ ver-
sus aqlonē tenet celum vbi est altissimū
et facit estiuale solsticiū. Capricorn⁹ vo-
sus austrum p̄mit celum vbi est humil-
limū: z facit hyemale solsticiū. Equi-
noctium dicūt ab equa et nocte grece vero
isemeria ab equa et die. quasi equi dies
Vernale equinoctiū nō. viij. sed. xij. ka-
lesi. aprilis habendū: lex et euangelium
clamat: vt horologij manifeste inspectō
pbat. Scdm̄ enī legem nō licuit pascha
ante equinoctiū celebrari. Qui aut̄ euā

De ymagine mundi

gelium diligenter legerit: dñm nō. viij. sed. x. kalē. aprilis passum videbit. Si ergo. viij. kalē. aprilis est equinoctiu: tunc dominus contra lege: pascha: ante equinoctium celebrauit: qui lege: nō soluere: sed implere venit. Sed et iudei contra patrum morem gesserunt: quod incōuenienti termino egerūt. Uerumtamen cū horū neutrum fuerit transacto. xij. kalē. aprilis equinoctio dñs solito more: pascha cū iudeis. xj. kalē. aprilis celebrauit: paschali die quod erat. x. kalē. suo sanguine nos redemit. viij. kalē. resurrexit. Autumnale quoq; equinoctium non. viij. sed. xij. kalē. octobris habendum demonstrat horologium. Solstitium non ideo dicitur q̄ sol stet: sed q̄ altius celum scandere non valens retrogrum flectat. Estiuale solstitium nō. viij. sed. xj. kalē. Julij horoscopus habendum clamat horologij: quod nocte breuissimā diem facit longissimum: cū sol scanderit cancri signū. Hyemale quoq; solstitium: nō. viij. sed. xij. kalē. Ianuarij habendum. Eadem ratione pbat cū sol in capricorno positus breuissimū diem et longissimam habere noctem non ignorat.

De saltu lune.

Luna a sole recedens post. xxix. dies et horas. xij. eum iterū consequit: s̄ horas. xij. nondū peracta a sole reaccendit. Restant enī ex hora. xij. per singulos mēses quattuor momenta et vncia vnius momenti: et vnus athomus. Hec p singulos menses augmenta per. xix. annū integre diē pficiunt. Qui dies numero lune subtrahitur: dum p̄ma pro. xxx. cōputatur: isq; saltus lune nominat. Ado autem in decimo nono anno: et in Julio mēse fit saltus lune: quia et hoc facit m̄ astronomie egyptus.

De minutis.

Nam hic sepius minute ponunt que forsitan a plerisq; minus sciuntur. Sci-

endum q̄ vncia est. xij. pars cuiusq; rei in. xij. diuise. Semis vel semisse dimidia pars cuiusq; rei in duo diuise. Bisse due partes alicuius rei in tria partite: tertia sublata. Quilibet autem pars illarum trium dicitur trines Rei enim in quattuor diuise partes: quarta pars dicitur quadrans: relique tres dodrans.

De Regularibus feriarum et concurrentium.

Regulares feriales et concurrentes: a martio sumunt initium: a quo olim romani habuerunt anni principium. A romanis enim sunt inuenti. Regulares dicuntur inde. q̄ calculatores regant. Concurrentes vero inde q̄ regularibus concurrant. Regulares tale exordium habent. Solaris annus. ccc. lxx. diebus. peragitur. Sol autē per singula duo decim signa triginta diebus immorat. Duodecies ergo triginta vel tricies duo decim sunt. ccc. lx. Quiq; remanentes. Ibi sunt regulares martij. In ceteris autem mensibus sic oriuntur. Precedētis mensis dies cū regularib⁹ in septem eq̄s partes partire quod remanet: da sequenti mēsi pro regularibus. Verbigratia. Martius habet dies. xxxj. et quinque regulares: quod sunt septies quinque: et remanet vnus. Ibi erit regularis aprilis. Sic in ceteris. Concurrentes autem habent hoc exordium. Solaris annus habet ebdomadas quinq; ginta duo et vñū diem. Ibi vnus dies erit primo anno solaris cycli concurrens: quia concurrat cum regularibus ad veniendam feriam in kalē. mensium. Singulis annis adde vñū vsq; ad septē. Quarto āno bissextus pro concurrente accipitur. ideo q̄ nō to anno vna concurrens trāsilitur. Bissextili anno verte in Ianuario et Februario bissexto pro concurrente. In reliq; mensibus concurrunt. Primus annus in creatione mundi fuit sine concurren-

Quotta feria fuerit in. ix. kalen. aprilis vel. vj. kalen. martij: tot erunt cōcurrentes illo anno. Coniūge cōcurrentes regularibus: si infra. vij. fuerint: talis erit feria in kalendis cuiusq; mensis. Si septem excesserint. vij. sublati qđ remanet erit feria. Hi enī regulares atq; cōcurrentes septenarium numerū nō excedunt.

De regularibus et epactis.

Regulares lune et epacte a septēbri initium sumūt: quem egyptij ponūt anni principium. Ab ipis enī sūt inuēti. Hi regulares simile habent exordium vt superiores et ideo septēber habet qnq;. In reliquis mensib; sic inueniunt. Precedentis mensis dies cū regularibus sume: si tricesimam habet lunā. xxx. tolle qđ remanet tribue mensi sequenti p regulari. Si xō xxx. his sublati: qđ remanet erūt regulares.

De epactis

Epacte xō sic oriunt. Ann; solaris habet. ccc. lxx. dies: lunaris aut. ccc. liij. Qui numerus ab alio. xj. diebus supatur. Hi vndeci epacte id est adiectiones notantur qz singulis annis regularibus mēsum ad inueniendam lunā adijciunt. Singulis ergo ānis adice. xj. si infra. xxx. fuerit numerus ipse erūt epacte pñtis anni. Si vltra. xxx. tolle. xxx. qđ remanet erūt epacte. Verbigra. Primo anno. xj. secūdo iterū. xj. erūt. xxij. tercio iterū. xj. erunt xxxij. sublati. xxx. erūt. iij. epacte Sic deinde. Regulares adde epactis si infra xxx. fuerit numerus: talis erit luna i kalen. mensi Si vltra: tolle. xxx. quot remanet: totta erit luna. Prim; ergo ann; decēnouenalis habet. xxx. epactas: sed ideo dicitur q nullus habeat: qz i singulis mensibus. xxx. reiciunt: et nulla solis regularibus inuenit. Quotta luna fuerit in. xj. kalen. aprilis. tales erūt epacte anni illi.

Quot horis luna luceat Luna prima lucet. liij. punctis. Secūda. viij. pñctis. Tercia. xij. et sic vsq;

ad plenilunium quottidie. liij. pñcti adijciunt. In decrescēdo similiter quottidie. liij. auferunt In plenilunio tota nocte lucet. Cum est. xxx. nihil. In lunari cōputo. v. pñcti faciunt vnam horam. De vnaquaq; ergo die. liij. punctis acceptis. et. v. vnicuiq; hore distributis: quot horis luna in nocte luceat citi; videbis. Notandū q ligna in decrescēte luna: vel post iulij et augusti mēsem precisa a vermibus traminibus et carie manebūt illesa. Etatem quacunq; lune quater multiplica. huncq; numerū ter dicto: et quot in sūma reperis: tot partibus zodiaci lunā a sole noueris distare et solem post tottidē dies ad eūdē locū venturum. In quo signo luna sit. Sol cuiuslibet signo. xxx. diebus minoratur. Vide g in quo signo sit: et quot dies adhuc in eo moraturus erit: tot ex predicta sūma eidē signo tribue: reliquos q de eadē summa supfuerint sequentibus signis p. xxx. dispacies: et cui signo defuerint. xxx. in eo esse lunam noueris.

Annus domini.

Ad inueniendum annū dñi: ordines indictionum ab incarnatōe eius: qui sunt. lxx. per. v. multiplica addens. xij. quia tres indictiones annū natiuitatis xpi pcesserant. et sunt mille. c. xx. his adde indictionem pñtis anni: et habebis annum dñi. In indictiones. Ad inueniendam indictionem trāsacti anni cum indictionib; tribus q ei; natiuitatē pcesserant per. xv. partire quot remanserint: tota est indictio. Si nihil remanserit. xv. erit. Epactas

Ad inueniendas epactas Annos domini per. xix. diuide quod remanserit per. xj. multiplica. si infra. xxx. fuerint: epacta illius anni erit. Si vltra. xxx. ablati qđ remāet p epactis habebis. An natus est dñs. xj. epacte erant.

Solaris annus.

De imagine mundi

Ad inueniendū solarē ānū annis dñi adde. viij. qz tot anni solaris cycli ei⁹ natiuitatē pcefferāt. Ih̄c sūmā p. xx. z octo diuide q̄t remanēt tot⁹ erit. Si nihil remanet. xviij. **C**ocurrētes.

Ad inueniēdas pcurrētes. ānos dñi sume z pp̄ nūm bissexti q̄tā ptem totius numeri eis adde. iij. regulares adde: qz tot cōcurrētes ei⁹ natiuitatem pcefferāt. Ih̄c totū numerū p. vij. diuide: z q̄t sup̄sūt illius anni concurrentes erūt. Si nihil. vij. existūt. **B**issextus

Ad inueniendū bissextu ānos dñi p. iij. diuide q̄t remāserint: tot⁹ est annus a bissexto. Si nihil remāserit bissextus erit. Similiter solarē ciclū sublato anno: p. iij. deinde: qui remanet ānus a bissexto ē. **L**ic⁹ lunaris

Ad inueniendūz lune cyclum: de annis dñi duob⁹ sublati: q̄ eo nato de eodem cyclo restabant. Decēz septē enī pcefferāt: ceteros p. xix diuide: qui sup̄fuerit anni lunaris cycli erūt. Si nihil remāserit. xix. erūt. Ih̄c p̄rie est romāoz sicut decēnouenalis heb̄reoz. z sicut p̄ istū pascha: ita p̄ illū cognoscit que ē lunaris accēssio. **D**ecēz

Ad inueniendū decēz (nouenalis nouenalis ciclū annū Annus domini sp̄ vnū adice: qz secūdo ei⁹ anno natus ē dñs: ac p. xix. diuide. q̄ remāserint instās annus erit. Si nihil remāserit. xix. erit. Annos ab initio mundi: muta in. xv. kalēn. aplis: qz ibi ē primus dies seculi.

Anos dñi muta ī. viij. kalēn. iānuarij. Liclū lunare in kalēn. iānuarij Liclū solarē ibidē. Liclū decēnouenale in noua luna aplis. Concurrētes in kalēn. martij. Epactas ī kalēn. septēbris. Indictōes in. viij. kalēn. octobris **D**e clauibus terminorum

Ad clauē terminoz inueniēdas: sume annos decēnouenalis cycli: z. vij. dies ebdomade: q̄ siml' iū

cti fūit. xxvj. z hec ē p̄ma clauis. Secūdo dñs āno iūge. xix. cū p̄ma clauē fūit xl. v. tolle. xxx. remanēt. xv. z hec ē secūda clauis: sic fac p̄ singlos ānos vsqz ad xix. annū. In. xix. anno iūge. xviij. pp̄ter saltū lune. z sic inuenies p̄mā. Ih̄c autē memore esto: vt cū numer⁹ sup̄dict⁹ xl. excreuerit. xxx. recisis: remanens est clauis. **T**erminus pascalis

Terminus pascalis. xiiij. luna ē april: z pascha iudeoz. Ergo p̄ vernale eq̄noctiū vbiqz luna xiiij. occurrerit: ibi absqz dubio termin⁹ pascal erit: z in sequēti dñico pascha nostrū cōstabit. Si termin⁹ in dñica obuenit: in sequēti dñica pascha celebrandū erit. Ih̄c termini puerus. Nonne april sed et feriā ei⁹ facillime poteris reperire. Termini at a. xij. kal. aprilis vsqz ad. viij. kalēn. maij sūt req̄rēdi. Quos etiā sic inuenire poteris Termini precedentis anni pone in primo articulo pollicis: leue man⁹: z sic p̄ singulos articulos ynguef qz digitorū eiusdem manus dies terminorum computa: qui iterū ad p̄mum articulum occurrit terminus erit. Aliter a termino cuiusqz āni nichea: et retro vsqz ad. xij. litterā calcula: z habebitis terminū sequentis anni: si cois est ann⁹ Si autē embolismus est: in ante cōputa vsqz ad. xx. litterā z habebis terminū. Verbi gr̄a. A termino primi anni: qui est ī nonas aprilis retro numera. z ī. xij. lra qd̄ est. viij. kalēn. aprilis termini secūdi anni qui est cōmunis habebis. Ab hinc vsqz in. xx. litterā in antea: quod est ydus aprilis computa: z terminū terciū anni: qui est embolismus habebis Aliter a radice pollicis inchoa: z p̄ singulos articulos trium digitorū calcula: z in quarto digito hēbis terminū. Verbigra p̄mo anno dic. Nonas aprilis. ij. nonas iij. nonas. iij. nonas. kalēn. april. ij. kalēn. iij. kalēn. iij. kalēn. v. kalēn. vj. kal. vij. kalēn. z. viij. kalēn. occurrit termin⁹

De regularibus

Regulares eiusdē termini sic inuenies. kalendis. aprilis. Pro prima feria pone: et sic vsq; ad terminū eiusdē anni dies numera: quarta feria erit terminus tot erāt regulares. verbigra kalē. aprilis. da dñice: et nonis aprilis obueniēt. v. ferie. quinq; g erūt regulares. Sic in ceteris. v. aliter. Quot est annus: decennouenalis cycli: tot dies terminorum a nonis aprilis in antea computa: et terminū habebis. v. bigra kalē. aprilis da dñice. et nonis aprilis obuenit. v. ferie. Quinq; ergo erūt regulares. Sic in ceteris. Porro si terminus ante kalē retro calcula: si post kalē in antea computa. Post. v. idus Ianuarij vbicūq; x. luna occurrerit terminus. lxx. erit. quē sic reperiēs. Quot diebus pascal terminus a kalē. april: siue retro siue in ante abest: tot diebus. lxx. mal terminus a vno kalē. februarij vel in ante vel retro erit. Post vij. idus marcij. vbi luna: ij. obuenierit: terminus. xl. me erit quē a. xij. kalē. martij ad instar pascal distare reperies. Bis sextili anno. lxx. a. iij. kalē. februarij. xl. ab. x. kal. martij reqre. lxx. omni bis sextili anno. xl. tūc tātmōdo cū terminus ante bis sextū aduenierit. Terminus rogationū est. xx. luna maij. Ihunc require a nonis maij. vt sup. Terminus pentecostes est iij. luna Junij. Ihūc do a. xij. kalē. iunij require p oia vt sup. Ad inueniēdas ferias terminorum. Locurrētes pñtis anni regularibus iunge: si infra septē fuerit nūc talis erit feria. Si vltra si: blat. vij. qd remanet: feria erat. A. v. kalē. decēbris vsq; ad. iij. nonas eiusdē. Vbicūq; dñica occurrerit: aduentus dñi erit.

De embolismo

Primus embolismus. iij. nonas decēbris: luna prima in secundo anno decennouenalis cycli. Secundus embolismus. iij. nonas. Septēbris in quinto anno. Tercius embolismus.

ij. nonas marcij. in. vij. anno. Eodē anno. iij. kalē. maij erit luna. xxvj. et i kalē. iulij. xxix. epactis mētientibus. Quartus embolismus. iij. nonas Ianuarij in decimo anno. Eodē anno erit luna xxvij. i kal. martis. epactis mētientibus nisi sit bisextus. Quintus embolismus. iij. nonas nouēbris in. xij. anno. Sextus embolismus. iij. nonas augusti. in. xvj. anno. Septimus embolismus. iij. nonas martij i. xix. anno. Eodē anno luna erit xxvij. in kalē. maij. et. iij. in kalē. augusti cōtra epactas lune saltu facto i iulio. Et si tercio nonas martij embolismus lunatio negligit in. xix. anno terminus pascal. xv. kalē. maij. illo anno nō erit

Dies egyptiaci.

Dies egyptiaci ideo dicuntur: quia ab egyptijs sunt inuēti: et quia dicuntur tenebre ipsi tenebrosi inde nominantur: eo quod icautos ad tenebras mortis pducere affirmant. Per descriptū volubile tempus sic voluitur volubilis mūdus. Sed nos tempore volubilitatē iam postponamus. et ad stabilitatem cui mente tendamus.

Explicit

Opera sancti Anselmi que is scripsit hoc libro qsalutari fidoze clauduntur. Anno xpi. M. cccc. lxxxj. die vero vicesima septima martij flurenberge. per Caspar hochfeder: opificem mira arte ac diligentia impressa.

